

۱۶

لاڙڪاڻي ۾ هلي اُستاد جو درس ڪبو،
 بي صبر نادان دل کي خوب خوش ڀرسن ڪبو.
 نرت سائين سان اڃا شايد ماڻ قاصدا نه ٿئي،
 چوڻ هٿڙي ئي ختم هي ٿيڻهن جو سن ڪبو.

۱۷

حضرت حسن دنيا جو دوکو لطيف آهي،
 بيشڪ دلين لُٽ ۾ ڊاڪو شريف آهي.
 ڪنهن کي ڏنگي ڏکائڻ پيشو سندس دڪايل!
 مشڪل وٺڻ ورائي، پاسي مان دل وڃايل.

۱۸

هرڪو ڌرو دنيا جو منهن جو رقيب آهي،
 هر حال ۾ مصيبت نفرت نصيب آهي.
 بدنام حال پنهنجو ڪنهن کي وڃي ٻڌايان،
 جهڙو آهي ٿا ڄاڻن اهڙو ڀرين نه آهيان.
 تنهنجي ٻنهي تي آهيان خيرات لاءِ آيل
 هيڪر نظر عنايت تنهنجي ڪپي دڪايل

۱۲

فرض دنيا ۾ فقط پنهنجي نه جيون پالنا،
۽ رڳو پوري نه ڪرڻي آه من جي ڪامنا.
تياڳهه جي ڌاران گهٽائڻ آه مشڪل ترشنا،
اي دکايل! پوڳهه جي پويان اچي ٿي پوڳنا.

۱۳

جي رهڻ چاهين سگهيو، دل جي وڌيل ڇڏ چاهنا،
برهم ۾ لولين ٿي تون ساڌ پوري ساڌنا،
ٿي تهوڳڻ تي رسائي خاص من جي تازنا،
اي دکايل! سڱ ملڻ مشڪل، ستوڳڻ جي بنا.

۱۴

منهنجي حسرت ڪي هوند پير هجن،
تنهنجي در تي اچي فرياد ڪري.
زخمي ارمان ڪٿي دامن ۾،
ماڃرا پيش نامراد ڪري.

۱۵

ڪالهه مون پڙهندي ڏٺو هڪڙيءَ جڳهه اخبار ۾،
اڄ خوشامد جي ضرورت آ گهڻي سنسار ۾.
اي دکايل! جيڪڏهن لذت اٿي گفتگار ۾،
چون پو ملندءَ مزي سان جاءِ محفل يار ۾.

سنگيت ٿول

جي گهرين واقف ٿيان دنيا جي اسرارن منجهان،
غيب جي پودي منجهان عالم جي اظهارن منجهان.
اي دکايل! صاف ڪر دل جي آڱهي تون آرسی،
جنهن جي پاڇي ۾ سڄو قدرت جو رنگ سگهندين پسي.

هي ڪڙو معلات خيالي ڪير آهي جو پڇي،
جو چٽو هيڪر، وري سو تير ڪيئن خالي وڃي!
منهنجي ترڪش ۾ هزارين تيز تيرن جو مڪان،
اي دکايل! ڪين ويندو منهنجو خالي ڪو نشان.

اي شاه! ڪر نه ڪاوڙ ٻيندو فقير آهيان،
سنسار جي نظر ۾ هڪڙو حقير آهيان.
مونکي نه زر زمين يا سهڻو لباس گهرجي،
سائين! فقط اوهانجو قرب و قياس گهرجي.

اڄ اچڻ سان شمس سر تي تاج سوني جو رکيو،
چارو سينگار سهڻو ساج سوني جو رکيو.

مله ڪٽڻ آهي ڏکيو قدرت جي زينت زيب جو،
اي دکايل! ڪين جنهن ۾ آه نقشو عيب جو.

۳

ٽي سٽيج دنيا تي ٿو هرڪو ائڪٽر بڻجي،
 ريضن کي شفا ڏيڻ لاءِ روحاني ڊاڪٽر بڻجي.
 ڌاري عيش دنيا ۾ نٿو ڄاڻي، ته رب تعاليٰ،
 سچيءَ مخلوق ۾ درجو ڏنو انسان کي اعليٰ.
 اچڻ سان دؤر دنيا ۾ اصل نانو وساري ٿو،
 دڪايل! فرض کي ٽوڪي رڳو غرضن ۾ گهاري ٿو!

۵

جيڪڏهن چاهين دنيا دارن جو بڻجڻ رازدار،
 ۽ گهرين پيدا ڪرڻ پنهنجي لاءِ خاصو روزگار.
 ها ۾ ها جو سر ملائي، سڱ ٿنا وارو ستار،
 روبرو ڪافي خوشاهد جو لڳائي ڇڏ انبار.
 اهڙي ڪوشش سان دڪايل خود جشن وارن منجهان،
 تون به هڪ ڏينهن ٿيندين اهڙن خاص سردارن منجهان.

۶

علم موسيقي رسائي خاص منزل ماڳه تي
 اي دڪايل مهر مالڪ جي هميشه راڳه تي

اچلون

طبيعت ۾ حب وطن جي خصلت ۽ خُو رهي،
 ڀارت جي فائدي جي دلي آرزو رهي،
 جنهن ۾ مٺي وطن جي عزت آبرو رهي،
 آزادگيءَ جي دل ۾ اها جستجو رهي.

۲

جي مصيبت ٿي اچي مرد کي بهتر ٿي ڪري،
 پهرين تڪليف ڏيئي بعد ۾ پر سر ٿي ڪري،
 رتو بالا ٿي ڪري اڻج تي آخر ٿي ڪري،
 آڱ قرباني سچي سون کي ظاهر ٿي ڪري،
 ملمعو سوني جو ڀلا باه جو ڪيئن ٺو سهندو،
 پنهنجي اصليت کي لڪائي ڪيسين پتل رهندو؟

۳

نه ٽس نفرت سان پئي ڪنهن ٿي ادا! دشمن ڪتر سمجهي،
 ٽڪاري ڇڏ نه دنيا کي گندي سر جو ڪتر سمجهي،
 نه ٿي ۽ اڻڙو نرم ڳهني مٿان ماڻهو پتر سمجهي،
 نه ٿي ۽ اڻڙو مڇو، ڇڏني مٿان موڳو مٿر سمجهي!
 دڪايل! هٿ ڪڙڻ ڌاران پڙهڻ سان ڪانه پورت آه،
 مريضن کي دوائن سان، ڪري ۽ جي پڻ ضرورت آه.

مذهب ڌرم جو پيد نه جن وٽ،
 اوچ ۽ نيچ جو کيد نه جن وٽ.
 ڌرم رڳو جن جو انساني،
 مست ڪوي سي ٿيا لاثاني.
 محفل ۾ تن جي هلڻو آه،
 سرڳه ڏي چاهه رکي چلڻو آه.
 همت وارا پل ته اُڏامن سڏون ڪن ڊريوڪ.
 اُڳرهه ۾ اُڏري ويندس ....

چاندو - سرڳه ڏي جيئري هلندس مان پي،
 پر جي موڪل ڏيندي پاڻي!
 يار چڱو ٿي تيار هلائيندو،
 ڏسڻ ڪوي دربار هلائيندو.
 درويشن جو ٿيندو درس،
 مڀلي سان من ٿيندو پرس.
 دير چڱي ڪم ۾ ڇو وجهجي فارو! ڪلندا لوڪ
 اُڳرهه ۾ اُڏري هلبو فارو! چندر لوڪ
 (بڻجي گڏ) هلبو چندر لوڪ هاڻي هلبو چندر لوڪ

(طبلتي تي) پاڻ نه ڪنهن جا دشمن آهيون،

بگڙيل ڪارج ٿا نت ٺاهيون.

جڳ ساري سان ڀويت اسانجي،

ڪانه لڙائي ريت اسانجي.

جنهن سان لايون توڙ ٺاهيون،

غم ڪائون سنگت نه ڦٽايون.

وعدو اوڌر وڙ نه اسانجو، ڏيڻ وٺڻ سڀ روڪ.

اُڀگرهه ۾ اُڌري ويندس ....

(سور) سرڳهه وڃڻ جو آهي رايو،

جنهنجي لاءِ ڪريانئو سعيو.

آهن جت صوفي سونهارا،

شاهه سچل ۽ ساميءَ پارا.

پيار، صاح جو جن سُر ڳاتو،

روحانيت جو راهه سڃاتو.

ٽن وٽ ويندي، ايندي ناهي سڪ وارن تي روڪ.

اُڀگرهه ۾ اُڌري ويندس ....

سنگيت - چهچتو

زارو - اُپگرهه م اُڌري ويندس،
چاندو! چندر لوک.
چاندو - اون هون، توم کٽي سا تومنجه،
نارو قار نه بوک.

زارو - روس، اميريکا نه اُڏايا پنهنجا نقاي چند؟
منهنجي لء سو کين ڏکيرو جوڙ، ضرب، کٽ وٺ.
آهه حسابي ڪم وگياني،
کيل کٻي هٿ جو سو جاني.
ٿورو ترسي ڏس رنگ منهنجا ناحق هار نه ٿوڪ.
اُپگرهه م اُڌري ويندس ...

ڀڳت پورو مل چند ڀرام رام رکياڻي

وقت کان اڳ، وڃين هليو،

ڇاڪون پلا پورل فقير،

ڪال کي پنهنجي ڪڙي تي،

ڇينپيو خود هوندو ضمير.

تون اڃا هس رنگ پنهنجي ۾ هيٺو آيو هئين،

جو ڪڙي ٽوڪي ڪڙي ٽڪڙو ڀڳا منڪر نڪير.

ڪيئن فرشتو موت جو ڏن کي چوان؟ جيڪي قهار،

ويا سوين سينن ۾ کوڙي اڄ سندن فرقت جا ٿير.

پروڄڻ جي وقت پي تن سان ڪليو هوندن ضرور،

ڇو ته مشڪل جي هيءَ عادت سدا سهڻا سڌير.

شغل شيوا جو رهيو، تو لءِ سدا اخبار جو،

رات ڏينهن جنهن لءِ ڪري پورهيا، وڌءِ ٻاهي سرير.

ڀاؤ ڀڳتيءَ سان سدا تنهنجو ڀريو هردو رهيو.

تو تڏهن عقبا کان، دنيا کي سڄڻ! سمجهيو حخير.

اڄ ڏڪايل سان ڪندو پيو ڪير تو بن ڳالهيون،

جنهن سان اورڻ لءِ رهي باقي فقط تنهنجي اُڪير.

ڪاڪو گيانچند هوٽواڻي

گيان - گهر جو تون آيو، بابو وشي نازڪ جو،
 ڪاڪو ڪل جوڙي رهئين، ڪين مگر ڪنهن هڪ جو.
 تو ڪڏهن پنهنجي پرائي ۾ نه ڪو پيد رکيو،
 ساھ ۾ جاءِ ڏنيءَ جي ڪو بکيو هو سڪ جو.
 سنت سادن ۽ فقيرن جو رهئين داس بڻي،
 پيالو واليءَ ڪو سچڻ! اهڙو پياريءَ پڪ جو.
 عام ٿورو پڙهئين ڀر مهر سان مرشد جي ڪڙهئين،
 چاڙهيون چوڻ ڇڙهئين، ڊپ نه رهيو ڪنهن چڪ جو.
 گمان گاشن مان سدا مڱل تو آلوفيءَ جا ڪنيا،
 ياد هر ويل سبق توکي هو لوڪان لڪ جو.
 ڄاڻ ۽ ماڻ جڏهن هوت حوالي تو ڪيا
 ڀڄو ٻو باقي ڇو رهي يار جي در تان ڌڪ جو.
 ايندي ويندي جا ٻنڌڻ توکي ٻنڌي ڪين سگهين
 خيال دم دم جو ڪنيون بينو هو چوهو چڪ جو.
 آهه اچ وڃ جو هي دستور پراڻو، ليڪ
 ماڳه شل پلجئون ڊڪايل! نه مٺي مالڪ

۰۲. وڃا جي سخت واچوڙي،
جڏهن جڪڙيو وطن تنهنجو.
تڏهن توشيو! توڙيو خوف
بهجي جي زنجيرون کي.
۰۳. خوشي دل جي رکي پاسي،
تئين همدردي پائن سان.
ڪٿي تو دست سا دولت،
ملي مشڪل اميرن کي.
۰۴. سٺو قسمت، دڪايل ڪين
اهڙو عمل لاکيڙو.
ڪيو مشتاق جنهن موهي
اميرن ڇڏا فقيرن کي.

سادو ريجهو مل لاهوري

(لاڙڪاڻي ۾ ڪالرا وقت سيوا ڪندي سرگواس ٿيو)
(مٿ سان شڪايت)

ڪڍان ڪهڙي نموني دل مان ،
تنهنجي سخت ٽپون ڪي .

لڪائي لعل لاهوري رلائيءَ
راهه گيرن ڪي .

تڙهي جاڻي ، خوشي هئي يا الم ، ليڪن
ڏٺو مون ڇا ؟

پيام مرگ هو ، افسوس ، سيوا جي آسپرن ڪي .

ويهي ڪاٺ يا بنا پورهئي گذارڻ پاپ آهي،
 ڪرم جي اهڙي مٺي هولي وڃائيندو وئين.
 جو ڪمائين، ڪرشن ارڀڻ ڪر ۽ پوءِ پرساد پاءِ،
 اهڙي جڳتيءَ سان جيئڻ جو پيد پائيندو وئين.
 زڪ سدا سادو گذر پنهنجو مگر ويچار اوچ،
 حيدرآبادين کي ڇا، سنڌ کي سڏائيندو وئين.
 ديه سان سنهنڌ نه ڪو، هڏين آتما-سا کي اڇل،
 تون دکن ۾ پي سدا سک ئي سو پائيندو وئين،
 توکي ڪاشيءَ جي ڪشش گهلي ويئي گهر ٻار کان،
 واٽ وٺڪڻ جي وٺي هرنام ڏيائيندو وئين.
 ڦاڳ ۾ جيڪي ڦٽو سو چيت ۾ ڇمڪي اٿيو،
 پاڻ سان گڏ ٻين سون کي رنگ لائيندو وئين.
 ڀرير پڳتيءَ جي ڪري نالو ڀيو ٿوئي پڳت-راڄ،
 پڳت ڪوٽو مل تڏهن جڳ ۾ سڏائيندو وئين.
 تو سڪين سينين اڳيان ويهي نه ڳايا راڳ ڪي،
 جو 'دڪايل' گيت ڳايو، سوئي ڳائيندو وئين.

پڳت ڪوٽوڊل صراف

گرھست ۾ سنڀاس جو رهسيه ٻڌائيندو وئين،
 تياڳ ٻٽپورتا جو جڳھ کي دڳھ ٻٽائيندو وئين.
 تو رڳو پنهنجا جڳھيا، پنهنجا نه دنيا ۾ ڪيا،
 پر پراون کي به تون پنهنجو ٻڌائيندو وئين.
 زور تنهنجو هو پتن جيان چونه ڏيئرو پي پڙهن،
 پاٺ اهڙو پنهنجي جاتيءَ کي پڙهائيندو وئين.
 هو جڳو-ڏن کان مٿي ٽولءِ نه ڏن سنسار ۾،
 پنهنجي سيوا سان سدا سو ڏن وڌائيندو وئين.
 ٻارڙن ۾ تو ڏٺو سڀ کان وڏو پرماٽما،
 پيار ڏن معصومڙن تي نت وسائيندو وئين.
 سنڀت-سيوا سان ننڍي کان تنهنجو ڏاڍو هو سنيهم،
 نينهن پيريءَ تاءِ سو پنهنجو نڀائيندو وئين.
 سون توريندي سدائي تو سڌي ڳڻي جهلي
 هيءَ سکيا سچ جي هنڀين سان نت هنڀائيندو وئين.

۳

کو ٽٽيريءَ کي آميريءَ کان مٿي ڄاڻو سدا،
 بي سهر، بي گهر نماڻن سان رکيءَ ٺاڻو سدا،
 پاڻ کوهي پاڻ ۾ ٿو پاڻ کي پاڻو سدا،
 نينهن پنهنجي يار سان مطلب بنا لاڻو سدا،
 سرت وارو سازنت وڃندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي،
 تنهنجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي!

۴

اڄ به ورڻي جنهن جڳياسوءَ ٿيڪ ٿيئون رام جي،
 چوٽ هڏ رسندي نه تنهن تي خيال خالي خام جي،
 ڪاڻ ڀرواهه سو ڪندو مايا جي دهرِي دام جي،
 اوٽ تنهن کي موٽ ۾ ملندي سڄي ستنام جي،
 جنهن رکيو ويسه اهو هوندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي،
 تنهنجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي!

۵

ڀرپور جي پرڪاش سان روشن ڪيو جو راهه ٿو!
 پوءِ ڀلا باقي دکايل! دل رهي گهراهه چو؟
 يا ته چٽبو ناهه پختو ۽ پڪيرو چاهه سو!
 سڄ ته دنيا مان ڪٿائي هڪ رڳو ويساهه ٿو،
 جيئو هرڪو هي سبق پڙهندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي،
 تنهنجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب ڊب جا ڌڻي!

سواهي ٿيئون رام

ٺهائجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب جا ڌڻي!
ڄام ٿي پُر ڄام نٽ ڦوندو رهي ڊب جا ڌڻي!

١
جي اچن ڇاڙهي ڇڪي، مدهوش ۽ مخمور ٿين،
فڪر دنيا جا وساري مست ۽ مسرور ٿين.
ٽاپ آبي جو مٺائي چاهم پر نٽ چور ٿين،
جي رهن ويجهي سنءِ کي، سي نه هرگز دور ٿين.
دل جو پيالو ڇاڪندو ڇلندو رهي ڊب جا ڌڻي،
ٺهائجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب جا ڌڻي!

٢
عشق سلطانيءَ جو ڇاڙهي رنگ جي بي رنگ ٿيا،
سنگ مايا جو ڇڏي ٺهائجي سدا سي سنگ ٿيا.
جن ڪيو ديدار، دل جو ٽاڪ کولي، دنگ ٿيا،
هڪ پسي هرجاءِ ساڳيو حق نه ڪنهن مان تنگ ٿيا.
توڏنو هوڪو جو، سو هلندو رهي ڊب جا ڌڻي،
ٺهائجو مڻخانو سدا وسندو رهي ڊب جا ڌڻي!

بيت پالڻ لاءِ پورهئي کان نه ٽوڪي عار هو،
 تو سدا محنت ڪري پنهنجو ڪيو کاڌو حلال،
 ريس معان جي نه هڏ تنهنجي مٿان غالب پئي،
 ڇو ته تو وٽ هئي سدا سنتوش جي مضبوط دال،
 تو رکي هودر ولهن نيچن نماڻن تي نظر،
 پيو تڏهن ٿوئي نچو نالو هو دينن جو ديال،
 توکي جيڪي پي مليو سو تو نه پنهنجن لاءِ رکيو،
 پر ڪيو ٽنڊ ورج جو تو ملڪ هر قائر مثال،
 تنهنجون خوبيون تنهنجا ڪڙ ڪيڏا چئي ڪيڏا جوان،
 منهنجي چپ ويچاري ڇا ورنن ڪندي تنهنجا ڪمال!
 تو پروڙي رهڙ سهڻي سان ماڻ جي راڳ، هر،
 چير جي چهڪي هر تو پاڻي سا لذت ٻي مثال،
 پر مليو توکي سو دنيا کان، جو سنتن کي مليو،
 سڀني تي گوليون سهي تو يار سان ماڻيو وصال،
 تون ڪنول گل جان ڪنورا سنسار هر ٻوندو رهڻين،
 شل 'دڪايل' کي ڪندين نرمل نگاهن سان نهال،

پڄت ڪنور رام

ٿي اڪنڊ ٻوندي رهي نٿ تنهنجي پڳتيءَ جي مشعال،
 ڪير جو حاسد، وسائي، ڪين طوفان ڪي مجال.
 پاڻ تو پنهنجو جڏهن هڪ يار ڪي سونپي ڏنو،
 نيسٽيءَ هسٽيءَ جو پوءِ باقي رهيو ڪهڙو سوال!
 پريم ۽ سچ تي سدائي ڀروسو تنهنجو رهيو،
 تو ڪڏهن ڌاريو نه ڪنهن لاءِ وير جو ڪپڙي خيال.
 ذات هڪڙي تو جڏهن هر ذات آدم ۾ ڏني،
 پوءِ ڀلا پيائيءَ جي سڪڙي ڪيئن ڪرين قال و مقال؟
 تو نماڻو ٿي سدا هر منش جي سبوا ڪئي،
 فرق ڌاران تو لڏي هر فرد جي سولي سنڀال.

مستن جي محفل ۾ ساڳي،
 اچ نه ڏکايو مستي،
 موڳي تن لاهوتين ڌاران،
 بيواڳين جي بستي.
 ويڳاڻا هن ويڙهي وارا ويٺا ٿا. واجهان،
 سوامي جن جي صحبت جون ٿا پل پل ڳالهيون ڳان.
 اهرت واڙي ساڙ جڳياسن،
 جا جن هرڊا ٺاريا،
 شري سچ ڪنڊ سنت ڀڌاريا.

سورج سڱر، ڳيان اُجالو،
 موهه اڳيان اندارو.
 پريم جي يوگ جو شبد ڏئي جن،
 ڪاٺيو ٻنڌن سارو.
 ٻنڌ پڳا ڪوڙيءَ ڪاپٽ جا آندو ساگر چاڪيو،
 هر جاءِ ٺيهن نظارو ساڳيو آيو ڪين نظر پيو.
 منصورتي آنلق جا جن،
 مستن نعره ماريا،
 شري سچ ڪند سنت پڌاريا.
 پاڻ ڌرم اوتار پڌاريا،
 ڌرمون نانءُ ڌرائي.
 نيٺ نماڻيءَ ساڻ رهيا جي،
 هن جو ساڻ مٽائي.
 سڪ دک سم ڄاڻي سنتن ڪل دٻڌا هن جي ڪاٺي،
 آتم درشن جي خاطر جن ٻاري ڳيان ڏيائي،
 هوت حضوري ٿيو، دوريءَ جا،
 وهه سڀئي جن واريا،
 شري سچ ڪند سنت پڌاريا.

پاڻي ڏرهداس

شري سچ ڪنڊ سنت ٻڌاريا،
 ڪال اڪال جا ساڪي صاحب،
 موت نه جيڪي هاريا،
 شري سچ ڪنڊ سنت ٻڌاريا.

پنهنجيءَ هرضيءَ سان جي آيا،
 سئو ڪوڙ سلطانيءَ،
 انپوءِ ديس ويا اڄ هوڻي،
 سي جوڳيسر جاني.

پيوري ڪين پڪي روڪيا پرواز ڪري ويا پيارا،
 جيون مڪت سدا سي هر جن هوم مهت کان نيارا.

ديهم وديهم جو پيڏ سڻي جن،
 پيرم ڀلاڻا ٿاريا،
 شري سچ ڪنڊ سنت ٻڌاريا.

ڳيٽ ڦول

ڳوٺ جي جيوٽ کي ٺاهيو تو جنهن نينهن نظر سان ،
 ڀلا رام ڪيو ڪُل حاصل تنهنجي ئي هڪ در تان .
 چاند و مل کي مھٽ ڏنيءَ ،

شل داس تي مهر وسائين - وه وه واھ ....

تنهنجي ڪرامتن جون ڳالهيون ڳائڻ ٿا سنڌ وارا ،
 بهڳڻ ڀول ٻڌڻ لاءِ شائق آهن اڄ هند وارا .
 سالڪ! پنهنجي سوالين جوشل ،

اهڙو عرض آگاهين - وه وه واھ ....

هالن وارا لعان پيارا ، ڪهڙا حال سڻايان ،
 اصلي ٽوڙي نقاي گهر کان دور ، مان بي گهر آهيان .
 شال حقيقي گهر پرجهائي ،

من جو وهم وڃائين - وه وه واھ ....

مان هڪڙو ڇا جڳت مڙيوئي تنهنجي آه پٺاري ،
 پاڻهو در تنهنجي جو دڪايل بڻي ڪنهن ڏي چو نهاري .
 ڪرم ڪري پنهنجو اڄ تنهنڪي ،

شل سنئين دڳه لائين - وه وه واھ ....

والي ولايت راء

وهه واهه ولايت سائين.

تنهنجو نالو امر سائين،

وهه واهه ولايت سائين!

گهر- ٻاري ٿي جوت جڳائي تو جا جڳياسا واري،

اونداهن هردن ۾ اڄ تنهن گيان جي جوتي ٻاري.

منهنجي هردي ۾ شل ساڳي،

جڳهه جوت جڳائين - وهه واهه ....

ڏکي ايڊيٽري

مشڪلاتن سان ڏکي ڪنهن کي ڏيا ايڊيٽري،
 اي ڊڪايل! آهه مالڪ جي مڀا ايڊيٽري.
 نا اُميديءَ ۾ اُميدن جي ضيا ايڊيٽري،
 ٿي غريبن جا ڪري ڪم آڻ چيا ايڊيٽري.
 جو سڄي ايڊيٽريءَ جي ٿو اصولن تي هلي،
 اهڙي ايڊيٽر لاءِ ڪنڊن جي شيا ايڊيٽري.
 ٿي غريبن جي حمايت لاءِ ڪافي ڪم ڪري،
 ۽ ڪري مسڪينن تي دهري ديا ايڊيٽري.
 ٿو هلي جنهنجو قلم ٻين جي هميشه اون تي،
 اهڙي ئي ايڊيٽري بيشڪ سهاڳو سون تي.

سُکي ایدیتري

آه اچ کلهم جو سُکيو سهنجو گذر ایدیتري ،
 عیش عشرت جو خلاصو ڏئي سمر ایدیتري .
 ٿي پرائي خوب سیکاري پچر ایدیتري ،
 ۽ ڪري اخلاق تي اُلٽو اثر ایدیتري .
 ڪنهن کي ڏهڪائڻ جي خاطر آه ڏر ایدیتري ،
 ماڻه ۾ جهٽ پٽ ڪرائي ٿي قدر ایدیتري .
 سرڳ، دنیا جو مگر دوزخ جو در ایدیتري ،
 کين اهڙو ٻيو ڪنر جهڙو ڪنر ایدیتري .
 ملڪ ۾ جاوا ڏکایل! اهڙو ایدیتري ڪري ،
 ڀل بنا معنت هڙوي ۽ پنهنجو پالو گهر ڀري .

فڌڻنبل سنڌي صاحب

ڪالهه رستي تي ڏٺو مون هڪ سنڌي صاحب،
 جنهن تي هڪتب جي خطابين جو هو خاصو مپڙو!
 ڪي ٿڌي مبهوم ۾ ڪاڻيا ڪن ٿڌي وڏا تهڪ ڏنا،
 ٿاء ٿيڙيءَ جي مٿان ڪوٽ تي ڪالر ٿيڙو!
 سرج جي سوٽ تي، ناڙي جا ٿڌي چيڙا لٽڪيا،
 ڀرت ڪپسي تي ڀريل جنسي پوين جو پيڙو!
 پويان چورن جي ڏسي گهل، آئي صاحب ڪي گجبي،
 ڪي پڇي اڳتي ٿيا، پوين ڪيو هيڙو، هيڙو!
 ”ايڏي انسٽ!“ چيو جوان، لڪڻ لوڏيندي،
 ايندو اردوءَ ۾ غصو مونڪي ”آڙي مٺ چيڙو!“
 نقل ٿارين جو ٿو آخر ۾ پشيمان ڪري،
 اهڙي فڌڻن ٿي فقط مالڪ جو ٻوڙيو پيڙو.
 ڪنهن به انسان جي دل ڪين ڏڪائڻ گهرجي
 اي دڪايل مون وڏي جهڊ سان ٿاريو جهيڙو

خوشامد

قسمت سان ڏٺو ڪالهه هون اخبار ۾ نوٽيس،
 پئسي جي لڳي پاڻ لڳيدار خوشامد.
 چاهيو جي نفو ڪرت ۽ سؤدي ۾ ڪفايت،
 يارو! اچي ڊوڙي ڪريو واپار خوشامد.
 سرديءَ ۾ بليزر جي ڳري خرچ ڪي ٻنڄو،
 اونھاري ۾ ڦرحت ڏي ٿنڀينار خوشامد.
 جاهل منجهان ڦيري وڌو عالم ٿي بڻائي،
 پينوءَ مان ڪري ڪرت پٽيدار خوشامد.
 بازار ۾ گراهڪ ٿئي وڌيرو ۽ سرائسي،
 هاريءَ کي بڻائي ٿي زميندار خوشامد.
 مڪمل ۾ يا مجلس ۾ فقط ٿي هلي چرچا،
 اچ ڪالهه گرم خوب آ بازار خوشامد.
 پئسي جي يا ڪا سڪڻي، خوشامد جا نمونا،
 هر جنس ڪامياب مگر يسار خوشامد!
 عالم ۾ نه اچ آهه سچائيءَ جو زمانو،
 هر طرف جهجهه تنهنجا خريدار خوشامد!
 ٻئي ڪنهن کي زماني ۾ ڊڪايل نه سچائي،
 ٿوسان ئي رڳو منهنجو سرورڪار خوشامد!

گيت ٿول

خوشي ڪير ٿئي ۽ ڪريٿو اُداس؟
 لڳائي ٿو بڪ ۽ وڌائي ٿو پياس!
 مڙيوئي هي شڪتئين سندو ڪيل آه،
 دوا سان نه جن جو ذرو هيل آه.
 صبح جو اُٿي خوب ڪثرت ڪريو،
 بدن خوب مهنيو ۽ محنت ڪريو.
 رکو جام تازي هوا ساڻ پيار،
 صحت جو سدا جنهن تي دارو مدار.
 ٿي ورزش ڪرڻ ساڻ طاقت وڌي،
 ۽ 'سن-بانٽ' سان دل جي قوت وڌي.
 ڪريو روز چمڙيءَ کي مهني صفا،
 صحت لاءِ بدن کي ڏيو ڪجهه جفا.
 رکو ویر ڪنهن سان نه سياڻا اوهين،
 ڪريو دور رنجش کي پاڻان اوهين.
 غصي اڀرڻا کان ڪنارو ڪريو،
 ڪري ڪروٽ، مَن ڪين ڪارو ڪريو.
 ڇڏيو آپ سوارٿ، نه خود غرض ٿيو،
 د ڪايل چو پنهنجي لاءِ ٿا مرض ٿيو؟
 منو آه ماڪيءَ کان سيوا جو رس،
 انهيءَ ۾ ئي جيئڻ سندو آه جس.

دوائون ٿا جيڪي دريغن کي ڏين،
 اُنهن کي وري خود آهي ٿا نندن!
 سندن راهيو گهٽ حياتي ڪري،
 دوائن تي جيئندڙ ست ٿو مري.
 دوائن ۾ آهي اٺر جوش جو،
 ڪري خالو جو سدا هوش جو.
 ڇڏي ٿو بدن کي ٿڪائي ڄاڻ،
 پوي پيٽ کي جنهن مان عادت خواب.
 دوا سان زهر ٿو وڌي جان ۾،
 وجهي زندگي جا وڏي زيان ۾.
 ضعيفي دوا نيٺ پيدا ڪري،
 زهر سان ٿي ساري بدن کي پري.
 مٿاهي بدن جي ڪريو دوش سان،
 بچائي اوهان کي جو سڀ مرض کان.
 شفا ڏيڻ جو حق ناهه ٻئي کي نصيب،
 علاج آهه پنهنجي هٿن ۾ قريب.
 علالت جو قدرت ڪري ٿي علاج،
 سنڀال آهه جنهنجو سهورو هي ساڄ.
 غلاظت اندر مان ڪڍي ڪير ٿو؟
 هلي ڪنهنجو ٿو هي آتل ڦاٽو؟

بيت قول

ڪري لوپ ڪاڏي جو، بد هاضمو،
خوشيءَ جو ٿو جنهن کان ٿئي خاتمو!
آگاهائي نڪي عرش جو قهر آه،
نه ڌرتيءَ مان پيدا ٿيل زهر آه،
اڳو آلهه جي تون! ته روتي نه ڪاءِ،
تسي طعام آڏو، نه لالچ ۾ آه،
منو آهه هيوي جو رس ۽ سواد،
ڏئي خوب لذت، ڪري دل کي شاد،
پڳل پاڇي هرگز نه ورتائجي،
نڪي ساڙي ٻاري رڌي ڪائجي،
ڪڇي يا اُٻاريل ٿي ڪاٺ ڪڍي،
سندس سٺ نه وئرت وڃائڻ ڪڍي،
بدن مان ته بيماري، ڪوشش ڪري،
وڌيل زهر زوريءَ ٿي ٻاهر ڪڍي،
دوا سان ڇڏڻ روڪي اعيان آه،
سراسر وڌو جنهن مان نقصان آه،
علامت جي ڪن ٿا دوا ڊاڪٽر،
مگر ڪين ڏين ٿا شفا ڊاڪٽر،
دوا مرض ڪي ٿي دٻائي ڇڏي،
سنهو سُر اندر لڪائي ڇڏي!

جيئڙ جو حس!

صحت ڪي سڪن جو خزانو چون،
 اها لات سياڻا سدا ٿا لڏون.
 حياتي صحت جي بنا بي چسي،
 سدا بي رسي ۽ سدا بي چسي.
 صحت ۾ سڪن جو ٺهڻ گنج آهي،
 نه جنهن ۾ رتيءَ جيترو رنج آهي.
 صحت مدتي انسان ڇا ٿا نه ڪن؟
 هماڻيون هٿن سان پيا ٿا لڏن!
 سگهائيءَ سنڌي جي گهرين بهتري،
 اضافو ۽ ٻي عمر جي بهتري؟
 ته ڄاڻج. ڏلهي پيٽ ڪاٺ خراب،
 وڌي جنهن مان بيماري بي حد عذاب.

دېو بيماريون بچي ،
ويجهو ويهڻ نه ځي .
ډينهن ډرئي ډايي گندي ،
سم جي ډپ ڪڍي .
زهري مچر منڃي ،
منهن اونداهيءَ ماڪ م .

مچر منهن اونداهيءَ ماڪ م ،
نڪري ڪن ٿا مار .
چڪ هڻي چچري چڏن ،
ڏنگدار .
مهان هي بٺ بخار ،
ڏيئي بٺ ڏيئي .
وجهن ٿا ٿا طبيب جي .

طبيب بچڙي آهي بابا!
طبيبن جي ٿا ٿا .
ڦندي م ڦاسي نه شل ،
ڪو اچي آڪسمات .
چٽس سولي بات ،
ناهي ٿرت طبيب کون .

پاڻي ته وهندڙ

درياهه

بيهان ٿي ٿڌي ٻڊ ٻوٽ،
وڻان ٿي ٿڌي وهه واهه.
بيٺي ڏنڊ ڏٻو چوڻ،
وهندي ڏنگ درياهه.
وهندڙ ٿي ويساهه،
بيٺل ٿي بانور نه ڪو!

ڀاڱي

بيٺل ٿي بانور نه ڪو،
ٻوڙي يا ماري.
هوندي بيت وڏي نه ڪو،
ڪارج سنواري.
هر دم آزاري،
بيمارين جي پيڙ سان.

نیت قول

پوپ قدرت کان ھای حیلو نہ کنهن انسان جو،
نہ مالک جي هٿن ۾ ئي سمورو معاملو.

ي غضب گذريو هي ٻيو پيرو اسانجيءَ هند سان،
ههءَ ههڙن حادثن کان هارجي ويو حوصلو.
ڪالهه ڌاڻين جو ڪروڙن ۽ لکن جو هو ڌڻي،
اڄ اهو محتاج ٿي در در وٽي ٿو ويسلو.

بات بندي جي نه آهي بن سهڻ چارو نه آهي،
پر اسانجي وس رڳو آهي ڪريون گڏجي بلو.

اي ڌني پرشو دليون کوليو، مٺيون کوليو، آچو!
پنهنجي پائن کي گلي لائي مصيبت ۾ هلو.

آب جي عيوض ڪون ٿا گرم ڳوڙها خون جا،
پر نه ٿيندو خون هارڻ ساڻ ڊگ دل جو ڍلو.

اي دڪايل هل ھي سڀوا ۾ ڪنهن جي جان ڏي،
جو اچي ڪوٺيا کان ڪاهي بي ٿهر ٿو ڪاڏو.

ڪوئٽيا جو زلزلو

(۱۰۳۴)

ٿهر ڪوئٽيا سان ٿيو، ٿي ظلم جو ويو زلزلو،
هٽند ۾ ۽ سنڌ ۾ ٿيو واءِ ويسلا ولولو.

رات وسپت اوچتو ڀونءِ ڪمپ ٿي پاري چڪو،
جنهن ٿڌيري شهر ۾ آنندو اچانڪ ٽرڻو.

وي ڪٿي جي هڙت ۾ جانيون هزارين ناس ٿيون،
ٿيو اچي غالب غضب غوغاءِ وارو غلغلو.

منت اڌ ۾ مهل، گهر، بنگلا ڪئين بوباد ٿيا،
ڪوئٽيا بدران اُت مٽيءَ جو ديرو! اڄ آهي نلو.

بي خبر اڌ رات جو آنڊا چڄي آنڊن کان ويا،
مرد زالن کي ڇڏي ويا پيءُ پٽن کي هيڪلو.

ڪڪي جو گهوڙو

شابس منهنجا گهوڙا تيار،
 ٽڪي ريل جي هل رقتار.
 هٿ گهوڙا جهٽ پٽ گهوڙا،
 پل پير اڳي پوءِ مٿ گهوڙا،
 ڪر هڪ وڪ سان چائنٺ پار،
 ٽڪي ريل جي هل رقتار.
 شابس منهنجا گهوڙا تيار.

ٿور ٿور مور جي هل گهوڙا،
 چال ٻيل جي چل گهوڙا،
 قدم قدم تي ڪر هٽڪار،
 ٽڪي ريل جي هل رقتار.
 شابس منهنجا گهوڙا تيار.

جڏهن مان ٿورو چڪيان لڳام،
 تون رخ ڦاڪ ڏي رکي اُڏام،
 دل آرام، ڪر پيرنام،
 ٺهر ٺهر ٺپڪيءَ سان هوشيار،
 ٽڪي ريل جي هل رقتار،
 شابس منهنجا گهوڙا تيار.

چڏ آلس، اُت ڪر نه آوڻ،
اڳتي حاڪم! اُتج سوين،
نيوڻ ساڃو آه تيار،
چانهه ۽ ڪيڪ ٿي بوندي مار،
واهه ڙي پوپٽڙا سودارا!

گڏن گڏين جي راند وڃاءِ،
لاڏيءَ سان لاڏو پوڻاءِ،
منهنجو گهوٽ ۽ تنهنجي ڪنوار،
ڏاجي ۾ ڏج چوڙا چار،
واهه ڙي پوپٽڙا سردارا!

صبح گهمڻ هل سڀ بازار،
شام جو باغ جا سڀر شڪار،
رات ڪمر سان ٻڌ تلوار،
ٿي سڀاهي، ره هوشيار،
واهه ڙي پوپٽڙا سردار.

ٻاراڻا گهٻڙيا

پوپٽرو سردار

اُڏر، اُڏر ڪر پوپٽ! بات،
 اوسيڙي ” گذري رات.
 اُنٽ يارن ڪي تنهنجي تار،
 ڏينهن چڙهي نڊ ڪهڙي يار،
 واهه ڙي پوپٽرا سردار!

سنگيت قول

گهور گهتا چانگي ڀل ڪاري،
هستيءَ ۾ جهومي هر ٿاري،
فرش زمين تي ٿئي گلڪاري،
خاص خوشي ڊوڙي چوڌاري،
ڪارا ڪارا بادل ڊوڙو!

سال پڇاڻا سانوڻ آيو،
ڀاڳين جي اڄ ڀاڳهه ڀرايو،
هرڪنهن ديوي، ديؤ مڻايو،
سرس دڪايل سارنگ ڳايو،
ڪارا ڪارا بادل ڊوڙو!

بهجاي چهكي، چهكي قسمت،
 پاڻي برسي، برسي رحمت،
 نسري آنكر، نكري حسرت،
 گهر، گهر، دن دن، جهولي مسرت،
 كارا كارا بادل بوژو!
 بوژي بوژي كارا بادل!
 جل سان تاز كري چٽه جل ٿل،
 اُپرن تازا تازا گل ٿل،
 جهنگل ۾ ٿين مڙجون منگل،
 كارا كارا بادل بوژو!
 بهجاي چهكي چم چم، چم چم،
 پاڻي برسي رم جهم، رم جهم،
 ٿڻي چؤڌاري چم چم، چم چم،
 رنگي رنگ ٺڻين ۾ عالم،
 رنگي رنگي كارا بادل بوژو!
 ڪارا ڪارا ڪارا بادل بوژو!
 مرڪي مرڪي مرڪي مرڪي،
 مٽخاني جو دؤر چلايو،
 گل گل تي ڪو رنگ چمايو،
 نچايو،
 بابل ڳائي،
 ڪارا ڪارا بادل بوژو!

بادل ڊوڙوا

ڊوڙو،	بادل	پيارا	پيارا
ڊوڙو،	بادل	ملهارا	هنگه
ڊوڙو،	بادل	مستوارا	ار
ڊوڙوا	بادل	وارا	پاڻيءَ
ڊوڙوا	بادل	ڪارا	ڪارا
گهٻرايو،	مالي	جو	گلشن
گهٻرايو،	والي	جو	کيتيءَ
گهٻرايو،	سوالي	۽	دالا
گهٻرايو،	عالي	۽	ادنهي
ڊوڙوا	بادل	ڪارا	ڪارا

گيت قول
 ٿي رات سڄي چنڊ جي دريا سان لڙائي،
 جنهن موج مچائي.
 ڪڏندو ٿي رهيو قرب سان، سيني ۽ ستر تي،
 سنڌوءَ جي ڪپر تي.
 سيني تي هو درياھ جي هڪ ڏيو ٺاهون،
 مانڊاڻ ڪوهائون!
 گاڏي ٿي چڙهي گرجندي اُن ڏيو جگر تي،
 سنڌوءَ جي ڪپر تي.
 ٻيڙي ڪڍڻ جي لاءِ مهاڻو هو منتظر،
 چيائين ته سفر ڪر.
 چڙهياسين وڏي چاهه مان ٿي چُست ڇڪو ٿي،
 سنڌوءَ جي ڪپر تي.
 ٻيڙيءَ مان لوڻ جي جڏهن آخر ٿي تياري،
 دل تي هئي بهاري.
 بيوس جو دڪايل سان ٿيو شوق شعر تي،
 سنڌوءَ جي ڪپر تي.

سندو

(سائنس ۽ موسيقي سان)

۱۹۲۸

سانگي سان وڃڻ ٿيو منهنجو سائين سان سڌو ٿي ،
 سندو جي ڪپڙي تي .
 ڇا نرم وڇاڻو ويو مٿي سبز ڇپر تي ،
 سندو جي ڪپڙي تي .
 چوڏس هٿي ڇمڪاڪا ڪان چانڊاڻ چٽائي ،
 ڇا صاف سهالي .
 چؤطرف چڙهي نور جي چادر ٿئي نظر تي ،
 سندو جي ڪپڙي تي .

مکیت ٿول

قدرت جا اسين چور نه آهيون ،
 قرض کڻي جو پوءِ نه لاهيون ،
 جي ديون کان وٺنداسين ،
 ديون کي ڏيڻ نه ڇڏينداسين - اسين گهر گهر ...

جنهن ڌرتيءَ تي سنڌو ماڻا ،
 پيچ ڏيڻ وارا پيرا پاڻا ،
 تنهن ڪڇ جي اُٿل ڌرتيءَ کي ،
 ڌرتي مهان هڃينداسين - اسين گهر گهر ...

وڻن ٽٽڻ وارو هي دڪايل !
 گلن ٽلڻ وارو هي 'دڪايل' !
 ڀارت ماڻا جي ڪڇ ۾ اسين ،
 گبانڌ ڏيڻ - آڏينداسين - اسين گهر گهر ...

ٻرڪ جي لڳندا، ٻرڪا ايندي،
 درکي ڦلندي، اُن ڏن ڏيندي،
 ٻوندا مال مڇي گاهن تي،
 ڀرجي ڀاڳيا ٿينداسين - اسين گهر گهر ...
 وڻن منجهان جا گهر نڪري ٿي،
 ڪڪر ٻڙي اُڀ ۾ پکڙي ٿي،
 ميگهن جا اسين راجا بڻجي،
 اندر سان ٻر مڇي پنداسين - اسين گهر گهر ...
 هن حڪمت جا مالڪ بڻجي،
 وڻن ٽٽن جا پالڪ بڻجي،
 پنهنجي هٿ سان ٻيڙ لڳائي،
 پاڻهي پاڻي ڏينداسين - اسين گهر گهر ...
 وڻ ٽٽ ڏيندڙ جي دولت آهن،
 طاقت مالڪ کي ٿا پهچائن،
 هي اساري ڳجهه ڳولهي، اسين،
 خاڪ مان سون وٺينداسين - اسين گهر گهر ...
 وڻ سڄ ۾ ٿا وسن لڳائن،
 آبي وڻي کي سک پهچائن،
 اهڙن سد اُپڪارين جا اسين،
 شيواڌاري ٿينداسين - اسين گهر گهر ...

قدرت جا اسين چور نه آهيون،
 قرض کڻي جو پوءِ نه لاهيون،
 جي ديون ڪان وٺنداسين،
 ديون کي ڏيڻ نه ڇڏينداسين - اسين گهر گهر...

جنهن ڌرتيءَ تي سنڌو ماڻا،
 پيچ ڏيڻ وارا پيرا پاڻا،
 تنهن ڪڇ جي اُتم ڌرتيءَ کي،
 ڌرتي مهان هيچينداسين - اسين گهر گهر...

وڻن ٽڻن وارو هي دڪايل!
 گلن ڦلن وارو هي 'دڪايل'!
 ڀارت ماڻا جي ڪڇ ۾ اسين،
 گانڌيڌام آڏينداسين - اسين گهر گهر...

برڪ جي لڳندا، برڪا ايندي،
درتي ڦلندي، اُن دن ڏيندي،
پوندا مال مچي گاهن تي،
پر جي پاڳيا ٿينداسين - اسين گهر گهر ...

وڻن منجهان جا گهر نڪري ٿي،
ڪڪر ٻڙي اُپ ۾ پڪڙي ٿي،
ميگهن جا اسين راجا بڻجي،
اندر سان ٻرُ ميچينداسين - اسين گهر گهر ...

هن حڪمت جا مالڪ بڻجي،
وڻن ٿڻن جا پالڪ بڻجي،
پنهنجي هٿ سان ٻيڙ لڳائي،
پاڻهي پاڻي ڏينداسين - اسين گهر گهر ...

وڻ ٿڻ ديش جي دولت آهن،
طاقت ملڪ کي ٿا پهچائن،
هي اساري گجهه ڳولهي، اسين،
خاڪ مان سون وٺينداسين - اسين گهر گهر ...

وڻ سچ ۾ ٿا وسن لڳائن،
آئي وئي کي سڪ پهچائن،
اهڙن سڌ اُپڪارين جا اسين،
شيواداري ٿينداسين - اسين گهر گهر ...

وڻ ڀوڪيون - بوساڻ وسايون
 گهر گهر وڻ ڀوڪينداسين ،
 اسين در در وڻ ڀوڪينداسين ،
 ٻاهر وڻ ڀوڪينداسين ،
 اسين اندر وڻ ڀوڪينداسين - اسين گهر گهر ...
 وڻ ڌرتيءَ جا ڳهڻا آهن ،
 ٿرَ برڪتي سينگارن ٺاهن ،
 قدرت جي هيءَ پياري نعمت ،
 پاڻي جهول جهلينداسين - اسين گهر گهر ...

۱۹۳۹ ۾ جڏهن پاڻي پرتاب گمانت ٻڌام رڻا ڪي
عملي ڄامو ٻهرايو، نئون نگر آڏڄڻ لڳو، تڏهن هن،
سڀ کان اول رستن جا ٽڪ ڏياري، وٽن پوکائڻ
جو اٽم ڪم شروع ڪيو.

اسڪول جي استادن ۽ وڌيار ٿين سان گڏجي،
رستن ۽ گهٽين ۾ ڳاڻيندي ڳاڻيندي، پنهنجي هٿن
سان هن گهٽي وٽ پوکيا. انهيءَ وقت اٽڪل ٽيڙهن
هزارن وٽن جون چڪيون لڳايون ويئون، اتساهي
نرواسي، گهرن جي ڪچي ويٺي، پاڻ ڪري ڪم آڻڻ
لڳا. انهيءَ وقت هر گهر توڙي گهٽيءَ منجهان پٽوئي
آواز ايندو هو. 'اسين گهر ڳروڻ پوکينداسين، اسين
دروڻ پوکينداسين.' 'اسانجو پيارو گمانت'

۽ نيارو گمانت ٻڌام "اچو ته اُهي گيت، جيڪي
جي آدم ۽ ساهس جا شاهد آهن، هڪ دفتر وڙي

اسانجو گانڌيڌام

اسانجو پيارو گانڌيڌام،
نئون ۽ نيارو گانڌيڌام.

لاڙيءَ سنڌ جي لاڙي وٽ ٿي سنڌ نئين نروار
ساڳي ٻولي، چالي ساڳي، ساڳيو ارڻ اُچار
ديس ۾ ساڳيو، ويس ۾ ساڳيو،
ساڳي طرز تمام - اسانجو پيارو گانڌيڌام.
ٻئي هنڌ هرجا ڌاريا آهيون در در آه ڌڪار،
هت پنهنجي گهر وارا آهيون ٻيو پنهنجن جو پيار،
ڪنڌ ۾ جهڪايون، ڪين ورايون،
ڪنهنڪي مور سلام - اسانجو پيارو گانڌيڌام.
ڪيئي واڙي هٿڙي پنهنجي، پنهنجو وڻج واپار،
هت روٽيءَ پنهنجيءَ تي رهندو پنهنجو ئي اختيار،
هت ڇوٽاجي، ٻئي جي چاجي،
اصل ڪل آرام - اسانجو پيارو گانڌيڌام.
وڻ ۾ نرمائ ڪنداسين هٿڙي هر پرڪار،
دٻ ۾ ڏسندا رهندا همت جو اسرار،
گهر ۾ گهر ساڳي، در در ساڳي
مچندي هڻج مدام - اسانجو پيارو گانڌيڌام.

گدرن جيڏا لعل ٿماتا،
 آءُ اٽ سڀوڪ گول پٽاتا،
 گجرون هوريون گوپيون ٿوريون،
 فوٽ فوٽ لٽيون ڪمند ڳوريون.
 ٿل ٿل اڪيچار - ڏکڻ ۾ .....

هردم موسوم ۾ ٿلاري،
 موسوم جي ناعي ڪاٿياري،
 گرمي سروي سرءُ بهاري،
 هرڪا مند هتي هوچاري.
 ڏئي ٿي خاص خمار - ڏکڻ ۾ .....

قدرت جي هٿ سونهن الاهي،
 ايندو ويندو ٿئي خوش راهي،
 ماندي دل نه دکايل ڪنهنجي،
 شام صبح چڻ دنيا پنهنجي.
 سستو سئو شڪار - ڏکڻ ۾ .....

ڪٽڪ رنگا محبوب مهاندا ،
 مرڪ چپن تي، نيٺ گلابي ،
 هاڻ ڇاڻ ۾ بي حد سادا !
 دل جذباتي هرم وسيڪي هنري ۽ هوشيار ،
 سدائي هريو هريو ملبار .
 محنت سان هر ڪنهن جي محبت ،
 هڏن سڄو هٿ آهي سڀڪو ،
 زالين مردن ڪن ٿا مشقت !
 ويهي ڪاٺ ڏوھ سماجي، پورهئي جي لاءِ پيار ،
 سدائي هريو هريو ملبار .
 ڳوٺ نه ڪو مندر کان خالي ،
 پوڄا پاٺ ڪري ڪائيندا ،
 خالي ڪيندا مور نه سوالي ،
 ڪو پنج وقتو ويندو مسجد، ڪنهن ديول ديدار ،
 سدائي هريو هريو ملبار .
 ڪي پاسي ساغر جون چوليون ،
 وٺ ٻئي پاسي پرڻت جو اولو ،
 ٿر هير صبح جي ڏئي ٿي لوليون ،
 هند موافق آھ ڊڪايل ! هٿري هر ڀرڪار ،
 سدائي هريو هريو ملبار .

ملبار - ڪيرل

هريو ڀريو ملبار سدائي هريو ڀريو ملبار،
 اسانجو هريو ڀريو ملبار.
 سارين جي هت ڪيتي خاصي،
 اُنڀ گهٽا، ناريل جهجهورا،
 ڌرتي ڪجهه آهي وارياسي.
 ڪاڇن جي پيداش چڱي، هت خاصو وڻج واپار،
 سدائي هريو ڀريو ملبار.

ماڻهو دلَ ڀر ڌرتي ٽوڙي،
 ڳوٺ ڳتيل وڪ وڪ تي بستي،
 ورلي ڪا هت ٻڌبي چوري!
 ڪونه گناهه غريبِيءَ هوندي، گهٽ جهيڙو ٽڪرار،
 سدائي هريو ڀريو ملبار.

آھ رکڙيءَ ۾ سمايل ،
 پيٽ جي آشيرواد ،
 جنهن ۾ پاوڪتا سان شامل پريم واري ويدنا ،
 ٿي ڌياري سخت آفت ،
 جي سهي سؤمان ياد ،
 فرض قربانيءَ سان جوڙي سنگ ٿو ،
 ساهه کان پيارو لڳي خود ننگ ٿو ،
 حوصلو ڏيئي ٿي رکڙي ،
 سرخرو جڳم ۾ ڪري ،
 پاونو ڦولي ڦري .
 آڱريون نازڪ وجهن ٿيون ،
 جان ، بست بي جان ۾ ،
 گنڊ رکشا جي ٿي جاڳائي پوتر چاهنا ،
 ريشهي سوئي تندون ،
 آڻيو چٽن ايمان ۾ .
 پيٽ جي رکشا لاءِ دل ٿي بي قرار ،
 آبرو مدقي ٿئي ٿي تار تار ،
 ٿو دکايل پاءُ هرڪي ،
 پيٽ جي خاطر هري ،
 پاونو ڦولي ڦري .

کڀي آڳ ٺارڻ ۾ ٿي خاص حشمت،
 خطر راه ۾ آ حياتيءَ جو البت،
 ڪندي شيوا سرتي اچي جي مصيبت،
 مصيبت نه آهي، مگر آهه رحمت،
 ڇڏيندي اڇانڪ جا آفت ڪي ٿاري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

۱۰

کڀي اڄ ٿو شيوا سندو دان تنهنجو،
 ڏکئي وقت آهي هي امتحان تنهنجو،
 پريندا دعا ساڻ دامن تنهنجو،
 وسيلو ٿئي شال پڳوان تنهنجو،
 نه ڇڏ فرض پنهنجو وسوڙها وساري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

۱۱

نه ڪا خوف، ساههون مصيبت اڳوڻي،
 نڪي هار دل، جي ڪو خطرو نظر ٿي،
 دڪايل! سدا ڪرتون شيوا بي ڏر ٿي،
 ڪري نانءُ جيڪا دنيا ۾ امر ٿي،
 سچوسڪ وٺي ڏس! تون شيوا ۾ گهاري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

۶
وسائڻ جو توکي نه سامان آهي،
نه هٿ، جي ڳياڻ به گهٽ سامان آهي،
نه ڪا راهه رستو، خطر جان آهي،
گهڙي پڻ اکر توکي ايمان آهي،
هٿي يا ڪٿي آب ڇڏ ڌرت هاري،
اٿي باهه جو گهند بيٺو پڪاري.

۷
دڇي وچ نه ساههون جي سردي اکر آهي،
سڄو ٻٽ يا تنهنجو پُٺو پڳهر آهي،
نه ڇڏ فرض توڻي اٿانگو ستر آهي،
اڳيان سخت واري يا ريتي پٿر آهي،
هٿ ڪار ساري ڇڏيندي سنواري،
اٿي باهه جو گهند بيٺو پڪاري.

۸
چون باهه ناهي مگر آهي قيامت،
اڃانڪ آ ڪڙڪي غريبن تي شامت،
رهی ڪين شايد ڪو هڪ گهر سلامت،
ڪري ڇڏ هٿ سان جنسي ڪرامت،
ارادي جي طاقت تي ڏوگر ڪي ڌاري،
اٿي باهه جو گهند بيٺو پڪاري.

۳

جيبيءَ چار چَر جو چڙيو چا وچائي،
 ڪيا خاڪ گهرڙا گهڻن جا جلائي،
 اُٿي! پهچ، پهچڻ ٿو توکي جڳائي،
 نه ڇڏ لعل! شيوا جو سڌڙو ٺٽائي،
 وسائڻ جو ڪڙ بس سهر تون سنڀاري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

۳

پڪڙجي پَوَن ۾ جي شڪلا اُڏن ٿا،
 اُڏرندي گهڙيءَ ۾ وڃيو گم ٿين ٿا،
 پُري پڙڪ سان ڏس ته مڪلا ڪون ٿا،
 ٽڙي ٽڙڪ سان ٽوڙمين تي پون ٿا،
 ٽٽي خوب پڙڪا اُلا ٿي اُٿاري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

۵

چڙي نند آرام پنهنجو ٿٽائي،
 اچي پهچ جادي تڪي ٻوڙ پائي،
 ڪڍي ڏول، پاڻي پري ۽ پرائي،
 گهڙيءَ لاءِ ڇڏ جوان! گنگا وهائي،
 اکر ڇڏ تون شيوا جو دل تي اُڪاري،
 اُٿي باهه جو گهند بينو پڪاري.

٠

ماه جو گهند

اُئي ! مينهن ٽانڊن جو چؤڌر وسي ٿو،
غضب ٿيو، مدد ڏيو ڪا هر ڪوچوي ٿو،
ظلم، روج، راڙو، ڪنن تي پوي ٿو،
نظر غم جو هرسو نظارو اچي ٿو،
تڏهن تون به روج، پڻ پين ڪي اُٿاري،
اُئي باهه جو گهند بيٺو پڪاري.

۲

پڇي جلد ڊوڙي جو انسان آهي،
مدد لاءِ ٿيو عام اعلان آهي،
وڏي ڪنهن مصيبت جو اهڪان آهي،
سڀاڳو شهر لاءِ نيشان آهي،
پري آهه ڏيندي جهگا پيا به ٻاري،
اُئي باهه جو گهند بيٺو پڪاري.

پنجتنه سالن جي پراڻي ڳالهه آهي. لاڙڪاڻي
 تي وڏي بازار کي، رات جي وڳڙي ۾ اڇانڪ اچي
 باهه لڳي. ڪيترائي ڪپڙي توڙي هڃهار جا دوڪان
 باهه جي لپيٽ ۾ جاي رک ٿي ويا. انهيءَ وقت
 اڄوڪين فاير برگيڊ موٽرن جو بندوبست ڪئي هو.
 هيونسپالٽيءَ جون هٿ سان پهچ ڪرڻ واريون
 هشينون هونديون هيون، جن جي وسيلي ئي باهه
 تي پاڻي وجهي، جهڏن سان باهه وسائي ويندي
 هئي. پاڻي به پري پري کان کوهن ۽ بورنگ پمپن
 تان آندو ويندو هو. پر انهيءَ وقت هر ڪو زندهه دل
 ٻهري باهه جي گهٽ جو آواز ٻڌي هن سبوا جي ڪم
 اچي مدد ڪندو هو. ويندي زالن ۽ ٻارن تاءِ
 سڀ شهر وارا، پنهنجي پنهنجي رت آهر پاڻي
 پهچائڻ، توڙي باهه کان بچيل سامان ڏوٽ
 همراهي ڪرائيندا هئا. پاڻ تي پاڙڻ جو اهو زمانو
 ڪيڏو نه سونو زمانو هو، جڏهن هڪ ٻئي سان
 همدرديءَ جو چڻ عملي سبق ملندو هو. هيٺيو
 بياني شعر انهيءَ وقت جو جهونو آهي، جو پڙهندڙ
 جي سبوا ۾ پيش ڪجي ٿو.

چرپرڏسي شڪاري، هلڪي چلانگ ماري،
چپ چپ ڪري پٿاري، اُٺ! خون خوارجاري.

ڊوڙي جهلي جهڙي ۽ ۽

سڪرات جي گهڙي ۽ ۽

ٿي ڪم ٽڙپ بدن ۽، صيان جي چنبن ۽،

باقي رهيو نه تن ۽، ڪوڏيم هو الوطن ۽.

ڪيڏو نه غم ڏکائيل!

جيوت جو دم ڏکائيل؟

١٧
بيت قول

وَر وُر ڪري نماڻي، ڦڙ، ڦڙ ڪندي اُڏاڻي،
ليڪن ڪري ٿي ساڻي، آڪاس جا اُماڻي.
مشڪل اڃا صبر هو،

صياد جو فڪر هو.

پرواز جي نه طاقت، تفريح يا تراوت،
ويجهي نه ڪا حمايت، ساڻي نڪو سلامت.

سڀني ۾ هاءِ ٽڙڪڻ،

دل ۾ هزار اُلجهڻ.

ڦڙڪي گهڻو زخم کان، صياد جي ستم کان،
وانجي رهي رحم کان، محروم ٿي ملام کان.
آئي ٻري پکين تي،

لڙڪن جي لڙهه اکين تي.

صياد جي هڻن کان، حرقت، فريب و ڦڻ کان،
هن گردنڻ زهن کان، هن عارضي وطن کان.

مونکي امان گهرجي،

اي آسمان! گهرجي.

قدرت جا ساز سهڻا، ميدان هي ڪشادا،
ساڻين سا وڻن ٿا، ساوا نه هي چراغا.

ٿي دور نغهي خواني،

هي سحر آسماني.

سگيت ٿور

ڪونج

ڪيڏي قطار ٿوڙي، هڪ ساٿ مان وڇوڙي،
جهٽ پٽ بندوق هوڙي، داغي نشان ڇوڙي،
ڪيڏي مناسلي تي،
ڪونج جي ڪاڦي تي!

ساڻين سان گڏ سفر تي، ويٺي ٿئي ڪنهن ڪپرتي،
مولي چٽيندي پَر تي، آڻي هئين چپر تي،
تو بي رحم شڪاري!
هڪ وار ساڻ واري!

۶

دۇر كان پرکي ايندو ماري،
 کسکط جي کرين نه په تياري،
 مگر وچايل چؤدر جاري،
 آڻي ٿاسايء چؤداري،
 تو ٿئي عيش اڏائڻ چاهيو،
 ليکن قسمت قيد ڪرايو.

۷

ماري ڏوري ڌرت ڪشي ٿو،
 دست جفا سان بند ڪري ٿو،
 ٽڪڙو ٽڪڙو پاند پري ٿو،
 آخر ۾ ٽڪبير پڙهي ٿو!
 هيٺ ڪٿي سا ذات ڏکاييل؟
 لالن واري لات ڏکاييل!

۳

پَر پَر ۾ سُر تار سمايو،
 ستل ستا ڪي جنهن جا ڳايو،
 بيحد جو درياھ وهايو،
 ساري، گ، م، پ، د، ڏي سا، ڳايو.
 ٽڪ ٽڪ ۾ ڇا تار هلي ٿو،
 قدرت جو اسرار ساي ٿو.

۴

سورج جا ڪرڻا ڦاسائي،
 تن جا خاما ويس بڻائي،
 رنگ ٻرنگي نقش ڪڍائي،
 بت ساري ڪي ڏين ٿو ڍڪائي!
 پر پر تي چٽ ميناڪاري،
 سهڻي سڦري نقشنگاري.

۵

سُر فلڪ جا خوب ڪرين ٿو،
 ڌرتيءَ تي پڻ ڌيان ڌرين ٿو،
 ڪيئن ۾ انبار تڪين ٿو،
 آڙجي لالچ منجهه لهين ٿو،
 تو ٿئي پانيون جنهن ڪي چوڳو،
 نڪتو آخر ۾ سو ڏوڪو.

کبوتر

وَهَمْ وَهَمْ تَنهَنجِي تَوَر کبوتر،
 مَنڙِي مَنڙِي اور کبوتر!
 کیتن ۾ چٽ چور کبوتر،
 تَنهَنجِي چڱه چڱه زور کبوتر!
 لکي لکي تُو جهاتيون پائين،
 چوڳو تُو چورائي ڪائين؟

۲

قَر قَر سان هر دل هرڪائين،
 هُو هُو جو آلاپ آلائين.
 قَرڙِيءَ واريون ڦيريون پائين،
 جهرڪيءَ واري جهر لڳائين،
 پنهنجن پيارن سان اُڏين ٿو،
 باد زمان سان راند کڏين ٿو.

۵

چرند يون چچون جهلي ٿي،
 گهر ڏي کڻي هلي ٿي،
 سر سر ڪري سلي ٿي،
 پائين بلي بلي ٿي،
 ٻچڙا ڏسي نچن ٿا،
 ڪيڏو نه شور ڪن ٿا.

۶

سڻي سچر سواڊي،
 آندي جا چيز ڪاڊي،
 ميڙڻ هجي اڀاڊي،
 اُن جي بڻي نه آڊي،
 ڪُل سان ملي ٿي ڪائي،
 آنند نٿو مناسي.

۲
 چٽ پٽ جي ڪنڊ پاسو،
 تنهن ۾ ڪري ٿي پاسو،
 جيئن ٿئي بهچاءُ خاصو،
 ويري ڪري نه واسو،
 ڪو کانءُ باز بهري،
 ڪاهي نه نانگ زهري.

۳
 قائم رهي ڪن ٿي،
 پهرو ٿي ڏئي بهجن ٿي،
 آرو ڪري ٿي تن ٿي،
 تازن چڻين ڪچن ٿي،
 جيسين پرين پکا ٿين،
 ٻاهر اندر اُڏامن.

۲
 جهرڪيءَ جي چنڊ تڏڙي،
 چوَن چوَن ڪري ٿي تڪڙي،
 قد بت ۾ آهه ننڍڙي،
 پر عاقبت ۾ وڏڙي،
 ڪيڏو ڪٿم ٿي پالي،
 گهر ٿي سچو سنڀالي!

چهرگي

ڪڪ پن ڪري مڏي ٿي،
ڪيڏو لڏو لڏي ٿي،
عمدو اڏو اڏي ٿي،
حيرت ڪري ڇڏي ٿي،
تمير سادڪيءَ جي،
تصوير سادڪيءَ جي.

سنگيت قول

ڪيا چوڻ تنهنجي هزارين چريا،
وئي رنج و غم دل، جي جيئري ٻريا،
گهڻا تنهنجي ڳارائي اندر ڳريا،
ويل رت انهن جا نه موٽي وريا.
تنهنجو ڪاڄ پرائو ماس،
هاءِ هاءِ ڏيتي لپتي.

ڏسي ڏيل تنهنجو ڏکياريون ڏرن،
مصيبت جون چوٽون سهي ٿيون مرن،
حياتي گذارن ٿيون پيڪي ڏرن،
وري ڪين جي ساهري گهر ورن!
نياڻيون ڪيئي ڪيءَ نراس،
هاءِ هاءِ ڏيتي لپتي.

وري جي هڻن سان هلائين مٿا،
گهڻن جا دنيا ساڻ ناکا ٿڻا،
چڙهيا تنهنجي ور جي، سي جاڻو ڪٿا،
بچا سي دڪايل جي تو مان چٽا،
ڪٿي نه شل تون ڪرين نواس،
هاءِ هاءِ ڏيتي لپتي.

ڏيتي ليتي

ٿلهنجي ٿئي شل ستيا ناس،
هاء هاء ڏيتي ليتي،

ٿلهنجو آهه ندورو واس،
هاء هاء ڏيتي ليتي.

رکين ٿي جتي پنهنجو ڳورو قدم،
ڪرين ٿي انهيءَ گهر کي آخر ختم،
هڻي ڏنگ زهري رسائين زخم،
هلي ڪين جنهنجو وري ڪو ملهه.
ٿوڪي نندن عام و خاص،
هاء هاء ڏيتي ليتي.

۳
سان مطالب نه ڪو تعليم جو ذرڙو خيال،
هڪڙو پل پڙهڻ شڪول ۾ جنهن لاءِ مهال.
تي تنهن لاءِ آه اڄ ڪاھ زال جو هرھڪ سوال؛
گرافي هسٽري پڻ پنهنجي پياريءَ جو جمال!
الپڻ جي آھ شادي زندگانيءَ لاءِ خزان،
وڇوي افسوس هرڪو ”آهيان مئٽرڪ فيل مان.“

۴
بعد شاديءَ ڇاھ ڪيئن تعليم جو ٿيندو جناب!
ٿيو جڏهن ميلاپ پنهنجيءَ ارڙاڻگيءَ جو ڪتاب.
زال جي ساهون وڃڻ سکول جي ٿڌي ٿو حجاب؛
ڪيئن پڪي امتحان ۾ ٿيندو پلا پو ڪاھ پياب؟
رحم ڪاڻو بزرگو! پنهنجيءَ مٺيءَ اولاد تي،
پل سندس شادي ڪريو ٿڌي جوان جڏهين ايم-اي.

۵
خواب غفلت مان اُٿي اي همدو هوشيار ٿيو،
فجر جون باڪون ٿڌيون ۽ ٿيو صبح، بيدار ٿيو.
جيڪڏهن ننڊ پڻ جي شاديءَ کان مٿي انڪار ٿيو،
اڻ پڇو ڀارت جو پيڙو پار ٿيو بس پار ٿيو.
ايءَ حالت ديش جي جيڪس ڊڪايل! دور ٿڌي،
نظم هي منهنجو جي اهل ماڪ کي منظور ٿڌي.

ننڍپڻ جي شادی

هائ پارت جو آھو اچ زيب ۽ زينت ڪئي،
خوش فضا فرحت ڪئي ۽ رڀس پوي راحت ڪئي؟
اچ آھو ساڳيو اباڻو شان ۽ شوڪت ڪئي،
رس ڪئي رغبت ڪئي مصحلت ڪئي مروت ڪئي؟
آھ برباديءَ جو ڪارڻ خاص ننڍپڻ جو وواھ،
جنهن اسانجي ديس دلبر کي ڪيو آھي تباھ.

۲

عمر ۾ ٿورو وڌيو تعاليم جي قابل ٿيو،
بعد شاديءَ پنهنجي پياريءَ زال ڏانهن مائل ٿيو،
ڪنوار جي ڪهري ۾ شدمد شوق سان داخل ٿيو،
الغرض ھر بستري ٿيو، عيش پڻ حاصل ٿيو!
جسم ۾ ڪمزوري ٿئي ٿي اھڙي شاديءَ کان عيان،
ٿو ٿئي اولاد پڻ پيدا ضعيف و ناتوان.

ڇيٽ ڦول

اڃ ايوڌيا ۾ نه سورج وٺڻ جو باقي نشان،
ڙڦندي ڪٽجي وئي مياڻن اندر شمشير، رام!
اي دڪايل هند ڪي اڃ آه تنهنجي جستجو،
پنهجي آمد سان عطا ڪر ماڻ ڪي توقير رام.

جواب

اڃ ايوڌيا ۾ نه ساڳيو ڀرت وارو ڀاءُ آه،
منهنجي موٽڻ ۾ نه منهنجي آه ڪا تقصير هند!
هن اُداسائي، علالت جو فقط هڪڙو سبب،
داستا جا پيڪڙا ۽ زهر لڳل زنجير هند!
ڪين گهر وٺي ملي ڪنهنڪي آماه آزادگي،
راهه اُنٽيءَ تي رسائي ٿي رڳو تدبير هند!
ڪرشن پڪ ۾ ٿو ڏسائي ڏيپ مالا جو ظهور،
نا اُميديءَ ۾ اُميدن جي لڪل تنوير هند
اي دڪايل رات پياري رام جو نياپو مليو
هند وارن جي هٿن ۾ هند جي تقدير هند

۵

ڀرت ڪٿي ڀارت ۾ جنهن وٽ ڀائرن وارو ڀاءُ هجي،
 سونپ ڪٿي شتر وگهن وارو، جنهن ۾ سڪ ۽ ساءُ هجي.
 سڙو ڇن وسري، جي پنهنجن وٽ ڪجهه پي ڪهڪاءُ هجي،
 پرڃا ۾ جي پريت هجي ۽ راجا وٽ ڪو نياڻ هجي.
 داسن وانگر پر هٿ ڪوڙو آهي تو ٿر تي پرڻام،
 رگهڀت راڱهو راجا رام پتت پاون سیتارام!

۶

راماڀڻ جا ورق ورائي رام کي پيا ٿا ياد ڪريون،
 روڻ بد ران تهڪ ٿئي ٿا وڌندڙ وڪ منزل ٿي ڀريون.
 دل جا سڀ ارمان جلائي پنهنجا دک ٿا پاڻ هريون.
 ڪانڌر ٿي جي پاسو ڪن، تن ڀائرن تي چو بار ٿريون؟
 ٿياري ويون جي آدڪايل! ڪمزورن جي لاءِ ماتام،
 رگهڀت راڱهو راجا رام پتت پاون سیتارام

۲

م ورهيه چوڏهن بن ڇوڳيو، پاڻ هميشه بنواسي،
وري ٿيندي نيٺ ڪڏهن هي ٺورواسين جي چوراسي؟
ام رشين جي آشرهن ۾ گهاريو ٿي ٿير ٿواسي،
پاڻ به پيا ٿا پٽڪون ٻشڪوراج ڪڏهن ته ڪڏهن ڪاشي،
رام جا ڳاڻ ڳڻيا ڏينھڙا، بر بي - گهر آهيون پاڻ مدام،
رگھپٽ راڳھڙو راجا رام پٽت پاون سيتارام.

۳

رام وڌن جي آڳيا ٻالي، گهر ٿيا جي ٿيو بن راشي،
پاڻ نه ساڳي آڳيا ٻالن ۾ نه ڪنڊيسين ڪوڏاهي،
رام آيو ديا موٽيو، هنڪي ٿي حاصل شوڪت شاهي،
دهاي دؤر اڃا پنهنجي لاءِ، ٻارئين ٻچين بي واهي!
هو مريادا برشونم ٿيو، پاڻ مگر آهيون بدنام،
رگھپٽ راڳھڙو راجا رام پٽت پاون سيتارام.

۴

پاڻ ته سمجهوسين سڪ ملندو ٿيندو ڀارت جيئن آزاد
آزادي آئي، پر پنهنجي ماڳهين حالت ٿي برباد
ظلم ڏسو! جن لاءِ مٿاسين نن کي چڻ ته نه آهيون ياد
مدقي جا ٻڪرا ٿي پياسين، هاءِ فلڪ! هيڏو بيداد
پنهنجي گهر ۾ گهر جا مالڪ گهارن ٿا چڻ ٿي نه غلام
رگھپٽ راڳھڙو راجا رام پٽت پاون سيتارام.

ڏياري

جوت جهڪي نيٺن جي آهي دل ۾ ڀر اُتساهه گهٽو،
 ڏياريءَ جي ڏين جي ڏس جو چت ۾ آهي چاهه گهٽو.
 وپتا، هن جي شرڏا لوڏي ڇا ته ڪيو گهرايهه گهٽو،
 رام جي نانءَ جي شڪتيءَ ۾ پوڄ به اٿم ويساهه گهٽو.
 نيٺ پڇاڻي ٿيندي هن پيڙا جي ۽ هلندو آرام،
 رگهڀت راڱهو راجا رام پتت پاون سيتارام.

جنهن جو سنگ ڪري ٿو ڪارو، اهو آهه شراب هڻڻ ڇڏي،
 ٺول نه مرض ڀوڙو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 نشي ۽ ٽي ٽنگار ٻوي ٿي، هيڏانهن هوڏانهن مار پوي ٿي،
 چوٽا خلق ڪلايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 ڪين ڳنهوشت ساڻ خوري، ٿئي هٿ هٿ بدنام جوري،
 پوءِ مٿان پڇتايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 ملڪ اسانجو ٿيو ويڳاڻو، ڪٿي اڳيون سو آهي ناڻو،
 ويهي ڪڇ ويڇايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 ڪيئي اڇ نور ٿيون نياڻيون، رڇ ٿيون روئي پون نماڻيون،
 جنڪي سسڻ ستايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 ڏيئي ۽ لپيئي ڏنگي ماريون، سهما وٽ سين ويڇاريون،
 لڇمين کي نه لڇايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 داس اوهانجا وٽا ڳائڻ، ڳلي ۽ ڳلي ۽ ٿوريون ٻائڻ،
 تن جو ڪڇ ورتايو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو.
 جنهن مان وطن جي حالت سڌري، ٿيل دکايل قسمت سڌري،
 اهو ورق ورائيو، ٻوٽو ٺولي ڀرڻ ملهائو!

هولي پوپ

هولي پوپ مالاو پوتر هولي پوپ مالاو
 پيار جو رنگ اُڏايو، پوتر هولي پوپ مالاو.
 پريم رکي پر هلا د پڪاريون سنگهه ديو هو پاڻ پڌاريو،
 ڪشت نوارڻ آيو، پوتر هولي پوپ مالاو.
 هرناڪس جو ظالم مچايو، دور ڪرڻ پڳوان سو آيو،
 پڳتن جو رکي رايو، پوتر هولي پوپ مالاو.
 هولي ڏينهن ٿي هار مٽيا جي، سوپ سچي پڳتي مستيا جي،
 هولڪا پاڻ جلايو، پوتر هولي پوپ مالاو.
 ڏينهن اڄو ڪو آهه سپاڳو، ڀارت واسي ڀائر جاڳو،
 چوٽا وقت وڃايو، پوتر هولي پوپ مالاو.
 مور نه کائو ماس پرايو، ڪين ڪنو هي مدد ورتا،
 چوٽا پاپ ڪمايو، پوتر هولي پوپ مالاو.

٢
جڳوڙ سان گهجي ٿي ڏس! آبشار هولي،
ولن سان پڙ ڪري ٿي ڇا ڪوهسار هولي،
هر ڪنهن زبان تي ظاهر آهي تنوار هولي،
ڪيائي ٿئي هر ڪندي خود بانگي مرار هولي،
منهن تان پري پٽيندي هر ڪي نقاب هولي،
گيدڙن لاءِ خون جو رنگ آ لا جواب هولي.

٣
ڀارت جي آهه بيشڪ عصمت نشان هولي،
قائم ٿئي تنهنجي دائر هندوستان هولي،
خوش ٿي هميشه گايون جيئن شاد مان هولي،
گڏجي سدا ماهايون پيرو جوان هولي،
ٿيندي نه ڪنهن بشر لاءِ هي اضطراب هولي،
هر چونڪ هر چمن جي ٿيڙي گلاب هولي.

٣
آڪاس ۾ اُڏائي ٿي ڇا گلال هولي،
ڇا رنگجي ٿئي ٿو افلاڪ لال هولي،
ظاهر ڪري ٿي ذاتي جلاو جمال هولي،
قدرت ڪنان ڪيو ٿو حاصل ڪمال هولي!
هر تار ۾ شجر جي آهي رباب هولي،
شوقين لاءِ شيشو آهي ثواب هولي.

هولي!

هر طرف شور آهي آهي بيار هولي،
لائي ٿي چيچتو ڇا هيءَ رنگدار هولي،
ظاھر ڪري ٿي ڇا ڇا، قدرت اُٻار، هولي،
ڏسندي ڇا شاد ٿئي ٿي دل داغدار هولي،
ڀارت ۾ شال آهي اڄ انقلاب هولي،
مُردن ۾ دلين ۾ ٽوڪي جوشن شباب هولي.

سنگيت قول

سورج جو تاب تـجـاـو تو ۾ جھڪو پوي ٿو،
 گل ڦل سڙي وڃڻ جو بلبل ڪي ٺاهه اونو.
 پـوـيـان بهار ايندو،
 دل ڪي قرار ڏيندو.
 مڪڙين سان لڏو لڳائي مشڪ و عطر لٽائي،
 سازن سان سُر ملائي ڳٽ ڳٽ ڪري ٿي ڳائي.
 ويساک جا وڇايل،
 تـو ۾ لڏا دکايل.

ساون وڏن ٿڻن تي گهاٽين ۽ ماڻرين تي،
 پوٽن مٿان گان تي رابيل ۽ سڻ تي.
 ٿو پوٽس سبز جهرڪي،
 شبنم جو هار جرڪي.
 ڪيٽن ۾ ان پوين ٿو گهر گهر ۾ ڏن ڌرين ٿو،
 دوسو جشن ڪرين ٿو ڪيڏي مزي سان ڏين ٿو.
 راهن ڪي سبز پوشي،
 بلبل ڪي جام نوشي.
 چوهو اُتر گهلي ٿو وڻ ٿڻ جهلي جهلي ٿو،
 شيشي جو در نلي ٿو پيالو ٿي پُر چلي ٿو.
 عشرت جو اُڇ ٿو ۾،
 محفل جي هُڇ ٿو ۾.
 گلشن جو ڪونو ڪونو سوڌي ڪرين ٿو سونو،
 هر گل جو توکي اونو فرحت لٽي ٿو فولو.
 سگهندي ڀلائي ڪنهن پڻ،
 بخشيش تنهنجي ٿانگر.
 اُتري نسيم آئي رهندي نه ڪا اگاهي،
 تو ۾ محبت سگهائي آهي سدا سمائي.
 توکي اگهو سنڀالي،
 سڀڪو سگهو سنڀالي.

تابش کان باغ تالان ڪومائجي ويو لالان،
وانجي رهي وصالان ٿي اندليب نالان.
فرياد تي اچين ٿو،
اهڃاد تي اچين ٿو.

بادل ٺهي اچن ٿا ڪٽندا ڪهي اچن ٿا،
وچ سان وهي اچن ٿا ٽڙندا لهي اچن ٿا.
ڌرتيءَ جي گاهه پڻ تي،
چوڏس اُڇڙ چمن تي.

جيڪي ٿڳن ڦٽايا ساڙي سرءُ سُڪايا،
بيٺور وري سي جايا تو ناز سان نپايا.
سبزيءَ جو ساهه آهين،
پڇتي پناهه آهين.

سيپتاڻا چانديءَ جي تو منجهه ڀري رهي ٿي،
خالص سڄا جي سوسي خدمت خدائِ ترسي.
تو ۾ ڀلائي برڪت،

شامل رهي ٿي شرڪت.
قدرت ڪمال تو ۾ جلوه جمال تو ۾،
گل جو وصال تو ۾ هر شيءِ ٿئي ال تو ۾.
تو ۾ مدام مستي،
آهي عجب الستي.

پلي آئين سيارا

پوشاڪ سبز پائي سرهو سنڌر لڳائي،
چو طرف رنگ لائي جڳهه جڳهه جشن منائي.

منڊن ۾ ناميارا،
آئين پلي سيارا.

آرهڙ جي تيز تابش جبري سٽي ٿي سازش،
چؤڌر وسائي آتش پيدا ڪري ٿي نالش.

هزجا مڇي حشر ٿو،
توبه پري بثر ٿو.

پڙاڏو دلي آرزو

ڏسان پنهنجي پيارل کي سدا ٿو دل جي درين ۾،
 ڦري تصوير دلبر جي اکين جي ماڻڪن، هن ۾.
 اُڃايل ڇو دکايل! ٿي نهارين آسمان ۾ ٿو؟
 رهي جر جام مون وٽ ٿو منا نيٽن جي چشمن ۾.
 پوتر دل پرين تنهنجي تهنا کان مٿي آهي،
 سڇيرو عيش دنيا جو ڏنيءَ شيوا جي شنان ۾.
 اهي ڳوڙهن سندا موتي، دکن ۾ پيسجي پوندا،
 ڪندا قوت قوي پيدا هزارها دل شڪستن ۾.
 وڃايل ياد جي آيو، ته سمجهو ڄاڻ ٿيو حاصل،
 حياتيءَ جو املهه هيرو، اچڻ تي آهه چمڪن ۾.
 سڄڻ صدقي ٿين توتان، ٿا خود بحر وزن، قافيه
 مجسم شعر ٿي پئين مات قربانيءَ جي چرنن ۾.
 دکايل روپ ۾ 'بيوس' ٿيو پنهنجو پاڻ تي موٽ
 حقيقت ۾ اهو هڪڙو، جدارو جو ڪ جسمن

بيوس ۽ دڪايل

دلي آرزو

اُٿي ٿي آسمان هر هر نظر ٽوڙانهن اُڇايل جي،
تنهنجي پندار ۾ اٽڪي رهي ٿي دل بڪايل جي،
تمنا عيش دنيا جي نه دل ۾ ڪا رهي باقي،
قط سبوا جي درشن لاءِ سڪي ٿي دل سڪايل جي،
رولي ڏينهن رات پنهنجي حال تي پاڪون پسايندو،
هينئر ڪر آرزو پوري مصيبت کان مسايل جي،
حياتيءَ جو اماه هيرو وڃايم ڀوڳه وڃين ۾،
پوي ٿي يادگيري ليڪ هاڻي شيءِ وڃايل جي،
نه مون ۾ شعر جو مادو، نه ڄاڻان بحرو قافيه مان،
مگر سمجهان ڪرامت ٿو قط آسيس آيل جي،
سمت ڏي شل سچو سائين، سدائين پاڻ ڀڳتيءَ سان
رهي بيوس جي چوڻن ۾، اٽل شرڌا دڪايل جي

۱۹۳۲ واري ستيا گرهه آندولن ۾ نظر بنديءَ
 کانپوءِ وري آناويه مهينا سخت قيد جي سزا ملي .
 ڌاريءَ سرڪار طرفان انهيءَ وقت هاجپل کي ۵ ٻائڻ
 جا سڀ حيل وٺيلا ٿي رهيا هئا ۽ سچ پچ ته
 ڌيري ڌيري آندولن ٿڌو پڻهجي ويو . ٻين سوين
 ستيا گرهين وانگر مان به حيدرآباد سينٽرل جيل ۾
 ٻن سالن ۽ چئن مهينن جو عرصو ڪاٽي رهيو هوس .
 ٻينجيون شعر پنهنجي اُستاد سائين 'بيوس' جي ياد
 ۾ انهيءَ وقت لکيو هيم جڏهن سندن آسپس جا به
 اکر پهتا هئا . هن دفعي شعر جي پهچ ، سائينءَ شعر ۾
 ئي ڏني . هن هيٺ ٻئي شعر ”دلي آرزو“
 ”پڙاڏو دلي آرزو“ جي عنوان سان ڏنا وڃن ٿا
 پڙهندڙ 'سائين' جو جوابي شعر پڙهي، محسوس ڪري
 سگهندا ، ته سندن پنهنجي هن ناچيز شاگرد ڪي
 ٻالڪ تي ڪيتڙي نه مهربانيءَ جي نظر هئي . هور
 به مون تي سندن احسان اڻ ڳڻيا ئي ته آهن .

ردي ۾ ٻوڙ جو چشمو،
 ٿو ڳاڻي حيرو ٽي نيمو،
 مٽي قربائتي هلاچل،
 امڙ جيڃل، امڙ جيڃل

ڏسي توکي مٺي! بيدم،
 اُٿيو دل جو سئوڻو غم،
 هيٺو مشڪل صبر ٽهههه،
 امڙ جيڃل، امڙ جيڃل!

ڦسي ٿي فڪر کان ڏم ڏم،
 دفعا اُٿلي اڇ اک ۾،
 دکايل جي دکايل دل،
 امڙ جيڃل، امڙ جيڃل!

ٺنڊي تو ناز سان پالي،
 ڪيو صالح جفا جالي،
 مگر اُنجو نه ماڻيءَ ڦل،
 امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!
 ڪيا جي مون انگل آرا،
 سنا تو هُڪندي سارا،
 نه چينپيو هڏ ڏسي چنڄل،
 امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!
 جتي منهنجو ڳڙيو ڳوڙهو،
 ڏنيءَ اُت خون جو لوڙهو،
 ڪيءَ همدره دل شامل،
 امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!
 ٽٽي آيو تاءِ آندي تي،
 مٺي! تنهنجي مهاندي تي،
 ڏسي ڪومل ڪي ڪوميل،
 امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!
 لطافت تنهنجي لوليءَ ۾،
 اَمٽ ميناج ٻوليءَ ۾،
 ڀريو ڪنهن؟ راج راڻي! سل،
 امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!

امڙ جي هنج ۾ جوهر،
پٿر مان ٿئي ٿي ڪوهر،
عجب ڪيميا ڪري ڪامل،
امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!

نڪو اڄ اوج گلشن جو،
لڏي ويو لڏ گل پن جو،
نڪا اڄ باغ ۾ بلبل،
امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!

نڪو ماه ماءُ جي هنج جو،
نه ڪاٿو ڀريم جي گنج جو،
ڏين نرڀل ڪي خاصو ڀل،
امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!

وڃائي ماءُ جي محبت،
ڪسائي پيار ڀرداخت،
وهائن ٿيون اڪيون جل جل،
امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!
اٿي هيڪر نه تون مالا!
دلا سو ڏين جنم دالا!
ته اوريون اور ڪا آيل،
امڙ جيڄل، امڙ جيڄل!

اهڙ جيڪل

(مائتا نڪل ٻائيءَ جي ديهانت ئي)

۲۸ جون ۱۹۳۰

تون جاڳي گود پنهنجي جهل،
اهڙ جيڪل، اهڙ جيڪل!
چڙهي ڪيئن ٿي وڃين هيڪل،
اهڙ جيڪل، اهڙ جيڪل!

ڇهن ڪي باغبانيءَ جي،
ضرورت نغمه خوانيءَ جي،
وڌي پرورش سان قل قل،
اهڙ جيڪل، اهڙ جيڪل!

۸

ٿوڪي دنيا ٿي مڃي امن جو بيباڪ سنڀر،
 ٿوڪي دنيا ٿي مڃي هند جو هڪ مست ڦٽير،
 ٿوڪي دنيا ٿي مڃي سمنڊ جان گهرو ۽ گنڀير،
 تنهنجي ڪوٽا ۾ مايو وشو کي ٿلسي ۽ ڪبير،
 فيلسوفيءَ جا سول راز سلڻ آئين ٿون،
 وشو ساري ٻنهي ٻانهن ۾ جهلڻ آئين ٿون.

۹

واڪ وڍن جا چوان، تنهنجا هي اشعار چوان،
 قول مردن جا چوان، گيت بقادر چوان،
 جا روانيءَ سان وهي ٿي سا گنگاڌار چوان،
 جن ۾ ڪنڊو نه رهيو، ٿول سي بي خار چوان،
 گنج پنهنجي مان دکايل کي تو بخشڻ جا رٿي،
 رنگ لائيندي زماني ۾ رهي ڪوٽا-پتي!

۵

وڪي هر وقت مهاڻي جي رهيو چار جو خيال،
 نام مزدور جي گردن تي رکيل بار جو خيال،
 ميل جوڙي توڙي هاريءَ سندي هر ڦار جو خيال،
 بي ٿمر تنگ غريبن جي بچي بار جو خيال،
 توڪي هر مهل رهي اون ٿئي ڳوڏاڻن جي،
 ماڪ جي مال جي ڀاڳين جي پٽن ڀاڻن جي.

۶

عشق کي مرض نه سمجهو تو محبت کي مال،
 ڪم ڪڏهن ڪين ڏٺو تو پنهنجي جانب جو جمال،
 هر گهڙيءَ محب جو ماڻيندو رهين خوب وصال،
 تنهنجي آڏو نه رهيو پاڇي وچوڙي جو سوال!
 روح جو بند پڪي جسم جي پيري نه ڪيو،
 تنهنجو هر دم مٿي آڪاس ۾ پرواز رهيو.

۷

توڪي هر چيز منجهان حسن هزاري ٿئي بکيو،
 نور ۽ ناز ۾ نت لهري سو لعان تو لکيو،
 پنهنجي محبوب کي پاڪن ۾ ڇپائي تو رکيو،
 بي خوديءَ ۾ ٿئي سدا چاهه سندو ساءُ چڪيو،
 سونهن ساگر ۾ ٽپي اونها تو غوطا ٿئي هنيان،
 پريت جا گيت چئي مڙج جا موتي پئي ڪنڀان!

۲

تنهنجي ڪوٽا تي چون ٿا، ته لکي ڪڇ ڳايان،
 تنهنجي قدم ۾ رهي، توکان سڪي ڪڇ ڳايان،
 تو چئي جيڪي ٻڌايو، اي رکي ڪڇ ڳايان،
 تار ويٺا جي سا ٿاڻي مان ٽڪي، ڪڇ ڳايان،
 هوئي ڪوٽا جا مگر ڪيئن سي پٺيان ڏوري ۾؟
 خيال اعليٰ ڪري طاهر نه سگهان ٿوري ۾.

۳

درد مشرق جو هو مغرب کي ٻڌايو ٿوئي،
 نغو آزادي هو لڳ ڀڳ ڪار ۾ ڳايو ٿوئي،
 نعرو جنگين جو مخالف ٿي لڳايو ٿوئي،
 وشو-شانتِيءَ جو سچو راءِ-بتايو ٿوئي،
 پنهنجي واڻيءَ سان سٽل جڳه جو تو جاڳايو ضمير،
 تو چيو بند غلاميءَ جو نه رهندو ڪو اسير.

۴

ذات انسان کي نفرت کان بچائڻ تو گهريو،
 رنگ ۽ جات جو ڪُل فرق مٽائڻ تو گهريو،
 نانءُ ۽ رُوپ سندو مور ٻڌائڻ تو گهريو،
 هيڪڙائيءَ جو سبق هڪڙو پڙهائڻ تو گهريو،
 تنهنجي دنيا ۾ رهيو ڪين ڪو ڪوڙو يا مٺو،
 پنهنجو پگوان تو هر جيو جي اکڙين ۾ ڏنو.

گوديوننگور

سادنا تاب پڻي ڪاپنا ساڪار بڻي،
 فرشتن تي عرش لڏو پوري پراڻن کي وڻي،
 آتما ڳايو مڌر گيت، ويو نيل چڻي،
 درد بڻي جي تي متاثر ٿي پيا ڇڻي،
 ساز گوديون جو چيڙيو، ٿو آڻي پهر وڃي،
 نيڪ دنيا جو بڻي، روح ٿو آدم جو رجي.

۶۶	۰۲۱	سندوء جو سٿر
۶۸	۰۲۲	بادل ڏوڙو
۷۱	۰۲۳	پوپٽڙو سردار
۷۳	۰۲۴	ڪڪي جو گهوڙو
۷۴	۰۲۵	ڪوئٽيا جو زلزلو
۷۶	۰۲۶	پاڻي نه وهندڙ
۷۸	۰۲۷	جيئڻ جو جس
۸۲	۰۲۸	خوشامد
۸۳	۰۲۹	فصيل سڌي صاحب
۸۴	۰۳۰	ايد پٿري (سُکي ۽ ڏکي)
۸۶	۰۳۱	والي ولايت راء
۸۸	۰۳۲	سوامي ڌرم داس
۹۱	۰۳۳	پگيت ڪنور
۹۳	۰۳۴	سوامي لمٽون رام
۹۵	۰۳۵	پگيت ڪوٽومل صراف
۹۷	۰۳۶	سازو راجهومل لاهوري
۹۹	۰۳۷	ڪاڪو گيانچند موٽواڻي
۱۰۰	۰۳۸	پگيت ڀرومل چند پرام
۱۰۱	۰۳۹	سنگيت جهڙو
۱۰۴	۰۴۰	اچلون

فهرست

صفحہ

۹	
۱۳	گردبو ٹنگور
۱۸	امڑ جیجل
۱۰	دلی آرزو - بڑاڈو دلی آرزو
۲۴	پلی آئین سیارا
۲۶	بہار
۲۹	ہولی
۳۱	ہولی پریپ (نگر کیون لاء)
۳۲	
۳۶	ڈیاری
۳۸	ڈیاری سوال - جواب
۴۰	نمدی پٹ جی شادی
۴۳	ڈیٹی لیتی
۴۶	جھر کی
۵۰	کبوٹر
۵۴	کونج
۵۶	باہ جو گھنڈ
۵۸	رکشاپنڈن
۶۱	ملبار - کیل
۶۳	اوٹا کمنڈ
	گاندیڈام
	گھر گھر وٹ پوکینداسین

سنگیت قول

مهرباني فرمائي درست ڪري ڏيو

صفحہ	ست	غلط	برابر
۲۱	۹	ٽڪن	ٽڪن
۲۷	۷	عصمت	عظمت
۵۲	۱۶	چڏ همت	چڏ لون همت
۵۹	۱۱	ساون ميدان	ساون ميدان
۶۰	۶	هر دم موسور ۾	هر دم جويين ۾
۱۴	۲	درئي	درئي

Printed by Mellaram M. Vaswani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

&
Published by Krishna Bhamhani Secretary Lok Sahitya
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

وسند ڄاڻي

بعد مدت سؤت تنهنجون ٿيون مرادون برثواب
 ٿو ملي هر طرف کان توکي مبارڪ جو جواب.
 آه اڄ فرزند جي تشريف کان دل باغ باغ،
 جڻ بهار آئي ڇهن ۾ ۽ ٿڙيو خوش رنگ گلاب.
 هن خوشيءَ جي چاندنيءَ کان بي صبر دل ٿي پئي،
 مشرقي پردي کي چيري پاڻ آيو ماهتاب.
 آه هن جاوي گريءَ کان خاص تابان تازي،
 آس جي آڪاس ۾ خود آه اُڀريو آفتاب.
 جي کلي ڪنهن پاءُ کان توکي مبارڪ ٿي ملي،
 ٿو مهاندي تي نمايان خاص ٿئي شرم و حجاب.
 دل لڳيءَ کان توسان پائو! ٿو ننڍو چرچو ڪريان،
 شڪر جو سالن جي ڪوشش ۾ ٿئين آخر ڪامياب.
 قرب مان آندم ڪڪي جي لاءِ ڪاديءَ جو پنڌ،
 چو ته منهنجي لاءِ ڪادي آه مخمل ڪيمو خاب.
 هن خوشيءَ کان دل ڌڪايل کي جهجهي راحت ملي،
 ٿا خوشي پائر وندن ۽ پڻ خوشيءَ ۾ ماءُ باب.

لولي

لوليء لعل ملايو.
 منهنجو جيء جيء آيو،
 منهنجو نچ نچ آيو،
 لوليء لعل ملايو.

گھر گھر مان واڌائي آئي،
 پيٽ ڏٺيءَ تنهنجي آس پڄائي،
 مالڪ عرض اگهايو،
 منهنجو نچ نچ آيو.

پنهنجي لڏڻ جون لولڙيون ڳايان،
 کير پٽاشا خوب ورهايان،
 آه چئيءَ جو سعيو،
 منهنجو جيءَ جيءَ آيو.

گود امڙ جي آه پري اچ،
 واشه دڪايل! دلڙي ٿري اچ،
 ڳايو خوب وڃايو،
 منهنجو لوليءَ لعل ملايو.

جنم دن جي موقعي تي

جنم-دن تنهنجا دلاري! ايندا شل ورور ڪري،
 جوڳم-مايا، جي ديا سان پاڳم نٺ تنهنجو وري.
 سال تيرهن تو ڪيا پورا ۽ چوڏهون ٿيو شروع،
 ڏس! ڏسي توکي ٿو سينتا-رام جو هيٺ ٿرو ٿري.
 سرڳم جو تون پشپ اندرؤ! بي خزان آهين بهار،
 پنهنجي لچڻن جي سڳنڌين سان ڇڏي ۽ گهرڪي ڀري.
 تون سڄي وديا پرائي شل سگهوڙ سياڻي بڻين،
 دک پرائي هر دڪي، تنهنجي نه سبوا ري سري.
 اڄ دکايل دل خوشيءَ کان آه بي حد باغ باغ،
 پيار جي قولن سان جنهنجو تو ڇڏيو دامن ڀري.

جلم ڏينهن جون واڌايون

- جلم دن تنهنجو ڪٿي آيو سرڻ ۾ چڻ بهار،
 چؤطرف واشي ملن ٿوڪي ٿيون واڌايون هزار.
- سالوري صورت ۾ سيرت آڏي سا شيام جي،
 ٿوڪي سڀوا کان ڪڏهن آهي رهيو هرگز نه عار.
- تيرهن اونهارا سيارا ڪيڏيندي ڪلندي ويا،
 سال چوڏهون ٿو ڪيو آهي شروع اڄ شير بار.
- ٿا رهن گهرندا دعا داور جي در ڪملا-لچڙو،
 سترهين سپٽمبر سڀاڳي اچي پئي بار بار.
- اڄ ڪيو هڙيني مٿو منهن خوب کائي چاڪليت،
 ويو ڪڏهن پنهنجي ذڪايل! آهه ٽالين جو ڌڪار.

جلم ڏينهن تي

ننڍڙا وڌڻ، تڏڙا وڌڻ، وڌڻ چولاڻي،
سال ڇهين ۾ پير تو پاتو راندين جا باني،
لائون، گوليون، توکي پياريون، توکي پيارا ڪيل،
هوٽل موچاري گهرجيئي چو چو گادي ريل،
لنگر اڏائين ڊوڙون پائين پگهري پيشاني،
جيئن سرڻن تي آه تنهنجو هر دم خاصو روب
توسان بزميچڻ چاهيندو ناهي ساڻي ڪوب
تنهنجن يارن کي آه تنهنجي پياري اڳواڻي

موهن وارا آهن تنهنجا مٿڙا ٻاٽا ٻول،
هرڪو دل سان چاهي ٿوڪي سيتا-رام جا ڍول!
گهر، ٻاهر تون پيارو سڀ کي لعان لائاني.

راند ڀلي ڪر، پر لڪ پڙه پي رڪ پورهي سان چاه،
علم پرائي ٿي نماڻو پاڻ ۾ رک ويساه،
هوش، هوشيار سڀ صاحب جي ڄاڻي، ٿي گيانِي.

تنهنجو ذهن چڱيو آهي طبيعت ٽبريزي،
سنڌي، هندي ڳالهائينٿو شامل، انگريزي،
ٻوليون چار سگهين ٿي ٿي ڪونه سنڌ ٿاني.

پيار ڪري ٿي اندر ٿوڪي، بيبي ۽ لاجو،
سيتا-رام گهرن ٿا ٿوڪي او منهنجا راجو!
ماما، مامي چاهن ٿوڪي ٿا نانو ناني.

سيمبر جي اڃ يارهين، سن آه چاونجاء،
هڪ سؤ سال عمر ماڻيندين هي منهنجو ويساه،
ڏيئي ڪائيندين تون دڪايل! رهند دل داني.

بوچڻي ڏاين جي رسم
(لاڏو)

پنهنجي لڏڻ جي بوچڻي ڏاين،
بوچڻي ڏاين سرتيون سڏاين.

مالڪ هن جي آس پڇائي،
آيو ويو ٿو ڏئي واڌائي،
ڦولي ڪين سمايان،
بوچڻي ڏاين سرتيون سڏاين.

ڏينهن گروءَ اچ سو ڏيکاريو،
 مون جنهن لاءِ ٿئي روز بهاريو،
 ٿورا ڪيئن سي لاهيان،
 بوجي ڏايان سرتيون سڏايان.

پينر ڪپڙن ۾ نه سماين،
 هڪ ٻئي سان ٿيون لاڏ پڄائين،
 ڏينهن سپاڳو پايان،
 بوجي ڏايان سرتيون سڏايان.

وندرو وندريو رهندو جڳ سان،
 امرُ آبي جي ويڙهي وڳ سان،
 ڪهڙا ڳڻ مان ڳايان،
 بوجي ڏايان سرتيون سڏايان.

شال دڪايل ڏينهن سپاڳو،
 جڳ وارن لاءِ ايندو ساڳو،
 آءُ سوال آهيان،
 بوجي ڏايان سرتيون سڏايان.

منهن بڏائي ڪو جڏهن ڪجهه کيس چوندو،
 پيءُ جو گهر هن کي ڏاڍو ياد پوندو،
 سڀ سهي ويندي مگر ڪڇ ڪين ڪڇندي.
 منهنجي راڻي ڌيءُ آهي عقل واري،
 ڳالهه پي ويندي چيل ڪوڙي ڪساري،
 سمجهندي ٻڌندي ورائي ڪين چوندي.
 پيٽ تي پئجي جڏهن ويندي نئين گهر،
 ساک پونديس ۽ سماءيندي نئين گهر،
 پيئرن پئين کان هوءَ پنڌي نه پوندي.
 ٻڌ ڀڳل جيڪا رهي پيڪن گهرن ۾،
 ڇو نه سيبائيندي اهڙي ساهرن ۾.
 هوءَ جتي هوندي اُتي راڻي ٿي رهندي.
 اک مٽي ۽ مک مٺو جنهن جو سدائي،
 سا سدوري ڪيئن رهي سگهندي پراڻي،
 وڻ وڳڙ پنهنجو ڪري هروقت هلندي.
 سو سپاڳو ڏٺ ڏڪايل نيٺ آيو،
 منهنجي درگا، شام جو گهرڙو وسايو.
 مهر مالڪ جي سدا جوڙي تي جهاندي.

مڱڻو

مبارڪ ٿيو مڱڻو مبارڪ سڳائي،
وري ويٺي تلسي - شريءَ جي واڌائي.

جي هڪ چنڊ آهي ته ٻيو آه چڪو،
وڌاڻا عجب آه جوڙي بڻائي.

درياناڻي ۽ پوڄواڻين جو نالو،
جڻڪ ڪيو ۾ ڪنڊ قدرت ملائي.

انادي هي سنڀڻڻ آدي جڳادي،
شريءَ ت آ تلسيءَ سان شادي رچائي.

ڏهين ٿڪ ٻڌي جي سنڀت ويهه سؤ سورهن،
مهڙي شپ ڊڪايل سگوري سا آئي.

ولپون ۽ لاڏا

شانتيءَ سان تون به سو،
 سنسار ٺاهڻ ٿو وڃين،
 فرض سان گڏ پريم جو،
 ناتو ٺاهڻ ٿو وڃين.

آهي خود نالي منجهان پڌرو،
 سول تنهنجو سپاءِ،
 پاڻ نالي ساڻ گڏ، ارجن!
 مهاڻن ٿو وڃين.

شل جڙيو جوڙو رهي،
 سنهنجو سڪيو آباد،
 گهر گرهستيءَ ۾ رهي،
 هر وقت سيوا ڏرم ياد.

پريم - گڻ پڙسي کان وٺي،
 سمجهي هلي سنسار ۾،
 اهڙي جوڙي ٿي ڪري،
 مائتا پتا آشيرواد.

وواهه جون واڌابون

ساعري گهر جيئن ئي پير يون پير رکندي،
شڪ ڪندي شومالبي، ڪيڏو نه منجهندي!
لڄ ڪندي سوري ۽ سس، ڏيون وڌن کان،
اڻ ڏنل توڙي سڀاڻل ماڻهن کان،
لاڏلي منهنجي اُتي گهونگهت نه ڪيندي،
خوش سدا رهندي، ڪڏهن غم ڪين ڏسندي،
نت ندين ڏيون نٿان ساڻ ڪندي،
پيار ڏيندي تن کي، هر دم پيار وٺندي.

لوليون ۽ لاڏا

شادي مبارڪ

ٻن منجهان ٿي هڪ ڪري جا،
هڪ منجهان ٿي ٿيڙي انيڪ،
سا رسم ناهي رڳو، پر،
زندگيءَ جي نيڪ ٿيڪ.

شوق شادي ناهي، پر آنيو،
سچي آند جو،
آڏهه جي ڄاڻ،
ٿي ڪرائي جاڳائي وويڪ.

ڪالهه تاءِ جو ڀرائو هو،
 سو اڄ پنهنجو ٿيو،
 تنهنجو منهنجو ويو وڃون نڪري،
 سٺو منهنجو ٿيو.

ڇو نه گذرن تنهنجي جيون جون،
 گهڙيون فرحت ڀريون.
 گهر گرهستيءَ کي اڏي جي،
 ڪو وڃي ڪنهنجو ٿيو.

راڄڌاني ٿي ٺهي ننڍڙي،
 ڪٽمب پروار جي.
 زور جي حاجت نه جاتي،
 پر حڪومت پيار جي.

مون ڪيو ڇا، تو ڪيو ڇا،
 ٿئي جو ڪڇ ليکي بنان،
 سنسار اهڙي ۾،
 تي رهي نه ڪا ڪم بار جي.

رات آنڌاري ڪن گهڻا پيو چولين سند وڃو ه،
 پڪو پاسيرو ڪري مون سان ڪيڙو ڊوهن ڊوه،
 پر ٻڙي جو ڪهڙو ڏوه، جو قسمت ڪاڻيوارو ڪيو.
 لڙهندي لاءِ ڪنار يارا تار اچي.....

ٻار پسي ٿيا ڪپڙا پيا ڳڙا ويتر وار،
 ٻڙنديءَ کي آهي رڳو، هڪ ساهڙ تنهنجي سار،
 اچ سهڻيءَ جا سينگار، مون کي سير جهلي سو گهو ڪيو.
 ڪر نه ڊڪايل تار يارا تار اچي.....

ڪچي دلي دغا ڪئي،
 هٿ جهلي ڪر پار.

لوليون ۽ لاڏا، موقعي تي ئي چيا ۽ ڳايا
ويندا آهن. مون به اِهي موقعي تي ئي چيا توڙي
ڳايا آهن. انهن لولين توڙي لاڏن ۾ ڪن جا نالا
آهن. پر آهن ته اِهي آخر بي نامر جڳ جا. اڳتي
هلي جڏهن اِهي عام زبان تي آيا ته بنا لاڏي
۽ لاڏي جي ٻيو نالو شايد ئي ڪو رهندو. نالا
بدلجندا ئي رهندا ۽ بدلجي ويندا انهن لاڏن
توڙي لولين جو روپ. البت انهيءَ تبديل لاءِ
وقت جي ڪافي پابندي ڪانهي.
حال ته جن لاءِ لکيا آهن، تن جي ئي نالي
سان پڙهبا. جيسين انهن کي پيا به پنهنجو ڪن.
پوءِ ئي ته اِهي لاڏا چاهي لوليون جڳ جا بڻبا ۽
هٿ هٿ جهونگاري توڙي ڳايا ويندا.

ڪيئن سَهڻي؟

سَهڻو ساري ڪيئن سَهڻي،
دل ۾ وڃي ٿي پار درياھ جي،
ساري ڪيئن سَهڻي - سَهڻو...

ڏينھن رات جي تهيز ويٺي،
وڃي ڇڏي ڳاڙھو ساري،
ساري ڪيئن سَهڻي - سَهڻو...

اڪيون اُڪنديون جنهن ساجن لاءِ،
ڏن ۾ ڪنهن جي طالب تنواري،
ساري ڪيئن سَهڻي - سَهڻو...

ڪچي گهڙي جي رشي نه ساڃھ،
سِر ۾ سَهڻي ميهو سنڀاري،
ساري ڪيئن سَهڻي - سَهڻو...

مڃھر بنا ڪيئن جيئڻ

دو ڳانو:-

سھڻي:

مان مڃھر بنا ڪيئن جيئڻ ٿي مائي!
ڪانه ڄھلي مون ڪي ڪائي،
جي ڄل ڪانه ڄھلي مون ڪي ڪائي.
مان ته مڃھر بنا.....

منهنجي هن سان ڀريت پراڻي،
ازلئون لوھ لڪائي،
مان ته مڃھر بنا.....

4

سهڻي - ميهار

پار وسي ٿو ميهار

دوگانو:-

سهڻي:

منهنجو پار وسي ٿو ميهار،
مونکي ڪانه جهلي، هرڪا پاڻ پلي،
مان ته ويندس پار ٿي جيڏيون،
منهنجو پار وسي ٿو ميهار.

سهي، نفس روپي ڏم سان پا-ؤ ٻڌي به
اڻ ميهار روپي مالڪ جي حوالي ڪيو هو. هو
آڏي رات ويساه جو دلو ڪڍي دنيوي - درياه
لتاڙي پنهنجي ميهار يار سان ملڻ لاءِ نڪري
پوندي هئي. چون ٿا ته سهي اڻ تارو هئي،
يعني اياڻي هئي، سياڻپ کان سؤ ڪوهه ڏور.
ڏم جي مٿاڻين يعني نفس جي مددگار اندرين
سهيءَ روپي جيو - آتما جي پڪي ويساه کي
ڪچو ڪرڻ چاهيو. پر هوءَ انهيءَ ڪچي ويساه
روپي دلي کي ڪڍي به گهڙي پيئي گهير پر آخر
ٻڌي جا پيٽا ٿيا.
ڏکا به ته ائين، اڌ رات جو نفس جي

ٻرلاء

صحبَت کان پاڻ ڇڏائي، طوطي روپي روپڪ
جي ڏنل ڏس تي هلي، وڃي رارسان ماندي هئي.
ميهار سان ملڻ لاءِ راتين جا اوجاڳا ڪپڻ
۽ آخر پاڻ غرق ڪوٽو ٻوندو، ٻوڙڙو ٻوندو هن
آپي ڪي. ائين محبوب جو مشاهدو ٿورو ئي مائي
سگهيو، وصال ٿورو ئي ٿيندو؟
سهڻي - ميهار جي ڪهاڻي، فنا ۾ بڻا جو آڏو
اُهر گيت آهي، جيڪو دل وارن جي ڪنن ۾
سدائي پيو گونجندو.
اچو ته اسين به اهڙي گيت جو رس وٺون
۽ سهڻي توڙي سائڙ جي سڪ جو راز ڀروڙيون

شاستر به گیت :-

هیر پکاری

رانجهن رانجهن هیر پکاری ،
 رویون ویانی راهم نهاری .
 نیهن نشی م ناز نمائی ،
 رانجهن جی وچی دست وکائی .
 برهم جا بادل برس آیا ،
 تم تم نیطن نیر وسایا .
 رانجهن سائین !
 شل نه پلائین .
 دل تزاری ، تازو ماری ،
 رانجهن ویهم نه پوء وساری .
 رانجهن رانجهن هیر پکاری ،
 رویون ویانی راهم نهاری .

شاستر ۽ گيت ۽

ياد ڪري ٿي جيئان

ٿو ڪي ياد ڪري ويٺي جيئان، جيئان.
 فرقت ۾ غم کائي دل جو،
 خون جگر ويٺي پيئان پيئان.
 ٿو ڪي ياد ڪري.....

سُورن جي سڌ دُور نه پيئي،
 دل ته دکايل! وينيس ڏيئي،
 دُور جو پيڻ کي ڏيان ڏيان،
 فرقت ۾ غم کائي دُل جو،
 خون جگر ويٺي پيئان پيئان،
 ٿو ڪي ياد ڪري ويٺي جيئان.

ڪيئن بجهايان

آگ تڻ ۾ لڳي ڪيئن بجهايان،
ڪيئن بجهايان رانجهن! ڪيئن اُجهايان.

جيءُ گهٻرائي، چين نه پائي،
هيٺڙو ترقي ڪنهن کي ٻڌايان. آگ تڻ...

ڏوهڙو:-

پيارو پايان جڳه سڄو جي پيارو آهي پاس،
پيارو جي نيارو رهي جڳه جي ڪهڙي آس.

اٿم اُميدون، تنهنجي اچڻ جون،
واٽون ڏسي ويٺي واهه ٿي پايان. آگ تڻ...

آگ ڏکاييل! تنهنجي لڳايل،
زور ٻري ٿي ڪيئن سا اُجهايان؟ آگ تڻ

راندڄين ڪين وسار

راندڄين! ڪين وسار،
عيبن ڏي نه ٺهڻ،
اڀڙو ڪين رڻ،
راندڄين! ڪا نه ٻڙي اچي ٻهڻ،
راندڄين! ڪين وسار.

صبح سنڀاريان، سانڃي ساريان،
ڪين وساريان، ڳچ ٿي ڳاريان،
راڻ ٺهاريان، رت ٿي هاريان،
قياس ڪو دل ۾ ڌار،
راندڄين! اڀڙو ڪين رڻ.

شير ڪي هاڻي، ٿانگه ٿي ٿاڻي،
ڏکڻ ٿاڻي، آب ٿي آڻي،
ماري جا ماڻي، الله ڄاڻي،
مڻن ڪي نه مار،
راندڄين! عيبن ڏي نه ٺهڻ،
راندڄين! ڪين وسار.....

هیر رانجهو

هیر:

منهنجي وارث تون ٿو وسين،
نگاهن ۾ هائي هائي

اونهين تات آهـن ۾
گهٽي،

تنهنجي ورهه وچوڙو ٿي ڪيو،
رانجهو:

هائي هائي ڪيئن وڻي؟
او هير!

توڪي ساجن موٽ نه ٿڪا،
هیر:

روئي روئي هائي هائي
او ماھي!

تو بن چين نه ڪو،
گهٽي،

تنهنجي ڏکاييل ڪي،
رانجهو:

آهـ هائي هائي
او هير!

شل ڪندو ميلو ٿي.

فيٽ ڪٿي ته ٺهار

فيٽ ڪٿي ته ٺهار، منهنجا رانجهن سائين.
ڪا گهڙي مٽيءَ سان گهار، منهنجا رانجهن...

ڏينهن ٽڪي ٿي رات ٺهاريان،
تنهنجي فراق ۾ شنجون ٺهاريان،
جيئن ٿيم لاچار، منهنجا رانجهن سائين.

عشق ۾ تنهنجي حال وڃايم،
راحت ڏيئي رنج پرايم،
دردن ماريو ڌار، منهنجا رانجهن سائين.

ماڻهن وانگيان ڪين ملهائين،
سال سڄو ٿي مصرع پائين،
واچ ڊڪايل وار، منهنجا رانجهن سائين.

ئي آهي؛ يعني قيامت کان پوءِ به ڳائيندي رهندي.
 هير، جي سراپا سڪ هئي، ته رانجهو، پاڻ سائين
 هو. جيسين سڪ سالم آهي، تيسين رانجهو دُور
 آهي ئي ڪين. پر سڪ جڏهن بهڪي وڃي ٿي
 ۽ هن مايا جي چڪر ۾ اچي، هٿ هٿ ڀٽڪڻ
 شروع ٿي ڪري، ته پوءِ اصل ديس جو مالڪ
 ڄڻ وڃائي ويهي ٿي رهي.
 انهيءَ سڪ ئي ته رانجهن کي پنهنجي ران
 ڪپي، پرينءَ کي پڇائي ڪارائڻ لاءِ مجبور ڪيو.
 جي سڪ ڳچ ڳاريندي آهي ته ٻين جا ڳچ ڳاريندي
 به آهي. صدقي انهيءَ سڪ تان. شل دل سدائي
 سڪندي، سڏيندي ۽ سڏڪندي رهي، پر پوءِ
 به ائين ئي چوي ٿي:-
 ”ڳولهيان ڳولهيان مَ لهان شل نه ملان هوت
 مٿان هيٺڙي سنڌي لوج، ماڻ سان ماڻي ٿئي“

هیر - رانجهو

آهون ٿي روز پريان

دوگانو:-

درد فراق ڪنن،

هیر:

آهون ٿي روز پريان،

هائي هائي او ماهي!

تو رانجهن يار بنان.

ڪوئل ڪوڪ ڪري،

رانجهو:

ٻڏي ٻڏي دل ٿي ڳري،

هائي هائي او هير!

ساعت ڪين سري.

او راتڻا!

او راتڻا! مان دل لائي.
 مان دل لائي، اڙجي ويٺس،
 مان دل لائي، هائي هائي. مان....

ناحق توسان نيهن لڳايم،
 عشق جو بچڻو مرض پرايم،
 دل جو چين وڃائي،
 هائي هائي. مان....

رودن ۾ ڏينهن رات گذاريان،
 هيئن ڦٽي ٿي هنجون هاريان،
 سڄي سڄي ٿي ڪائي
 هائي هائي. مان....

درد ڪايل ماري آهيان،
 تو بن ڄڻ ويچاري آهيان،
 ڪاڪ ٿي ڏيل ڏڪائي،
 هائي هائي. مان....

رانجهو، تڻت هزارِي ڇڏِي، هير جي مدقي
 ماضيوال بڻيو. هونءَ به يڳت جي سڪ ۽ پڳتيءَ
 ڪري، 'کير ساگر' ڇڏي ڀڳوان هن ٻرڻويءَ تي
 چڪ جي مڪين آيو؟ نه هڪڙو پيرو، پر وار وار
 هو آيو ۽ انهيءَ سڪ جي ئي مدقي، ڪٿي بنواسي
 بڻيو ته ڪٿي رت هڪل وارو سارڻي، ڪٿي
 گايون چاريائين ته ڪٿي گهوڙن کي ڪرڪرو هڻي
 وهجاريائين. مطلب ته سڪ مدقي هن ڇا ڇا نه
 ڪيو ۽ ڇا ڇا نه بڻيو!

هير-رانجهو جي ڪهاڻي، انهيءَ سڪ جو هڪ
 اهڙو لازوال مثال آهي. جنهن کي دنيا کيسين
 ڳائيندي رهندي، جيسين قيامت جي قيامت نه

ہومل راتو

هڪ رات جي تقاضا

دوگانو:-

ہومل : هڪ رات رڳو هڪ رات...
رهي وڃ رات...

اڄ قرب ڪري پئي پير پير
منهنجي توريءَ سويل ڪين س
ڏاڍي طالب تڪيـري
رهي وڃ رات رڳو هڪ رات

راڻو: تون ذات زناني ذات زناني ذات،
 بي درد صفا، ڄاڻين نه وفا،
 تنهنجي عادت مومل! جو رو جفا،
 دوکو پيار جي هرڪا بات.
 زناني ذات.....

مومل: رهي وڃ رات، او راڻسل! رات،
 رڳو هڪ رات.
 ڏک ذات ڏنا ڏک ذات،
 ڏٺي ڏک ذات.
 مون نه ڏوهه ڪيو لکتي لوهر ڪيو.
 مون سان سول ڊوهڻ ڊوهه ڪيو.

راڻو: اهڙي آل نه وائي رات،
 زناني ذات، زناني ذات.

مومل: راڻا! فڪر ڦٽيو فڪرات،
 رهي وڃ رات رڳو هڪ رات.
 اڄ قرب ڪري پتي پير پري،
 ڏاڍي طلب تڪيري ذات.
 رهي وڃ رات، او راڻل رات.....

دومل جي شكايت

آءُ آڻڻ اڄ پيارا پيهي ايڏي دير نه لاءِ،
پيار ڏنيءَ جو پهريون سهڻل سائين سو ته نپاءُ.

نهنجي لءِ ٿي ڦارون ڦارون پايان،
ڏهه ڏهه ڏينهن ڪانگ اڏايان،
ڀورل ڪين پيلاءُ. پيار ڏنيءَ جو.....

توسان جنهن ڏينهن نيهن لڳايم،
پریت جو مارو مرض پرايم،
دل به وڃايم هاءِ. پيار ڏنيءَ جو.....

پهرئين دڪايل دل-ڙي ڏيئي،
هاڻي ڪرين ٿو شڪوا ويهي،
پوءِ نه تون پنچتاءِ. پيار ڏنيءَ جو.....

هڪڙي رات رهي وڃ

هڪڙي رات رهي وڃ راڻا!
رات رهي وڃ راڻا. هڪڙي رات...
عيب نه ڏس تون ڪر نه اُگهاڙو،
سوڍل ٻار سڀاڻا.
هڪڙي رات رهي وڃ راڻا!
تڪندي رات گذاريم تارا،
پر نه پريتم آئين پيارا!
ڏوھ ڏٺيءَ ڪو مڃاڻا.
هڪڙي رات رهي وڃ راڻا!
دل ۾ درد دکايا دونھان،
سور دکايل! ٿيندم سونھان،
سوز ڪيا لڳم ساڻا.
هڪڙي رات رهي وڃ راڻا!

دومل جو روڊن

ڪو حال ته ڏي ڪانگا،
ڪڏي بهڳڻ ايندو ٻول تون،
ڪو حال ته ڏي ڪانگا!

رهندي رات گذاريم ساري،
پر نه ورڻ جي راڻل واري،
ٿيو بدن ڀري ڀانگا،
ڏيئي ريب نه ناحق رول تون،
ڪو حال ته ڏي ڪانگا!

درد دڪايل آيا ڏوڪي،
توريءَ ڪاڪ سڄي ٿي ڪوڪي،
سڀ سر جا ڇڏيم سانگا،
منهنجا عيب نه خاوند کول تون،
ڪو حال ته ڏي ڪانگا!

هوئل جي پڪار

هڪ رات رهي وڃ تون سڄڻ ٿو ڪي ٿي ساريان،
فرقت ۾ تنهنجي روئي ويٺي راهه ناريان،
گج روز ٿي ڳاريان.

ڪوئي ٿي چڙهي ڪانگ ٿي ٽولا، اڏايان،
ماڙي ٿو بنا مينڌرا! پڙيانگ ٿي پايان،
ڏڪندي ٿو لڙي ڏينهن رڙي رات گذاريان،
فرقت ۾ تنهنجي روئي ويٺي راهه ناريان،
گج روز ٿي ڳاريان.

اقرار ڏڪايل ڪي اچڻ جو ڪو پلا ڏي،
لڪ هون ۾ مندايون نه مگر ايڏي سزا ڏي،
وٽ سوري، اميدن جو ڏيڻو ويٺي ٿي ڳاريان،
فرقت ۾ تنهنجي روئي ويٺي راهه ناريان،
گج روز ٿي ڳاريان.

هؤمل جي معذوري

اچڻ عام ڇو ٿيو، ماڻ ٻار ڇو ٿيو؟
پري يار ڇو ٿيو! ٿڌو پيار ڇو ٿيو!
سلي ڪا سهيلي!
ڏکي هيءَ پهيلي.

نه ڪا ڪجهه لڪائي، رڪي پاند پائي.
ٽٽي جو چوائي، پلي ڏي ٻڌائي.
ڇڻي يا مٺي جو،
ڪري ڪانه سونو!

تراري نشاني، ڇڏي ويو ڇو جاني؟
 ڪري مهرباني، ٻڌائي ڪا سياڻي!
 رڻو ڇاڪون رانڻو؟
 جهلي وينو ماڻو!

ڏسي هيءُ ڪهڙي، رسي چوٽ ڪهڙي،
 حياتي ٿي زهري، لڳي ڪاڪ ڪهڙي.
 وڃي مرڪ منهن جي.
 رهي سڌ نه سنهن جي!

اچي نيهن لائي، نئون پيچ پائي،
 سڄڻ دل لپائي، ويو منهن مٽائي!
 لڳائڻ ٿيو سڙڪو،
 نپائڻ ٿيو اڙڪو!

بنا راڻي، هڙل، رهي ٿي دڪايل،
 اڏائي ٿي ڪانگڙ، نٿي ڏيس دل جهل.
 ڪوندا لڙڪ هاري،
 حياتي ٿي ڪهاري!

مومل راڻو

پاڻ لاءِ ڪيڏا نه ڪشت توڙي ڪشالا ڪيڏا
 پيس؟ ويندي ايسين تاءِ، جو نيٺ پاڻ جلائي
 فنا ڪرڻو پيس. هونءَ به فنا ۽ بقا به شيون نه
 آهن ڪين. فنا ۾ ئي ته مومل بقا پاتي ۽ ائين
 مينڌري سان ماي هڪ ٿي.

مؤمل - راڻو

هؤمل جي آرزو

نماڻيءَ ڏي هيڪر نهاري وڃين ها،
ڪيل قول راڻا تون پاڙي وڃين ها.

سلامن سان سڪ ڪين لهندي ستمگر!
انهيءَ کان ولهيءَ کي وساري وڃين ها.

سڄو ڏينهن گذاريءَ رقيب جي گهر ۾،
گهڙي ڪا ته مٽيءَ وٽ به گهاري وڃين ها.

دڪايل ڏکيو آ جدائيءَ جو جالڻ،
انهيءَ کان ته هؤمل کي ماري وڃين ها.

مُهل، جڏهن راڻي جو وچوڙو سهي نه سگهي
۽ هن پنهنجيءَ سڪ کي دلا سو يا آڻت ڏيڻ
سانگي، سُول کي مڙداڻا ويس وڃا پهرائي، پاڻ
سان سمهاري ڇڏيو، تڏهن سڄو راڻو، سڀج تاءِ
اچي به موٽي ويو. موٽيو به وري اهڙو جو وري
ڪاڪ جا وڻ به ڪين ڏٺائين، نڪي ڪڏهن
... ٻوئي لنگهيو.

ويچاري مهل پنهنجي ڪٽي تي پڇتايو
و، پر سوڍو سرچي نه سرچيو. پر جڏهن هن
عِج جلائي خاڪ ڪيو، تڏهن ته آبي - سڀاڻي
پ سزا کان چٽي ۽ سدا لاءِ مينڌري جي منهن

چڙهي سگهي. پاڻ ماريائين ته قبول ٿيئي.

منهنجي راڻي جي ريت ئي نرالي آهي. هو سٿرو ريجهن وارو ڪاڻي آهي؟ جڏهن ٻيا وسيل ڇڏي، هن هڪ جي سڪ ۾ پاڻ سجهائجي ٿو، تڏهن ئي ٿو وڃي قبول ٿيئي. هلندي هلندي جي ٽڪجي، ڪڍي ويهي رهين ۽ ڪا پاءُ پلڪ روح ريجهن لاءِ ڪنهن رڌي سڌي سان سنگ ڪي، ته ائين سمجهبو، ٿون راه وڃائي گهراڻي بڻجي مالڪ کان پري ٿي وئين. جنهن جي سزا توکي مؤمل وانگر ڀوڳڻي ئي ٿي پوندي.

ونوباڄي، گيتا پرون ۾ چوي ٿو- ”مايا ۾ ئي ته رام پيو اٿيئي، رڳو اٽڪ بڻجي انهيءَ کي ڳول.“ جڏهن هي سڀ ڪجهه مايا جو پيارو، رام جو ئي پيارو آهي ته پوءِ رام کي مايا کان جدا ڪيئن ڪري سگهيو؟ انهيءَ ڪري راڻو ۽ ڪاڪ جدا هئا ڪٿي؟ راڻو ته ڪاڪ محل ۾ هو ئي هو. پر مؤمل جي جڏهن اها سرت ساڃالي نه رهي ته هن راڻو وڃائي ڇڏيو ۽ پوءِ انهيءَ کي

ساري راتڙي

شاستريه گيت :-

سوڊل ! ساري راتڙي ،
هڪل گهاري ڪاري راتڙي .
ڏڪندي ڏڪندي ڏينهن لنگهي ويو ،
رڻندي رڻندي ماري راتڙي .
سوڊل ساري راتڙي . هڪل گهاريم ...
سرت سچڻ تان گهول گهول ،
رست چڙهي اچ ٻول ٻول ،
راڻا ! ساري راتڙي . هڪل گهاريم ...

دلبر جو دلاسو

مليو ڪين دلبر جي در تان دلاسو،
مڪو ڪين محبن ڪو خطرو خلاصو.

جدائيءَ جون راتيون مون لڇندي گذاريون،
اسانجي اڱڻ ڪر اچي يار واسو.
..... مليو ڪين

دڪايل آميدون اڃا ڪين لائون،
ڏکي وچ ڪو دل سان پرين خير خاصو.
..... مليو ڪين

وٺي ويا منهنجو پنهنون

سڄو لوڪ سڏيندم لوٺي
جي نه سڃاڻم ذات پنهل جي،
لوڪ سڏيندم لوٺي،
سڄو لوڪ.....

رات اچي مهمان بڻيا،
منهنجي ڳڻن وندي جا ڳوٺي،
سڄو لوڪ.....

چوريءَ منهنجو هوٽ ويا چاڙهي،
آري ڄام جا اوٺي،
سڄو لوڪ.....

ڪاهي وينديس ڪيڇ ڊڪايل!
ڪوٺڻي يا ري ڪوٺڻي،
سڄو لوڪ.....

شاستريه گيت

درد جي دوا،
 ڏي ڪو،
 درد جي دوا.
 گهايل جي دل کي گهايل ڄاڻي،
 راما گهايل ڄاڻي.
 زخم ڏکيا،
 دل جا نه مڙيا،
 درد جي دوا ڏي ڪو. درد...
 برهم سنديون بي تاييون،
 تو جي ڏنيون،
 اي سودا!
 تن کان دکايل کي ڏي شفا،
 درد جي دوا،
 ڏي ڪو،
 درد جي دوا.

روئن نماڻا نيٺ

ٽڪا	روئي	نيٺ	نماڻا،
اڄ	سويڊل	يار	سياڻا.
ٽڪا	روئي	نيٺ	.....

حال اندر جو ڪنهن سان اوريان،
 ڏينهن ڏکڻ جا ويٺي ڏوريان،
 پورا پيا نه پڇاڻا.
 ٽڪا روئي نيٺ نماڻا.

برهه بدن ۾ باهه لڳائي،
 ورهه وچوڙي نند وڃائي،
 سور ڪيا لڱه ساڻا،
 ٽڪا روئي نيٺ نماڻا.

رُسڻ ڇڏي اڄ پرڇڻون راڻا،
 ڪير هڪايل، سهندءَ ماڻا،
 منهنجي هـوڻ پڇاڻا،
 ٽڪا روئي نيٺ نماڻا.

راہہ تکیان

روئي روئي راہہ تکیان،
 پاروچل! موت سگھو،
 سڌي سڌي کين ٿڪان،
 پاروچل! موت سگھو.

آيون ويئون ٿيون ورجائن،
 جيڏيون سرڪيون ويڻ ورائن،
 ٻڏيو ٻڏيو لڄ هڙان،
 پاروچل! موت سگھو.

ڪيچين ڪي هو کين مناسب،
 ننگ ڇڏڻ ڪيئن ڄاڻئون واجب!
 سهي سهي ويڻ ڏجهان،
 پاروچل! موت سگھو.

آءُ سگھو ڪوهيارل! ڪاهي،
 تو بن چين دکايل ناهي،
 مري وري شال ملان،
 پاروچل! موت سگھو.

رات ڏيئي ٿاڻ ويو

پروڊيسي پريتم رات ويو،
ڏيئي طلب ٿڪيري ٿاڻ ويو. پروڊيسي....

پنهل وٺي ويا ڏاڍا ڏير،
رات ڪيائون پويان پير،
آءٌ سي ڪين سڃاڻان سير.
ويو رات، وڏي پروڊاٽ ويو. پروڊيسي....

اوريان ڪنهن سان دل جو حال؟
ريءُ پنهل ٿيم ساعت سال،
جيڏيون منهنجو جيئڻ محال،
ڪري ظاهر دڪايل ذات ويو. پروڊيسي....

ڪٿي پنهل جو پار

ڳوليان ڳوليان ڪو ڏسي ڏکيءَ کي،
 ڪٿي پنهل جو پار.
 ڏير ڪري ڏاڍائي مٽيءَ جو وٺي ورويا رات،
 ريءَ پنهل جس ڪهڙو جڳهه، آهه سچو سنسار،
 ڳولهيان ڳولهيان .....
 بَر جي هوا اڏائي هل تون، پار پنهنجن مونکي،
 پنهل بنا سسئيءَ جو پينر! آهه جيٽو بيڪار.
 ڳولهيان ڳولهيان .....
 پير پتون ٿيا پچي دکايل! لٽا، ٿيم ليڙون،
 ڪير پنهل جي ڪارڻ جيڏيئون جهنگ جبل اختيار.
 ڳولهيان ڳولهيان .....

هوت جا ديرو دل ۾

صبح پنهل جا ڪٽندي پيرا؛
ڏينهن ڏڪن جو لاڙي سسئي؛
ڏسندي چام پنهنونءِ جا ڏيرا!
صبح پنهل.....

پير پتون ٿيس ڏونگر ڏوري،
برهم جي باهم جلايس جيرا.
صبح پنهل.....

ڪيچ پنيور جا وڻ واجهائي،
صدقي ٿيندي سؤ سؤ پيرا.
صبح پنهل.....

بتي هنڌ ڪين وسي ٿو ڊڪايل!
هوت پنهنونءِ جا دل ۾ ديرو.
صبح پنهل.....

سائول جي سڪ

مون ته سائول سان لنڙ لائي،
 دل ته کڻي ويو ڪيڇ اديون! منهنجي،
 جانب ڀائي جهڙائي. مون ته...
 آءُ اداست راتيان ڏينهان،
 آهيان پنهل ريءَ آئي. مون ته...
 ڏينهن اچي ههتان لٿا،
 وڻي رات ويا منهنجو ڀائي. مون ته...
 روئي وڃايم نڙر، نماڻو،
 چيهون ڪئي مون ڇاڻي. مون ته...
 زوريءَ منهنجو هوت کڻي ويا،
 ڏيرن ريت نه ڇاڻي! مون ته...
 پنهنجي پنهل لاءِ مون ته ڊڪايل!
 قرب جي ڪفني ڀالي. مون ته...

ڏونگر ڪين ڏڪاء

ڏوهڙو:-

ڏونگر ڪين ڏڪاء آءُ ڏکياري آهيان،
آيس تنهنجي آسري تون ٽپي ڪين ٽپاء،
اهڙي ڪنهن دڳه لاء جو پهچان ڌرت پنهل ڪي.
مان ته ڪيچ پنيورتي ڪاهيان، ڪاهيان جيڏيون،
قول ڪري ڪيچين نه نباهيو،
مان ٿي نيهن نپايان. جيڏيون! مان ته .....

زوريءَ هوت وئي ويا

وٺيو هوت زوريءَ وڃن ٿا اديون!
 نڪو قياص چوريءَ تي ڪن ٿا اديون.
 پٽون ٿي پيا پير، مهنديءَ رٿاءَ
 ڏهاڙي ڏکيءَ جا ڏکڻ ٿا اديون.
 وئي هوت.....

پون ٿا جڏهن ياد سڪ سهاڳهه جا،
 ڏکيا ڪين ڏونگر لڳن ٿا اديون.
 وئي هوت.....

نھاري نهاري ٿا ڀرجي اڇن،
 نيل نيٺ ٿم ٿم ٿم ٿا اديون.
 وئي هوت.....

هڻي هوت ويو جا چڻنگهه چاهه جي،
 دڪايل! سي دونهان ڏکڻ ٿا اديون.
 وئي هوت.....

وينديس جيد يون

ڏوهڙو:-

ڪنهن سان هي اوريان درد ڪهاڻيون دل جون،
چنتا تنهنجي چاهه جي شام صبح چوريان،
اڃا اميدن جي ويسني وٽ سوريان،
سو دل سر گهوريان، هيڪر جي هٿري اچين.

آءُ ٿم هوت پنهل ڏي ڪاهي،
وينديس جيڏيون هوريان هوريان،
هوريان، هوريان، هوريان، هوريان،
پنڌ ٻجهي ٿو اوريان اوريان. آءُ ٿم.....

ساهه ٿم ساجن ساڻ ڪٿي ويو،
ڪنهن سان اورو اوريان اوريان. آءُ ٿم.....
ڀوئين ڀير وري شل موٽن،
سرگورن تان گهوريان گهوريان. آءُ ٿم.....

سار سڄڻ جي روز ستائي،
چت ۾ ويئي چوريان چوريان. آءُ ٿم.....

پنهنجي ڊولڻ ڪاڻ 'دڪايل'!
آءُ ٿم ڏونگر ڏوريان ڏوريان. آءُ ٿم.....

آديون نيٺ ايندو

آديون نيٺ ايندو ڪڏهن مٽيءَ جي پاڙي،
 سنڀاري سڄڻ کي ڇڏيم ڏينهن لاڙي.
 پتا روز پنهنجي پنهل جا پڇانٽي،
 ڪچان ڪين ٻاهر اندر هر لڇانٽي،
 وڇوڙي سڙيءَ جو ڇڏيو ساهه ساڙي.
 نهاري نهاري اکين نير هاريو،
 ولهيءَ کي الاجي ونهيل ڇو وساريو،
 آڙيو انگ اهڙي ڏکئي ڪنهن ڏهاڙي.
 دڪايل! نڪو ننگ ڏيرن سڃاتو،
 نڪي نياز اُلفت پنهل پاڻ ڄاتو،
 اچي شال دولٽ ڪيل قول پاڙي.

هوت وٺي ويسر وُر

وَر ريءُ ڪيئن گهاريان پيڪن ۾،
ڪيئن گهاريان پيڪن ۾، وَر ريءُ.....
پاڻ اڙيو هو تن سان اهنجو،
پرڻي ڪين ڪيائون پنهنجو،
هوت اڪيلو ڇڏي هليا ويا،
ڪونه حيا هو تن ۾. وَر ريءُ.....
مان نه دکايل سورن هيري،
پریت پنهل جي ڪيس پڪيري،
سڪ ساجن جي سانگه رسايو،
لاج لڏي لوڪن ۾. وَر ريءُ.....

ڏي وٺي وڃڻ وارا قاصد يا رهبر آهن. پوءِ انهن
 کان ڏکڻ ۽ چرڪڻ ڇاجو؟ سسئيءَ کي به انهن
 سورن ئي ته سانگ رسايو. تڏهن ته اڄ هوءَ وقت
 ي ڇاتيءَ تي پيئي ٿي نهجي، ڇو ته سور وقت
 يا زيور آهن، سورن وارو وقت ئي سڀني کي ياد
 رهندو آهي. تڏهن ته شاهه به چيو:
 ”ڏک سکن جي سونهن، گهوريا سڪ ڏکڻ ري“

اينديس هوت لهي

منهنجون سياڻيون سرٿيون،
نيڻين نندڻ نه رهي،
رائيان ڏينهان ٿم تات پنهل جي،
..... منهنجون سياڻيون سرٿيون.....
ڏير ڏکيءَ سان ڏاڍ ڪري ويا،
هڪڙي رات رهي،
..... منهنجون سياڻيون سرٿيون.....
پاڻهي اينديس يار پنهل جو،
سُو سُو سور سهجي،
..... منهنجون سياڻيون سرٿيون.....
مدقي پنهل جي ڏوگر ڏوري،
وينديس ڪيچ ڪهي،
..... منهنجون سياڻيون سرٿيون.....
نيٺ دکايل هڪ ڏينهن پنهنجو،
اينديس هوت لهي،
..... منهنجون سياڻيون سرٿيون.....

سسئي، سورن جو هجسم هئي. جتي سڪ
آهي، اتي سور ته آهن ئي آهن. تڏهن ته لطيف
سائينءَ چيو ”پنهون ٿيس پاڻ، سسئي تان سور
هئا.“ سڪ کان سواءِ ڳولهندو ئي ڪير؟ جڳياسا
يا ڳولها، سڪ جو پيو نالو آهي. ’سڪ، ڳولها ۽
سور ڳالهه هڙيوئي هڪڙي‘ - پوءِ ته سائين به
پري ڪونهي. رواجي ريت سورن کان هرڪو
تهندو آهي، پر انهن سورن کان سواءِ ڪنهنجي
سري به ته ڪانه ٿي! شل نه ڪنهن جي گهر ۾
سور نه ٿين، سوڍن حڪير ۽ طبيب پڇائيندو،
پيرن فقيرن جي درن تي پيو هجرا ڀريندو.
ڇا لاءِ؟ ڇي اسانجي گهر سور نه ٿا ٿين! ڇو ته

سورن بنا، گهر ۾ رسڻ کان ٿيندي. انهيءَ ڪري
جي چاهيون ته گهر ۾ سائين اچي، ته پوءِ سورن
سان اليڪ سليڪ ڪوٺي ئي پوندي.

سُکيا سنهنجا به هٿ وٺي سور ڳنهندا آهن،
نه ته سک ۽ ساک ڪوھ ڏور پهچندا وٺندا.
ڏکڻ کان پوءِ ئي ته ڪوسڪن جو اُٺڙو ڪري سگهندو،
سڄو مڙو ماڻي سگهندو.

اهو ڪهڙو ديوي ديوتا يا گرڙو سائين آهي،
جنهن ڏک نه ڏٺا هجن يا کاشتائون نه ڪائون
هجن ۽ اسان انهيءَ جو قدر ڪيو هجي؟ راج پاٽ
چڏي، گهر گهاٽ ڦٽائي، جن ڏکڻ ڏاکڻ سان
ياري ڳنڍي، اسان انهن کي ئي پنهنجو سائين بڻايو.
پوءِ اهو رام هجي يا ڪرشن، ٻڌ هجي يا گائڌي،
گرو نالڪ هجي يا مهاوير، ڪوبه پير پيڙهين، ليسين
آدمين جي دٻين تي راج ڪري ڪين سگهيو
آهي، جيسين هن ڏکڻ جي ڪڙن-ڦل ۾ پئجي،
پاڻ کي چڪايو ناهي.

جي سُر اسان کي مٺا نه هجن ته پوءِ سورن
ٿوري سُرالتن جون ساڪيون يا سُر ٻڌي، جهوليون
۽ ڦٽڪون ئي ڇو؟ حقيقت ۾ اهي سور ئي سائين

۵
 عمر! آباڻي ڏيهر جا ڏنڌرا ٿا سارين،
 منهن تي مارو چڙهي پيرون پٿارين،
 رويو رت هارين نيٺ نهاري تن کي.

۶
 هوڏ چڏي هل سومرا هوڏ نه هاندءِ ساڻ،
 ڪنهن سان نيبهه ڪين هي ڏن جوڀن جو ماڻ،
 چار ڏهاڙا زندگي ڪهنبو چٽڪو چاڻ،
 ميان حق سڃاڻ، موندائي منج مارئي.

۷
 عمر! آباڻن ري هتي مري ٿيس هاندي،
 ناحق نمائئيءَ کي تو ميرا ڪيو باندي،
 اٿم هيڪاندي سڪ تن سانگيئڙن جي.

۸
 سر تي پل ته ڪري عمر! قهر قهار جو،
 جان جدا ٿئي جسم کان، ٽڪر مر ٽڪري،
 جنهن پل ۾ وسري، وطن ويڙهيچن جو.

۹

آه اڪير اڃان، ڏاڏاڻن جي ڏيهه جي،
سڪندي روڪن سوهر! شل موٽي ماڳ وڃان،
پيرو ڪيئن پڇان، هيان! ماڙيچن سان،

۱۰

آيا اوئي ڄاڻ ميان! ماروئڙن جا،
سانگي ايندا وسيلي وٺي ويندا ساڻ،
ويجهو آه وٽاڻ، منهنجي ويڙهيچن جو.

۱۱

اڪين هاريو آب، راهه تڪيندي ٿن جي،
ڪانگ اڏاير ڪيترا، پر آيو ڪين جواب،
بڻيو ڏکيرو ڏيهه کان هاءِ بنديءَ جو باب،
حق وارن کي حق ڏئي، عمر! ڪٿ ٿواب،
پنهجن ڌاران تاب، ڪنهن تي جهان پرديس ۾؟

۱۲

صبح سانجهيءَ تات آهي اباڻن جي،
ڏڪندي ڏڪندي ڏينهن ويورندي گذري رات،
سانگين ساريندي اچي مٿان پئي پريات،
وائي جن جي وات ملندا شال ملير ۾.

وچان ملڪ آباڻي

هڙو:-

رائيان ڏينهان تار، ميان ماروئڙن جي،
چني ڪيءَ ڌار، چوري زوريءَ سومرا!
وچان ملڪ آباڻي ههڙ ڪري،
منهنجي ماڳهه ملير ريءَ ڪين سري. وچان.....

آئين نار تان زوريءَ نار ڪڍي،
ايها ڳالهه عمر! توکي ڪيئن وڻي؟
ميٽان! ڏيندءَ ملڪ ميار گهڻي،
جيسين وطن وري ويچاري وري. وچان.....

اچي آيا اوڏي جاڻ ڏران،
ڏي موڪل مير ملير وران،
هت مارن لءِ ٿي آءِ هران،
ٿورون ڪوٽ ڏسي ٿو ڏيل ڌري. وچان.....

مونڪي مارن ريءَ پي تات نه ڪا،
بن روڊن گذري رات نه ڪا،
تنهنجي عمر! وڻي ٿي بات نه ڪا،
گهاريان پل نه ڏڪايل! تنهن کان پري. وچان.....

ڏوهڙا:-

آءُ نه اچئي ماڳهين، معاين ڪنهنجي مير،
کڻي آئين ڪوهه ٿان، تون زوريءَ ڄام امير،
قيد ڪير لڌير، نه ته ڪوٽ لھانئو ڇا لڳي.

۲

عمر آئي مارئي تو جيءُ وڌو جنگال،
جيئري ٿيندءِ ڪين هي ڀورو خام خيال،
منهنجو ملڻ مجال سمجهي ڇڏ تون سوهر!

۳

جيئري جي منهنجا عمر! عرض، نه اٿائڻا،
مٽي پٺجائڻا، ماڳه منجھين من مارئي.

۴

عمر آيو اوچتي سنڀري اهڙو سُر،
روئي اباڻن کي نيڻن ڪوهيو نُر،
ياد اباڻن کان وڌيو هڏ هڏ هر ناسُر،
ڀنڀارن جو پُور جيئري ويندو ڪين ڪي.

بادل ٻيهر اٿي

ڪر خبر وٺ جا ويس ڪري،
ڇو بادل! آئين نيٺ ڀري. ڪر خبر....

هونڪي ڳرندو ڏسي ٿو ڳچ ڳارين،
يا سُر ٿو پنهنجا اوسارين،
ڏينهن رات هنجون هرهر هارين،
ڇا تون به وطن کان آهين پري؟ ڪر خبر....

وڃي ويجهو ويڙهي ڇن جي وسجانءِ،
پڪي پوکي پنوهارن جي پسجانءِ،
ڏکيو حال ڏکائيل، جو ڏسجانءِ،
جا هارن ريءُ ٿي مٽ هري. ڪر خبر....

اباڻا ڄاڻ آيا

آيا عمر اباڻا ڄاڻ،

نيندم سانگي نيئي ساڻ. آيا عمر!.....

هڪو ٻنڌي ٻنڌي ڪيئن چوڙيان؟

عمر! اباڻا ناتا توڙيان؟

پنهنجو ننڍو سڃاڻ. آيا عمر!.....

لوئي لاهي پٽ نه پايان،

منه ڇڏي ڪيئن محل وسايان،

مارن ڪهڙو ماڻ. آيا عمر!.....

ڪنهن کي حال سڻايان پنهنجو،

روئي پاند پسايان ڪنهنجو؟

ڏينم دڪايل ڏاڻ. آيا عمر!.....

کوئن ۾ قابو

تَن قابو ڪيو تو ڪوئن ۾،
 منهنجو من ته وسي ٿو مليو عمر!
 نه ته ڪير هتي جو آئي ها،
 مونکي قيد ڪيو تقدير عمر! تن قابو....

تنهنجو ڪوٺ لھائڻو ڪيئن پڇان،
 ڪيئن موٽي ماڳه مليو وڃان،
 اها آس اڌل مونکي آه اڃان؟
 ڪڄان ڪين مونکي دلگير عمر! تن قابو....

هڏ ڪونٽري حاڪم! هيٺي مان،
 دڪ درد دڪايس پيٽي مان،
 ڪر قياص ڪو، قياص وهيٽي مان،
 وجه زوريءَ ڪين زنجير عمر! تن قابو....

هي دؤر دڪايل! آه ڪو دم،
 ڪر ڪنهنجو حاڪم! حق نه هضم،
 توکي آه عمر! تنهنجي سِر جو قسم،
 ڇڏ زور مڙي وڃ مير عمر! تن قابو....

بهاڙن جي ٻويان

بهاڙن جي ٻويان هو ڪڪرن قطارون،
ڏيارن ٿيون مڱيءَ کي مٺا ياد مارون.

هيم جي پُٽن جا هو ٿيلا وسيلا،
پسي سي ڀرانهون وڃن دل جون تارون.

هتي ڪوٽ ڪنگريون، هتي چوٽ چاڙهيون،
مٺيون جاتي ماڻيم کي بوندن بهارون.

وسيا هوندا پاڻي اُسائيل پٺن تي،
هينگر ٻولنديون هونديون پلر تي پڪارون.

گهڻا گاه ساوا ٿيا هوندا ٿر ۾،
مٿن کي نه پاڙي جون ملنديون ميارون.

مٽو مال هوندو ڏيا هوندا پاڇيا،
پرڻي پيٽ وهندا سي هوندا ونگارون.

ڪڏهن ٻانهن ٿڙڪي ڪڏهن اڪه ٿي ٿڙڪي،
دڪايل ستائن ٿيون سانگين جون سارون.

ٿي واٽون نھاريان

عمر پنھنجي سانگي سڳا ڪيٽن وساريان،
صبح شام روئي آباڻا ٿي ساريان.

ويڙهيڇن جي پل پل اٿم وات وائي،
اصل جن جي آهيان عمر آءُ ڄاڻي.
ملان شال تن سان، گهڙي هٿ نه گهاريان. عمر پنھنجي...

ورائي وڃو ٿاسرا طعام وارا،
وڻن ٿا نه تنھنجي ڪٿا ڪاڇ ڪارا،
وڃي شال پيهن ٿي پيرُون پٽاريان. عمر پنھنجي...

دڪايل ڏٺيءَ مان اُميدون نه لاهيان،
وصل تن جو ٿيندو اصل جن جي آهيان.
وطن نيٺ وينديس، ٿي واٽون نھاريان. عمر پنھنجي...

لاڻي آباڻن اوڀر

ڏاڍي لاڻي آباڻن اوڀر، **الا!**
آءُ نه ڄاڻو ويڙهيڇا هيئن،
رجهندا ايڏي ويرا

راهه تڪي ٿي دلڙي ماندي،
ڇو نه الائي آڀو پاندي؟
واجهابير سڀ سڀ، **الا!** ڏاڍي.....

ماڙيڇن ڪي هو نه مناسب،
ننگ ڇڏي هٿ ويهڻ واجب،
مهڻا ملندن ڏير، **الا!** ڏاڍي.....

ڀاڻ وجهان ها جيڪر ماري،
آس رڳو ٿي مٽيءَ ڪي جباري،
نه ته آءُ دکايل ڪير، **الا!** ڏاڍي.....

روئن ٿا نيٺ نماڻا

جڏهن پون ٿا ياد آباڻا،
 منهنجا روئن ٿا نيٺ نماڻا.
 زور ٻهرا تنهنجي آندي آهيان،
 مارن ٿاران هاندي آهيان.
 مڪن مان ڇا ڄاڻان. منهنجا.....

قياس ميان! ڪو مٽيءَ تي آڻج،
 لاش ملير ڏي منهنجو آماڻج،
 منهنجي موڻ پڄاڻان. منهنجا.....

جن سان منهنجي ٽن جون تارون،
 نيٺ ڊڪايل نيندم مارون.
 ڏيهه وٺي ڏاڏاڻا. منهنجا.....

ڪوٽ چڙهي ڪانگ اڏايان

ڪيئن وسون هون کان عمر اباڻا،

جيڪي سانگي ساهه سڀاڻا. هيان ڪيئن .....

ڪوٽ چڙهي ٿي ڪانگ اڏايان،

ميرا! اباڻا ملڪ پڇاڻان،

سانگ رسن من سڀاڻا،

اوهي سانگ رسن هن سڀاڻا، هوءَ سڀاڻا .....

هو هٿ مٽيءَ لءِ ڳچ ٿا ڳارن،

رويو ويٺا راهه نهارن،

هاري نيسر نماڻا،

اوهي هاري نيو نماڻا، هوءَ نماڻا، الا نماڻا .....

ملڪ رري جي وينديس آڳون،

هو ته دکايل ڏيندءِ دعاڳون،

ڏهر چڱي ڏاڏاڻا،

اوهي ڏهر چڱي ڏاڏاڻا، هوءَ ڏاڏاڻا، الا ڏاڏاڻا .....

آباڻن کي نه لڄائيندڙيس

مهر منڙن آباڻن کي نه پٽ پھري لڄائيندڙيس،
ندائي پنهنجي مارن جي نه شاهيءَ تي مٽائيندڙيس.

هرڻ جو غم نه ڪو دل ۾، جيئڻ جي ڪا خوشي باقي،
اُٿم جي آرزو ڪا شل وڃي ويڙهو وسائيندڙيس.

جڏهن آجي ٿي تنهنجي بند مان، وينديس وطن ڀائڻو،
سهيلين سان ملي تنهنجا سوين ڳڻ روز ڳائيندڙيس.

جي جيئري تنهنجي ڪوٽن ۾، مٿن سان ڪين ٿيو ميلو،
مٽي پڪ پنهنجي مارن سان عمر! نائو نٻاهيندڙيس.

پنوهارن کان پري منهنجو ڏکيو ڏينهن ٿو گذري،
دڪايل! دل سو هي سور بڻي ڪنهن کي سٽائيندڙيس.

جهنگ وارن جا جهڙپا

عمر وسريو نٿا وسرن پڪا پنهنجي پنوهارن جا،
سدا ساريان، ادا ويٺي سي جهڙپا جهنگ وارن جا.
وسن ٿا مينهن ماڳن تي، پچن ٿا دير پيون جا،
وڃي ٻاجهر جا ڏوڍا کان، ڀاوسا پنهنجي پيارن جا.
ولروارا جي ويڙهيچا، چڙهي پٽ چانگ چارن ٿا،
ڀون پرلاءِ ٿا ڪن تي، سندن واين ونگارن جا.
عمر سڪڻ سوڍن تي نه ٿيندي مارئي موٽ
وڻن وٽ تنهنجي وڃڻ کان، نرم آواز نارن جا.
پلائي ڪر عمر ڀاڙو! وڃان شل مان وطن پنهنجي
مڪا نياپا ميان هون ڏانهن مٿن مارن ميارن جا.

اُپري، اوله آيو

ڏاڍو تات اُٻاڻن جي ٿاڍو- آلا!
 ساري ساري سانگيٽڙن کي، اُپري، اوله آيو.
 ڏاڍو تات اُٻاڻن.....

ويڙهيڇن لءِ واجهم وجهائڻي،
 پاڙيڇن جا پنڌ پڇائڻي،
 وهن ويهڻ وڃايو. آلا! ڏاڍو تات.....

ايندا ايندا ڪين ڇڏيندا،
 ننگ سڃاڻي پنهنجو نيندا،
 مون ڇو هن ڀرمايو. آلا! ڏاڍو تات.....

وڇڙي دکايل! ٿي وئي مدت،
 ڪرڙو قلم وهايو قسمت،
 انهنجي انگ آڙايو. آلا! ڏاڍو تات.....

ڪو ڏس ڏيندو

ڪو جهانگيٽڙن جو ڏس ڏيندو،

ڪو ماروئڙن جو ڏس ڏيندو،

ڏس ڏيندو، آلا ڏس ڏيندو، ڪو ڏس ڏيندو؟

ڪانگل تنهنجي ڪار اڏاهڻ،

اچ تہ نماڻيءَ جو نياپو ڪڍ،

صاحب توکي جس ڏيندو، آلا! جس ڏيندو...

سانگيٽڙن کي چڱج زباني،

ناھ لڪڻ شت خط آساني،

ڪير قلم ۽ مس ڏيندو، آلا! مس ڏيندو...

وچ موٽڻ ۾ دير نہ لالچ،

حال دکايل! ڪرت سڻالچ،

واڻ گهلي توکي کس ڏيندو، آلا! کس ڏيندو...

وچوڙي جا ڏينهن

ڏاڍا ڏينهن گذاريا تم وچڙئي،
ساري ديس اباڻو دل ٿي پري. ڏاڍا ڏينهن.....

ڏاڍو ورهه ڪيس وياڪل ٿي ادا!
رڳه رڳه ٿي روئي هڏ هڏ ٿو ڪري،
تنهنجي محل منجهان ڇا جاڻان ميان!
منهنجي دل ته اباڻا گهر ٿي گهري. ڏاڍا ڏينهن.....

ڪري ڊوهه دغا سان آندو تو،
ڏنو سؤر عمر! هيڪاندو تو،
ڪنهن کي ڏوهه ڏيان، ڪنهن سان سورسايان؟
اچي بنديس هٿ ڪنهن ڏينهن پري. ڏاڍا ڏينهن.....

پٽ ڏر پيڙي جو عمر! اُڏان،
وڃي پنهنجي دڪايل ديس ڪڏان،
مٺي ماڪ جا وٺ وٺ ياد ڪري،
ڏکي دل ٿي ڏکي جڏو جيءُ ٿو جهري. ڏاڍا ڏينهن.....

پراڻا پکا

پٽن تي وسن ٿا، عمر! سي اباڻا،
ڪچا گهر ڪن جا پکن جا پراڻا، پٽن تي.....

اهي محل ماڙيون هجن توکي نيٺ،
ميان! ڀل ته پنهنجي قبيلي سان خوش ره،
ڏسان شل وڃي مان ٿوڀڇن جا ٿاڻا، پٽن تي.....

هنڊايان نه ريشم پٽيءَ پٽ نه پايان،
ادا ڪيئن مان لوئي اباڻي لڄايان،
انهيءَ چوڙ مان آءٌ جٽياڻي ڇا ڄاڻان، پٽن تي.....

پکا پيرون ٿو جا پنوهارن سان ڪوان،
اڳيئي لڏيون هون عمر جن سان لاوان،
دڪايل، سي مٽيءَ جا ٿي سانگي سياڻا، پٽن تي.....

ٿر جا ٿاڻا

سانگين ريءَ ڪيئن سري عمر! منهنجي .
 ساهه سانگين کي سڪندي ساري .
 آهن جو ڀل پري - عمر منهنجي سانگين.....

مارو منهنجا گهارن ٻر ۾ ،
 ٿاڻا جن جا آهن ٿر ۾ ،
 واڳم سندن شل وري . عمر منهنجي سانگين.....

قسمت قيد ڪري هت آندي ،
 ڪير ڪري ها پيو ڪو باندي ؟
 لوهه لڪيو ڪيئن ٿري . عمر منهنجي سانگين.....

هٿڙون وينديس مڙ نه رهنديس ،
 سُر دکايل ، خوش ٿي سهنديس ،
 واٽون سڙ سڙ ڪري . عمر منهنجي سانگين.....

کونهن سان رهان

اُڌو، اُڌو! او کونج قطارون،
 جتي وسن ٿا منڙا مارون.
 اي کونج اُڌي وڃ جلدي،
 چڻجان تہ ايڏي بي دردي!
 مٿان ملڪ نہ ڏين ميارون،
 اُڌو اُڌو او کونج قطارون.
 تڪي تارا نہ رات گُٽي ٿي،
 آيا هو نڪا جندُ چُٽي ٿي،
 ويندي پل پل ڪہم پڪارون،
 اُڌو، اُڌو، او کونج قطارون.
 اک پيچ پنيءَ ٿي ڦڙڪي،
 دل درد ڪنان ٿي ڌڙڪي،
 تڪيون طلب جون تيز تنوارون،
 اُڌو، اُڌو، او کونج قطارون.
 هٿ آهي باند بندياڻي،
 مري هٿ ٿي نار نماڻي،
 ويندي پائي دکايل ڦارون،
 اُڌو، اُڌو، او کونج قطارون.

آباڻن جي ٿاٺ

وگائڻا:-

مارئي: ٽڪي آه آباڻن جي ٿاٺ،
 پڇي ويٺي پور پڇاڻان،
 ساري پيڪا پڪا ڏينهن رات،
 ٽڪي روز دل ٿي ڏڪاڻان.

آيا دل ٿي مهر! بار غم جا،
 رسيا صدمه ڪي رنج و الم جا،
 ڪري ياد پنوهارن جي ذات،
 نيٽين ويٺي نير وهائين.
 ٽڪي آه آباڻن جي ٿاٺ.....

مهر: ڇڏ مارئي! رسامي جي بات،
 توکي پٺت-راڻي بڻاڻان،
 لٽو پيار جي هيڪر لات،
 سر هيءُ توتان گهوري گهمائان،
 ڇڏ مارئي! رسامي جي بات.....

عمر: ڏني توکي هون دل جي حڪومت.
 مارئي: هجي نبيهم اها توکي عزت.
 عمر: وائي آڻ نه اهڙي تون وات.
 مارئي: آءُ ته توکي ڀاءُ ٿي پانپان.
 ٿڪي آهه اباڻن جي قات،
 پڇي ويئي پور پڇاڍان.....

مارئيءَ جي فرياد

جڏي مارو پون ٿا ياد عهرا!
 دڪي دل ٿي ڪري فرياد عهرا!

تو قيد ڪري هٿ آندو آهه،
 هڪ ڀل نه روئڻ کان واندو آهه،
 ڏس مارن ريءَ من ماندو آهه،
 منهنجي دانهن جو ڪو ڪو داد عهرا!

تنهنجو پٽ نه پٽيءَ آءُ پائينديس،
 ڪين لويون آباڻيون لڄائينديس،
 نڪي معاين منهن مٽائينديس،
 ڪڍي ڪوٽ مان ڪر آزاد عهرا!

ڪيئن وسرن قرب آباڻن جا،
 پنهنجا ڏنڻا ڏت ڏاڏاڻن جا،
 گهوريان هيچ هي هنڌن وهائڻ جا،
 ڪر دل تون دڪايل، شاد عهرا!

پاک نہ پئي تدبير

منهنجا مارو ملڪ مليو عمر!
آءُ هتي تن لاءِ ويڳائي.
ويئي ليڻين وهايان نير عمر! منهنجا مارو لڙا.

ڪنگڙ پايان قيد ڪڙيون ڪنهنجا.
پاءُ زيب زنجير عمر! منهنجا مارو لڙا.

عرض ڪندي ڪيتي سج اُڀريا،
پر نه مڃيو تو مير عمر! منهنجا مارو لڙا.

لوه لڳتي جو، لوڙيان ويئي،
پاک نہ پئي تدبير عمر! منهنجا مارو لڙا.

دور وطن کان ڪيئن دکايل،
دل ڪي ايتدي ڏيڙو عمر! منهنجا مارو لڙا.

آليون پلگون

عمر منهنجي پکيوري پريت آ،
 پيکن پيارن سان .
 وڃي هيڪر ملان شل تن،
 مان ويڙهيچن ولهارن سان .

وچوڙي جون ڳڻي پلگون،
 ادا آليون ٿيون ٿين پلگون،
 نٿي روڪي سگهان رودن،
 عمر! حيان هـ زارن سان .

وڻي ٿو کين تنهنجو کاڄ،
 دسترخوان شاهي ٿي،
 کٽا کاوان، پلر پيٽان،
 جتيءَ جو چاهه چارن سان .

سري ٿي کين سانگين ريءَ،
 مران ٿي مفت مارن ريءَ،
 دڪايل دل گهڻي منهنجي،
 سدا سهڻن سنگهارن سان .

ليک لکيو ڪر تار

ڪيڏن وساريان سنڱهار،
 عمر! آءُ ڪيڏن وساريان سنڱهار،
 آءُ ڪيڏن جي ڪيڏن مٺي جو،
 ليک لکيو ڪر تار. عمر! .....
 عطر نه لايان مٺي نه پايان،
 وٺن ٿا اڻڀا وار. عمر! .....
 ڪڙڙا ڪٽورا، باسڻ ڪورا،
 پاتل سان ٿر پيار. عمر! .....
 لٽڙا پراڻا لپڙن هاڻا،
 لوڊون سندن سينگار. عمر! .....
 صبح سنڀاريان سانجهي ساريان،
 عمر! اباڻا پار. عمر! .....
 اونسي اباڻا پنڪڙا پراڻا،
 ورن ڪين پنوهار. عمر! .....
 عمر! لو آندي ڪٿي جا باندي،
 آخر ما نماڻي ناز. عمر! .....
 ڪو دڪايل، سر ٽٽي آيل،
 ڪو ڪو ڏاڏار. عمر! .....

مارو رنج نه ٿين

شل مارو مٺيءَ سان رنج نه ٿين،
 پنهنجي پيٽ جڙيءَ کي ڏهاڳ نه ڏين.
 ويڻ قيد ٿئي هٿ عرصو گذري،
 جاگيو وارث ڪونه ولهي جو وري،
 ايڏي ڪيٽن سڳن سانگين کان سري،
 ڪن لاشڪ تن جا پوريا بچڻ.
 شل مارو مٺيءَ .....

چڙهي ڪوٽ جي چوٽ تي ٿيان ٿي وسي،
 پوي هٿبٽ کان منهنجو هيان ٿي ٿسي،
 رڱان روز ملين سو ملڪ ڏسي،
 ڪري ياد آباڻا ٿا نيٺ ٿمن،
 شل مارو مٺيءَ .....

روز سو سو ڪانگ اڏاين ٿي،
 ويٺي پير فقير منايان ٿي،
 رڳو آس ٿي دل پرچاين ٿي،
 من مارو ڏکيل مڀر ملن.
 شل مارو مٺيءَ .....

پلا ڪر پلائي

عمر! تن مارن جي اٿم وات والي،
اصل جن جي آهيان ميان! بيت چائي.

ڦٽيون ۽ ڦٽوٽا ڪنديس آءُ ڪاڏي،
عطر ٿيل سُرها ميان، منج نه ماڏي،
ڪڍي بند مان ڪا پلا ڪر پلائي.

وڻي ٿي نه سؤسي ستارن سان ٻوٽي،
وڃي پيڪي پهريان اها لاک لوتي،
عمر! مٽيءَ جي لاءِ جا آبائين اٿائي.

اُدا! ڪوٺ جا ڇڏو ڪرا ڪلف لاهي،
وڃان پيرين پيادي ويڙهيچن ڏي ڪاهي،
اٿم جن جي دل ۾ سدا سڪ سمائي.

’دڪايل‘ نه پنهنجا پڪا ڪنهن وساريا،
پلا پال ڪهڙا پلائيندا ڌاريا،
ملان ماڻهن سان، ميان! ڇڏو مندائي.

ڪيئن ويڙهيڇا وساريان ،
 سنڀاريان سانگين کي ٿي ساريان ،
 نھاريان - ڪيئن .....
 ھٿڙي رھنديس ڪين مڙ ،
 وينديس ماڳھ ميان ! ضرور ،
 چاڪن ڪٽي دل چور چور ،
 پريت دکايل پارينان ،
 ڪيئن ويڙهيڇا وساريان ،
 سنڀاريان .....

پيڪن جي لڄ

ڏاڍي ياد ستاڻي وطن جي،
 پنهنجي ماروئڙن مٿڙن جي.
 بند هر آءُ عمر جي ٻانڊي،
 ويئي روز پڇاڻان ٻانڊي،
 گهٽين ڳاري دل هيڪاندي،
 گهڻي سار اٿم سانگين جي.
 مرضيءَ سان هو گهر نه ڇڏيو مون،
 ڄاڻي وائي وڙ نه ڇڏيو مون،
 ٿاڻيچن جو ٿر نه ڇڏيو مون،
 بکي هيس نه مان بنگان جي.
 لوڪ جي ليکي ڪاري آهيان،
 ٿر وارن لاءِ خوري آهيان،
 ڄاڻي ڏئي حق واري آهيان،
 لڄ پياري اٿم پيڪن جي.
 ڏينهن سو نيٺ دکايل ايندو،
 ماروئڙن سان ميلو ٿيندو،
 ڏيهه مبارڪ سارو ڏيندو،
 جڏي مارئي ٿيندي مٿن جي.

آئي مند تي مند واي موٽي،
 موٽيا ڪين مگر مُند جا گوٽي،
 پايان زهر پيئڻ ڪاٺ روٽي،
 ويٺي پُور پڇاڻ پنهنجي پيارن جا.
 پل پل پُور.....

آڪ سانگين ڌارن سُڪي ئي ٿئي،
 هيءَ مهل ڏکيري مُڪي ئي ٿئي،
 چوڪ پاڳم بُري جي چُڪي ئي ٿئي،
 ساري سهج رٿان ٿي سنگهارن جا.
 پل پل پُور.....

هن بند بهار کي باهه ڏيان،
 گهاريان سرءُ وڃي جهنگ وارن سان،
 گولا گڏوڻچ ڏڪايل شال پسان،
 پنهنجي گاهه پٺن ڳاڙن جا.
 پل پل پُور.....

سانگين جي سنڀار

ڏوهڙو:-

ٻه
 ٻه! اباڻن ريءَ ٿي اندر آڻي ٻري،
 ٽون ڪٿي آئين ڪوه تان هونڪي رهي ريب ڪري،
 ٽڪي ٽڪي راه ٿو منهنجي اکين آب ٿري،
 ڏسي تنهنجو ڪوٽ ٿو منهنجو ڏور وڻ ڏيل ٿري،
 قيد قهر جا ڏينهن ٿو منهنجي ڳڻيو دل ٻري
 لکيو لوه نصيب جو ٿو ٿاريو ڪين ٿري،
 منٽ ڪري موڪل گهران ڀاڻو! قدم سر ٿري،
 سانگين ڌاران سومرا! منهنجي ساعت ڪين سري،
 پنهارن کان ٻري، شل پاڪ پرور نه ڪندو.

آئي مند تي مند واي موٽي،
 موٽيا ڪين مگر مُند جا گهوتي،
 پايان زهر پيئڻ ڪاٺ روٽي،
 ويٺي پُور پڇاڻ پنهجي پيارن جا.
 پل پل پُور.....

آڪ سانگين ڌاران سُڪي ئي ٿئي،
 هيءَ ههل ڏکيري مُڪي ئي ٿئي،
 چوڪ پاڻي ٻري جي چُڪي ئي ٿئي،
 ساري سهج رٿان ٿي سنگهارن جا.
 پل پل پُور.....

هن بند بهار کي باهه ڏيان،
 گهاريان سرءُ وڃي جهنگ وارن سان،
 گولا گولڻيچ ڏکيل شال پسان،
 پنهجي گاهه پٺن غازارن جا.
 پل پل پُور.....

پدوهارن جا پُور

پل پل پُور پون ٿا پدوهارن جا،
پنهنجي ٿاڻيچن ٿر وارن جا.
پل پل پُور.....

ڪاڻي رات هجي ته وڃي لبري،
ڪوئي ڏينهن هجي ته وڃي گذري،
ست آه اڃا پر بي خبري!
پيرا روز ڳڻيان چنڊ تارن جا.
پل پل پور.....

کيئن سَري

مارن ريءَ کيئن سَري،
 عمر! منهنجي، مارن ريءَ.....

واڳه وطن شل وري،
 عمر! منهنجي، مارن ريءَ.....

ساعت ساعت سال ٿي پايان،
 پيڪن کان هٿ پوي،
 عمر! منهنجي، مارن ريءَ.....

ڪوٽ چڙهي جڏي کانگه لنوين ٿو،
 اوچتو اک ٿي ڦري،
 عمر! منهنجي، مارن ريءَ.....

ڪيٽ بنان هٿ دل ته دکايل،
 ڳاري ڳڻج ٿي ڳري،
 عمر! منهنجي، مارن ريءَ.....

پنوهارن ھا پۇر

پل پل پۇر پون ھا پنوهارن ھا،
پنننچي ھا ئايچن ئر وارن ھا.
پل پل پۇر.....

كائي رات ھاچي تە وچي ئبري،
كوئي دىنن ھاچي تە وچي گدري،
ھت آم اچا پز بي خبري!
تيرا روز پٿيان چنڭ تارن ھا.
پل پل پور.....

پنوهارن جي ياد

جڏي ڀُون ٿا ياد پنوهار عمر!
 دُکي دل جا اُٿن ٿا بخار عمر!

ڪيئن گھوٽ بنا هت گھارينديس،
 ميان! ويڙهيچن کي وسارينديس،
 تنهن کان پاڻ مٺي آءُ مارينديس،
 مٿان مارو نه ڏين ڪا ميار عمر!

نڪي ڪاچ ساوڻا ڪائينديس،
 تنهنجو ريشم راڻو هنڊائينديس،
 مٺ مڙ نه پيرون پائينديس،
 تنهنجا هيرا لعل هزار عمر!

پل پل ٿا دڪايل پڙ پون،
 شل مارو مير ملير ملن،
 ڪري ياد سنگهار ٿا نيڻ ٽمن،
 مٺي آه مٿن جي سنڀار عمر!

آدا ڙي عمر!

عمر! ڏاڍي ڳالهه ڪري ڇڏي ۽ ڪسي
چوري مَرڪَ مَلوڪَ نه ٿنهنجو،
بات بڻي بي جسي - عمر! ڏاڍي.....

مان ته هيس حق ٻڌڙي ڪپت جي،
جنهن کان تون حق ڪسي. عمر! ڏاڍي.....

ڪير سائيندو سانگيئون سان،
مٽي جي وڃي بيڪسي. عمر! ڏاڍي.....

گهوريا شراب ۽ شربت ٿنهنجا،
پيڪي پيئڻان وڃي لسي. عمر! ڏاڍي.....

اُٺڙا مينهن مليا ٿي،
پيا وارياسا پٽ وسي. عمر! ڏاڍي.....

مر ته ڪچي مڙهه مٽي جو دکايل!
پيڪا پڪا سي پسي. عمر! ڏاڍي.....

عمر مارئي

وطن ڪيئن وساريان

عمر پنهنجو پيارو وطن ڪيئن وساريان،
ڏينهان راتيان ويٺي مٿو ماڳه ساريان.

مٿي سون چانديءَ کان واري وطن جي،
وسنءَ پائڻو! پايان ٿي پياري وطن جي،
وطن کان پري شل نه پل ڪو گذاريان،
عمر! پنهنجو پيارو وطن ڪيئن وساريان.

لڳن ٿان نه لاهيان ڪٿو هي وطن جو،
 پرين پٽ کان گهرو ڪٿو هي وطن جو،
 ڇڏي ڪين پنهنجو، پرائو پڇاريان!
 عمر! پنهنجو پيارو وطن ڪيئن وساريان.

تڪيندي اباڻا ڏکيو ڏينهن ٿري ويو،
 عمر! ويو قسمت جو آذر پڙي ويو،
 مٿي نيٺ، پيڪا پڪا ٿي نهاريان،
 عمر! پنهنجو پيارو وطن ڪيئن وساريان.

دڪايل، اڻسم وات وائي وطن جي،
 مٺي دل ۾ محبت سمائي وطن جي،
 وڇوڙي وطن کان هنجون روز هاريان،
 عمر! پنهنجو پيارو وطن ڪيئن وساريان.

ان پوءِ ڪو ٻار ٿيو ئي ڪين. ايتري قدر جو
 جڏهن ڪين پٽ جي اولاد جو خيال ٿيو ته ڦوڳه
 نالي، پاڙي جو هڪ آفات ٻار پٽياو ڪري
 پاليندڙن، جو ئي وڏو ٿي مارئيءَ جي مصيبت
 جو ڪارڻ بڻيو. ڦوڳه جي مرضي هئي ته مارئي
 ساڻس لائون لهي. ٻئي پاسي پالڻي کي اها ڳالهه
 پسند نه هئي. هن سمجهيو ته آخر ڦوڳه کي پٽياو
 ڪري پاليو آئون، انهيءَ ڪري هو مارئيءَ
 جي ڀاءُ سمان آهي. اهوئي سبب هو جو پالڻي
 توڙي ميراديءَ ته ٽڪڙ ۾ مارئيءَ جو مڱڻو
 ڪيٽ سين سان ڪري ڇڏيو، جو ماڻھو جي جوانن
 جو چڻ نڪ هو. مارئيءَ کي به اها ڳالهه ڏاڍي
 وڻي. ليڪن ڦوڳه کان اهو سنو نه ٿيو ۽ هن
 رقابت جي جوش ۾ اچي آهرڪوٽ جي
 حاڪم همير سوهري جي پٽ مهر کي وڃي پڙڪايو
 ۽ آخر هن کان اهو ڪم ڪرايائين، جو هو ملير
 اچي مارئيءَ کي زوريءَ ڪوهه تان ڪڍي ويو.
 وڌيڪ آکاڻيءَ جي باري ۾ ڪجهه ڪيٽ ٻڌائيندا
 ۽ ڪجهه ڪهاڻيءَ بابت ڄاڻ جي جڳياسا. اچي
 ته وطن جي پيار سان لبالب اهي ڪافيون

جهونگاريون ۽ ڳايون. جيڪي هندستان جي
 آزاديءَ جي لڙائيءَ وقت ڳوٺ ڳوٺ ۾ ڳائي
 اسان پنهنجو ملڪ آزاد ڪرايو ۽ هاڻي به اهي
 ساڳيون ڪافيون ۽ ڪلام اسانکي وطن جي حب
 جا سبق پڙهائيندي، ملڪ جي آزادي برقرار رکڻ
 جو اُتساهه پويندا رهندا اسانجيءَ نس نس ۾.

هوءَ سهيلين سان گڏجي اهو ڏسڻ آئي هئي. هن
 رت جو ٺاهيندڙ پالڻو به ڏٺو ۽ هرڪ هاري
 ويٺي. دل ۾ پڪو پهر ڪيائين ته انهيءَ ڪاريگر
 سان ئي رهنديس. انهيءَ ڪري منهن اونداهيءَ
 جو وجهه وٺي، رت جي پوئين پاسي هڪ ڪنڊ
 ۾ لڪي وڃي ويهي رهي. رت هليو ۽ هوءَ
 انهن لوڏن ۾ غرق ٿي ويسِي. رت جي ڦيٽن
 سان گسندڙ ڪستوريءَ جي سڳند، توڙي هرڻ
 جي آندڻ جي وچندڙ تارن، جن کي هوا رکي
 رکي ڇيڙي رهي هئي، ميراڏيءَ کي خمار ڏيئي
 ڇڏيو ۽ هن جي اکين اک لڳي ويئي.
 پرهه ڦٽي ۽ جو پالڻي اُٺ کولي ڇڏيا. آزاد
 ڍورن جي چينگهار تي ميراڏيءَ جي اک کلي
 ۽ هوءَ پاڻ کي رت ۾ ڏسي وئي. ڦٽي
 ڏيري ڏيوي سڄي ڳالهه سندس حافظي ۾ جاڳي
 ٿي ۽ هن کان هڪ گونگو سڌڪو نڪري ويو.
 پر هاڻي ته هن جو پوئتي موٽي وڃڻ به مهال
 هو. ڪنهن اڇانڪ جذبي وس هوءَ نيم مدهوشيءَ
 ۾ رت ۾ وڃي ويٺي هئي. وڏي ڳالهه ته سندس
 پيٽ ۾ ٻار هو ۽ ٿورن مهينن ۾ هوءَ ماءُ ٿيڻ

واري هئي. سڀ ڳالهيون سوچيندي هن کان
هڪ هڪ ڇيڻ ڪري ويئي. پالڻو، رت جي
پاسي کان واريءَ تي لپتيو ٻيو هو. سٺي
اوجاڳي جي ٽڪاوت سندس اکين تي ڪپ
چاڙهي ڇڏيا هئا. ميراڌيءَ جي اڇانڪ ڪيل
ڇيڻ، پراڌو بڻجي هن جي ڪنن ۾ وڃي ويئي
۽ هو اُٿي کڙو ٿيو. هن ڏٺو ته هڪ وچولي جوان
هو زعنا، سندس ڀرسان بيٺي هئي. پالڻي کي
نيٺ سڃي ۽ حقيقت جي خبر پئي ۽ هن ميراڌيءَ
کي دلداري ڏيندي چيو، ”ڇٽين ته پئتي موٽائي
هلاڻ؟“ ليڪن انهيءَ هڻي هڻڻ جو نتيجو ڪهڙو
ٿيندو؟ اهو ويچارِي گهٽ ۾ گهٽ ميراڌيءَ جو
بدن چڻ بيد جي لڪڻ وانگر ڏکي ويو. نيٺ
گهڻي ڳڻ تور کان پوءِ اها ئي ڳالهه بيٺي ته ميراڌيءَ
پالڻي سان گڏجي ملير وڃي وسائيندي. ٿريءَ
پاءُ وڌيڪ چيو، ”پالڻو، ميراڌيءَ کي ملير وٺي
نه آيو ۽ هن کي زال بڻائي گهر ۾ رکيائين پڻ،
ان هوندي به ميراڌيءَ کي سدا پراڻو ننگ
منجهن سنڀاليائين. هن ڳالهه جي پستي يا تاعيد
ڪرڻ لاءِ ڏنو ته ميراڌيءَ کي مارڻي

منهنجي شڪا دُور ڪرڻ لاءِ هن چيو۔ ”پالڻو
 ماڻجو هڪ مشهور ڪاريگر هو. سندس ٺاهيل
 رت ۽ چڪرا وڏن وڏن آميرن وٽ ڪڇي ويندا
 هئا. منهنجو گمان ٿيڻ ئي وڌيو. چيو مانس۔
 ”واريءَ جي پٽن تي اهي رت چڙهندا لهندا
 هوندا؟“ چيائين۔ ”اُٺ ئي ته گهلي ويندا هئا.
 اڄ به ڪي پراڻا چيلا انهيءَ ڳالهه جا شاهد آهن.“
 خير مون ته ٿر انهيءَ وقت اڃا ڏٺو ڪونه هو.
 انهيءَ ڪري سندس ڳالهه ڪي اُڍيل ڪونه ڏٺم.
 هن چيو۔ ”هڪ ڀيري پالڻي هڪ نهايت سندر
 رت ٺاهيو. ڪنهن دوست صلاح ڏنس ته اهو
 رت ڪڇ۔ راج جي حاڪم وٽ جي ڪٽي وڃين
 ته جيڪر دھرا انعام پائي موٽين.“ پالڻي جي
 دل سان هيءَ ڳالهه لڳي ۽ هو پنهنجي ڪاريگريءَ
 جو آمت شاهڪار، ڪڇ ڪاهي هليو. اُتي پهچي
 هن رت راجا جي اڳيان آڻي بهاريو. ڪڇ جو
 حاڪم، سنڌ جي هن ٿري ڪاريگر جي ڪلا
 ڏسي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ رت خريد ڪرڻ جي
 هام پريائين. ليڪن قدرت ڪي ڪا ٻي ڳالهه
 پسند هئي. حاڪم جون ٿيئي راڻيون اهو رت

پنهنجي پنهنجي راڄ - طيناي پر بهارڻ جو هٿ
 ڪرڻ لڳيون. نتيجو اهو ٿيو جو راجا لاچار ٿي
 رت خريد ڪرڻ تان هٿ ڪڍيون. هن، پالڻي
 ڪي چيو: ”جڏهن اهڙا ٿي رت تيار ڪري هٿ
 ڪڍي ايندين ته انعامن سان اصل اهڙو ته ڏئي
 ڇڏيندوسان، جو تنهنجون سٺ ٿي پيوهڻون
 پيوڻ انهيءَ تي ٿينديون.“

پالڻي، هن رت ڦاٽڻ ۾ ايترو مڃيو وقت
 لڳايو هو، جو وڌيڪ ٻه رت تيار ڪرڻ جو هو
 خيال به ڪري نٿي سگهيو. انهيءَ ڪري هن
 نهايت مڏوري ڏيکاريندي چيو، ”قبلا! اکر
 حياتيءَ ساڻ ڏنو ۽ همت برقرار رهي ته ٿيڻي
 رت ڪاهي اچي حضور جي خدوت ۾ خامر
 ٿيندس. نه ته اهڙو ته آهيان ٿي.“

رات جو جڏهن هن ڏهن ڏهن ڏهن لاءِ رت
 بهڪايو، تڏهن هن رت ٺاڻا کان سواءِ ڪجهه
 ڪين هو. کيس ڪٿڙي خبر ته آسا جي روپ ۾
 رت جي پوئين حصي ۾ هو ڪڇجي هڪ امير
 جي سداماوڪ ڪنوار کڻي ٿو وڃي! ميراديءَ
 جڏهن پالڻي جي رت جي سازاهه ٻڌي تڏهن

حيدرآباد سينٽرل جيل اسپتال جي مٿئين
وارد ۾ داخل ٿيل هوس، جتان هڪ طرف هيرآباد
جا عاليشان ۽ پڪا بنگلا نظر ايندا هئا ته ٻئي
طرف ڪالي مندر جي آس پاس واريون ڪچيون
ڀونگيون ڏسبيون هيون. هڪڙي ۽ ٻي ڇوڪري جيئن
آءُ ٻاٽ-روم واريءَ ڪڙڪيءَ وٽ بيٺي ٻاهرئين
دنيا جو ديدار ڪيو، ته اوچتو ڪنهن اچي
ڪلهي تي هٿ رکيو. هُو بيمار ٿي منهنجي ڀر
واريءَ کٽ تي تازو آيو هو. خون جي ڏوهه
هيٺ عمر قيد جي سزا مليل هيس. ڪاليءَ
طرف وسندڙ جهوپڙين ڏانهن اشارو ڪندي
چيائين، ”ادا! هُو نه جيڪو جهنڊو ڦٽ ڪندو ٿو

ڏسڻ، انهيءَ جي پاسي ۾ ئي منهنجو گهرڙو
آڻيئي. منهنجي پڏي ماءُ، زال ۽ ٻه ٻار اتي ئي
رهندا آهن ۽ آءٌ هت مارئيءَ وانگر چڻ عمر
جي ڪوٽ ۾ بند آهيان. ”اين چوندي چوندي
سندس اکين ۾ پاڻي ٿري آيو. انهيءَ وقت
منهنجي اندر ۾ ڪا مٺي خاش پيدا ٿي ۽ اڇي
ڪٽ تي لپتي پيس.

سامهون واري بادوان منجهان، چنڊ جا
ٿرورا منهنجي منهن تي پئجي رهيا هئا. دل ۾
جذبات جو طوفان هو. انهيءَ گهڙي مارئي ۽
امرڪوٽ اڇي منهنجي اکين اڳيان بيٺا. مون
جهولگارڻ شروع ڪيو ۽ اين ٻئي ڪافيون لکي
ورقم. تڏهن کان پوءِ ته عمر مارئيءَ بابت
جهجهيون ئي رچنائون وجود ۾ آيون.

۱۹۳۲ع جي جيل واري عرصي ۾، هڪ ٿري
راجپوتي قيديءَ عمر مارئيءَ جي ڪهاڻي ٻڌائي
هئي ۽ اها اڄ به جيئن جو ٿيڻ مونکي ياد آهي.
هن ٻڌايو هو ته مارئي، ميڙاڏيءَ جي پٺيان ڄائي
برابر هئي، پر هوءُ پاڻي جي ڌيءَ نه هئي.
سندس هٿي پيءُ ڪڇ-راج جو هڪ امير هو.

۶۲۱

۶۲۲

۶۲۳

۶۲۴

۶۲۵

۶۲۶

۱۱. روئن نيٺ نماڻا

۱۲. راهه تڪيان

۱۳. وٺي ويا منهنجو پنهنون

۱۴. شاستريه گيت

۱۵. ساري راتڙي

۱۶. دلبر جو دلاسو

هومل راڻو

۷۰

۷۱

۷۲

۷۳

۷۴

۷۵

۷۶

۷۷

۷۸

۱. هومل جي آرزو

۲. هومل جي معذوري

۳. هومل جو رومن

۴. هومل جي پڪار

۵. هومل جي شڪايت

۶. هڪڙي رات رهي وڃ

۷. هڪ رات جي تقاضا

۸. او راڻا!

هينر رانجهو

۸۳

۸۴

۸۵

۸۶

۸۷

۸۸

۱. آهون ٿي روز ڀريان (دوگانو)

۲. نيٺ ڪٿي ته نهار

۳. ڪيئن ٻجهايان

۴. رانجهن ڪين وسار

۵. هينر پڪاري

۶. ياد ڪري ٿي جيئان

سهڻي ديهار

۹۱	۱. پار وڃي ٿو ميهار
۹۳	۲. ميهار بنا ڪيئن ڄڻان
۹۵	۳. ڪيئن سهڻي
۹۶	۴. سهڻي جا سڏ
۹۹	لاڏا ۽ لوليون
۱۰۲	۱. شادي مارڪ
۱۰۴	۲. وواهه جون واڌايون
۱۰۵	۳. مڪڻو
۱۰۷	۴. بوجھي ڏاڍي جي رسر - لاڏو
۱۰۹	۵. جنم ڏينهن تي
۱۱۰	۶. جنم دن جي موقعي تي
۱۱۱	۷. جنم ڏينهن جون واڌايون
۱۱۲	۸. وسندڙ ڄاڻي
	۹. لولي

ڀلماهو

تراير	غلط	ست	صفح
ڏکيو ڏينهن	ڏکيو ڏينهن	۱۰	۳۳
واپي ويا ڏور راس	ولي ڏور ويا راس	۳	۶۰
آچل ڄار	اچل عام	۱	۷۱
پورا ٿي نه پيو	پورا ٿي نه پيو	۶	۹۶
سڀاڳي شل اچي	سڀاڳي اچي	۸	

فهرست

صفحہ

۹

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۶

۱۸

۱۹

۲۰

۲۱

۲۲

۲۳

۲۴

۲۵

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۳

۱. وطن کیمن وساریان

۲. پنوهارن جی یاد

۳. ادا ژی عمر!

۴. کیمن سري؟

۵. پنوهارن جا پور

۶. سانگین جی سنپار

۷. پیکن جی لچ

۸. مارو رنج نہ تین

۹. پلا کر پلائی

۱۰. آلیون پلکون

۱۱. لیک لکیو کرتار

۱۲. مارئی جی فریاد

۱۳. پاک نہ پیئی تدبیر

۱۴. آباطن جی تات

۱۵. تر جا تاطا

۱۶. کونجن سان رهاک

۱۷. وچوڑی جا ڈینهن

۱۸. پراٹا پکا

۱۹. آپری اولہ آیو

۲۰. کوڈس ڈیندو

۲۱. اهاڻن کي نه لڄائيندڙ
 ۲۲. جهنگ وارن جا جهڙيا
 ۲۳. زوئن ٿا نهڻ نماڻا
 ۲۴. ڪوٽ چڙهي ڪانگ اڏايان
 ۲۵. ٿي وائون نهاريان
 ۲۶. لائي اهاڻن اوڀر
 ۲۷. ڪوٽن ۾ ڦاٽو
 ۲۸. ٻهاڙن جي ڀويان
 ۲۹. بادل بهه لڏي
 ۳۰. اهاڻا ڄاڻ آيا
 ۳۱. وڃان ملڪ اناڻي
 ۳۲. ڏوڏڙا

سسئي پلهون

۱. ايندڙس ڏوٽ لهي
 ۲. اڏاون ٺٽڪ ايندو
 ۳. ڏوٽ ولي وٺو رو
 ۴. زوريءَ ڏوٽ ولي ويا
 ۵. ويندڙس جيڏيون
 ۶. ڏونگر ڪن ڏکاءِ
 ۷. ڏوٽ جا ديرا دل ۾
 ۸. سانول جي سڪ
 ۹. رات ڏيئي ٿاڻ ويو
 ۱۰. ڪٽي پٺيل جو ٻار

۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰

پس لاء

پتي پڳتي

ديوي جاڻ پتي پڳوان .
کي ڏين ٿا ويد پُراڻ - ديوي ! .....

ت آريا جو نرادر جيڪا ڪري هنيائي نار،
هن ناريءَ جو آپجس جڳهه ۾، هر جا ٿئي آڀمان .
ديوي ! جاڻ پتي پڳوان .

پٽ - پڳتي سيتا ماما جي گهاٽي ٿو سنسار،
انسويا، چوڙالا، آهليا، جن جو اوچ آستان .
ديوي ! جاڻ پتي پڳوان .

جاڻ اُتم ناري سا جڳهه ۾ جنهنجو پٽ سان پيار،
ات چرڻن ۾ پريت لڳائي، ڌاري پٽ جو ڌيان .
ديوي ! جاڻ پتي پڳوان .

جپ ٽپ نيم نه پالي، جنهنجو پٽ ويسه ڀرپيش،
پتورتا جو آهه دکايل ! مول پتيءَ ۾ پراڻ .
ديوي ! جاڻ پتي پڳوان !

ڏي ذات ڪڍي، خاوند ڪڍي،
 سائين سا بڻي، جا توکي وڻي.
 تنهنجي مهر مڻي، اسرار ڏڻي!

هر ڪنهن کي ري گهرئي تون نت روز تو رسائين،
 توڙي اسين برا ٿيون ته به ٻرو نه پائين.

تنهنجي حمد و ثنا، ٻايون شام و صبح،
 ڪر فضل عطا، ڏي سمجھ مفا،
 تنهنجي در تي صدا، دآار ڏڻي!

پاڇي نه فرض پنهنجا والي! ڪڏهن وساريون،
 پاپن کان نت پري ٿي شل ڏيان تنهنجو ڌاريون.

اي شاهن شاه، ڏي پنهنجي پناه،
 جا تنهنجي رضا، رهون راضي سدا.
 تون دکايل جا دک ٿار ڏڻي!
 اي والي وڏا، آڌار آجها .....

ڪرم ڪر

صاحب ڪرم ڪري ڪري .
ڏات ڏيا جا مهر ميا جا ،
ڏيندين ڏاڻ پري پري .
صاحب ڪرم ڪري ڪري .

تن لوڪن ۾ تنهنجي ڪايا ،
تن لوڪن ۾ تنهنجي مايا ،
نرگش روپ، الڪا آڻوپ ،
جڳهه مڱهه جوت پري پري .
صاحب ڪرم ڪري ڪري .

تنهنجا مٿي اسرار اِشارا ،
پونءِ اندر ٿا هلن پندارا ،
توڪي ساريون، پل نه وساريون ،
تنهنجو دڪايل نانءُ اُچاريون .
تون ڪُل جو، ڍڪ ڀرڻو ،
اڻوڪي ويل تري تري .
صاحب ڪرم ڪري ڪري .

هٿ هٿ آه پساڙو تنهنجو،
 نورمل نور نظارو تنهنجو،
 سڀ ڪي ناٿ! سهارو تنهنجو،
 تو بن منهنجي ڪير پراڻي،
 ناو لڳائي پار،
 سائين تنهنجا رنگه آڀار.

عام سان روشن ڪر دل منهنجي،
 مهر ميا سان ڀر دل منهنجي،
 توسان رهي اڪثر دل منهنجي،
 سڀوا مقصد رهي دڪايل!
 وسري ٻيو وهنوار،
 سائين تنهنجا رنگه آڀار.

آڌار آجها

اي والي وڏا، آڌار آجها!
اي سائين سچا، ساري جڳه جا،
ڪر مهر ميا، مختيار ٻڌڻي!

در تنهنجي تي اي داتا! شاهه و گدا اچيٿو،
تنهنجي ديا سان سائين، هرڪو رڃي رچيٿو.

هٿ هٿ آھ ڀسارو تنهنجو،
 نرميل نور نظارو تنهنجو،
 سڀ ڪي نات! سهارو تنهنجو،
 تو بن منهنجي ڪير پراڻي،
 نالو لڳائي ڀار،
 سائين تنهنجا رنگه آڀار.

عالم سان روشن ڪر دل منهنجي،
 مهر ميا سان ڀر دل منهنجي،
 توسان رهي اڪثر دل منهنجي،
 سڀوا مقصد رهي دڪايل!
 وسري ٻيو وهنوار،
 سائين تنهنجا رنگه آڀار.

تون ئى تون

سائىن تىنھىجا رنگ اپار،
تىنھىجا رنگ اپار سائىن! تىنھىجا رنگ اپار،
تون بۇ ۋە تون بىك بىستى،
تون جىر جىنگ وسى،
تون ئى قىنا ۋە تون ھىستى،
وانجىر نامە و جۇدەئون تىنھىجى،
جورۋى ۋە جىر جىسار،
سائىن تىنھىجا رنگ اپار.

آپار رنگ

عالیشان سندء دربار،
والي! تنهنجا رنگ آپار.

تون حاڪم تون حڪم هلائين،
تن لوڪن جو راڄ ڪمائين،
تنهنجو راڄ اڪند سدائين.

سائين! سرڄڻهار- والي! ...

گان ڦلن ۾ رنگت تنهنجي،

هرجا حسن حقيقت تنهنجي،

سڀ ٿا سان صداقت تنهنجي.

تنهنجو ڪن اظهار- والي! ...

تون منهنجو مان تنهنجو اُڀايل،

تون جڳ ۾ جڳ تو ۾ شمائل،

داقا! تو در آيو ڏڪايل.

دان ڏيڃان ڏاڏا- والي! ...

تون ئي تون

سائين تهنجا رنگ اپار،
تهنجا رنگ اپار سائين! تهنجا رنگ اپار.

تون برر ۾ تون بٽ بستيءَ ۾،
تون جهر جهنگ وسنءَ وستيءَ ۾،
تون ئي لنا ۾ تون هستيءَ ۾،
وانجو ناهم وجودئون تهنجي،

جوڙيءَ جو جنسار،

سائين تهنجا رنگ اپار.

اسين ٻالڪيون

اسين ٻالڪيون تنهنجي در تي سوالي ،
 مهر ڪر اسانتي سڄي جڳه جا والي !

اسين باغ دنيا سنديون بند هڪڙيون ،
 تون راڳو اسانجو شهنشاهه مالي .

وديا ڏن وڻي ، ڏيون سدا فيض ٻين کي ،
 سڄڻا سان سڀ جي ڪريون ڀرت پالي .

سدا سيل ست جو ڪريون هوڻي پيارو ،
 سندءِ نام سيوا سان پايون نهالي .

سُگهڙ ٿي سنڀاليون ٻڻي . وشو ڪڙهي ،
 هدد ڪر اسانڪي تنهنجو شان عالي .

ٻچون ڪين ڪنهن کان رکون بي ڊيڊي دل ،
 ڌري روپ ڪاليءَ جو بڻجئون اڪالي .

روئيءَ جي ڀرڻا

ننڍڙي ماما گود ۾ کير ڏيئي پالين،
 وڏڙي روئيءَ ساڳي سان سهجي سنڀالين.
 رازق! تنهنجي رزق جو سارو جڳهه محتاج،
 پنهنجي رحمت راز سان سارين سڀ جو ڪاج.
 جيڪي جڳهه ۾ آسم سو ڄاڻي ذات ڏنو،
 تنهنجي ڀاڻي ٿي رهي منهنجو من پيو.
 تنهنجي هڏ توکان نه شال امانت واريان،
 ڏيئي تنهنجيءَ وات ۾ پوءِ نه پڇاريان.
 هونڪي سياڻپ زور جو بخشيو تو ڀڳوان!
 هر دم حق جي راهه ۾ اٿيان ڪم سببان!

دِش جي ڀڳتي دِش جي شيوا،
 سرگه جي باغ جا هٿا هيو،
 ڏيئي پال پلائين - او سائين ...

پاڳ خيال ۽ دل پوتر ڏي،
 همدرد تنهن سان شامل ڏي،
 سيرت سوس سدائين - او سائين ...

اوج ۽ نيچ جو پيد پلايون،
 پاڻ کان ڪنهن کي گهٽ نه پايون،
 پرير جي جوت جڳائين - او سائين ...

بالڪ آهيون ننڍڙا ننڍڙا،
 پيو اسانجا ڪچڙا ڪچڙا،
 شال سئين ڏاڳ لائين - او سائين ...

راه ڏي سنئين!

راه ڏي سنئين، منهنجا مالڪ!
آءُ ائين ڪريان، جيئن تون چئين.
راه ڏي سنئين، منهنجا مالڪ!

ڪام، ڪروڙ، لوپ، موٽر، آهنگار،
ويا وڪوڙي پنج وڪار،
چنڌاچت جي جاڳي ٿي روز روزنئين.
راه ڏي سنئين، منهنجا مالڪ!

جڳت مڪت جي رهي نه ڄاڻ،
وڃي وڌي هن جي چڪتاڻ،
ڪايارو ٻي جيڙ ڪيا پاپ ٽاپ ڪئين.
راه ڏي سنئين، منهنجا مالڪ!

دين هيڻ ڄاڻي دائار،
ديا دڪايل تي ڪا ڌار،
نفس نجس جي جنهن خواري بار بار ڪنئين.
اه ڏي سنئين، منهنجا مالڪ!

گڻ ڳايون

سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون،
تنهنجا گڻ انيڪ نٿ ڳايون،
سائين! چرن شون تنهنجي آهيون.

چنڊ جي چاندني سج جي روشني،
تارن جي ٿم ٿم تون.
تون بادل، بادل جي ڪنوڻ تون،
بونڊن جي رم جهم تون.
تون رنگي، هي سڀ رنگ تنهنجا،
تنهنجون وڏيون وڏيون.
سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون.

تون آپار قدرت جو ڪوٽا،
سڪ داتا دڪ هرتا.
تون خالق خلقت جو والي،
ساري جڳه جو ڀرتا.
جڳه جڳه تنهنجي جڳه جڳه ڳائي،
جوت اکنڊ جا ڳايون.
سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون.

۱. سائين ۱
 ۲. سائين ۱
 ۳. سائين ۱
 ۴. سائين ۱
 ۵. سائين ۱
 ۶. سائين ۱
 ۷. سائين ۱
 ۸. سائين ۱
 ۹. سائين ۱
 ۱۰. سائين ۱
 ۱۱. سائين ۱
 ۱۲. سائين ۱
 ۱۳. سائين ۱
 ۱۴. سائين ۱
 ۱۵. سائين ۱
 ۱۶. سائين ۱
 ۱۷. سائين ۱
 ۱۸. سائين ۱
 ۱۹. سائين ۱
 ۲۰. سائين ۱
 ۲۱. سائين ۱
 ۲۲. سائين ۱
 ۲۳. سائين ۱
 ۲۴. سائين ۱
 ۲۵. سائين ۱
 ۲۶. سائين ۱
 ۲۷. سائين ۱
 ۲۸. سائين ۱
 ۲۹. سائين ۱
 ۳۰. سائين ۱
 ۳۱. سائين ۱
 ۳۲. سائين ۱
 ۳۳. سائين ۱
 ۳۴. سائين ۱
 ۳۵. سائين ۱
 ۳۶. سائين ۱
 ۳۷. سائين ۱
 ۳۸. سائين ۱
 ۳۹. سائين ۱
 ۴۰. سائين ۱
 ۴۱. سائين ۱
 ۴۲. سائين ۱
 ۴۳. سائين ۱
 ۴۴. سائين ۱
 ۴۵. سائين ۱
 ۴۶. سائين ۱
 ۴۷. سائين ۱
 ۴۸. سائين ۱
 ۴۹. سائين ۱
 ۵۰. سائين ۱
 ۵۱. سائين ۱
 ۵۲. سائين ۱
 ۵۳. سائين ۱
 ۵۴. سائين ۱
 ۵۵. سائين ۱
 ۵۶. سائين ۱
 ۵۷. سائين ۱
 ۵۸. سائين ۱
 ۵۹. سائين ۱
 ۶۰. سائين ۱
 ۶۱. سائين ۱
 ۶۲. سائين ۱
 ۶۳. سائين ۱
 ۶۴. سائين ۱
 ۶۵. سائين ۱
 ۶۶. سائين ۱
 ۶۷. سائين ۱
 ۶۸. سائين ۱
 ۶۹. سائين ۱
 ۷۰. سائين ۱
 ۷۱. سائين ۱
 ۷۲. سائين ۱
 ۷۳. سائين ۱
 ۷۴. سائين ۱
 ۷۵. سائين ۱
 ۷۶. سائين ۱
 ۷۷. سائين ۱
 ۷۸. سائين ۱
 ۷۹. سائين ۱
 ۸۰. سائين ۱
 ۸۱. سائين ۱
 ۸۲. سائين ۱
 ۸۳. سائين ۱
 ۸۴. سائين ۱
 ۸۵. سائين ۱
 ۸۶. سائين ۱
 ۸۷. سائين ۱
 ۸۸. سائين ۱
 ۸۹. سائين ۱
 ۹۰. سائين ۱
 ۹۱. سائين ۱
 ۹۲. سائين ۱
 ۹۳. سائين ۱
 ۹۴. سائين ۱
 ۹۵. سائين ۱
 ۹۶. سائين ۱
 ۹۷. سائين ۱
 ۹۸. سائين ۱
 ۹۹. سائين ۱
 ۱۰۰. سائين ۱

گڻ گايون

سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون،
تنهنجا گڻ انيڪ نت گايون،
سائين! چرن شون تنهنجي آهيون.

چنڊ جي چاندني سچ جي روشني،
تارن جي ٿم ٿم تون.
تون بادل، بادل جي ڪنوڻ تون،
بوندن جي رم جهم تون.
تون رنگي، هي سڀ رنگ تنهنجا،
تنهنجون وڏيون وڏيون.
سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون.

تون آپار قدرت جو ڪرتا،
سڀ داتا دڪ هرتا.
تون خالق خلقت جو والي،
ساري جڳه جو ڀرتا.
جڳه جڳه تنهنجي جڳه جڳه گائي،
جوت اکند جا گايون.
سائين! چرن سرن تنهنجي آهيون.

ننڍ وڏائي تو نه بڻائي تو وٽ پيد نه ڪو
جيڪي تو خلقيو سڀني لاءِ هڪ جهڙو خلقيو
وڏ اولادي آهين تنهنجو ساڳيو سڀ تي آه
جڳ جا مالڪ! .....

هل ٻڌي تو بخشيو سڀ کي پورهئي لاءِ سريو،
محنت سان ڪمائي ڪائي درڪو ڪندون ڪيو،
گڏجي مسجي پاڻ پورن ڏين هڪ ٻئي کي پيار.
جڳ جا مالڪ! .....

سهجهه سڄي ڏي، راهه سئين ڏي، هي جڳ جا ڀڳوان!
تنهنجو توکان ڪجهه نه لڪايون، ڪونه ڪريون ايمان،
تنهنجو روپ ڏسون ڪٿ ڪٿ هر هڪ آتم اسرار،
جڳ جا مالڪ! .....

تنهنجو سڀني سان هڪ جهڙو آه عدل انصاف،
چوري زوري جي ڪوهند وڪين ڪندين تون معاف،
پيار سان گڏ گڏ تنهنجي دڪايل! آه سزا نروار.
جڳ جا مالڪ! .....

پيار ٿنا گيت

جڳم جا مالڪ

جڳم جا مالڪ وس جا پالڪ تنهنجو هڪ آڌار،
تنهنجو هڪ آڌار سدائين تون قائم ڪوٽار.
جڳم جا مالڪ! .....

ٿر تي تنهنجي ذات الاهي سورج ۽ آڪاس،
پاڻي ۽ سان ٿو پياس مٿئين پون وجهي ٿو ساس،
پنج مهاڀوتن سان تنهنجو چالو ڪاروبار.
جڳم جا مالڪ! .....

ننڍ وڏائي ٿو نه بڻائي ٿو وٽ پيد نه ڪو،
جيڪي ٿو خلتيو سڀني لاءِ هڪ جهڙو خاتيو،
وڏ اولادي آهين تنهنجو ساڳيو سڀ ٿي آر.
جڳه جا مالڪ! .....

پل ٻڌي ٿو بخشيو سڀ کي پورهئي لاءِ سرڀ،
محنت ساڻ ڪمائي ڪمائي درڪو ڪنڊون ڪير،
گڏجي مسجي پائن پورن ڏين هڪ ٻئي کي پيار.
جڳه جا مالڪ! .....

سهجهه سڄي ڏي، راهه سئين ڏي، هي جڳه جا ڀڳوان!
تنهنجو توکان ڪجهه نه لڪايون، ڪونه ڪريون ايمان،
تنهنجو روپ ڏسون ڪٿ ڪٿ ۾ هڪ آتم اسرار.
جڳه جا مالڪ! .....

تنهنجو سڀني سان هڪ جهڙو آه عدل انصاف،
چوري زوري جي ڪوهند وڪين ڪنڊين تون معاف،
پيار سان گڏ گڏ تنهنجي دڪايل! آه سزا نروار.
جڳه جا مالڪ! .....

گرو گویند سنگه.

پر-اُپکاري آيو گوبند پر-اُپکاري آيو،

پرک اوتاري آيو گوبند پر-اُپکاري آيو.

کلنگيءَ وارو باجن وارو،

تيغ گروءَ جو لعل پيارو،

پٽنانگر ۾ ڄايو. گوبند پر-اُپکاري آيو.

پوهه ستنءَ تي ڀرپ پڌاريو،

اوندهم ويٺي ٿيو اُجيارو،

قدرت چنڊ چهڪايو. گوبند پر-اُپکاري آيو.

پاڳن واري گجري ماتا،

گود ۾ جنهنجي کيڏيو داتا،

لايو ٿيس سنجايو. گوبند پر-اُپکاري آيو.

هوس ننڍيئي نيٺن ڌرم سان،

ڇاهه ڇڳيرو هوس ڪرم سان،

ڪڏهن نه هن ڪيڀايو. گوبند پر-اُپکاري آيو.

ڪشميري پنڊتن ٻاڏايو،
 پنهنجي - ڪن جو حال سڻايو،
 ڪن جو سڏ ورتايو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.
 تيغ پتا کي عرض ڪيائين،
 ڪن جي- واهو لاءِ چيائين،
 ڌرم جي لاج هڃايو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.
 ديشور ڌرم لاءِ ڇا نه سڻائين؟
 صاحبزادا چار ڏٺائين،
 منڙو پيءُ ڪهايو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.
 ظاهر سان هردم لڙندو آيو،
 ڪنهنجي اڳيان هن سر نه جهڪايو،
 ديس جو جهنڊو جهلايو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.
 جو ڪيءُ کي جڏي باز بڻايان،
 گوڻند سنگهه ڏڏي نانءُ چوايان ا
 اهڙو وڃن نڀايو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.
 اڄ دسميس جو جنم ملهايون،
 گيت ه ڪايل. ڪنهن جا ڪايون،
 جنهن نر نام چياريو. گوڻند پر- آپڪاري آيو.

واهگرو نام جهاز

ستنام، ستنام، ستنام جي،
 واهگرو، واهگرو، واهگرو جي،
 تون چپ پاڻ پيارا ۽ ٻين کي چياءَ،
 نتوڀرت شيردا سان گون گيت گياءَ،
 رڪي پريم ستنام سان لنو لگاءَ،
 اچي آنت ويلا جو ٿيندءَ سها،
 ستنام، ستنام ....

سندس نام سهرن جو پل پل ڪري،
 نئل هر دوتنه جو ٿو سittel ڪري،
 ڪڍي مئل ٻڌ کي ٿو اوچل ڪري،
 ڏسي آتما ميان ڀرپل ڪري،
 ستنام، ستنام ....

پگت پاون سان پڪاري اچي،
 ڪري دڙو دڪ، درد تاري اچي،
 ڪڍي لهر لوڏن مان تاري اچي،
 دڪايل لڳائي ڪناري اچي،
 ستنام، ستنام ...

گرو گوڀند سنگھ جا صاحبزادا

هنجن سان هلي ٿو ٿون شهيدن جي چڪيا ڪر.

اي چرخ ستمگرا

جن جان پليدان ڪئي ڌرم جي خاطر،

اي چرخ ستمگرا

بي ماءُ جو جن پورو اڃا پيار نه ماڻيو،

سنسار نه ماڻيو،

هو جن جي چپن تان نه سڪو کير سراسر.

اي چرخ ستمگرا

پنسي کان مٿي ڌرم جو جن پار نٿي ٿو،

پيار ٿئي ڄاڻو.

قربان ڪيو ديش تان جن آئينده آخر،

اي چرخ ستمگرا

جنهن وقت چٽيا پٽ ۾ گرو سنگھ جا فرزند،

فرزند ارجمند.

ماتر ٿيو بيا هرسو نظارو هو پرائر،

اي چرخ ستمگرا

مراڻ جو گنج

ڪاٺ سري، سنگرا! تنهنجي نانڙ بنا.
تنهنجي ڪاٺ سري سنگرا! تنهنجي ....

جنهن جنهن سڪ سان سنگرو! توکي سنڀاريو،
تنهن سيوک جو تو اچي ٿڌل هن ٺاريو،
ڪارج سنڀاريو، ڏيئي هٿ هٿ جا.
ڪاٺ سري سنگرا! تنهنجي .....

جو، جو تنهنجي در تي آيو سوالي،
موٽيو هڙان ڪينڪي صاحب! سو خالي.
ڏاڏا ديالي آهي تنهنجي اٺ مٿي.
ڪاٺ سري سنگرا! تنهنجي .....

ٻاجه پريا! جيڪو اچي توکي ٻاڏائي،
دين، 'دڪايل' دردوند، بيوس سڏائي.
سيوک سو پائي هڙيوئي مراڻ هن جون.
ڪاٺ سري سنگرا! تنهنجي .....

ست نام حبيبون

ست نام، ست نام، ست نام جي،
 واشگرو، واشگرو، واشگرو جي.

اسر جو اُٿي اهڙو آلاپ ڪر،
 ورهه ۾ ڳول دل ڪو ورلاپ ڪر.
 ڏورن تار ستنام جو جاپ ڪر،
 سڄو دور هن جو هي ستناپ ڪر.
 ست نام ...

وٺي اوڻ جن آه ستنام جي،
 رهي ڪين تن کي طلب طعام جي،
 گهٽيري نڪا گهرج آرام جي،
 ضرورت نه ڄاڻن سرجه ڌار جي.
 ست نام ...

سڌا سڌ ستن جي ٽولين رنجيهان،
 نڪايل سندن صاف ٻولين رنجيهان،
 اچي رات گهٽا جي چولين رنجيهان،
 بکين جي مٽيءَ ڌرت ٽولين رنجيهان.
 ست نام ...

ڀلا ڀاڳي ڀاڳي

آيا ستگر، آيا ستگر، ڀاڳي ڀلا ڀاڳي،
 درشن ڀاڳي، ڀاڳي، ڀاڳي،
 چرنين چٽ لايان - آيا ستگر ....
 پريم ڏسي، پرپ پاڻ پڌاريا،
 داسن جا اچي درد نواريا،
 مهر ڪيائون، هٿ ڏنائون،
 ڪهڙا ڳڻ ڳايان - آيا ستگر ....

جن جن سمريا ستگر ڀورا،
 تن جي من جا ويڙا وسورا،
 راهه ڏسيائون، ڪشت ڪٽيائون،
 سمري سڪ ڀاڳي - آيا ستگر ...

داس دڪايل در جو منگتو،
 شاهن شه جي شرڻ اچي پيو،
 پال پلايون، پاڻ ڪيائون،
 لائق مان ڏاهيان - آيا ستگر ...

آپار موما

موما آھم آپار، پينرا ست سنگ جي
ست سنگ جي گر رنگ جي .
موما آھم آپار- پينرا .....

اڪر اڪر ۾ الڪ لڪالي،
واھگرو نام جو جاپ چپالي .
آھم رسيلى ٿار- پينرا .....

ست سنگ مايا موهه مٽيٽو،
چمڻ موڻ جا ٻنڌ ڪٽيٽو .
اوڻ وٺو هر وار- پينرا .....

ست سنگ دل ۾ ڪوڻا آپالي،
تون ۽ مان جو پيد پلائي .
ڏي ايڪو اونڪار- پينرا .....

ست سنگ جو رنگ آھم نرالو،
اونده تاري ڏي ٿو اُجالو .
سُرٻ ڊڪايل ٿار- پينرا .....

ستگر کي ريجهايان

ستگر کي ريجهايان درسن پايان،
جنم جنم جا پاپ مٽايان - ستگر کي ....

ست سنگ روپي هيان گنگا ۾،
گونگو غوطو لڳايان، پاپ مٽايان - ستگر کي ....

جن تي ستگر پاڻ ديالو،
تن جو داس سڏايان، درسن پايان - ستگر کي ....

سنتن جي نسيوا مٽ پائي!
پيوسڪ مورن پايان، درسن پايان - ستگر کي ....

دور دنيا جي دؤرن کان ٿيان،
چرڻ ڪم چٽ لايان، درسن پايان - ستگر کي ....

ستگر ڪرپا ساڻ ڏڪايل!
من جي پياس پڄهائيان، درسن پايان - ستگر کي ....

اڪير

اچي سنگو تون مل مون سان،
 روئي رانئون ٺهاريان ٿي.
 تنهنجي سڪ ۾ پري سڌڪا،
 هنجون ڏينون رات هاريان ٿي.
 بنا تنهنجي پلا ڪهڙو هڙو هن زندگاليءَ جو،
 ڏڪن وارا ڪٿي ڏينهن ٺاهيندا،
 ڳري ڳچ روز ڳاريان ٿي - اچي سنگو ....
 جڏهن مايا جي وس ٿي هن وساري ٿو چڏي ٿو ڪي،
 تڏهن تنهنجو مٿو ٺاهيندا،
 وٺي مٿا ڪي ماريان ٿي - اچي سنگو ....
 ڪٿي دل ٿي اڏهرمان، دنيا داري سراسر مان،
 جڏا ٿين ٿا جتن، پر جي،
 ڪو پل ٿو ڪي وساريان ٿي - اچي سنگو ....
 ڪمنا تنهنجي درس جي سچي! هون سا هڪ سان ساندي،
 ڏڪايل! دل ڪٿي ٿو ڪي،
 جڏهن سانجهي ۽ شيناريان ٿي - اچي سنگو ....

بابو نازڪ چايو

بابو نازڪ چايو خوشي منايو،

اڄ ته اسانجا پاڳه پلا ٿيا.

بابو نازڪ چايو .....

ڪالوءَ جي گهر جنم لڌائين،

گهر گهر آندڻ چايو، خوشي منايو.

اڄ ته اسانجا .....

پُرگ ابناسي پاڻ پڌاريو،

آندڻ منگل ڳايو، خوشي منايو.

اڄ ته اسانجا .....

پيٽر ڏسي پيڳتن تي داتا،

ڪشت نوارڻ آيو، خوشي منايو.

اڄ ته اسانجا .....

داس ڊڪايل سوالي در جو،

تنهن کي نام چڀايو، خوشي منايو.

اڄ ته اسانجا .....

نانڪ شاھ

سٽي ورلاپ ڌرتيءَ جا اُٿارڻ ٻار آئين تون،
حسد جي باغ ۾ سڙندو ڏسي سنسار آئين تون،
نانڪ شاھ، نانڪ شاھ، نانڪ شاھ، نانڪ شاھ!

پنجن ڪوڏين تي پيڙو ٿاريءَ،
ڪوڏي راڪس جو ڪشت نواڙيءَ،
سڪ سنڪت جو ڪاڇ سنواڙيءَ،
ويساهين کان هور نه واريءَ،
دينن جو دڪ ٿاريو،
پنهنجو برد سنپاريو. نانڪ شاھ! ...

بنا ٽنهنجي گرو پيو ڪو وسيلو ڪين پائينٿو،
جڏي جيوت کي ٺاهڻ جو ڪو حيلو ڪين پائينٿو،
در ٽنهنجي ٿي آيس داتا!
پيا سڀ جڳه جا توڙي نانا،
تون گردو تون گيان گيانا،
پيچ 'دڪايل' توسان پانا،
ٽنهنجو درسن پايان،
من جي پياس مٽيان. نانڪ شاھ! ...

بابو نانڪ چايو

بابو نانڪ چايو خوشي مڻايو،
اڄ ته اسانجا ڀاڳه ڀلا ٿيا.
بابو نانڪ چايو .....

ڪالوءَ جي گهر جنم لڌائين،
گهر گهر آڻند چايو، خوشي مڻايو.
اڄ ته اسانجا .....

ڀڙڪ ابنا سي پاڻ ٻڌاريو،
آڻند منگل ڳاريو، خوشي مڻايو.
اڄ ته اسانجا .....

ڀيڙ ڏسي ڀڳتن تي داتا،
ڪشت نوارڻ آيو، خوشي مڻايو.
اڄ ته اسانجا .....

داس دڪايل سوالي در جو،
تنهن کي نام چڀايو، خوشي مڻايو.
اڄ ته اسانجا .....

درجو وڏو دائار جو،
 نانءُ مٺو ڪوٽار جو،
 سنڪ بُرو سنسار جو،
 ڏس ڪا رباني راهه تون. ستگرا! .....

سادن ڪهڙو شڪت بنا،
 شڪتي ڪهڙي ڀڳت بنا،
 ڀڳتي ڪهڙي هڪت بنا،
 ڏي چرنن جو چاهه تون. ستگرا! .....

ڪلجڪه جا اوتار آءُ،
 اڙڪي ۾ آڌار آءُ،
 آهه هڏو درڪار آءُ،
 درسن ڏي داناءه تون. ستگرا! .....

داس دڪايل پيش ٿيو،
 ستگر پنهنجي مهر ڪيو،
 ٻيو ڪي هٿ وس ڪين رهيو،
 ساجن هنهنجو ساهه تون. ستگرا! .....

هيٺن جو ههراھ ڳرؤ

سنگر نازڪ شاه تون ،
هيٺن جو ههراھ تون ،
بيواھن جي واھ تون ،
منهنجي پشت پناھ تون . سنگر ! .....

جيوت ڪهڙي ڳيان بنا ،
مسڪيندي گذران بنا ،
منزل تنهنجي ڌيان بنا ،
ڏيندين سڄي ساڃاھ تون . سنگر ! .....

درجو وڏو دالار جو،
 نان ۽ مٺو ڪوٽار جو،
 سنگ ٻرو سنسار جو،
 ڏس ڪا رباني راهه تون. ستگر! .....

سادن ڪهڙو شڪت بنا،
 شڪتي ڪهڙي پڳت بنا،
 پڳتي ڪهڙي هڪت بنا،
 ڏي چرن جو چاهه تون. ستگر! .....

ڪلجڳه جا اوتار آ،
 اڙڪي ۾ آڌار آ،
 آه هڏ درڪار آ،
 درسن ڏي داناھ تون. ستگر! .....

داس دڪايل پيش ٿيو،
 ستگر پنهنجي هٿ ڪيو،
 ٻيو ڪي هٿ وس ڪين رهيو،
 ساجن منهنجو ساهه تون. ستگر! .....

هيٽن جو ههراھ گرو

ستگر نانڪ شاھ تون ،

هيٽن جو ههراھ تون ،

بيواھن جي واھ تون ،

منهنجي پشت پناھ تون . ستگر ! .....

جيوت ڪهڙي ڪيان بنا ،

مسڪينني گذران بنا ،

منڙل تنهنجي ڌيان بنا ،

ڏيندين سڄي ساڃاھ تون . ستگر ! .....

شاهه نانڪ!

سدا شاهه نانڪ! سدا شاهه نانڪ!

شهنشاهه نانڪ! شهنشاهه نانڪ!

نگاهن ۾ منهنجي وسين ٿو وسيلن،

بنا تنهنجي منهنجا هنن ڪين حيلن،

هلي آءُ هيئن جا عمرام نانڪ!

سدا شاهه نانڪ! شهنشاهه نانڪ!

تون بخشين ٿو دالار! تنهن کي وڏائي،

جنهن دل ۾ آ تنهنجي عقيدت سمائي،

غريبي ملت تنهنجي سالار نانڪ!

سدا شاهه نانڪ! شهنشاهه نانڪ!

دڪايل اچي جيڪو در تي سوالن،

وڃي ڪين موٽي ڪڏهن مور خالي،

دا تنهنجي روشن آ درگاهه نانڪ!

سدا شاهه نانڪ! شهنشاهه نانڪ.

گرو نانک دیو

(گرو ٹا)

اوٹ آجهو . تون واھ وسياو ،
نانک شاھ اوٹاري - آءِ بلھاري .
جنھن جنھن سک سان سہريو سنگر ،
تنھن جي ڪيءِ ستاري - آءِ بلھاري .
پنجن ڪوڏين تي بيٺو تاريءِ ،
ڪرم ڪلا جا تاري - آءِ بلھاري .
دين دڪين جي سار لڏي تو ،
نانک نر آئنه ڪاري . آءِ بلھاري .
نام بنا تنهنجي پيا سنگر !
ڪوڙا سک سنساري - آءِ بلھاري .
آس رکي جو آيو دڪايل ،
تنهنڪي ڏين تون پنڊاري - آءِ بلھاري .

ڏوهڙو

ٻوليو پڪيٽڙا!

وڙي ٻُسابر ٻوٽڙي لڙڪن سان لولي،
هنجڻ هاري ڪٽن پُجان، رُچَ ڀرير روئي.

ٻوليو ٻوليو ٿئي پڪي پڪيٽڙا ڪٿي شيام سان سنگ،

ڇت چورائي چيٽڪ لائي،

چڏيو نهوڙي ناٽ.

آگ لڳائي جان جلائي نان نهوڙي ننگ،

ٻوليو ٻوليو .....

اڙو برهه بچو تو برها!

تياڳم ڪير تن نات.

مڙي مست بڻائي اڙو چاڙهيو ڀڳت جو رنگ،

ٻوليو ٻوليو .....

ويس آميري چڏي، ڦيرِي،

پهريرم گيرڙو ويس!

ڪرشن ڀرڀرجي ڪٿي پالي ڏوريان ٿي جهرجهنگ،

ٻوليو ٻوليو .....

شيام پيارا!

ڪڏي ملندين شيام پيارا!
منهنجا ڪرشن ڪنڀيا ڪارا.

تنهنجي سڌائي تات آ پريتم،
رات ڏينهان فڪرات آ پريتم.
پڳتي پاڻو پندارا. ڪڏي ملندين ....

پاڻي ڪنس ڪي مارڻ وارا،
گج جو ڦٽڻ چڏائڻ وارا،
هرلي ڏير هتوارا. ڪڏي ملندين ....

ساڳو وڏو جو کاڌ سڪ سان،
راضي ٿيڻ هڪ پريت جي چڪ سان.
شيام دڪايل وارا. ڪڏي ملندين ....

ڪڏهن ملندين شيام!

ڪڏي ملندين شيام هراري،
منهنجا ڪوورڊن گرڌاري.

سڪ ٽاهنجيءَ ۾ راتا روئي روئي رات گذاري،
پرست جو هڪ هڪ پير پيري ٿي ويا ڪل ٿئي وڃاري،
ڪڏي ملندين .....

اڄ نه اٿن جمنا ۾ لهريون، لاهن لوڏ وساري،
گوگل وارا ٿا رت روئن، ڪاين ڪي نه قرارِي،
ڪڏي ملندين .....

مڪڻ وڃن موٽائي گوپيون، ڪين ڏسي گرڌاري،
توريءَ ڪير ڏڪايل ڏيندو تن ڪي اڄ دلداري،
ڪڏي ملندين .....

کنهن ويندو ډڼو؟

ويندو ډڼو گهنشيام پينر!
ويندو ډڼو گهنشيام؟

گوکل گولهيم، مډرا گولهيم،
گولهيم برج تمام پينر! ويندو ....

کــان بنا بندرابن کهڙو؟
کهڙو گوکل گام پينر! ويندو ....

پنهنجو پيارو شيام دکايل!
ساريان صبح و شام پينر! ويندو ....

ڪڏهن ملندين شيام!

ڪڏي ملندين شيام هاري،
منهنجا ڪورون ڪوراري.

سڪ ٿانهجيءَ ۾ راتا روئي روئي رات گذاري،
پریت جو هڪ هڪ پير پوري ٿي ويا ڪل ٿئي رڀاري.
ڪڏي ملندين .....

اڇ نه اٿن جمنا ۾ لهريون، لاهن لوڏ وساري،
گوگل وارا ٿا رت روئن، ڪاين کي نه تراري.
ڪڏي ملندين .....

مڪڻ وڃن موتالي گوپيون، ڪين ڏسي ڪوراري،
توريءَ ڪيو ڊڪايل ڏيندو تن کي اڇ دلداري.
ڪڏي ملندين .....

آء تون!

شيام مراري آء تون،
 برج بهاري آء تون،
 گرور تاري آء تون،
 شيام مراري آء تون.
 تنهنجي هميشه تات آھ،
 منڙي وائي وات آھ،
 رات ڏينھان فڪرات آھ،
 مورت پياري آء تون، شيام ....

گوڀيون ٿڳن ٿيون آس ٿي،
هڪ درشن جي پياس ٿي،
تنهنجي ڏنل وشواس ٿي،
پنڃ سنواري آءُ ٿون. شيام ....

قول ڪيل ٿون ياد ڪر،
برج اچي آباد ڪر،
دين دڪين کي شاد ڪر،
ڪرڪاستاري آءُ ٿون. شيام ....

گوگل ڪهڙو کان بنا،
مڙلي ڌر پڳوان بنا.
دين دڪايل دان بنا،
مان ٻاهاري آءُ ٿون. شيام ....

من ۾ بنواري

ڀٽڪين چو ٿو مـوزڪ بند! من ۾ بنواري،
 ڪين ماي مٿرا ۾ موهن برج ۾ ڪين بهاري.
 ڪي ٿا ڳولهن مڪي مديني ڪي گوگل ڪي ڪاشي،
 پريم روپ ۾ پاڻ سمايو آهه الڪ آبناشي،
 پريم جو آهه نرالو جادو پريم جي وس گرداري.
 ڀٽڪين چو ٿو .....

پريم رکي جن پاڻ سڃاتو پاتو پريم گهو ۾،
 پريم ديوتا رهي دکايل! ٿو دل جي مندر ۾،
 پريم جو آهه انوکو انپڙ، پريم جي مهما پياري.
 ڀٽڪين چو ٿو .....

ڪرشن ٻول

ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول،
ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول .....

جي چاهين دنيا کان ڪنارو ڪريان،
ڪري پاپ، دامن نه ڪارو ڪريان،
ٻئي وهنوار جو ڪل وسارو ڪريان.
ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول .....

سڌارڻ جي پنهنجي گهرين آذرت،
۽ چاهين جي رهجي اچي ڪارپت،
چڙهي بدترئيءَ کان ٿئي بهتر رهن.
ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول .....

ڏکيو ٿو ملي هيءَ حياتيءَ جو ٿول،
هي مانس جنم ۽ هي چولو اُمول،
چڏي ڇاهءُ سنسار جو ٿي اڏول.
ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول .....

دڪايل! هي جيوٽ جو ڄاڻي خواب،
نه ڪر زندگي پنهنجي ناحق خراب،
ڪو ڪر وقت قيمت جو ويهي حساب.
ڪرشن ٻول، ڪرشن ٻول .....

پریم وس ڀرڀو

پریم وس آیو.

ڀرڀو، پریم وس آیو ....

پیلٽيءَ جا پیر، سداها جا چانور،

رچ رچ ڀوڳه لڳايو.

ڀرڀو، پریم .....

دریوڌن جا میوا تیاڳي،

ساڳه ودر گهر کایو.

ڀرڀو، پریم .....

پریت جي ریت نباهي جنهن جنهن،

تنهن جو کشت مٽايو.

ڀرڀو پریم .....

درسن پیاسي دین د کایل،

داس جي پیاس ڀڄهایو.

ڀرڀو! پریم ...

او کرشنا!

کرشنا، کرشنا، کرشنا، کرشنا،
کرشنا! .....

چڏي گوگل تو مٿرا کي پنهنجو ڪيو،
ڏاڍو ننڊ ٿيڻدا کي آهنگو ڪيو،
رڳو پاڻ وڃي سگهو سهندو ڪيو،
پلا ساٿ سکين جو تو ڪنهنجو ڪيو؟
کرشنا، کرشنا .....

ٺٽي جمن ۾ ناٿ ڪا هڻج مڇي،
ٺڪي برج ۾ راس جو رنگ رڇي،
ٺڪي ٻيل کلي ٺڪو مور لڇي،
ٺٽي هولي وڃي ٺٽي راڌا لڇي!
کرشنا، کرشنا ...

روني مات ٿيڻدا پڪاري، ٽون آءِ،
رائون روز ٿي راڌا ٺهاري، ٽون آءِ،
تنهنجي ڌاران پيو ڪير سنڀاري، ٽون آءِ،
کايون ڪير 'دکاييل' چاري؟ ٽون آءِ!
کرشنا! کرشنا .....

شاستريه گيت :

برج بهاري

مٿرا ويو پينر برج بهاري،
 ڪنس ڪو اڪرور سنباهي،
 پاڻيءَ جي مٿ ماري.
 مٿرا ويو پينر ....

موهن پيارو مٿرا ٻڌاريو،
 بڻي ڪنس جو ڪال.
 پاڻي مٿو ٿيو آندو گهر گهر،
 ٿيا هر ڀڳت نهال.
 مٿرا ويو پينر ....

شاستره گیت :

کنج بهاری

بانسري وچائي پياري،
کشت کٽي کنج بهاري،
گوال پال، گوپين سنگ کيلي،
بانسري وچائي پياري ...
جمنا کناري شور،
لاسي نند کشور،
مک سان هرلي ميلي،
بانسري وچائي پياري ...

ماستريه گيت :

پويت جو پيغام

ڏئي ڪوئي ڪرشن ڪنڻي ڪي،
منهنجي پريت سندو پيغام.
سکيون شيام ...

راس رچائي، بين وڄائي، مست بڻائي، شيام،
مست بڻائي شيام، پريو! مست بڻائي شيام.
جمنا ڪناري، گانيون چاري، پاڻي تاري شيام،
پاڻي تاري شيام، پريو! پاڻي تاري شيام.
پڳت پلايل، ڏيڻ ڏکاييل، ٿو در آيل شيام،
ٿو در آيل شيام، پريو! ٿو در آيل شيام.

شاستر : گھٹ :

پڌاريو شيام

منهنجي گهر پڌاريو شيام !
نظر فضل واري، ڪري بنس-ڌاري.
منهنجي گهر ....

پرپر پچ واري گهڙي،
آلي آلي پياري گهڙي.

رڪمڻي پتي راج،
ڪارج سنواريو شيام.
منهنجي گهر پڌاريو شيام ....

اياڻي پريت

موليءَ وارو وسي منهنجي من ۾،
 بنسيءَ وارو سي منهنجي هن ۾.
 پريت موهن جي کيس آياڻي،
 پهر ڪفني ٿيس جوگياڻي.
 گوگل گولھيم مٿرا گولھيم،
 بند رابن ۾ گولھيم.
 موليءَ وارو سي منهنجي من ۾.
 سڪندي ساري رات گذاريم،
 ويٺي تنهنجي وات ٺهاري.
 آءُ نه ڄاڻان ڇا ڪون ڏکائيل!
 دير وڌي ڏرسن ۾.
 موليءَ وارو سي منهنجي هن ۾.

ملڙي ٿان

وڃايو مرليءَ ڌر ڀڳوان،
 مرليءَ واري ڀياري ڀياري،
 ملڙي ملڙي ٿان.
 وڃايو مرليءَ ڌر ڀڳوان!
 ڀارت مالا آهه ڏکياري،
 گرڙ ڇڙهي اڄ ڪوڙ ڌاري!
 ڪرشن ڪنڀيا ڪان،
 وڃايو مرليءَ ڌر ڀڳوان!
 ديس ڏکائيل ڌرم وساريو،
 تنهنجو بتايل ڪرم وساريو.
 گيتا وارو ڪيان،
 وڃايو مرليءَ ڌر ڀڳوان!

اياڻي پريت

مرليءَ وارو وسي منهنجي من ۾،
 بنسيءَ وارو سي منهنجي من ۾.
 پريت موهن جي کيس آياڻي،
 پھري ڪنھي ٿيس جوڳياڻي.
 گوگل ڳولھيم مٿرا ڳولھيم،
 ڳولھيم بند زابن ۾.
 مرليءَ وارو وسي منهنجي من ۾.
 سڪندي ساري رات گذاريم،
 ويٺي تنهنجي وات ٺھاريم.
 آءٌ نه ڄاڻان ڇا ڪون ڏکائيل!
 دير وڌي ڏرسن ۾.
 مرليءَ وارو وسي منهنجي من ۾.

ليلا تان بهار

شيام ٽنهنجي ليلا تان بهار،
وچان لڪ وار، گيان ڀنڊار۔ شيام ...

هرلي جڏهن چپن تي روشن ڪچي اچي ٿي،
بي سرت بانوري ٿي هرڪا پڇي اچي ٿي،
ٽنهنجي هرليءَ ۾ اسرار،

چڙهي گهر ٻار، تياگي پروار۔ شيام ...

گوبين سان راس ليلا گردر جڏهن وچائي،
ٿي شاد دل 'دڪايل' چو طرف هوج چائي،
اي ڪوٺا۔ مٺ ڪرٿار،

درد دک ٿار، پوير اوتار۔ شيام ...

گووند گورډر!

اي شپام سندر گووند گورډر،
اي مړلي ډر مادو منځه وړ.
تنهنجې مړي عجيب اسرار موهن،
اي شپام سندر .....

كهڅو نه آهه پيارو آواز بنسريء جو،
هرډل كي ټو لپائي هي ساز بنسريء جو.
تون ته ډار اچي، ګرډار اچي،
هر وار اچي، ګه سار اچي.
ګر ډو ساګر مان پيار موهن!
اي شپام سندر .....

توريء لږ ګي ټو گورډر! اونډه سچو زمانو،
جونو جهان چاڼان کوڅو هي کارخانو.
تنهنجې پښت کريان، تنهنجې جوجاپ چپيان،
تنهنجې شرط اچان، توسان ئي رهان.
تون نه کايډ جو آډار موهن!
اي شپام سندر .....

ليله تان پلھار

شيام تنهنجي ليله تان پلھار،
وچان لڪ وار، گيان ڀنڊار۔ شيام ...
هولي جڏهن چپن تي روشن ڪجي اچي ٿي،
بي سرت بانوري ٿي حرڪا پڇي اچي ٿي،
تنهنجي هوليءَ ۾ اسرار،
چڏي گهر ٻار، تياڳي پروار۔ شيام ...
گوپين سان واس ليله گوڏر جڏهن وڃائي،
ٿي شاد دل 'دڪايل' جو طرف هوج پڄائي،
اي ڪرڻا۔ مٺ ڪرڻار،
درد دک تار، پريم اوتار۔ شيام ...

آء تون مہراج!

منهنجي گهر آء تون مہراج .
آء تون مہراج! منهنجي گهر ....

لاڪرا! مڃ مڙمائي رک لاج ،
منهنجي گهر آء تون مہراج .
تنهنجي خاطر پلنگ وڃايان ،
تنهنجي سرهي سيج ٻڌايان .
چاه منجهارون چنور جهلايان ،
آء تون مہراج! منهنجي گهر ....

ڪير پيڙا ٻڪوان مٺائي ،
دال ۽ ڀات مون شيار بڻائي .
پان جو پيڙو ڪا ڪنھائي ،
آء تون مہراج! منهنجي گهر ....

مور مڪت بيتامبر ڌاري ،
ننڍور ڪوڏر شيار مڙاري .
ميران دڪايل موشن ڌاري ،
آء تون مہراج! منهنجي گهر .....

راڌي شيام ٻول

راڌي شيام، راڌي شيام،

راڌي شيام ٻول.

ڳول من هردي اندر شيام ڳول.

راڌي شيام، راڌي شيام ....

ڀڳت بڪاري ڀريم جا، ڀريم سندن ڀڳوان،

ڀريم جڳائي ڀريم سان، پائن ڀڌ نرپان.

ڳول من هردي اندر شيام ڳول.

راڌي شيام، راڌي شيام ....

سنگ هريءَ جو ساڄ پوراني!

چڏ مائيا جو سنگ،

پيا سڀ ڪوڙا رنگ دکايل!

سڄو شيام جو رنگ.

ڳول من هردي اندر شيام ڳول.

راڌي شيام، راڌي شيام ....

سانورو سڄان

گوپیون! منهنجو سانورو سڄان،
راسيون ڪاڻي ٿو رڄي،
اڃا گهر چونس ٿو اڃي؟
گوپیون! .....

شام پلي سڀ گهر ڏانهن هوندا،
مليون چاري گوال،
دير الائي چاڪون لائي،
منهنجي پياري لعل! گوپیون ...

موهن جو نالو ٻڌي، ماڻيڻي جمنا جي لهر ۾
 ۾ جوش پيدا ٿيو. سندس پنهني ڪنارن تي بيٺل
 اُڀا اُڀا وڻ، جي موهن جي جدائيءَ ۾ لڙي پيد
 هئا، هڪوار، مرلي منوهر جو نالو ٻڌي، چرڪ
 ڀري ڪڙا ٿي بيٺا. بندرaben جا پکي پنڇي ڪرشن چندر
 جو نالو ٻڌي، جمنا جي نيل وڻ مٿان اُڏامي
 اُڏامي ٻولڻ لڳا. برج جا وچڙا ۽ گانيون،
 برج بهاريءَ جو نالو ٻڌي چرڻ ڇڏي، هيٺانهن
 هوڏانهن ڊوڙ لڳيون. اهڙي آند جي سهي،
 پڳت جي سڏ جي جواب ۾ جمنا منجهان هيٺيون
 آواز آيو.

جنهن مرليءَ جي مڙج مچائي،
 بندرaben ۾ راس رچائي.
 هاڻي تنهن گجرات وسائي،
 سابرمت سان لڳن لڳائي.
 جمنا کي تنهن موهن پياري،
 آهـ دکايل ڇڏيو وساري.

هوليء وارو

ڪوشن ڪنٺيو ڪارو هوليء وارو،
 ڪوڪل ۾ ٿو گايون چاري،
 لال، يشودا وارو- هوليء وارو،
 بوهڙ بانسري ناٿ وڄائي،
 بندرابن ۾ راس رچائي،
 برج ڪيو متوارو- هوليء وارو،
 مور مڪٽ پيٽامبر ڌاري،
 نٿور ڪرڌر شيام هاري،
 ننڍڙو نند دٿارو- هوليء وارو،
 ڪيٿا جو جنهن ڪيان ٻڌايو،
 ارڄن جو اڪيان مٽايو،
 يگتي پاڻ پندارو- هوليء وارو،
 پاپي ڪنس ڪي ناس ڪيائين،
 ڪٻڙيءَ جو اڄ مان رڪيائين،
 پگتن جو رکوارو- هوليء وارو،
 جذبن دڪايل پاپ وڌي ٿو،
 سنتن جو سفتاپ وڌي ٿو،
 باطن اچي ٿو پيارو- هوليء وارو.

هي به موهن، هو به موهن

مات يښودا جو پيارو موهن،
 نند پتا جو د لارو موهن،
 کڻي کڻي متوارو موهن،
 مـرليءَ وارو کارو موهن.
 او موهن جي پياري جمن،
 نيلىءَ ساڙهيءَ واري جمن!

٢

گوانن جون جنهن ٺاڻي ٿوليون،
 مٺيون مٺيون ٺٺي ٻوليون ٻوليون.
 ڪٿي ڪٿي سو مادو ڳوليون؟
 جنهن ٿو منجهه ٺٺي ڪيون ٺوليون.
 ڄمنا ڄمنا هونڪي ڏس ڏي،
 جيڏانهن ويو هوشن سو ڪس ڏي.

٣

گلن ڦلن جون پياريون پياريون،
 جنهن ٿو منجهه ٺٺي پيريون ٽاريون.
 ڪٿي ڪٿي جنهن ڳايون چاريون؟
 گوانن سان ماري ڪلڪاريون.
 ڄمنا مٺيا ڪوپين ڏل سان،
 ڪيڏو ٺٺي جو ٽنهنجي جل سان.

٣

مور مڪت پيتامبر ٿاري،
 نٿو، ڪوڏر، شيار هاري.
 ڪٿي ڪٿي يگتن هٿڪاري،
 جنهن مٿا ۾ ڪپڙي ٿاري.
 جنهن پاڻي مائي ڪي ماريو،
 پيارت جو جنهن ٻار اٿاريو.

١٧

سال چوڏهن ختم ٿيا بنواس جا ،
 چؤ طرف ڏيئا ٿا ڇهڪن آس جا .
 موٽيو اڃ آ ڪوشليا ماتا جو نؤر ،
 ڪرشن پڪ ۾ ٿيو ڏياريءَ جو ظهور .
 ٿيو دڪايل جشن هر جا عام جام ،
 ياد هر ڪنهن کي رڳو اڃ رام نام .
 جنهنجي نالي تي ويا پٿر تري ،
 اڃ ايوڌيا ۾ وري آيو هري .

ڪرشن ڀڳتي

(ڀريم)

شيام روپ ۾ ڀرير سمايو،

ڀرير روپ ۾ شيام.

من مندر جي ڀرير ڀڙن ۾،

براجي ٿو گهٽشيام.

شيام سندر جي ڇرن ڪمل ۾،

پيتير چارئي ڌام - شيام روپ ....

بندرابن جي ڪنج ڪلين ۾،

ڪين مايو منهنجو شيام.

شيام رنگ جمنا ۾ ڳوليم،

نند جو دل آرام - شيام روپ ....

ڪرشن نام جي ماليا سوري،

ڀاتو من وسرام،

هڪتي داتا آءِ دڪايل!

ڪرشن جو پيارو نام - شيام روپ ....

وماڻ هيٺ لٿو ته پرڃا جي خوشيءَ جي حد نه
 رهي. ماڻهو سچ پچ خوشيءَ ۾ اچي نهچڻ ۽
 هڪ ٻئي کي ڀاڪر پائڻ لڳا. مندرن ۽ شوالن ۾
 شڪن جي مٺي مٺي ڏنيءَ، چڻ ته هن آئند لٿڻ
 لاءِ ديوتائن کي سڏ ٿئي ڪيا. گهندن ۽ گهڙيالن
 جي آوازن جنسي آسمان ٿئي ڌاريو.

چؤ طرف آئند جون لهريون اُٿيون،
 دل جون ڪؤمايل ٿڙي پييون ڪليون.
 بعد هدت آيو اڄ ايوديا پتي،
 ڌرم پتني رام جي سيتا ستي.
 رام لڄهڻ سان، جڏهن رت تان لٿو،
 ڀرت شرڌا سان اچي ٽيڪيو مٿو.
 پير پڪڙي رام جا رهندو رهيو،
 نيرڌارا سان چرن ڏئندو رهيو.
 پرڀر ۾ وياڪل ڏسي خود ڀرت کي،
 رام روئي پاءُ کي لائو گلي.
 ويل ويٺي اوکي وچوڙي جي ٿري،
 اڄ ايوديا ۾ وري آيو هري.

جڏهن رولي ماڻ ڪيائون، آڏهن شري
 رامچندر ڀرت کان پڇيو ”پرڃا جو ڪهڙو حال آهي،
 ڪو شڪايت ته ڪونه ٿو ڪري؟ نياڻ ته ٻورو
 ٿي وئي، دل ته وڌائي ڪانه ويئي آهي؟ عملدار
 پنهنجي زبردستن کي تنگ ته ڪين ٿا ڪن. ڪا
 چوري ڇڪاري ته ڪانه ٿي ٿئي؟“ ڀرت جواب
 ڏنو: ”راجن! پرڃا طرح سڳي شولدي به،
 پنهنجي پياري رام جي رڇوڙي ۾ ڏاڍو دکي
 ڏاريو آهي. اڄ پرڃا پتيءَ جي آلي سندن خوشيءَ
 جو انت لهڻ نهايت ڪئن آهي.“

شهر ۾ اچي ڀرت حڪم ڪيو ته ”جوڏهن
 رهيد بنواس کانپوءِ رامچندر جي موتي اچڻ تي
 سڄي شهر ۾ عام جشن ڪيا وڃن. دوڪان
 مينڱاري، ڏيئا ٻاري، ڏياري ماهايو!“

اڄ ابوتيا جو نظارو اڀر آهي،
 رام جي جيءَ جيءَ جو چؤدر شور آهي.
 راڄ معلن ۾ ٿيون واڌايون ورن،
 شهر ۾ شرجا مشالون ٿيون ٻرن.

وماڻ هيٺ لٿو ته پرڃا جي خوشيءَ جي حد نه
 رهي. ماڻهو سچ پچ خوشيءَ ۾ اچي نهچڻ ۽
 هڪ ٻئي کي پاڪر پائڻ لڳا. مندرن ۽ شوالن ۾
 شينڪن جي مٺي مٺي ڏنيءَ، چڻ ته هن آئند لٿڻ
 لاءِ ديوتائن کي سڏ ٿئي ڪيا. گهنڊن ۽ گهوڙيالن
 جي آوازن جنسي آسمان ٿئي ڌاريو.

چؤ طرف آئند جون لهريون اُٿيون،
 دل جون ڪوٺايل ٿڙي پييون ڪليون.
 بعد مدت آيو اڄ ايوڌيا پتي،
 ڌرم پتني رام جي سيتا ستي.
 رام لچمڻ سان، جڏهن رت تان لٿو،
 ڀرت شرتا سان اچي ٿيڪيو مٿو.
 پير پڪڙي رام جا رهندو رهيو،
 نير ڌارا سان چرن ڏهندو رهيو.
 ڀرير ۾ وياڪل ڏسي خود ڀرت کي،
 رام روئي پاءُ کي لائو گلي.
 ويل ويٺي اڙڪي وڇوڙي جي ٿري،
 اڄ ايوڌيا ۾ وري آيو هري.

پرت ميلاپ

رام جي بنواس کان پوءِ پرت جو،
ٿيو وڇوڙي جو گذر ڏاڍو ڏکيو.
رام ٻن جنهن راڄ - سَڪ ماڻيون نه ڪو،
پرت ۾ هو رام جي پورو پڪو.
ڏينهن گوند رجا ڳڻيندي ويالنگهي،
اڄ مهاندو ٿو سندس سرهو لڳي.
اڄ ابوڏيا ۾ ٿو ٻڌجي خاص شور،
ٿو اچي پرڄا پتي، دست ڪشور.
اڄ اچڻ جو رام جو انجام آه،
ياد برناريءَ کي سیتا - رام آه.
اوچتو ايندو نظر آيو وهاڻ،
هرش ۾ هرڪو ڀلائي ويٺو پاڻ.
ٿي خوشيءَ جي جوش ۾ پرڄا چري،
اڄ ابوڏيا ۾ وري آيو هري.

ڪانه خبر ڪنهن آندي آهي،
 پار سمنڊ جي باندي آهي.
 پياسي دل هيڪاندي آهي،
 منهن ڪيئن کولي نار نماڻي.

ڏينهن سنڀاري رات سنڀاري،
 ساعت ساعت ويٺي ساري،
 آس تي پيڙهي جيءُ جباري،
 نيندو آخر ننگ سڃاڻي.

مهل بغيچا هن ڪي ڪائن،
 ٿڌڙيون هيرون چڪ ٿيون پائن،
 بوندون برسڻ آڳ لڳائن،
 راحت ڪانه دڪايل ماڻي.

پرت ميلاب

رام جي بنواس کان پوءِ پرت جو،
ٿيو وڇوڙي جو گذر ڏاڍو ڏکيو.
رام ٻن جنهن راڄ - سَڪ ماڻيون نه ڪو،
پرت ۾ هو رام جي پورو پڪو.
ڏينهن گوند رجا ڳڻيندي ويالنگهي،
اڄ مهاندو ٿو سندس سرهو لڳي.
اڄ ابوديا ۾ ٿو ٻڌجي خاص شور،
ٿو اچي پرڄاڻتي، دسرت ڪشور.
اڄ اچڻ جو رام جو انجام آه،
ياد نر ناريءَ کي سيتا - رام آه.
اوچتو ايندو نظر آيو ومان،
هرش ۾ هرڪو ڀلائي ويٺو پاڻ.
ٿي خوشيءَ جي جوش ۾ پرڄا چري،
اڄ ابوديا ۾ وري آيو هري.

ائين چوندي هن جا چڙهي نيٺ پيا ،
 ڏسي پريم، ڪل لوڪ گد گد ٿيا .
 چيو رام، جو لوڪ-سيوا ڪري ،
 اسان کان اهو ڪين آهي پري .
 ٻڌي شپ وڃن سڀ رهي ۽ مني ،
 مڇائڻ لڳا خوب جيءَ جيءَ ڏني .
 ٻڌي باب هي رام بنواس جو ،
 دڪايل جو من جنسي جهڙو ٺهڻ لڳو .

ويڳاڻي سيتا

رام بنا سيتا ويڳاڻي،
هر ڏو ويڻي هاري پاڻي،
پُور ٿا پونس نيڻ ٿا ٽمنس،
جنهن کان دل ٿي پيس چاڻي.

نارين جا وڙ هي اونچا،
لنڪا جا پاسن ٿا راکا،
ايندو رام ته لهندس اول،
ويڻي راهه نهاري راڻي.

ڳڻن ۾ خوشيون ڏيوتائين ڪيئون،
 وڌيون ڀرتويءَ تي پڇارون پيئون.
 عجب جي نه ڪيو تنهندي حد رهي؛
 سلا مان ڦري ڪيئن بڻي استري!
 اڏائڻ جي پٿر ته وٽ ڪاٺ ڇا؟
 پون ڏوٽا هٿ نه پيڙيءَ منجهان.
 اهوئي ته آهي بچن جو جهاو،
 ڪرڻ تنهن کان انڪار آهي ڀلو.
 رزق جي اڏامي وڃي هيئن هليو،
 گذر جو پيو ڪهڙو پوءِ ٿيندو بلو؟
 ائين من ئي هن آزمائي دليل،
 لڳو خوب سوچڻ مهاڻو سبيل،
 انهيءَ دم ڪري دل ۾ هو فيصلو،
 وڌي آيو ڀڳوان جي ويجهڙو،
 چيائين، ڊڄائڻو انهيءَ پير کان،
 پرينءَ پير لنگهي شل هلو خير سان!
 لڳو پير پٿر کي، اڏري ويو!
 اهو حال جي منهنجي پيڙيءَ جو ٿيو،
 ته منهنجا بچا بک ۾ ويندا مري،
 لڳي ڳالهه ٿئي ناٺ! ڏاڍي گهري.

انهي ۽ لاءِ اوهانجا چرن امان ڏسان،
اجازت جي ڏيو، آزمائي ڏسان.
انهي ۽ کان پوءِ پيڙي ۽ ٽي پل سوار ٿيو،
هڙي ساڻ ٿيئي چٽا پار ٿيو.
ٻڌي هي وڃن ڀڳت ڪيو ٿ سندن،
وڌي آيو ڀڳوان ڀڻ هڪندو.
چيائين، ڪري وٺ پلي خاطري،
ره پائي! جيئن ٽنهنجي پيڙي هجي.
ٻڌي نات جا اهڙا منڙا وڃن،
ڪٿي گنگا جل آيو ڏوٽ چرن.
ڌوئي پيو، هاڪاري پيڙي هليو،
پلو پاڳهه پيڙيتي ڪيو ٿ جو ٿيو.
ڏسي هي نظارو ٿي گنگا نهال،
چيائين، ”ڀڳت، مدقي مون سان ٿيو پال!“
اچي جئين ئي پيڙي ڪناري لڳي،
ٽئين رام ڏي خلق ڊوڙي لڳي.
هليو رام، ڪيو ٿ جا ٿورا هجي،
هليو پئي يتا يوگ سڀ سان وڃي.
جهي پير ڪيو ٿ چيو، منهنجا نات!
چڏا ڊون مونيڪان اوهان پنهنجو ساٿ.

هئي رام سان سنگ سيتا ستي،
 سپاتر سمترا جو لچھڻ جتي.
 چڙي راڄ ڌاني ٿيا راهي جئين،
 سندن پويان ماڻهو پيا ڪاهي ٿئين.
 رسيو رنج ايڏو هيو عام ڪي،
 هليا سڏ ڪندا، سڏ ڪندا رام ڪي.
 مگر رام سڀني ڪي واپس ڪيو،
 ايوڌيا وڃڻ لاءِ تن ڪي چيو.
 دڪي من سان پرڃا وداعي ڪئي،
 هئي رام جن سان جدائي ڪئي.
 اڪيلا ٿيئي پوءِ اڳتي وڌيا،
 ايوڌيا جي پرڃا سندا دادلا.
 نديءَ جي ڪناري تي پهتا جڏهن،
 وڌي آيو ڪيوڻ مهاڻو تڏهن.
 چيائين اسانجا ڀلا ڀاڳه ٿيا،
 ڪري رام-درسن ڌري نيڻ پيا.
 هجي منهنجي لائق ڪا سبوا ڪريان،
 اُتي ڊوڙندي آئي شبري پريان.
 نماڻي هئي نيچ سا پيلڻي،
 چڪي پير جونا جا آئي ڪڻي.

مڃڻي ڀر سان راءِ کائڻ لڳو،
ڪري ساک تن جي، وڌائڻ لڳو.
کڻي جي نه هي تهنو ناياب هو،
مگر ڀاءُ ڀڳتيءَ جو اسباب هو.
وڌن کي وڌائي ڏئي عام ٿو،
ننڍن کي وڌو پر ڪري راءِ ٿو.
هتي جا دنيا لاءِ پمت نيچ جات،
ڪري تنهن کي پاڻ، ڏني نات ذات.
هرجن وڻيا، اوچ ٿي سي ٻڻيا،
ٻڻيا راءِ جا هي گلي جا مڻيا.
اُتي رات رهڻي رهي راءِ کي،
هيو ڏسڻو اچرج ڪو جو عام کي!
رشيءَ جي سراپيل هتي نار جا،
ڪڏهن کان بڻي چپ بي پوڳين سزا.
چون راءِ جو جيئن ئي تنهن کي لڳو،
اُنهيءَ دم ڪٽيو پاپ اهليا سندو.
ايامن کان جنهن ٿئي ڪيو انتظار،
هتان راءِ جي اچ ٿيو تنهن جو اُڌار.
ٻڌي هت، اڏامي وئي سرڳه ڏي،
رهيل هو پتي هن جو کوٽر جتي.

رام جيپيو

سري رام جيپيو سک ۾ دک ۾ ،
مايا جو هور نه ماڻ ڪريو. سري رام ...
ڪٿي راج ٿيا مهراج ٿيا ،
رهيو ڪير پلا ڪجهه ڌيان ڌريو. سري رام ...
ڪنهن کي شاهه ٿو شاهوڪار ڪري ،
ڪنهن کي مفلس ۽ نادار ڪري .
ڪٿي خالي رڙي، ڪٿي روئي پريو! سري رام ...
اهڙي رچنا رام رچائي آه
ڪاٿي غم آ ڪٿي سرهائي آه .
سدا دل سان دڪايل! سو سهريو. سري رام ...

رام بنواس

ايوڏيا جي ڀرجا رُني زار زار،
جڏهن رام بنواس لءُ ٿيو تيار.
مٽو خوب ماتام معلات ۾،
هڻي ڪوشليا راڻي فڪرات ۾.
رُنو موهم مالا جو سڌڪا ڏئي،
جدائي نماڻي ڪي سهڻي پئي.
هليو وس نه ڪنهنجو جتن ٿيو جڏو،
وڌو اهڙو ڀاريءَ اچي ڪو ڦڏو.
مريادا جو پالن ڪري ٻيارو رام،
هليو بن چڙهي راڄ جو سک تمام.

اڻ ڳڻيا عيب منهنجا

عيب مون منجهه اڻ ڳڻيا، ڪهڙا ڳڻي ڪهڙا ڳڻيا،
پنهنجي اعمالن ڪري اڄ حال بد منهنجا بڻيا.

راهه حق واري ڇڏي گهراهه ٿي در در وڻيس،
تنهنجا سڌ منهنجن ڪنن ڪي پر نه هرگز ٿئي وڻيا.

شاهه باز يگر ڇڏي، بازيءَ پٺيان حيران ٿيس،
جهول ڪڇ ڪوڏيون ڪنير، سچ جا ڇڏي موٽي مڻيا.

مهربانيون جنهن ڪڏهن تنهنجون سڃاڻيون ڪين ڪي،
تنهن دکايل ٿي سدا احسان تنهنجا اڻ ڳڻيا.

رام ڀڳتي

(ستم)

رام رنگ سان من رنگ جوڳي !
چاهي ويس رنگائڻ ۾ . رام رنگ سان ....

ڳل مالهاون جوڳم جٽائون ،
چاهي تلڪ لڳائڻ ۾ ،
تيرت ڀيٽي عمر گنواي ،
انگ ڀڀوت رمائڻ ۾ . رام رنگ سان ....

جڳت بنا ٽئين نالي جوڳي ،
من ۾ ڀوڳي ، تن ۾ روڳي ،
ڪين پڳه پَرَ ڪو پوڄاوت ،
من جي مئل مٽائڻ ۾ . رام رنگ سان ....

مانش ديهه آهولڪ پائي ،
ڪپڙ ۾ چو وڌي گنواي ،
رام امر رَس چڙهي دکايل ،
عمر ويه وڪ کائڻ ۾ . رام رنگ سان ....

ڪجهه ڏيو!

ڪجهه ڏيو، ڪجهه ڏيو،
ڏيندڙ جو ڀلو ٿيندو.
ڪجهه ڏيو، ڪجهه ڏيو ....

او شاهي محان وارا،
ڏن دولت جا متوارا.
ٿا واهه وجهن ويچارا،
همدرڊ ۽ همدم ٿيو.
ڪجهه ڏيو، ڪجهه ڏيو ....

قارون، سڪندر، دارا،
جن ماڻيا تخت هزارا.
سي گنج نه گنجن وارا،
ويو خالي هٿين هرڪو.
ڪجهه ڏيو، ڪجهه ڏيو ....

هڪ ڏينهن دڪايل! هلبو،
هي راز سمورو سلبو،
ڪُل دنيا آهي دلجو،
ٿيو سياڻا ڪجهه سوچيو!
ڪجهه ڏيو، ڪجهه ڏيو ....

گمان نہ ڪر!
جـوئـو گمان نہ ڪـر.

جوڀن جي ڪهنبي چٽڪي ٿي،
هٿ ايمان نہ ڪر.
منٿا! جوئو ...

چار ڏهاڙا حسن جواني،
آخر ٿيندي هڪ ڏينهن ٿاني،
ڪوڙن ڏيکن پويان هورڪ!
هـن مـستان نہ ڪـر.
منٿا! جوئو ...

پرمارٽ جو جيون گهاري،
چڏ سوارٽ جي ريت وساري،
خود غرضي، خواهش جي گولي،
دل حيران نہ ڪر.
منٿا! جوئو ...

مانش چولو بندا پاڻي،
غاطانيءَ ۾ چڏ نہ گنواڻي،
اماھ ڊڪايل! هي جيون-ڌن،
هٿ سان زبان نہ ڪر.
منٿا! جوئو ...

مسافر خانو

سنسار مسافر خانو،
 بند! ڏينهن ٻن جو گذرانو۔ سنسار ...
 انت سمي ڪم ڪوبه نه ايندءِ،
 ڪٿم قبيلو ساڻ نه ڏيندءِ.
 جڏي آندو قضا پورانو۔ سنسار ...
 ڪهڙي ڪل ڇا ٿيندو هاڻي،
 سهه نه غافل چادر ٽاڻي،
 ڇا لاءِ ٽئين ديوانو۔ سنسار ...
 جنهن دنيا ڪي پنهنجو پائين،
 موڙهه دکايل! ويٺو آهين.
 سا دنيا اڻيئي بهانو۔ سنسار ...

هوند منجهان ڪر

ڪجهه هوند مان بند ڪر.
ڪنهن خالي هٿ کي پور. ڪجهه هوند ...

تون جن لاءِ ٿو مايا مڙين،
سنگم نه هلندءِ سيٽي.
مئي پڇاڻا ساڙي ايندءِ،
ڏک پڇاڙيءَ ڏيئي. ڪجهه هوند ...

جيوت جي هن سخت سفر،
جاءِ بدئيءَ کي ٺاهي.
وٽ نيڪيءَ جي راهه مسافر!
دور نه منزل آهي. ڪجهه هوند ...

سنسار اڻيئي ڪيٽ ٻلدا!
اڳ پوکي ڪين، انب ڪائيندين؟
ڪلجڳ ٺاهي، ڪر جڳ آ!
جو پوکيندين سو پائيندين. ڪجهه هوند ...

هي جو سونو محل بڻاي،
ڪين سڀاڻي رهندو ...

جو اڄ پاندو بڻيو ڊگھو!

هڪ ڏينهن آخر ڏهندو. ڪجهه هوند ...

مسافر حيران نه ٿي
مسافر ٿي نه تون حيران
رات انڌيري راهه ڏکيري،
سنڪٽ ۾ آهه پيران،
همٿ وسيلو ڪو تون مسافر!
رڪ منزل جو ڌيان - مسافر ٿي ...
دنياداري ڏونگ سراسر،
هڪ سڪ جاڻ سمان،
ڏوڪو آسا آسا ڏوڪو،
هر ڪري ڀڳوان - مسافر ٿي ...

هڏو
آندڻ ڌام نه دور ڏکائيل!
ناحق ڇو گهٻرائين ٿو،
پرڏير سنيهو پريت نگر مان ايندو،
ڇو من ڀرمائين ٿو؟
مسافر! ٿي نه تون حيران.

مسافر جاڳ ڏرا

تنهنجي جيوت جا ڏينهن چارا!

مسافر جاڳ ڏرا.

گهنبو چٽڪو جوڀن جواني،

دنيا ڦاسي ڇڏي ناداني.

غافل غرق ڪندءِ غلطي.

نت نه باغ بهار۔ مسافر! جاڳ ....

ڏن دولت جي هوڏ اڃائي،

ساڻ نه هلندءِ ماڻ وڌائي.

آخر پوندءِ ٿاب ڪمائي،

مورڪ! من کي مار۔ مسافر جاڳ ....

يڪسان آه نه رنگ زمانو،

دنيا آهه مسافر خانو،

ٿيندو هرڪو نيٺ روانو،

سار ڏکيل! سار۔ مسافر جاڳ ....

دل جو مندر

دل جي مندر جو در کولي،
ڏس ڪير اندر ٿو ٻولي.
پيڙي جي پٽد گهاري،
تون وينگين پاڻ وساري،
ڪهڙي ڀرم وڌيءَ هن ڀولي - ڏس ڪير ...
خود ذات ڀلائي ذاتي،
وجهي وينگين فرق صفائي؛
ٻيو ڪير گجهاندري ڳولي - ڏس ڪير ...
سڄي دنيا گورک ڏندو،
ڏس! ٿيءَ نه 'دڪايل' اندو،
اِهو راز وجهندءِ رولي - ڏس ڪير ...

سوچ سمجھ نادان !

ڏوهڙو

نڀاري ڇوچ جو آواز ڪن آيو.

سٺر جو ڪاٺي وارا ڪريو.

ٿله - سوچ سمجھ نڀادان مڃاڻو!

ڇڪ ۾ ڪيسين رهڻو آهه؟ سوچ ...

ڪوچ جو ڪر سامان ڪنو، اڳيان

ڪشيت سٺر جو سهڻو آهه - سوچ ...

رنگ عجب قدرت جا جيڪي!

ڪالهه ٺهيو اڄ ڊگهو آهه! سوچ ...

من ميا جي ريت نرالي!

ڪي نه ڏکائيل ڪهڻو آهه! سوچ ...

مايا جو سنگ ڇڏا!

سوچيو سوچيو اوهين ڇڏيو سياڻا دن - مايا جو سنگ .
 هن - مايا جو سنگ ڇڏيو اوهين من - مايا جو سنگ .
 سوچيو سوچيو ....

وه اٿس واسينگن وانگيان آهي قاتل مار،
 ڪين سنڀالي سگهي اهو جن،
 ماري جنهن ڪي ڏنگ .
 سوچيو سوچيو ....

ڌرو ڪرم کان دور ڪري ٿي ڏنگي ڏسائي راهه،
 هري پگتن جو سنگ ڇڏائي،
 وجهي پيچن ۾ پنگ .
 سوچيو سوچيو ....

هن ڇاڻيءَ مايا جي هرڪا بري دڪايل! بات
 چنتا لائي چاهه وڌائي،
 وجهي وشه جو ونگ .
 سوچيو سوچيو

ڪولي ڏس در

دل جي مندر جو در ڪول،
هن جي مندر جو در ڪول.
ڪهڙي ڪارڻ جڳهه ۾ آئين،
مورڪ! چوڻو هن ڀرمائين،
منت ههانگي مهل وڃائين،
جيون جو ڏن ڳول - دل جي ...
ڄاڻي تو نه دکايل ڄاڻي،
ڪين سڄڻ جي راهه سڃاڻي،
حرمين جي هٿ ڏنءِ حياڻي،
پي نه پياڻي ڳول - دل جي ...

سندا نه وجهه!

سندا وجهي ٿو سمجهين هي منهنجو ماڪ آهي،
هي تنهنجو ماڪ ناهي، هي ڪنهن جو ماڪ ناهي.

ڏاڍو گهڻو آهين، جيڪس ٿو پنهنجو پائين،
ڪنهنجو هي ٿيڻو ناهي، لڪ جي ڪٿي ڪو چاهي.

هي محل هي منارا، تابوت تاج وارا،
سو جي ڪٿي آڏيندين، وجهندءَ گهڙيءَ ۾ ڊاهي.

هيءَ جات پات قوهيت هيءَ تنهنجي منهنجي ملڪيت،
سڀ ڪجهه ڇڏي دهڪايل! منزل ٿي هل تون ڪاهي.

ڪو بي نقطي غين

نالو وٺ هروار هريءَ جو نالو وٺ هروار
راس ڪندءَ ڪوٽار سدا ڪم راس ڪندءَ ڪوٽار.
هريءَ جو نالو وٺ هروار ....

جهنگ ڪڍي ڪو صاف ٻني جيئن لاهه نه پڪڙي پاڙ،
لوپ اٿيئي جڙ پاڻن جي رک ٽون تنهن جي ٿاڙ.
ڪپڙ ڪري، ٻج-چٽ ڪر، تنهن پو، ڪٺ ٽون فصل تيار،
هريءَ جو نالو وٺ هروار ....

مايا جي چڪو ۾ ڦاسي مٺ ٿي حيران،
ڏن ۾ ڪستوري نه سڃاڻي، ٿڌين ڇو سرگردان!
سون اٿيئي اندر تنهنجي، ٻاهر ٿي ٻڪ چار.
هريءَ جو نالو وٺ هروار ....

سانگ سڄي مهتا ۾ ڪانهي، هي ويدن جو واک،
انٽرمڪ ٿي چپ ساڌي ڪر بند دريءَ جو ٿاڪ.
ٽول مٺو سنتوشي ملندءَ، ويد نه پوندءَ وار،
هريءَ جو نالو وٺ هروار ....

پاڇي مان ورنڊو نه ڊڪايل! ڪر هٿ اصلي عين،
عين بين جي عين ٿڌين ٽون! ڪر بي نقطي غين.
موش جو ڪوڙو ڪڙم ڇڏي، ڪٺ پريم جو سچ ٻروار،
هريءَ جو نالو وٺ هروار ...

سڏيندو ٿي رهه!

سڏن تي ڪري سڏ، سڏيندي رهان شل،
سڏا پاڻ توسان گڏيندي رهان شل.

بڪارڻ مان آهيان ٿون ڏاڏار منهنجو،
ڏنو تو جو توکي ئي ڏيندي رهان شل.

ڏسان سنگ جنهن ۾ نه سو رنگ تنهنجو،
اُهو سنگ سڳو ڇڏيندي رهان شل.

دڪايل ڏسان مان جتي تنهنجي صورت،
اُتي نپڻ - مندر اڏيندي رهان شل.

اڪيلو سفر

ٽوڪي سٺو ٿي وڃڻو آهي سڄڻ اڪيلو،
ڀائرن پٽن جي سنگت ڏينهن ٻن جو چاڻ ميلو.
پئسي جي ٻرڻ چاڃي ڌرتيءَ جو موٽ چاڄو،
ماسو مٽي نه کڻندين ٺاهي جو ڪو اڏيلو.
هي محل يا اتاريون هي روپ ۽ جواني،
ڪنهن ساڻ ٿيا نه نيبهه ناحق نه ڪر جهميلو.
ٻورهيٽ نه پائي کاڌو، هٿ پاپ ساڻ واڌو!
هڪڙا هزار ميڙن، ٻين وٽ ورهه نه ويلو.
جيڪي به ٽون ڪمائين، ڏاتر جو ڄاڻين ڪائين،
جس پائين، جڳهه ٽڙي ٿي ٽوڙي ڏو سڀيلو.
اشڪار ڪي وساري دل ۾ ٽون ڌار سائين،
چوندي نه پوءِ دکايل! ٽوڪي دنيا ڳهيلو.

گيتا جو وچن

پيٽ ڀرڻ جو نه آهي هن هچاري ڪام جو،
آهه گيتا ۾ چيل اهڙو وچن گهنشيام جو.
رڻ جي واسينگ واسيو آهه ڀولي پيار ڪي،
ڪو اچي جوڳي پڙهي منتر مٿر هري نام جو.
پریم جي اچ ڪلپ وٺ ڪي ڪو لڳو ڪپڙو اچي،
مارجي ويٺي ٻڏي، پيو ٽاپ سهڻو عام جو.
موهه جي ڦاسيءَ گهٽي هٿ هٿ جهلي سوکھو ڪيو،
ڪيئن ڪٽيان پوءِ آءُ هي زنجير دُھري دام جو.
اچ بڻيو آهين دڪايل! نفس جو ايڏو غلام!
جو ويو پاڇي آهه توکان نانءُ پياري رام جو.

ڪوئي نه ڪنهن جو سنگي
ڪوئي نه ڪنهن جو سنگي ري بابا!
ڪوئي نه ڪنهن جو سنگي.

ڪوڙي مابا ڪوڙي ڪابا،
لاپ پدارت وڻ جي چايا،
چئن ڏينهن جو چٽڪو دنيا،
دنيا آهه درنگي ري بابا.
ڪوئي نه ڪنهن جو سنگي.

مورڪ جيئڙا ماڻ ڇڏي ڏي،
مان، تون جي چڪتاڻ ڇڏي ڏي.
ويجهو پسندين پوءِ دڪايل!
دور نه راعب رنگي.
ڪوئي نه ڪنهن جو سنگي.

ڇا ڪريان؟

هن چنچل هن ڪي ڇا ڪريان،
ڇا ڪريان مان ڇا ڪريان - هن چنچل ....

باندر وانگر آڪ مٽڪائي،
هٿ هٿ پيو ٿو جهاتيون پائي.
هن جاهل هن ڪي ڇا ڪريان - هن چنچل ....

ٽيان سماڻ جو مڙ نه آدي،
ڪن ڪن ۾ گهرجييس اُپادي!
هن درٻل هن ڪي ڇا ڪريان - هن چنچل ....

آتم سک جو پيد جي ڄاڻي،
مڙج دڪايل! جيڪر ماڻي.
هن بيٺل هن ڪي ڇا ڪريان - هن چنچل ....

جيئڙ جو سڄو مڙو

سُڪن ۾ وڃائي ڏکڻ ۾ ٿي پايان،
جيئڙ جو مڙو ٿي دکن ۾ پي پايان.
هوائون لڳن ٿيون جي مڙجون اُٿن ٿيون،
دنگي دل جي لهڙين تي نت ٿي نچايان.
ڪنارو پيو ايندو ڪڏهن هي ڪڏهن هُو،
سُڪن کي ڇو روئان دکن کي ڇو گايان.
پيئي منهنجا ساٿي، ٻنهي جي مان آهيان،
ڇو هن سان لڳايان، ڇو هن سان ڦٽايان.
نه ترندي ٿيو حاصل نه ٻڌندي وڃاير،
تپيءَ سان ملي ٿو ٽپيون ٿي لڳايان.
دڪايل! هي درياھ دل جو پيو وهندو،
لڙهي لهو ۾ ڇو مان سڀ ڪجهه وڃايان.

او سوداگر!

اُنت سوداگر! سودو سار،
بند مٿان ٿي وڃي بزار - اُنت سوداگر! ....

تنهنجي ساٿين سودو ساريو،
تو غفلت ۾ وقت گذاريو،
سڀن سنواريو پر تو هاريو،
مهل جو مله ويچار - اُنت سوداگر! ....

ڪال دڪايل! ڪين سڃاڻي،
جيڪي اڄ ٿڌي ڪونه سڃاڻي،
گذريءَ کي ڪرياد نه هاڻي،
بگڙي بات سنوار - اُنت سوداگر! ....

او وڻجارا!

اٺ وڻجارا وڪرو وهاءِ.
ڪالهه ويڃايءَ اڃ تہ ڪماءَ۔ اٺ وڻجارا ...

هڪڙو آهي ستر اٺانگو،
ٻيو گهر سؤدو ٻيءَ مهانگو!
جاڳه سهي جو ڪر ڪوسائگو،
... غفلت ۾ نہ گنواءَ۔ اٺ وڻجارا ...

وقت وڃائين ٿو عيشن ۾،
رات سهڻ ۾ ڏينهن روشن ۾،
ڪڏهن دکايل! سوچ تہ هن ۾،
ڪجهه ويڃاءَ۔ اٺ وڻجارا ...

طالبيندو ره

بلندو ره خوش ٿيندو ره،
مشكل ڪي منهن ڏيندو ره.

مرد! مصيبت سان منهن ڏيئي،
آفت آڏو ايندو ره.

شاهه ۾ سڪ ۽ سوز سمائي،
ساهڙ ڪي تن سڏيندو ره.

ٽوڙي ڌار ڪري هو توڪي،
هن سان پاڻ گڏيندو ره.

هجران ورچي دل نه دکايل!
وصل سبدا طالبيندو ره.

وچن ڀالڻا

گريپ ماما هر ٻڌو تو پاڻ جنهن اقرار ۾،
سو ساريو ڪيئن اي غافل! تو اچي سنسار ۾.
زر جواهر جو قدر بيشڪ ڪٽيندو جوهرِي،
ڪوهريءَ وٽ ڪين ايندو لعل ڪنهن ويچار ۾!
ڏس صرافيءَ جي نظر سان پرڪ ڪرسچ ڪوڙ جي،
ڪين دائر ڪوڙ ڪو ڏيندو ننڍو واپار ۾.
ڪرسچائيءَ جي خريدي ڪوڙ کي ڏکڻوڙ سان،
ڄاڻ ڪوڙي جي حياتي دوزخي، ڦٽڪار ۾.
بت پرستي بانورا! نيندءَ نه دلبر جي قريب،
سمجهه سياڻا ڪرسهي، آهي رکيو ڇا چار ۾؟
ڪين قابو مندرون ۽ مسجدن ۾ دلربا،
ٿو پسان جاوو سندس هرجنس ۽ جنسار ۾!
ڏس ڪنول جو گل رهي جل ۾، رهي جل کان جدا،
بس اهوئي راز مخفي آ انهيءَ اسرار ۾!
بات سڙي ناهه سٿري، ساڌبا ساڌڙ ڪهي،
گيان جي پرڪاش سان ٺچ نرت نرآڪار ۾.
ايڪتائيءَ جو اکر دائر ڏکايو! ياد رک!
ڪر يار جو ڏيڍار در ديوار ۾.

حیرت!

پاريء جو رات ساري،
ساڃيو ڏيئو صبح جو،
سورج! ڪٿي ڪڍي مس،
هٿ سان چڙيءَ وسائي!

تنهنجو ڪتاب، ٿيسين،
رهبر رهيو دڪايل!
جيئين ٿيءَ گيان حاصل،
پستڪ چڙيءَ جلائي!

پاڳل سڏي ٿو هرڪو،
حيوان آهه دنيا،
حاصل ڪري ورهين ۾،
پل ۾ چڙيءَ وچائي!

پڄن

سڀ ڀار جي حوالي

جيڪي سڄئي ڪري ڇڏ هڪ ڀار جي حوالي،
تنهنجون مڙيتي خوشيون غم ڀل سو سڄڻ سنڀالي.

جنهن لاءِ خاص پنهنجو ڌاريو نه ڪو دنيا ۾،
سڀني کي هڪ سريڪو جو پيار ساڻ پالي.

ڌرتي نه ٻار لڳندءِ ٻڪي آسمان ڳورو،
هن جو بڻي هميشه جڳ ۾ ڏسين جي جالي.

تنهنجي ڪسي پڪيءَ جو ڌوڪو حساب جنهن وٽ،
بيزار ٿي نه تنهن کان ڌوڙي کڻي ڌمالي.

وهر و گمان ڊل جا جنهن دم ويا دڪايل!
هيٺو ڪيو نه ڌوڙ ڪنهن ڪشت يا ڪشالي.

جي مڪت چاهين ته .....

مڪت جي چاهين ته ڇڏو وڃي سم وڃي ۽ واستا،
سانڻ، ڌوروڇ ۽ ڪميا جي ساڌ پورن ساڌنا،
آهه پرندڙ آڳ جيئن سنسار، پاسو ٿرت، ڪر،
آءُ سينٽل ڏيس ۾، ٿيندين اجر ٿيندين امر!

پرڻوي آهين نه جل آهين، نه تون آهين آڱن،
۽ نڪي آڪاش آهين ۽ نڪي آهين پون،
تون پنجن پوئن جو ڌاتا، سرودا ساڪي مگر،
ڄاڻ رک نه رڳو ڄي، ٿيندين اجر ٿيندين امر.

تن جدا، ڇيئن جدا، وٽ صبر جي سرمايتي،
ٿي سگهي نٿ ماڻ تون سنسار جي آزادگي،
آشرم ۽ ورن جو پلاجي نه تون ايمان ڪر،
ٿوڙ پنهنجي ڏيهه جا، ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

دور اڌرم ڌرم کان، تو ۾ نه ڏک سک ڪامنا،
من جا آهن ڌرم سڀ، ڪرتاپنا پوڳتاپنا،
سرو جو ساڪي تون آهين، درشيم کان پر دور تر،
جي سڃاڻين پاڻ کي ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

اھم جي ايمان آندو ٿوڪي ڪيول ناس ۾،
 پر نه چاليءَ پاڻ کي، ڦاڻو رهين ڀڙ ڦاس ۾.
 تون نه ٿن لوڪن جو ڪرڻا، پاڻ شرڌا سان وڃر،
 ڀرير جو اهرت چڪي ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

آءُ شڌ ۽ آءُ ٻڌ، ايءُ گيان جي جوتي جڳاءُ،
 ناس ڪر اگيان. انڌارو ۽ ٻڙائيءَ کي ڀلاءُ،
 نانگ ٺوڙيءَ منجهه جيئن پاسي ٿو ٿينن برهمانڊ ڀر،
 ٻوڏ ۽ سڪ پاڻ تون، ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

ٿو رکي جو مڪت جو ايمان، سو ٿر مڪت آھ،
 ٻنڌ جو ايمان جنهن کي، هڙهه ٻنڌن يڪت آھ.
 تڄ غلامي پاپ، سڪ آزادگيءَ وارو اکر،
 ڀڄ ٻنڌن مان مڪت ٿي، ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

آلما ساڪسي، اچل ۽ آھ ڀورن سرڪڻ،
 دور جنهن کان سرودا هي آھ ڀڄ ٻنڌل ڀنڀڻ،
 اي دکايل! پنهنجي نچ سڙوڻ جو هڪڙو ڌيان ڌر،
 اهڙي رک شڌ ڀاونا، ٿيندين اجر، ٿيندين امر.

خيال رک !

هن جي ڪتاب تي لک ۾ سان ،
 مٿان قلم سايٽ ڏهي نه وڃي .
 قلم سايٽ ڏهي نه وڃي ؛
 هي خيال رباني لهي نه وڃي !
 من جي ڪتاب تي لک ۾ سان ....

جبل اُٿي ڄاءِ عبادت ،
 وقت وصال وهي نه وڃي .
 مٿان قلم سايٽ ڏهي نه وڃي .
 هن جي ڪتاب ...

سختي ۾ هن جي ڪسرت خاصي ،
 حيف ! جي سور سهي نه وڃي .
 مٿان قلم سايٽ ڏهي نه وڃي .
 هن جي ڪتاب ...

صبر ڏکائيل ! ٿي ڄي ساڻي ،
 منهنجي ميار ٺهي نه وڃي .
 مٿان قلم سايٽ ڏهي نه وڃي .
 من جي ڪتاب ...

اجائي لاف نه هڻ!

هڻ نه اجائي لاف لپاڙي!

سورن جو پنڌ آھم ڀري.

هڻ نه اجائي لاف ...

ڏور ڏسي ڏونگر ڏکڻ جو،

هٿ ٿو تنهنجو ڏيل ڌري.

هڻ نه اجائي لاف ...

آڳ آڻن واري سا ڪاڻي؟

ٿو ٿي تنهنجو هيان ڳري!

هڻ نه اجائي لاف ...

رؤد ڪشالن ڪن ڪشئن ۾،

ڪو دل وارو پير ڌري.

هڻ نه اجائي لاف ...

عشق بنا پيو ڪيو ڊڪايل!

ايڏا بوسر سور ڪري.

هڻ نه اجائي لاف ....

ڏوهڙو ڪنڀر ويهي چڪو تي ٺاهيو هڪڙو ٿانءُ،
گهر ساڳي ليڪن ڏنس هر ڪنهن پنهنجو نانءُ،
ٽيڙن ٿون ۽ آءُ، رڪو نانءُ ڪٿي نيارو ڪيو.

۲

مٿي دلي ۽ هٿ تي ساڳي ڪم آئي،
نانءُ سڃاڻپ لاءِ پيو نه ته ذات ته ساڳيائي،
ليکي هر جوڙو اکيون پر نظر ته هڪڙيائي،
هڪڙيءَ جا ڪاري ڏٺي، سا ٻي نه ڏسي سائي،
ڪوڙو جو هڪ ڪن سٺيو سو ٻئي نه سٺيو جائي،
ڪاري چپ کي چو لڳي؟ جي آهي منائي،
پن ناسن هوندي رهي خوشبوءِ آهڙيائي،
جدا سنگهڻ سان پوي فرق نه ڪو پائي.

نالو پوکڻ لاءِ پيو رڳو کافي ۽ ذاتي،
 پر حقيقت ۾ جي ڏسون ته شيءِ اهم آهائي!
 خالق هڪڙو خالق جو جنهن خلقي خدائي،
 تنهنجي منهنجي پاڻ ۾ آ عبث جدائي.
 گهوريو جهڳڙو گهر جو ٻن پئي لڙائي،
 حق جو نعرو جي سڻون ته ڪانهي ڪا پيائي.
 هندو، مومن، سڪههجي ٿوڙي هجي عيسائي،
 سڀ ۾ سماي هڪ ذات دکايل! رب جي.

۳

منهنجو منهن هيڏي ڪري تنهنجو منهن هوڏي،
 مونکي پڙڪائي وري آيو ٿئي ٿوڏي!
 وجهي ليهو ڪير ۾، ٿو سبب ويٺو ڏي،
 ڌار ئي جي ٿوڏي الا! ڦٽائي ڦاڪون ڪيو.

۴

ٿياڪڙ جو گهر ۾ پيو جنهن ڀل ڳورو پير،
 ڪلفت ڪيني منهن ڪڍيو وڏي ويڙو وير.
 ڌاريائپ ڪاهي پئي آيو قند ۽ ٿير،
 هر ڪنهن پٽڪي جو رکيو پنهنجو پنهنجو پير!
 رت وڇوڙيو ملڪ ٿيو تون ڪير ۽ مان ڪير؟
 پنهنجو ڄاڻي غير! اسان پڙڪي اڃا وڌو ڪيو!!

ڪل ذات سبحان جي

ڪُل ذات آهي سبحاني ،
 هي فرقن جو فرق عبث ،
 اهو مرڪ ناهي انساني !
 ڪل ذات ....

هي جڳه سارو نور اُپايو
 هر صورت ۾ پاڻ سمايو ،
 نورل نور ظهور ۾ آيو ،
 ٿي هر شيءِ نوراني - ڪل ذات ....

لاھو ٿي

خاڪي پتلو خاڪ اُٿائي،
هندو، مومن، سِگم عيسائي،
ڏڪ ڪاريگر يار بڻائي.
جوڙ سڄي جسماني - ڪل ذات ....

هي قدرت جا ڪيل تماشا،
وحدت جا ڪثرت ۾ پاڇا،
حيرت جي حد کان رهي ڪا،
رهڙ ڀسي روحاني - ڪل ذات ....

گاندِيءَ مرشد حق ٻُرجايو،
ايڪ ائيڪ جو پيد بڻايو،
راز هي مرم جو سمجھ ۾ آيو،
(ڦي) حاصل بات حقاني - ڪل ذات ....

جڏهن دکايل پائي جهاتي،
سهڻي يار جي ذات سڃاتي.
ڄاتو تڏهن هي ڪيل مڻاتي.
کان رهي حيواني - ڪل ذات ....

عشق الاهي

سمجھڻ سولي مام، ناهي سرٿيون
عشق الله جي - سمجھڻ سولي .....

عشق الله سان جيءَ کي جوڙي ،
پي سڀ پيائي ڇڏ تون ٻوڙي ،
تون، تون جو پي جام - سرٿيون .....

عشق جي جاءِ خوديءَ کان خالي ،
عشق دنيا جو واحد والي ،
عشق ئي آهه اه-ام - سرٿيون .....

عشق دڪايل جيڪي ڪن ٿا ،
دنيوي سک جو صدقو ڏين ٿا .
نيٺين نند حرام - سرٿيون .....

ڏوهڙو

عشق الاهيءَ سان اديون چولا رڱيا جن ،
پائي ڪفني پريز جي حق سڃاڻو تن ،
سي ڪيڙن دوروچن، جن جو عشق الله سان .
سمجھڻ سولي مام ناهي سرٿيون !
عشق الله جي - سمجھڻ .....

نرالا رنگ

کنهنجا عشق نرالا رنگ۔ وي میان! رنگ۔

وچھين روزن وان ٿورنگ۔ وي میان! رنگ۔

ليلائي بڻجي مجنون موهي،

سُتر ستيءَ سهڻيءَ جو کوهي،

جوريءَ اهڙا چنگ۔ وي میان! چنگ۔

سسئيءَ حال وڃايا روئي،

هوت ڪيو بدنام هو، ٿو ئي۔

جهاڳيالون جهر جهنگ۔ وي میان! جهنگ۔

رمز رکي راڻي کي رُساي،

مومل کي جيئري هو جالي،

خوب ٿو ڄاڻين ڍنگ۔ وي میان! ڍنگ۔

جنهن هيڪر هيءَ پيتي سُرڪي،

سر سي دکايل! ڏيندا مُرڪي،

ڏاڍا هڻين ٿو ڏنگ۔ وي میان! ڏنگ۔

ذکر الاهی

آلهو آلهو آلهو آلهو

۱

تون رازق رحيم آهنن رحمان تون،
منهنجي عاقبت جو نگهبان تون،
ڪندين ساري مشڪل کي آسان تون.
آلهو .....

۲

سندء نور جلوي نما جابجا،
چون ٿا ته آهين تون مشڪل ڪشا،
بلند آه چؤطرف اهڙي صدا.
آلهو .....

۳

سنپالڙ سان جنهن جي ٿئي جنت نصيب،
اچي ڪين منڪر، فقير اُن قريب،
ڪري جنهن کان پنهنجو، خدا جو حبيب.
اللهو .....

۴

اٽل قاعدو جنهن شهنشاهه جو،
عجب آه دستور داناهه جو،
اسر پاڪ آهي ڪنهن الله جو.
اللهو .....

۵

ڪري ڪير قادر جو طاهر بيان،
سندس روشنيءَ کان ٿيو روشن جهان.
نه هستيءَ ۾ جنهنجي ڪو ذرڙو گمان.
اللهو .....

۶

ملي جنهن جي قدرت جو مشڪل سبب،
دڪايل! سندس ڪار سازي عجب،
زبان تي رهي ذڪر هي روز شب.
اللهو .....

جاڻ دنيا جي ڪوڙي ياري،
ياريءَ مان ٿي پوندءِ خواري،
لهندين ڪنهن مان ڪين سچاري؛
بُه مان واپ وٺيندو ڪير.
وٺيندو ڪير؟ شوق خوشيءَ ۾ ....

جئونو جوڀن جونئي جواني،
دنيا فاني ڇڏي ناداني،
ايندءِ آخر مَوَتِ نشاني،
واريءَ ڪوٽ اڏيندو ڪير.
اڏيندو ڪير؟ شوق خوشيءَ ۾ ....

صورت سهڻي ڪين سدائي،
حسن ۾ ناهي واٽ وفائي،
آهه دکايل! جوڙو جفائي،
پاڻيءَ ڀرڻ پريندو ڪير.
پريندو ڪير؟ شوق خوشيءَ ۾ ....

حق موجود

حق موجود سدا موجود،
 تنهنجو ٻئي ڪنهن سان ڇا سڏو؟
 حق موجود سدا موجود.

ظاهر باطن نور الاهي،
 عابد تون، تون ئي معبود.
 حق موجود سدا موجود.

ٻئي هنڌ ٻاهر ڇو ٿو ڳولين؟
 وارث تنهنجي آسم وجود.
 حق موجود سدا موجود.

دنياداري حق جو پاڇو،
 ڀٽڪڻ جنهن پويان بي سڏو!
 حق موجود سدا موجود.

عشق الله جو دل هر دائر،
 ڏکندو شال دکايل! دڏو.
 حق موجود سدا موجود.

مهر جا هٿڙا

ڪاڪ واريون ڇا ڪنديون ؟
 جي خاڪ وارن جو ڌڻي ،
 مهر پنهنجيءَ جا ڌڻي هٿڙا ،
 مٺي وٺندڙ ڪٽي .
 مٺ مندايون چون ٿيون منجهڙ ،
 پر هو بخشيندڙ گهڻو .
 نرم نٽ سو ناهـ وڙ ،
 توڙي سندن دل پاھڻي .
 صورتـن جي سورتِيءَ جا ،
 داءِ مـون ڪيڏا هنيان .
 هر گهڙِيءَ هر حال ۾ ،
 هن جي مدد بهتر گهڻي .
 در دڪايل ڪيئن ڇڏيان ،
 اهڙي مٺي محبوب جو .
 لطف جنهن جي ساڻ اڄ ،
 آهي سندن قسمت بڻي .

اڙڪيءَ ۾ ڪم ايندو ڪير؟

شوق خوشيءَ ۾ شامل هڪو،
اڙڪيءَ ۾ ڪم ايندو ڪير،
ايندو ڪير؟ شوق خوشيءَ ۾ ....

زر سان يارن جي آ ياري،
بن زر سڏجي شاهه بڪاري،
زر جي هر ڪنهن کي درڪاري،
سات سڄي کي ڏيندو ڪير،
ڏيندو ڪير؟ شوق خوشيءَ ۾ ....

کيئن چوان دۇر؟

کيئن چوان تون دۇر سچڻ!

کيئن چوان تون دۇر.

آنتي بهر پايان هر دو حاضر منجه حضور

سچڻ! کيئن چوان تون دۇر.

ڪاڪ جي جادوءَ ڪين پڙايس،

نٽ ناجر جي مان نه لپايس.

مٺ جي طلسم منجه، نه آيس،

تون جو وسين نٽ نؤر سچڻ! کيئن چوان ...

علم ٿل ڪو مون نه ڀرايو،
حرفت هنر نه مور هلايو،
ڀاڙڻ خاطر ڀاڙ ڀلايو،

ديواني دستور سڄڻ! ڪيئن چوان ...

ڄاڻم هرڪا ديهه دٻارو،
جت ڪٿ ساڳيو هڪ ڀسارو،
حاصل واصل ٿيو ڪُل مارو،

ٿي جو ٻي اک پور سڄڻ! ڪيئن چوان ...

انيٽه اک ٽلجي جا خامي،
ڪانه دکايل پياڪي پاسي،
اندر ٻاهر هير غلاسي.

هڻج ڪيو منجهڙو سڄڻ! ڪيئن چوان ..

سڻ سان وس ڪوهي وينس،
 اُڏنديءَ گس، گس ڪوهي وينس!
 رات ۽ ڏينهن پيو مان سڌ کان.
 پنهنجو پاڻ وسيلو ٿيان جي،
 پنهنجي دڪ جو حياو ٿيان جي!
 جيڪر پوءِ هيڏو نه رٿان ها،
 لڙڪن سان منهن ڪين ڏٺان ها.
 هاڻي ڀڄي ڀڄي ڀولو نڪري،
 هن هن جو هي رولو نڪري.
 پاڻ پڇاڻ جو پنڌ نه پلجان،
 آدي جاتل سنڌ نه پلجان.
 پوءِ جيڪر ڪو دڪ نه ستائي،
 آئند ساڻ ڇڏيان دل ڍائي.
 پيار جو پاڻ سڃاڻي پُرجهان،
 اڻ هونديءَ مايا هر نه اُلجهان!

تار تہ قان

کان نہ تار تنبور جي،
 سڌ نہ هجيئي جي سُر جي،
 کان نہ تار تنبور جي،
 سولو هي نہ سرود وچال،
 هت لائي آ جند آزال،
 حاجت هت نہ حضور جي،
 کان نہ تار تنبور جي.

چاڻ محبت سستي ناهي،
 مله هانگي مستي آهي،
 پچر نہ ڪو هن پُر جي،
 کان نہ تار تنبور جي.

نيهن ڪرين تہ ڪرڻي نانگو،
 لاه دڪايل سر جو سانگو،
 نرڻبت هت فاسور جي،
 کان نہ تار تنبور جي.

نيا مونځي چا پي سهڻي ،
 مونځي ڪنهن جي ڪهڙي پروا .
 نيا ڌار ڪري ڀل مونځي ،
 اُن جي هرگز ناهي چنتا .
 خيال اچي ٿو ور ور هڪڙو ،
 پاڻ کي شل پلجي نه وڃان مان ،
 پاڻ سان ڦڙل ڪيا ٿم جيڪي ،
 پلجي سي هرگز نه پڇيان مان .
 بڻي ڪنهنجي هيءَ ناهي مايا ،
 بڻي ڪنهنجي هيءَ ناهي چايا .
 روپ ۽ نانءُ پيئي مان آهيان ،
 مان ئي ويندو سانڍڪ رڇاڻ .
 ڪيل ڪريائڻو دم دم ويندو ،
 راند رمانڻو هر دم ويندو .
 مان پتلي مان ئي بازيگر ،
 راند پي مان ، مان ئي ، انديگر !
 پر جي هيءَ پر ڪجهه پرڪائي ،
 اُٽڪ نه بڻجي ڪين ڀلائي .
 جاڻي پي اڻڄاڻ ٿيائڻو ،
 ڏس ! ڪيئن پلجي پاڻ وڃائڻو ،

ڪو ته سبب اُنجو پي هوندو؟

ڪارڻ ڪنهن ڀولي هي هوندو؟

هاڻو، هي ڀولو سمجهائڻو،

وڃ وارو رولو سمجهائڻو.

مان جو سک دڪ داران آهيان،

سو ڇو ٿو سک دڪ ۾ ڦاسان؟

ڀاڻ ڪندي ۽ ڀاڻ مڇي ٿيس،

پنهنجو ڀاڻ کي ٿو ٽٽڪايان!

راڻ جو منهنجا رنگ ٽرالا،

ڇا ته عجب ٿيا منهنجا چالا.

وحدت مان ڪثرت ۾ آيس،

مُرت مان حُشرت ۾ آيس؟

حسرت هيءُ مُرت بڻجي ها،

جي وحدت، وحدت پسجي ها.

مان ڪثرت جي ڦير ۾ پئجي،

اڻ هوندي جي گهيرو ۾ پئجي.

ڀاڻ کي ڀاڻ ڪٿي ڦاساير،

اڻ هوندي ڀولي ۾ ڀلاير!

مُڙي ڪنهن ڀولي ۾ ڀلي پيس،

راڻ ڇڏي بي راڻ رلي پيس.

اڻ تارونءَ جي بات نه هبت؛
 ڪو تارونٿڙو ٿڙ تانگهي؛
 سيرتڪي سرتيون هن ڏنگ جي،
 اڙبڻگ ڪو اورانگهي.

رؤد ڪري ٿو رڙڪا باري
 چاڙهي چڙهه چؤڌاري،
 مؤجون هن مهران جون پيٺرا!
 ڪپر ڪڍن ٿيون ڀاري.

تار ڪنڀن ڪر جڻگ وهي ٿو،
 ترندو تـؤڪـل وارو.
 ٽنبي واري کان نه ڊڪايل!
 هرگز دؤر ڪنارو،
 هن ڀر رسندو سو هڪ واري.
 اچو ته سرتيون .....

جا گبرحي مونگي؟

آخر مونگي گبرجي ڇا؟

لڳ ٽاڀين وري ڇا لاءِ، ايڏي بي آرامي ڇا لاءِ،
ڪين ٿو سمجهان، ڪين ٿو ڄاڻان؟
سڀ ٿو سمجهان، سڀ ٿو ڄاڻان! آخر مونگي —

پوءِ پير ڇو اٿڻ ڇڏي ۽ بورڪ
پيشي وٺي پوءِ پڇاڻان؟

پاڻ جيڪي تعين ڪر ٿا،
پوءِ ٿو ڇڏين تعين.

رند هڪ تعين ڪر ٿي — آخر مونگي —

اڻ تارونءَ جي بات نه هبتا؛
 ڪو تارونٺڙو ٿڙ ٿانگهي؛
 سپرٽڪي سرتيون هن ڏنگ جي،
 اڙپنگ ڪو اورانگهي.

رؤد ڪري ٿو رڙڪا باري
 چاڙهي چڙهه چؤڌاري،
 مؤجون هن مهران جون پيٺرا!
 ڪپر ڪڍن ٿيون ڀاري.

تار ڪنڀن ڪر جُنگ وُهي ٿو،
 ترندو تـؤڪـل وارو.
 ٽنبي واري کان نه ڊڪايل!
 هرگز دؤر ڪنارو،
 هن ڀر رسندو سو هڪ واري.
 اچو ته سرتيون .....

گجھارت

اچو تہ سوئون سلیون گجھارت،
ہیہ گجھہ واری،
سلیون گجھارت ہیہ اساری؛
اچو تہ سوئون .....

اوپارو لاوارو ھکڑی ھل
چکی تو پاٹی،
ھک پاسی تو راجا گھلی
بٹی پاسی تی راٹی۔

شل نه آټکي

دل جهوري نيٽن جي جهٽکي،
شل نينهن نه کنهن سان آټکي.

عشق اکابر عقل وچايو،
برهم هٿي بدننام بڻايو.
سرت کسي هڪ سٽکي - شل نينهن ....

برهم نسوري ترڪڻ بازي،
پاڻ جهلي ڪر جيتي غازي.
هاري، جيڪو هٽکي - شل نينهن ....

عشق شمع تي ڦيريون پائڻ،
آهم دکايل پاڻ پڇائڻ.
سر پيو سوريءَ لٽکي - شل نينهن ....

گجھارت

اچو تہ سرتیون سلیون گجھارت،
ہسی گجھہ واری،
سلیون گجھارت ہیءِ سراری،
اچو تہ سرتیون .....

ارپارو لاہوارو ہکڑیء ہل
چکی تہ پاٹی،
ہک پاسی تہ راجا گہلی
بٹی پاسی تی راٹی،

عاشق ايندا اوچي گيات

لک چپ جا گل سانگ چڏي هت،
 عاشق ايندا اوچي گيات.
 عاشق ايندا اوچي گيات،
 سالڪ ايندا اوچي گيات.
 لک چپ جا گل سانگ چڏي ...
 بدناميءَ پور سي کيئن بچندا؟
 ماري جن کي چاهه چمات.
 لک چپ جا گل سانگ چڏي ...
 گل قل پائن راهه کنڊائين؛
 عشق وٺائين جيڪا وات!
 لک چپ جا گل سانگ چڏي ...
 دود دڪايل، پٿرڪا ڏيئي،
 برهه جي باهه ڪيا پٿرڪا.
 لک چپ جا گل سانگ چڏي ...

حق، حسن ۽ خير

حق، حسن ۽ خير جو ھڻ نھرو،
پيائيءَ جو وجھي پَن پاچارو.

حق رحمت جي جھڙ ٿڙ لائي،
معبت جا نما ڳارائي،
ٿو مـؤج منيري ماڻائي،
سڪ ساز سدا سو حق وارو.
حق حسن ۽ خير جو ھڻ نھرو.

پَن حسن پڇاڻڻ واري اک،
ھن رمز کي ڄاڻڻ واري اک،
صاحب کي سڃاڻڻ واري اک،
پَس پوءِ اندر جو سڪ سارو.
حق حسن ۽ خير جو ھڻ نھرو.

وٽ واٽ دکايل! خير سندي،
واڻي نہ جتي کا وير سندي،
ڇونگار جتي سڪ سير سندي،
سلي مام ويو مرشد موچارو.
حق حسن ۽ خير جو ھڻ نھرو.

ساڳيو روپ

دل جي ڌرڀن ۾ لاهوئي!
 تنهنجو منهنجو ساڳيو روپ،
 ڪعبي بست خاني ۾ سوئي،
 نرگش سرگش هڪ سروپ.
 گمان گگن ۾ ڏيپ جلائي،
 اوديا انڌ اڳيان مٽائي،
 سوکيم هن جو پيد لڳائي،
 پرجهه آگم سو روپ انڙپ.
 دل جي ڌرڀن ۾ لاهوئي! ...

پاڻ ۾ پيهي جنهن جن پاڻو،
 چاڻ ۾ چاڻ وچائي چاڻو.
 مام انهيءَ جو هوم سڃاڻو،
 انڙو وارن کان نه الڙپ.
 دل جي ڌرڀن ۾ لاهوئي! ...
 سترگر هر ڪري سمجهايو،
 پيد انهيءَ جو چيد بتايو.
 حق الهام ڏکيل آيو،
 تون ئي ڀرنءَ مٽي هن ڀڙپ.
 دل جي ڌرڀن ۾ لاهوئي! ...

گونگیون ٻوليون !

گونگن جون ٻڌ ٻوليون يارا!
گونگن جون ٻڌ ٻوليون.
کولي منهن چوندا نه، ڪندا
پر پيدا اندر چوليون يارا گونگن جون ...
لوڪن کان سي لڪندا وٽندا،
سانڍي سڪ سي سڪندا وٽندا.
چاهه پرينءَ ۾ چڪندا وٽندا،
چاڪ ڪري ڪُل چوليون يارا گونگن جون ...
نانگن جون ڪهڙيون پوشاڪون،
جوڳين جون ڪهڙيون خوراڪون؟
سچ پڻيءَ تن جون اوطاقون!
سُورن جون سنگ ٽوليون يارا گونگن جون ...
اهڙن ساڻ ڳنڍي جن ياري،
حامل رمز ڪٿي تن ساري.
ڄاڻ ڏکايلا مٽ موچاري،
ويساهين ڳل جهوليون يارا گونگن جون ...

اندر کوچ

ر کوچ کړي له لعلن، اندر کوچ کړي .
 ر جي ډيکن ډ چاهي؟ وار نه لاپ سري .
 اندر کوچ کړي .....

وېن رنگن جو لويې من ناحق پاڼ ر لائي،
 کوږي رچ جي پياس کڼي ټوډر درجي پټکائي!
 ط هونديءَ ا لجهن ډ آيو ماريس ذوق ذري .
 اندر کوچ کړي .....

هي سږ کوزو نات اډمبر، کوزو کل ايمان،
 کوزو راجا، پرچا کوزي، کوزو ستا جو ماڼ،
 ايکو سچ رگو پرماتم، ساکي ساک پري .
 اندر کوچ کړي .....

ويد، پراڼ، قران پڙهين پر من ډ پيد اغيان،
 تيوت تکيا مکا پيټين؛ ناهه دپا جو پان
 دل جي درېن ډ کر درس، سادکا! ډيان ډري،
 اندر کوچ کړي .....

ستگر لعل لکايو پل ډر انپټم جوت جگائي،
 بيايي ټاپ رهيو نه دکايل! نار هنئين جو پائي،
 حاصل هوت ډنم هک هرچا پانيان کين پري .
 اندر کوچ کړي .....

لعل ڪي جهل

لعل ڪي جهل ته ڏسين سڀ لپلا،
ليلا ٿي سڀ لعل جي .
هاتِ هر هاتِ ڪري ڏس حيرتِ ،
ٻنهنجي قرب ڪمال جي - ليلا ٿي ...

ڀاڻ وڃائي ڀاڻ جي ڄاڻين،
حد بي حد جو پيد سڃاڻين،
پياڻي ٻوڙي حق پڇاڻين،
ڪاڙ پوءِ ڪهڙي ڪال جي - ليلا ٿي ...

دور نه هو ڪنهن دس تي آهي،
دم دم ويٺو ڀساڻ لڪائي،
جو ڀوڪي سو ستمڪ پائي،
حاجت سرت سنڀال جي - ليلا ٿي ...

موڳائي ڪم مور نه ڏيندي،
چترائي ڪجهه ڪين وٺيندي،
در دوساڻي دکايل نيندي،
ويسه رات وصال جي - ليلا ٿي ...

لاهوڙي لهر

الائي، سچ پچ آهي ڇا؟
 لڙ آهي يا لقا.
 ڪي ٿا چون ته آهه فنا،
 پر ڪي ٿا چئون بقا!
 الائي، سچ پچ آهي ڇا؟

ڪي ٿا چون ته آهه ٺٺي ۽ ۾
اڻٻاڻي غوغا.

ڪين ۾ ڪيچ ٿسي ڪي ٿين ٿا،
حيرت جا هوڪا

الائي، سچ پچ آهي ڇا؟

سالڪ ڪي سک وارا آهن،

ساڪي هن گجهر جا،

جن جو گين پرجهيا پيهي،

پيد پريا ٺٽا!

الائي، سچ پچ آهي ڇا؟

اڻڀر واريءَ پاس بٽايو،

يار وسي هر جا.

دڍ جي بهچ کان دور دڪايل!

دلبر جا ديرا.

الائي، سچ پچ آهي ڇا؟

لاهو تي لهر

الائي، سچ پچ آهي ڇا؟
 لڙ آهي يا نٿا.
 ڪي ٿا چون ته آه، ڦٽا،
 پر ڪي ٿا چن-چن بڻا!
 الائي، سچ پچ آهي ڇا؟

وات نه وٺندو، ٽيسين سندس ڪوج وٺڻ ٿي وڃڻ واري
 آهي. سماجواد به ٽيسين ٺڪڻ وارو ڪونهي، جيسين
 انهيءَ جو بنياد اڌ ياتڻ يا هڪ آتما تي ٻڌل نه هوندو.
 انهيءَ ڪري ٿي گيتا، 'واد' کي ڇڏي 'يوگ' تي زور
 ڏنو آهي. 'ساميواد' جيسين 'ساميه يوگ' نه بطور، ٽيسين
 ستيه جو درشن پورو ٿي ڪين سگهندو. نڪي نفيءَ ۾
 اثباتيءَ جو غوغاءُ ٿي ٻڌڻ ۾ ايندو. اچو ته اسين به
 ٻن ٻن ڌرمن ۾ هڪ ٿي 'حقيقت' جو ديدار ڪري،
 انهيءَ ساڳيءَ مٺل 'سچائيءَ' جي ساک ڀريندا رهون،
 جيڪا اسان کان دور آهي ٿي ڪين. اُلبت انهيءَ لاءِ
 سرت سنڀال جي ساڃائي ڪهي.

’دڪايل‘

نفيء ۾ اثباتي غوغاءَ

ڪوبه ڌرم يا مذهب، ڪنهن هڪ فرقي يا گروهه جو ٿي نٿو سگهي؛ نڪي ستيه يا حقيقت، ڪنهن مخصوص شخص جو ٿي ورثو آهي. انهيءَ ڪري ڌرم يا مذهب جي نالي تي، جيڪي جهڳڙا فساد ٿين ٿا، يا لڙايون لڳن ٿيون، اهي ڌرم چاهي مذهب جي نالي تي داغ آهن؛ ائين چوڻ ۾ وڌاءُ نه ٿيندو ته اهڙيون ڳالهيون، حقيقت شناسيءَ کان ڏهه ڪوهه ڏور ٿي ٿيون وئي وڃن.

ڀارت ۾ ڪيئي ڌرمي فرقا پيدا ٿيا ۽ هر ڪنهن فرقي، ڪنهن نه ڪنهن اوتاري پرش جي نالي پٺيان پنهنجو پيٽ شروع ڪيو. حقيقت ۾ انهيءَ ستيه يا سچائيءَ جا خضا نه ٿي نٿا سگهن؛ نه پوءِ جدا جدا اوتارن يا انهن جي ويچار جا مڃيندڙ پاڻ کي هڪ ٻئي کان الڳ ڇوٽا سمجهن؟ جڏهن مول ويچار ۾ متپيد آهي ٿي ڪين، ته پوءِ هي ڀن ڀن وقت يا استائن ٿي چيل يا ڳايل ويچار اصل 'حقيقت' کي وراهي، ٽڪر ٽڪر ٿورو ٿي ڪري سگهندا.

'لاهور تي لهر' انهيءَ 'حقيقت' جي ساک ڀريندي نه ايشوري شڪتيءَ جو درشن ويساهه بنا ٿي نه سگهندو، ڇو ته ويساهه ٿي هر ڪنهن ڌرم جو روح آهي. ڪرم ڪانڊي هجو يا ويدانتي؛ شريعت جا پابند هجو يا طريقت کي مڃيندڙ. مطلب نه ڪير به هجو؛ ليڪن ويساهه

ٻا اوهين ڪجهه ڪمن آهيو، ڇو ته آلم وشراس ٻا
ڪونه ڪم اوهين ڀورو ڪري ڪمن سگهندا. انهي ڪري
ستيه يا 'حئيشت' ئي ٺهندجي منهنجي ويهه جو سامن
آهي. لڏهن نه اٿويءَ 'سچائيءَ' جي سرائيءَ تي سسار
جو چرڻو هلي پيو ۽ انهيءَ ستم جو درشن جدا جدا
ڪوجنائن ذريعي اسانکي ملي رهيو آهي.

آخر اهو درشن ئي نه سڀني کي ڪري ۽ انهيءَ درشن
لاءِ هرڪو سرگردان آهي. پوءِ اهو پگھل ڊڄي يا گيان،
ٿوري ڪٿي ڊڄي سياسي، شرعيتي ڊڄي يا طريقت جو
حام، يا معرفت جي مڪان جو ڳولهاڻو ڪو عابد ڊڄي،
پر هر ڪنهن کي انهيءَ درشن جي ئي بهاس آهي.

وڌائتي ۽ صوفي چون ٿا ته اهو درشن، ٺهندجي ئي
ڇاهيا آهي ۽ لوڪان ڏار آهي ڪٿي؟ انهيءَ ڪري
پاڻ پر ٻيئي، مٿل 'سچائيءَ' جو ڏيندار ڪري 'حئيشت'
کي ئي ٺٽاب ڪر. جڏهن اها 'حئيشت' ئي ٺٽاب ٿيندي
لڏهن اهي ٿرلائي ۽ طٽائي ڏور ٿوري مذهب، ڪرد
وڳور ۽ وڳورو پيدا ڪري ڪمن سگهندا.

سس وٺو ڇوي ٿو ته ”هاڻي ڏور هي جاءِ تي
روحانيت اچي ڪري.“ يعني ڏور جو مٿل آڌار روحانيت
يا اڌالمتڪتائي ٿيڻ ڳوڙهي. ڏور ۽ هي زمانو ٺٽا
ٺٽا کي ڳولڻ جو آهي ۽ وڳيان، انهيءَ ڏس ۾ وڏي
مدد ڪري رهيو آهي. ليڪن وڳيان کان ڪم وٺندڙ
وڳيائي يا سائنسدان، جيسين روحانيت يا اڌالمت ۾

۹۶	پڌاريو شيام
۹۷	۶۵. ٻڌاريو شيام
۹۸	۶۶. برج بهاري
۹۹	۶۷. ڪڍج بهاري
۱۰۰	۶۸. پريم وس پريو!
۱۰۱	۶۹. او ڪرشنا!
۱۰۲	۷۰. من ۾ بنواري
۱۰۳	۷۱. ڪرشن ٻول
۱۰۵	۷۲. آءُ ٿون!
۱۰۶	۷۳. ڪنهن ويندو ڏٺو
۱۰۷	۷۴. ڪڏهن ملندين شيام
۱۰۸	۷۵. شيام پيارا
	۷۶. ٻوليو پڪيءَ ٿا!
۱۰۹	گرو نازڪ ديو (ڪروڙا)
۱۱۰	۷۷. گرو نازڪ!
۱۱۱	۷۸. شاھ نازڪ!
۱۱۳	۷۹. هيٺن جو همراھ، گرو
۱۱۴	۸۰. بابو نازڪ چايو
۱۱۵	۸۱. نازڪ شاھ
۱۱۶	۸۲. ستگر کي ريجهان
۱۱۷	۸۳. اڪير
۱۱۸	۸۴. ڀلا ڀاڳ ڀاڳيان
۱۱۹	۸۵. آڀار مھما
۱۲۰	۸۶. مرادن جو گنج

۱۲۰	۰۸۷	ستنام چوڙون
۱۲۱	۰۸۸	واڻگرو نام چٻار
۱۲۲	۰۸۹	گرو گوڻند سنگھ جا صاحبزادا
۱۲۳	۰۹۰	گرو گوڻند سنگھ
		پرارڻا گيت
۱۲۵	۰۹۱	جڳ جا مالڪ
۱۲۷	۰۹۲	ڳڻ ڳايون
۱۲۸	۰۹۳	او سائن!
۱۳۰	۰۹۴	راءِ ڏي سنس
۱۳۱	۰۹۵	اسين ٻالڪيون
۱۳۲	۰۹۶	روئيءَ هي پرارڻا
۱۳۳	۰۹۷	آٻار رنگ
۱۳۴	۰۹۸	تون ئي تون
۱۳۶	۰۹۹	آڌار اڇيا
۱۳۸	۱۰۰	ڪرم ڪو
۱۳۹	۱۰۱	پتي پکتي

دھرباني فرمائي درست ڪري پڙھو

صفحہ	ست	غلط	دراڻو
۲۳	۳	ھي ھي	عالمي ھي ھي
۳۷	۳	رکو نانءُ	وڳو نانءُ
۵۶	۸	مشق ئي خيران	مشق نہ ئي ۽ خبر
۵۹	۳	بعد ڪڍاري	بعد بر ڪڍاري

۹۳. پڌاريو شيام
۹۷. برج بهاري
۹۸. ڪڍج بهاري
۹۹. پرڀم وس پرڀوا
۱۰۰. او ڪرشنا!
۱۰۱. من ۾ بنواري
۱۰۲. ڪرشن ٻول
۱۰۳. آءُ ٿون!
۱۰۴. ڪنهن ويندو ڏٺو
۱۰۵. ڪڏهن ملندين شيام
۱۰۶. شيام پيارا
۱۰۷. ٻوليو پڪيٽڙا!
۱۰۸. **گرو نازڪ ديو (ڪروڙا)**
۱۰۹. گرو نازڪ!
۱۱۰. شاه نازڪ!
۱۱۱. هيٺن جو همراھ، گرو
۱۱۲. بابو نازڪ ڄاڻو
۱۱۳. نازڪ شاه
۱۱۴. سئگر کي ريجھان
۱۱۵. اڪير
۱۱۶. ڀلا ڀاڳ ڀاڳيان
۱۱۷. آڀار مھما
۱۱۸. مرادن جو گنج

۶۳	مسافر خانو	۴۴۰
۶۴	هوند منجهان گر	۴۴۱
۶۵	کجه دوا	۴۴۲
۶۶	گمان نه گر	۴۴۷
۶۷	اښا ځپيا عيب	۴۴۸

رام پښتني (ستيم)

۶۸	رام پښتني	۴۴۹
۶۹	رام چپو	۵۰
۷۰	رام بدواس	۵۱
۷۱	واځاځي سيتا	۵۲
۷۸	پرمه مېلاب	۵۳

گرشن پښتني (پرېم)

۸۲	گرشن پښتني	۵۴
۸۳	هي نه موهن، هو نه موهن	۵۵
۸۶	مولي وارو	۵۶
۸۷	راځي شام ټول	۵۷
۸۸	سانورو سجان	۵۸
۹۰	آه تون مهراج	۵۹
۹۱	گروند گردو	۶۰
۹۲	ليلا تان پلهار	۶۱
۹۳	اځاځي پرېم	۶۲
۹۴	مړي تان	۶۳
۹۵	پرېم جو پېغام	۶۴

۴۰

۴۱

۴۳

۲۲. اچائي لاف نه هڻ
 ۲۳. جي مڪت چاهين نه ...
 ۲۴. حيرت!

۴۴

پڇڻ

۴۵

۲۵. سڀ يار جي حوالي

۴۶

۲۶. طلبيندو ره

۴۷

۲۷. وڃڻ پالنا

۴۸

۲۸. او سوداگر!

۴۹

۲۹. او وڻجارا!

۵۰

۳۰. ڇا ڪريان؟

۵۱

۳۱. جيئن جو سڄو مزو

۵۲

۳۲. گيتا جو وڃڻ

۵۳

۳۳. ڪوئي نه ڪنهنجو سنگي

۵۴

۳۴. سڏيندو ئي ره

۵۵

۳۵. اڪيلو سفر

۵۶

۳۶. سنڌا نه وجهه

۵۷

۳۷. ڪر بي نقطي غين

۵۸

۳۸. مايا جو سنگ ڇڏ

۵۹

۳۹. کولي ڏس ڏر

۶۰

۴۰. دل جو مندر

۶۱

۴۱. سوچ سمجهه نادان

۶۲

۴۲. مسافر حيران نه ٿي

۴۳. مسافر جاڳ نه ڏا

۶۳	مسافر خانو	۴۴
۶۴	هوند مدجهان گر	۴۵
۶۵	ڪجهه ڏاڍا	۴۶
۶۶	گمان نه ڪر	۴۷
۶۷	اڃا ڳڻيا عيب	۴۸

رام ڀڳتي (ستيم)

۶۸	رام ڀڳتي	۴۹
۶۹	رام جهسو	۵۰
۷۰	رام بنواس	۵۱
۷۱	واڳاڻي سبتا	۵۲
۷۸	برعت ميلاب	۵۳

گرشن ڀڳتي (پریم)

۸۲	گرشن ڀڳتي	۵۴
۸۳	هي نه موهن، هو نه موهن	۵۵
۸۶	موليءَ وارو	۵۶
۸۷	راڌي شيام ٻول	۵۷
۸۸	ساندرو سجان	۵۸
۹۰	آئون موهراج	۵۹
۹۱	گرولد گردر	۶۰
۹۲	ليلا نان پليهار	۶۱
۹۳	اڃا ڳڻي برعت	۶۲
۹۴	مڙي نان	۶۳
۹۵	برعت جو بهار	۶۴

لا هو تي لهر

فهرست

ءشم

۹

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۵

۱۶

۱۷

۱۸

۲۰

۲۴

۲۵

۲۷

۲۸

۳۰

۳۱

۳۳

۳۴

۳۵

۳۶

۳۹

۱. لاهوتي لهر

۲. اندر کوچ

۳. لعل كي چهل

۴. ساڳو رومب

۵. گونگيون بوليمون

۶. عاشق اهدا اوچي ڳاٺ

۷. حق ۽ حسن ۽ شر

۸. شل نه اٽڪي

۹. ڳجهارم

۱۰. ڇا گهرجي مونکي

۱۱. تار نه ٿاڻا

۱۲. ڪيئن چوان دور

۱۳. مهر حا حقرا

۱۴. اوکي ۽ ٻر ڪم اهدو ڪير؟

۱۵. حق موجود

۱۶. دڪر الاهي

۱۷. عشق الاهي

۱۸. نرال رنگ

۱۹. ڪُل ڏاند سڪان جي

۲۰. ڏوڏرا

۲۱. مبال رک!

گل ٿا روئن: تنهنجي ياد جا

موٽ پرڏيهي پرين! گل ٿا روئن تنهنجي ياد جا،
بند، ڏس! پونءِ ڏا پڇي لاشڪ دل ناشاد جا.
موٽ پرڏيهي پرين! گل ٿا روئن تنهنجي ياد جا.

دم دلاسن تي ڪندو ڪو نيٺ ڪيسين اعتبار،
نند نيٺن ۾ نه آهي قلب منهنجي ڪي قرار،
گرم آنهن کان چڙهيو اڪڙين تي آنسن جو غبار،
چٽ ڏسانتي پاڻ سان رسندو جوانيءَ جو بهار،
مور هي ڪنهن سان سايان توکان سواءِ بي داد جا،
موٽ پرڏيهي پرين! گل ٿا روئن تنهنجي ياد جا.

دُز اِجا ڪا دُور ڪان ڪنهن طرف ٿي اُڏندي ڏسان،
 واٽ پَنڌ ڪنهن جي مُنڀان ڪو قافار ايندو ٻڌان،
 ڪيئن نه ٿپ ڏيئي وڃي تنهن دم ٿي ڪوئي تي پڄان،
 پر نراسائيءَ کان هاري هيانءُ ٿي ڦٽڪي پوان،
 چو نه ڪو رت ٿا ٻڃن پِڙلاءِ هن فرياد جا؟
 موٽ پرڏيهي پرين! گل ٿا روئن تنهنجي ياد جا.

مَن ٿري ويو آءُ تنهنجو، يا رهيو ساڳيو نه ڄاڻم،
 يا دڪايل کان ڪڏهن اهڙو ڪو ٿي ويو آ گناهه،
 تون ئي چؤ ڪيسين ڪندي رهنديس حياتيءَ سان نباحه،
 يا ڪڏهن ايندين، جڏهن پويون سندن هوند و پساهه؟
 ڪين موٽي ساهه وجهندم آسرا اُراد جا،
 موٽ پرڏيهي پرين! گل ٿا روئن تنهنجي ياد جا.

دم دم هجي غم

غم الم دم دم هجي؛
 ارهـان هيڪاندا هجن.
 راج م راتيون لنگهن؛
 ڏک کان نه ڏينهن واندا هجن!

دور پل جاني هجي،
 بي حد پريشاني هجي،
 پٽ سنوان هرگز نه ٿين؛
 دل من پئي ماندا هجن.

ٽـڙ ٽـڙ ٿيندو هر دم رهـان؛
 منهن سان نه پرڪجهه مان ڪهان!
 سؤر اينءِ سهجهان ته چڻ،
 سوغات ڪنهن آندا هجن!

دل دڪايل مـڙ جلي،
 آتش فشان ڏونگر تلي،
 من، مگر سوريءَ نگوريءَ،
 جا نه سڀيٽاندا هجن.

وری بہ شکر آھی

زمانو ویو، جڏهن لیکو نہ هو،
 ڏوهن ٿوابن جو،
 مگر اڄ، وقت آیو آ،
 رڳو سوالن جوابن جو!
 مڃيءَ مان ٿا ڪندا نڪرن،
 اٿي مان وار نڪرن ٿا.
 پري سڙ ٿي رکيا آهن،
 پرينءَ اڄ بار نڪرن جا.
 اٿر ڪجهه آه قسمت جو،
 اٿر ڪجهه آه پيريءَ جو،
 سمو قدرت ڏڏهن ڏيکاريو آ،
 اٿريءَ زحيريءَ جو،
 وري پي شکر آهي جو،
 اڃا در بند ٿيو ناهي.
 دڪايل ٿي مٺا هن جو،
 خنا خاوند ٿيو ناهي.

ٻار ڏوٿيندو وڃانئو

ڳڻ ڳڻيندو ٻار ڏوٿيندو وڃانئو،
دُور پنهنجي مذهب کان ٿيندو وڃانئو.

وقت جي مجبوري آهي ڇا ڪريان مان،
ڏوھ پنهنجو پاڻ کي ڏيندو وڃانئو.

دل نٿي چاهيو ته ايڏو ٿرت نڪران،
پاڻ کي لاچار گھاريندو وڃانئو.

پيار ڪن ڪن ۾ مليا جي اڻ مليا ٿئي،
ساه سان سي پيار سانديندو وڃانئو

ناھ دُوري جي حضوري خيال آهي،
ڏي انهيءَ تي مڻ مڃائيندو وڃانئو.

هڪ جنم جو ناھ هي نازو، خبر ٿم،
رشتو جنما جنم جوڙيندو وڃانئو.

هي ماڻ وڇڙڻ ته هڪڙي راند آهي،
زندگي خود ڪيل پائيندو وڃانئو.

هونءَ پوي جيڪر اٿانگو ٿي دکايل!
پر سفر سولو بڻائيندو وڃانئو.

واہم واہم سچھ

سونہن آہي واہم جو،
سینگار آہي واہم جو.

دید لء دلدار جو،
دیدار آہي واہم جو.

حسن آہي واہم جو،
ہیکار آہي واہم جو.

کابلي کنڈار جو،
گلنار آہي واہم جو.

واہم جو آہي منو،
منار آہي واہم جو.

سونہن آہي واہم جو،
سینگار آہي واہم جو.

اڪيون ته نه ڦير

مان ڏسان ۽ تون ڇڏين ڦيري اڪيون،
نانگ زهريءَ جڻ نسون کائي گڪيون!

ڇا ڪريان مجبور آهيان پيار ۾،
مروتون تنهنجون نه هون پهرين لڪيون!

دل سندم ڏڪجي نٿي صدمي سهي،
هِن سدا چوئن ٿي پئي چوئون چڪيون.

ٿي چيو هر ڪنهن؛ ماڻ تنهنجو محال،
پر الائي هون اُميدون ڇو رکيون؟

تون دکايل جو رڳو هڪڙو سڄڻ،
تنهنجي لاءِ سنسار ۾ پر سو سڪيون!

تون ئي ٻڌاءِ!

مولڪي ٻڌي ڪنهن ڏانهن ڏسڻ ۾ عار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ،
توڪي هن هن سان سچڻ! هيئن؟ پيار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ؟

ڪين سنڀران مون ڪڏهن پلجي ڪيو ڪوئي تصور،
پوءِ به مون سان تنهنجو پيو تڪرار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ!

واعدا ٻين سان ڪري پاڙين، مگر مون سان ڀرين،
هو هميشه تنهنجو هيءُ انڪار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ.

آب ٻين لاءِ، تاب مون لاءِ، هو ٿين ۽ مان جلان!
دم بدم مون تي رڳو هي وار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ.

تا جلان ارمان دل جا، خاڪ ٿين ٿيون حسرتون،
منهنجو هيئن؟ برباد هيءُ سنسار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ.

هونءُ ته سهندو هوس، ليڪن اڄ دکايل! ڇو پڻ،
جيءُ منهنجو ايڏو هيئن؟ بيزار ڇو ٿو ٿئي، ٻڌاءِ؟

ٿڌو پيار ٿي ويو!

ڏسڻ سان ئي هن جو ٿڌو پيار ٿي ويو،
الا ئي سبب ڪنهن هي اسرار ٿي ويو.

رهي آسري ۾ زما نا گذارين،
فقط رات خاطر ورهيه پئجي نهارين،
مليو ئي نه پورو جدا يار ٿي ويو!
..... ڏسڻ سان ئي

مان سمجهان ٿئي مون کان ڪهڙي خطا ٿي،
مصيبت جي چو سوار سر تي بلا ٿي؟
نه وينو نه بيٺو هو بيزار ٿي ويو!
..... ڏسڻ سان ئي

گل ۽ رڻ ٿو ٿي باد جا

وڃڻ کان اڳي ڪجهه ٻڌائي وڃي ها،
 اڃا به ڏکي ۽ جي نه هينءَ دل پيچي ها،
 نئين سر شروع هاءِ آزار ٿي ويو!
 ڏسڻ سان ئي.....

هينئر ڇا ڪريان ڪو سڃي ٿو نه چارو،
 اڃا به ڪري ويو هليو هونڪي ڪارو،
 بنا ڏوهه مٽيءَ کي ڏکي، ڌار ٿي ويو!
 ڏسڻ سان ئي.....

نه نياپو ئي پڇندو نه مٽيءَ جي رسالي،
 ڇڏيندي هينئر ماري جنسي جدائي،
 هيو آسرو سو به دوجار ٿي ويو!
 ڏسڻ سان ئي.....

دڪايل انهيءَ کان مري مان وڃان ها،
 همر جو نه هيڏو وڃوڙو سهان ها،
 اڃانڪه ئي اصرار انڪار ٿي ويو!
 ڏسڻ سان ئي.....

ويھ ڳوڏو ڳڏي

ڏکڻ جو ڏسڻ ڏي مسافر ڇڏي.
اچي ڪا گهڙي ويھ ڳوڏو ڳڏي.

اها ديد دل جا ساي پيد ٿي،
اشارن گنگن سان سڏيو ٿي سڏي.

چوان هوند، ڏس! پر ٿو ماري حجاب،
رهي وڃ ڪا ڪن ٿي جڏي جي ٿڌي.

پرين! پيار سارو ٿي پوندو پڌر،
سڏي توکي وينيس جي واڪي وڌي.

وڃين ٿو پلي وڃ، مگر ڪڇ ڏئي،
نه ٻيو ڪڇ جي ڏين ياد هڪڙي ته ڏي.

ماڻ جي اُميدن تي دل جو محل،
دڪايل! مان وهنديس عمر پر آڏي.

بي وفا جي لاءِ مرانتي

بي وفا جي لاءِ مرانتي ڇا ڪريان،
ملت ڳڻتئين ۾ ڳرانتي ڇا ڪريان؟

آس جو ترو ڏئي هٿ سڀر جي،
ڪن ٻڌانتي ڪن ترانتي ڇا ڪريان.

پيڪڙا ڏن جا نه آهن پير ۾،
پاڻهي آهيءَ ازانتي ڇا ڪريان.

ڏوهه هتي ڪنهنڪي اجايو ڇو ڏيان؟
آڱي فرقت ۾ سڙانتي ڇا ڪريان.

بي مدي ۽ بي هدي جو غم ڪٿي،
ڏور پنڌ ڄاڻي ڌرانتي ڇا ڪريان.

دل دکايل جو نه پيو ساڻي ڏسي،
درد ڏي وڙو ويرانتي ڇا ڪريان؟

چار نگاهون

توسان ٿيون جڏهن منهنجون هي چار نگاهون،
 سيني جي سچڻ ويڻون لنگهي پار نگاهون،
 محبت جي نشي ۾ تنهنجون سرشار نگاهون،
 ورن سڀي پلا ڪيڙن مون کان منار نگاهون،
 باري تو نئين سر وري، هيڪر جا وساڻي،
 ٻئي ڪنهن کي ٻڌايان پنهنجي دردن جي ڪهاڻي.

اوسيڙي جون راتيون نه گهٽيون ڏينهن نه ڪاڻا
 ڏس! توکي نهاريندي ٿڪا ٿيڻ نماڻا
 سو عرض ڪيم ڪين مگر منهنجا اگاهڻا
 ڇاڪون تو روا ڄاتو ڏهر آءُ نه ڄاڻان
 هيءُ ٿيندي الائي ڪڏي سورن جي پڇاڻي
 ٻئي ڪنهن کي ٻڌايان پنهنجي دردن جي ڪهاڻي

ڪل ٿا وڃن تنهنجي ياد جا

هر وقت ۽ هرجا ٿو ڪرين منهنجي شڪايت،
ليڪن ٿو رقيب جي ڪرين خوب حمايت!
بين سان ٿي سڄڻ تنهنجي روا روز رعايت،
ليڪن ٿي رڳو بسند اسان لاءِ عنايت!
بي تابين منهنجي دل جون رڳو تون ئي ٿو ڄاڻين،
پئي ڪنهن کي ٻڌايان پنهنجي دردن جي ڪهاڻي.

دل توکي ڏنم منهنجي محبت جو تصور آهي،
محبت جو نه ليڪن سو طبيعت جو تصور آهي،
افسوس رڳو منهنجي سخاوت جو تصور آهي،
پئي ڪنهن کي چوان ڇو، منهنجي قسمت جو تصور آهي،
دل ڏيڻ ته ڪا ايل منهنجي عادت آ پراڻي
پئي ڪنهن کي ٻڌايان پنهنجي دردن جي ڪهاڻي

رڻن تنهنجي ياد جا

تنهنجي در تي صدا

تنهنجي در تي صدا،

سُٺُ نَـاـمِ خـدا،

ڪـرِ قـربِ آدا،

تنهنجي در تي صدا.

فرقت ۾ تنهنجي جانا،

حالِ بـرا ٿيا،

خيالِ خـطـا ٿيا،

وصلِ عطا ڪر، وصلِ عطا!

تنهنجي در تي صدا.

دل تي وڌا تو دلبر!

دامِ زلف جا،

ناز و آدا جا،

دستِ حنا جا - دستِ حنا.

تنهنجي در تي صدا.

دردِ دڪايل دل ۾،

دُونِ دڪايا،

مڇِ مڇايا.

ماهه لقا اڃ، ماهه لقا،

تنهنجي در تي صدا.

يار ڪجي ته پڪو

ڳولهي پڪو يار ڪجي،
ڪجي منجهان ڪين ٿيندو،
ڳولهي پڪو يار ڪجي،

هجر جي رات سڄي ٿارا ڳڻيندي گذري،
دل جي سڌ ڪن سان سڄڻ توکي سڏيندي گذري،
انتظاريءَ ۾ سندن راهه ٽڪيندي گذري،
جا گهڙي گذري پرين آنهون پريندي گذري.
ايڏو ڪين خوار ڪجي - ڪجي منجهان .....

مون ٿئي سهڻو رڳو هونڪي ٿو مل پيار ڪرين،
تون سدا نينهن نپاڻڻ جو ٿو اقرار ڪرين،
اڄ الائي ڇو اچڻ کان ٿو وري عار ڪرين،
واعدا روز ڪري روز ٿو انڪار ڪرين،
سخن سچا ڪجي - ڪجي منجهان .....

عشق تنهنجي ۾ دڪايل ڪي ٿي رسوائِي نصيب،
منهن ڇڙهي ٿو اچي طعن هڻي منهن ڪارو رقيب،
جو پري ڪالهه هو، اڄ آهه سو اغيار قريب،
بي وفا نڪتو جو هو با وفا ڪالهه تائين عجيب!
ڪهڙو اعتبار ڪجي - ڪجي منجهان .....

قول پاڙجانء

قول جي جيئري نه پاڙيءَ سي مئي تون پاڙجانء،
منهنجي هر قد تي اچي ڪي چار ڳوڙها ڳاڙجانء.

ساڪ تي آيس لنگهي مان نيهن لائڻ واسطي
پرت وارا پيچ پختا توسان پائڻ واسطي
دل جي پونججي تنهنجي قدمن ۾ لٽائڻ واسطي
هڪ دفعو بيڪار قسمت آزمائڻ واسطي
مون چيو سڀ ڪجهه وٺي سهڻا نه دل آزار جان
قول جي جيئري نه پاڙيءَ سي مئي تون پاڙجان

کل ٿا رڻن ٽنهنجي ياد جا

دل وٺي سهڻا نپائڻ جو ڪيءَ جو واعدو،
 ڪين ٿو پاڙيو ڪڏهن ڀلجي سو پنهنجو واعدو،
 مون کان اڄ وسري نٿو دلبر سو ٽنهنجو واعدو،
 جيسين جيئرو آهيان، تيسين ياد رهندو واعدو،
 آسرا سڪڻا ڏئي ناحق نه ڪنهن کي مارجانءِ،
 قول جي جيئري نه پاڙيءَ سي مٽي ٿون پاڙجانءِ.

هون چيو ڪنهن کان سڪڻين هي بي وفائيءَ جو سبق،
 دل جلائڻ جو سبق جو رو جفائيءَ جو سبق.
 دل ڌٻارڻ ۾ سڄڻ ايڏي منائيءَ جو سبق،
 روز پيدا ڪرڻ ڪنهن سان آشنائيءَ جو سبق.
 دل دکايل آ اڳي پيهو نه ساڙي ٻارجانءِ،
 قول جي جيئري نه پاڙيءَ سي مٽي ٿون پاڙجانءِ.

بي خطا نه هار

بي خطا سهڻا نه ڪنهن کي مار تون،
اڄ اچي ڏس منهنجي حالت زار تون.

بستري تان هٽ جي پي جي اٿان،
لحد تي هارين جي آنسو چار تون!

بي وفا ٿي وئي سڏن جي عام ٿا،
با وفا ٿي وئي ٻيئي ڏيکار تون.

دل ڏکائيل جا دونهان ڏکندا به ڏس،
خود ٻڙي ويندي نه ڦوڪي ٻار تون!

ڪا واعدِي وفا ڪر

ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر!
ڪا واعدِي وفا ڪر الا ڪا واعدِي وفا ڪر.

بهڻا جي هنجين ها ذرا هن سور کان واقف،
هن سوز جگر، عشق جي ناسور کان واقف.
ڪنهن حور جي بي تاب ڪندڙ گهور کان واقف،
دل ڏيڻ ۽ وٺڻ جي سڄي دستور کان واقف.
اهڙي نه ڪرين هان ڪا خطا، قرب آڏا ڪر،
ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر.

هڪڙو ته وٺي دل ٿو سڄڻ يار وسارين،
 اقرار ڪري بهرين پرين! پوءِ نٿو پاڙين،
 مونکي ٿو دلاسن ٿي سڄو ڏينهن وهارين،
 هوڏانهن ٿي رقيب سان بدل ڪير گذارين!
 نازل نه سڄڻ سر تي ائين ٿورو بلا ڪر،
 ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر.

ڏاڍي ٿي ڏکي گذري سڄڻ! رات ڏکڻ جي،
 سُون جي صبح لاءِ پئي پريات ڏکڻ جي.
 اهڙي ڪا دڪايل ڪي ڏني، ذات ڏکڻ جي،
 هر طرف نظر ٿي اچي هر بات ڏکڻ جي.
 ايڏي نه ستمگرا تون روا جو رو جئا ڪر،
 ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر.

ڪا واعدِي وفا ڪر

ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر!
ڪا واعدِي وفا ڪر الا ڪا واعدِي وفا ڪر.

سهڻا جي هنجين ها ذرا هن سور کان واقف،
هن سوزِ جگر، عشق جي ناسور کان واقف.
ڪنهن جوڙ جي بي تاب ڪندڙ گهوڙ کان واقف،
دل ڏيڻ ۽ وٺڻ جي سڄي دستور کان واقف.
اهڙي نه ڪرين هان ڪا خطا، قرب آڏا ڪر،
ڪا واعدِي وفا ڪر پرين ڪا واعدِي وفا ڪر.

رو ٿي مون چيو من اچين ڪنهن ڪم جي بهاني،
 هم درد جي خاطر ڀرين، بي دم جي بهاني.
 محجروح جي مدد ڪڏي مرهم جي بهاني،
 ماري رکيو ليڪن منڪي ظالم جي بهاني.
 ”ڇا ڄاڻان علاجن مان طبابت نه ڪندس مان،
 دستور کان زياده ڪا عنايت نه ڪندس مان.“

آخر مون چيو يا نه ڀرين وعدي وفا ڪر،
 يا روڀرو هيڪر اچي هيءَ ڳالهه مٿا ڪر،
 جانب نه غريبن تي روا جو رو ڄنا ڪر،
 ٿڌهن ٿو چوي ”وڃ هليو مونڪي نه خفا ڪر!
 ڪو بحث ڊڪايل ان بابت نه ڪندس مان،
 دستور کان زياده ڪا عنايت نه ڪندس مان.“

اچانڪ چو نظر اڙي!

توسان جو اچانڪ مون نظر يار اڙائي،
 دل پنهنجي هٿن سان مون پرين پاڻ ڦرائي،
 تصوير سندن منهنجي نگاهن ۾ سمائي،
 هڪ چاپ سچڻ تنهنجي مون سڀني تي ڇپائي،
 تنهن تي ٿو چوي- تنهنڪري محبت نه ڪندس مان،
 دستور کان زيادهه ڪا عنايت نه ڪندس مان.

مون ڇا نه لڌايو تو سچڻ يار جي صدقي،
 شيرين زبان، جادوءَ پري گفتار جي صدقي،
 مرڪي ٿو پڇي ناز سان ”پينار جي صدقي؟
 زردار ڇڏي مان اچان، نادار جي صدقي!
 توسان ته اها خاص رعايت نه ڪندس مان،
 دستور کان زيادهه ڪا عنايت نه ڪندس مان.

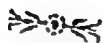
روئي مون چيو هن اچين ڪنهن ڪم جي بهاني،
 همدردي جي خاطر پرين، بي دم جي بهاني،
 مجروح جي مدد ڪڏي مڙهر جي بهاني،
 ماري رکيو ليڪن منڪي ظالم جي بهاني،
 ”ڇا ڄاڻان علاجن مان طبابت نه ڪندس مان،
 دستور کان زياده ڪا عنايت نه ڪندس مان.“

آخر مون چيو يا ته پرين وعدي وفا ڪر،
 يا روبرو هيڪر اچي هيءَ ڳالهه مٿا ڪر،
 جانب نه غريبن تي روا جو رو جٿا ڪر،
 تڏهن ٿو چوي ”وڃ هليو مونکي نه خٽا ڪرا
 ڪو بحث ڊڪايل ان بابت نه ڪندس مان،
 دستور کان زياده ڪا عنايت نه ڪندس مان.“

ل ٿا رڻن ٽنهنجي ياد جا

وفا جا واعدا پهريان پرين پنهنجا وسارين ٿو،
 پراڻا ڀرت وارا پيچ پل پل ياد ڏيارين ٿو.
 رقيببن کي بڻائي رازدان ويجهو وهارين ٿو،
 مگر دلبر دڪايل کي، ڪري ڌاريو ڌڪارين ٿو.
 ٻئي داد نه ڪر، بغداد نه ڪر،
 برباد نه ڪر، بيزار نه ڪر. اقرار ڪري.....

روز روز جي جدائي توبه

ٿي عبث جاني لڳي تنهنجي جدائي روز روز،
پيار عيوض آه نثر جي ادائي روز روز!

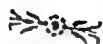
هونءَ ۾ پين سان وصل جون سهڻا کلي ڳالهيون ڪرين،
پر فقط مون سان ڪرين ٿو بي وفاي روز روز.

پنهنجي ڪمزوريءَ تي روئي ٿو اڪيون آليون ڪريان،
جي پوي ٿي ياد تنهنجي دلربائي روز روز.

خشڪ ٿي ويو تنهنجي رنجش کان دڪايل دل جو خون؛
آڱ ڪا اهڙي بستمگر تو لڳائي روز روز.

گل ٿا رڻن تنهنجي ياد جا
 وفا جا واعد ا پوريان پرين پنهنجا وسارين ٿو
 پراڻا ڀرت وارا پيچ پل پل ياد ڏيارين ٿو
 رقيببن کي بڻائي رازدان ويجهو وهارين ٿو
 مگر دلبر دکايل کي، ڪري ڌاريو ڌڪارين ٿو
 بي داد نه ڪر، بغداد نه ڪر
 برباد نه ڪر، بيزار نه ڪر. اقرار ڪري...

انکار نہ کر!

اقرار کری انکار نہ کر،
پرین پیدا نہون آزار نہ کر.

اِلی تون خوش رقیبن سان هتي تنهنجو ذکر آهي،
فقيرن کي سدائي بيوفا تنهنجو فکر آهي.
اُڏسڻ ۾ تون نور، تنهنجو مگر سينو پٽو آهي،
جدائيءَ ۾ تون خوش سهڻا! هتي مون لاءِ حشر آهي.
تنهنجي ماه لقا، پهرئين مه-رو وفا،
کاڌي سخن سخا؟ ڪن ٿا نه ڪر. اقرار ڪري....

هزارن مان مٺا ٽوڪي مڙين کان سوس پائيانٿو،
ڏي پيغام تنهنجي لاءِ گهڻا ڪانگا اڏايانٿو.
سڄڻ آءُ تنهنجي ويڙهي ۾ وڌائي واجهه پايانٿو،
نپايو ڪين تو، ڀر مان اڃا توسان نپايانٿو.
اڄ قیاس ڪري، ٻئي ڀيرو ڀري،
توريءَ ڪين سري، ڌڪي ڌار نه ڪر. اقرار ڪري.....

آڱي اُجهائي وڃجانءِ

شعر:-

مون خطا ڪهڙي ڪئي مونکي وساريو ڇو ٿي،
 غم جدائيءَ جو ڏئي ايندو رٿاريو ڇو ٿي.
 ويجهو ڪنهن بڻي ڪي پرين پنهنجي وهاريو ڇو ٿي،
 مونکي ڌاريو ڪري دلدار ڌڪاريو ڇو ٿي.

آڱي سيني ۾ لڳي يار اُجهائي وڃجانءِ،
 وصل جي آب سان هيڪر سا وسائي وڃجانءِ.

گرچ آ توکي رقيب بن سندو آغوش پسند،
 وڃ پلي مونکي مگر ڪين ٻڌائي وڃجانءِ.

غير ڏي ويندي هتان، توکي سڃاڻي نه وٺان،
 تنهن کان پردي ۾ پرين پاڻ لڪائي وڃجانءِ.

دل جي بدلي ۾ دکايل ڪي ڪي دل سهڻا!
 يا ته واپس منهنجي دل مونکي ورائي وڃجانءِ.

انڪار نه ڪر!

اقرار ڪري انڪار نه ڪر،
پرڻ پيدا نٿون آزار نه ڪر.

اٿي تون خوش رقيبڻ سان هتي تنهنجو ذڪر آهي،
فقيرن کي سدائي بيوفا تنهنجو ٺڪر آهي.
ڏسڻ ۾ تون نرم، تنهنجو مگر سينو پٿر آهي،
جدائيءَ ۾ تون خوش سهڻا! هتي مون لاءِ حشر آهي.
تنهنجي مهاد لٽا، پهرئين مهر وڻا،
ڪاٿي سڻ سڻا؟ ڪن ٿا نه ڪر. اقرار ڪري....

هزارن مان مٿا توکي هڙين کان سرس پائين ٿو،
ڏئي پيغام تنهنجي لاءِ گهڻا ڪانگا اڏايائون.
سڄڻ آءُ تنهنجي ويڙهي ۾ وڌائي واجه پايائون،
نپايو ڪين تو، پر مان اڃا توسان نپايائون.
اڄ قياسي ڪري، ٻئي ڀيري،
توريءَ ڪين سري، ڏکي ڌار نه ڪر. اقرار ڪري.....

يار ڦري اغيار بڻيو

وئي دل جو سندن دلدار بڻيو،
 اهو يار ڦري آزار بڻيو.

پهريون پيار ڏئي دل قيد ڪري،
 ڪيو پوءِ سڄڻ چني پاڻ پري،
 ڏسي هيڏيون ڏنگايون ٿو ڏيل ڌري،
 گل ڪالھ جو هو، اڄ خار بڻيو.

جيڪي وعدا ڪيئي سي ته پاڙ اچي،
 ڪر مهذب مٺيءَ سان ڪا ماڙ اچي،
 ڏس ڏکن ڪئي ڪيڏي جاڙ اچي،
 جنهن کان آھ جيئڻ لاچار بڻيو.

وڃي دانھن دکايل ڪنھن کي ڏيان،
 ڪو ته منصف ٿئي، آءُ ڪنھن جو ٿيان،
 پيال فرقت ۾ اڃا ڪيڏو جيان؟
 خود يار نه جي غمخوار بڻيو.

نظر جو تير

ڏٺائو

- " هي تير نظر آهه ڪافي منهن
 ٻيو ناز و آڏا جو وار نه ڪر.
 " ڪجهه سهڻ جو ڪو توکي آهه نه دم،
 دل ڏيئي خطا هر وار نه ڪر.
 " تنهنجي ترچي ننگه ڪيا ڪيڏا زخم،
 وجهي زلف ۾ خم لاچار نه ڪر.
 " ڪيڏي دانهن ڪيءُ انسوس اٿس،
 بدنام سر بازار نه ڪر.
 " منهنجي حال پریشان تي ڪر ڪو رحم،
 هڻي طعن ڀرين تڪرار نه ڪر.
 " اهو آهه فقط تنهنجي دل جو وهم،
 بڪوات ڪري بيزار نه ڪر.
 " هون ۾ تاب نه آهه تنهنجي سر جو قسم،
 ايڏو ظلم روا سرڪار نه ڪر.
 " ڪوئين چاڪي الائي ٿو ظلم و ستم،
 ڏيئي دانهون ڏڪايل! خوار نه ڪر.

پهرينءَ نظر ۾ وئي

دل وئي، دل وئي، دل وئي، دل وئي.

ڏسڻ سان ئي پهرين نظر ۾ وئي،
فقط پيار واري اکر ۾ وئي،
ڏسي وئسي خوف و خطر ۾ وئي.
وئي دل وئي دل وئي دل.....

جڏهن توتي هيءَ منهنجي دل آئي يار!
سڏيو ٿئي ڏهن عام، سودائي يار!
ڪنهن تنهنجي خاطر مون رسوائي يار!
وئي دل وئي دل وئي دل.....

صبح شام سهڻا رهين ٿو خفا،
سهڻ کان مٿي هيءَ ستمگر جفا،
ڪٿي ڪين مون سان تو ودي وفا.
وئي دل وئي دل وئي دل.....

نظر جو هڻي تير گهاٽل ڪيو،
ڪيو زخم سيني ۾ ڦاٽل ڪيو،
نه اُف تڪ ڏکائيل! مگر دل ڪيو.
وئي دل وئي دل وئي دل.....

ڪل ٿا رڻن ٿيندڙجي ٻار

او دلربا!

دلربا، دلربا، دلربا، دلربا!

جڏهن ڪان تو مونکي وساري ڇڏيو،
هڻي پاڻ پنهنجو مون ڳاري ڇڏيو،
مگر تو ته جيئري ئي ماري ڇڏيو.
دلربا، دلربا.....

سڄڻ منهنجو ناهي ذرا پي تصور،
سڙيءَ کي اڃايو ڏنو تو هي سُر،
مگر ڏوهه قسمت جو آهي ضرور.
دلربا، دلربا.....

نه ڏس عيب منهنجا خطا بخش ڪر،
ڪيو جيڪي ساجن مون، ڪر درگذر،
هري ملت ويندس نه ايندين اڪرا
دلربا، دلربا.....

ڪڏهن توکي مونتي ڪو آيو رحم؟
ڪسي دل جي راحت ڏني، ڪيڏو غم؟
سوا ٿيندڙجي ڪهڙو دڪايل هي دم.
دلربا، دلربا.....

پڳل دل

ڏي دلا سو دل پڳل ڪي دلربا دیدار سان،
يا ته موندڪي وڃ ڪهي انڪار جي تلوار سان.

آ ڏمنا آستاني پاڪ تي پهچان، مگر،
لاڏلا! همدرد ڪونهي بي پرو لاچار سان.

ڇا اها الفت اوهان وٽ، ڇا اهو انصاف آهي؟
قياس ڪر، ڀرڊو ٺهي ٿو، برهم جي بيمار سان!

شاهه خوبان وٽ دکايل! بي اثر فرياد ٿيو،
تڏي چيائين ڪيئن ڪندس گفتار ڪنهن نادار سان.

عذيب مجاز

خبر ناهي ته اڄ ڪلهه ٿيو مجاز يار ۾ چاهي،
الاجي هن ڏٺو هر هر انهيءَ انڪار ۾ چاهي!

ڪڏهن پلجي ڪير جي وصل جو ڪو عرض سهڻي ڪي،
ته مشڪي پئي پڇيائين؛ پر پلڻ دستار ۾ چاهي؟

طلب جي هون ڪٿي ڪا پيار جي هن کان، ته بگڙي ويو،
”خدا ڄاڻي ڏٺو منهنجي ٿو هن رخسار ۾ چاهي.“

نه زر آهي نه گهر آهي، نڪو ساڻي سڃڻ آهي.
لقايم دل سان گڏ دولت هينئر نادار ۾ چاهي؟

جدائيءَ ۾ دکايل زخم دل فاسور ٿي پوندا،
ڪرم جي ڪر نظو جانب رکيو تڪرار ۾ چاهي!

ڪيئن ايندو دلدار

منهن ڏسڻ کان آهه جو بيزار اچ،
ڪيئن اسان وٽ ايندو سو دلدار اچ.

تير فرقت سان ڪري گهايل منم،
دل دکايل ڪي ڪيو بيمار اچ.

درد دل کان جي ڪريائڻو آهه ڪا،
ڏو هڙي سان تهڪ ڏي منار اچ!

زخم دل کولي چيم ٿاني مسيح!
مهربانيءَ جي اٿم درڪار اچ.

اي دکايل! دلربا آخر چيو،
وڃ مٺڻ کان آهيان مان لاچار اچ.

وڃي پاڻ ڄاڻو

اسان ٻان ڪٿيسين وڃي پاڻ ڄاڻو،
چڏي شهر وڃبو ٿيڻ ڏيو سڃاڻو.

اهي تاب سُهڻا! سُهڻ ڪان مٿي ٿيا،
جتي ناهم الفت سو ٻن ٻيو ٺڪاڻو.

مجال آ ڪيدان جي ڪٿي ٻاڦ ٻاهر،
ڪريو بخشش ۽ ٺٽڪ پنهنجو سڃاڻو.

دڪايل سان ايڏي نه ڪاوڙ جهڙي،
اڳيئي دڪن جو ڪيو آءُ ساڻو.

خدمت ۾ منظور ڪر

مونکي پنهنجي خدمت ۾ منظور ڪر،
دفع درد دل جو هي غم دور ڪر.

سوا تنهنجي منهنجو ڏکيو ٿيو گذر،
نڪا تات تن جي نه من جي خبر،
وساري ڇڏيو پاڻ مون سر بس،
رڳو تون ئي تون بس اچين ٿو نظر،
ڏئي ڄام محبت جو مخمور ڪر.
..... مونکي پنهنجي

غرور آه تنهنجو اجايو جناب،
هميشه رهڻ وارو ناهي شباب،
نه رهندو جمال ۽ نه صورت جو تاب،
ستائڻ آ بيڪس کي ڏاڍو خراب.
شرف وصل جو ڏيئي مشڪور ڪر.
..... مونکي پنهنجي

ٽل ٿا. رٿن تنهنجي باد جا

نرالي ڏسي تنهنجي ناز و ادا،
ڪٿي پيٽ مون توکي دل دلربا!
ڏني موٽ ۾ تو چڱي مرحبا،
هينئر مون ۾ شايد ڏنيءَ ڪا خطا؟
شروع يا نه اهڙو نه دستور ڪر.
مونکي پنهنجي.....

منجهائي ڇڏي آءُ دل غير گهٽي،
ڏکيو ٻار هي ڪير دلبر ڪٿي،
جيئڻ ٿو وڇوڙي جو توکي وٺي،
مگر مان گذاريان ٿو پل پل گهٽي.
دڪايل کي ناحق نه رنجور ڪر.
مونکي پنهنجي.....

هر زلف بڻيو ڪاڪل

خالي نه ڪڏهن ويندو هي وار حسين جو،
 هر زلف بڻيو ڪاڪل خمدار حسين جو.
 مونکي نه رڳو زخميو هن ترچي نظر وارن،
 اڄ آه زماني سان تڪرار حسين جو.
 هن حسن پرستيءَ کان هر ڪو ٿو ڪري توبه،
 مون سان ته رڳو ناهي آزار حسين جو.
 وعدي هر وجهن ٿا ڪا ويرم نه ڪڏهن، ليڪن،
 هڪ رات پڙيو ڪينهه اقرار حسين جو.
 ڏي دل نه ڊڪايل تون، ره باز، خدا ڄاڻي،
 ڪنهن سان نه رهيو نيپهه هي پيار حسين جو.

گل ٿا وٺن ٿوڀڄي ياد جا

مونکي ياد نه آه

مون کي وکنهن سان ڪو اقرار،

مونکي ياد نه آه.

درد فرقت جو ڪو بيمار،

مونکي ياد نه آه.

بيار جي رات گذاري مون،

ڪڏهن ڪنهن سان، غلط،

مون کي وکنهن کي ڪڏهن بيار،

مونکي ياد نه آه.

درد ۾ منهنجي ڪڏهن،

ٿيو ڪو دڪايل، السوس،

اهڙو همدرد ۽ غمخوار،

مونکي ياد نه آه.

ٿا رٿن تنهنجي ياد جا

زور آهي اڄ خريدارن جي پيٽر،
 ٿي هزارن ۾ طلب گارن جي پيٽر،
 اور ٿيندو ڇو نه اڄ دلبر جو ناز،
 ٿي وڌي در تي جڏهن يارن جي پيٽر،
 دل هزارين ٿا ڪڍي ڏين ري گهرڻي،
 درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي.

بي وفا هر وقت ٿو طعنہ ڪري،
 ڇا ڪريان تنهنجي ٺٽي ساعت سري،
 غير سان سهڻو رهي ٿو ساز باز،
 پر رهي ٿو هو رڳو مون کان پري!
 دل وٺي ڏاڍو بڻي ويهي رهي،
 درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي.

عشق سهڻن جا ٻڌي هي داستان،
 ٿا حقيقت ٿي رسن دل جا گمان،
 هيءَ ستم سازيءَ کان ايندا ڪين باز،
 بسن ڊڪايل! بسند ڪر قلم و زبان،
 بي وفا جي ياد ۾ دل ٿي ڏڪي،
 درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي.

عجب دستور

اڄ رکيو راه جو دستور ستمگر سهڻن،
 دل وٺي پوءِ به خدا جي نٿا نالي تي پڇن!
 رات ساري هو سندن زلف سِيءَ جو سودا!
 منهن مٿور کي ٽڪيندي ٿيو سحر جو درشن.
 آه سهڻن جي چپن کي نه ڀسيءَ جو ڪو ضرور،
 ٿو جهڪو جهيٽو لڳي جن جي اڳيان لعل ڀمن.
 چنڊ منهنجي کي ڏسي چنڊ کي ويو داغ لڳي،
 شرمندو ٿيو ڏسي ڳل يار جي لالي گلشن.
 انتخاب آه عجب تنهنجو دڪايل لاشڪ،
 جنهن ڏي هيڪر ٿو ڏٺو تنهنکي هزارين ٿا ٿسن.

غمزده دل

غمزده دل تي ستم ايڏو تون ايجاد نه ڪر،
مونکي برباد ڪري غير ڪي آباد نه ڪر.

آءُ تي آءُ ۽ فرياد تي فرياد ڪيم،
خون ناحق منهنجي اُميد جو جلاو نه ڪر.

آءُ ڇا ڪي ٿا چون، ڇا ڪي چون ٿا نالان؟
رو برو منهنجي چيائين - ته ڪو فرياد نه ڪر.

چشمِ گريان جي هٿي آه، هٿي سنگِ جگر،
درد جي دانهن زيادهم دلِ ناشاد نه ڪر.

داستانِ غم جو ٻڌائين ٿو دکايل ڪنهنڪي،
اهڙي بيدرد پٺيان زندگي برباد نه ڪر.

ڪهڙي خبر بي درد ڪي

درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي،
درد جي.....

مون ڪي هو رهندو ڏسي ڪلندو رهيو،
بي ٽڪاڻ غير سان ملندو رهيو،
منهنجي ٽڙ ٽڙ ڏي ٺهارڻ کان سواءِ،
ٽوڪ ڏيئي بي خبر ٿلندو رهيو،
ڪيئن پٿر دل ۾ ڀلا ڪندو چڀي،
درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي.

سو نياڻن سان نٿو مون وٽ اچي،
بي رخيءَ کان دل ٿي چڻ ڪامي ٻچي،
اڄ ڏسي سهڻي ڪي مون سان بي نياز،
تي رقيب جي اچي پيگهي مچي،
درد ٻي مون ڪي ڏسي ٿو ٽوڪ ڏي.
درد جي ڪهڙي خبر بي درد ڪي.

طبيب ڪونهي

بيمار هجر جو ڪو يارو طبيب ڪونهي،
 مون جهڙو پيو دنيا ۾ ڪو ڪمنصيب ڪونهي.
 سڀني ۾ ترق آهي ڪنهن غم نشان دل جي،
 هن وقت دل وڻي جو اهڙو حبيب ڪونهي.
 آتش کان ٿي جلي دل چپ ڌار خشڪ ٿي ويا،
 هيڪر ڏي پياس لاهڻ اهڙو رقيب ڪونهي.
 هن بيڪسيءَ ۾ همدم ههراز ڪير ٿيندو،
 اڄ درد و غم سوا ڪو منهنجي قريب ڪونهي.
 تنهنجي هٿن ۾ آهي منهنجي سٺا دڪايل!
 مون جهڙو پيو دنيا ۾ بيڪس غريب ڪونهي.

مون کان نه پڇو!

شعر :-

رات ڏينهن تنهنجو رقيب جي بيل ۾ گذري،
منهنجي هرڪا ڪهڙي هٿ ياد ۾ تنهنجي لبري.
پهريون اقرار پرين تنهنجو ڀلا ڪيئن و سري،
ٿي سري تنهنجي سڄڻ! منهنجي مگر ڪين سري.

پڇو نه مون کان زماني ۾ هاءِ چا آهيان،
اوهانجي عشق ۾ ظالم مان مبتلا آهيان.

ڏٺو نه راجه محبت ۾ آسرو ڪنهن دل،
دعا بغير اٿس، درد لادوا آهيان.

دنيا ۾ ناهه عزيزن مان ڪو رهيو باقي،
رفيقو خود مان هينئر جان مان خا آهيان.

دلاسو ترٽ ڊڪايل ڪي ڏي اچي دلبر،
سوا تو رنج و الم ۾ اي بي وفا آهيان.

بي نياز يار

وئي دل نه باز آيو هو بي نياز،
ڏسو منهنجي سهڻي سچڻ جو مڃار.

رقيب سان ڳالهيون ڪري قرب جون،
رکيتو هو مون کان مگر دل جو راز.

بُتن جو لڳو عشق اهڙو اچي،
رهيو ياد جنهن کان نه روزو نماز.

وجهي گھنڊ منهن ۾ چيو بي وفا،
ننڍي کان ئي شايد هئين عشق باز.

مليڻ جو هو آخر دلاسو ڏئي،
دلنواز ڏسندو ڏسندو ڏسندو.

بي قراريءَ جو علاج ؟

ڪو اچي مونکي ڏسي هن بي قراريءَ جو علاج،
رات واريءَ انتظاريءَ آه زاريءَ جو علاج.

ٿيو بُتِ ڪافر جي آهيان عشق ۾ بدنام خوب،
آه ڪو حاذق ٻڌائي اهڙي خواريءَ جو علاج.

جن ڇڏائڻ جي هُٿين ٿئي هاءِ ٿيا خود مبتلا!
واه جو آيا ڪوڙ هن بوءِ باريءَ جو علاج.

عشق بازيءَ کان دڪايل باز ايندس ڪين، پر،
بيءَ طرح ڀل ڪوڏسي هن انتظاريءَ جو علاج.

ساقِي پري ڏي جام

جام پري، جام پري، ڏي جام پري،
پُر ته ڪري، پُر ته ڪري ڏي پُر ته ڪري.

آه شيشي ۾ نهان راز حقيقت ساقِي،
تنهنجا شيدائي ٿا ڪن تنهنجي زيارت ساقِي،
تنهنجي مشهور زماني ۾ سخاوت ساقِي،
تون رهين ۽ تنهنجو مڱخانو سلامت ساقِي!
ڏي جام پري ...

مست رنڊن کي ڪري ساڻ ڪا مهفل ڪر تون،
هوش وارن کي به مدهوش ۽ غافل ڪر تون
جام ڏاهد کي ڏئي جام جو قائل ڪر تون،
ٿورهي دور جو ڌوڪان تنهنکي شاهل ڪر تون،
ڏي جام پري ...

شاد اي ساقِي! هميشه تنهنجو مڱخانو هجي،
جام تي جام ۽ پڙماني تي پڙمانو هجي،
مست مڱوش رهي پنهنجو يا بيگانو هجي،
پلٽ پلٽان ٿئي ڏکائيل جيسين ديوانو هجي،
ڏي جام پري ...

خود نما دلبر

خوبرؤ! غيرن اڳيان هيءُ خود نمائي ڪين ڪر،
هي حريف آھن انهن سان اک اڙائي ڪين ڪر.

عاشقن ۾ اڄ اڳيون ڪونهي سچائيءَ جو رواج،
نالڪ آھن تون انهن سان آشنائي ڪين ڪر.

تنهنجي واسينگن کان وڌو ۽ آھن جي وات ۾،
تون انهن سان پيار جي ڀلجي ڀلائي ڪين ڪر.

حسن جيسين آھ، تيسين ناز برداري ڪندا،
سونهن وٺي سڀ ڪجهه ويو اڙي ڪچائي ڪين ڪر.

ڪونه آ ناصح دڪايل، پر حسينن جو غلام،
هڪ ڀلي جڳھ سان ڏنگو هون سان ڏنگائي ڪين ڪر.

او ساقِي!

ساقِي پيري ٲِي شراب بهار آئي!
ٲِيو شروع ٲُور ٲٲون عشق جي افساني جو،
ڪوليُو ٲروارو جڏهن ساقِي ٲو مٽخانِي جو،
چؤ طرف رنگ چمِيو چاڪندي پٽماني جو،
جنهن کان سالر نه رهيو هوش ڪنهن مستاني جو،
ساقِي پيري ٲِي شراب بهار آئي.

پين هزارن ڪي چڏِي ٲنهنجو ٲِيٲ آيس مان،
دل ڪڍِي سيني منجهان ٲوڪِي ٲِيٲ آيس مان،
ٲنهنجي ٲر ٲِي هڪوار جيٲُ آيس مان،
هيءَ محبت رڳو عيوض ۾ پِيٲ آيس مان،
ساقِي پيري ٲِي شراب بهار آئي.

روبرو منهنجي رقيبِن ڪي وهاري وينٲين،
دل حريفِن جي هوشيارِيءَ تي ٲون هاري وينٲين،
جام تي جام پوين پين ڪي پياري وينٲين،
رڳو دلدار ٲڪايل ڪي وساري وينٲين!
ساقِي پيري ٲِي شراب بهار آئي

دلبر جي بي رخي

شعر :-

ڪلهوڙي خاص محل ۾ اڳي کان دور ٿي وياسين،
 رڳو ٽنهنجي رڪي رخ کان سڄڻ رنجور ٿي وياسين.
 تڏهن دلبر چيو۔ پل ڇڏ ڊڪايل پنهنجي قسمت کي،
 اسان بين جي نگاهن ۾ هيٺ نظر منظور ٿي وياسين.

محل ۾ مون نه سمجهو مٺار جو اشارو،
 مونکي هو ياد پهريون دلدار جو اشارو.

قسمت ۾ غير جي هو حاصل وصال، شايد!
 نادار ڪسان مٽي ٿيو زردار جو اشارو.

آزي گهڻي ڪمي مون پيرا گهڻا پريا مون،
 انسوس، پر نه آيو اقرار جو اشارو.

دلبر جي بي رخيءَ کان گهال ٿي دل ڊڪايل،
 نشتر کان تيز نڪتو انڪار جو اشارو.

ياد پيا پهريان زمانا

تنهنجي الفت جا ڀرين پهريان زمانا ياد پيا،
ياد پيا بائبل جا سي خوشدل ڏوانا ياد پيا.

اڄ رڳو هڪ جام عيوض ٿو اڳيون ڳاڙهيون ڪرين،
پر پيارينءَ جي اڳي پڙمانه جانا ياد پيا.

تو رقيب رُسيه کي عذر ٿي جيڪي ڏنا،
اڄ اُهي ساڳيا وري مون لاءِ بهانا ياد پيا!

بيوفا جي عشق ۾ بي خود دڪايل کي ڏسي،
ڪوھ ڪن فرهاد پارا ٿئي ديوانا ياد پيا.

دور ڪر حجاب جو پردو

دور ٿئي جي حجاب جو پردو،
منهن مثل تان نقاب جو پردو.

رخ تان دلبر پري جي زلف ڪري،
چاڪ ٿئي آفتاب جو پردو.

ٻوچ بوتل جو ڪول اي ساقي!
چڏ عتافي شراب جو پردو.

دل دکايل تي ڪيسين وڃندو اڃا،
۴۴- لڏا هي عتاب جو پردو؟

مايوس دل

مدت کان بعد آيو جلائڻ جي واسطي،
مايوس دل ۾ آڱ لڳائڻ جي واسطي.

پيدا ڪري زقيب سان سهڻو شناس خاص،
آيو هو پاڻ مونکي ٻڌائڻ جي واسطي!

ٻانهون وجهي گلي ۾ پڙهي جي، غضب ڏسو!
آيو ٿئي ڪيس مون سان ملائڻ جي واسطي.

هن بي وفا جي ذات کان مولائي امان ڏي،
آيو هو مفت دل کي دکائڻ جي واسطي.

آخر چڙهي هو شوخ دکايل چڻي ويو،
لائق تون آهين ٺوڪرون کائڻ جي واسطي.

بي لحاظ سڃڻ

مون رکيو سهڻي جو هربات ۾ هربار لحاظ،
پر نه سنڀران جو ڪڏهن منهنجو رکيو يار لحاظ.

ڏينهن ڏکندي ٿو لنگهي، رات گذاريان رندي،
عمر ساريءَ ۾ سڪيو ڪين ستمگار لحاظ!

جلد بازي نه ڪجي دل جي ڏيڻ ۾ ايڏي،
دل وٺي جي نه رکي ٿو ڪوئي دلدار لحاظ.

فتنه سازيءَ کان رهيتو نه ڪڏهن باز رقيب،
نامہ گُل ۾ جي مروت، چو رکي خار لحاظ.

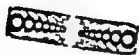
سخت دل آءِ دکايل سان ستمگر، ليڪن،
غير جو ٿو رکي هو بي وفا سؤ بار لحاظ.

ٿا رڻن تنهنجي ياد جا

منهنجي هر عرض تي هر وار تو ڪن ٿا ڪٽي،
 تو ئي دل سخت ڪلاميءَ سان ٽڪر چا ڪٽي،
 تو حياتي منهنجي خوش باش مان بيزار ڪٽي،
 تو ڪڏهن مون تي نظر رحم نه سرڪار ڪٽي،
 تارين نفرت جي ٿو مون کان توکي نفرت جو قسم،
 منهنجي خوابيده محبت کي جڳائين ڇو ٿو.

هون چيو - آهيان مٺا ٿو ٿي مثل پروانو،
 تنهنجي محبت سندو مشتاق مثل مستانو،
 تو غصي سان ٿئي چيو - آهيان ته ڪو ديوانو،
 ڇا دکايل! تو آ گهر سهجھو يا پاڳل خانو،
 منهنجي روڊن جي ڪڏهن ٿو ٿئي پرواه ڪٽي،
 اڄ منهنجي ياد ۾ تون آنسو وهائين ڇو ٿو؟

هڙ رٿندو رهيو!

شعر ۱۰

حال مون هيٺان بڻايا بي وٺا تنهنجي ڪري،
 ٿوسهان هرڪا مصيبت مهلڪا تنهنجي ڪري،
 ڪن چيو آهي چريو ۽ ڪن ٿئي سوداڻي سڏيو،
 سڀ سهان ٿرو پٽ مان جي جي وريا تنهنجي ڪري.

منهنجي دردن جا ٻڌي هو داستان، رٿندو رهيو،
 پنهنجي ظامن جا سڻي ظالم بيان، رٿندو رهيو.

عشق مجنون ۽ جا قصا اڪثر پراڻا ٿي ويا،
 مون ۾ سڏا جا ڏسي سهڻو نشان، رٿندو رهيو.

ٿي پشيمان يار وارن جو وڌو رخ ٿي نقاب،
 منهن لڪائيندو حجابان، مهربان، رٿندو رهيو.

حسن خوبان، ماءُ تابان کي ڏسي قربالتو،
 دور ٿي ويا دل دکايل جا گمان، رٿندو رهيو.

تا رٿڻ تنهنجي ياد جا

اکڙين جو تاب

شعر :-

دانهن منهنجيءَ ڏي نه ٿو ڪو ڌيان ڏين؛
پر نئون هر روز ٿو خفي خان ڏين!

تنهنجي اکين جو تاب سهارِي نٿو سگهان،
دلدار دٻڊو ٿي نهاري نٿو سگهان.

مان بي ڪنار بحر وهان ٿو هجر ۾،
ليڪن هنجون به ٿو اڳيان هاري نٿو سگهان.

ٿي ٿا وڃن سهي سان زماني جا غم غاٽ،
ليڪن شب فراق وساري نٿو سگهان.

ماهر هو دل وڙ ۾ دکايل اڳي، مگر،
اڄ ڪنهن حسين کي مان ڌاري نٿو سگهان.

وساريل افسانو

مون وساريو وري افسانو ٻڌائين ڇو ٿو،
نار ٿاوار کي تيزيءَ سان نچائين ڇو ٿو.

مون چيو- سهڻا سڄڻ! شور شع ۾ ڇا جو،
رعيو خاموش مدت کان سو وڃي ٿو باجو،
رهڻ توکان ٿئي گهريو ڪين ڪڏهن هون آجو،
اڄ کپي ڪين مگر تنهنجي ڏکڻ جو ڏاجو،
منهنجي ڪوشش ٿي رهي ٿو ڪي فراهم ڪريان،
پاڻ هر وار اچي يساد ڏيارين ڇو ٿو؟

مون چيو- منهنجي ڪڏهن وصل جو وارو ايندو،
ٿو چيو تنهنجو گذر رنج و الم ۾ ٿيندو،
ڄاڻ اهرئي نه رهي درد ۾ دلبر نيندو،
سوز سڙن جو نه ڄاڻم ته ستمگر ڏيندو،
ساز دل آهه ٿئڻو تار محبت آ خاموش،
جا اجهامي سا وري آڳ لڳائين ڇو ٿو؟

وصل جو ارمان

چو اجايو ٿو جراخن جي هٿان ڏيارين عذاب؛
مرض ۾ ايندو دوا سان ڪين هڏ ٿيرو جناب!
تنهنجي ئي هٿ ۾ رڳو آ هن دڪايل جو علاج،
يا مسيحا ٿي دلبر! يا ته ڏي هڪڙو جواب.

نه سر ۾ هوش آ منهنجي نه ٿن ۾ جان باقي آه،
مگر هان، دل ۾ تنهنجي وصل جو ارمان باقي آه.

سندءِ ترچي نظر سهڻا رسايا زخم سيني ۾،
ملم ميلاپ جو مون لءِ رهيل درمان باقي آه.

جدائي جي گهڙي هرڪا اي سهڻا ٿي ورهيه گذري،
ملاپ جي ڪر، اهو تنهنجو رهيل احسان باقي آه.

دنيا جي بي بڻائيءَ تي ڪوٺ بانور اجايو ٿي،
دڪايل حسن جو چٽڪو گهڙي مهمان باقي آه.

ڏسان ته سڀين!

شعر:-

اڃا ڪيسين اُڃاڙي دل، غريبن کي ستائيندين،
وڇوڙي ۾ تون عاشق کي ڀلا ڪيسين رلائيندين،
ڇيائين ڇا اڃا بڪرات هيءُ مونکي ٻڌائيندين،
دڪايل! لاڙڪاڻي کان ڪڏهن تون موڪلائيندين؟

دلبر ڏسان ته ڪيسين جو رو جٺا ڪرين ٿو،
جا دل ڏني هون توکي تنهن دل سان ڇا ڪرين ٿو؟

مونکي رڳو رکين ٿو ناڪام آسون ۾،
پين سان ته روز سهڻا! وعدي وفا ڪرين ٿو.

منهنجي وفا جي عيوض تو ڇا ڏنو اي طالب!
معتل ۾ غير جي خود منهنجي گلا ڪرين ٿو.

دل جو وٺڻ دڪايل! آهي ڏکيو ڇيائين،
هو بي گلا ڪري ٿو، تون پي خٺا ڪرين ٿو.

وصل جو ارمان

چو اجايو ٿو جراخن جي هٿان ڏيارين عذاب؛
مرض ۾ ايندو ڏوا سان ڪين هٿ ڦيرو جناب!
تنهنجي ئي هٿ ۾ رڳو آ هن ڏکائيل جو علاج،
يا مسيحا ٿي دلبر! يا ته ڏي هڪڙو جواب.

نه سر ۾ هوش آ منهنجي نه ٿن ۾ جان باقي آه،
مگرهان، دل ۾ تنهنجي وصل جو ارمان باقي آه.

سندءِ ترچي نظر سهڻا رسايا زخم سيني ۾،
بلم ميلاب جو مون لءِ رهيل دِ رمان باقي آه.

جدائي جي گهڙي هرڪا اي سهڻا ٿي ورهيه گذري،
ماڻ جي ڪر، اهو تنهنجو رهيل احسان باقي آه.

دنيا جي بي بڻائيءَ تي ڪرڻ بانور اجايو ٿي،
ڏکائيل حسن جو چٽڪو گهڙي مهمان باقي آه.

بي خطا نه هار

شعر:-

خيال يار ۾ سمجهو ٿئي مون مجاز نه آءُ،
مگر مجاز سوا مٿج برق ناز نه آءُ،
زبان حسن جو قاصد ڪان هي ٻڌم مصرع،
نياز ڪنهنجي جو خواهان بي نياز نه آءُ!

بي خطا سهڻا نه ڪنهن کي هار ٿون،
اڇ، اڇي ڏس! منهنجي حالت زار ٿون.

بستري تان موت جي ٻي جي آڻان،
لحد تي هارين جي آڻسڙ چار ٿون!

بي وفا توکي سڏن جي عام ٿا،
بارن ٽنڪي بڻي ڏيکار ٿون.

دل ڊڪايل جا ڏنھان ڊڪندا ڏسي،
هه، ٻيهر ڪين ٿوڪي هار ٿون.

زوريءَ تو کسي دل کڻي دلدار ڏني مون،
 ليڪن نه خوشيءَ سان هئي منار ڏني مون.
 حيلو نه هليو هاءِ ڪو، لاچار ڏني مون،
 انڪار ڪريان ڪهڙو مان، سرڪار ڏني مون،
 دل ڏيڻ جي ائين ڏوهه آ سؤ وار سزا ڏي،
 تون ڪجهه ته ڀلا ڏينم سڄڻ ڪجهه ته ڀلا ڏي.

آخر مون چيس روئي سڄڻ ڪي ته ڀلا ڏي،
 خيرات پري گنج مان ڪجهه نام خدا ڏي،
 ڪافي ٿيو سمو سؤر ڪي دلدار دوا ڏي.
 هن برهه جي بيمار ڪي هڪوار شفا ڏي،
 دلدار وٺي دل نه دکايل ڪي دعا ڏي،
 تون ڪجهه ته ڀلا ڏينم سڄڻ ڪجهه ته ڀلا ڏي.

بي خطا نه هار

شعر:-

خيال يار هر سمجهو ٿئي مون مجاز نه آه،
مگر مجاز سوا هڪج بـسـرقِ ناز نه آه،
زبان حسن جو قاصد کان هي ٻڌم مصرع،
نياز تنهنجي جو خواهان بي نياز نه آه!

بي خطا سهڻا نه ڪنهن کي هارئون،
اڄ، اڄي ڏس! منهنجي حالت زارئون،

بستري کان موت جي ڀي جي آڻان،
لعد تي هارين جي آنسو چارئون!

بي وفا توکي سڏن جي عام ٿا،
باوفا تنکي بـسـئي ڏيکارئون.

دل دکايل جا دُنهان دکندا ڏسي،
هڪ ڀيرو ڪيڏن توکي هارئون.

دل جلائي ڇا ڪندين؟

جان اي جانا جدائيءَ ۾ جلائي ڇا ڪندين؟
منتظر دل کي اڃا ايڏو رلائي ڇا ڪندين!

روح کان خالي نه آهي انتظار جي گهڙي،
بيقراريءَ جا ڏئي مدد ما ستائي ڇا ڪندين.

تنهنجي اک جو هڪ اشارو ئي پيام موت آهي،
ناز جي تلوار تيزيءَ سان نچائي ڇا ڪندين.

زندگيءَ ۾ ڪين سنڀران وصل جي ڪا رات مان،
دردِ فرقت ۾ سڪايل کي سڪائي ڇا ڪندين؟

دل ڏڪايل ۾ رڳو ارمان رهجي ٿو وڃي،
بعد مرڻي لاش تي ايندين الائي ڇا ڪندين.

ڪجهه ته ڀڃ ڏيندو

تون ڪجهه ته ڀڃ ڏيندو سچڻ! ڪجهه ته ڀڃ ڏي،
تون ڪجهه ته ڀڃ ڏيندو سچڻ ڪجهه ته ڀڃ ڏي.

ڪنهن ڏينهن ڦيرو گذارڻ جي دلدار جي درڪان،
دل کي مون لڪايو کڻي دلجو جي نظر کان،
واٽس نه اچي هوس انهيءَ زور و زور کان،
دل ڳڻي آئي عشق جي آئين جي اثر کان.
هڪ آه ڪري مون چيو ”الله پناه ڏي!“
تون ڪجهه ته ڀڃ ڏيندو سچڻ ڪجهه ته ڀڃ ڏي.

آف دانن جي آواز تي در بند ڪيائين،
هڪ چوڪ پوري بي خطا پوري کي چڪيائين،
منهن سان پڻ ڪين کڻي ڪين ڪيائين،
وڃ! شوخ نگاهن سان چڙهي نيٺ چيائين،
دل ڏيئي هٿن سان ته ڏي ڏوهه تضا ڏي،
تون ڪجهه ته ڀڃ ڏيندو سچڻ ڪجهه ته ڀڃ ڏي.

ن تنهنجي ياد جا

تنهنجي ڪري

ال مون اهڙا بڻايا بي وفا تنهنجي ڪري،
سڌم هرڪا مصيبت مهاڪا تنهنجي ڪري.

دل پلي پنهنجن کان مون توکي فقط پنهنجو ڪيو،
۽ ڇيم خوش رنگ دنيا کي وداع تنهنجي ڪري.

ڪن ڇيو آهي ڇريو ۽ ڪن جنوني ٿئي سڏيو،
سڀ سٺا ٿئي ويٺ مون، جي جي وريا تنهنجي ڪري.

ڏوهه ڌارن جي ڏنا تو دلربا مسڪين کي،
سورسي سانڍيم سڄڻ! سو سؤ دفعا تنهنجي ڪري.

راهه اُلفت ۾ دکايل جي چٽيا ڪندا رقيب،
سي ڇپايم جان پنهنجي ۾ منا! تنهنجي ڪري.

نقاب هٽايو

دلبر هٽايو نقاب، نقاب، نقاب اي جانا!
عاشق سان ڪهڙو حجاب، حجاب، حجاب اي جانا!

دل ٿي تو ريءَ تڙ ٿي دلبر!
ڪر ڪو اقرار اي سهڻا! ڏي ڪو ديدار اي سهڻا
بي- جا هي ناز جناب،
وصل ڏي يار شتاب، شتاب، شتاب اي جانا!

تون ميءَ حسن جو هڪ جام پري ڏي ساقِي،
ڏي دکايل کي، مگر پُرت ڪري ڏي ساقِي!

محب ملڻ جي ڪوڪا مون سان،
تير نظر جو گهايل- دلبر هي آهه دکايل،
هر دم هي ڪين شباب.
برهم ڪيو بي تاب، بي تاب، بي تاب اي جانا!
دلبر! هٽايو نقاب....

ڪوڙو اقرار

ڪري اقرار الفت جو اي سهڻا! عام محفل ۾،
الائي ڇو نٿو پاڙين پيرين انجام محفل ۾!
ڏني مون دل ڪيڍي توکي رڳو هڪڙي اشاري تي،
مگر مونکي ڪرين ٿو روز شب ناڪام محفل ۾.
نگاهون شوخ پهرن ٿيون جڏهن جامون آڏائن جو،
تڏهن ٿو بي خوديءَ ۾ ٿي وڃان بدنام محفل ۾.
سندم ڳوڙهن جي وهندڙ نهر ۾ خود وهنجي ٿو ڪوثر
مڇي ٿو بي ڪسيءَ منهنجيءَ تي آڇ هاتام محفل ۾.
جاري وڃي دل رقيببن جي دڪايل آتش غم کان
جڏهن ساقي! ڏنو پلججي ٿو مونکي جام محفل

انڪار ۾ آزار

اقرار ڪري ٻار ڇو انڪار ڪرين ٿو،
پيدا هي نئين سر نقون آزار ڪرين ٿو!

فرقت ۾ سندن محب ٿو شب روز گذاريان،
منهنجو نه ڪڏهن پلجي تون ويچار ڪرين ٿو.

رغبت ٿو رکين ٻين سان، مگر مون سان بهانا!
افسوس رقيب ڪي رڳو پيار ڪرين ٿو.

ٻين سان ته دکايل ٿو ڪرين روز رهاڻيون،
مون سان نه محبت ۾ ڪو اظهار ڪرين ٿو!

سڪا دلاسا

مونکي دلدار دلاسن تي وهارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

تون رقيب سان نپاڻن کي وفا ٿو سمجهين،
ماڻ منهنجيءَ کي مڻامنهنجي رضا ٿو سمجهين؛
شوق ديدار کي دلدار خطا ٿو سمجهين،
دل جلاڻن تون رڳو ناز و آڏا ٿو سمجهين!
ڏيئي هر روز بهانا، مونکي تارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

عشق تنهنجي ۾ بُرا حال ٿيا منهنجا دلبر!
تو بنا آب اکين مان ٿو وهايان هر هر،
مونکي ڏينهن رات پرين آهه رڳو تنهنجي پچر،
تون مگر ڀلاجي به منهنجي ٿو لهين ڪين خبر!
واعدا پهريان سچڻ يار وسارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

منهنجي لء آھ ڏکي تنهنجي جدايي سھڻا،
 ھڪڙو ڀيرو ته اچي ڪر ڪا ڀلائي سھڻا،
 آھين ھونڪي تون فقط ياد سدائي سھڻا،
 مون نڀايو تو ھڪر ڪانہ نڀائي سھڻا!
 ڏس دکايل ڏي رڳو، ٻين ڏي ٺھارين چوڻو،
 لکي لکي غير جي گھر رات گذارين چوڻو؟

سڪڻا دلاسا

مونکي دلدار دلاسن تي وهارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

تون رقيب سان نپاڻڻ کي وفا ٿو سمجهين،
ماڻ منهنجيءَ کي منامنهنجي رضا ٿو سمجهين؛
شوق ديدار کي دلدار خطا ٿو سمجهين،
دل جلاڻ تون رڳو ناز و آڏا ٿو سمجهين!
ڏيئي هر روز بهانا، مونکي تارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

عشق تنهنجي ۾ ٻُرا حال ٿيا منهنجا دلبرا!
تو بنا آب اکين مان ٿو وهايان هر هر،
مونکي ڏينهن رات پوين آهه رڳو تنهنجي پيڇر،
تون مگر ڀلجي به منهنجي ٿو لهين ڪين خبر!
واعدا پهرين سڄڻ يار وسارين ڇو ٿو،
لکي لکي غير جي گهر رات گذارين ڇو ٿو؟

بي وفائي ڪين ڪر

دل وٺي قابو ڪري پوءِ بي وفائي ڪين ڪر.
پيار ڏيئي پهريون هينئر جو روڊ جفاڪي ڪين ڪر.

ڏينهن تنهنجي ياد ۾ رات اوسيڙي لنگهي،
آتش فرقت ۾ ايتري دل جلائي ڪين ڪر.

پل وڃي پرڀت رقيب سان رهاڻيون ڪر، مگر
رو برو منهنجي تہ بچي سان آڪه اڙائي ڪين ڪر.

دل ڏئي پوئين شڪايت جو چيائين، ڇا ضرور؟
اي دکايل! يا تہ اهڙي دل لڳائي ڪين ڪر.

دل روءُ ڀل

دلبر جي بي رخيءَ تي دل بيهزار روءُ، ڀل روءُ ڀل روءُ!
حسرت جا لڙڪ هاري ليل و نهار روءُ، ڀل روءُ ڀل روءُ!

فرقت جي زندگيءَ کان بي جان، جان ٿئي،
ڪر چاڪ چاڪ داهن، سينو فگار روءُ، ڀل روءُ ڀل روءُ!

هن بيڪسيءَ ۾ اي دل ٿي ڪين نا اُميد،
مرندي گهڙيءَ هلي من ڏيڊار يار روءُ - ڀل روءُ ڀل روءُ!

هي درد دل دڪايل جنهن کان نصيب ٿيو،
تنهن سِير-تن سڄڻ ٿان گهوري هزار روءُ، ڀل روءُ ڀل روءُ!

هءِ دل!

وڪڻي هءِ دل زخمي نگاه سان،
وڪڻي هءِ دل، بس وئي هءِ دل!
توڪڻي هءِ دل زخمي نگاه سان.

نيچي نظرن سان جڏهن يار! نهارڻ وينئين،
وار آئيني ۾ دلدار سنوارڻ وينئين،
مرم جي مرڪ سان مشتاق کي مارڻ وينئين،
دل ڏکائيل جي دلاسن سان ڌارڻ وينئين،
توڪڻي هءِ دل زخمي نگاه سان.

عشق جي چوٽ ڪو اُستاد ارسطوءَ کان پڇي،
قيس ليليٰ ۾ لڏو ڇا هو، ڪو مجنوءَ کان پڇي،
ٿي چري چاهه چنيسر ۾ ڪو ڪونڌروءَ کان پڇي،
مون ڏٺو ڇاهو پنهنجي يار ۾ ڪو مون کان پڇي،
توڪڻي هءِ دل زخمي نگاه سان.

هجر جي هرڪا ڪهڙي آھ، مصيبت جي ڪهڙي،
 سوز فرقت ۾ سڄهي ويو آ سندم ساهه سڙي،
 انتظار ۽ کان اکين ۾ ٿا اچن لڙڪ لڙي،
 ڀرت پاڙي مون پوين ٺهنجي مگر ڪين ٻڙي،
 تو ڪٿي هاءِ دل زخمي نگاهه سان.

دل وٺي پهرين پوءِ دلدار دغا باز نه ٿي،
 پنهنجي همدم کي ڇڏي غير سان ههراز نه ٿي،
 ناز بردار دڪايل سان ٽيون ناساز نه ٿي،
 نياز وارن سان ستمگرا ايڏو بي نياز نه ٿي،
 تو ڪٿي هاءِ دل زخمي نگاهه سان.

ياد نه ڪر!

ياد نه ڪر بي تاب دل،
 روز جا غم نوان نوان.
 يار جي بند زلف جا،
 پيچ ۽ خم نوان نوان.

تنهنجي نگاهه ناز جو،
 گهايل نه مان هڪڙو، مگر
 پيدا ڪرين ٿو روز روز،
 گهايل صنم نوان نوان.

پين سان ته روز وصل جا،
 سهڻا کلي وعدا ڪرين؛
 مونکي رڳو ٿو ڏين عجيب،
 رنج و الم نوان نوان.

هاءِ! دکايل هو اڳي،
 هن سوزش غم کان بي خبر،
 عشق ۾ تنهنجي ٿيا نصيب،
 ڪيڏا ستم نوان نوان.

مائل ستمگر ٿي ويو

دل وٺڻ جي واسطي مائل ستمگر ٿي ويو،
رات محفل ۾ هي سارو راز ظاهر ٿي ويو!

محب ماري ٿئي رکيو تنهنجي رسامي جي آڌار،
مرغ دل مان ڏيري ڏيري پار خنجر ٿي ويو.

ڪيئن پلا ڏيڊار تنهنجو دلربا ٿيندو نصيب،
آئينو ڪمبخت پي حيرت کان پٽو ٿي ويو.

ناز واري چال آهي چلولي مشوق جي،
بيچ جنهن جنهن زلف ۾ پيو سو ته گهونگهو ٿي ويو.

اي دڪايل حسن وارن جي عداوت کان امان،
منهنجي داءِ مان ناز جو بس پار نشتر ٿي ويو.

روان ٿي سگهه

ياڻ ٿي سگهه ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي
 روز ڇا غم روان روان
 ڀار ڇي ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي
 ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي

گهڙي ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي
 گهڙي ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي
 پيدا ڪرين ٿو روز روز
 گهڙي ٻيڙي ٻيڙي ٻيڙي

پين سان ٿي روز روز
 سهڻا ڪاري وارا ڪرين
 مون ڪي رڳو ٿو ڏين ڪرين
 رنج و الم روان روان

هه! ڏکيل هو اڳي
 هن سوزن غم کان ٻي خبر
 عشق ۾ ٿيڻ ٿيڻ ٿيڻ
 ڪيڏا ستم روان روان

ديدار صدقي دل

لٽائي دل مون در تنهنجي فقط ديدار جي صدقي،
 ڏنم خود جان نذرانو ڪري هڪ پيار جي صدقي.

نگاهن ۾، ڏنيءَ جو واعدو سهڻا وفا وارو،
 اچڻ توکي مناسب هو، انهيءَ اقرار جي صدقي.

رتيبن سان رهاڻين ۾ گذاريءَ روز شب، ليڪن،
 گهڙي هڪڙي نه دوست آه هن بيمار جي صدقي!

پڙهي جنهن ۾ مون تنهنجي حسن جي تعريف اي جانان!
 ڏيارين وصل من پنهنجو انهيءَ اخبار جي صدقي.

کنا دل دڪايل جي اچي ڪر اي صنم پوري،
 نبيءَ شيرين زبان جادو ۾ پري گفتار جي صدقي.

ديدارِ صدقي دل

لڳائي دل مون ڏر تنهنجي فقط ديدار جي مدقي،
ڏنر خود جان نذرانو ڪري هڪ پيار جي مدقي.

نگاهن ۾، ڏنيءَ جو واعدو سڻا وفا وارو،
اچڻ توکي مناسب هو، انهيءَ اقرار جي مدقي.

رقيب سان رهائين ۾ گذاريءَ روز شب، ليڪن؛
ڪپڙي هڪڙي نه فرصت آهه هن بيمار جي مدقي!

پڙهي جنهن ۾ مون تنهنجي حسن جي تعريف اي جانان!
ڏيارين وصل من پنهنجو انهيءَ اخبار جي مدقي.

تمنا دل دکايل جي اچي ڪر اي سمنڊ پوري،
انهن شيرين زبان جادوءَ پري گنتار جي مدقي.

ڪٿان آڻيان سا دل!

آءُ ڪٿان آڻيان سا ٽولاءِ محب! نڱين دل نقد ڏهاڻي،
سڀني ۾ مون وٽ آهي، پر پرزا پرزا ٿيل پراڻي.

شيشي-دل تي شام صبح جي ٿيندي رهندي هيئن سنگباري،
پڇندي پوندي، چورڻ ٿيندي،
ثابت ڪيئن رهندي سا راڻي!

پولي پالي دل ويڇاري پاڻ ڏيئي جنهن پاڻ وساريو،
هڪ ئي ديد ڪئي ديواني
ري ملهه تنهن جي دست وڪاڻي

توڪي گهرجي روز نڱين دل روز نڱين رنگين فسانو
ڪاٿون آڻيان آءُ اهو رنگين مزاج، سدا جي جواڻي

مون وٽ آهه دٽايل دال جا، ڏيڻ چاڻي پروڻ نه چاڻي
نانءُ ڏئي ڪر سا تون پنهنجي، پڳل ڀريل جا آهه نماڻو

آهي ڪو خريدار!

هڪ دل جو خريدار ڪهي دل جو خريدار
آهي ڪو خريدار؟

قيمت ۾ اٽل طلبين رڳو، وصل جو اقرار.
آهي ڪو خريدار؟

او نازو آدا وارا!

او ترچي نگاه وارا،

سستو هي اٽلي سودو،

او زلف بلا وارا!

هي دل جو خزانو ٿو وڃي مٺيت ۾ لاجار.

آهي ڪو خريدار!

ٿا رڻ ٿنهنجي ياد جا

اڪڙين کي خطاب

آھ اڪڙين کي ماريو اڄ بي توس خوني خطاب،
 نازداريءَ جي نظر سان ڪن ٿيون عاشق کي ڪباب.
 ٽپز ٿاوارون، تفنگ ۽ ٻيهن جا نيزا نوان،
 برھ جي برجڻن اڳيان کي جوان ٿي ڏيندا جواب.
 بي قرار آھ زاري جوش جاري روز شب،
 هر طرف کان عاشقن جي لاءِ اُٿيل آھي عذاب.
 ماڻھو محبوبن پست لاءِ ٿي ڪپي جرات جف،
 اُٿل پلٽن ٿي لکن ۾ جاءِ اُت ناهي جناب.
 وقت وڃي ڇو وڃائين هن دنيا جنجال
 ڪنهن سٺي ويهي ته ڪر ڪو وقت قيمت جو حس.
 اُنڱ سويرو سوچ ڪو غافل دڪايل ڇو ره
 باغبان بڻجي ڪرين خود باغ کي ڇو ٿو

هستيءَ جي باغ جا رنگ

باغ هستيءَ جا پيا رنگ نرالا بڻجي،
عشق سهڻي ڀرويس جا منجهان مان ڇا بڻجي!

جان بخششي ٿو نئين، پيار جو گفتو هڪڙو،
آيو مون لاءِ الله ڄاڻي سڀڪا بڻجي.

قيص يارن کي چيو سؤ دفعا مان سجدو ڪريان،
جي اچي منهنجي اڳيان خود خدا ليلجي بڻجي.

عيش جي شام هجي وصل سندي رات هجي،
حسن دلبر اچي شب روز تماشا بڻجي.

دل عيوض توکي ڏکائيل! ٿيو ڀلا ڇا حاصل؟
هونڪي، دلبر کان مايا درد دلاسا بڻجي.

دڻن ٽنهنجي ياد جا

اڪڙين کي خطاب

هه اڪڙين کي مايو اچ بي توس خوني خطاب،
مازداريءَ جي نظر سان ڪن ٿيون عاشق کي ڪباب،
تيز ٽـاوارون، ٽـفنگ ۽ نيھن جا نيزا نوان،
برھ جي بوجھن اڳيان ڪي جوان ٿي ڏيندا جواب،
بي قرار ٿي آھ زاري جوش جاري روز شب،
ھر طرف کان عاشقن جي لاءِ اُٿيل آھي عذاب،
ملڪ محبوبِي پسڻ لاءِ ٿي ڪپي جرات جفا،
اُت پلٽان ٿي لکن ۾ جاءِ اُت ناھي جناب،
قت وِرت چو وڃائين هن دنيا جنجال ۾
ڪنھن سھي ويھي ته ڪر ڪو وقت قيمت جو حساب
اُت سويرو سوچ ڪر، غافل دڪايل چو رھڻين
باغبان ٻڌجي ڪرين خود باغ کي چو ٿو خواد

گل ٿا رڻن ٿنهنجي باد جا

گهر ڇڏي سانجهيءَ صبح ٿين ٿا وڃي اونڌا سنوان
ٿا ڪهن مسجد مندر پانيڻ ۾ ڇاڃي ڪري؟

ڇاهه ڪنهنجيءَ ۾ ڀلا شب روز فاقه ٿا ڪڍن
ورت روزي جا ٿا ڏين تن کي ٿسا ڇاڃي ڪري؟

هي حسد ناهي ته ڇا، نه ته سوال ڪهڙا ٿا ڪريو
ويو ملي اڄ آهه ڪافر کي خدا ڇاڃي ڪري؟

مون ته پنهنجي يار جي صورت ڏسي سجدو ڪيو
اڻ ڏٺي جي عشق ۾ هو ٿيا انڌا ڇاڃي ڪري؟

راز هن ديوانگيءَ جو ڀورين ڀل تن کان پڇيو
ڀو چٽو ٿو ڪٿي دڪايل! هيءَ خطا ڇاڃي ڪري.

—

—

—

—

—

هون کان چوڻا پڇو؟

ٿا پڇو هون کان ته هُن تي ٿيس فدا چاڃي ڪري،
سوار ٿي هيءَ عشق جي سر تي بلا چاڃي ڪري؟

ڪنهن هڪو نياپو هو بلبل ڪي، ته گلشن ۾ اچي،
دربدر ٿي خواه خواه هو پو پلا چاڃي ڪري؟

حسن مقناطيس جي ڪو ڪل پتنگن کان پڇي،
جي شمع جي لاڻ تي جيئري جايا چاڃي ڪري

گل ٿا رتن تنهنجي ياد جا

ڪهر ڇڏي سانجهيءَ صبح ٿين ٿا وڃي اونڌا سنوان؛
ٿا ڪهن مسجد مندر ٻانڀڻ ملا ڇاجي ڪري؟

ڇاهه ڪنهنجيءَ ۾ ڀلا شب روز فاقه ٿا ڪين؛
ورت روزي جا ٿا ڏين تن کي ٿسا ڇاجي ڪري؟

هي حسد ناهي ته ڇا، نه ته سوال ڪهڙا ٿا ڪريو،
ويو ملي اڄ آهه ڪافر کي خدا ڇاجي ڪري؟

مون ته پنهنجي يار جي صورت ڏسي سجدو ڪيو،
ان ڏني جي عشق ۾ هو ٿيا انڌا ڇاجي ڪري؟

راز هن ديوانگيءَ جو، ٻهريين ڀل تن کان پڇيو،
پوڇڻو ٿو ڪٿي ڏکائيل! هيءَ خطا ڇاجي ڪري.

.....

هون کان چوڻا پڇو؟

ٿا پڇو هون کان ته هُن تي ٿيس فدا چاڃي ڪري،
سوار ٿي هيءَ عشق جي سر تي بلا چاڃي ڪري؟

ڪنهن هڪو نياپو هو بابل ڪي، ته گلشن ۾ اچي،
دربدر ٿي خواهمخواه هو پو پلا چاڃي ڪري؟

حسن مقناطيس جي ڪو ڪل پتنگن کان پڇي،
جي شمع جي لاڻ تي جيئري جلبا چاڃي ڪري؟

- ۸۶ . ۶۵ . چا چران؟
 ۸۷ . ۶۶ . ٻو چا کي
 ۸۸ . ۶۷ . بي وفا هي لء مراڻي
 ۸۹ . ۶۸ . ٿڌو ٻار ئي ويو
 ۹۱ . ۶۹ . اڪيون ٿي نه ٿي
 ۹۲ . ۷۰ . ٿون ئي ٻڌاء
 ۹۳ . ۷۱ . ٻار ٻوڏيندو وڃانءِ
 ۹۴ . ۷۲ . واه واه سڄڻ
 ۹۵ . ۷۳ . دم دم هجي غم
 ۹۶ . ۷۴ . وري نه سکر آهي
 ۹۷ . ۷۵ . گل ٿا روئن ٿي پڄي ياد جا

ڀلنارو

صحيح	ست	غلط	برائو
۲۱	۱	دل وٺي	دل وٺي
۳۶	۲	ٿار ٿار	ٿار ٿار
۵۳	۳	اور	اور

Printed by Shri Mellaram M. Vaswani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

&

Published by Krishna Bhambhani Secretary Lok Sahitya
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

۵۸. موزڪي ياد نه آھ
۵۹. خدمت ۾ منظور ڪر
۶۰. ڪيئن ايندو دلدار
۶۱. وڃي پاڻ ڄاڻو
۶۲. پڪل دل
۶۳. عجيب مجاز
۶۴. پهرئين نظر ۾ وڻي
۶۵. او دلربا!
۶۶. يار ڦري اغيار بڻيو
۶۷. نظر جو ٿير
۶۸. آڳ اجهائي وڃجانءِ
۶۹. انڪار نه ڪر
۷۰. روز روز جي جدائي ٿويه
۷۱. اڃانڪ جو نظر اڙي
۷۲. ڪا واعدِي وفا ڪر
۷۳. بي خطا نه مار
۷۴. غم سان ٿار دل
۷۵. ڦول پاڙجانءِ
۷۶. تنهنجي در تي صدا
۷۷. يار ڪجي نه پڪو
۷۸. چار نگاهون
۷۹. ويه گوڏو گڏي

- ۸۶ . ۶۵ . چا چران ؟
 ۸۷ . ۶۶ . ٻيو چا کي
 ۸۸ . ۶۷ . بي وفا جي لاءِ مرائتي
 ۸۹ . ۶۸ . لڏو پيار لي ويو
 ۹۱ . ۶۹ . اکيون نه ٿي ڦر
 ۹۲ . ۷۰ . تون کي ٻڌاء
 ۹۳ . ۷۱ . ٻار ڏوٽهندو وڃان ٿو
 ۹۴ . ۷۲ . واه واه سڄڻ
 ۹۵ . ۷۳ . دم دم هڻي غم
 ۹۶ . ۷۴ . وري نه شڪر آهي
 ۹۷ . ۷۵ . گل ٿا روئن ٿيندجي ياد جا

ڀلنارو

نرو	غلط	ست	صفح
دل ولي	دل وئي	۱	۲۱
نار ٿلوار	نار ٿلوار	۲	۳۶
اڻور	اور	۳	۵۳

Printed by Shri Melleram M. Vaawani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

Published by Krishna Bhambhari Secretary Lok Sahitya
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

۵۸

۵۹

۶۰

۶۱

۶۲

۶۳

۶۴

۶۵

۶۶

۶۷

۶۸

۶۹

۷۰

۷۱

۷۲

۷۳

۷۴

۷۵

۷۶

۷۷

۷۸

۷۹

۵۸. مونکي ياد نه آه

۵۹. خدمت ۾ منظور ڪر

۶۰. ڪيئن ايندو دلدار

۶۱. وڃي پاڻ ڄاڻو

۶۲. پڪل دل

۶۳. عجيب مجاز

۶۴. پهرئين نظر ۾ وڻي

۶۵. او دلربا!

۶۶. يار ڦري اغيار بڻيو

۶۷. نظر جو ٿير

۶۸. آڱ اجهائي وڃجانءِ

۶۹. انڪار نه ڪر

۷۰. روز روز جي جدائي ٿو به

۷۱. اڃانڪ جو نظر اڙي

۷۲. ڪا واعدتي وفا ڪر

۷۳. بي خطا نه مار

۷۴. غم سان ٿار دل

۷۵. ڦٽل پاڙجانءِ

۷۶. تنهنجي در تي صدا

۷۷. يار ڪجي ته پڪو

۷۸. چار نگاهون

۷۹. ويه گوڏو گوڏي

- ۳۴ ۲۱. دُسان نه سهين
- ۳۵ ۲۲. اکڙين جو تاب
- ۳۶ ۲۳. وساريل افسانو
- ۳۸ ۲۴. هو رهندو رهيو
- ۳۹ ۲۵. ما اوس دل
- ۴۰ ۲۶. بي لحاظ سچو
- ۴۱ ۲۷. ياد بيا پهرين زمانا
- ۴۲ ۲۸. دور گر حجاب جو پردو
- ۴۳ ۲۹. او سائي!
- ۴۴ ۳۰. دلر جي بي رخي
- ۴۵ ۳۱. سائي پري ڏي ڄام
- ۴۶ ۳۲. خود نما دلر
- ۴۷ ۳۳. بي نياز يار
- ۴۸ ۳۴. بي قراريءَ جو علاج
- ۴۹ ۳۵. طبيب ڪونهي
- ۵۰ ۳۶. مون کان نه پيو
- ۵۱ ۳۷. غمزدار دل
- ۵۲ ۳۸. ڪيڙي خبر بي درد ڪي
- ۵۳ ۳۹. عجب دستور
- ۵۵ ۴۰. هر وقت بڻيو ڪاڪل
- ۵۶ ۴۱. ڇا لکان؟
- ۵۷ ۴۲. بيمه دلتاڻو حور وڻ

فهرست

صفحہ

۹

۱۱

۱۲

۱۳

۱۴

۱۶

۱۷

۱۸

۱۹

۲۱

۲۲

۲۳

۲۵

۲۶

۲۷

۲۸

۲۹

۳۰

۳۱

۳۲

۱. مون کان چو ٿا پڇو

۲. اڪڙين کي خطاب

۳. هستيءَ جي باغ جا رنگ

۴. ڪٿان آڻيان سا دل

۵. آهي ڪو خريدار

۶. ديدار صدقي دل

۷. ياد نه ڪر

۸. مائل ستمگر ٿي ويو

۹. هاءِ دل!

۱۰. بي وفائي ڪين ڪر

۱۱. دل روئ پل

۱۲. سڪڻا دلاسا

۱۳. ڪوڙ و اقار

۱۴. انڪار جو آزار

۱۵. تنهنجي ڪري!

۱۶. هٿايو نقاب

۱۷. دل جلائي ڇا ڪندين

۱۸. ڪجهه نه پلا ڏينم

۱۹. بي خطا نه مار

۲۰. وصل جو آرمان

۳۴. ۲۱. ڏسان نه سهڻن
۳۵. ۲۲. اکرين جو تاب
۳۶. ۲۳. وساريل افسانو
۳۸. ۲۴. هر وٺندو رهيو
۳۹. ۲۵. مايوس دل
۴۰. ۲۶. بي لحاظ سچو
۴۱. ۲۷. ياد نه پهرين زمانا
۴۲. ۲۸. دور ڪر حجاب جو پردو
۴۳. ۲۹. او ساهي!
۴۴. ۳۰. دلبر جي بي رخي
۴۵. ۳۱. ساهي ڀري ڏي ڄام
۴۶. ۳۲. خود نه دلبر
۴۷. ۳۳. بي نياز يار
۴۸. ۳۴. بي قرارِيءَ جو علاج
۴۹. ۳۵. طبيب ڪونهي
۵۰. ۳۶. مون کان نه پڇو
۵۱. ۳۷. غمزدہ دل
۵۲. ۳۸. ڪهڙي خبر بي درد کي
۵۴. ۳۹. عجب دستور
۵۵. ۴۰. هر رشت نظير ڪاڪل
۵۶. ۴۱. ڇا لکان؟
۵۷. ۴۲. دلدار جو رخ

اسانجا به آکر

ڪوي دڪايل جو هي چوٿون ڪتاب آهي، جيڪو
آسٽر پائڪن جي هٿن ۾ ڏيئي رهيا آهيون. ڪويءَ جا
پهريان ٽي ڪتاب، 'جهونگار'، 'قومي لئڪار'، ٺوڙي
'سنگيت ورکا'، گهڻن ئي هٿن ۾ پهچي چڪا هوندا. اڄ هي
'نئون غزلن جو گلدستو' گل ٿا روئن نهنجي ياد جا "جدا
پيت ڪري رهيا آهيون. ڪويءَ جون رچنائون هن
ڪتاب ۾ جيڪي ڏنيون اٿئون، اهي گهڻيون لطيفون
۱۹۴۳ع تاءِ ئي لکيون ويون آهن. پوءِ جي تخليق ڪا
وري ئي آهي - اميد نه ٿو ڪ - ساهتيه پرڪاشن جي
هيءَ ٽئين پيت جهڙن هٿن تاءِ پوندي ۽ قبول پوندي.

ڪرشنا

۱- مئي ۱۹۶۳ع

آد پور (ڪڇ)

دل حي ڳالھ!

سڄي عمر چونڊو ۽ ڳائيندو رهيو آهيان. جڏهن
جڏهن دل لڳندي ۽ ڇلندي آهي، تڏهن تڏهن ڪجهه
نه ڪجهه ٻاهر ايندو ئي آهي. ۱۹۲۴ع کان وٺي لکيل
”غزل“ آخ تاء سانڍيندو آيس. انهن منجهان ڳول گرامون فون
ريڪارڊن ۾ آيا ۽ ڳايا سنڌ جي پرسن ڪلاڪارن. پر
ڪنهن نه ڪتاب ۾ هن طرح گڏي ڇپايو ڪين.
آخ اهي سڀ، هن هڪ ئي ڪتاب ۾ ڏيئي، پاڻ
کي جڻ چڪي ٻاهر وٺي آيو آهيان، لڄاڻا ڪهڙو حال
لهندو!

دڪايل

گلزارِ سننِ تنفہجی یاد جا

صحبت ساڻ ڪري دلجوئي،
 دور ڪري دلگيري ڪوئي،
 ٻيو نه ته، جهٽ پل پيار ڪري،
 ڪير نه هاڪو بار ڪري.

ڏاڍن ساڻ عداوت ڪهڙي،
 سورن ساڻ شڪايت ڪهڙي؟
 وڻبو ڇا تڪرار ڪري،
 ڪير نه هاڪو بار ڪري.

مون وٽ قیاس ڪڍي نه اچي ڪو،
 جوئي پياس ڪڍي نه اچي ڪو!
 طالب علم جو اقرار ڪري،
 ڪير نه هاڪو بار ڪري.

آءُ دکايل مٽ جي ٿوري،
 جند آڙائي ورتم جهوري،
 قرب ڪو پنهنجا يار ڪري،
 ڪير نه هاڪو بار ڪري.

چٽ چور

ٻارو هي ٻارن سان ڪيڏان،
ٻارن جو چٽ چور.
پنڪ پساري وڻ وڻ وڙيان،
منهنجو نالو مور- ٻارن جو ....

بادل منهنجا ساٿي، همد،
ٿيون گهنگهور گهٽائون.
پاڇولن سان لڪڇپ لايان،
ڇا -ن- پاء چٽائون.
ٻڙن جي ٿورن جو چمڪو،
ڏي مستيءَ جو دور،
منهنجو نالو مور- ٻارن جو ....

ڀرير- مڱن ٿي پاڻ وساري،
ناچ نچان هر ويڙ،
نيراڪين مان وهندو آ، جي،
ڏسندو آهيان پيو.
ڪير دڪايل ڌاران سمجهي،
منهنجو دڪ هي گهور.
منهنجو نالو مور- ٻارن جو ....

ویٽي ڪيئن وري!

ويٽي دل ڪيئن وري.
 حيل ڀل ته هزار ڪجن،
 تنهنجي نه سڄڻ کان پري.
 ويٽي دل ڪيئن وري.
 جن سان ملڻ جي آس نه ڪاڻي،
 ياد سڄڻ سي پئون سدائي،
 ساعت هور نه سري،
 ويٽي دل ڪيئن وري.
 جيئن جيئن نياز ڏسي ٿو نازڪ،
 تيئن تيئن ناز جي ماري نارڪ،
 هنر هزارين ڪري.
 ويٽي دل ڪيئن وري.
 عشق اڃانڪ آهه آڙايو،
 قرب ڏکائيل خوب ڪڙايو،
 تهت ڪنهن تي ڌري.
 ويٽي دل ڪيئن وري.

گو تم هلكو بار ڪري

ڪير ته هلكو بار ڪري،
 سخت زماني آهه ستايو،
 دل تي ڀناري وار ڪري،
 ڪير ته هلكو بار ڪري.

سر سر هور نه ٿئي ٿي پوري،
 ٽيڻ پيا بڻجي ناسوري،
 ٿڪ ڪلي جو هار ڪري،
 ڪير ته هلكو بار ڪري!

تن رانديڪن ريءَ دل ماندي،
 حُب اندر آهي هيڪاندي،
 مالڪ هڪ ڄاڻي - امڙ! ڏي رانديڪا ....
 ملن نه جيڪي عام هٿن تان،
 گهڙيل هجن جي خاص هٿن سان.
 آڻج پهچائي - امڙ! ڏي رانديڪا ....
 سڄ چنڊ جهڙا سڦرا سهڻا،
 جڳم ڪي موهن جي من مهڻا،
 طلب سندن ٿاڻي - امڙ! ڏي رانديڪا ....
 ڌڪ سڪ ۾ جي گڏجي گهارن،
 ڌيرج ڌارن هيانءُ نه هارن،
 مهل ڌڪيءَ ٿاڻي - امڙ! ڏي رانديڪا ....
 جيڪل ننڍڙو آهيان جيسين،
 رانديڪن سان ڪيڏي تيسين،
 مڙج وٺان ماڻي - امڙ! ڏي رانديڪا ....
 پوءِ ڪا دڪايل! بات نه رهندي،
 رانديڪن جي ثابت نه رهندي.
 سورهيهه ساماڻي - امڙ! ڏي رانديڪا ....

مسافر هلي آيا

مسافرا! ويڙهو ڪين وسار.
ڪڏهن ڀلي پيڙو ٿي مٽيءَ سان،
ڪا ته ڪهڙي اڇ ڪهار - مسافرا! ويڙهو ....

سنگ پڪل مڪئيءَ جا داڻا، آڀن جي آچار،
دل جا داڻا جهيٽيءَ ڪر ٿي، ڪيم سجھائي لٽيار،
ڊولڻ! اڇ مهنڙو ڏيڪار.
گنهجي آهيان گنهجي رهنديس،
هن وجهه ٻين جي پڇار - مسافرا! ويڙهو ....

سورسواڊي، ٿيا رنج راحت، تون جي آهين ساڻ،
گهر جا ڏوٽا ڏک، سڪ سمجهان، پيار ته ڪهڙو پاڻ،
ڊولڻ! گهوريو گڏارڻ ڌار،
ويڻ وڻن ٿا تو هوندي، پر،
توريءَ ڪن بيزار - مسافرا! ويڙهو ....

تانگهي تانگهي ٿي دل ماندي، پورا پيا نه دليل،
ڪوڙ مندوڻ آيون ۽ ويڻون، اکين ڀر نه اصيل!
ڊولڻ! ڪيءَ ڪڏهن ويچار؟
هڪ جيڏيون ڇا چونديون دڪايل!
چونڊو ڇا سنسار - مسافرا! ويڙهو ....

شاستر، گيت:

وچوڙي جي رات

هجر پري رات گذري ٿي،
وصل جي پريات نڪري ٿي.
حسن جي تصوير چاڀي ڇڏيم،
ختم نه ٿي تات وسري ٿي.

ڏوهڙو

ڇٽنگ لڳائي وئين چنتا جي،

ڏيئي نينهن نشو.

پرڀت جي ريت نڀاڻ ساجن!

آهي پند ڏکيو.

هجر پري رات گذري ٿي،
وصل جي پريات نڪري ٿي.

او امر!

او آیل! راندیکا آئی،
امر! ڈی راندیکا آئی.

من ریجھی جن راندیکن سان،
شام صبح پیو کینڈان کن سان،
دیر م روجھہاٹی۔ امر! ڈی راندیکا ....

جوگي بډجي جوگه کمايم،
 دؤډي باري خاک رمايم،
 راتيون جاگي پاڅ پچايم.
 تنهنجي لاء سرکار - ساجن! ملندين ....
 کي ٿا توکي ځولهن بن ۾،
 کي ځاڙهن کارن کپڙن ۾،
 کي ٻاهر کي اندر من ۾.
 ځولهن هر پرکار - ساجن! ملندين ....

تون چؤ توکي کنهن پر پايان،
 ورت رکي ايکھڻا ځايان؟
 ميرو پهرې وار وڌايان،
 ريت ته سل کا يار! ساجن! ملندين

آءِ دکايل تي هٿ ڌر تون،
 دور نه مون کان ره پل پر تون.
 جهڙو تهڙو پنهنجو ڪر تون.
 عيبن ڏي نه نهار - ساجن! ملندين

سينو چاڪ ڪر

آمي جذبن جي جلائي،
 دل جو ڪپڻو خاڪ ڪر.
 دود ۾ ٻڙي کي ڏسين جي،
 پنهنجو سينو چاڪ ڪر.
 جي حسد آشي ڪو تنهنجي دل ۾،
 تنهن کي ڪر فنا،
 پيار رک سڀني سان، جي
 چاهين دڪايل! ٿو بڻا.
 پريم ۾ سوار ٿ نه آهي،
 پريم قربانيءَ جو راڳ.
 پريم ۾ گهرجي ته گهرجي،
 ٿو رڳو ڪامل ٿياڳ.
 آتما ڳائڻ ڇڏيو
 گونگا ٿي جنسي پيا پراڻ،
 ڪونه اندرين لاءِ سهارو،
 دهر ۾ باقي رهيو.

ڏکڻو پيار

وڇوڙي ۾ ترقي ڏکي پيار ساجن!
حياتي بڻي ڄڻ پڻي ٻار ساجن!

وسن وس ڪري ٿا سياري جا مينهڙا،
ٿڌيون روز راتيون ٿڌا گهٽ نه ڏينهڙا.
گذارڻ اڪيلو ٿيو دشوار ساجن!

اڪيون در ۾ آهن، اصر هاج هٿ ۾،
نشاني نه پنهنجي ڇڏي ويٺن ڪا ڪڇ ۾،
بڪي دل ۽ ڇاڻي ڇڏي ڌار ساجن!

ڪندي ڪيسپين رهنديس اڃا آبر باري،
لڪي لڙڪ لاڙيندي مون عمر گهاري،
رهن نيٺ جل سان سدا تار ساجن!

نه ڪو لڙڪ اک جو لڪائي سگهان ٿي،
نڪي حال ڪنهن کي ٻڌائي سگهان ٿي،
ڪيو لڇ ڊڪايل ڪي لاچار ساجن!

ساجن! ڪيئن ملندين

ساجن! ملندي-ن ڪهڙي پار،
ڊولڻ! ملندي-ن ڪهڙي پار؟
جيءُ اندر آهي جنگ جاري،
قلب کي ڪا ڪن فاهه قرارِي.
هن هن کان پٺيان بيزاري،
ڪانه وڻي ڪا ڪار- ساجن! ملندي-ن ..

ليڪن تنهنجي دل جي ڌڙڪڻ،
ڦڙڪ چپن جي آس وندي ڪن.
ڌڙ جي ڌونگرو سان ٽڪري چڻ،
ٿي ويئي هڪ پل ۾ چن پڻ!
لوڪ لڄا، لٺ ڦٽ جي آڏو،
دائ ڪٿي پي تو هارايو۔ مان آيس ڀر

ڦول۔ نگر مان نڪري آيس؛
ٿيندي ڌار نه ڪنهن هڏ ٽوڪيو!
پيونديءَ لاءِ بهتس تو وٽ،
پر تو مالهيءَ جو هٿ روڪيو!
چيٽ ۾ سرءُ اڇانڪ آئي؛
گلشن جو راکو گهٻرايو۔۔ مان آيس

دور گهڻو ٽوڪان تارن جي،
محفل ۾ اڄ وينو آهيان.
پيار جي ٽوڪيءَ منزل جا ٿو،
هڪجيڏن کي حال سڻايان.
آءُ ڊڪايل ڊڪ جو عادي؛
عبثت سڪن جو پايان سعيو۔ مان آ

ساجن حي سار

اٺئي پور اندر ۾ آهي ساجن! تنهنجي سار،

گهر ڏر ڏل ڪانه لڳي ٿي، ٿانگهي طلب تنوار.

ڏينهن نهاري رات نهاريان؛

ڪن ڪن اوسيڙي ۾ گهاريان.

وري وري ويٺي ويچاربان!

پاڙيءَ چونه قرار؟

مون منجهه شايد ڏوهه ڏنتم ڪو،

وينئين محب! ڪري جو موشو؟

خط پٽ کان پي چڻ تو وانجو

ڪهڙيءَ وڏ ويچار؟

جيڪا گڏجي سا ورجالي؛

ڪير ڀڳ ٿن ڪي سمجهائي؟

جڳهه ڇپ ٿيندو تنهنجي آئي؛

پوئتي موڪل ميار!

آءٌ دکايل پيو ڇا چونديس،

بست لائي منهن نه مٽينديس.

جتي در آيس سو نه ڇڏينديس،

ڪول ڪرين يا ڌار!

ڪا پنا عرش جي چوٽين تي،
 اُڏائيندي رهي،
 هاڻ سانگي سان مان،
 ڌرتيءَ تي اچڻ چاهيان ٿي.

سوز اونهي کان جا ڏکندي،
 ٿي ايمان کان رهي.
 تنهن ٿٽل دل تي هيٺڙ،
 ڌار وجهڻ چاهيان ٿي.

وصل جي رات ڪا هڪ ئي سهين،
 گهاري ٿي ڏسان.
 دل جو ارمان ڏکائيل!
 مان ڪيڏن چاهيان ٿي.

دل جا سڏڪا

مان آيس پر تـو مـوتـايـو
دل سڏڪي دم چين نه آيو
چاهه جو روپ وٺي آيس مان،
آشائن جا گل ٿيڙيندو.
مون سمجهيو خوش ٿيندين ۽ کلندين ۽
توڪي ڏاڍو آفت ايندو.
تنهنجي بي رونق گلشن ۾
ايندي ئي مون رنگ ڄمايو۔ مان آيس پر

ڏوهڙو

نيٺ ڇان هيئنڙو ڇڄي ڪٽ ڪٽ تڙ ٿي جيءُ،
 پيءُ رنو بوچڻ پٺو ماءُ اُساري ڏيءُ.
 ڪٽي ويندا بابل! ڪٽي ويندا، ڏولي جاڻ ڪهار،
 بابل! ڏولي ڪٽي ويندا.

ڏوهڙو

نيٺ نه آلا ڪر امان، بابل، لڙڪ نه لاڙ،
 اڄ پوڊيسٽ جنهن ڪيو، ڪندو دڪايل ماڙ.
 ڪٽي ويندا بابل! ڪٽي ويندا، ڏولي جاڻ ڪهار،
 بابل! ڏولي ڪٽي ويندا.

حال وندڻ چاهيان ٿي،
خال ڪيئن دل جو ڀريان،
حال وندڻ چاهيان ٿي،
ميت من جو ڪو هلي،
پيار ڪرڻ چاهيان ٿي،
پياس جنهن جي ڪٿي،
آس تي آيس تڳندي،
عمر جا خواب حقيقت ۾،
پسڻ چاهيان ٿي.

ڦياز مندي

مون عمر گذاري نياز ڪري،
نت يار نئون ٿو نياز ڪري،
مون سانڍيو دل جي ٽاڪين ۾،
خود پاڻ پڌر ٿو راز ڪري!
جا گذري دهڪايل! ياد نه ڪر،
شيل يار نظر انداز ڪري،
ڪر رقص رڳن جي ٿارن تي،
آفت جو مٿو آواز ڪري.

مهنجا بابل!

کټي ويندا بابل! کټي ويندا، ډولي چاڻ کهار
بابل! ډولي کټي ويندا ...

ڏوهڙو

بيوس ڏينڙي بابل ڏيندي کنهن کي ڏوه،
قسمت پرديس کټي لوه لکټي جو ڏوه،
کټي ويندا بابل! کټي ويندا، ډولي چاڻ کهار،
بابل! ډولي کټي ويندا.

ڏوهڙو

هنجون هاري کيٽن پچان روئي ڀڳم چولي،
گهير گهٽيون سوڙها ٿيا، گذري ڏکي ډولي!
کټي ويندا بابل! کټي ويندا، ډولي چاڻ کهار،
بابل! ډولي کټي ويندا.

۱. دڼه رښته ست ساخن ۱ ټيکي
۲. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۳. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۴. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۵. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۶. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي

۱. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۲. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۳. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۴. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۵. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۶. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي

۱. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۲. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۳. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۴. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۵. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي
۶. دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي

دڼه رڼه ۱ ټيکي دڼه رڼه ۱ ټيکي

جڳه مڳه جوتي

جڳه مڳه جوتي ٻاري، پريم دئاري،
جوڳوڳوڳو آئي ساجن! پاڻ وساري.

پريم، پريم، پريم.

پريم جي ليلا ڪير لکي؟

پريم بڪارڻ آئي پريتم! پاند ٻساري،
چٽ هر آس رکي درسن جي ناٿ! نهاري.
ٿو هر شيءِ هر پريم بکي.

پريم جو نرمڻ ناٿو جوڙڻ آئي داسي،
پريتم تنهنجي پريت پست لءِ پرتئون پياسي.

جڳه مڳه جوتي ٻاري .....

۱۰. ایندو سرکر خان چائی
۱۱. ایندو سرکر خان چائی
۱۲. ایندو سرکر خان چائی
۱۳. ایندو سرکر خان چائی
۱۴. ایندو سرکر خان چائی
۱۵. ایندو سرکر خان چائی
۱۶. ایندو سرکر خان چائی

۱۷. ایندو سرکر خان چائی
۱۸. ایندو سرکر خان چائی
۱۹. ایندو سرکر خان چائی
۲۰. ایندو سرکر خان چائی
۲۱. ایندو سرکر خان چائی
۲۲. ایندو سرکر خان چائی
۲۳. ایندو سرکر خان چائی

۲۴. ایندو سرکر خان چائی
۲۵. ایندو سرکر خان چائی
۲۶. ایندو سرکر خان چائی
۲۷. ایندو سرکر خان چائی
۲۸. ایندو سرکر خان چائی
۲۹. ایندو سرکر خان چائی
۳۰. ایندو سرکر خان چائی

گر نه پري پريتم!

پريتم ڪر نه پري، نه پري، نه پري،
رات وهامي، رات وهامي.
پريتم ڪر نه پري .....

تو بن ساڃن، چين نه پل چن،
ساعت ڪين سري، نه سري، نه سري،

پريتم ڪر نه پري .....

دل جو درين توڙ نه ساڃن،
پيار ڪري منهن موڙ نه ساڃن.
پال پلاءِ، واڳو ورا،
توري ۽ چند جري، جري، جري.

پريتم! ڪر نه پري .....

آءُ، اُڏاهي، آءُ، اُڏاهي، پريتم ...
ورهه وڇوڙي دل ٽڙقائي،
آڱ ڏڪايل! ڪنهن نه اُجهائي.
پريت نپاءِ، سانگ رساءِ،
من جي ٽپت ٽري، ٽري ٽري،

پريتم! ڪر نه پري .....

ٽي ۽ انڇا هي، ٽي ۽ انڇا هي،
ساعت ڪين سري، پريتم ...

۱۰۰. ۱۰۰. ۱۰۰. ۱۰۰. ۱۰۰.

۱۰۱. ۱۰۱. ۱۰۱. ۱۰۱. ۱۰۱.

۱۰۲. ۱۰۲. ۱۰۲. ۱۰۲. ۱۰۲.

۱۰۳. ۱۰۳. ۱۰۳. ۱۰۳. ۱۰۳.

۱۰۴. ۱۰۴. ۱۰۴. ۱۰۴. ۱۰۴.

۱۰۵. ۱۰۵. ۱۰۵. ۱۰۵. ۱۰۵.

۱۰۶. ۱۰۶. ۱۰۶. ۱۰۶. ۱۰۶.

۱۰۷. ۱۰۷. ۱۰۷. ۱۰۷. ۱۰۷.

۱۰۸. ۱۰۸. ۱۰۸. ۱۰۸. ۱۰۸.

۱۰۹. ۱۰۹. ۱۰۹. ۱۰۹. ۱۰۹.

۱۱۰. ۱۱۰. ۱۱۰. ۱۱۰. ۱۱۰.

۱۱۱. ۱۱۱. ۱۱۱. ۱۱۱. ۱۱۱.

۱۱۲. ۱۱۲. ۱۱۲. ۱۱۲. ۱۱۲.

۱۱۳. ۱۱۳. ۱۱۳. ۱۱۳. ۱۱۳.

۱۱۴. ۱۱۴. ۱۱۴. ۱۱۴. ۱۱۴.

۱۱۵. ۱۱۵. ۱۱۵. ۱۱۵. ۱۱۵.

آس جا تارا

رات انڌاري ٿوڪن ٿم ٿم،
 تارا تنهنجي آس ۾.
 پریم جو دھپڪ ٻاریم پریتم!
 چنڊ بڻجي آکاس ۾.
 آءُ سهاڳو ٿو سان ساجن!
 پریم پوچار ٿو اریو ٿن هن.
 پریم مندر ۾ آئي داسي،
 شبام مندر من موهن پيارا،
 کپول تنهنجي پياس ۾ - رات ....
 پریم جي هرلي شبام وڃائي،
 جوش ۾ جهٺا چاندي آئي.
 پریم نگر جا واسي آيا،
 گوپین گيت سريل ڳايا.
 پریم جي راس ولس ۾ - رات ....

ڏوهڙو

جيسين تون آئين ٿو، ٿم ٿم تيسين تارن ۾ رهي،
 تنهنجي آئي، سي صبح پاڪن ۾ ٿي ويا لا پتا.
 پریم جو دھپڪ ٻاریم پریتم.
 چنڊ بڻجي آکاس ۾ - رات ....

..... پھر پھر کی کوئی

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

..... پھر پھر کی کوئی

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

۔ ان کے ہاتھ و پاؤں پتھر سے بنائے گئے تھے

تارن پري رات

تارن پري رات،
فرقت ۽ فکرات.
اُڻ ٿڻ ۾ اوقات،
ٻاروچل جي ذات.
تارن پري رات ...

روئي ٿڪا نيت،
ماڳ نه موٽيا سڀڻ.
ويني سهان ويڻ،
ڏاڍي تڏجي ذات.
تارن پري رات ...

سسئي ۽ سنا سُر،
ڏونگر ڏوري ڏور.
پنهل سندا پُور،
واعي دڪايل وات.
تارن پري رات ...

... انچه که - از آن - که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است

... انچه که - از آن - که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است

... انچه که - از آن - که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است

... انچه که - از آن - که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است
 و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است

و آنچه که در آن است و آنچه که در آن است

من جي ٽپت

ڪو ته بجهائي ٽپت منهنجي هن جي
سڌ ٻڌ رهي نه تن جي .
ڪو ته بجهائي .....

پريتم تنهنجي پريٽ جي ،
مون تاتي تن سان ٿات .
ڏکندي ڏينهن لنگهي ويو ،
منهنجي رڻندي سڌري رات .
قتيري فڪرات ، حاصل ٿيا تم هوت کان .
ڪو ته بجهائي .. ..

جوڳڻ جو گيت

جوڳڻ ڳالو گيت اجيت،
موتيو نه ليڪن هن جو مڃت،
پريت جو گيت نرالو گيت،
ڏيس ڏيس ٿيو ويوڳڻ جو پرديس،
ٿوري آهي ڀڳتون ويس،
پريت جو ديس نرالو ديس،
پيدا ڪري ساجن جو سنگ،
ٿڙيو جوڳڻ جو انگ انگ،
پريت جو رنگ نرالو رنگ،
ويوڳ ۾ ويٺي ساري پاڻ،
نه ڇڏي نه اداست! آيو ڄاڻ،
پريت جو پاڻ نرالو پاڻ.

اُپي اُپ نھاريان.

گوندر گھاريان ڪيئن،

الا! گوندر گھاريان ڪيئن.

اُپي اُپ نھاريان جانب ويو جيئن،

سانوڻ بادل جيئن وسن اڪڙيون وسن ٽيڻ.

الا! گوندر گھاريان ڪيئن.

روئي راتيون ڪاٺيان ڏکيا لنگهن ڏينهن،

آجي هيس آءُ تان نجهري نيو نيھن.

الا! گوندر گھاريان ڪيئن.

ڪين ڏکائيل پاڙيو جو ڏنو قول ڀرينءِ،

ٻانهيءَ ٻڌو پاڻ کي سهڻي سانول سينءِ.

الا! گوندر گھاريان ڪيئن.

ڏوهڙو

سُولي سيڄ، ڏکن جي ڏولي،

ڀاڳم جدائي پيانءِ.

روئي ريجهي پاڻ سان صورت نين سماءِ.

خيال سان خيال خوديءَ جو ڪائي،

خيال ۾ خيال وڃاءِ.

تهان پوءِ ئي پاءِ، رانول پنهنجي روح ۾.

ڪيئن عيد چوان؟

بن چنڊ ڏٺي ڪيئن عيد چوان،
مون لاءِ ساڳيا روزا ٿيه، سٺوان.

بن چنڊ .....

تنهنجي راهه لڪي آڪاس منجهان،
نم نم ٿيو اکين جو آب روان.

بن چنڊ .....

تنهنجي وصل جون راليون ياد ڪري،
منهنجا جاڳن ٿا نٽ سور نوان.

بن چنڊ .....

در تنهنجو ڇڏي ڀلا ماعجين
ٻئي ڪنهن جي دڪايل! پيش پوان.

بن چنڊ .....

وچوڙي جا ڳوڙها

ستارن کي شاهد بڻائي رٿائڻو،
 وچوڙي جي ڳوڙهن سان منهن مان ڏٺائڻو.
 ٻڏيو عشق مجبور، بي تاب ٿي دل،
 اڃا وصل جي دؤر ڏسجي ٿي منزل.
 فراقن ڦٽي دل ٿيون غمگين آنهون،
 ڏنا ساهه سڌڪا ڪيون درد دانهون.
 پوي ٻار ٿي عشق جي هيءَ اسيري،
 نه بخششي جي تسلي مٺي يادگيري.
 ڦٽا ٻور انبن جا باغن ۾ هر سؤ،
 ڪري هاءِ وياڪل ٿي ڪوئل جي ڪو ڪو.
 دلين کي ڪرڻ مست آئي بهاري،
 ڦٽي ننڊ جذبن جي، ٿي بيقرارِي.
 گلن جي سڳند چارسو واڙ وائي،
 مگر دؤر ٿي ڪين هن جي اداسي.
 پري ڪاپنا کان وسي دل جي مٺا،
 جتي ڪين پهچن ٿا مايوس سڀنا.

من جا آدمآ

جاڳن ٿا آدمآ من ۾

ايڏو اوسيڙو؟ مان مٽيس؛

تاب رهيو ناهي تن ۾

جاڳن ٿا آدمآ من ۾

هجر جون هيڏيون لنبيون راکيون،

سيج اڪيلي چڻ ٿي کالي؛

چيڪن ٿيون پاسن ۾ ڪاٽيون.

سِر سِر نيٽن جي ٽڙ ٽالي،

اڄ نه اڳيون سي آهن چاٽيون.

درد سهڻ جو ڪونه رهيو دم،
 هڏ ڪاڻي بس رت پي ويو غم.
 گونگو روڊن گونگا سڏ ڪا،
 عمر گذارين دردن ۾.
 جاڳن ٿا اُتما من ۾.

آءُ ڊڪايل جا او ساڻي!
 پل پل ڪن ڪن ٿي واجهايان،
 ويو ڳڻ آهه اُهيڊ نه لاڻي.
 جنم جنم ۾ توکي پايان،
 مون کان پيا سڀ وسري ويا ٿي.
 اڄ ڊولڻ اڄ او پرڏيهي!
 آءُ پڪي اڄ مٽيءَ جي پيهي.
 اڄ ته ڏسي وڃ هيڪر، رهندي
 ڪيسين ڪاڻ نصيبن ۾،
 جاڳن ٿا اُتما من ۾.

پرھ جون باڪون

سڪ سان گذري رات،
صبح نيون باڪون ڪڍيون.
پرھ ڦٽي پريات،
سورج اُڀريو ڇاڻ،
جڳ پڻ سارو جاڳندو،
پورهڙي ڳاري ڪاڻ.
هلندو ڪاروبار،
ڪرت ڪندا ڪي ڪوڙجي،
ڪي صاحب سچيار،
غرض جي وس انسان،
سڀ ڪجهه ٿا ڀلجي وڃن.
بڻجن ٿا حيوان.

دل نه رکن ٿا صاف،
 پيائيءَ جي ٻوليءَ ٻڌا،
 مٿس نه ڪن انصاف!
 مطلب جو ڪن پيار.
 لالچ لوڪ آندا ڪيا،
 دين ڌرم کان ڌار.
 پرمات ڪان ڏور،
 ڪوڙا ڪريڻ ڪرتگهن،
 سوارٿ هر سي چور.
 ديس ڌرم ۽ ڪال،
 ويچاريندا ڪين ڪي،
 ڪهڙو تن جو حال.
 سچ ڪري اڳواڻ،
 شال ڊڪايل، بي ٿمر،
 پرجهي پنهنجو پاڻ.

او بادِ صبا!

اُگھ لڙڪ نه منهنجا بادِ صبا!
ڪر آلو نه چولي جو دامن.
ڇڙماسي جو هي آهي نه، مگر،
هر روز وسڻ وارو سابلوڻ.
اُگھ لڙڪ نه منهنجا بادِ صبا!

ٿو ڏينهن ڏسي نڪي رات ڏسي،
نڪي پيڇ پني پريات ڏسي،
پل پل ٿو وسي جل ٿل ٿو وسي.
وسي منهنجو ڪري ٿو هلڪو من!
اُگھ لڙڪ نه منهنجا بادِ صبا!
ڪر آلو نه چولي جو دامن.

پشپ آرٽي

پشپ- آرٽي شيام! اُتاريان،
تن-ن واريان واريان.
پشپ آرٽي شيام اُتاريان.
پریم جي جوت جڳايان جڳهه،
چندن دڙپ جلايان.
چٽ آسڻ تي، چرن ڪمل ۾،
نت پڙيو! ڌيان ڄمايان.
شيو سادن شرڌا پڳتي،
پاڻ سان پيٽ لڳايان.
تن من اڀي ناڪر دڙاري،
پریم رتن ڌن پايان.
گيت ڪميا جا گڙي پل پل،
هڪ توسان لنو لايان.
من جي تار ستار وڄائي،
لڪ لڪ شپ جڳن جڳايان.
شيام شون ۾ شال دڪايل!
پنهنجو پاڻ پيساريان.
پشپ آرٽي شيام! اُتاريان،
تن من واريان واريان.

انسو ڪيئن روڪيان

روڪيان ڪيئن انس جي ڌار،
نيٺ چلڻ پاڻيءَ سان تسار.
روڪيان ڪيئن انس جي ڌار،
ٿي سوني پريسات رواني،
ساڙيندڙ اس ٿي نروار.
هاءِ! صبح جي لاليءَ کان اڳ،
چانيون سانجهيءَ جو انڌڪار!
من جي مڪڙي ڪين ٽري،
ٿيو چڻ ته بيانو مڱج بهار.
هيانءُ ٿئي ٿو روئي منهنجو،
بالڪپڙ اڄ زارون زار.

دڪٽرو هن جو چوند ساليان،
 ساجن سان، ڪر موڙيا ويچار.
 جوانيءَ جي هڻجن کان پهرين،
 جيون ٻار ٻڻي بيڪار!

تير لڳر ڪو تيز ۱۱!
 جو نڪري ويو سيني جي پار.
 سر چيڙڻ کان هاءِ چني آڳڻ،
 دل جي ويٺا جي هيءَ تار.
 شوخ دنيا جي آڱ جلائي،
 پيڙيل ڏنن منهنجو هر وار.
 دل چاهي ٿي لڙڪ وسائي،
 ڪارو ٿپت اندر جي نار!

هڪ ڏينهن سال سو ٿيا،
هڪ سال جا سوين ڏينهن.
ساجن سنڊي وڇوڙي،
ويتر جيئڻ وڌايو.
وهلور واجهه پايان ....

سڌڪي سڌيانءِ جيڪر،
پر ٿو لعظ ماري.
معتبت مٿان مسافرا!
بدنام ٿئي اجايو.
وهلور واجهه پايان ....

جنهن آس تي تڳان ٿي،
سا آس ڪيئن ڇڏيان مان.
آخر اچي دکايل!
لايسو ڪندر سجايو.
وهلور واجهه پايان ....

جنمن جو وچوڙو

جنمن جو هي وچوڙو،
 جنمن جي هيءَ جدائي.
 پيڙا مٿان مون پيڙا،
 ڪيڏي نه ڏس اُنائي - جنمن جو ....
 تو ساز دل جو چيڙيو،
 ٿيو درد جنهن کان پيدا.
 نيٺن ڏٺي نه پلجي،
 جا نند تو ڦٽائي - جنمن جو ....
 گجهڙو هي راز دل جو،
 توکي جو مون سڻايو.
 تون ڪاش! محب سمجهين،
 بس آس ٿم اِهاڻي - جنمن جو ....
 سڪ پائي آءُ هيڪر،
 دڪ پُلجان چو نه جيڪر.
 ڳولها ۾ هاءِ تنهنجي،
 ڪيڏي نه عمر آئي - جنمن جو ....
 سنسار ڪلپنا جو،
 پيارو ڪري دڪايل!
 تنهنجي ملڻ جي خاطر،
 مون ڪُل دنيا پلائي - جنمن جو ....

پرديسي ڊوليا

تنهنجي اٿم رڳو ياد،
 آءُ آءُ، او پرديسي ڊوليا!
 تنهنجي اٿم رڳو ياد،
 زخمِ سمن ٿا، نيٺِ سمن ٿا،
 رولي ٿي دل ناشاد،
 آءُ آءُ، او پرديسي ڊوليا!
 تنهنجي اٿم رڳو ياد،
 روزِ ٿي ساريان، راهِ ناريان،
 ايندو به ڪر بيداد،
 آءُ آءُ، او پرديسي ڊوليا!
 تنهنجي اٿم رڳو ياد،
 درد جي ماري دل ويچاري،
 روزِ ڪري نسياد،
 آءُ آءُ، او پرديسي ڊوليا!
 تنهنجي اٿم رڳو ياد،
 ڇڏي بي دردي، هيءُ لاغرضي،
 ڪر ڪر 'دڪايل' داد،
 آءُ آءُ، او پرديسي ڊوليا!
 تنهنجي اٿم رڳو ياد.

وهلور واجهه

وهلور واجهه پايان،
خط اچ به ڪين آيو!
سرتيون سڃڻ جو آهي،
ڪهه ٿو الاجي رايو.
وهلور واجهه پايان ....

قاصد ڪڇي نٿو ڪڇي؛
توڙي ڪريان ٿي پڇ پڇ!
بادل اکين جا بوسن،
ڦٽڻ پلڻ پساڻو.
وهلور واجهه پايان ....

جڳه جي پریت

جوئي جڳه جي پریت، مسافر!
جوئي جڳه جي پریت.
ڪوئي نه ڪنهن جو مڃت، مسافر!
ڪوئي نه ڪنهن جو مڃت.

مطلب جي سڀ دنياڌاري،
مطلب جو هرڪو سنساري،
دک ۽ ڪوئي ساڻ نه ڏيندو،
سک ۽ ٿين سڀ ساڻي - بابا!
چل ڪپت جي ريت.
مسافر! جوئي جڳه جي پریت.

دنيا آهه مسافر خالو،
اڄ پنهنجو ته سڀان بيگانو،
موه جي آخر رنج دکايل!
موه ڪري ٿو اندو - بابا!
چنچل من ڪي جيت.
مسافر! جوئي جڳه جي پریت.

انحد گيت

مان گايان انحد گيت .
پرچايان هن جو ميٽ - مان گايان ....

دل جي چنچل ٿارن تي هو ايندو نچندو ايندو ،
منهنجي ورهي گيٽن تي هو جر ٿر ڳچ ڳاڙيندو .
نيٺ ڪٿي ايندو بادل جا ،
آڪاسي دل ساڻ .
ايندو منهنجي گهر ۾ ساجن ،
رهندو دڪ نه اٿيٽ - مان گايان ....

سونيءَ شام جو ساڻ ڪري هو ايندو ڇچ ٿارن جي ،
سرتين وچ ۾ سرهي ٿيندڙيس رکندو لڄ وارن جي .
حاسد گونگا ٿيندا ، ڪڱ ڀن
ٿيندو طعنن بازار .
چون ڊڪايل تنهن ڀر رهندو ،
آس جو ڪوٽ اڃيٽ - مان گايان ....

ڦاٽو ڪر مڪڙين موڙيا پيئي ٿري جواني،
 گيت ڀريت جا ڳائي ڳائي بلبل ٿي ديواني،
 سڪ بسنت ۾ اچي دکايل! لکڙ خزان جو روڳ،
 آس نراس بڻي ويو ڳڻ جي، سڀڻو ٿيو سنجوڳ!
 ويران باغ چوڌاري ويران،
 ٿيو ظلمت جو سامان،
 من نراس ٿيو، جيءُ اداس ٿيو.

هي جڳم دک جو گيت مسافر! جوئي ڀريت جي ريت،
 مڪڙين تي گونجار ڪري ٿو گل کي گلي لڳائي،
 رس جو لويي ڪارو پلنڊو گيت ڀريت جا ڳائي،
 مست سڳند ڪيو پيئري کي ٿيو مدهوش مدام،
 روپ ڪمل جي گل کويي ۾ آيس جيون-شام.

زندان حسن جو زاري زندان،
 تن ٽرڙي ٿيو بي جان،
 گل ۾ واس ٿيو- بند سواس ٿيو.

ڪهڙي نيهن جي نيت- مسافر! جوئي ڀريت جي ريت!

پریت جا پیچ

پریت جي ریت نپایان .
مان پایان توسان ،
پیچ هي پریت پایان .
نپایان توسان پریت جي ریت نپایان ....
تن جي سیجا، جگر وهاڻو،
من مندر ۾ سندء ڏکاڻو،
پریت جي جوت جڳایان .
مان پایان توسان پیچ هي ....
دیس پیٽا جي ویندیس کاهي،
سر جا کل لاڳاپا لاهي،
پیا چو پنت پچایان .
مان پایان توسان پیچ هي ....
پریت نگر جي ریت نیاري،
چا تہ دکايل رت متواري .
گهاري آنند پایان .
مان پایان توسان، پیچ هي ....

اوجل ۽ اُجارا،
 او نیڻ ستارا!
 آءُ پریم نگر ۾،
 آءُ دل جي مندر ۾.

۲

درياه جي رواني،
 صورت ۽ جواني،
 هي حسن بهانو.
 رک ياد اي جاني!
 هي بات حقاني،
 يڪسان نه زمانو.
 فرقت جو جلايل،
 دروازي تي آيل،
 عرصي کان ستايل،
 بي حال دکايل.
 آءُ پریم نگر ۾،
 آءُ دل جي مندر ۾.

پریت جي ریت

جوئي پریت جي ریت مسافر!
جوئي پریت جي ریت.

ڪاڻا جي سوني پھري ۾ بند پکي پوڏيھي.
ڀوڳ ڀرم ۾ جيون کوهي پاڻي بڻيو سنيھي؛
آشا جي سندر سپنن ۾ گذري ساري رات،
بند لالسا ۾ ٿي مڪتي رھي روڳ جي تات.

ظوفان موه جو ڀاري طوفان؛
من وياڪل ٿيو حيران!
سڪ اُداس ٿيو، چين ناس ٿيو.

اھڙي پاڻ پریت مسافر! جوئي پریت جي ریت!

پیتا وٽ هلڻو آهي

تن ڀرير جي خاڪ رماءُ،
پیتا وٽ جوڳڻ بڻجي هلڻو آهي.

هل ڀرير جي بيڪ پنڻ لاءِ،
خالي جهول کڻي هل جهلڻو آهي.

هل لڙڪ کڻي، هل ساجن جي،
قدمن ۾ پاڻ اچڻو آهي.

هي داغ کڻي دل جا، ڀريت ڪي،
حال دکايل سلڻو آهي.

پريم نگر

آءِ پريم نگر ۾ ،
آءِ دل جي هندو ۾ ،
تارن جي تمڪ ۾ ،
بجائيءَ جي چمڪ ۾ ،
بادل جي سفيدي ،
هيري جي جهاڪ ۾ ،
قولن جي مھڪ ۾ ،
ڇا حسن فريبي ؟
پرانن کان پيارا ،
جيون جا سھارا ،

پریت جي جوت جڳائي جنهن کڻي،
پنهنجي روشن دل ڀريمي،
اهڙي نرمي نيهي جي ٿي،
دل درسن قابل ڀريمي.

پرير جي ڀوڄا آه جڳت ۾،
پرير جي مهما نيارِي آ،
پرير سدا پچ پاپ کان ليارو،
پرير جي مٽ نرمي ڀريمي!

پرير ڪرم ۽ پرير ڌرم، جن،
پرير جي ليلا نيارِي آ،
پرير ۾ دک سک ناهن دکايل!
پرير جي گت ڀرپل ڀريمي.

پرير جي آه نرالي دنيا،
پرير جو پنٺ نرالو آه.

پریم جو شان

نرالو پریم نگر جو شان ،
نرالو پریت نگر جو شان .

پریم جي مالها پریم جي ڪنڌي ،
پریم جي پوڄا پریم جي ڀڳتي ،
پریم عبادت پریم جي تصبي ،
پریم جو چپ تپ ڌيان .
نرالو پریم نگر جو شان .

پریم جي گنگا پریم جي جمنڙا ،
پریم جي مسجد ، مندر ، گرجا ،
پریم جي آھ انوکي رچنا ،
پریم هري سبحان .
نرالو پریم نگر جو شان .

پرير جو گيت

ڪوئي پرير جو گيت ٻڌائي اچي،
ڪوئي من جي پياس مٽائي اچي.
ڪوئي پرير جو پيد بڻائي اچي،
جنهن کان ترقي هي تن ۽ من ٿئي مڱن.

پرديسي پریت مان ڇا ڄاڻي،
الٽ جو مزدو ڪو ٿو ماڻي،
مان ڪنهن سان لڳايان دل جي لڱن؟
جنهن کان ترقي هي تن ۽ من ٿئي مڱن.

ڪهڙو پرير بنا جیوت جو مزدو،
هن ميءَ جو نرالو آهه ٿو،
رستو آ ڏنگو سؤدو آ ڏکيو،
هڪ راهه ڪئن پي دل جي جلن.

دل پریت جي ریت ڏي مائل آ،
من پریت جي گیت جو قائل آ،
آءُ ڪنهن سان لڳايان دل جي لڱن.
جنهن کان ترقي هي تن ۽ من ٿئي مڱن.

ڪوئي پرير جو گيت ٻڌائي اچي.
ڪوئي من جي پياس مٽائي اچي ....

پريم جي دنيا

پريم جي آه نرالي دنيا،
پريم جو پنٺ نرالو آه.
پريم کان ڪا خالي دل ناهي،
پريم جو گهر گهر چالو آه.
پريم جو ٺاڪر، پريم پوڄاري،
پريم جو شڪ شوالو آه.
پريم جي اوچل آه سداڪين،
پريم جو انت اُجالو آه.

پريم سهرڻي

پريم سهرڻي سور پريمي!
چٽ ۾ چنٽن ٽن من اڙپڻ.

چاهه رکي پيو چور۔ پريمي! پريم سهرڻي سور.

رعد رڳن جي ٿار وڃائي،
پريم سڙس مستي جاڳائي.

مست مڱن رهه سڪا درس ۾،

اور الستي اور پريمي! پريم سهرڻي سور.

پريم پنڌ جي ريت ٺرالي،

پريم رکي ڪنهن سرت سنڀالي.

پريم جي چالي آه ٺرالي.

چست ٿري، ٺٽ ٿور۔ پريمي! پريم سهرڻي سور.

پریم پروانو

پریم جي ڊيپڪ جو پروانو آيو،
آيو آيو ساجن!

سر جو ساڻ ڪٿي نذرانو آيو. آيو ...

هيءَ محبت جو مست شرابي،

برهه جي آيو وڻن بي تابي.

آيو، آيو ساجن! دل جو لڻن خزانو. آيو ...

دل هڪڙي ڀر سُر هزارين،

ڇو نه گهڙي ڪن مون سان گهارين.

آس رکي هت آيو آهيان.

... ڪين ڪجانءِ بهانو. آيو ...

پریم جو جوگہ

جوگی! پریم جو جوگہ ڪماء،
در در پریم جو الڪ جگاء.
پریت نگر جو پار سڃاڻي،
اڳتي وڪ ته وڌاء.
مايوسيءَ جي عالم ۾ تون،
آس جي جوت جگاء. جوگی پریم ...
رڻپ-چتر ڇائيءَ تي چاري،
ڏياني ڏيان ڄماء.
آسن جي گنگا ڄمنا ۾،
من جي ملل مٽاء. جوگی پریم ...

رۇپ بسنت

رۇپ بسنت نيٹن ۾ راجا!
قاچم ڦٽو، منهن مڪڙين ڪوليا،
ٻول رسپلا بلبل ٻوليا.
شاخ شاخ تي رنگ گلابي،
سونهن بڪي ڀن ڀن ۾.

.....
راجا! رۇپ بسنت
ماڪ گلن تان موٽي گهوريا،
ڇا نرگس جا نيٺ ڪڪوريا.
آءُ پسان ٿي پنهنجو ساڄن.
روز نون سڀين ۾.
.....
راجا! رۇپ بسنت

پيار ۽ قيدي؟

پيار نه منهنجو قيدي، منهنجو قيدي ناهي پيار،
آزاديءَ سان خوب اُڏامي بندش پائين بار.
منهنجو قيدي ناهي پيار۔

آھ۔ پڪيٽرو هي آڪاسي،
چُرڪَ ۾ ڪين سگهي جو قاسي،
عنقا وانگر ستر هوا ۾۔

پوڻ ڪري آھار۔ منهنجو ....

سر گھورل جو مرم پڇاڻي،
پرڀت جي ريت نپائي ڄاڻي،
پچري جو پر آھ نه عادي۔

نت پرواز پيار۔ منهنجو ....
ڪونه سگهي هن ڪي ڦاسائي،
پنهنجيءَ مرضيءَ پاڻ اڙائي،

لوپ جي چوگي مور نه موھيو،
انڪڻ ڪان انڪار۔ منهنجو ....
محبت جون نت ٻوليون ٻولي،

چرڪ يا پرم نه آندس ٻولي۔
قرب جو قيدي آھ دکايل!

پر نه مھي انڪار۔ منهنجو ....

پریم نہ آهي پاپ

پریم نہ آهي پاپ سڃني!

پریم نہ آهي پاپ،

جو ڪجهه هو، من جي بي ثابي،

جيون جو سڻتاپ - پریم نہ ...

اندڪار جي گهور گهٽا، آڪاس تي چالي چالي،

ٿير امنگن جا چوڙيندي رات جي رهڻي آلي.

ڏينهن خوشيءَ ۾ پاڻ وساريو، چلڪي امرت ڌارا،

پریم جي اوچل جهرڻي، پيئي ٻوڙي ڇڏيا ڪنارا.

سڃني! ٻوڙي ڇڏيا ڪنارا.

ٿيڙو دُور ڏسيءَ جو تاپ - پریم نہ ...

بي دم اوسڙي کي پنهنجي دم سان آس جباري ،
 آس وندن جي ورهه - ويدنا کن ۾ ڇڏي نوري .
 خود مستي جيون ۾ جاڳي هردا رهيا نه نيارا ،
 ٻن پريمين جي پريم ٻنڌن جا ساکي بڻيا ستارا .
 سڄني ! ساکي بڻيا ستارا .

درسَن ورهه ڪٽيو ورلاپ - پريم نه ....
 جذبن جي طوفان ڇڏيو هر انگ انگ ٽڙڦائي ،
 ڏيڏن جي دريڙ ۾ دل جو پيد نه سگهيا ڇپائي ؛
 آئي پرڦاٽا جيون ۾ نورمل نيهن نظارا ،
 پريمين جي پلڪن ۾ سمايا سڀنا پيارا پيارا .
 سڄني ! سڀنا پيارا پيارا .

آيو رڳه رڳه مان آلاپ - پريم نه ....
 امرت راڻي آشا، جي اڌڪار سان لڳن لڳائي ،
 پريم ڀري ، مڌ ڀري ديواني جيون زهر بڻائي .
 من منهنجي جي بات بتائي ويا ڀرپاتي تارا ،
 تمکي تمکي اُهي دکايل ! ڏيندا ويا هي اُشارا .
 سڄني ! ڏيندا ويا هي اُشارا .

ڇپ هر وار پريم جو جاپ - پريم نه ....

ڪريان ته ڇا ڪريان!

ٻاهي تي رکي سا مٿي تي کٽان ٿي،
ري آهه ڳڙي جهليندي هلان ٿي.

يون ياد جيئن جيئن پریشانيون گهر جون،
اچن ٿيون هڙي منهن تي بوندون پگهر جون،
کپڙي ڪا جي سرتين سان ٻاهر رهاڻي!

ولي هرڪا سرتي وڏي راشه پنهنجي،
لڳي جنهن کي جهڙي سڪي، سولي، سنهنجي،
اڪيلي ڏکي واٽ پر مان وڃاڻي.

چڙهي دم اچي ٿو نه اُڀري ٿي چالي،
نار ڪا ڪڇي ٿي ته ماري لڇا ٿي،
وڪون ٿرت ٽڪڙيون ڀريندي پڇاڻي.

لڪايل ٻيلا ڪيئن پياڳي جواني،
اُٿي جيڪا ڪر هڙي جاڳي جواني،
سهاري ڇڏڻ، سا نه منهنجي وسان ٿي!

دکي آهيان دلگير، بيوس، دڪايل،
ڪڙهاڻي ڪڇاڻي مگر ڪين گهايل،
سهارو وڃائي حياتي ڪٽياڻي.

پریت ۽ لاج

پریت کان لاج سنڀال.

لاڄ سنڀال! وڌ پریت کان، لاج سنڀال!

آرزوءَ کي ڏي لغام،

صبر دل جو ٿام ٿام،

زورڪ هـن جي چال.

وڌ، پریت کان لاج سنڀال!

پریت جي مڪڙي ٿڙي جي گل ٿئي،

موهه بڻجي سک جي بدلي دک ڏئي،

پرجهه گپوڙهي ڳال.

وڌ، پریت کان لاج سنڀال!

مزم جي پردئي ۾ آهي حسن جي،

دل اهنگن ۾ نه ڪوهي پاڻ کي،

پيار پوءِ بي مثال.

وڌ، پریت کان لاج سنڀال.

او ڪوڙا حرج!
ڏٺو ڏٺو مون،
جراح توکي، او وقت ڪوڙا!
جواب ڏي تون،
اميد تي چيو نڪين وسوڙا؟
او وقت ڪوڙا! ڏٺو ڏٺو مون ....
هي زخمر دل جا،
ايام ٿي ويا،
ڪٿي چٽن ٿا!
جيئن پون ٿا سمهڻا ڏهاڙا،
تيئن سمن ٿا!
او وقت ڪوڙا! ڏٺو ڏٺو مون ....

علاج تنهنجو،

ڪري قضا سان،

چئو هجي ڪو!

هتي ته اهڙو ڏنو نه مون ڪو،

جو ڪجهه اثر ٿيو!

او وقت ڪوڙا! ڏنو ڏنو مون ....

ڪرن ڦٽن جا،

هي گهاٽو اونها،

نه چين ڏين ٿا.

گهڻو جلن ٿا، نرن نه هرگز،

سڻن پڇن ٿا!

او وقت ڪوڙا! ڏنو ڏنو مون ....

جراح! دل جو،

ڪرين ته ڪر ڪو،

علاج پورو.

ڪپي اجايو، فقط ڊڪايل!

نه ڪو دلاسو!

او وقت ڪوڙا! ڏنو ڏنو مون ....

ماٺ ڪر!

ٻاهر مڙيوئي آه ڪو.

جو وڻين کان ٿو،

لڪي پائي لپتو.

هوءَ ڏسين ٿو؟

آه ڪائي روشني،

او! چنل چنڊ جي آ شايد چالڊني!

ڇا ڪندس مان،

آس جو، هي ترورو.

جنهنجو ڪائي ٿو اکين ڪي سوجهرو.

ڏس! مٿان توکي پوي هن جي نگاهه،

تون ته وٺ ڪنهن دل جي گوشتي ۾ پناهه.

هان! ڪرين ڇا ٿو،

تون در چو ٿو پٺين؟

هٿ وٺي هن کي،

تون گهر ۾ ٿو سڏين!

هوءَ اڪيلي ناهه،

پر هن جي پٺيان.

پيا به ڪي آهن،

جي ايندا ٿو ڏسان!

سنگيت ورکا

ٿي اچي، چم چم ڪندي،
باد صبا.

در گليو هيڪر،
ته ايندا ڪوڙ پيا.
بند ڪر در، تون هي بيٺو
ڇا ڪرين؟

خواه خواهه ٿو خلق ۾،
رسوا ڪرين!
ايترو سمجهين ٿو،
مهر خدا!

هي جي هٿ ايندا،
دڪايل! ڇا ڪندا؟

جي بهار آئي خوشيءَ جي ڇا ٿيو،
هونءَ جي آيو ته سڀ ڪجهه ڪيو.

ٻيو
کلين ٿو،
ڳالهه چاهي؟
ڇو کٽي.

او گونگا مهمان!
کٽي توڇپ گهٽي.

هي شرارت جا اشارا ماف ڪر،
ڇا چيء؟

مون لاء آئين!
ماف ڪر.

مهربان! تنهنجو مبارڪ ٿيو اچڻ،
گشت ۾، منهنجي ڪري تون ڪين ڪڍ!
تون اچي، مون کان پڇين!
مير و قرار؟

خوامخواه و هندس وچائي غمگسار!
تنهنجي همدردِي ۽ غمخواري چڱي،
پر نه هيڏي لوڪ جي خواري چڱي.
تون ئي ڏس!
هر هر پوي ٿو،
ڪيئن ڦسي!

سنگيت ورکا

منهنجو هينئر وٺو!

تو کي پاسي ۾ ڏسي!
درد جيسين آه دل سان،

ساز باز!

راز؟

تيسين ڪيئن رهي سگهندو،

پوءِ راز؟

چڏ ڪڍي بهر خدا!

منهنجي پيچر.

ڏس! مٿان ڪنهنجي وڃي،

پڇهجي نظر

سونهن ويندي پيار جي،

جي ٿيو پٿر.

تنهنجو پي رهندو نه پوءِ

ٿر جو اثر!

تنهنجي خاموشيءَ کان ڏاڍو ٿو ڊڄان،

ٿو اچي طوفان پوسٽ جي پٺيان.

تو کي موٽڻ ۾ الائي ڪهڙو عار؟

ره پاي،

پوءِ يا ته گوشتي ۾ گذار.

دل کان دل ڏي

مونکي وٺي هل دل کان دل ڏي،
مستن جسي معطل ڏي.
مونکي وٺي هل .....

زهر دماغ، دماغ کي ماري،
امرت دل ٿي، دل کي جيارِي.
پاڪ نه رمزون چل ول.
مونکي وٺي هل ...

چترائي مستيءَ کي ماري،
عشق مٿي آکاس اڏاري.
سار رسائي ٽوڪل.
مونکي وٺي هل .....

چڏ اٽڪل جو انگ وساري،
بازي هڏ ويسا نه هاري.
ڍور نه دکايل وجهه پل.
مونکي وٺي هل .....

درد سان رهاڻ

کیر؟

ٻاهر کیر آهي؛ کول ڏر.

درد آهين؟

اچ اندر اچ ڪر خبر!

هن اويائي وقت؛

ڪيئن نڪري پئڻين؟

ڪنهن جي دل جوئيءَ لاءِ

شايد پئي وئين!

تو ڏٺو مايوس هوندو ڪو غريب،

ڏانهنجي همدرديءَ جو طالب بدنصيب.

ٻيٽم نياپا ڏير

ٻيٽم نياپا ڏيرو!

آءُ اڃان ڪيئن؟ ٿيون بند راجون؛
بيا سوڙها گهٽ ڪير! ٻيٽم نياپا ڏير.

هوليءَ آءُ کوليءَ جون راتيون تڙڦالڻ ٿيون جيءَ،
هڪ ڏڪڻيءَ جو ملڻ هائڻ! ٻيو ڏاتڻ جو سيءُ!
مائيڪل چارن جي چڪ ه ٿي،
پوندم پٽرا پيو! ٻيٽم نياپا ڏير.

هڪ گهر جي لوڙهي جو ڪيرو، هيانءُ ۽ ٻيو ٻيو ڪيرو!
ماندو هن ٿيو هئيءَ جو ڏاڍو، ڏنگڻ آيم ڏيرو.
لڏڻءَ لڏڻءَ چنلي مارڻ ويئي،
اڪڙين ٻاڙيم وير- ٻيٽم نياپا ڏير.

ڏا غم ڪاڏا ٿم جو اڄ ملڻ هانگا ٿي بيا،
رن ڌاران جيئندڙ ڪيئن جي درد چڙهي پاسوريا!
دڪ آهن مون وٽ ڪون آهن،
نه ڪم ڊڪايل ڪير؟ ٻيٽم نياپا ڏير.

پيار نه ٿئي بدنام

مونڪي پنهنجو ڊپ ته پٽيءَ ڪونهي،
جي خيال اٿم ته رڳو هڪڙو،
مٿان پيار نه ٿئي بدنام.
مونڪي پنهنجو ڊپ ....

آيو قاصد پويان خط پهتو،
وجه ڪين مليو چارو نه چاليو،
ٿيڙيم نيڙين نند حرام.
مونڪي پنهنجو ڊپ ....

پرين! ڏينهن ڏهاڙي ڪيئن اچان،
هن حاسد اک کان ڪيئن بچان.
جي گهر ٿي ڇڏيان ته ٿو حرف اچي،
ناحق ٿي ٻان جي پيڳهي هجي،
مونڪي آهي ياد انجام. مونڪي پنهنجو ڊپ ....

وجه رات ڏنو تارن نه سٺو،
مٿان چنڊ چنل دڳه بند ڪيو.
ڪا راهه دکايل! ڪانه رهي،
تو تائين اچان مان ڪيئن ڪهي.
بند راهون ٿيم تمام. مونڪي پنهنجو ڊپ ....

پڙه ۽ سڏ

رکي ڳال تڙيءَ تي پڙيندي رهاڻ ٿي،
تڏا سڏ سڏ ۽ پڙيندي رهاڻ ٿي.
پڙيا آ، پڙيا جيڏ تڪيريون کنوارون،
ڪن ٿيون جي ڪنن ڪن تي پڪارون.
تڙيءَ ۾ ڪن جي سڙيندي رهاڻ ٿي.
رکي پڙي تڙيءَ تي .....

لٿو سڄ، سنجها ٿي، مٿان رات آئي،
 وٺي وڙ سٽي سڀڪا اوڍي رضائي.
 روئي رات پر مان ڪٽيندي رهاڻ ٿي،
 رڪي ڳل ٿريءَ تي .....
 دلو چيلهم تي آهه پر بار هن تي.
 پوي ٿو جڏهن طعنو جيڏين جو ڪن ٿي،
 تڏهن سؤر ٻي، سڌڪا ڏيندي رهاڻ ٿي.
 رڪي ڳل ٿريءَ تي .....

وڃي ڏينهن چاهه سان نه ڪو وار واندو،
 هالن ٿي، مگر هن ڪٽي ساڻ ماندو.
 ٽڪي راهه، تارا ٽڪيندي رهاڻ ٿي.
 رڪي ڳل ٿريءَ تي .....
 جيڏان ٿي دڪايل! ته هڪڙي سهاري
 ڪڏهن هن اچي پنهنجو انجام پاڙي
 انهيءَ آس تي دل جهليندي رهاڻ ٿي
 رڪي ڳل ٿريءَ تي .....

جيون ٺٽيا

جيون ٺٽيا ڀو ساگر مان،
جڳت سهارا تار اڇي.
پيڙي آشا جي لهرين مان،
لعلن! ڪرتون پار اڇي - جيون ٺٽيا ....

ڊونڊي پيڙي پگھ پراڻا،
مان اڻ تارو ڪرڻ نه ڄاڻا.
ڪر راهر لڳه ڄاڻ وساڻا،
ويجهو ساحل وار اڇي - جيون ٺٽيا ....

سڙه ۾ باقي ساهه نه ڪوئي،
توڏي راجپان ٿي روئي.
اچ پيڙبتا! اچ او مالڪ،
آئي زحمت تار اڇي - جيون ٺٽيا ....

آس تي تنهنجي لنگر چوڙي،
نڪتيس جڳه سان نانا ٿوڙي.
آءُ دکايل جا او وسيل!

پنهنجو برد سنڀار اڇي - جيون ٺٽيا ....

ٻيڙي پراڻي

ڪير لڳائي پار سائين!

ٻيڙي پراڻي،

ڪير لڳائي پار.

سڙه ٿڌو پاڻي ٿڌو ٻيو نه ڪو چارو آهي،
خطرو ٻيڙيءَ کي وڌو دُور ڪنارو آهي.

تارڻ وارا تار، ٻيڙي پراڻي،
ڪير لڳائي پار.

مخت برسات ۾ اڌرات جو آنڌيءَ کان بچي،
آه هستيءَ جو ڏيڻو ٻيڻو اُجههڻ تي اچي.

صاحب! برد سنڀار، ٻيڙي پراڻي،
ڪير لڳائي پار.

آءُ آفت ۾ سُٽي توت دڪايل جي پڪار،
لاءُ تون ٻيڙيءَ کي ڪنار.

ناخدا بنجي اچي تار، ٻيڙي پراڻي،
ڪير لڳائي پار.

ويجاري ورهڻ

لنگر هڻي لٽا سڀ پيڙا ٻڌي ڪناري،
ور پر وريو نه جنهنجو، ورهڻ اُهي نهاري.
اکڙين ۾ نيو آهي، منهن ۾ زبان ڪانهي،
کونگيون ڪري مڊالون بي حال دل پڪاري.
ڪينجهر ڪمالي مڙيا، وڻجارا ڪُل وطن تي،
ڪڇ ۾ نه ڪانڌ جنهنجي سا ڪيئن سڪي گذاري.
ڪرڻا هي چند جا اڄ ناريل جي وڻن تي،
مايوس ٿي ڪرن ٿا، همدرد لڙڪ هاري.
فرقت جي آگ آهي، جنهن جي ۽ ڇڏيو جلائي،
ساجن بنا سڙي ۽ جو هيٺاڙو پيو ڪير ٺاري؟
ڪا آس آه جنهن تي هو ٿي لکي دڪايل،
هن کان اڳي ڇڏي ها، نه ته هوند پاڻ ماري.

تنهنجي حوالي

لنگر ڪڍي مون ٻيڙو تنهنجي ڪيو حوالي،
 توکان سواءِ ڊولس! ٻيو ڪير جو سنڀالي.
 ڪوڙي ڪلوڪناري، ڪيسين پيئي هجان مان؟
 هاڪاري هوڙيون نڪتا ساڻي جڏهن سمالي.
 بي پايان جهاڳڻو آهه درياھ سپر وارو،
 هيٺ ڇڏيو چو هاري، هن منهنجي من آبالي.
 آخر ته آهه رستو تنهنجي پڪي دڪايل!
 پهچايا پار ڪيئي هڪ هوت تنهنجي نالي.

ڏوهڙو

سڀڻا ڪنگ درياھ جا اڇڙو سندن ويس،
 ٻين ڪڙي نھاريان، دلير سندو ديس.
 ۲. نيٺ نھارن ھنجون ھارن،
 ساري ساجن سڪان سڪان.
 واڌ ڪڙي جي ٻئين ٿو ڀر ڏي،
 ڏي ٿو ڪنارو پڪان پڪان.
 ڪيو ويو چڙي مڇبور،
 ٻڌان ٿي، اڃا تہ منزل دور.

ڏوهڙو

ڪارو آپ ڪڪرن ڪيو لٿو وايڙن ڪندو واڌ،
 هيٺ مٿي پاڻي رسي، اُٿيو دانهون ڪري درياڻ.
 ۳. ٿو بن مٽيءَ جو ڪير دڪايل!
 ڪنهن جي پٺاري لکان لکان،
 ڪيئي جنم منهنجا لڙندي گذريا،
 آس رکي ٿي تڪان تڪان.
 ڪڏي پار رسي من پڙ،
 ٻڌان ٿي، اڃا تہ منزل دور.

نہ کندي ڪنارو

نہ مانجهي نہ منزل نہ کندي ڪنارو،
نڪا ونجهي-واهر نہ سڙه جو سهارو.
نہ هاليسو هٿ ڪو، وسيلو نہ ويٺو،
ڦٽو پاڳي پانپان ٿي اوندهه اندارو.

گهڻي رات ڪاري پيو طوفان ڀاري،
وڃان ڏس مان ڪهڙي، نہ ڏسجي ٿو تارو.

ٻڌي رعد رڙڪا، ڪري هيانءَ دڪدڪ،
اڇانڪ پيو سر تي مصيبت جو مارو.

ڏکيءَ ويل تنهنجي حوالي ڪريان ٿي،
ڀلي ڀول! هڪڙي، ڊنل ساٿ سارو.

بنا تنهنجي پيو آءُ ڪنهن کي پڪاريان،
دڪايل کي تنهنجو فقط آه پٺارو.

پيڙي قار!

پالڻي!

منهنجي پيڙي تار!
 پيڙي آڻج ستر ڪنار.
 پالڻي! منهنجي پيڙي تار.
 پيڙيءَ جا سڀ سنج پراڻا،
 ويتر وير ڪيا لڳ ساڻا،
 ويجهو ساحل وار.
 پالڻي! منهنجي پيڙي تار.
 ونجهه هلائي آءُ نه ڄاڻان،
 وانءُ سڻائو ڪين سڃاڻان،
 ڪنهن ٿوري ڪر پار.
 پالڻي! منهنجي پيڙي تار.
 عرض دکايل! ڄاڻ اڪهاڻا،
 آيا اچي منهنجا مير مهاڻا،
 حاصل ڄمت نه هار.
 پالڻي! منهنجي پيڙي تار.

منزل دور

ٻڌان ٿي، اڃا ته منزل دور،
هائِ اڃا ته منزل دور.

ا. هڪ اڻ تارو ٻي ٿر هاڪي،
هٿرا هٿي ويٺي ڌڪيان ڌڪيان،
ونجهه وسيلو ناهي مٽيءَ جو،
پڳهه بنا ڪيئن چڪيان چڪيان،
جندو جيءُ ٿو وڃي وهلور،
ٻڌان ٿي، اڃا ته منزل دور.

پکيٽرا لٺو لات

پکيٽرا!

مٺي مٺي لٺو لات.
 منهنجي پوڊيسي ساڄن جي،
 آءُ! سلسي وڃ ٻات.
 پکيٽرا! مٺي مٺي لٺو لات.
 ڪڏهن مٺيءَ کي ياد ڪندو هو،
 پُٺاڄي سهڻو ساڄن؟
 جنهن جي قدمن ۾ مون اڀريو،
 پنهنجو سارو ٿن هن.
 پاڻ پلي هو ويٺو ڇو ڪٽ،
 ڏيئي مون کي ٿڪات.
 پکيٽرا! مٺي مٺي لٺو لات.
 ٿرت اڏام پکي پڙهي،
 زور ڀڙن ٿي ڏيئي.
 پڇاڻچ پيغام 'دڪايل'،
 پيرين هن کي پيلي.
 عرض ڪجانس اڇي من هيڪر،
 هٿري ڪا هڪ رات.
 پکيٽرا! مٺي مٺي لٺو لات.

جيون جي اُڌاري ڏي جيون جي اُڌاري،
پڪي! جيون جي اُڌاري،
ٿاري ٿاري آشا واري،
جهولي پياري پياري،
برسي بوند بهاري - جيون جي اُڌاري ....

سونهري رنگين پَرَن تي،
چٽ چٽ مينڪاري،
سوپيا جو درسن سپنن ۾،
رونق رنگ خماري.

برسي بوند بهاري - جيون جي اُڌاري ....
ڦولن جي جهولي ۾ جهولي سندرتا جي راڻي،
رات ڇڏي ويئي ساجن لاءِ نيٺ - ڪهل جو پاڻي،
ويوڳوڻ - ياد پُراڻي!

پرياتي تارن جي ٿم ٿم سان ٿيو رنگ نرالو،
ٿوري ترڪن کان ٿيو جڳهه ۾ جڳهه جوت اُجالو،
سندر گهڙي سهائي.

پريت واٽڪا جي گلشن جي،
ڦولي ڪپاري ڪپاري.

قدرت جي ٻاهاري - جيون جي اُڌاري ....

ڪجهه ٻول پکيڙا

آءُ پکي ڪجهه ٻول.
ٻراڏين پيڙي وارن جي،
سک جو ڀردو ڪول.
آءُ پکي ڪجهه ٻول.

آزاديءَ جي ديس جا واسي،
سوني پيڙي ۾ ٻيا ڦاسي.
ملڪ اصل ويو وسري جن کان،
ننگ نسل ويو وسري جن کان.
هيڪر ياد ڏيار انهن کي،
آزادي انهيءَ ڪول!
آءُ پکي ڪجهه ٻول.

بي سمجھي ۾ ڪوهي هستي،
 ويٺا هـڙل وڃائي مستي.
 جيڪي پڙهن، اهو ٿا ٻولن،
 مرضي ساڻ زبان نه ڪولن.
 ڪوڙي ڏيک تي ڏيئي ويٺا،
 ڪهـڙو منڙو ٿول!
 آءُ پڪي ڪجهه ٻول.

آءُ پڪي! هيڪر پيري جو،
 ڪول ڊڪايل، در پيري جو.
 دور اُڏي آڪاس مٿاهون،
 ڪائن مر آزاد هوائون.
 سڪ دڪ جو جيئن فوق سڃاڻن،
 ماڻهي رنگ رٿول.
 آءُ پڪي ڪجهه ٻول.

پڇري جو مان!

پڪيٽڙا!

ڇڏ پڇري جو مان، پڪيٽڙا!
ڇڏ پڇري جو مان.
تون جيون جو رڻ پڪيٽڙا،
تنهنجو ديس انوڀ پڪيٽڙا!
هي پڇرو مايا جو پاڇو،
مايا چرنن چيلي،
(سج) پنهنجو پاڻ سڃاڻ. پڪيٽڙا! ....

هورڪ پڇري جو سڪ ڪڙڙو،
موسه ۽ ممتا جو دڪ ڪڙڙو.
ڀولو ڀرو دڪايل ڇاجو؟
آش رنگ رنگيلي.
هي جڳهه سڀني ڄاڻ. پڪيٽڙا! ....

آئي مند ملهار

آئي مند ملهار، پکيٽڙا! آئي مند ملهار.
ڪول ڪول ڪنپ ڪول،
گگن ۾ جهولي مست بهار. پکيٽڙا! آئي ....
ميگهن سان چانيو نيلو آڪاس،
قول ڪاين ۾ جاڳيو پريم اُلاس.
رنگ اُمنگ ڀريو هر دل ۾،
ٿيو سونو سنسار. پکيٽڙا! آئي ....
من مندر ۾ مٿر وڳا باجا،
مَد چاڪيو جاڳيو جوڀن راجا!
پراڻن جي سازن تي آشا،
چيري جيون تار. پکيٽڙا! آئي ....

عجيب دستور!

وئي مورت آير سُر جي،
سُر جي مورت، درد جي مورت،
وئي مورت آير سُر جي،
ساجھ هوندي ڪين سڃاڻم،
جوتسي نرمـل نُر جي،
ڳالھ ڳڻيتي ٻڌنديون جيڏيون!
منهنجي هوت حضور جي،
وئي مورت آير سُر جي،
شجر جي ڪهني زخـم ڏکـويس،
دانهن ڪيم ناسُور جي،
مرھير بدلي خوب ڪيائين،
پر پر ڪنڊن پـسُور جي،
وئي مورت آير سُر جي،
سوز انهيءَ کان ٻائي وينس،
پاڻ انهيءَ ٻاپُور جي،
سچ نہ دکايل! سڌ نہ هلي،
مونکي دلبر جي دستور جي،
وئي مورت آير سُر جي.

پکيٽڙا جو ديس؟

پکيٽڙا!

ڪهڙو تنهنجو ديس؟

بند اکين مان پيهي آئين،

پهري سهڻو ويس.

پکيٽڙا! ڪهڙو تنهنجو ديس؟

دل جو غنچو ڦولي ڦولي،

جيون جهولو جهولي جهولي.

من جا ساز وچن نٽ نيارا،

سَر نڪرن اتي پيارا پيارا.

پيار خوشي جون بوندون برس،

گيت بهار جا ڳائي جوڀن.

گوري قدرت ناچ رنگ سان،

نٽڙي ڪري آديس.

پکيٽڙا! ڪهڙو تنهنجو ديس.

بند اکين مان پيهي آئين.

پهري سهڻو ويس.

پکيٽڙا! .....

مٺي مٺي هيڙ، گهلي مٺي مٺي هيڙ،
 سڄڻ! دل سڌيڙ، گهلي مٺي مٺي هيڙ،
 اٿيا ستل سُر.
 رڙي يارا انبن جهليا پُور.

وڇوڙي جي ويل، ڏکي وڇوڙي جي ويل.
 سڄڻ! اڄ سويل، ڏکي وڇوڙي جي ويل.
 نچويان ٿي ٿُور.

رڙي يارا انبن جهليا پُور،
 اڏايان ٿي کانگ، ويٺي اڏايان ٿي کانگ،
 سڄڻ! اڄ ڪنهن سانگ، ويٺي اڏايان ٿي کانگ.
 وڃي دل وهلُور.

رڙي يارا انبن جهليا پُور.

دڪايل کي ديد ڪيو دڪايل کي ديد،
 سڄڻ! بيءَ خريد، ڪيو دڪايل کي ديد.
 مٺو هڪ ئي گهڙور.

رڙي يارا انبن جهليا پُور.

سورن ڪيڙس سٺي

شل سؤر نه ڏيندم پٺي،

درد چڙهي ويا جي در مٽي جو،

چونڊيس، قسمت رٺي.

شل سؤر نه ڏيندم پٺي.

غم جا بادل ويا جي وٽڙي،

چٽ تـ ڏهاڳي مٺي،

سچ تـ سهاڳي ٿيڙس جنهن ڏينهن،

بوند برهم جي اُٺي. شل سؤر ....

ڪير سڃاڻي هان نه ته سرتيون!

سورن ڪي-ڙس سٺي.

دائيم شال هجان مان دڪايل!

ڪوهيارل جي گئي. شل سؤر ....

ٽائي طلب ٿات، پرين!
گهاري وڃ ڪا رات،
ڇوڪو اٿم ڇا، پرين!
ڇارو هتيون آءُ.
موتگين نه اڃا من! ٿيان ....

هڪر پري پير، پرين!
ساجهر اڃ سوڀر،
گوندر متن غم، پرين!
ميٽيون وڃ وهن.
موتگين نه اڃا من! ٿيان ....

ليٽن اڃل نير، پرين!
هاري ٿيس اڌير،
جيٽان رڪي آس، پرين!
پورا ٻارنهن ماس.
موتگين نه اڃا من! ٿيان ....

انبن جهليا پور

انبن جهليا پور

قنا گل انگور

ڙي يار! انبن جهليا پور!

پريو وهي واه، وهي پريو پريو واه.

سچڻ! سڪي ساه، وهي پريو پريو واه.

پون سوين پور.

ڙي يار! انبن جهليا پور.

زيان ڪرڻ ڪاڻي ڏيندا،
هر ڪنهن جا وارا ٿيندا.
پاڻيءَ ڍڪ لاءِ ڦٽڪن ٿا.
هچ ٻارين ۾ پڪن ٿا.

رونبن جي وانگار پئي،
ننڍڙيءَ وڏڙيءَ ڪاهه ڪئي،
توڪي مونکي سڏ ڪن ٿا.
هچ ٻارين ۾ پڪن ٿا.

واڙ گهلي ٿئي ٿي سر سڀ،
ڇا نه خوشي گهلي گهر گهر.
سبز جهڪ سڻڪ جهڪن ٿا،
هچ ٻارين ۾ پڪن ٿا.

ڄاڻ دڪايل! لاپ پيا،
ملڪ جا ڪشت ڪليش ويا،
ڇانور چؤدر ڇمڪن ٿا.
هچ ٻارين ۾ پڪن ٿا.

تیلن جھلیا آن

تیلن جھلیا آن، او یار!

تیلن جھلیا آن.

هوڻڻين نه اڃا هن،

او یار! تیلن جھلیا آن.

لاڻن سنڌي ويل، پرين!

جاڳيو جڳه سويل.

ماڻيا منهن، ماڻ، پرين!

وينيس جھليون واٽ.

هوڻڻين نه اڃا هن! تیلن ....

آء پرديسي

آء پرديسي سچڻ!
مئل ٿا روئن، تنهنجي ياد جا.
اڌ پٽيل اڪڙيون سَلن،
انسانا دل ناشاد جا. آء پرديسي!

پيار جي ماضيءَ جون تصويرون،
نه گونگيون ٿي پون،
رنگ جن جا پيا سمهي،
سڀنا ڏسي هيءُ داد جا. آء پرديسي!
زندگيءَ جي هن جلائيندڙ،
پهريءَ ۾ مٿان.
پسَن سَڪي چٽندا وڃن،
هن آس جي شمشاد جا. آء پرديسي!

بي کسي، معروفي سانڍيندي،
دڪايل ٿي سڏيان.
من پون تنهنجي ڪنڀرن،
پرلاءِ هن فرياد جا. آء پرديسي ....

ٻهڪن ٿا ٻچ

ٻچ ٻارين ۾ ٻهڪن ٿا .
جام چڙيا پاڻي آيا ،
هاري ناري تهڪن ٿا .
ٻچ ٻارين ۾ ٻهڪن ٿا .

واٽر فيدر خوب وهيا ،
ڪنڌي سنڌا ڪين رهيا ،
روڻ ڪري گهارا ڪن ٿا .
ٻچ ٻارين ۾ ٻهڪن ٿا .

ريڄ ڏيڻ ڪڙمي آيا ،
هرن ڏيڻ جا ڪن سڃايا .
ڏانڊ پٽارا سهڪن ٿا .
ٻچ ٻارين ۾ ٻهڪن ٿا .

گل کٽڙيا

کٽڙيا نيلا پيلا گل، سونهن مٿر چرن بکر،
 ڏيئي ڏاڙهيءَ بَل، کٽڙيا نيلا پيلا گل!
 رونق ربيءَ کٽي چڱي، چمڪن ٿا چوگان،
 ساوڪ هريا پريا ڪيا، مشڪن ٿا ميدان.
 مهر جهلي آس پڳي، ٿيا جام فصل.
 کٽڙيا نيلا پيلا گل!

هائين پاڻي پٽي پلي، چاڙهيو هنديءَ ساڳه،
 ديون ٿهي ٿبيءَ پڪي، کائي پائين پاڳه.
 مڪڻ لسيون وندي جهجهيون، وجهن ونهيون هل.
 کٽڙيا نيلا پيلا گل!

وندر واري کن موچاري، پيڙو ڪين سماءُ،
 ميلا مٽا چڱا چوڪا، ٿيڙو خوب لقاءُ!
 سنجي گاڏيون ڪٽهين ڪنيون، وجهي ڏانڊن جهل.
 کٽڙيا نيلا پيلا گل!

پورهيت سڪيو سهنجو بڻيو، مھنت سندوزور،
 ويهي ڪيڙ پيڙ ٻرو، ڪاھل ڳٽن چور،
 تنهنجو منهنجو رهيو ڪاٿي؟ وچين ويئي ڀل.
 کٽڙيا نيلا پيلا گل!

سنگيت ورڪ

سڌڪا پوري سڌيانٿي،
سڌ جو نه سڌ ٻڌانٿي،
سڪ پئي سمهي الاجي،
ٿي ڀريت وٺي ڀرائي. اکرڙين ۾ ....
جيسبن مان جيئري آهيان،
تيسين نه آس لاهيان.
گهر ۾ گهڙي اڏي من،
ساجن ڪڏهن سڃاڻي. اکرڙين ۾ ....
آهيان اصل دڪايل،
سڪ ڪين ڪي سڃاڻا،
چمندي چٽي شيس، ڀر،
سورن ڪيس سڃاڻي. اکرڙين ۾ ....

آليون اڪڙيون

آليون ٿي آليون،
 اڪڙيون، آليون ٿي آليون،
 روئن رت پيالين،
 اڪڙيون آليون ٿي آليون.

ديڏ آڙائي وس کان ويئون،
 جهانورجي بانورجي پيئون،
 بي سٽ بي خياليون،
 اڪڙيون آليون ٿي آليون.

سپنن جو سنسار سجائي،
 وينيون سڪڙي آس لڳائي،
 موڙهيون مٽراليون،
 اڪڙيون آليون ٿي آليون.

چلڪي پوي ٿو پاڻي

اڪڙين ۾ چلڪي چلڪي ،
 ڏلڪي پوي ٿو پاڻي .
 چپ چاپ لڙڪ لاڙي ،
 بس راتري وهاڻي . اڪڙين ۾ ...
 محبت مٺي مون پانگي ،
 ڪوڙي ڪساري ٿي پئي ؛
 هن حال ۾ نه روئان ،
 پيو ڇاڪريان نمائي . اڪڙين ۾ ...
 ويهان ويهڻ ٿو ڪائي ،
 بيهان ته پير پڇرن ؛
 هن آند مانڌ مٽي جي ،
 سُڪ جي ڪٽي پڇاڻي . اڪڙين ۾ ...

پڻ ڪڙي !

ن ڪڙي پيهي تي ڊوليا ! پل پل ڪريان پڪار،
ڪاٺو ٿري تو طرف مڃان ٿي هن ڪو پهچي پار.
روڻبا نڪتا، اوڀر نڪتا، نڪتو پئي چڻ ساهه،
سائون مان پيلا ٿيا تپلا لال پيا ٿيو ڳاهه.
تڏهن به تون موٽين نه مسافر! ڪهڙي ڏيانءِ ميار،
پڻ ڪڙي پيهي تي ڊوليا ! .....

واٽر ۾ چڄ ويه ويه پيرا چڻ ٿئي هٿ مان ٽرڪيو،
پورهيو پيارو بار لڳو پئي توريءَ هڏ هڏ ٽرڪيو.
تن ميو ٿيو ڌوڙ وسائي چيڙهه وڃايم وار،
پڻ ڪڙي پيهي تي ڊوليا ! .....

۳۷	۲۱. لهنجي حوالي
۳۸	۲۲. جيون ٺٺيا
۳۹	۲۳. پڙي پراڻي
۴۰	۲۴. پڙاڏو ۽ سڏ
۴۲	۲۵. پنهنجي نياڻا ڏيو
۴۳	۲۶. پيار نه ٿئي بدنام
۴۴	۲۷. دل کان دل ڏي
۴۵	۲۸. درد سان رهاڻ
۵۰	۲۹. او ڪوڙا جراح
۵۲	۳۰. ڪريبان نه ڄا ڪريبان
۵۳	۳۱. پوي ۽ لاج
۵۴	۳۲. پريم نه آهي پاپ
۵۶	۳۳. پيار جي منزل
۵۷	۳۴. پيار ۽ قيدي
۵۸	۳۵. پريم جو حرف
۵۹	۳۶. روپ بسف
۶۰	۳۷. پريم سمورائي
۶۱	۳۸. پريم پروانو
۶۲	۳۹. پريم جو گيت
۶۳	۴۰. پريم جي دنيا
۶۴	۴۱. پريم جو شان
۶۵	۴۲. پريم جي آهي
۶۶	۴۳. پريم جي آهي

۶۷	۴۳. پريم نگر
۶۹	۴۴. پريت جي ريت
۷۱	۴۵. پريت جا پيچ
۷۲	۴۶. جڳ جي پريت
۷۳	۴۷. انحد گيت
۷۴	۴۸. پرديسي ڍوليا
۷۵	۴۹. وهلور واجھ
۷۷	۵۰. جنمن جو وچوڙو
۷۸	۵۱. آنسو ڪٽڻ روڪيان
۸۰	۵۲. او باد صبا
۸۱	۵۳. پشپ آرتي
۸۲	۵۴. پرھ جون ٻاکون
۸۴	۵۵. من جا آتما
۸۶	۵۶. ڪيئن عيد چوان
۸۷	۵۷. وچوڙي جا ڳوڙھا
۸۸	۵۸. جوڳڻ جو گيت
۸۹	۵۹. آبي آپ نھاريان
۹۰	۶۰. دير نہ وجھه درسن ۾
۹۱	۶۱. من جي گيت
۹۳	۶۲. تارن پري رات
۹۴	۶۳. اچ پريت
۹۵	۶۴. آس جا تارا

انسانجا ٻه اکر

‘سنگيت ورکا، ڪوي دکايل’ جي گيت - مالها
و ٿيون ڪتاب آهي، جيڪو پاڻڪن جي هٿن ۾ ٿي
هيا آهيون. سنگيت - ڪهاڻين توڙي قومي - گيتن کان پوءِ
هيءَ گيت - گونجار اسانجي اڳيان آهو ڳوٺاڻو ماحول آهي
ٿي سامهون ڪري، جو پاڻ کي سچ پچ ڪيئن جي وچ ۾
پيا پانيون.

هن ڪتاب ۾ ڪريءَ جا چونڊ گيت ڏنا ويا آهن.
آشا آهي ته هي ڳوٺاڻا گيت، جيڪي ديهائي معصوم
پيار جا شاهد آهن، جهونگاريندڙن جي اندر ۾ پيار جو
آهو جهڙو وهائيندا، جو اڇوڪي تونٽس ماريل دنيا جي
دلن تي نار وجهندو. وڌيڪ ته گيت پاڻهي ڳالهائيندا

— ڪرشنا

آديپور (ڪڇ)

۲۵ اپريل ۱۹۶۳

سپهر و ملک

صلح جا حاهي!

دنيا جي صلح جا حاهي!

موقعو در بينو ڪرڻ ڪاهي،

چڏ ڏي، اونگر مڏاهي.

رولي ٿي دنيا جي حسرت،

هنند ڏسي آراهي،

دنيا جي صلح جا حاهي!

ٻاڙي وارو چين اٿيو آه،

متر و فلسطين اٿيو آه.

عرب اٿيو اسلامي.

دنيا جي صلح جا حاهي!

يوناني ايراني جاڳيا،

بٿاني لباني جاڳيا.

جاڳيا رومي شاهي،

دنيا جي صلح جا حاهي!

اوسٽري ۽ پيارا ساڻي،

ڪنهنهي لاءِ سڀڙيا بيٺا ٿي.

معت نه ڪن بدنامي.

دنيا جي صلح جا حاهي!

ملندو ڪو انصاف نه جنهن کي
نياڙ وٺي ڏيندس مان ٽنهن کي
يورپ يا ايشيا جو هجي پر
گهٽ وڌ ڄاڻان آءُ نه ڪنهن کي
روس، آميرڪا يا ڀارت
سڀ کي حق جي راءِ ڏيندو
امان، امان! مان گانڌي ٿيندو
هرڪو پنهنجو پورهيو ڪار
ڪو هڪ ٻئي جو ڪين ڳالهي.
جو ڪير بندو سو ڪائيندو،
ڏاڍو هيٺي ڪي نه ستائي.
هر پورهيت جو ساٿي بڻجي،
ٽنهن تي پنهنجو ساهه ڇڏيندس،
امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
ملڪي يا سياسي آزادي،
ذهني يا مالي آزادي،
هرڪو پنهنجي خيال جو مالڪ،
ڪونه ڪسي ڪنهن جي آزادي.
زور زبردستي نه هلي ڪر،
جڳهه ڪسي اٿرو راز سليندس.
امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!

پيار جو مارگ، مارگ سڪ جو،
 نفرت راهه ڏسي ٿي ڏک جو،
 امن امان دنيا کي ڏيندس،
 بگ نه بڻي ڪو جنگي بگ جو،
 خون پياڪ پشو پل ڪي مان،
 انسانيت ۾ بدلائيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
 وڏو بڻي نه وڏائي سڪندس،
 گونگي خدمت سان دل رکندس.
 هن ۾ ڪو ايمان نه آڻي،
 هن هن سان نهڻو ٿي هاندس.
 ڪاڻ ڪڍي ڪنهنجي نه ڊڪايل!
 پنهنجن پيرن تي پاڙيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!

جڳه ساري ڪي پاڙو سمجهي،
 ڪنهن ڪي ڪين رنجائيندس مان.
 راند ڪندس، ڪاندس خوش ٿيندس،
 ننڍي وڏي سان پيار وٺيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
 پاڻ کان ڪنهن ڪي گهٽ نه سمجهندس،
 هڪ جهڙو سڀني سان هلندس.
 پائپ ڀنگي مڙي پائپ،
 اڻڇ ۽ نيچ جو پيڊ نه رکندس.
 گڻ گراهي ٿي، جيون سارو،
 آدر وٺندس آدر ڏيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
 ڦول ٿي هر دم رهندس پورو،
 ٿيندس ڪنهن سان آءُ نه ڪوڙو،
 جيڪي چوندس اول ڪندس سو،
 ڪم نه ڇڏيندس مور اڏورو.
 ڪشت جي ايندا سهندس، ليڪن
 فرض کان هونئن منهن نه مٽيندس
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس

جڳه ساري ڪي پاڙو سمجھي،
 ڪنهن ڪي ڪين رنجائيندس مان.
 راند ڪندس، ڪاندس خوش ٿيندس،
 ننڍي وڏي سان پيار وٺيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
 پاڻ کان ڪنهن ڪي گهٽ نه سمجهندس،
 هڪ جهڙو سڀني سان هلندس.
 پائپل پنگي مڙيئي پائڻ،
 اوچ ۽ نيچ جو پيد نه رکندس.
 گڻ گراهي ٿي، جيون سارو،
 آدر وٺيندس آدر ڏيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!
 قبول ٿي هر دم رهندس پورو،
 ٿيندس ڪنهن سان آءُ نه ڪوڙو،
 جيڪي چونڊس اول ڪندس سو،
 ڪم نه ڇڏيندس مور اڏورو.
 ڪشت جي ايندا سهندس، ليڪن،
 فرض کان هرگز منهن نه مٽيندس.
 امان، امان! مان گانڌي ٿيندس!

صوفي سڳورن تو وٽان،
 ڪُل صلح جو پاڻو نشان.
 روحانيت جي راز سان،
 تن کي ڪيو تو جاردان.
 دنيا سنڌي اڄ آس تون،
 پوري اچي ڪر پياس تون.
 اوشانتيءَ جا ديوتا!
 تهذيب جا راکا سڃا!

سڀ جي پلائيءَ جي آس!

وَطني سدا وسندا ڏسان،
 ڦلندا ڏسان ڦلندا ڏسان.
 مڃندا ڏسان سي محنتي،
 پورهيت ڪمي ۽ ڪاسبِي،
 هٿ عام پِي ۽ خاص پِي،
 هڪ چال سان چلندا ڏسان.

ڪپڙو ٿڌو ڌر ڌر ٺهي،
 سختي نه ڪو اُن جي سهي،
 ڪو ڪين ڪاڻيارو رهي،
 ڏيهي هنر ھلندا ڏسان.
 جي گهرج واريون ڪُل شيون،
 سي اُن ڳڻيون ۽ اُن ميون،
 گهر گهر هجن سڀ وٽ پيون،
 ڪن جا نه منهن ٺهندا ڏسان.
 واندو نه ڪت چنندو ڏسان،
 پڙسو نه ڪو پنندو ڏسان،
 ڪو شيءِ نه ڪا ڳنندو ڏسان،
 پنهنجي پلي پلندا ڏسان.
 ناحق نه ڪو جهندو ڏسان،
 بيگر نه ڪو وهندو ڏسان،
 سختيون نه ڪو سهندو ڏسان،
 ڪُل حق پليءَ پوندا ڏسان.
 هٿ ڪي نه ريجالا هجن،
 بي بخت بدچالا هجن،
 نشئي نه مٿوالا هجن،
 ماڪي هڙيئي وٺندا ڏسان.

ڇڏو ڪوڙو ايمان بابا!
 ڏي ڌرتيءَ جو دان.
 معذرت وارو جي بک موندو،
 چون ٻلا پوءِ ڀڃي پوندو؟
 ٿيندو خاڪ جهان بابا!
 ڏي ڌرتيءَ جو دان.
 دل سان آهه ڏيا جو ناتو،
 جنهن هي ڄاتو تنهن ڪل ڀاتو،
 ڏيڻ ۾ آندو ڄاڻ بابا!
 ڏي ڌرتيءَ جو دان.
 چوريءَ کائي چور چوڻي،
 گڏجي کائي سو سڪ پاڻي،
 مڃي گيتا جو گمان بابا!
 ڏي ڌرتيءَ جو دان.
 چوريءَ زوريءَ ۾ بربادي،
 ويدن جو فرمان انادي،
 هٿسار ۾ نقصان بابا!
 ڏي ڌرتيءَ جو دان.

سروودي، هاجل

سنت ونوتا راهم بتائي،
سهجهه دبايل، مصلحت سائي،
جاڻي پريم مهان بابا!
ڏي ڌرتيءَ جو دان.

سروودي ۽ شانتي

اوشانتيءَ جا ديوتا.
تهذيب جا راکا سچا!
تنهنجي ضرورت جا بجا،
سنسار کي آهي سدا.
تنهن جو بقا ۾ آستان،
تون امرتي پيالي سمان.
جهنڊي اچي جو تون ڏٺي،
توکان ملي راحت گهڻي.
تون پيار جي آهين مٿي،
هربات آ توسان ٻڻي.
بگڙيل ٻڻائي تو چڏيا،
اُڇڙيل وسائي تو چڏيا.

ووديه، هلچل

دڪايل! هتي رام جو راج آهي،
سڄو ڳوٺ وارن کي سوراج آهي.
نه موٽاج ٿي ڪنهن جو نوڪر چوائن. پڪيٽڙا....

ڀؤ-دان هلچل

ڏي ڌرتيءَ جو دان بابا!
ڏي سه-پٽ جو دان.
ڪندءَ پلو پڳوان بابا!
ڏي ڌرتيءَ جو دان.
ڌرتي آهي تو نه اُڀائي،
سمپت تو نه اڪيلي ٺاهي.
سڀ جي مدد سان بابا!
ڏي ڌرتيءَ جو دان.
مالڪ ٺوڪر پانءِ نه ڪوئي،
اونچو نيچو آه نه ڪوئي.
ساڳيو هڪ انسان بابا!
ڏي ڌرتيءَ جو دان.
مالڪ هرڻاڪشپ چوايو،
نرسنگهه تنهن کي مارڻ آيو.

پنهنجي پيرن تي بهي، هلنداسين اوچي ڳاٽ سان،
هي ڏسي هر هندو اسي ٿي شڪي شرمائبو.
جي اڃا رهندي ڪا پنهنجي ملڪ ۾ ان جي اثاٽ،
بيت ڌرتيءَ جا پتي پاڻي اُڪٽ پهچائبو.
بک نه ڀارت جي قنبيلي جو ڪو جيئن پائي مري،
جو ڪٿو ڏاڻو اٿئون ونڊي وراهي ڪائبو،
جي لٽي هوندي لکن کي ليڙاچ! ٺاهي نصيب،
پاڻ ٿي مالڪ ملين جا بهربو بهرائبو.
ڪين ڏينداسين رهڻ ڪا ديس ۾ ڪاري ٻزار،
رشوتي سرڪاري عملي کي سنئين دڳه لائبو.
پنهنجي هر هڪ گهرج جي پاڻهي ڪنداسين پور ٿي،
ڪارخانو اهڙو گهر گهر ڪولبو ڪولائبو.
ٿو پگهرجي پورهئي مان ڏس! قل منو آخر ملي،
مرتبو محبت جو ڄاڻي تنهن تي هڏ هيڙائبو.
ڪارگر ڪوڌاريو ٿي خود ڪڙهي ڪيميائي بڻي،
ملڪ جي مٽي ۽ پٿر سون سان ٿورائبو.
سون چاندي جو ڪو جيئن معنتي جو ڏئي مطيع،
قاعدي سازن کان اهڙو قاعدو جوڙائبو.

جيڪڏهن هن راهه ۾ روڙو ٿي ڪو اٽڪي پيو،
 اهڙي سائينءَ جي سنوار ٿي ڪي سڏي سمجھائبو.
 مَوْت جو خود خوف، خائف ٿي پڇي پاسو ڪري،
 رمز اهڙيءَ ساڻ مَوْدِيءَ مار ڪي هيسائبو.
 مَوْت هونءَ پي خيال آهي، خيال آهي زندگي،
 خيال ڪي بس خيال سمجھي، خيال ڪي بد لائبو.
 ختم ٿين جيئن هي د ڪايل! مَوْت جا اسباب ڪُل،
 تنهن ڪري اڄ پاڻ ۾ جيون نئون جاڳائبو.

گرام-سورج

پڪيٽڙا صبح جا منا گيت ڳائڻ،
 ڪڍيون پرھه باڪُون سڏي ٿا سڻائڻ. پڪيٽڙا...
 وري نَوُر اوڀر جي چھري تي آيو،
 ڪڙو ڪيٽ جوئر جو چمڪي سوايو.
 پڪل سنگ ٿا سون ڏنگيون وراهن. پڪيٽڙا...
 ڪڍي مال ڀاڳين ڪيو جهنگ واهي،
 ڪٿي نڪتا ڏاٽا وڍڻ گاهه گاهي،
 پريون ڪڙپ ڪاڻي جون آڻي پڇائڻ. پڪيٽڙا...

آه نه ته سرچڻ ڏکيو، اهڙيءَ سياڻيءَ زال جو،
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو.

تيل گهاٽي جو مهانگو ڪين گهر ۾ ڪاٺو،
پر مشيني ٻيڙ جو سادو سڙيل ورتائبو!
ڇو ته سستو آهه آڻو سير تي، آڻائبو،
عقل گيچڻ ۾ وهائي پوءِ به هٿ هٿ ڳاٺبو!
سچ ته شهرين ئي وڏو چيڙڪ مشيني مال جو،
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو.

۲

اڄ پڙهيل بيڪار آهي، اڻ پڙهيل جي پيٽ ۾!
هر هلائڻ ڇو ته گهٽتائي ٿو سمجهي ڪيٽ ۾،
گهر ۾ پل گهڻي هجي، ديوان جي بڪ پيٽ ۾،
پر ته پي موندو اجائي ڏيک جي السيت ۾!
سُر وڏو سر ۾ اٿس ڪنهن اهڙو ليءَ بي تال جو،
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو.

۵

هٿ هلي جي، گهر هلي، پوءِ ڇو ڏکيو ٿيندو گذر؟
ڏو، ٿيندو پاڻهي جو ڏيهه ۾ آيو ڏڪر.

وودي، هلاچل

د ڪو روٽيءَ مهانگو، تون ڳڻي ڳالهيون نه ڳري
ر رڳو ڪوڏر لپا هڻ ڏس پوءِ سستائي سڪر!
هرج کان ٿيندءِ ورءِ وقت سرس کاڌو سال جو،
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو.

۶

نانءِ جو آزاد آهين پر غلامن جو غلام،
ڇو ته پنهنجي گهرج جو موٽاج تون آهين هدام.
پيٽ ۽ انگ لءِ پرين ٿو، ڪيئن نه هن هن جو سلام
ڪو رهيو ناهي دڪايل! پاڻ تي پاڙڻ جو نام!
خاڪ پوءِ ايندو - مڙو آسودگي اقبال جو.
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو.

۱

سڃي زندگي

زندگيءَ ۾ زندگيءَ کي مڙت سان ٽڪرائبو،
سمند لوٽائيو ولوڙي منڙو اهرت پائبو.
آس جي آئيني کي جي لٽ ڦرڻا جي لٽيو،
قوم جي تقدير کي تدبير سان ڇمڪائبو.
فرض جي پنهنجون ڪنهن پاليو، وسيلو ڪونه ٿيو
پاڻ کي پاڻهي وري هن ديس ۾ ورسائبو.

ونوباجي اڄ انهيءَ دنگ جو جاپ ڇڏيندو، هلي رهيو آهي بيدل ۽ ٻارنهن سال تيا جو هن اها اڪند پڌ يا ترا شروع ڪئي آهي. اڃا ته پيئي ٿي هلي ۽ هلندي رهندي ٿيسين، جيسين ڀارت انهيءَ سڀ جي پلائيءَ جي راهه تي اچي. پوءِ ته ملڪ ۾ نه ڪو رهندو بکيو يا بيمار، نه اُگهاڙو نه بي آجهي ۽ نڪي رهندو ڪو اڻ پڙهيل يا بي هنر دور. ونوبا، ڀو-دان ۽ گرام-دان جي هاجل شروع ڪري هندستان کي سرگهه جي ڪامڏينو توڙي ڪلپ برڪش جو درشن ڪرايو آهي. هاڻي ڏسون ته اسانجو هي ٻڌيمان ڊس ڇا ٿو ڪري؟ ڪامڏينو ۽ ڪلپ برڪش، سڀ ڦل ڦيٽ وارا ڏيو آهن. رڳو ڏيئون کي راضي ڪرڻ جو ڌانءُ ۽ ويساهه ڪهي. هي گيت، گانڌي ۽ ونوبا جي انهيءَ سڀ جي پلائيءَ واري منتر باد ڪرڻ ۾ مددگار ٿيندا، جي اسين اُهي وري وري ڏهرائيندا رهنداسين.

سزوديه هلچل

جند مان ٿي جند آجي عشق جانده سان لڳو
اچ نه پائڻ ٿو پڇي ڪنهن پيڻ کان سئيءَ ۾ سڳو
موت ٿيو ميرو ڏوئڻ خود جان پنهنجيءَ جو وڳو
باهه ٻارڻ ٻار ٿي گهر، حرص هوئل ڏي ڀڳو
پاڻ تي پاڙي هائڻ اچ ٿيو لڇڻ ڪنگال جو
نقشو ماضيءَ جو مٽائي بڻج مالڪ حال جو

۲

ساهه ڀل بک ۾ سڄي چرخو نه پر چورڻ پڇي،
عج هليو ويندو، جي گهر ۾ وال ڪو ڪپڙو اُجي،
چوڪڻي جي ڳالهه اهڙي، منهن ٿو مائيءَ جو سڄي،
ڏي رڻل پرچائي، پر جي پر ڪو پيڪيءَ جو هجي!

جي اٿڻ تنهنجي هر گهاري ڏينهن مون،
هنڌي ۾ هوندا سي رهندا صبح-شام.
تنهنجو آپ، سج، چنڊ ۽ تارا ڪٿيون،
پر ڏنا مون نور نيري سان مدام.
سي بهاريون، ٻن خزان باغن سنديون،
جن وڌا ٿئي ٻن ڪمند پيرن ۾ دام.
ياد پوندا ڪيئن نه هن مئوش ڪي،
چلڪندڙ هيءَ سان سي تنهنجا مست جام.
دور ٿيندو تو وڃان توکان، مگر،
خيال زيارت لاءِ پيو آڻيندو مدام.
ياد تنهنجي قلب ڪي ڏيندي قرار،
ننڊ نيٺن جي جڏهن ٿيندي حرام.
پيو ته قاصد آه اوڏو ڪين اڃ،
تو منجهان توکي صبا جي هٿ سلام.
درد ۾ پي پئي دلا سو پائيندي،
دل دڪايل، تنهنجو جهونگاري ڪلام.

ڳانڌيجي ۽ چيو هو ته جڏهن هندستان آزاد
ٿيندو تڏهن اُهو پنهنجي راڄ جو ڪاروبار سروديه-
رٿا موجب هلائيندو، جنهن رٿا موجب گهڻن جي
مدتي ٿورن کي قربان ڪيو ڪين ويندو. هونءَ به
قربانيءَ جا ٻڪرا ڪهڙوئي بڻايا ويندا آهن. انهيءَ
ڪري ئي ٻاٻوءَ چيو ته ”هندستان پنهنجو ماڳي
جوڙجڪ اهڙو ٺاهيندو جنهن موجب هر ڳوٺ آزاد
هوندو ۽ انهيءَ گرام سوراڄ ۾ طاقت کي هڪ هنڌ ڪنڊ
ٽيڻ ڪين ڏبو. جنهن ڪري طاقت جون ٻُڪيون
پارٽيون يا ماڻهو گهٽ ئي پيدا ٿيندا. انهيءَ طرح
سڀ جي ڀلائيءَ لاءِ ڳانڌيجي ۽ اسان کي ”سروديه“
يعني سڀ جي ڀلائيءَ جو منتر ڏنو.

ڪنهن بني انسان جي لاءِ ڪيئن ڏمي دل ۾ رکين؟
 ٿئي ڏٺو هر ذات ۾ پنهنجو جڏهن هڪ ٻار ٿو.
 مختلف فرقن جا پڙهي ٿو هڪ ئي ٿار ۾،
 پيٽ ماما کي ڏيڻ چاهيو ٿئي سندر هار ٿو.
 بي گناهيءَ کان رهين پيريءَ ۾ ڀڄي معصوم ٿي،
 ڇو ته سا کي ٿي سدا سچ جو ڪيو اظهار ٿو.
 درد ٻئي جو دل ۾ سانڍڻ، آهه ڇا اهڙو گناهه؟
 جو سٺو همدرد سيني تي قضا جو وار ٿو!
 ٺوڪي وهندڙ ٻون اسين ٿا تنهنجي ئي رت ۾، مگر،
 پنهنجي ڳوڙهن ۾ ٿئي وهندڙ ڳوڙهن جو سوسار ٿو.
 جو مليو عيسائي کي دنيا کان، مليو توکي به سو،
 ڇو ته ڏيکاريو دڪايل! سڀ سان ساڳيو پيار ٿو.

گاندِي آر ٿي

جيءُ گاندِي گڻڪاري، جيءُ ديشڪ هٿڪاري،
 جيءُ ڀارت جا پوش پيارا، ڪرم ڪلا ڌاري،
 جيءُ گاندِي گڻڪاري!
 سر ڳڙ ڌام کان ماڻڻ پوي توکي. وڌ پياري،
 ڪاٽي ڪاٽي توکي وڌ پياري.

گاندی

ند پچھڻ جي لاءِ ٻڌارين، سورهيہ سهڪاري،
جيءُ گاندی! گڻڪاري!

يوگ بل سان تو جاڳايو غافل نر ناري،
گاندی! غافل نر ناري،

آھم الورڪڪ شڪتي تنهنجي نرمل نامياري،
جيءُ گاندی گڻڪاري!

قربانيءَ جي ڪاليءَ جو تون پوتر پوڄاري،
گاندی! پوتر پوڄاري.

سوڀ سنڌوتو تان سورهيہ، سرو آنس واري،
جيءُ گاندی گڻڪاري.

مات هند جا پڻوت سپاڻر، مورت اوتاري،
گاندی مورت اوتاري.

آزاديءَ جي اڻٽ ديو جا ڪامل اڻڪاري،
جيءُ گاندی گڻڪاري.

وطن سان وداعي

منهنجا ننڍڙا سرڳهه! توکي رام رام،
ٿو وڃان، تو وٽ ڇڏي، تنهنجو تمام.

ڇا ڪٿان، ڇا جي ڪري ۽ ڇو ڪٿان؟
طعم جڏهن نه اهي اڃا منزل مقام.

مايوسيءَ کان هڪ ۾ ٻريا ٿيو هيڃان،
 وڏي واهر لاءِ تڏهن آيو هڪ انسان.
 چيائين، ”منهنجي حڪم تي جي ڏيندا پورو ڌيان،
 ٿيندس بيشڪ ديش جي پيڙي جو ڪپتان.
 بي صبري ڪهرجي نه ڪا ٿيو دانه ڏيرجوان،
 ترندو پيڙو هڪ جو، جي اٿو ڪو ايمان.
 مڃيو مڙيني هي جڏهن ڊڪايل فرمان،
 سورهيه تڏهن سڄان ٿيو گانڌي رهبر ديش جو.

گانڌيجي

گانڌي رهبر ديش جو گياني سو مڱوان،
 نرو حق جو جنهن هڻي ڪيو هي اعلان.
 گولا گولن جا بڻي ڪوهيو چوڻا شان،
 پاڙي هرڪو پاڻ تي بچائي سومان.
 ٿيندو قربانيءَ بنان مشڪل ڪيئن آسان؟
 آزاديءَ جي راهه ۾ ڇا نه ڪبو قربان.
 سڀ ڪجهه ڏيندڙ پيٽ ۾ مال ڪٽنب ۽ جان،
 قائم رکندا جي ائين قوم سندو نشان.

نهن پر رهندو ڪين پوءِ ٻانهي جو اهڪان،
 ناري همت ظالم سان جوڻيو جنگ جوان!
 ستيه اهڻا جو مگر رکجو پورر ڌيان،
 ڪين ڪبي هن ڌيءَ ڪو خوني جولان.
 سر ڏيئي سرها بڻي مرد کڻو ميدان،
 راضي ٿي پوءِ هڪ تي ڀارت جو پگوان.
 سک سمپڻ جو دان ڏيندو دڪايل ديس کي.

جڳه جو ٻاپو ويندو رهيو

(۳۰ جنوري ۱۹۴۸)

دين، دنيا لاءِ وڪڻڻ کان ڪيو انڪار تو،
 پنهنجي حق محبوب سان پاڙيو سچو اقرار تو.
 بادشاهيءَ کان مٿي توکي فقيري ٿئي وئي،
 جو غريبن کي ڏنو بي حال ۽ بيزار تو.
 ظلم زوري، چل ڇدر سنسار ۾ وڌندو ڏسي،
 اهڻا ۽ ستيه جو ڌارڻ ڪيو اوتار تو.
 ڪرم جي مارگ تي هلندي پي اڪرمي ٿي رهين،
 پنهنجي جيون ۾ سايو گيتا جو سارو سار تو.

نگ ننگ نماڻا جوڳي،
سالڪ سنت سڃا سڀيوڳي،
نريئم ناٿ ننگ نروڳي،
تنهنجي شڪت اٿاهه۔

توڪي! لڳي نه ڪوسو واڙ،
دانن ٻڌي دڪ ٽارڻ آئين،
قتل جڳت کي ٽارڻ آئين،
دیش جا ڪشت نوارڻ آئين،
ٿي هر جا وهه واهه۔
توڪي! لڳي نه ڪوسو واڙ،

ٽون قربانيءَ جو بوجاري،
تنهنجي راهه دنيا کان نياري،
زور پري تو آڏو زاري!
ٽون شاهن جو شاهه۔
توڪي! لڳي نه ڪوسو واڙ،

ستيه اهنسا جو ور ڏيئي،
دور ڪيا تو وهه سڀيئي،
جان وطن بي جان ۾ پيئي،
همت ٿي هم راهه۔
توڪي! لڳي نه ڪوسو واڙ،

ديش سَتل جي هستي جاڳي،
 بار ٻڍي ۾ مستي جاڳي،
 مستي خوب الستي جاڳي،
 (جاڳيو) آزاديءَ جو چاهه -
 توکي! لڳي نه ڪوسو واءُ،
 ديش دکايل جو دلبر تون،
 جڳ جو لائاني مدبر تون،
 راهه وڃايل جو رهبر تون،
 بي واهن جي واهه -
 توکي! لڳي نه ڪوسو واءُ،

سياڻو رهبر

ٿيو جڏهن هند جي سمنڊ اندر طوفان،
 پوهين ڇولين کان مٿو ڳوڙ ڳهٽو گهمسان،
 نسي لڙ لهرين سندو ٿيو هرڪو پریشان،
 ميربحر ماندا ٿيا هاري دل حيران،
 واءُ نپاڳيءَ کان رهيو قابو ۾ نه سُڪان،
 سرهن ساهي ساڻو ٿيو هر اڃرو اڳوان،

سابرمت جو سنت

(والونڊ لئبل ڪانفرنس وقت لکيل)

دل ۾ آزادي شع ڪي ڪير ٿو روشن ڪري ،
خاڪ صحرا ڪي مٽائي ڪير ٿو گلشن ڪري .
ڪنهنجي هٻما جو نثار ٿو ولايت ۾ وڃي ،
ڪير پنهنجي ديس لاءِ پرديس ۾ ساڌن ڪري ؟
پُرپلي خاطر خوشيءَ سان ، شوق سان ، وشواس سان ،
رات ڏينهن آرام پنهنجو ٿو نذر جيون ڪري .
ڪنهنجي ڪم سان هند جي قسمت پلاجهڪي اٿي ،
ڪنهنجي نالي جو سڄي دنيا ٿي اڄ سهرن ڪري .
ڪنهنجي نيٽن ۾ نه آهي ، ملڪ پياري لاءِ نٿو ،
ڪير اٺ پيرن مان ست ٿو ديس کي ارپڻ ڪري .
ڪير ٿي سگهندو ڀلا پيو ، سنت سابرمت سوا ؟
جنهنجو اڄ اڪثر زمانو ڀرت مان پوڄڻ ڪري .
مون ۾ مدد و شاعريءَ جو ناهه ڪو ذرڙو ، مگر ،
سڄ تہ بيوس ٿي 'دڪايل' کي ٿو ماهر فن ڪري .

مهاتما گانڌي

رائونڊ ٿيل ڪانفرنس وقت
 مودهه دل لاءِ ٿيو اڪسپري ڪرامت گانڌي ،
 بي وسيلن ۽ يتيم جي حمايت گانڌي .
 درياد وٽ، ارادي تي هڻيل جان رهي ،
 ٿو سڀي ساري زباني کي صداقت گانڌي .
 'فرينڊس آف انڊيا' وارن جو ٿي رهيو دوست، مگر
 چرچل پارن جي مٿان آه ٿيو آفت گانڌي .
 جنهن، شوڪت، جي شروع آه پروڀڻ ڪندا ،
 ٿا چون، ٿو رکي هٿيڏي تفاوت گانڌي !
 ٺاهه لاءِ تيار هئڻ جو ٿا عذر ڪوڙو ڏين ،
 ٿا چون، ڄاڻي نٿو ميل ملاوت گانڌي .
 هٿ ڪنگڻ کي ڊڪايل ! نه ڪپي آئينو،
 ڪنهن به ٽيڪا جي رکي ٿو نه ضرورت گانڌي .

ٻاڻو!

لڳي نه ڪوسو واءِ ،
 توکي ! لڳي نه ڪوسو واءِ .
 تون بانڪو بي پرواهه -
 ڪونگي ۽ ڏهري ڀارت جو گانڌي تو منجهه ساهه
 توکي ! لڳي نه ڪوسو واءِ .

ڪٽڪ اشاري ٿي ٿا ڪاهن،
 سورهيه سڌ ٿي سڀنا ساهن.
 مٿ کان بي پرواهه - واهه.
 تو جا بتائي واهه ..... *

تير تراريون ڪين ڪڻن جي،
 ڀلجي ڪنهن کي ڌڪ نه هڻن جي.
 صابر ٿيو ڇا سپاهه - واهه.
 تو جا بتائي واهه .....

ستياگرهه سندن راز،
 ڏيئي ڪي ڇڙيا باز!
 آندءِ ڇا آلهه - واهه.
 تو جا بتائي واهه .....

ديس 'دڪايل' شاد ڪندو،
 اڃڙيو گهر آباد ڪندو.
 تنهنجو هي ويساهه - واهه.
 تو جا بتائي واهه .....

گاندي جنم دن

آزادي اوتارو اچ جنميو گاندي پيارو،
 جنميو گاندي پيارو اچ آزادي اوتارو،
 دانهن ٻڌي دڪ تارڻ آيو،
 ديش جا ڪشت نوارڻ آيو.
 ڀارت جو رڪوارو. اچ جنميو ...
 ائٽ منجهان ايندي آزادي،
 چيائين هرڪو پهري ڪادي.
 ڪاديءَ ۾ نيتارو. اچ جنميو ...
 ننگو اڱهاڙو ديس ڏنائين،
 پورو پهري وٺي ڇڏيائين.
 بڻيو لنگوتيءَ وارو. اچ جنميو ...
 درد ڏکين جو دل ۾ ڌاري،
 ويٺو پنهنجو پاڻ وساري.
 حق جو ماري نعرو. اچ جنميو ...
 راز آهنسا سندن سليائين،
 خون خرابيءَ لاءِ جهليائين.
 راهه ڏسيائين نيارو. اچ جنميو ...
 ايڪي ۽ اتحاد جو حامي،
 ڌي جو ڏکيل پيار مڊامي.
 آڇوٽن آڌارو. اچ جنميو ...

پارتي بيڙيءَ جو ملاح گانڌي!

آدر اڻاهه ٿو لاءِ، هرڊل ۾ چاهه ٿو لاءِ،

سارو سپاهه ٿو لاءِ، عزت ۽ جاهه ٿو لاءِ،

پيارت جڏا او دلارا!

اعليٰ اصول وارا!

قوميت جو پاڻ توکان، ايندو شعاع توکان،

سهڻو ستارو توکان، ملڪي بناء توکان.

شيرين ٻول تنهنجو،

ڪرڙو آ قول تنهنجو.

بي تاج شاهه آهين، دل جو درياهه آهين

اونهيون اڻاهه آهين، ڪامل ملاح آهين.

عالي دماغ آهين،

روشن چراغ آهين.

جنهن تي دٻاءُ جاري، مشڪل سا، راهه ساري،

زنڄير آهه زاري، گردن کي بار باري.

اهڙي سهي اوهانجي،

گهرجي مدد اي مانجهي.

وندهه جتي سمائي، آهي نه روشنائي،

ليڪن سنڌءَ سڇائي، ڏيندي ڪري مٺائي.

تنهنجو عجب اشارو،
ويجهو ڪندو ڪنارو.

گهارڻ، ڏکيرو گهر ۾، سوراڄ جي سفر ۾،
پهچان، جئين پهر ۾، آزادگي مندر ۾.
ٿيندي اُميد پوري،
ثابت ڪڏهن سهوري.

ڪرشن سمان گاندي، رهبر مهان گاندي،
ڀارت جو شان گاندي، ماتا جو مان گاندي.
ڀليل جي راهه گاندي،
پوري پناهه گاندي.

ڀارت سندو مدبر، گاندي! سچو تون ليڊر،
گهرايه لاءِ رهبر، آهنگي ۾ آس آڌار.
ٽرندا وري ڏڪايل!
گلشن جا گل ڪومايل!

واهه واھه ٻاپو!

تو جا بتائي راهه گاندي واھه واھه،
گاندي واھه واھه منهنجا ٻاپو واھه واھه.
تو جا بتائي راهه .....
.....

گاندی - ٻاڻو!

ذات انسان چيو - ”آيو ڀلي آيو وڃيان،
ڏور ڏيڻن کي ڳنڍي جو ڪندو مشڪل آسان،
ڪا غلط فاهي نه رهندي، نه دٻين جو هيڃان،
هاڻي دنيا ۾ لڙائيءَ جو نه رهندو اهاڪان.
آس آدم جي، ڪو دم آءُ جيارڻ وارا!
مڃان اهڙت جي چڪي جڳهه کي بيارڻ وارا!

۲

جوش ۾ ٻيءَ اچي هوش ڇڏڻ وارو آه،
پنهنجي هٿ سان تباهيءَ کي سڏڻ وارو آه،
ڊير تانڊن جي تي گهر پنهنجو اڏڻ وارو آه،
مڙي اولاد کي گوند ۾ مڏڻ وارو آه!
داستان ماءُ جي ڳوڙهن جا، الين ئي ٿا چوڻ،
پيٽ جاين جي ورهه جا ٿا پرڻن جنهن کي پوڻ

آه هٺسا ۾ جي اڄ ڪنهنجو نه وشواس رهيو،
 پوءِ ٻه چوهرڪو هٺيارن جو بڻيو داس رهيو؟
 خالي ڏمڪين کان نه ڪوڏينهن نڪو ماس رهيو،
 آڀسي خوف جو هردل ۾ وڌو واس رهيو!
 آهٺسا تنهنجي نمائي ٿي نهاري ويئي،
 حالِ انسان جي ٿي لڙڪ ٿي لاڙي ويئي.

ياد هن وقت گهڻو توکي ڪري ٿي دنيا،
 چو ته ائٽم جي ڏماڪن کان ڏري ٿي دنيا،
 ’صدي-سياست‘ ڪري هڪٻئي کان پري ٿي دنيا،
 پنهنجي بي جاءِ ڪئي جو ڇا پري ٿي دنيا؟
 اڄ نه سنسار کي راکيڻي تماشو گهرجي،
 ٻاڻو! ٻاڻو تنهنجو دلاسو گهرجي.

ڌرمِ انسان کي، انسان کان اڄ ڌار ڪري،
 ڪيئن نه ٿو فرقيپرستيءَ جا چٽا وار ڪري!
 ذات ۽ رنگ جا پيدا نوان آزار ڪري،
 پريم ٻنڌن چني چڪ سان ٿو ٽنڊُون ٽار ڪري.
 روح جي ايڪتا جو راز سلڻ آءُ وري،
 بند جا دل جي دکايل! سا اچي ڪول ڌري.

پاڪستان ڇڏي ڏينائي رت پنهنجي جو خيال ڪري،

(نه ته) ماراليندس اڙي اڙي .

چيچ ٿي چنبي ساڻ لڙي؛

ڪاڏي پاڪستان نه ڪاڏي هندستان پنجو ٿو؟

پنگلو ٿو پرڻ تي چڙهي!

چيچ ٿي چنبي ساڻ لڙي!!

گاندیجي خود، هڪ ويچار هو. انهيءَ ڪري
سندس ديهانت ڪري، اسٽول گاندي برابر اسان
وٽ اچ موجود ڪين آهي، پر سندس ويچار اڄ به
دنيا کي جاڳائي رهيا آهن. پوءِ ڪيئن چئبو ته گاندي
هن وقت اسان وٽ ڪونهي؟ مهاٽما گاندي پنهنجي
سازنائن ۽ تپسيا جو قل ڀارت کي ڏيئي ويو. اهڙو
سٺ پرش وٺڻ ته ڄاڻڻ ڪين، رڳو ڏيڻ ئي ڄاڻڻ
انهيءَ ڪري هو ڏيئي ويو هندستان کي 'امر-جيون
جيئڻ جو ڏس'. ٻڌائي ويو راز ۽ نياز جون تعبيرون،
سي به سؤلي نموني. هو مهاٽما هو ۽ مهاپرش - عمل
جو صاحب هو، انهيءَ ڪري هر قدم تي ڪاميابي
حاصل هيس. سندس جس جيترو ڳائجي اوترو ٿورو
هي ٿورا گيت سندس ويچار درشن ڪرائي ٿي
ڪهڙو سگهندا! ان هوندي به اچو ته پنهنجي ديش ڀٽا
ڀارت کي آزاديءَ جي منزل مقصود تاءِ پهچائڻ
واري هن ڪزم يوگيءَ جا گڻ ڳايون ۽ ڳائيندا
رهون جڳان جڳهه.

هنسا ۽ نفرت کي آخر پاڳم هر هار ٿي آهي،
 چوٽ نغاري ٿي سمجهايو جڳه کي گانڌيءَ ڏاهي.
 مضبٽ ۽ قربانيءَ سان جنهن پنهنجي ڳالهه مڃائي،
 'ڪٽ انڊيا' جو نعرو ڏيئي هند آزاد ڪرائي.
 ڏيڍ صديءَ کان، جن ڀارت تي زوريءَ راڄ ڪمايو،
 ستيم-اهنسا جي آڏو تن آخر ڪنڌ جهڪايو.
 هڪ جهڙن آزاد دنيا جي ديشن مان اڄ آهيون،
 ڪنهن پي سرڪش ملڪ جي ساهيون ٿا اڄ سينو ساهيون،
 چو ته اسانکي ٻاپوءَ سيڪاري آهي قرباني،
 سچ صدقي جو جام-شهادت پي ويو سچ جو باني.
 سچ جي هن اوتار ٻڌايو پاڪستان نه رهندو،
 نفرت تي جو راڄ ڪڙو ٿيو هڪ ڏينهن آخر بهندو،
 سخت وروڌي بٽواري جو هو گانڌيجي بابا،
 ڪين ٻڌوسين کيس ته سڀني ڪيڏا ٿاڀا ڪاڏا!
 ڀارت ديش اڪنڊ، چيائين قدرت آهه بڻايو،
 جنهن کي هماليه، راس ڪماري، دوارڪا، پوريءَ ملايو.
 ڀٽ جيڪا سرحد جي ٺاهي، قدرت ڀارت خاطر،
 قائم رکڻي پوندي رکشا خاطر عزت خاطر.

ڳي کانپوءِ

جا پاڻي ڌار ٿيا، پر گهر ته اُهوئي آهي
 ۽ ٻه نظام ڪڙا ٿيا، ڇا ٿيو؟ هر ته ڪو دل بهلائي!
 ڪري ويندو وڃ وارن جو آخر هٿ شيطاني،
 ٻن چوائيندا سڀ گڏجي پاڻي هندنستاني.
 انڌي جيءَ جو سڀو هڪ ڏينهن نيٺ حقيقت ٿيندو،
 ٽڏيل ڪٽنب، ڀارت کي سارو ڏيهر مبارڪ ڏيندو،
 وڃ جا لوڏا ڪائينداسين هاريندا ڪٽنداسين،
 پر هڪ ڏينهن سوڀارا پنهنجي مقصد ۾ ٿينداسين.
 نيٺ دنيا ۾ جهاندي هندستان جي 'امن پٽاڪا'،
 جنهن ۾ قومن جي جيون جي آه سمايل منشا.
 جڳت گرو ڀارت جي مهما سارو جڳهه ڳائيندو،
 وشو ڪٽنب ٻڌجي هرڪو هڪ ٻئي کي پائيندو.
 ڀير ڪڏون ڏسبا نه دنيا ۾، ڪونه ڌڪا ڪائيندو،
 گيتا واري ساميه يوگ جا هرڪو ڪم ڳائيندو.
 نيٺ نظام نئون ٺهندو ٻاپوءَ جي اصولن وارو
 پاڻ تي پاڙ جو بس هوندو هر ڪنهن وٽ هڪ نعرو
 گانڌيءَ جو چرخو جيتئيندو پاڻ تي جڳهه پائيندو
 گهرج جي آهر هرڪو هڪ ٻئي کان وٺندو ڏيندو
 شل ٻاپوءَ جو قول پڙهي.

چيچ ٿي چنبي ساڻ لڙي!

(۱۹۴۹)

چيچ ٿي چنبي ساڻ لڙي!

ڪاڏي پاڪستان، ته ڪاڏي هندستان پنڊوڻو،

پنگلو ٿو ڀرت تي چڙهي،

چيچ ٿي چنبي ساڻ لڙي.

پاڪستاني ڏمڪين تي ڪو حيرت جو ٿو کائي،

مٿ مفرخوريءَ ۾ پنهنجو اڏو وقت وڃائي.

پتلين جو هي ناچ سمورو پاڻيخاني پلٽا،

ٻوليون ٻين جون چاليون ٻين جون، ٻين جا ٻارا ٻلٽا.

ڪيڏ سڄي هيءَ ڪيڏن ويٺا شطرنج جا ڪيڏاري،

جنهجي آڏو مرضي هون جي آهي ويچارِي.

هڪ پاسي انگلنڊ آمريڪا، ٻيو ٿو ڌارا ڌاري،

ٻئي پاسي ٿو روس نئين زمين سان هٿ ماري.

سياسي گهوڙي دوڙ هلي ٿي، ڏسجي ڪير کڻي ٿو،

شرطن جي ميدان- دنيا ۾ ڪنهن کي ڪير کڻي ٿو؟

مغرب جا چالاڪ مداري هي سڀ ڄاڻي وائي،

ايشيا جي اڳواڻيءَ جو ٿا ماڻن ويٺا پاڻي.

ڪستان اهو سڀ سڄي پوءِ به نٿو ڪجهه ڄاڻي؛
 ڪجهه، حسد جي اهڙي ڏيکي؛ سچ ٿو ڪين سڃاڻي!
 س جنم ڏيڻ وارا آهن، ساڳيا يورپ وارا،
 ن ڪي پاڪستان کان وڌ هِن پنهنجا مطالب پيارا.
 عيسين مطالب هوندين، عيسين جيئرو ڪيس ڇڏيندا،
 پوڄي مؤت مان مطالب سرندن ويرم وجهڻ نه ڏيندا!
 پير پراڻا، ساڻه پراڻو، پنهنجو ڇا ٿين باقي؟
 آئيءَ ويل ٿي ويندين ڏسجو! يار يقينن ياقِي.
 عيساين، اسلامين جو ٿيو ڪهڙي جڳهه ۾ هيا،
 هاندي هاندي ڏسندا هون پاڻ ڪي نيٺ اڪيلو.
 مذهب جي نعرن تي چڙندو چونه بي مذهب وارو،
 ڇو ته دنيا ۾ هر ڪنهن کي آ پنهنجو عقيد پيارو.
 وسري ويو پاڪستانين کان شايد تازو واقعو،
 حال فلسطيني عربن جو جنگ ۾ آخر ڇا ٿيو؟
 مذهب جي نالي تي گڏ ٿيا مصري ۽ ايراني
 هارائي نقصان سٺائون، ڪيڏو مالي جاني
 دُٺ پير اسرائيلين تن کي ماري نيٺ پڇايد
 اسلامي غازين کان پنهنجو آخر راج هڃايد

چشڪي جي ڇٽ تي هرڪائي،
پاڳه ڏٺو ڇڻ ڌوڪو.
او لوڪو ڪو، ڪو ٿي ...
هٿڙي هٿڙي دور مٿن کان،
سڪ وندن ساڻي سڄڻن کان.
ٿڙڙي ٿڙڙي گهاريون ويٺا،
هاء پري پيارن پنهنجن کان.
سور ستائڻ آيا سنبري،
مڀل ڏٺن جو موقعو.
او لوڪو! ڪو، ڪو ٿي ...
نانءُ ويو بڻجي نرواسي،
ويڙهي وئي چؤطرف اُداسي.
هونءُ ته اسين مشهور هياسين،
دنيا ۾ آلم وشواسي.
هاڻي پي جي پاڻ سنڀاليون،
ڪوئي نرواسي ڇو ڪو؟
او لوڪو! ڪو، ڪو ٿي ...

پڪڙيل هيٺاسين چڻي ڪنڊن ۾،
 ڌاڪ هڻي ڌارين ماڪن ۾،
 هٿ پٽڻ هوندا ها اسانجا،
 واشنگٽن توڙي لنڊن ۾،
 چڙهيل ڪارپٽ خوب اسانجي،
 هنڌين ماڳڻين هوڪو.
 او لوڪو! ڪو ڪو ٿي ...
 هوش ۽ دل اچ پي جي هلايون،
 پاڻ وڃي پائن ڪي وسايون.
 ڳوڙي مصيبت ٿي پوي هلاڪي،
 هيءَ جي دڪايل ڳالهه هنڊايون.
 ڪلهه جو وڃايل اچ ٿئي حاصل،
 دڳ نه ستائي پو ڪو.
 او لوڪو! ڪو ڪو ٿي ...

ڇهن مهينن جي سزا جڙي. ڇو؟ ڇي پاڪستان کي
 ٻاهڙ لاءِ هٿيار ٿو ٺاهي. ڇاڪاڻ جو اڌ انڇ ڦر واري
 هڪ مڌي چري گهر منجهان کين هٿ آئي هئي!
 اٻيل ۾ سزا گهٽجي ۾ مهينا ٿي يا پنج سؤ روپيا ڏنڊ.
 پوءِ؟ اختيار ۽ وارن صاف چيو، ”ڇڏو ڄاڻين ته سنڌ
 ڇڏي وڃي.“ نيٺ هندستان اچڻ ويو، رٽوڊيرو گانڌي
 آشرم ضبط ڪري، اجازت وٺي. اهڙا گهڻي گهر اُڃر
 ٿيا. هٿ اچڻ کانپوءِ اندر جون اڇلون جي آيون،
 اهي گيتن ۾ پڌريون ٿيون. ڀارت جي شهر شهر ۽
 ڳوٺ ڳوٺ ۾ اهي گيت گونجندا رهيا. ڪجهه هندي ۽
 ۾ نه ڪجهه سنڌي ۽ ۾. هٿ نه وڳو اهڙا سنڌي گيت
 ئي ڏنا ويا آهن. اهي گيت سنڌي ڄاڻي جي قرباني ۽
 جا اکين ڏنا شاهد آهن.

ورهاڻي ڪانپوءِ

ڪو، ڪو ٿي ويا هيئون سنڌي،
ڪو، ڪو، ڪو، ڪو،
دل جي دانهن ٻڌو ڪن ڪولي،
او دنيا جا لوڪو.
ڪو، ڪو، ٿي ويا هيئون سنڌي ....
ديش ڇڏي پرديسي ٿياسين؛
هوندي گهر، گهرگاهت کان وياسين!
هڙ هر هو جو، پورو ٿيو سو،
ڪت تان لهي اچي پٽ تي پياسين.

ڳوٺن توڙي شهرن ۾ آءٌ بي ويساهي عام،
 اهوڙو ڪو ماريو هن ڏاٽڻ پيائيءَ، زهري پاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ،
 آباديءَ لاءِ ايڪو تهرجي، هڪ دل ۽ هڪ خيال،
 ويرون جو ڳم ڪنان ويندو ڪُل ڏاهپ وارو ڏاٽ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 عاقل ناهيان، عالم ناهيان، ناصح ناهيان، آءٌ!
 دل پنهنجيءَ ۾ جهاتي پائي پر ڪيان ويٺو پاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.

جنهن ڀارت جي آزادي ۽ اڪندتا لاءِ هزارين
دشواسين پنهنجو خون پسینو هڪ ڪري، جان جي
بازي لڳائي، انهيءَ ديشن کي آخر آزادي ته ملي، پر
سنڌس اڪندتا رهي نه سگهي. ۱۵ آگسٽ ۱۹۴۷ تي
ملڪ کي چيري به ڇاڪون ڪيو ويو. سنڌواسين هيءُ
ڌڪ کائي به بڙڪ نه ٻاڙي. لکين سنڌي پنهنجو سڀ
ڪجهه ڇڏي، آباڻا اُجهڻا ڪري، ڏنڊا ڌاڙيون
اُڇاي، ڪيتيون ۽ باغيچا ٻن ڏينهي، ننگ ساه ڪري
نڪري آيا. اُهو وقت به اهڙو هو. آءٌ به انهن منجهان
هڪ هوس، جن آخري دم تاءِ سنڌ ۾ رهڻ جي ها
هنئين هئي ۽ لڳ ڀڳ ڏيڍ ڀوڻا ٻه سال رهيو به ٿو
هوس ليڪن پاڪستان سرڪار نيٺ گرفتار ڪيو

ڏٺو جو سبق پياري پاپوءِ اسانڪي،
 ڪري ياد هر دم هٽائين سان هندايون. اسين ....
 نڪو غير ملڪي نه ڌاريو اسان لاءِ،
 دنيا سان محبت جو نالو نپايون. اسين ....
 سڄي پرڻوي پنهنجي، آڪاس پنهنجو،
 سڄو درد دنيا جو دل ۾ سمايون. اسين ....
 اسانجي دنيا ۾ عداوت نه ڪنهن سان،
 وندي پرير سڀ سان سڄڻ سڀ کي پانيون. اسين ....
 اڄوڪو هي شپ ڏينهن آزادگيءَ جو،
 'دڪايل'! اڄوڪو شپ ڏي گذري ملهائون. اسين ....

آزاديءَ کان پوءِ

(ملڪ جو ورهاڱو ٿيو)

۱۹۴۸

ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ!
 وهه، انديشا آيس ڀويان ڪوڙ، ڇپائي پاڻ
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 سمجهيوسي سڪ-سورج اڀريو ٿيندي اوندھ ناس،
 راهو-ڪيٽو آيا ڪاهي، پاپي جهرڻ. ساڻ
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ

پونگن، پاڻن وارن ڏور درباري جيون - جوت،
 سوارت جي اوڻ ڀر مڻيو آشا جو اُهيڃاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 لوپ - لڪن، لوسائي ساڙيا، پاڙون سک ۽ ساءِ،
 پاڙي وارن پوريت وڃائي، ٿي پيو ملڪ مساڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 ڏيسي ڌاريا ٿي پيا آندو، ٻولين بانيٽال،
 ٻاپاڻن ڏاڏاڻن وارو ڪونه رهيو نيشاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 ڪوڙن ليڪن تي لٺ بانو، ناحق حد حساب!
 ننڍ وڏائيءَ جاني جهڳڙي گوڙ وڌو گهمساڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 ميٽر جي عادت کان پياجي، ويو ڏيڻ وارو ڏانءُ،
 مال ڇڏي محبت وارو، ٿا چائي ميٽريون چاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.
 قدرت جي هر ڪا نعمت هت، پر هڪ ناهي پيار،
 لڇڻن سان گڏ لڇمي ويٺي، مفت پيو مانڊاڻ.
 ساڻ ڪٿي آئي آزادي منگل ۽ ڪلياڻ.

۲۶ جنوري اسين هر سال ملهائيندا پيا اچون ۽
 ذريل پٺيه سال، انهيءَ ڏينهن، اسان ڪيڏي نه
 بربرنا پئي ڏني آهي. آزاديءَ کان اول، هر سال
 آزاديءَ جي پرڳڻا اسين دهرائيندا رهياسين ۽ ائين
 ڪندي ديشواسين کي ڇا ڇا نه سهڻو پيو. ليڪن ملڪ
 جيڪو آزاديءَ جو اقرار ۱۹۳۰ ۾ ڪيو، اهو آخر پورو
 ڪري ڏيکاريو. اڄ جڏهن ديش آزاد آهي، تڏهن
 اهو آزاديءَ جو ڏينهن، اسين ملڪ کي طاقتور بڻائڻ
 لاءِ ملهائون ٿا. انهيءَ ڏينهن پنهنجي اندر ۾ جهاتي
 پائي ڏسڻ جو اوسر اسان کي مليٿو، جيئن اسين ڏسي
 سگهون ته اسانجو پيارو ديش، جنهن ديش جي
 آزاديءَ لاءِ هزارن شهيدن پنهنجو رت ست ڏنو،
 اهو ديش پنهنجون هريادالون پالڻ ۾ اڳتي ڪيترو
 وڌيو آهي؟ اچو ته هڪ ڀيرو آزاديءَ جا گيت گڏجي
 ٻايون ۽ انهنجو مرم پڄاڻيون.

آزادي - گيت

(آزاديء کان پوءِ)

۱۹۴۹

اسين ديش پنهنجي ۾ آزاد آهيون ،
سڄو راڄ ٿا پاڻ پنهنجو هلايون . اسين ....
ڪيون ڪاڻ ڪپڙي ۽ ان ۾ نه ڪنهنجي ،
شيون گهرج جون پنهنجي گهر ۾ ٿا ٺاهيون . اسين ....
ڪريون پورهيو گڏجي ، ڪريون پيدا گڏجي ،
اچي وڃ ۾ جيڪي ، ونديون ۽ ورهايون . اسين ....
هميشه هليون شال هڪ ٻئي ۾ حق سان ،
لڙائي نه جهڳڙو نه ڪورٽ سڏايون . اسين ....
نه ڪو اوچ يا نيچ آهي اسان ۾ ،
مڙينگي منش آهيون ٿا ڀائرن سڏايون . اسين ....

ڪالهه بتي ٺاهڻ آيو ۽ پڻ،
 گهر جي صورت ساڳي آهي.
 آهي اچا اوندھ ساڳي،
 ڪا جڳهه جوت نه ڄاڳي آهي.
 آس اڻس ديوان! بتي،
 بهجڻيءَ وارا ٺاهي ويندا.
 بلب جڏو بپڪار دڪايل،
 شام اچي لاهي ويندا.

حيدرآباد سينٽرل جيل

عملداري قبول ڪرڻ

خدايا باندرون ڪي ڪو صبر ڏي،
 سندم تقرير ۾ ڪافي ائس ڏي.
 ڪريو ناحق نه پاڳل! تنگ هونڪي،
 اوهان سان ڪين ڪرڻي جنگ هونڪي.
 پڪو انجام اچ ڪافيءَ ڪريائڻو،
 ستائڻ کان اصل جانو پريائڻو.
 اوهان منهنجو غرور آهي مٽايو،
 دڪايل جيل جو پڻ ڏوڏ ڀلايو!

حيدرآباد - ناروجيل

پاروڻا ٽڪر پريم سان ڪائي پڇائبا،
 پاڇيءَ سان سڪل ڏوڍا خوشيءَ ساڻ ڪائبا.
 ڪوسيءَ ۽ ٿڌيءَ جو نه ذرو خيال ڪو رکبو،
 بوورچي بڻي باهه تي ڪاڏا بڻائبا.
 سورج جي ٽڪي تاڻ کان پل پيو پگهر وڃي،
 ليڪن ڪاڪي ڪاڪي هلي هلا هلائبا.
 ڳوريون جي هڃن پل چڪيون دل سان چلائبيون،
 ڍورن جان ڦاڙيائيءَ تي هلي نار ڪاهبا.
 قالب سان سرون ٺاهي، سڪائي، سٽيون هڻي،
 ٽائيءَ ۾ مزي سان وڃي، چرڻا چلائبا.
 ڪوڏر ۽ چنڊورن سان ڪڍي ڪاٽيون شوق سان،
 ٽيڪم سان ٽڪر ٽاڪيندي هيٺڙا نه هاربا.
 بڙوڪ ۾ رکن ڇا جي انڌارين ۾ رکن ڇا،
 ليڪن مزي سان ٽيپ جا ڏينهڙا گذاربا.
 ٻاهر جي هڃي ڪم ته وري پيو مڙو ٿئي
 پيرن ۾ اُنن وانگيان سي ڏانوَڻ به پائبا.
 پورهيو جي مايو ڪوبه، ڪبو خوب خوشيءَ سان،
 ليڪن نه قدم پٺتي ڏڪايل هٽائبا.

سکر جیل ۾

ٿيندي نظر عنايت؟
ويلو وڌيڪ ايندو،
ڦلڪو وڌيرو ٿيندو،
مانيءَ ڪچيءَ جي ٿون پوءِ رهندي نه ڪا شڪايت.
ٿيندي نظر عنايت؟
ماني پڇي ملي جي،
بيمار پوکڻو ڇو ٿيي؟
قيدين کي ڪين گهرجي بي خاص ڪا رعايت.
ٿيندي نظر عنايت؟

ڀاڄي ۽ دال سُڌري،
 جي گند ڪُڪرو نڪري،
 ٿوريءَ نظر سان ٿيندي راضي سڄي جماعت.
 ٿيندي نظر عنايت؟
 بس مهل سارو ماني،
 رنڌڻي جا ڏين هي باني،
 اهڙي اوهان انهن کي جيڪر ڪريو هدايت.
 ٿيندي نظر عنايت؟

سکر جیل ۾

ڏينهن سڻي چرخي جي وندر ۾،
 مان ڪاٿي چڙهيو آهيان.
 رات جو پهريون پهريون،
 ڪجهه لکندو ڪجهه پڙهندو آهيان.
 ڏينهن ته خير لنگهي ٿو وڃي،
 پر رات، ڏکيري ٿي گذري.
 خاص ڪري جنهن ڏينهن کان،
 ڪوئيءَ ۾ ٿي بجلي ڪانه ٻري.

انڊمان - ڪارو پاڻي

دور آهن ديس کان پرديس ۾ لاچار باند،
هند ماتا جا سپاڙر ديش جا دلدار باند.
ملڪ جي آزاديءَ صدقي آهي مصيب وطن،
قبر ۾ جيئري وڃي ٿيا مرڪندا مهندار باند.
هائِ محظوبيءَ جي قيمت؛ هيڏي هاڃي هيئن سزا!
ڪاري پاڻيءَ جي وڃي ڪشڻ ۾ ٿيا سردار باند.
چار وقتو پيٽ کائين ٿو هتي تون، پوءِ هتي؛
آب دائي کان نواس آهن وطن جا يار باند.
ٿيا پري پيارن عزيزن، دوستن کان، ڏور بدن؛
انڊمان جهنم ۾ آهن ملڪ جا مختيار باند.
واءِ قسمت اڄ دکايل ديس خود آهي غلام،
ڪيئن رهن نه ته هند ماتا جي گلي جا هار باند!

جیل ۾ مجال ڪو قيدي پنهنجي آفيسر سار
 ڪيون ملائي ڳالهائي سگهي. اهڙي بزمِ چوڻ جي جا
 انڌاري ڪوٺڙيءَ ۾ ئي هوندي هئي. راجنيتي قيدين
 تي ۱۹۳۰ ۾ جيڪو رعب جيل جي عملدارن بهرئين
 رکيو اهو ۱۹۳۲ ۾ گهٽجي ويو ۽ پوءِ تہ جيل وارن جي
 ڏنڊي توڙي ڌڙڪي داب جو پاڻي ڪڇي ڇڏيو سين
 وڌي ڳالهه تہ اُهي بہ سمجهي ويا تہ راجنيتي قيدي
 ڪو اخلاقي ڏوهاري ڪين آهن. انهيءَ ڪري سندن
 همدردي يا روش ۾ وڏو ڦيرو آيو. جيل عملدارن
 کي ڪجهه لکڻو هوندو هو تہ کين سليٽ تي لکي
 واچمين يا مقدم هٿان ڏياري موڪلبو هو. آءٌ ڪڏهن
 جي کين ڪجهه لکندو هوس تہ گهڻو ڪري شعر ۾ ئي
 لکندو هوس. جيلار بہ هو پنهنجو سنڌي ديوان، س
 منهنجي هيءَ شرارت هضم ڪري ويندو هو. تہ تہ
 جيل جو قاعدو، قاعدو ئي هو. هي بچار گيت جيل
 جي يادگيري تازي ڪن ٿا.

فرقيپرستي ۾ اٽڪيو نه هرگز،
 اتحاد جو چيڙيو جلهن ساز آزاد.
 دانهن جي هودم ڪري دادگيري،
 دائم بڻيو هند جو ناز آزاد.
 حق گو هميشه قلم ۽ ڪلام هس،
 پنهنجي پراڻي کان بي نياز آزاد.
 نازڪ سمي ۾ رکي بي ڊپائي،
 حق جو دکايل! سليو راز آزاد.

ڀارت ۾ آزاديءَ جي هلچل زور شور سان هلي
ي هئي. اهڙي وقت ڌاريءَ سرڪار جي جيلن ۾
بڪي انقلابي قيدي عمر قيد جي سزا کاڌي رهيا
هئا. انگريز سرڪار انهن سڀني قيدين کي انڊمان
جي ڪاري پاڻيءَ ڏانهن رواني ڪرڻ جي پڌرائي
ڪئي. سڄي ملڪ ۾ سرڪار جي هن قدم خلاف
اعتراض جو ڌنهن ملهايو ويو. لاڙڪاڻي ۾ به هڪ
شاهي ميٽنگ ٿي، جتي انهن ويرپرسن کي شراڏانهنڃائي
اڀڻ ڪندي هيٺيون گيت ڳايو ويو.

ڊاڪٽر چوٿرام گدواڻي

عرش تان سڌڙو سڻي سردار اچ ويندو رهيو،
هٿ ملائڪ جا جهلي مهندار اچ ويندو رهيو.
هو سپاهي هو سدا همدرد پنهنجي قوم جو،
غم ڏيئي تنهنڪي دلي غمخوار اچ ويندو رهيو.
پين جي دک هر ٿي دڪي ساعت سڪي ساري نه جنهن،
ڍول سو ڍوئي دڪن جا بار اچ ويندو رهيو.
زندگي پنهنجي ڪٿي جنهن وقف سيوا واسطي،
سو سچو لشڪار خدمتگار اچ ويندو رهيو.
ملڪي آزاديءَ جي صدقي جنهن سوين سختيون سٺيون،
سو دلاور ديش جو دلدار اچ ويندو رهيو.
سُر جهڪائڻ جو سڪيو هرگز نه ظالم جي اڳيان،
سو ستياگروهي سپهه سالار اچ ويندو رهيو.
ڌار گهر ٺاهيو نه جنهن ڀارت سڄي کي گهر ڪيو،
سو چڙهي سارو ڪٽنب ڀروار اچ ويندو رهيو.
جنهن جي همت جي اڳيان خود زوري زاري پري،
سو دلاور بي ڀيو بختيار اچ ويندو رهيو.
ملڪ جي قاتل ورهاڱي هن جو جيءُ جهوري چڙيو،
آئينر جهرنڌڙ کڻي جهونجهار اچ ويندو رهيو.

جنهن جي خوشبؤ کان معطر ھند جي ھر ڪُنڊ تي،
 باغ دنيا مان سو گل بي خار اچ ويندو رھيو.
 آھ ڳوڙھن سان پَنَل اَکِ دل ۾ پاري درد آھ،
 سنڌ ماما جي ھنئين جو ھار اچ ويندو رھيو.
 چون ساري قوم ساري پياري چوئڻڙام کي،
 ڊاڪٽر جنهن کي ڇڏي بيمار اچ ويندو رھيو.
 جو دڪايل دانهن تي ھر وقت ٿئي ڊوڙي پُڳو
 سو غريبن جو يگانو يار اچ ويندو رھيو.

ھولانا آزاد

آزاد ڀارت جو آواز آزاد،
 ھم درد ھندين جو ھمراز آزاد.
 عاشق رھيو جيڪو آزاد ٿي جو،
 دشمن غلاميءَ جو شهباز آزاد.
 ظالم اڳيان ھڏ جھڪيو سر نہ ھنجو،
 مظلوم سان نٿو ھو دمساز آزاد.

لوڪمانيم بال گنگادر تلڪ

خدمت ملڪ ۾ خودم ٿي تون مخدوم رهئين ،
پنهنجي هر مرد ارادي تي ٿي معڪوم رهئين .
ظلم سيندي تون زماني جو ٿي مظلوم رهئين ،
بيگناهيءَ سان تون پيريءَ ۾ به معصوم رهئين .
ديس سڀوا جو اکر تو نه ڀلايو هرگز ،
سرڪڙن ٿي جي نيچي نه نوايو هرگز .

۲

قوم ۽ ملڪ جو خودم توکي همدرد چئون ،
صاحب شمت چئون ڪڪ حوصلي مند هرد چئون .
مادر هند جو توکي ئي سچو فرد چئون ،
نانءِ نيڪيءَ ۾ ٿا فرزند ارجمند چئون .
ٽنهنجي ڪوشش جو وڏو هند ٿي ٿيو آه اٿر ،
قوم ۽ ملڪ جا شيدا ٿا اچن خوب نظر .

۳

هند کي سوراج جو سُر تار ٻڌايو ٿوئي ،
راڳ بهي سيلن گورنمينٽ جو ڳايو ٿوئي .
خواب غفلت مان هو ستلن کي ڳايو ٿوئي ،
مٿ ڀلن کي سڌو راشه بتايو ٿوئي !

خود وڃي جيل ۾ ٿو جيل جي ڌر کي مڻيو،
هٽڪڙيون پائي هٿن ۾ ٿو خطر کي مڻيو.

۴

مادر هند جو اڄ ڪين سونهين ٿو مستڪ،
روح ملڪن ۾ متو هاءِ تلڪ، هاءِ ٿلڪ!
باغ ڀارت مان گلن جو هي اڏامي ويو ڪٽڪ،
ظلم تي ظلم مٿان تنهنجو رهيو هاءِ فلڪ!
تنهنجي تصوير ڦري هند جي نيٽن ۾ سدا،
تنهنجو تمثيل ٿلڪ! ڏيس 'دڪايل' لاءِ دوا.

بلا پائي ڏيسائي

ٿي غلاميءَ رات ۾ ويو گل ڏيئو گجرات جو،
هاءِ اونداهو بڻيو گهر پياري ڀارت مات جو.
مؤت جي طوفان کان ويو ديش جو ڏيپڪ بجهي،
خاتمو آڻڻ گهريو تنهي جنهن انداريءَ رات جو.
هند جي آزادگيءَ جي ڪيس جو قابل وڪيل،
ويو اصيلن کي ڏئي ورثو وڏي فڪرات جو،
ڪيئن وساريندو بلا پائيءَ کي هندستان اڄ،
پيد جنهن وٽ هو دڪايل ڪين ذات پات جو.

شهيد سيٺ سندرداس

ٿي سڏي سڏڪا پوي سنڌ سيٺ سندرداس کي ،
 ٿو سندس رودن ڪنبائي پوڙهي آڪاس کي .
 چاهه ٽنهنجو هو ته شل آزاد ڀارت ۾ مران ،
 ڪال پورو ٿيڻ ڏٺو ليڪن نه تنهنجي آس کي .
 ٿرڻو ٽنهنجي وچوڙي آندو سنڌ ڪڇ راڄ ۾ ،
 ۽ رسايو مؤت تنهنجي مدمو عام و خاص کي .
 ميل ٻن رنگن جو ٽنهنجي زندگائي ۾ رهيو ،
 تو امرپد تي رسايو سنڌ جي اٽھاس کي .
 تو هميشه ملڪ جي اعلان کي آدر ڏنو ،
 ۽ ڪيو هر بار روشن ڪوٽ ڪارواڻس کي .
 پرير هو ٽنهنجو نه ڪيڏو پنهنجي پياري ديس سان ،
 جنهنجي ڪارڻ تو قبوليو رام جان بنواس کي .
 جيل جي سختين اُجهائي جوت جيوت جي ڇڏي ،
 ڪشت جي ڪاليءَ اڳيان تو پيٽ چاڙهيو سَواس کي .
 پيرسن پنجهٽ ورهين هوندي به ٻل شالي رهين ،
 تو ڪيو ڌارڻ مگر شيوا جي شت سنڀاس کي .
 تنهنجي قربانيءَ ٻڃن ۾ ديش ڀڳتيءَ کي ڀريو ،
 آئيندي تنهنجي ٻلي جنبش ۾ خود ڪيلاس کي .

د ۽ د یش پښت
ي پټاهه! جيسين هندستان خود مختيار ٿئي،
کين پاجون تيسين شل تنهنجي آئل و شواس کي.
اء قسمت مکت- مٺه گنگا کناري تي رهي،
اي دکايل تو کيو تربيت نه پنهنجي پياس کي.

ماتا کستور ٻا

سپنجن جي پٺيان ڪنهنجي،
مايوسي نهاري ٿي.
ڪنهن ويوگه جي صدمي کان،
دل ڪنهنجي پڪاري ٿي؟
ٿو کير ڪري مائٽ، مياڊ جي پچري ۾،
فرياد ڊپيل ڪنهنجي، آکاس کي ڌاري ٿي.
آواز بنا ڪنهن جا سڌڪا ٿا ٻجهن هر جا،
خاموشي ڀلا ڪنهنجي عالم کي رڱاري ٿي؟
خوشبوءِ کان رهي جنهنجي، هر وار ٿئي دل معطر،
گاندڙي جي دڪي دل سا کستور کي ساري ٿي.
سوراج جي صدمي جنهن جيلن ۾ ڏني جندڙي
تنهن ماءُ مٺي کي اڄ سنتان سنڀاري ٿي
آسان دکايل نه وسارڻ جو هي صدمو ٿي
دل روزگري رات ڏينهان رنج ۾ گهاري ٿي

محمد اسلم

تون بلوچن جي اميرائي هندوري ۾ ٿڌين،
 گود ۾ خان آڇڙڪڻي جي شاهي ۾ ڪڏين.
 عيش معان جي مٿي دور مٿان اڏين.
 هيٺ هرگز نه هلي تنهنجي نظر ڌريءَ تي،
 ڪا ڪشش توکي ڪٿي آئي مگر ڌريءَ تي.

۲

قياس جي ڪو ٿي ڳري، حرص ٻيو حسرت بڻجي،
 عيش جي خاص محبت ٻيئي نفرت بڻجي.
 تنهنجي عشرت پئي هزارن جي لاءِ عبرت بڻجي!
 شوق شاهي ڇڏي اختيار گدالي تو ڪٿي،
 سادگي پياري حياتيءَ ۾ سدالي تو ڪٿي.

۳

ماڪ مدتي تو مثل! هرڪندي گهر ٻار ڇڏيو،
 پنهنجي پيارن جو ٿو، مصريءَ کان مٿو پيار ڇڏيو.
 پيءُ-ڀرائي ڇڏيا، اولاد سندو آڙ ڇڏيو،
 تو ڇڏيو ڇا نه؟ مگر حوصلو همت نه ڇڏي،
 جيل جو جوڙو جنا سهندي پي جرات نه ڇڏي.

۳

توڪي هرگز نه هئي غير جي قرمار پسند،
 ڪانه منظور سلامي، نڪي سرڪار پسند،
 تو غلاميءَ کان ڪيو، موت کي سد بار پسند.
 تنون ازل کان هئين سردار سپاهي! اسلام!
 ملڪ مآدر جو وفادار سپاهي، اسلام!

۵

تنهنجي مرڻي تي ڪري هاءِ ٿي مائٽر سنڌڙي،
 سانڍي سڀني ۾ سڄڻ، روچ ڀريو غم سنڌڙيءَ.
 ٿي رهي درد وڇوڙي جي کان بي دم سنڌڙي،
 اڄ دڪايل سوين دلڙيون ٿيون سنڀارن توڪي.
 تنهنجو نالو وٺي، هر روز پڪارن توڪي.

—

سيٺ سندر داس جيل ۾ گڏ هو. اصل ته ڪڇ
 جو رهواسي هو، پر پيڙهين کان ڪراچيءَ ۾ واپار ڪندا
 آيا هئا. جڏهن جڏهن گانڌيجيءَ جو سڏ ٿيندو هو،
 هي پير مرد جوانن کي به شه ڏيئي، سڀني کان اول
 جيل جي اندر ڪاهي ويندو هو. نيٺ سندس موت
 به جيل جي چئن ديوارين اندر ئي ٿيو. سندس ديھانت
 تي ٺاهيل ۽ انهيءَ وقت ٻايل گيت ڪڇ جي سرزمين،
 گانڌيڌام ۾ رهندي وري وري ياد ايندو آهي. اچو ته
 هڪ ڀيرو پنهنجي هن پيشمر پتاهه کي وري ياد ڪريون.

شيد گربخش

ٺهنجي مرڻي جي خبر آئي ڪڏي ڪاري آماڻ،
ات جي پهرين پهر ۾ اوچتي ٿين سرگواس.
آخري دم تي وڇوڙيو توکي ساڻين کان ڦٽا،
هاءِ ظالم ڪال ٿوري آهه ڪيڏو بي قياسي.
پيو سريرڪ ڪشت جو هرگز نه ڪو من تي اٿس
ڪاشنائن کان نه تنهنجو ٿيو ڪڏهن چهرو آداس.
يگيه ۾ آزادگيءَ جي پراڻ آهون ڪري،
ديس سيرا ۾ ڪيو تو پنهنجو سٿو سواس سواس.
توڪي قربانيءَ جي ڪاليءَ کان اهر پڌ ٿيو سٿا،
ٿيو شيدئيءَ کان سندن مادر جي موديءَ ۾ نواس.
ياد اچ گربخش تنهنجي هر دڪايل دل کي آهه،
تنهنجي معصوميت تي خود ڳوڙها ٿو ڳاڙي ڪارواس.

محمد اسلم، باوچي خاندان جو نونھال هو. سندس
 پنهنجي قبيلي جو سردار هو ۽ هن محمد اسلم
 ي، پاڻ کانپوءِ، سرداريءَ جي شاهي شان ۽ دبدبي
 فائز رکڻ لاءِ پڙهائي سيکاري تيار ڪيو. ليڪن هن
 جوان کي انهيءَ سرداريءَ کان وڌيڪي ڪا سرداري
 پسند هئي. ”ڪمٽ انڊيا“ جي هاجل، هن جوان
 کي پنهنجي ڳوٺ جي چؤديواريءَ مان ڪڍي،
 جيڪب آباد وٺي آئي. انگريزن جي دٻڙدونس ۽
 اهنسڪ ستياگرهين جي قربانين، اسلم جي باوچي
 خون ۾ غيرت جو دؤرو پيدا ڪيو. هو پاڻ جهلي نه
 سگهيو ۽ گانڌيءَ جي سڏ تي هاجل ۾ ٽپي پيو. کيس
 گرفتار ڪري هڪ سال سخت قيد جي سزا ڏني ويئي.
 هو جيل منجهان نڪتو ته سهين ڀر سخت بيمار ٿي
 ۽ ٻاهر اچڻ سان ٿورن ئي ڏينهن ۾ انتقال ڪري
 ويو. سندس نوجوان پٽي ۽ ٻار جتي سندس هٿ
 تي رٿا، اُتي هزارين هندو ۽ مسلمان سنڌين، هن
 وطن جي جان نثار سپاهيءَ جي لاش تي ڳوڙها ڳاڙيا
 اسلم آزاديءَ جو پروانو هو، شهيد هو ۽ هو پنهنجي
 قوم جو سردار.

پاڻ گوربخش جو جنم بنگاديري تعلقي رتودياري
۾ ٿيو هو. ننڍي ئي سندس پتا گذاري ويو هو،
جنهنڪري سندس پالڻ پوشڻ ماما جي هٿان ئي ٿيو،
جنهن هڏ جي پورهئي ۽ ڪمائيءَ سان، پنهنجي هن
سڪيلڌي کي پالي وڌو ڪيو. گوربخش جڏهن
وڏڙو ۽ سهجهه وارو ٿيو، تڏهن ماءُ کي وٺي اچي
لاڙڪاڻي (پڳهه) لاهورين جي ڳوٺ ۾ رهيو. اُتي هو
ڪپڙي اٽڻ جي ڪارخاني ۾ پورهيو ڪري پنهنجي
ٽوڙي ماما جي اُدرپورنا ڪندو رهيو. اُتويه سا
ٻائيٽاليهن جو ”ڪمٽ انڊيا“ وارو زمانو آيو ته هي
جوان، گانڌيجيءَ جي سڌ تي اهنسڪ آندولن ۾ ٿي
پيو ۽ کيس ڇهه مهينا سخت پورهئي سان قيد ڪيو.

سزا جڙي. کيس، سندس ٻين ساٿين سان گڏ سکر جيل ۾ آندو ويو، جتي اڃانڪ بيمار ٿي پيو. جيل منجهان توڙي ٻاهران ڪوشش ڪئي ويندي، ته جيئن کيس بنا شرط شرط آزاد ڪيو وڃي. پر انهيءَ وقت جي هوڏي نوڪر شاهيءَ اها ڳالهه ڪانه مڃي. اختيارِيءَ وارن وڙ وڙ ڪري ائين ئي پئي چيو ته، ”قيدي، جي معافي وٺندو ته کيس آزاد ڪيو ويندو.“ شاباس هجي هن ويڙ سنڌيءَ کي، جنهن پاڻ کي ڪال جو گراس ٿيندو ڏسي به جيل منجهان نڪرڻ لاءِ شرطي آزادي قبول نه ڪئي. جيل جي قانوني دفتن هوندي به سندس ساٿين سيوا ڪرڻ ۾ ڪين گهڻايو. ليڪن مؤت کي اهو منظور ڪين هو ۽ نيٺ اُها س جي ڪاريءَ رات ۾ هن جيل جي چؤديواريءَ اندر، ڀارت ماتا جي جڻم جڻم ڪار ڪندي پنهنجو آخري دم ڏنو. اڄ جڏهن ديش آزاد ٿيو آهي، تڏهن هن غريب ۽ گمنام شهيد جي يادگيري ڪيترن کي هوندي؟ هيٺيون گيت سندس مؤت کانپوءِ ساڳئي ڏينهن، سکر جيل ۾ لکيو ۽ ڳايو هوم.

شهيد هيومن ڪالاڻي

خون جي برسات برسي پل ٽڪيءَ تلوار مان
خون جون ڌارون چٽن پل جسم جي هر ٿار مان
خون جو ٿوهارو چٽڪي خنجر خونخوار مان
خون ئي وهندو رهي بس تيغ جو هردار مان
پنهنجي گردن تي جهليندس ظلم جي شمشير تي
پاڻ کي سونپي ڇڏيندس سنگدل! تقدير کي

۲

خون نازين مان ڪڍي بلدان ڏي تلوار کي
خون جي خوراڪ ڏي پل تيغ جو هردار کي
خون جي ڪورنگ سان پل لال در ديوار کي
خون جو خوش رنگ ئي پختو ڪندو اقرار کي

شت! توکي راڄ دولت ٿي وڌو آيمان آه،
باد رک، منهنجو به هي تن ديس تان قربان آه.

۳

جي غلاميءَ جو ٿئي ڪچم جان منهنجيءَ تي اثر،
پل ته اهڙيءَ جان تي ڪڙڪي پوي قهري پٿر.
دير ڇا جي آه ظالم! جاد ڪر قتلام سر،
شوق سان مرنديس جي منهنجو ڪال ٽوڙيندو جگر.
مون ڪيو منظور قاتل! جان کان بي جان ڪر،
تون نه منهنجي نوجوانيءَ تي ذرو ارمان ڪر!

۴

چارسو چڱون اڏيون ۽ ٿيو زمين تي زلزلو،
ظلم جي تلوار کان چوڌر مڇي ويو ٽرڻو.
هائ ماٿا! گود خالي ويو ڪري اڄ لاڏلو
پيو دڪايل! تاب، ظالم جو سٽيو هو ساسلو
ٿي شهيد ۽ کان تنهنجي هيمن! حقيقت سا عيان
ڪين عالم کان ڪڏهن وسري سگهي جنهنجو بيان

قومي: لکاري

هن بني نوع سان هئي ڪانه خصوصيت تنهنجي،
ب هر ڪنهن سان هيو تنهنجو مگر پمناڻي!
ن امر وڃر بڻئين، شان شهيدي پائي،
يارو جڳه کان ٿيو مگر تنهنجو سڀر پمناڻي.
مڪتي پنهنجي توهنل اديس جي هڪتي ۽ ڀڙڻي
ڪشت ڪاڻي نه ٿڪين سڀر پمناڻي.
مات ڀارت جي سدا ٿوتي ڊڪايل آيس،
جنهن ڏنو توکي امر وڃر جو وڙ پمناڻي!

شهيد هيومن ڪالاڻي، جڏهن سکر جيل ۾ پڪڙجي
تڏهن کيس مون واريءَ بئَرڪ ۾ رکيو ويو. بدن
سڌول ۽ هائيءَ جو پڪو. سڪول وديارڻي ته چڻ
ٻڌندو ئي ڪين هو. شام جو گڏجي رانديون ڪندا
ٿياسين. خاص ڪري ڪپڻي راند ڏاڍي چاهه سان
ڪندو هو. مٿس الزام هو ته هن ريل جي پٽن سان
هٿ چراند ڪئي آهي. انهيءَ وقت سنڌ سان هن
جي هاڇل ڪري فوجي قاعدو لڳل هو ۽ انهيءَ ڪري
مٿس فوجي ڪورٽ ۾ کيس هاپيو ۽ ملٽري ججن
کيس ڦاسيءَ جي سزا ڏني. کيس انهيءَ سزا کان بچائڻ
جي ڪوشش ڏاڍي ٿي پر نروڙي حاڪم هڪ به ڪين
ٻڌي ۽ نيٺ سکر جي جيل ۾ هو ڪاندي ڪاندي ڦاسيءَ
تي چڙهي ويو. انهيءَ وقت شهيد هيومن تي جيل
منجهان ڪي گيت لکي مون ٻاهر موڪليا هئا پر ان
اهي سڀ ته وري هٿ ڪين چڙهيا آهن. ان هوندو
به اڇو ته سندس ياد تازي ڪريون.

ئين هي مهاڀرڻس، فرض جي ويديءَ تي پاڻ کي
 قربان ڪري ويو. هوترهي آدمي هو ۽ گيتا جو اُپاسڪو؛
 انهيءَ ڪري مٿ جو مرم هو چڱيءَ پر ڄاڻندو هو.
 اهوئي ڪارڻ هو جو پنهنجي مٿ جا اِشارا پائيندي
 به هو مٿ کان ڊنو ڪين. ائين برابر آهي ته اڄ هو
 اسانجي وچ ۾ ڪونهي. پر اهڙن وڃڻ کي مٿ
 ڪڏهن به هاري نٿو سگهي. تڏهن ته هو اسان سڀني
 کي ياد آهي.

ويو پمناڻي

جنهن گهڙيءَ تنهنجو دنيا مان ٿيو گذر پمناڻي،
ويو هجي سنڌ سڄيءَ ۾ ڇا حشر پمناڻي.
خون ناحق جو سڻي ماڪ جو پيو هيانءِ ڦسي،
جنهن کان وسريو هو اڃا ڪين ڪنور، پمناڻي!
هءِ افسوس، ٿئين فرق ڀيرستيءَ جو شڪار،
توڪي هڏِ دل ۾ نه ڪنهن لاءِ هو ڪٿر پمناڻي.
تون هندستاني اول هئين ۽ هندو آخر ۾،
فرقيداريءَ کان مٿي تنهنجو هو در پمناڻي.
هرم مذهب ۽ ڌرم جو تو ٿئي ڄاڻو ڀورو،
صاف صوفين کان سڪئين ايڪ اکر پمناڻي.

پندت موتيلعل نهرو جي هٽ تي
 گهٽا جو آسمان تي ويو اچي ڪارو لباس،
 ۽ وسي ڳوڙهن جي ٿڌو ويو مچي ماتام خاص.
 غ پارت مان ڇڄي ويو شاهه گل شوڪت ڀريو،
 تنهنجي خوش ناهوس وارو واڻ اندر آه واس.
 هندواسين جي جگر تي زخم هي اونهو رسيو،
 آه مايوسي مهانڊن ۾ هرڪا دل اداس.
 هٽ موتيلعل نهروءَ جو سئون ڪهڙي ڪنين،
 ۽ چئون ڪهڙي زبان سان ٿيو پندتجي سرڳواس.
 قيدخاني مان پرائي مرض مارو، علاج،
 پيٽ قربانيءَ اڳيان سورهي ڌري ويو ساس ساس.
 جنگ آزاديءَ ۾ اڳورو آه نهرو خاندان،
 ديس لاءِ جنهن راج سڪ تياڃي ڪيو ڌارڻ سنڀاس.
 هندواسين جو هي مرڻي، بابو جوهر لعل جو،
 هٿ سڄو گانڌيءَ سندوءَ سمجهه ۾ سي. آر. داس
 هاءِ هن نازڪ سمي ۾ گهرج هئي تنهنجي گهڻي
 ڏس 'دڪايل' ڪهڙو ڦهري ڪال آهي بي قياصر

شهيد هاسارام سندرداس ڀمناڻي، ڪهڙي سنڌيءَ
کان ڳجهو هوندو. ليڪن ڀارت ۾ اچڻ کانپوءِ، شايد
نئين ٺهي پنهنجي هن ويڙهه کي وساري ڇڏي،
اهو خيال ذري ذري ستائيندو اٿم. ڀڳت ڪنوررام
جو خون ٿيو ته شري ڀمناڻيءَ جي ننڍڙي پيڙهي.
سنڌ اسيمبليءَ جو ميمبر هو ۽ هن اسيمبليءَ جي شاهي
هال ۾ رڙورڙ مڇائي ڏني ته ”چوڪين ٿو اهو شهيد
ڀڳت ڪنوررام جي خونين کي جهليو وڃي؟ هن سنڌ
جي هڪ وڏي مسلم پيڙهي باهيو، جنهن جو نتيجو
نڪتو سندس خون. روهڙي سٽيشن جي ڀرسان،
مٿس بندوق جي گولين جي برسات وائي ويئي ۽

هر ڪنهن ملڪ کي پنهنجا شهيد ۽ ديش پگت
اڏا پيارا لڳندا آهن. ڀارت جي آزادگيءَ لاءِ الائي
ڪيترن شهيدن، پنهنجو خون ۽ مٿي جواني ڏيئي
ڇڏي. هن باب ۾ ائڙن سڀني شهيدن جو تذڪرو
تہ آيو ڪونهي. ڪن جزوي سرفروشن جوئي دڪر
ڪري سگهيو آهيان. اچو ته انهن مرد مجاهدن کي
وري وري ياد ڪري، پنهنجي دل ۾ ملڪ جي
معبت کي تازو رکندا هلون. جيڪي ملڪان مشهور
ديش پگت پنهنجي حياتي ڏيئي، ديس کي جيئرو
رکي ويا، اهي ڪنهن واقفيت جا محتاج نه آهن ڪين.
ليڪن جيڪي شهيد ڪنهن شهر يا ڀرانت ۾ ئي پڌرا
ٿيا، انهن بابت گيت ڏيڻ کان اڳ ۾ اکر سندن
واقفيت جا ڏنا ويا آهن. سنڌين جي نئين نهيءَ لاءِ
ملڪ واقفيت ضروري آهي.

چتر نهن داس

همدرد ماڪ و قوم جا پيارا سي-آر-داس،
اي مادر وطن جا دلارا سي-آر-داس.
بيڪس جو ۽ يتيم جو حامي بڻجين سدا،
مفاس جي زندگيءَ جا سهارا سي-آر-داس.
ڇا مال و زر جو ذڪر تو ٿن من ڪيو نثار،
بي زر و گهر جا جان جيارا سي-آر-داس.
حالت ڏکي وطن ۽ ڏکي ديس جي ڏسي،
هرگز ڪٿي تو ڪين گوارا سي-آر-داس.
اڄ ياد ڳيري تنهنجي ڏکائيل وطن کي آه،
ماتا جي ماڻڪين جا ستارا سي-آر-داس.

بکُ بچڙي ڇا باهه لڳائي،
مسڪينن لاءِ قيامت آئي.

داڻي داڻي لاءِ واجهائي،
روزه رن ٿا هزار. ڪوئي ٻڌي ٻڌي ....
جوت تي ٻار ڪٿا جهڳڙن ٿا،
پيت پٺيان پٽڪي دم ڏين ٿا.
ڪوڏين تي مضموم وڪاهن،

بي- ماءُ تي ٿيا بار. ڪوئي ٻڌي ٻڌي ....
درد پري هيءُ آهه ڪهاڻي،
جهر جهر نيٺ وهائن پاڻي.
دل وارن جو جيءُ ڏکي ٿو،

روئن زارون زار. ڪوئي ٻڌي ٻڌي ....
دولت وارا ڌرم سڃاڻو،
انسانيت جو انگ پڇاڻيو.
دين 'دڪايل' ٿا واجهائن،
آهه مدد درڪار. ڪوئي ٻڌي ٻڌي ....

بينگال جي بڪايل ڀيڻ

دڪي ڀيڻ بينگال جي اڄ پڪاري،
 بڪن جي مصيبت وڌو جنهن کي ماري.
 ڪمائڻ پتي ويو، وري ڪين موٽيو!
 بڻيو ڪال جو بگ بڪن ۾ گذاري.
 سمو سخت آيو پتي ڀي ڇڏي ويو،
 جيئي جي نماڻي نه ڪنهنجي سھاري؟
 نه چارو پنڌ جو نه پورهئي جو چاڙھو،
 پتا ٻار پالڻ جو ست ڪيئن سنڀاري.
 آبهن ڪئي دانھن وڻجن ٿا آندا،
 ٿڪا جيڪي سڪئي ڪئي ڏي نھاري.
 سٺو ٿيو نه جيئرن جو، مئي ماءُ کان دڪ،
 دڪايل ويئي، ٻار روئندا رٿاري.

۲۷
 ۲۸
 ۲۹
 ۳۰
 ۳۱
 ۳۲
 ۳۳
 ۳۴
 ۳۵
 ۳۶
 ۳۷
 ۳۸
 ۳۹
 ۴۰
 ۴۱
 ۴۲
 ۴۳
 ۴۴
 ۴۵
 ۴۶
 ۴۷
 ۴۸
 ۴۹
 ۵۰
 ۵۱
 ۵۲
 ۵۳
 ۵۴
 ۵۵
 ۵۶
 ۵۷
 ۵۸
 ۵۹
 ۶۰
 ۶۱
 ۶۲
 ۶۳
 ۶۴
 ۶۵
 ۶۶
 ۶۷
 ۶۸
 ۶۹
 ۷۰
 ۷۱
 ۷۲
 ۷۳
 ۷۴
 ۷۵
 ۷۶
 ۷۷
 ۷۸
 ۷۹
 ۸۰
 ۸۱
 ۸۲
 ۸۳
 ۸۴
 ۸۵
 ۸۶
 ۸۷
 ۸۸
 ۸۹
 ۹۰
 ۹۱
 ۹۲
 ۹۳
 ۹۴
 ۹۵
 ۹۶
 ۹۷
 ۹۸
 ۹۹
 ۱۰۰

بينگال جو ڏڪر

(۱۹۴۴)

ڪوئي ٻڏي ٻڏي ڪوئي ٻڏي ٻڏي.

درد وٺڻ جي پڪار،

ڪوئي ٻڏي ٻڏي.

ٻڪڻ ڪيا لاچار،

ڪوئي ٻڏي ٻڏي.

ٻڪڻ ڇڏيو بينگال نهوڙي،

دانهن ڊڪين جي دل ٿي ٽوڙي.

قياس وهڻيون دلڙيون ڦٽڪن،

ڪين ڪريو ڪن ٿار. ڪوئي ٻڏي ٻڏي ....

ڪليڪٽرن ۽ مختيارڪارن جون منزلون توڙي
 ٻڙتالون، صاحب بهادرن جي گهرن تاءِ پڪل چيلن،
 تترن ۽ دڪٽ جي چاڙن به چاڙڻ ۽ ڇاڪجهه لڳندو ئي
 ڪين هوندو؟ سچ ته رشوت ۾ ورقل هاڻي، جيسين
 اسانجي گهر بهچي ئي بهچي، تنهن کان اڳ ۾ رستي
 تي ايترا ته هٿ گهمائڻ وارا بيٺا اٿس جو گسائي گسائي
 کيس ڪٽو بڻايو ٿا ڇڏين. اسانجي به ڪرم ڪهاڻي
 ته ٻڌو!

رشوتي ڪاردار

(وزن جدا جدا)

ڪائي خان هسواڙي گهراڻي زين گهوڙي ٿي ؛
اڏاري ؛ گاهه داڻي جي ڀريل خزين گهوڙي ٿي !
پڙهيائين ، بادب پوري اڪيون ، ياسين گهوڙي ٿي ،
وليڪن ڪين آئي ڪيس ڪا تسڪين گهوڙي ٿي .
چيائين ، ”پنهنجي اُمت سان اچي مولجي ٿجان ساڻي ،
جڏين منزل ٿي پهچائي سگهان خوراڪ ؛ پاڻي .“

اوچتو هٿ ۾ مليو تازو حڪم تپدار ڪي ،
پيگ پاڻيءَ جي ضرورت آه ٿي سرڪار ڪي

سند سرڪار، رشوت کي روڪڻ لاءِ هڪ اهو
اُپاءُ به ورتو هو، جو هر آفيس ۾ بورڊ هڻائي ڇڏيا،
جن تي لکيل هو، ”رشوت ڏيڻ ڏوڙي وٺڻ ڏوهه
آهي، جيڪو هن حڪم جي انحرافي ڪندو آهيءَ کي
سخت کان سخت سزا ڏني ويندي.“ هڪ ڪلارڪ
دوست، مٿئين بورڊ جو ذڪر ڪندي ٻڌايو، ”يار!
جي سچ پچين ته انهن لڳايل بورڊن سانڪي وڏي
مدد ڪئي آهي.“ مون حيران ٿي پڇيو، ”اهو وري
ڪيئن؟“ ڪلارڪ دوست جواب ڏنو، ”هونءِ جو
ڪڏهن گهڻي ڪم سبب ڪنهن کان رشوت جا چار
پئسا وٺڻ پاهجي به وڃبو هو، پر هاڻي هنن بورڊن
سانچري يادگيريءَ کي چڻ سرائڻ تي لڳائي ڏيڙچريءَ

کان به ٽڪو ڪري ڇڏيو آهي، جي ڪو آيوناهي نه ٻنڌي
ڪپائڻ بنا، آفيس مان وڃي ئي ڇوٽو سگهي؟“

۱۹۳۲ وارو آندولن اڃا چالو هو. ضلع ستياگره
ڪاميٽيءَ فيصلو ڪيو ته وڌندڙ رشوت کي روڪڻ
لاءِ بهتر آهي ته آفيسن ۾ رشوت خلاف لڳايل بورڊن
کي ڏاهر سان ڪارو ڪجي ۽ ائين پاڻ کي گرفتار
ڪرائجي! ستياگره جي هيءَ رٿ ظاهرِيءَ طرح
ڏسڻ ۾ نه بلڪل عجيب هئي، پر آفيسن ۾ لڳايل
بورڊ، جيڪي جڻ هڪ قسم جي مزاک بڻجي چڪا
هئا، ستياگره جي هن قدم انهيءَ مزاک جي جڻ
مزاک اُڏائڻ ۾ وڏوئي ڪم ڪيو. ٻڏي پاسي رشوت
ونندڙ سپاهي، ڪلارڪ توڙي تپيدار گرفتار ٿيل
ستياگرهين کي چوندا هئا، ”بابلا! ڪڏهن اسانجي
مشڪلات بابت سمجهيو به آئو، ته ڪيڏو نه جوکو ڪئي
اسين هي رشوت جا چار پئسا وٺون ٿا؟ ليڪن اهو
پئسا اسانجي گهر تاءِ پهچن ئي ڪيترا ٿا، ڪڏهن
اهو به ته حساب ڪريو. پوليس عمارتن جون رسايون

آزاد هندستان

بعد سوراج نئون ساز ۽ سامان ٿيندو،
 ساري دنيا کان نرالو هي هندستان ٿيندو.
 دور ٿي ويندي سڄي دؤرخزان جي ڪلنت،
 هر طرف رنگ و بهار چمنستان ٿيندو.
 هندواسين جون ٿينديون پوريون مرادون من جون،
 حال مشڪل جو بڻيو آهه سو آسان ٿيندو.
 پنهنجو پڙس ۽ لنڊن ٿيندي ڦري هي دهلي،
 رشڪ گلزار ارم هند جو بستان ٿيندو.
 آسمان هندي وري برسندي رحمت جي گهٽا،
 رنگ اخلاق و مروت جو نمايان ٿيندو.
 حسد و بغض جو مٽجي ويندو ڀارت مان نشان،
 محو تڪرار نه هندو نه مسلمان ٿيندو.
 حور آزادي جڏهن مرڪندي ايندي هند ۾،
 پنهنجو هي ديس تڏهن پاڪ پرستان ٿيندو.
 ٿيندا منسوخ هي قانون هٿيارن جا تڏهن،
 هند وارن کي عطا خنجر و پيڪان ٿيندو.
 ڪنهن به اخبار تي بندش نه ڪندو ڪو حاڪم،
 ڪنهن به کان ضمانت جو نه خواهان ٿيندو.

ماڻڪي همدرد پٺيان ڪين ڪڏهن راندي پوليس،
 ديس سبوا جي پٺيان قيد نه زندان ٿيندو.
 خود بخود هوش ۾ ايندو هي سڄوئي مغرب،
 ثاني ثانيءَ سان ماي خورم و خندان ٿيندو.
 گهاري سگهندو نه غلاميءَ ۾ دڪايل! ڀارت،
 ظام جو باني زماني ۾ پريشان ٿيندو.

س جي صاف و رنگين گلشن جو سير باقي،
نگتن ۽ توکيو، پيڪنگ جو سير باقي؟
وي دڪن آ گهيريو هندوستان تنهنجو،
جي سڄو ۽ سڪڻو ماڪي هڪان تنهنجو.

۴

ورپ ۾ نيستيءَ جو سامان ٿي رهيو آه،
پيڪار هرڪو ديوي! انسان ٿي رهيو آه،
آباد شهر مڻجي ويڙان ٿي رهيو آه،
مئنڊيپسٽر سڄوئي سنسان ٿي رهيو آه،
اهڙيءَ جڳهه ۾ توکي گهارڻ مان فائدو ڇا؟
رنج و الم جي چوٽن کائڻ مان فائدو ڇا؟

۵

ايءَ لڪشي! اسان کان پوڄا به نٿ ڪرائين،
ڪيرن ۾ پاڻ ٻوڙي ۽ ٽاڪ ٿي چڙهائين،
ٿي ڏيو ڏيوريءَ جو پڻ چرن ٿي چمائين،
تم به گهر ڪنگال جي ٿي پيرو پٽيءَ نه پائين،
تنهنجي ڏني 'دڪايل' باڪل عجيب چالي،
سونو سنڌ ۽ سنگهاڻ رهجي وڃي ٿو خالي.

! ڇڏي هاڻ جو ڪر ڪو خيلو،
ڪر ڪو خيلو همت وسيلو.
همت سوپ سندو هٿيار،
نوجوان! همت ڌار.

ڪانگرا کي ذلت ڄاڻي ڇڏي،
قوت ابرادي کي پنهنجي سڏي.
ڪاميابيءَ جو گم ڪر قرباني،
گم ڪر قرباني گم ڪر قرباني.
ڪندي دڪايل جا اسرار،
نوجوان! همت ڌار.

نوجوان!

ڇو توکي ٻڌي ڇا اوهند جا ڇايا؟
ڇا تنهنجي تقاضا، اوهند جا ڇايا،
پوري ڪئي رڙ تي تن تي نه لنگوئي،
هر شيءِ جي ٿي ڪوئي سُرور جا ستايا.
ڇو توکي ٻڌي ڇا اوهند جا ڇايا؟
ڇڏي حق مالڪيءَ جا غير جو چاڪر بڻيو آهين
نمڪ تنهنجو جي کائڻ تن جو تون نوڪر بڻيو آهين

قبولي پين جي ٻانهپ؛ حيف صد، ٿڌر بڻيو آهين
وساري ڪلامو آزاديءَ جو تون ڪافر بڻيو آهين

ٻانهپ جي حياتي چڻ ڪنڌ تي ڪاتي،

جيئري ئي هماتي امريت جا اُڃايا.

چو ٿوڪي ڪٻي ڇا او هند جا جايا؟

مٿن ٻولن جي دوڪي ۾ وئي آزادي تنهنجي،

چڏي امريت، زهر جي لاءِ وڏي آمادگي تنهنجي.

وئي ڪنهن دربدر ناشاد سانگي شادگي تنهنجي؟

دنيا حيران آهي اڄ ڏسي هيءَ سادگي تنهنجي!

تو ڪٿي جا ڀلائي ڌارين سا ڀلائي؛

بدلي ۾ بُرائي پيا بند نڀاڳا!

چو ٿوڪي ڪٻي ڇا او هند جا جايا؟

اُٿي اڄ وقت آيو آه طاقت آزمائڻ جو،

دڪايل ديس مائتا سان سڄي ناتي نڀائڻ جو.

ڪو ڪر ڇپاو غلامي داغ هستيءَ تان مٽائڻ جو.

دڪين جي درد لاهڻ جو وري بگڙي بنائڻ جو.

اُت جنگ جا باني، جوتن جي نشاني.

ڪر ياد ننگائي او نقش بقا جا،

چو ٿوڪي ڪٻي ڇا او هند جا جايا؟

امن جا سپاهي!

او! وطن جا سپاهي!

امن جا سپاهي!

سڌي ٽوڪي ٿي خلق جي خيرخواهي!
وطن جا سپاهي!

صلاح جو فرشتو ٿو توڏي نھاري،
وجهي ننگ تهذيب جو ٿو پڪاري.
لڙاين دنيا ۾ مچائي تباهي.
وطن جا سپاهي!

رهيو ڪين انسانيت جو زمانو،
ٿو ٽڻجي دنيا جي حيا جو خزانو.
وسيلو ٿي واهر ڪري ويھ واهي.
وطن جا سپاهي!

دنيا جي پاي لاءِ حياتي فنا ڪر،
هنگين ۾ پٿر جي تون پيدا ڏيا ڪر.
وطن جي ٿئي ثابت جيئن بي گناهي.
وطن جا سپاهي!

حوص جي لڳي آگ دنيا جلي، اُت!
 وطن جي شجاعت جا وارث وِلي! اُت!
 دڪايل ڪبي ٿو پليدان شاهي.
 وطن جا سپاهي!

همت ڌار

نوجوان! همت ڌار،
 همت ڌار، دل نه هار،
 قدم کڻي پٺتي نه نهار،
 نوجوان! همت ڌار.

آفت سان چوٽون کائيندو هل،
 هل منزل تي، تون ڪاهيندو هل،
 ترڪين، ٽرڪين، دم نه ٽوڙين،
 دم نه ٽوڙين، منهن نه موڙين،
 توڙي اچئي ڪشت هزار،
 نوجوان! همت ڌار.

جوالامڪي پل ڦاٽي دڳ روڪي،
 بام ڦاڪ روڪي نه سگهي توڪي.

او ڀرتي!

او ڀارت جا لال!

اُلت پلت ڪر خيال.

او ڀارت جا لال!

پيدا ٿئي جنهن خيال منجهان، ٻاهيپ جو رنج ملال،

او ڀارت جا لال!

او دل وارا نذر باغي!

جهاڳي چڙه هي سمنڊ ماغي!

تون مشڪل ٿر تانگهڻ وارو،

توڪي ڪٿڙو دور ڪنارو.

ڪاٺي هڪڙي چال،

او ڀارت جا لال.

ٿاڪ ٽڪر وهن جو ڀاري،

پير لڳائي ٿي پوندو واري.

ڪس هٿوڙو همت وارو،

داهه حياتيءَ جو تنگ چارو.

شاهي راهه سنڀال،

او ڀارت جا لال.

دهشت جو طوفان اُٿي پيل،
 وحشت جو پيل ڦاٽي بادل.
 نوري ٽرڪو آشا وارو،
 ڏيندو رهڻ نه مور انڌارو.
 دل جي پار مشعال،
 او ڀارت جا لال!

ستياگريه! مست سپاهي،
 ساهيءَ ۾ آهي گمراهي.
 آزاديءَ جو راهه نيارو،
 ترڪي پوندو ترسڻ وارو.
 چست کپي ٿي چال،
 او ڀارت جا لال!

سنڀريو ساڻ ڪڙو واجهائي،
 ڪوچ جو جيسين اشارو پائي.
 وڃندو ناد جڏهن حق وارو،
 ڪڏندو ديش دنگايل سارو.
 پو ڪنهنجي ڇا مجال،
 او ڀارت جا لال!

هڪڙا ڪائن پيا واجهائڻ،
 روئي روئي حال وڃائڻ.
 ترس ڪو تن تي ڪائي. شل ڀلو ....
 هن غربت جو سبب غلامي،
 آهه غلامي مرض مداهي.
 مانجهي ڪو ماڻڪ بچائي. شل ڀلو ....
 ٻانهپ شرم حياءَ کي ٻوڙي،
 ٻانهو، جو دم جيئرو، لوڙي.
 ٻانهپ زلت اُنائي. شل ڀلو ....
 آزاديءَ جو ملهه نه ڪوئي،
 جنهن سک ماڻهو ڄاڻي سوئي.
 لوڪ سڄو ٿو ڳائي. شل ڀلو ....
 ديش جي لاءِ جن ڪٽي پاتي،
 راهه حقيقي انهن سڃاڻي.
 وڃي ويا سي وڃائي. شل ڀلو ....
 شال دڪايل ڀارت جاڳي،
 ٻانهپ جي هيءَ زلت تياڳي.
 مرڪي پاڻ ملهائي. شل ڀلو ....

اڳي هئي هٿن ۾ برڪت،
 اڄ آهي ڪٿي سا شريڪت.
 ڪٿي ملڪ سان ڌارين حرڪت، اٿو پارٽو آهي....
 جنهن قوم اندر ڪمزوري،
 تنهن قوم جي جيوٽ گهري،
 اهڙي ڪانتر قوم ندوري. اٿو پارٽو آهي....
 جا قوم رکي ٿي طاقت،
 خودداري حوصلو همت.
 سا رهندي قوم سلامت. اٿو پارٽو آهي....
 جيسين قسائم آهه غلاهي،
 هي مارو مرض مدامي،
 تيسين رهندي بي آراهي. اٿو پارٽو آهي....

اڳيون اڻڄ

جڏهن پنهنجي ديس جي چيڙن جو هٿ سمنان هو،
 هند جي هر هڪ ٻچي وٽ ڌرم هو ايمان هو.
 جڏهن ڀارت ورث جو چرخوئي مکيه ڀرڌان هو،
 ۽ نزاکت کان سمايل نڙ ۾ ملل ٿان هو!

ٻن سائي گاهه سان اڳ ۾ ڪمندڙ چوگان هو،
 پير ۽ گهٽ جي ندين سان مرڪندڙ ميدان هو.
 چار طرفي چندروني راجپوتي شان هو،
 ديس رکشا لاءِ انهن وٽ جوش هو جولان هو.
 گيان جو پرڪاش جڳهه لاءِ آرين استان هو،
 ڪشترين جي لاءِ سارو تاج ۽ طومان هو.
 غير قومن حاسدن لاءِ حسرتي سامان هو،
 اي دکايل! دور ديسن ۾ هندي فرمان هو!

اخلاق سڌاريو!

ڀارت جي پراچين سڀيتا نه وساريو، اخلاق سڌاريو،
 بگڙي جا صدين کان ساوري ڪار سنواريو. اخلاق سڌاريو،
 گوهر کي رهي ڪين نمائش جي ضرورت،
 پالش جي ضرورت.
 هي ناٺ ڇڏي ٻاهريان اندر کي اجاريو. اخلاق سڌاريو،
 سنسار کي تهذيب جو جنهن پاٺ پڙهايو،
 سؤ دؤر ڪرايو!

فوهي گيت

ڪنهن سان سُر وٺڻ جا سٺيان، سٺيان،
ڳري ڳري دل ٽٽي ٿي ڳوڙها.
ڪنهن پر هيٺڙو جهليان جهليان

ڪنهن سان سُر .....
ملڪ ناهي ٿيو من ماندر.
روز نه ڪو روڊن کان واندو.
ديس جو دڪ ڏسندي هيڪاندو،
پاڻ ڀلا ڪيئن ٻليان ٻليان.

ڪنهن سان سُر .....
ننڊ سان نيڻ لڳائي ويٺس،
هٿ هٿ هوش گنواڻي ويٺس.
هٿ سان ملڪ وڃائي ويٺس،
هاڻي ٿو هٿڙا مليان مليان.
ڪنهن سان سُر .....

راز ڏسيو اهو ڳانڍيءَ ڪامل،
ديس چليو ٿارين جي چل وڻ.
آءُ ته ڪنهن کي ڪين ڏکائيل!
اهڙي چل ٿو چليان چليان.
ڪنهن سان سُر .....

۱۹۰۰ع جي ڪٽ انڊيا هلڻ

ڀارتوآسي جاڳو

اُٿو ڀارتوآسي جاڳو، اڄ آيو سمو سڀاڳو،
ڇڏيو غفلت آلس نياڳيو، اُٿو ڀارتوآسي جاڳو.

جڏي ساري دنيا جاڳي،

رهي حالت اوهان جي ساڳي.

گهڙي آئي گهڙي نڀاڳي. اُٿو ڀارتوآسي ...

اوهان پنهنجا هنر ورسايا،

ويا زور وٺي هٿ ڌاريا.

ڪٽي پائڻ بکن ۾ ماريا. اُٿو ڀارتوآسي ...

سڄو ملڪ هري ٿيو ماندو،

سهي سؤر الا! هيڪاندو.

وڏي آفت ۾ ڪنهن آندو؟ اُٿو ڀارتوآسي ...

هلو، هلي ڏسو ڳوٺاڻا،

سدا روئن روز نماڻا.

سهي سؤر گهڻا ٿيا ساڻا. اُٿو ڀارتوآسي ...

اڄ روز سهانگو آهي،

پر مٿ مهانگو آهي.

ڏاڍو وقت اُٿانگو آهي. اُٿو ڀارتوآسي ...

غلامي وطن جي رهڻ کي
چيائين، يا مهندس يا آزاد ٿيندس.

سڪي! ايڏو آپڪار،
ڪيئن مان وساريان؟
ويا هو سڪي!
مان اڃا ٿي نهاريان.

جتي ملڪي محبت وڌو ڊوه آهي،
گهرڻ پنهنجي آزادي ڏوه آهي.

اُتي ڪيئن ڊڪايل!
سڪي ٿي مڏاريان؟
ويا هو سڪي!
مان اڃا ٿي نهاريان.

ديش پريم

ديس سان منهنجو ڇڏي لڳ پيار صاحب رهڻ ڏ
ملڪ مادر جو ٿي خدمتگار صاحب رهڻ ڏ
هٿت منوب جي مبارڪ هٿي اوهانڪي اي جنا
منهنجي سرتي مشرقي دستار صاحب رهڻ

ٿاء ڪالر جي ڦٽن ۾ ڦاسڻو مونکي نه آه،
 پنهنجي گردن ۾ هي موذي مار صاحب رهڻ ڏيو.
 پل ڪمر بند سان ڪشيوماحب اوهين هي سؤت ڪوٽ،
 جامو منهنجي جان تي سلوار صاحب رهڻ ڏيو.
 بوٽ داسن جا ڀلي پيرن ۾ ڀايو شوق سان،
 منهنجي پيرن لاءِ هندي پيزار صاحب رهڻ ڏيو.
 هٿي اُگهاڙي ناچ ۾ نيٻه اوهانکي ايگ پيگ،
 اهڙيون رسمون ست سمندر پار صاحب رهڻ ڏيو.
 پل پڙهو لنڊن جي اخبارن ۾ معشوقي قصا،
 منهنجي لاءِ 'هندو' فقط اخبار صاحب رهڻ ڏيو.
 مونکي ڪاليداس، بيوس، جي فقط ڪوٽا ڪٻي
 دور شيڪسپيئر جا اشعار صاحب رهڻ ڏيو.
 پل ته انگريزي ۽ لئٽن ۾ اوهين گت مت ڪريو،
 منهنجي لب تي ديش جي گفتار صاحب رهڻ ڏيو.
 پل اوهين سرڪار جي سروس ڪريو، مونکي مگر
 ماڪ جي خاطر ٿي اڄ بيڪار صاحب رهڻ ڏيو.
 مر اوهين مهلين گذاريو، پر 'دڪايل' لاءِ فقط
 شيوا مندر جي ٿٽل ديوار صاحب رهڻ ڏيو.

مٽي مرڪ منهن تي،
ڪو دلير آهي!
سڪي! ڪير آهي؟

نه لڙش انگن ۾ نه ڌڙڪڻ بدن ۾،
ذري خوف جي ڪا علامت نه تن ۾،
نڪو بي ڌڙڪ چال،

ڦير آهي.
سڪي! ڪير آهي؟

مرڻ جو نه هنڪي ڪو ارمان ٿو ڏسجي،
نه ڇهري تي دهشت جو بيشان ٿو ڏسجي.

نه سستي قدم ۾،

اڳتي پير آهي.
سڪي! ڪير آهي؟

هليا ويا سڪي! تون اڃا ٿي نهارين،
آري، هي ڇا! هنجون نه تون پي ٿي هارين؟

ٻڌائين ٿي؟

پيو هڙيوئي خير آهي.
سڪي! ڪير آهي؟

ع جي ڪٿڻ اڻڏيا هلاڻ

ٻڌ سگهي!

جواب!

اڃا ٿي نهاريان.

ويا هو سگهي!

مان اڃا ٿي نهاريان.

پڇين ٿي، ته ڇو ٿي اڄهڻ لڙڪ لاڙيان؟

ويا هو سگهي!

مان اڃا ٿي نهاريان.

هو بانڪو بهادر وطن جو سپاهي،

سدا ديش سان جنهن ڪٿي خير خواهي.

سگهي! چون اهڙي کي،

سو دل سان ساريان.

ويا هو سگهي!

مان اڃا ٿي نهاريان.

ٻڻي سنڌري جنهن ڪٿي پاسباني،

وطن جي پاي لاءِ ويو ڏيئي جواني.

انهيءَ وڃڻ کان ڇا،

رڪي لڙڪ واريان؟

ويا هو سگهي!

مان اڃا ٿي نهاريان.

جڳم وانگيان تون پي نه شرابي،
 رڳ سالم نت هوش شتابي.
 مڱنوشيءَ جي مڙج انهيءَ ۾،
 ماڻي ڪو مستانو.
 شرابي! شال وسي مڱخانو.
 اهڙي پٿار دڪايل، سرڪي،
 ذاهد پاڻ پيئي خود مرڪي.
 بندش ۾ نه رهي ڪو عالم،
 ننگي نه نجات بهانو.
 شرابي! شال وسي مڱخانو.

بھادر ستاگرھي

(سنواد)

سڪي! ڪير آهي؟

سنگينن جي پھري ۾،

ھي ڪير آھي؟

زنڄيرون ۾ جڪڙيل ڪو نر شير آھي.

سڪي! ڪير آھي؟

خماريل اکين ۾ عجب آھـ مستي،

ڪري ٿي جا ظاھر دلاور جي ھستي.

قومي للڪار

ي آڪاس ۾ تارا، تڪيون اڄ راهه ٿا تنهنجي،
فر تنهنجو اڃا تاءِ نه ٿيو ديدار آزادي.
بڏهن يڪمشت ٿي ايندا هندي آزاد مندر ۾،
ڪنبي ويندو سندن تعداد کان سنسار آزادي.
اڃا توکي ڪپي جي رت شهيدن جو ڪٿي چؤ ٿون!
ڏيڻ لاءِ اڄ به ڀارت ۾ هزارين تيار آزادي.
ڪيو جن هيڃ مان هيڪر 'دڪايل' توسندو درس،
به توکان سي گذاريندا گهڙي هڪ ڌار آزادي.

سر جو داڏ لڳاءِ!

جوتاري!

سر جو داڏ لڳاءِ.
جوتاري! سر جو داڏ لڳاءِ.
ملڪي محبت جي هن پٿر ۾،
جيڪي هجيئي هلاءِ.
هار جيت جي چنتا ڇا جي؟
اُت ڍارو اُڇلاءِ،
جوتاري! سر جو داڏ لڳاءِ.

ڪٽ انڊيا هلڻ
اع جي

سڪڻا ڳمان انديشا ڇاڄا،
اُٺ اوڀهنجي دل جا راجا!
اُڇل اُڇل بي فڪر جوڻاري،
فڪر وري ڇا لاءِ؟
جوڻاري! سر جو داڏ لڳاءِ.

ڪاڙ نه مور ڪڍي ڌاري جي،
بازي آخر دل واري جي.
سوار نصيب جي گهوڙي تي ٿي،
پٿر ۾ پير جهماءِ.
جوڻاري! سر جو داڏ لڳاءِ.

رانديگر جي ريت نڀاري،
هاري پي جنهن راند نه هاري.
هار ۽ ڪٽ کي فرضي ڄاڻي،
دم دم بازي لاءِ.
جوڻاري! سر جو داڏ لڳاءِ.

ڪيڏ تون تيسين راند جوڻاري،
جيسين سوپ هليئي ساري.
آزاديءَ کي مقصد ڄاڻي،
داڏ ڊڪايل! لاءِ.
جوڻاري! سر جو داڏ لڳاءِ.

ريٽ ته هلچل چٽ مائي ڪري ڇڏيائون. ٻئي پاسي
ملڪ به ماڻ ڪري ڪين ويٺو هو. جنوري ۱۹۳۵
تاءِ جوان ٻئي جيلن ۾ آيا ۽ ويا. هن هلچل ۾ گهڻي
شيد ٿيا. سنڌ جو ويجهيمون ڪالاڻي به هن ئي هلچل
۾ ڦاسي ٿي لٽڪايو ويو. سنڌ ”ڀارت چوڙڌو“
واريءَ هلچل ۾ خوب ٻاڻ ملهائيو. نتيجي طور، هن
هلچل کانپوءِ ۱۹۳۶ ۾ جڏهن وري اسيمبلي جون عام
چونڊون ٿيون ته سنڌ جي هندو ڏڪن منجهان سؤ
سيڪڙو اُميدوار ڪانگريس ٽڪيٽ تي ڪامياب ٿيا.
هڪ مسلمان به ڪانگريس ٽڪيٽ تي چونڊجي آيو.
اُڻويهه سؤ ٻائيٽاليهه واريءَ هلچل جون يادگيريون
سٿريون وسرڻ جون ڪين آهن. انهن ڏينهن جا
گيت اڄ به چٽ ڪنن ۾ پيا ٿا وڃن.

ديشواسين كي سڌ

ڪڍو سائين! ڪيئن به ڪري جوان جنگ واسطي،
جوان جنگ واسطي، جوان جنگ واسطي،
اوهين ڏيندا جڻو جڻو ڪڻڪ ٿيندو گهڻو گهڻو،
ڪڙيا ڪڏي ڪاهي پوندا تيز ترنگ واسطي،
ڪرت ڪاريون وڃن! وساريون ڀرت پارون ماڪسان
ست سنڀاريون جان به واريون نانءُ تنگ واسطي،
زور لڙائي آهه هلائي هندستانين هن دفعي،
اڳيون آئي ڏر ڏکيائي فوج فرنگ واسطي،
ڪڙيا! ڪاهي، سينا ساهي، هاو ڪاهي هيچ مان
سات سنڀاهي سڏنا ڏاهي، تير تنگ واسطي،
ماڪ اڳيان اچ آهه ڏکيل! سوال حياتيءَ هٿ جو،
دوڪو آهي دير ڪندي ميدان تنگ واسطي.

آزادي!

اڃا پي جي اچڻ کان تون ڪندينءَ انڪار آزادي،
ته ڏسندينءَ نوجوانن جون سسيون ڌڙ ڌار آزادي،
ڏنوسين شوق سان پنهنجي بدن جو خون ڀيٽا ۾،
نه ٿيو شايد اڃا تنهنجو ڪپر ٿمٽار آزادي.

مروئي للڪار

جي تيز ٿئي ٿي،
سيني کي ڍال ڪر.
سوراج جا سپاهي! پٺتي قدم نه ڌر،
ٻون وٻون جي سنتان.
سيوادل جا نوجوان .....

رڪ اهنسا جي خؤ،
ستيه جي جستجو.
توڪي مٺي دڪايل! مائا جي آبرو.
ڪر اوچو هندستان،
سيوادل جا نوجوان!
ڏي آتم پليدان.

گائڊيجي ۽ نيٽ شخصي ستياگرهه کي عام
نياگرهه جو روپ ڏنو. بابو سبائش چند ربوس انهيءَ
چم هندستان منجهان لکي ڇپي وڃي جرمنيءَ
هتو هو، جتان هو جاپان آيو ۽ اُتي ڀارت جي آزاديءَ
لاءِ هن آزاد-هند فوج کڙي ڪئي. گهڻيءَ هندستاني
جنگي قيدي خوشيءَ سان پنهنجي محبوب اڳواڻ
جي کڙي ڪيل فوج ۾ اچي شامل ٿيا. مهاتما گانڌي
۱۹۴۲ع واريءَ هاجل ۾ ملڪ کي جيڪو نعرو ڏنو،
اُهو هو 'انگريز! ڀارت چوڙدو'. هن نعري سچ پچ
انگريز حاڪمن جي ننڊ ڦٽائي ڇڏي، ان هوندي به
هو سٿرو ملڪ ڇڏڻ وارا ٿورو ئي هئا. هاجل کي
دٻائڻ لاءِ ڌاريءَ سرڪار سڀ ڀتن ڪيا ۽ ٻاهرين

راشتر سڀوا دل

همت ڪي شاباس،
ساڻي! همت ڪي شاباس.
قرباني جاڳائيندي تنهنجو،
قوه-ي وشواس.
ساڻي! همت ڪي شاباس.
رات انڌاري ڪاري ڪاري،
گهور گهٽا ڇانئي چوڌاري،
ڪنوڙ ڪنوي طوفان ڪنبائي،
ڦاٽي پل آڪاس.
ساڻي! همت ڪي شاباس.

ر. - سيوا - دل

راهه ڏکيري پنڌ اٿانگو،
سر جو ڪرڻو ناهي سانگو،
وجه منزل تي قدم ڪرارو،
رڪ مقصد جي آس.
ساٿي! همت کي شاباس.

سپاهي جوان!

سيوا ڏڍل جا نوجوان! ڏي آتم پليدان.
تون ديش جو گهمند،
تون قوم جو گهمند.
تنهنجي روحاني تبليغ جو ساڪي سچ چنڊ.
تون سانتيڪو طوفان.
سيوادل جا نوجوان .....
اهڙو ڪو ڪر ڀتن،
آزاد ٿئي وطن.
خدمت ۾ قوم جي تون اڀي ڏي تن، بدن.
ٿي ملڪ مٿان قربان،
سيوادل جا نوجوان .....

ذرو درد نه دل ۾ ڌاريو ٿا،
 ڪڇ قومي فرض نه ساريو ٿا.
 چو ملت غلامي گهاريو ٿا، ايءُ قتلشن ....
 سڄو ملڪ جڏهن ماتام اندر،
 اوهين عيشن ۽ آرام اندر.
 پيئو پيگ پيالا جام اندر، ايءُ قتلشن ....
 اڳيان رندڪ اوهانجي جي نه اچي،
 هوند هلچل هيءُ ڪي رنگ رجي.
 وڌ ظلم سڄو کان ملڪ بچي، ايءُ قتلشن ....
 اوهان صدقي هزارين جيلن ۾،
 وڏا وڀر وڃي پيا وڳلن ۾.
 اوهين اڃا ڏماشن ڪيان ۾، ايءُ قتلشن ....
 جي مدد نه ڏيو آزار نه ٿيو،
 هن شاهه راهه ۾ خار نه ٿيو.
 جي پنهنجا نه ٿيو تبه ڌار نه ٿيو، ايءُ قتلشن ....
 ڏيو آئت ديش 'دڪايل' ڪي،
 ڪيو تنگ نه مات ستايل ڪي.
 وٺو موٽي ملڪ وڃايل ڪي، ايءُ قتلشن ....

ڪانگريس ۾ جيڪي تڪن ويچارن جا نوجوان
هئا، انهن گڏجي راشٽر-سيوا دل کي جنم ڏنو. سڄي
ملڪ ۾ هزارين شاخاڻون هن قومي سڱنا جڙن کلي
ويئون. سنڌ ۾ به هن هاڃل ڪافي زور ورتو.
هزارين جوان ۽ جوانڙيون قومي سيوا دل ڏانهن
ڇڪجي آيا. بدني ڪسرتن سان گڏ کين قواعد پڻ
سيکاريو ويندو هو. ميلن توڙي ميٽنگن وقت
راشٽر دل جا سڱنڪ واه جو بندوبست رکندا هئا.
سندن رٿايون ٿينديون هيون ۽ ڪئمپون پڻ ڪندا
رهندا هئا. ۱۹۳۲ع واريءَ هاڃل ۾ هن دل جا گهڻيئي
سڱنڪ ستياگرهه ڪري جيل ويا. انهيءَ وقت قومي
سيوا دل جي سپاهين جا گڏيل مارچنگ-راڳ به
ڪم اچڻ جهڙا آهن. پڙهو ۽ ڳايو.

پورهيت جي حالت

رهيتن جي گهر والا! افلاس غربت جو انڌير،
بش و عشرت ساڻ روشن مھنل سرمايدار.
س هجي، موثر هجي، پڻ پُر هجي پيالو شراب،
پُر مزورن لاءِ مشڪل آھ پورو روزگار!
ھت دزارين ۽ لکين محتاج رھي لاءِ، مگر
سٿر يورپ لاءِ شاھوڪار کي گهرجن دزار.
لاڏلا بيشڪ زمينداري، اڏالن ڪلچرا،
پر ڪٽنب جي پالنا لاءِ آھ پورهيت بيقرار.
اُف! زمينداري جي گھاٽي ۾ ٿو پورهيت پيڙجي،
جنهن جو پنهنجي زندگيءَ تي ناھ پورو اختيار!
حضرٽو! هارين کي ليڪن ڪيئن وساري ٿا سگهو؟
آھ جن تي اي دڪايل، ديش جو دارو مدار.

پنهنجا هنر همٿايو

پنهنجي هنرن کي اوهين همٿايو،
پاڪ پورهئي تي هي هٿ هيرايو.
ڪين ٿارين جو اُٿيل ڪپڙو ڪڍو،
قط پنهنجو جڙيو کي پائيو.

هٿ اُٿڻ ۽ دستڪاريءَ جو هنر،
 پين گهرؤ هنرن سان پڻ دل لاءِ جو.
 جيڪڏهن چاهيو سگهيو سهندجو گذر،
 هٿ جي پورهئي کان نه هٿ ڪيڏانهن جو.
 آه سستي ئي گراوڻ جو سبب،
 پاڻ جا گهي ملڪ ڪي جاڳائڻ جو.
 جي دڪايل! ديش جي اُنٽي گهرو،
 سڌڙو گانڌيءَ جو اوهين ورنائڻ جو.

فٽشن پوڄاري!

ٿا ملڪ ڪريون برباد، ايءَ فٽشن پوڄاري!
 اٿي عام اها فرياد، ايءَ فٽشن پوڄاري!
 ڇو خوني ڪپڙو پايو ٿا،
 بڪ ڀارت جي ڇو وڌايو ٿا.
 ڇو گهر ڪي آڱ لڳايو ٿا. ايءَ فٽشن...
 اوهين علم پرائي جاهل ٿيا،
 خود قوم جا قاتل، ڪاهل ٿيا.
 ڇو نٿ شت پاسي مائل ٿيا. ايءَ فٽشن...

جاڳم پورهيت

پورهيت!

تنهنجو پلڙو ڀاري،

تو! ڇاڪون دل هاري.

پورهيت! تنهنجو پلڙو ڀاري.

وقت، وسوڙهل! ناهي ساڳيو،

تنهنجو حق ڪر مڙي جاڳيو.

اڄ ڪله وقت سلامي تنهنجو،

سارو جڳم ٿيو هامي تنهنجو.

تون موقعي جو هوم سڃاڻي،

ڪر همت هوشيارِي.

پورهيت! تنهنجو پلڙو ڀاري.

پورهيو پنهنجو پاڻ نه کائين،

پونجيءَ وارن کي ورسائين!

خود غرضيءَ جو دڻت هڃارو،

دوڪي سان ٿو کسئي گذارو!

تنهنجي محنت مزدوريءَ جي،
 قيمت؟ بک بيڪاري!

پورهيت! تنهنجو پاڙو ڀاري.
 رتن اُڀاڻڻ وارا پورهيت!
 ساري جڳه جا پيارا پورهيت!
 پاڻي منڙو واهن وارو،
 سمنڊ سان گڏجي ٿئي ٿو ڪارو،
 امرت منڻن جي هڪ واريءَ،
 آئي آهي واري.

پورهيت! تنهنجو پاڙو ڀاري.
 ڀرم پلاڻو هيڪر لاهي،
 ڪوٽ ڪپڻ جا ڇڏ ٿون ڊاهي.
 قربانيءَ جو ڊيپڪ ٻاري،
 ڇڏ اوديا جي اوندھ ٿاري.
 ڪر حق-تلفي دور ڊڪايل!
 حاصل ٿئي حقداري.
 پورهيت! تنهنجو پاڙو ڀاري.

قرض ڪڍي جي ڀٽڪڙا ميللا،
 موٽڻ سان منهن ٽن جا پيلا!
 گهر ۾ ڪاٺ لاءِ نه هوندن،
 پورو ڍوڍو ساڳو! هاري جاڳهه ....
 ناحق دنگن تي ڌن هارين،
 جيل وڃي، بڪ پائي مارين!
 مڙهي پڙهي تي تون ڪرين ٿو،
 ڪيڏو سگهو راجهه! هاري جاڳهه ....
 جي هي افعال ڇڏي تون ڏيندين،
 اڳهه کان بيشڪ اڳرو ٿيندين.
 وقت اڃا ويو ناهه دکايل!
 ساجهڙي سجاڳهه! هاري جاڳهه ....

پورهيت جي پڪار
 ونڊي ورهائي ڪائينداسين،
 کس نه ڪنهنڪي لائينداسين.
 پنهنجو حق بچائينداسين،
 کس نه ڪنهنڪي لائينداسين.

اسين ملازم، ملازم ناهيون،
 پورهئي سان ٿا پيٽ ڪمايون.
 سو ڇو ڪنهن کي رنجائينداسين؟
 ڪس نه ڪنهن کي لائينداسين.
 قدرت جي نعمت جو ورثو،
 آهي سڀ ڪنهن لاءِ هڪ سرڪو.
 محبت ساڻ هجائينداسين،
 ڪس نه ڪنهن کي لائينداسين.
 محنت مزدوريءَ جي روٽي،
 گهر ويندي ڇو ڪائڻ ٿوئي؟
 تن کي صاف سٽائينداسين،
 ڪس نه ڪنهن کي لائينداسين.
 هڪڙي گهر جا پاڻي آهيون،
 دڪ ۾ سڪ ۾ ساڻي آهيون.
 ڪنهن کي گهٽ نه پائينداسين،
 ڪس نه ڪنهن کي لائينداسين.
 پورهيو هڏ جو مرد جي خصلت!
 آه- دڪايل دل جي راحت.
 محنت جا گڻ ڳائينداسين،
 ڪس نه ڪنهن کي لائينداسين.

ٽون ڏاٽر جي در جو دربان،
جيڪي ڏي سوتنهنجي هٿ سان.
پاڻ کي پيڙين، مٿ نه پيڙين،
تنهنجي دل ڏاٽاري. تنهنجي ....
ڪڙهي ڪڙم دنيا کي پالين،
جڳ ڪارائين پاڻ به ڪالين.
ڏيندي مرڪين، هڏ نه ڪرڪين،
ورءُ رکي ٿو نه واري. تنهنجي ....
سانوڻ، سرءُ ڪاهي ٿي ڪوڏر،
نجر وڃي، ورين سومهڻي گهر.
رت ست تنهنجي، محنت تنهنجي،
پيءُ نه ڪوڏي ڪاري. تنهنجي ....
بڏي ٿي ان وائا وائا،
ڌار پيا ابوابن جا ڏاٽا.
هي پيراڻو، هي ميراڻو،
هي سائل سرڪاري. تنهنجي ....
ٽون جي ٻنهنجو حق سڃاڻين،
خوب ڊڪايل چوڙين ماڻين.
علم پرائين، پاڻ ماڻاين،
تنهنجي پوءِ سر ساري. تنهنجي ....

ڏوهڙو:

هاري! منهنجي رُب ڪيو تنهنجو وڏو مان،
 رانديگر ٿا راند ۾ ڏس هاري ڪن اڳوان.
 پيڇي ايندو پوئتان، پوءِ هجي ڪٿي پل خان!
 توتي ازل کان رهيو، مالڪ مهربان.
 ڏسي پنهنجي حال کي ٿي نه تون حيران،
 اُنتي پنهنجي هٿ ۾، جي همت ٻڌي انسان.
 شوق جي ڏاڪڻ تي چڙهي ٻار عالم جو شهيدان،
 ته وري تنهنجو شان اڳي کان اڳرو ٿئي.

هاري جاڳه

هاري!

جاڳه، هاري جاڳه!

تو ٿان جڳه ٻلهاري، جاڳه.
 هاري! جاڳه، هاري جاڳه.
 عالم کي ڪر ڪوڏر سان شامل،
 ڪوئي چوئي ٿو گانڌي ڪامل.
 تنهنجي ئي هٿ ۾ آ هاري!
 پنهنجو پليرو پاڳه. هاري جاڳه ....

ٺاڻا! پاڻ تي پاڙا!

ٿي پاڻ تي پاڙا!
هندنواسي، سندنواسي!!
ٻئي جو تڪيو نه ٿاڙ.
اٿي پاڻ تي پاڙا!
ڳوٺ ڳوٺ ۾ ڪنڀر ڪوري،
لوهر، وادي، سربند رازو.
هنرمند جي ذات سگوري،
گهر جوڻ گهر جوڻ گهر ۾ پوريون.
چست هنرن ڏي لاڙ.
اٿي پاڻ تي پاڙا!
سار ڪين تون اڄ پراڻو،
ڪالهه مٽي جو پٽڪو چاچو،
حال لوچ ۽ سوچ سڀاڻو.
ڪمزوريءَ جون ڳالهيون گهريون.
سائو گهر نه اڃاڙ.
اٿي پاڻ تي پاڙا!
مؤت جاڻ ٻئي جي محتاجي،
هٿ هٿ ڪارو ٿئي ڪاٺيارو.
ڪاڻ ريءَ چڻ جندڙي آجي.

نوناڻي ۽ هاري حقدار هلچل

هي قسمت جون سونڀيون ليڪون،
هٿ سان ڪين بگاڙ.
اُٿي پاڻ تي پاڙ!
ڏس ليڪو پيو آهي پڌرو،
پَر جو واڌو گهر جو گهائو.
فرق نه جنهن ۾ آهي تر جو،
جڳهه جون اُميدون تو ۾ جاڳيون.
ڪر ڪا ڊڪايل ماڙ!
اُٿي پاڻ تي پاڙ!

هر ۾ برڪت

هر ۾ برڪت هاري،
تنهنجي هٿ ۾ برڪت هاري.
هاري تنهنجي جيت نماڻا!
هڪ داڻي مان ٽين سؤ داڻا!
سائينءَ جو رنگ، داڻي مان سنگ!
ڪڻڪ هجي توڙي ساري، تنهنجي...

هاري حقدار هلاچل

وطن جي خدمت نه ڄاڻئون ٻار،
مالي جو پورهيو ڪريون نه عار.

اهڙو ڀاڙو اچي،
ڀيرم کان ملڪ بچي.

ننڍي وڏي جا سڱا فرق ڇڏيون.
اچو ته ڳوٺ اڏيون ....

جيسين دڪايل ايندي نه الفت،
تيسين حاصل ٿيندي نه راحت.

هڪڙي گهر جا پاتي گڏجن،
ڄمڻ مرڻ جا ساٿي گڏجن.

رهي وڇوٽي نه جڻن ڪو وار،
هجن سي هڪٻئي جا غمگسار.

جيئري راند سچي،

هاري بازي ڪچي.

اچو! اچو! ڪلفت کي جاءِ نه ڏيون.

اچو ته ڳوٺ اڏيون ....

اٺ ڳوٺاڻا

اٺ ڳوٺاڻا! ڄاڳ ڄاڳ، پره ڪڍيون ٻاڪون،
ساري دنيا ڄاڳي اٿي! تون نه اٿئين ڇاڪون؟
اٺ ڳوٺاڻا ڄاڳ ڄاڳ!
دڪي هندڙي ذري ذري ٿي سڌي اٿاري،
سُٿين ٿو سڌ؟ مٺي ماءُ ٿي ڪڙي پڪاري!
اکين ۾ پاڻي، ڪٿي نمائي،
چوي ٿي جواڻي تون شال ماڻين،
اٿي ڪا حالت سڌار پنهنجي،
ڄا بگڙي آهي، سنوار پنهنجي.
ڏسي اُڳاڙو بکيو اسانڪي، ٿي نير هاري،
هجي امڙ جو ڪولعل جيڪو هي دڪ ناري.

وناڻي ۽ هاري حقدار هلچل

چوي ٿي، هرهر اُٿي اُٿي تون!
هي پنهنجو بگڙيو ته ٺاهه ڀاڳهه.
اُٺ ڳوٺاڻا جاڳهه جاڳهه!

رهين ٿو رنج و الم ۾ ڪيڏو نه هندواسي،
ملول چهره، بدن آبالو ۽ دل اُداسي.

نه انگ اوچڻ نه پيٽ داڻو،
مٿي ڍڪڻ لاءِ نه گهر ڀراڻو.

ڏکڻي گذر تي رهين سدائين،
بگڻي پيٽ لاءِ گهين سدائين.

هي هاڻوڪيڏو، جو گهرجي راڻي، ٿي گهرجي داسي!
وطن جو ڊڪڙو سڻي دکايل، بڻيو سنڀاسي.

رباب دل جو وڃي وڃي ٿو،
وطن جي سورن جو ڳائي راڳهه.
اُٺ ڳوٺاڻا جاڳهه جاڳهه.

مريمي للڪار

ضابطي جو هو بهانو، مامو سنڊيڪيٽ جو،
بدديانت سان ڪرڻ چاهيا ٿون ڪل ڪم ڪار باند.
آنگ جي واپار ۾، ايمانداريءَ جو هجي،
ڪنهن جي همت جو ڪري واپار جو اختيار باند؟
پر پلي جو خيال ۽ جي پاڻ ۾ ايڪو هجي،
پوءِ واپاريءَ جو حق رکندي نه ڪا سرڪار باند.
اڄ غريبن کي دڪايل آهه چنٽا پيٽ جي،
ڪين ڪوٺين ۾ ڪري ڪو ان جا انبار باند.

سڄي ماڪ ۾ ضروري شين جي مهانگائي
ري ڪپڙي جو چٽ قحط پئجي ويو. سنڌ جي
م، شهري توڙي ڳوٺاڻن کي ڪپڙي جي ڌڪريبيعد
ڪليف ۾ وڌو. اهڙي وقت جوڙجڪي ڪم ڪندڙ
مادي توڙي آڏاڻن جي ڪپڙي ۽ ڳوٺاڻن هنرن کي
فٽلاڻ جي خوب ڪوشش ڪئي. رتوديرو گانڌي
آشرم (خدمت گهر) ۾ چرخن تيار ڪرڻ لاءِ سرانجام
ڪار آليه شروع ڪيو ويو. سنڌ سرڪار به انهيءَ وقت
آشرم کان ڪافي چرxa خريد ڪري ڳوٺن ۾ ڏنا.
ساڳئي وقت هندو مسالم سازيءَ لاءِ ”مسالماس
ڪانٽيڪٽ“ آندو لن پڻ شروع ڪيو ويو هو. ڳوٺاڻا
خادم ڳوٺ ڳوٺ ۾ چرخي توڙي هندو مسالم ايڪتا
جو پرچار ڪندا رهيا. ڳوٺن ۾ هاري-حقدار هاچل
به چڱو زور پڪڙيندي رهي. انهيءَ وقت جا سميت
اچ به چٽ تازا پيا ٿا لڳن. اچو ته اُهي سميت ڳايو
۽ ڳارايون.

جنگ جي ڪري ملڪ ۾ چؤڌاري مهانگائي ۽
منهن ڪڍيو. ڌاري سرڪار عام گهرجن جي شين
جهڙوڪ ڪپڙي ۽ اناج تي ڪنٽرول لڳايو. سنڌ سرڪار
انهيءَ سهي اناج جو واپار پنهنجي هٿ ۾ رکڻ لاءِ
سنڌ گرين سنڊيڪيٽ کي جنم ڏنو. اناج جي عام
واپارين ۾ سرڪار جي هن قدم سخت بي آرامي پيدا
ڪئي. ڪنٽرولي قانونن فرقيپرست سرڪاري عملي
کي ڄڻ چيڪ ڇڏي ڏنو ته هو ڀل ته واپارين کي
ستائين ۽ پيڙين. رشوت جي بازار گرم ٿي ويئي.
اناج جو عام واپار جيئن ته واپارين کان گهڻي قدر ڪسيو
ويو انهيءَ ڪري اناج جي وڪارن توڙي درڪانن
تي ڪم ڪندڙ ميتن توڙي منيبن کي نوڪرين کان
جواب ملڻ لڳو. نتيجي طور بي ڪاري وڌڻ لڳي.
انهيءَ وقت سنڌ ۾ ڪنٽرول بابت خاص ڪڍيل
آرڊيننس جي خلاف هڪ ڏينهن ملهايو ويو. هيٺيون
ڪيٽ انهيءَ موقعي تي لاڙڪاڻي ۾ ڳايو ويو هو.

واپاري آندولن

(۱۹۳۸)

قيد ۾ ڪنٽرول جي ٿيو ديش جو واپار باند،
ڪاف ڪوئين کي لڳا، ٿي جنس جي بازار باند.
لوهه ليسن جي ڪڙين سان ويو جڪڙجي روزگار،
چؤ طرف جنهن جي ڪري افسوس ٿيو وهنوار باند.
ٿيون منديون موڳيون، وئي ناٿي جي بهجي لين دين،
ڪارپٽ ڌڪجي پئي ڌنڌا ٿيا ويتر ڌار باند.
ڪاڳرين، ميتن، منيبن ۾ پئي ڪيڏي ڪتر،
چو ته پيدين جو سمورو ٿي ويو ڪاروبار باند.
ضابطي جي نانءُ ۾ هڪو رشوتين جو مٿو،
مفت خورن جي ورن ۾ ٿيا ڪئين ڪلدار باند.

بي زبان سا اڄ پڪاري ٿي گنگي فرياد سان،
اي هندستانيو! بچايو گانءِ کي اتحاد سان.

۳

سلسلو ظلمي ستيل لاهور ۾ خوني ڏسو،
چار سؤ کانئون ڏهاڙي قتل جو ٿوري قصو،
خون جو دريا ٻڏي، ٿئي عقل انساني وسو!
ڏيڍ لک هڪ سال ۾ ٿين قتل؟ هيڏو حادثو!
هن کٽي برباد ٿيندو هن ٻري بنداڊ سان،
اي هندستانيو! بچايو گانءِ کي اتحاد سان.

۴

خون ڏيندي هڪ دعو، پر کير ڏيندي ٻار ٻار،
جهل چري جڏ ظالم! ڪر نه قاتل وار وار.
صبر سان ويندي مهڻي گگدام، گردن تي ڪٽار،
پر اوهان کي پي ڪوڻ ڏيندي نه دنيا ۾ قرار.
سڪ ڦٽائيندي اوهانجو پنهنجي دل ناساد سان،
اي هندستانيو! بچايو گانءِ کي اتحاد سان.

نء بچايو آندولن گگدامن تي ديا ڪريو

سرگس لاءِ!
 گگدامن تي ڪريو د يالي گڏو بچايو گڏو بچايو.
 ويندي انهن جي آهه نه خالي گڏو بچايو گڏو بچايو.
 قياص وهڻي ڳانءِ نهاري،
 جان بچائڻ لاءِ پڪاري.
 آهه همد جي لاءِ سوالي، گڏو بچايو، گڏو بچايو.
 گسڻ سهي گگدامن ڪڇندي،
 ڪاٽي هينان لڇندي پڇندي.
 ساڻ ڪڍي ويندي اک آلي، گڏو بچايو گڏو بچايو.
 ڪرشن هٿن سان گانيون پاليون،
 اچو ته گڏجي فرض سنڀاليون.
 ماڪ ڀرتڻي جنهن کان خوش هالي، گڏو بچايو گڏو بچايو.
 ڳانءِ اسانجي پياري ماما،
 ڌڻ مڪڻ ۽ ڪير ڌڻي جا،
 آهه دڪايل ڀولي پالي، گڏو بچايو گڏو بچايو.

هه ڀاري لڙائيءَ جو زمانو هو. جرمنيءَ جي هٿل
جا بارودي گولا، فرانس جي شاهي شهرن کي تباھه
ڪري رهيا هئا. سڄيءَ دنيا ۾ فوجن جي ڊڪ ڊور
جاري هئي. انگريز حاڪم، بنا پڇڻي هندستان کي
جنگ ۾ شريڪ ڪري ڇڏيو هو. انهيءَ زماني ۾ لاهور
اندر گئوڪوس خانہ لاءِ وڏيون شاهي مشينون لڳايون
ويئون هيون، جنهن جي خلاف، سڄي ديش ۾ ناراضپو
ظاهر ڪرڻ لاءِ مظاهرا ڪيا ويا هئا. جتي ڪٿي هن
ڪوس خاني بند ڪرائڻ لاءِ جلسا ۽ جلوس ٿي رهيا
هئا. لاڙڪاڻي ۾ پڻ اعتراضِي جلسا ۽ جلوس نڪتا.
هينيان گيت انهيءَ موقعي تي ڳايا ويا.

گانء بچايو!

دکي ڀارت جو باقي ٽن گمٽو-ٽن ۾ رهيو،
ڪ جو جنسي جياپوئي گمٽو ٿن ۾ رهيو.
ر اُنڄو هر منش-ماتر جي ٽنن ۾ رهيو،
سرو ڪيٽيءَ جو سارو آهه ڏانڊن ۾ رهيو.
ي هندستانيو! بچايو گانء کي اتحاد سان،
سڀ ڪريو فرياد گڏجي قوميت جي زاد سان.

۲
گانء سڀ جي لاءِ آئي آهي
بالڪن، ٻڍڙن، وڏن کي ڇڄ ڏئي
ڪير ڏٺو ڪهه تي ڪٽمب پالي سگهي
جا جڳت ۾ ڪنهن به ٻئي کان ٿي ڪري شيوا گهڻي

پرست سالر جي هوندو، هڪ ٻئي،
 جون سي مددي ٿينديون.
 ٽئينجي پٺئينجي لاءِ دڪايل!
 هڪڙو هندستان ڪهي.

هڪ ٻئي سان همدرد هميشه،
 هندو مسلمان ڪهي.

بت جي هوڪنن عضوي ڪي،
 آزادي بشي ٿي قدرت.

ڌاروڙي خود-مشتياري مائيندي،
 بي ڪن ٿا شوڪت!

ڪنن ڌاروڙي جي حملي سان سڀ،
 شوا ٿا مڏجي هڪ ٿين.

هڪ ٻئي جي خاصو رت ڏيئي،
 مڏجي مڏجي ٿا منهن ڏين.

بيت مڏي ٿو سيني ڪي،
 جنهن جو ڪم آهي خدمت.

ڪٿو بيتو روز پچالي،
 ڏي هو عضوي ڪي ڦٽ.

بيت جي ٿيڪ رهيو ته مست مند،
 جوڪو عضو پڻ ٿيندو.

پر جي پيٽ جي پرداخت ٿي ڪانه؛
 نه پوءِ ڪيئن ڪم ڏيندو؟
 ڌار رهي پي ڌار نه ٿين،
 هڪ ٻئي ۾ اهو ايمان ڪبي.
 تنهنجي تنهنجي لاءِ ڊڪايل!
 اهڙو هندستان ڪبي.

آپسي اعتبار

ڪنهن چيو توکي اعتبار نه ڪر،
 يار! ياريءَ کي شرمسار نه ڪر.
 توکي مذهب ڌرم ڪٿي ٿو چوي؟
 پنهنجي پاڙيسريءَ کي پيار نه ڪر!
 وهم جي تير سان ويساهه ڇڏي،
 دوستيءَ کي تون داغدار نه ڪر.
 تون 'ڊڪايل' ٿي درد جاڻين ٿو،
 خواهه خواهه پاڻکي خوار نه ڪر.

ايڪتا جي ضرورت
 سٿو! سٿو!!

سڌ ڏکي ڏيس جو سٿو،
 دانھن ٻڌي هيءَ درد واري.
 من ڪو ڀڙڪو ڀڙو،
 سڌ ڏکي ڏيس جو سٿو!
 هڪڙي بوشي مڱ جا گورا،
 ڌار ڪبا، ٿي پوندا چورا.
 ڌاريا سڌبا، ڌار نه ٿيندا،
 دات مڱن جي ڪين مٿيندا.

تڏهن هڪ الاءِ جا سڀ بند، هڪڙو اُڀاڻڻهار،
 پالڻ واري هڪڙي ڌرتي جنهن جا اسين ڪل ٻار.
 ٻلي سڏايون مذهب خاطر هندو مسلمان،
 پر جي پرڄڻي ڏسون حقيقت آهيون سڀ انسان.

’هم‘ پر اجايو اچي دکايل!
 لڳو ڏکيءَ جو گهٽو،
 سڌ ڏکي ڏيس جو سٿو.

تون، مان جو هي پيد اجايو،
هن هن جو هي کيد آجايو.
پاڻ ۾ پيهي، پاڻ کي جاڻون،
جنس اها هڪ چونه سڃاڻون!
جو دڪ تنهنجو سو دڪ منهنجو، اهڙو ڪريون اقرار،
بدن سڄي سان جيئن دڪايل، آه اڪين جو پيار.
جسم جو، جي ڪو انگ ڏکي ٿو، نير وهائڻ نيٺ،
پيٽر سان ٿا ساري تن جي، ٿو ٿي ڳري جيئن ميٺ.
تون، مان، هي، هو چونه ملائي،
'هم' هڪڙي ۾ چڻو.
سڏ ڏکي ديس جو سڏو.

ڌار ته به گڏ!

مذهب يا رسمن جي ڪري تون،
ڌار ٿئين ته بلاشڪ ٿي.
آڱريون ڌار رهن ٿيون جيئن، پر،
ڪم جي وقت وڃن هڪ ٿي.
آڱر آڱر کان جي چني تون،
ڌار ڪندين ته نه ڪم ڏينديون.

بيڙي ڪاهي آءُ

بيڙي ڪاهي آءُ پاڻڻي !

بيڙي ڪاهي آءُ ،

آهه سٽائو واڌ .

پاڻڻي ! بيڙي ڪاهي آءُ !

ڪلفت جو طوفان ٿريو ،

آفت جو سورج اُڀريو .

ويو وڃئون ڊپ ڊاءُ .

پاڻڻي ! بيڙي ڪاهي آءُ !

پرڻئون پٽل وارا گڏ ٿين ٿا هندو مسلمان ،

سڪ سان هڪ ٻئي کي سڏ ڏين ٿا ويو گل غير گمان .

پاءُ سڃاڻو پاءُ .

پاڻڻي ! بيڙي ڪاهي آءُ !

پگهه کڻي هاڪار پاڻڻي !

پهچائي اچ پار پاڻڻي !

هن بيڙيءَ جو پور ،

هل الفت آباد وٺي هل ،

ناهه دڪايل ! ڪوچت چل ڦل .

ويسر وروڻ ڪسان دُور .

ويجهو جيت نه وٽاءُ .

پاڻڻي ! بيڙي ڪاهي آءُ !

پاڪستان حاصل ڪوڙ لاءِ، مسلم ليگ فرقيپرستي
 جي باهه کي هراڏيڻ جا ڪيئي طريقا ڳولائي ڪڍيا.
 مسجد اڳيان باجن وڃائڻ جو سوال، عيد تي گليو
 کلايو گلو ڪشيءَ کي همتائڻ، قرآن جي بي حرمتيءَ
 جا هٿرادو معاملو پيدا ڪرڻ، تبليغ کي هٿي ڏيڻ،
 وقت بيهي وقت غير مسلمانن جي جذبات ڏکولڻ،
 هندو ڇوڪريون ڀڄائڻ، مسجدن ۽ مندرن جو
 سوال اُٿاري خوني فساد ڪرائڻ. انهيءَ قسم جي
 ڪثرتا جو زور سنڌ جهڙي صوفي پرڳڻي تي به پيو. آرٽڪل
 هيٺ مٿاهين، توڙي نابرابريءَ جو طوفان مچائي
 ڌاڙا ۽ فرمار ڪرائڻ مسلم ليگي سياستدانن جي چڻ
 ڪبي هٿ جو ڪيل هو. انهيءَ ڪري به سلامتي وڌي

ٺي. خاص ڪري ڳوٺن جي سلامتي رهي ئي ڪانه.
 ڏوگهڻي ڀاڱي ڳوٺن منجهان لڏي شهرن ڏانهن
 لڳا. امر شهيد ڀڳت ڪنور رام ۽ وير شهيد هاسارام
 ٺاڻي جي وحشاني خون کانپوءِ، هندو، مسلمانن
 آپسي بي اعتمادِي ڏاڍي وڌي ويئي. حالتون
 اهڙي ڪڙيءَ تي اچي پهتيون، جو سڄ لڏي کانپوءِ
 ڳوٺن جا هندو هڪ ڳوٺ کان ٻئي ڳوٺ تاءِ وڃي
 ڪين سگهندا هئا. اهڙي وقت فرقيوار سازيءَ جي
 هلچل جي ضرورت محسوس ڪئي ويئي. جڏهن
 مذهبي ڪٽرتا ڪري انسانيت جو خون ٿي رهيو
 هو، تڏهن سنڌ جي ڳوٺ ڳوٺ تاءِ انهيءَ سازيءَ جو
 پرچار شروع ڪيو ويو. وشواس اهوئي رهيو ته هن
 قسم جا گيت پيو نه ته ڪٽرتا جي نانگ جو ڏنگ
 ضرور ماريندا. ڇو ته اهي گيت حق جو آواز آهن.
 اچو ته هڪ دفعو وري دهرائي ڏسون.

ڳوٺ وسن

ڳوٺ وسن منهنجي سنڌڙيءَ جا،
منهنجي سنڌڙيءَ جاشل ڳوٺ وسن.
ڳوٺ وسن .....
هڪ هندو پيو مسلمان،

پارسي سڪ ڪرستان،
جهت پست چاچي،
ڪت پست چاچي،
رڳڙو چاچو جيڳڙو چاچو،
گهر سيني جو هندستان.
پوڄن سرچن پالڻ پالڻ!
سائين ڪري هڪ ٻئي سان ملن.

ڳوٺ وسن .....
هي مندر، مسجد، گرجا،
گهر ته دڙيو لي مالڪ جا،
دين جو نعرو ڌرم جو باجو،
هڪ جو ڪاپو ٻئي جو ساڄو،
مٿس ساڳيو راشه جدا،
حق سڃاڻڻ پالڻ پالڻ!
ناحق تي تڪرار نه ڪن.
ڳوٺ وسن

جانيوار سازي جو واءُ

ساڳيو اُن ساڳيو ٺاڻي،
 ٺاڻ اُسان ناحق ٺاڻي،
 ويرو وڃايون قرب وڌايون،
 هڪ خالق جي خلقت آهيون.
 ڄاڻ هڪايل ڇڏ ڄاڻي!
 هڏ ڏين رت ڏين پائر پائر!
 گڏجي مرن شل گڏجي جيئڻ.
 ڳوٺ وسن .....

آهي مالڪ هڪ مختيار.

پوءِ ڀلا هي ڇا جو جهڙو،

ڇا جو هي تڪرار!

هندو مسلم سڻ عيسائي جو هڪ سرجهڻهار،

آهي مالڪ هڪ مختيار.

هندوءَ جي گهر آءُ نه آيس،

منهنجيءَ مرضيءَ سان،

تون جي مسلم جي گهر ڇالين،

هو ڇا توکي ڄاڻ؟

شترنج جا سڀ هيرا آهيون،

ڪيڏڻ رارو يار.

آهي مالڪ هڪ مختيار.

تنهنجي دين ٻڌايو رب جو،

ٿاڻي ٺاهه شريڪ.

ايڪو درهم ٻڌايو منهنجي،

درم به ساڳيو ٿيڪ.

سڪَ عيسائيءَ پيو نه ٻڌايو،
 پر اڪو اونڪار،
 آهي مالڪ هڪ مختيار.
 دين ڌرم يا پنٿ سڀي ٿو،
 ساڳي هڪڙي راهه.
 ٻهچي سگهندو ڀرسو، جنهن وٽ،
 هوندي دل جي چاهه.
 هر مذهب جو مطلب ساڳيو،
 سڙو ڌرم جو سار.
 آهي مالڪ هڪ مختيار.
 پاڻ سڃاڻي جي پر ڄاڻون،
 فرق رهي پوءِ ڇو؟
 پر اڻڄاڻائيءَ جو دکايل!
 سارو هي رولو.
 دُور دُئيءَ واري نفرت ڪر،
 سڪَ الفت ۽ پيار.
 آهي مالڪ هڪ مختيار.

اشاري جي دير هئي. ملڪ ۾ جڙڌاري جاتيوار فساد شروع ٿي ويا. سنڌ ۾ چئجي کڻي ته انهن جي شروعات پهريئن ٿي. مسجد منزل گاهه وارا سکر جا فساد ۽ انهن کانپوءِ ڀڳت ڪنور رام جو خون. سکر تعلقه جا شرمناڪ واقعا ۽ خونريزي انهن فسادن جي پهرئين ڪڙي هئي. جنگ جي ڪري انگريزن به هروڀرو انهن فسادن کي سڃي ملڪ ۾ ٿلهڙڻ جي ڪلي چوٽ ڏيڻ ٿئي چاهي، پر انهن اهو ضرور ٻڌي چاهيو ته جئين قومي شڪتين جي ڪوششن جي باوجود فرقيوار ناسازي بڻي رهي ۽ چئجي کڻي ته ٿورو وقت انگريز انهيءَ پنهنجيءَ چال ۾ ڪامياب ضرور ٿيا پر پوءِ گانڌيجيءَ جي ڪپسيا ۽ مدبريءَ ملڪ جو رخ ٿيرائي ڇڏيو ۽ ۱۹۳۰ع ۾ ملڪ جي آزاديءَ لاءِ شخصي ستياگرهه شروع ٿيو. هڪ طرف ستياگرهه جون تياريون هلي رهيون هيون ته ٻئي طرف فرقيوار سازيءَ جي هلچل هلي رهي هئي. اچو ته انهيءَ ڊرائي انھاس جون ڪجهه جهانڪيون هنن ڪيئن ۾ ڏسون.

گهرو جنگ!

چون ٿا ته اوندھ اڃا چاڻ آئي،
صالح جي ڇڏيندي ڀڳي روشنائي.
تباهي پري کان ٿي ڏس، ڏيل ڌاري،
نظر هر طرف ٿي اچي بي حياتي.
اٽلا! پاڻ جو پاڻ نيشان ٿيندو؟
گهرو جنگ ٿيندي ته نقصان ٿيندو.

۲

غلاميءَ جو گهاٽي گرهه، مالڪ ٿاري،
چڙهيو چوٽ منزل تي منزل لتاڙي.
مگرهه، سياست جو خود غرض تعصب،
ٿو چاهي، وطن پل کٽيل راند هاري.
جي ترڪيو ته ٽڪرا هندستان ٿيندو،
گهرو جنگ ٿيندي ته نقصان ٿيندو.

۳

اُٿي! ڪراهن جي سڄي پاسباني،
وطن کي ڏي، ڏيڻي پوئتي جي جواني.
پڪاري ٿي اُلفت وطن جي دڪايل!
نه رڪبانءِ واري مٺي زندگاني.
سدا سوئي جيئرو، جو قربان ٿيندو،
گهرو جنگ ٿيندي ته نقصان ٿيندو.

مومي

چونڊن بابت ڏوهڙا

۱

ادا ووترا دل ۾ تون ڪري ڇڏي اقرار
 ووت ته ڏيندس تنهنڪي جا ڪري ٿي آپڪار.
 ديس دڪيءَ جو آسرو اڙين جو آڌار،
 ووتن جي حقدار آهي هڪ ئي ڪانگريس.

۲

عام پلي جي خيال کان ادا ووتر ووت ڪري،
 شيواڌارين جون سڃيئون اڇجو پيتيون ڀري،
 ٻڌندو جيئن تري پالو! پيڙو دڪايل ديش جو.

۳

وقت سٺائو آيو ادا ووتر وارو ڪر،
 پنهنجي پيارن جون اڌل تون پرڳئون پيتيون ڀر.
 وڃي اها تون ڪانگريس اڳيان امانت ڌر،
 ٿيندءَ ساري سر، جي ڏيندين ووت وريڪ سان.

۱۹۳۹ع ۾ ٻي مهاڀاري لڙائي زور شور سان چالو
ٿي ويئي. ڀارت تي به اُنجو اثر ٿيو. قومي جماعتن
جي اها ڪوشش رهي ۽ اُنهن ائين ئي چيو، ”هن
وقت انگريزن کي اها چٽي پڌرائي ڪرڻ ڪيي ته
جڏهن هو، دنيا جي آزاديءَ لاءِ جرمني توڙي سندس
ساٿي ملڪن سان لڙائي لڙي رهيا آهن ته پوءِ اُهي
ساڳيا انگريز هندستان کي پنهنجي غلاميءَ منجهان
آزاد ڪرڻ لاءِ تيار آهن؟“ انگريزن انهيءَ هڪ ئي
سوال منجهان سڄو قصو ڀانڀي ورتو ۽ هنن ملڪ
اُسرندي قومي ويچار کي ڪڍي ۽ ۾ ئي نگهوس
ڪرڻ لاءِ فرقيوار فساد ڪرائڻ شروع ڪرائي ڇڏي
مسلم ليگ ته اڳيئي انهيءَ لاءِ تيار وڃي هئي،

ووتر جاڳ !

ووت ڏنو تو ووتر! هاڻي ڇاڻ وڌي رڪجان،
پنهنجي تڪ جي ميمبر کي ڇڙواٽ سنئين وٺجان.

جي دل لڏي، غيرت ٻڏي،

پوءِ ڪيئن ڪڏي، سگهندو آهو.

خود ٻيٽ جي، جنهن کي لڳي،

ڪيئن دل وڌي رڪندو آهو.

پپ ڀرڻ نه ڪهنڪي ڏينداسين،

آهو قول تون ياد ڪجان. ووت ....

واڪي وڌي، چئجو گڏي،

تون اڄ ڇڏي، اها ميمبري.

پنهنجي ٻول کان، ڪرلين قول کان،

ڏاڍي ٻول سان، تون ويڻ ڦري.

اسين ڦرڻ نه توکي ڏينداسين.

ادا ووتر! هڙس ٿجان. ووت ڏنو ....

جنهن وهه ڇري، لالچ ٻري،

ورتي گهري، ادا ووتر.

جنهن ٻيٽ جو، اهو رڪير،

پنهنجو گهر ڀريو، تنهن کان ڦرو.

خود غرض مان ڪين وٺينداسين،
 تون همت رکي هاڃانءِ. وٺ ڏنو ....
 ڪوڏر ڪٽن، جهاڙو هٿن،
 جڳ ڪي وٿن، ميمبر اُهي.
 پنهنجي ديس جا، پنهنجي قوم جا،
 ٿيا رهنما، رهبر اُهي.
 اسين عرض اُنهن جو مڃينداسين،
 پنهنجو فرض نه تون ڀاڃانءِ. وٺ ....
 اڄ ديس ڪي، ايڪو ڪڍي،
 تون همت ڏي، وٺو! اُتي.
 هن راهه جو، ٺٽي جو ڪنڊو،
 تنهن ڪي ڪڍو، همت رکي.
 اسين ملڪ جا مالڪ ٿينداسين،
 ڪو قدم نه تون هٽجانءِ. وٺ ....
 مشڪل سهي، ٿي آڱ ۾،
 ڪاهي وڃي، جا ڪانگريس.
 شيوا رڳو، جنهن جو مٿو،
 آهي رهيو، سا ڪانگريس.
 اسين اُن جا دڪايل! ٿينداسين،
 تون ڀروسو ڀل رکجانءِ. وٺ ڏنو ..

شڪريہ آڏائي

ووترو صاحب! ڪري شڪريہ آڏائي ڪانگريس،
 اڄ اوهانجي ئي ڪري عزت وڌائي ڪانگريس.
 ٿا ڏيون ڏنيوڊ دل سان شهر واسين کي اسين،
 جن جي همت سان ڪٿي حاصل وڌائي ڪانگريس.

اوهان اسانجو عرض آڻهايو،
 ڪانگريس جو مان وڌايو.
 ووت ڏيئي آلساه وٺايو،
 شان وڌايو مان وڌايو.
 شڪريہ مڃون مدد ٻار ووترا! شڪريہ ....

ڪانگريس سان رهيا سڄارا،
 پرن تي پورا رهيا پيارا.
 ووت ڄڻا ڏيئي دل وارا،
 ڪانگريسي ڪيڙو سويارا.
 بيتيون ٿيڙيون ٿار، ووترا! شڪريہ ....

ووتر اوهين سچار رهيا ڪانگريس سان ،
 هر ڪنهن مدد لاءِ تيار رهيا ڪانگريس سان .
 آيا اسانجي عرض تي هر تڪ مان هزارين ،
 دل جان سان نثار رهيا ڪانگريس سان .

زنده دل جي خوب نشاني ،
 ماي اوهان کان اڄ لاثاني .

عرض ڪئي سڳيڪار ووتر! شڪريه ....
 اسانڪي پينرن ۽ قرب ماتائين به ڏيکاريو ،
 سبق سوراڄ جو سهڻو اسانڪي تن به سيکاريو .
 اوهان جا پڻ وڏا ٿورا مڃيون ٿا خوب ماتائون ،
 قرب پڻ ڪانگريسين لاءِ سچي دل سان اوهان ڌاريو .

شڪريه آڏائي ڪريون اوهانجي ،

شيوا جهجهائي ڪريون اوهانجي .

آس اها هروار ووتر! شڪريه ....

هاڻي فرض اسين پڻ پالين ،

پنهنجا نازڪ سوال سنڀالين .

اهو اسان تي بار ووتر! شڪريه ...

عام ڀلي لاءِ ووٽ!

عام ڀلي جي لاءِ ووٽ! ووٽ ڏجو،
ووٽ ڏجو اوهين ووٽ ڏجو. عام ڀلي ...

شهر جي دڪ سڪ جا ساٿي!

اُٿو اوهانڪي روبرو ڇا ٿي؟

ڀلي ٻري ڇا ٿي ڇاڻ رکو،

وڃو نه ڀلجي ڏسي ڏکو.

ووٽ ڏيڻ جي وقت ووٽ! سوچ ڪجو،

ويچار ڪجو، اوهين پنهنجو پاڻ سان سڃاڻجو،

عام ڀلي جي لاءِ ووٽ! ووٽ ڏجو.

ڪانگريس جي قرباني،

ڀڳندا ڪيئن هندستانسي؟

سر ڏيئي جن سار لڏي،

ملڪ جي طاقت ڌار وڌي.

راءِ ڏيڻ هر ريت نه ڪو ووٽر رکجو،

آچار ڪجو، نڪي ڀڙ يا ڀرم وس ٿي ڀلجو.

عام ڀلي لاءِ ...

شهر جي حالت ڪيئن سڌري،

جيسين ڪا خود غرضي نڪري.

هينديءَ وارن جي اون،

ميمبر صاحب رکندا چون!

روٽ ڏيڻ جي مهل آڻو ويجهي، ڳڻجڻ،

انڪار ڪجڻ، ادا ناڻي وارن کان بچجڻ.

عام پلي لاءِ ....

خود مطالب ميمبر جو حال،

ڄڻ ڏيري گذر ڪپال.

ناڻي وارن جو ڏوڪو،

اڄ نه سڀاڻي ڪندو ڪوڪو.

ناھم 'ڊڪايل' ناڻو، شيوا-ڌن ڏسجڻ،

اقرار ڪجڻ، ڀاڻو پاڻ وڃي پيٽيون ڀرجڻ.

عام پلي لاءِ ....

سپنو

سپني ۾ رات هون ڏٺو هڪڙو اُهيڊوار،

تارا ڳڻيندي ٿئي ڪيو وڙڻ جو جنهن شمار

نيٺن ۾ ننڊ ڪين هيس قاب ڪي قرار

ڪرسيءَ جو يار ڪي ٿئي ڏٺو ڏاڍو انتظار

ڪي سائينءَ جا سنواريآ ته ڏين ٿا ڪليو جو
هن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب

۲

سوالن پڇڻ سان ڪن ٿا ڪي ميمبر جونڪ ۾
هيڏن ورهين ۾ ڪهڙو ڪيو عام جو تو ڪو
جيڪو شهر جا هيٺن وڃي پئسا ڪندو هضم
تڏهن جي ڪنداسين هيل اسين ميمبري ختم
ووتر به ميمبرن کان گهرن ٿا ته ڏيو حساب،
هن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب.

۳

سنڀرون نه هيڏي عرصي ۾ ڪالي ٽڪس گهٽي،
ليڪن وڏي ٿي روز نئين سچ نئين چٽي.
اڄ ڪا به ڪٿي سا آهه اڳين شهر جي ڪٿي،
ٽڪسون غريب ڏين ٿا ٻڏي پيٽ کي پٽي!
بيٺل تو پنهنجي شهر کي ڄاڻو وڏو ثواب،
هن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب.

جا گيت ۱۹۳۶ ۽ ۱۹۴۶

۳

و اوھان مان شھر کي ڪو ٿيو آ وٽ وٽاءُ،
و نفعي جي بدران ٿي پئي ميمبري وٽاءُ،
ي نه ڪم ڪندو اڳيون سيٽن جو ست ستاءُ،
بي دلاسي سان ڪڍي ڪٽندو نه ڪو هي داءُ.
ولو ڏبو نه ووت هيٺو، رستو وٽ جناب!
ن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب.

۵

ڪن ٿا ٺاهڻو منهن ڪري ايلاض بار بار،
شيوا جا سڪڻا يار دلاسا ٿا ڏين هزار.
ڪهڙا ڪنا گهڙيندا وڃي سي اُميدوار،
ووترا! وسوڙها ڪر نه تون اهڙن تي اعتبار.
ڪارو هميشه جن جي ڪمن جو رهيو ڪتاب،
هن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب.

۶

ساري شهر جو خيال ڏسي ڪانگريس سان،
هر ڪو اُميدوار گهٽائي نٿو وسان
معلوم آهه سڀني کي زيادهه مان ڇا لکان
هڪڙو وڃن ڏئي وري ڦرجو نه ٿئي ڪامياب
ڏسجانءِ ڪانگريس 'دڪايل' ٿئي مٿو خراب
هن چونڊ ميمبرن جو ڪيو آ مٿو خراب

ووت ڏجو ويڄاري (راڻي هارو)

شهر سان پالڻ پال ڀلائي، پاڻ ملهايو،

ٻاڻ ملهايو. نين نيايو.

وقت سٺو آيو ووترا

مڙڪي پاڻ ملهايو ووترا

ٻاڻ ملهايو. نين نيايو. شهر سان ...

نوتن تي جي ووت وڪامن،

لاوا لڪا چونه اگهامن.

ملڪ ۾ ٻاڻي وڃي، چوڻا ووت وڃايو،

ٻاڻ ملهايو. نين نيايو. شهر سان ...

ڪرسيءَ تي حر ٺاڻو هاري،

ٻاڻ ڪري نو ٻي ڪاري.

منت ڦرائي مار، ميمبر ادو کڻي ڇڏي آيو،

ٻاڻ ملهايو. نين نيايو. شهر سان ...

ڏيندي ڏيندي ٻولڻ ڏکڻي،

شمار نه ڇڏي ڇڏا. سڻي.

سڄي ۾ "ميمبرين نه ريت" ٺاڻي آهي ٺرڪي لڙايو!

ننهن ڏاڻو! نين نيايو. شهر سان ...

ووتر هاڻي جاڳيا آهن.

ڪين آڃا اُهي ساڳيا آهن.

هضم ڪري هڙ حال، ڪندا وڃي ووت سڃايو،
پاڻ ملهائيو. نيهن نپايو. شهر سان ....

ڪانگريس جا سيواڌاري،

آهن هر ڪنهن جا هٿڪاري.

عام پاي جو خيال، رڪي ووت ٿن ورسايو،

پاڻ ملهائيو. نيهن نپايو. شهر سان ....

آهن سڌاري جو هي چيلو،

ووت سڪن جو چاڻ وسيلو.

ٿيندو ديس نهال، دکايل! دير نه لايو،

پاڻ ملهائيو. نيهن نپايو. شهر سان ...

چونڊن جو جهڳٽو

اڃ ڪنهن اُميدوار جو هڪ ڪم ڪندڙ ماڻهو
ويچارو رات هو نه بهر اڌ ڪو آها
احوال ڏيندي، ڏيندي پڻي ڏاڍو گهڻو ڪر
چيائين دلاسو ڏين ٿا، مگر ڏين ٿا بي

ووتر پان ملهايو

ادا! ووتر! پسان ملهايسو،
 اهو ووت چڱي ڪم لايو، لايو۔
 ادا ووتر پسان ملهايسو ....
 ادا ووتر! ڏجو ووت امانت ڄاڻي،
 ووت ڏيڻ جي مهل۔ ڪچو ياد ٿيل،
 پنهنجو خادم ڪين وسارجو۔ ادا ووتر! ....
 ادا ووتر! نڪي ايندو گاڏيون ووتر،
 پيرين پنڌ اچجو۔ اچي ووت ڏجو،
 اهو قول پيارل پاڙجو۔ ادا ووتر! ....
 ادا ووتر! ادا ووتر ڪجهه ويچارو،
 اهڙي راهه هلو۔ جنهن مان ٿلي ڪو ڀلو،
 مٺي ملڪ جو دڪان سارجو۔ ادا ووتر! ....
 ادا ووتر! آهي ووت، سگورو راجا،
 نڪي ڪٿ ڪٿيو، نڪي ملهه مٽيو،
 ويهي ڪا نه ڪهڙي ويڃائجو۔ ادا ووتر! ....
 ادا ووتر! متان پورئي (بلبل) وانگر ڀلجي،
 پيٽيءَ تي لهي، ٿٽڪو نه وڃي،
 اهو ڌيان ڏکايو! ڌار جو۔ ادا ووتر! ....

ووٽر هاڻي جاڳيا آهن.
 کين اڃا اُهي ساڳيا آهن.
 هضم ڪري هڙحال، ڪندا وڃي ووٽ سڃايو،
 پاڻ ملهايو- نيهن نپايو. شهر سان ....
 ڪانگريس جا سيواڌاري،
 آهن هر ڪنهن جا هٿڪاري.
 عام پلي جو خيال، رڪي ووٽ ٽن ورسايو،
 پاڻ ملهايو- نيهن نپايو. شهر سان ....
 آهه سڌاري جو هي خيال،
 ووٽ سڪن جو ڄاڻ وسيلو.
 ٿيندو ديس نهال، دکايل! دير نه لايو،
 پاڻ ملهايو- نيهن نپايو. شهر سان ...

چونڊن جو جهڳٽو

اڄ ڪنهن اُميدوار جو هڪ ڪم ڪندڙ مايو،
 ويچارو رات هو نه پهر اڌ ڪو آهليو.
 احوال ڏيندي، ڏيندي پڻي ڏاڍو گهڻو ڪايو،
 چيائين دلاسو ڏين ٿا، مگر ڏين ٿا بي دليو.

ووتر سان گشتگو

منهنجي ٽي ڪالهه رات ڪنهن ووتر سان گشتگو
جنهن جو اوهانڪي ڏيانتو هي احوال ڏيئي
مرڪي چيائين اچ ادا! ٺاهيون اڳيان مڃو.
ميمبر ڪان اچ مٿي آهي ووتر جي آبرو.
ويي جنهن موڪي هيٺيون سٿايو مڃو ٿو،
ميمبر ڪان وڌ ملي ويو ووتر کي مرتبو!

۲

ڪو ٿو اهي ڏي زور سان ٺاڪ جي ملت پاس،
آئي ٿو ڏي ڪوري گهرلي وسڪي جي پٺت خاص.
ڪو ٿو ڏي آسرا ته ڪندس تنهنجو ڪم مان راس،
نيڪرتون ووت ڏيڻ جي رڳو مون سان پاس پاس.
ڪيڏانهن ويو اچ اهو اڳيون ديواني ديدو،
مبر ڪان وڌ ملي ويو ووتر کي مرتبو.

۳

ٿو ڇوي ڪندس تنهنجي پوتي جي معاف ٿي،
ٿو منهنجي سڪيڏي پٽ کي ڏي ٺوڪري.

بدن جا گيت ۱۹۳۶ ۽ ۱۹۴۶

دا ٿيا اڄ غريب. جا ڪيڏا خوشاهدي،
اٿان ٿو آءُ به آهه ڪرامات ووت جي،
ٻاڻي ڪٿي لکي ٿو هي چونڊن جو معاملو،
ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر کي مرتبو.

۴

ڪنهن کي دلا سو ٿو ملي مفتي وڪيل جو،
ڪم راس مفت ٿئي ٿو ڪٿي اڄ اصيل جو.
ڪنهن کي ملي ٿو آسرو پڙسي سبيل جو،
پر اڄ زمانو آهه دڪايل دليل جو.
ووٽر به ميمبرن جو سڃاڻي ويا مٿو،
ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر کي مرتبو.

۵

آخر چيس هون نيٺ ادا تنهنجو چاهي خيال
تنهن تي ڪاي چيائين هي ڪهڙو پڇين ٿو سوال
ڪهڙو اسان کان آهه گجهو ميمبرن جو حا
ڏيندس مان ووٽ تنهنڪي، ڀلائي ٿي جيڪا پا
هر ڪنهن کي ياد نانءُ آ اڄ ڪانگريس
ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر کي مرتبو

فرومي

ووتر سان گشتگو

منهنجي ٿي ڪالهه رات ڪنهن ووتر سان گشت
جنهن جو اوهانڪي ڏيائون هي احوال هون
مرڪي چيائين اچ ادا! ٺاهيون اڳيان مڃو
ميمبر ڪان اچ مٿي آهي ووتر جي آبرو
وٽي جنهن مونڪي هيٺيون سٿايو سچو قصو
ميمبر ڪان وڌ ملي ويو ووتر کي مرتبو!

۲

ڪو ٿو اچي ڏي زور سان ٺاڪ جي مٿت پاس،
آئي ٿو ڏي ڪوري ڪپري وڪي جي پٺت خاص،
ڪو ٿو ڏي آسرا ته ڪندس ٽينجو ڪم مان راس،
هڪرتون ووت ڏيڻ جي رڳو مون سان پاس پاس،
ڪيڏانهن ويو اچ اهو اڳيون ديواني ديدو،
ميمبر ڪان وڌ ملي ويو ووتر کي مرتبو.

۳

و ٿو چوي ڪندس ٽينجي پوٽي جي منافعي،
ٿو منهنجي سڪيڏي پٽ کي ڏي نوڪري.

بيدا ٿيا اڄ غريب جا ڪيڏا خوشاهدي،
 ڄاڻان ٿو آءُ به آهه ڪرامات ووت جي.
 هاڻي ڪٿي لکي ٿو هي چونڊن جو معاملو،
 ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر ڪي مرتبو.

۳

ڪنهن کي دلا سو ٿو ملي مفتي وڪيل جو،
 ڪم راس مفت ٿئي ٿو ڪٿي اڄ اصيل جو.
 ڪنهن کي ملي ٿو آسرو پئسي سبيل جو،
 پر اڄ زمانو آهه دڪايل دليل جو.
 ووٽر به ميمبرن جو سڃاڻي ويا مٿو،
 ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر ڪي مرتبو.

۵

آخر چيس هون نيٺ ادا تنهنجو چاهي خيال
 تنهن تي ڪا چيائين هي ڪهڙو پڇين ٿو سوال
 ڪهڙو اسان کان آهه ڳجهو ميمبرن جو حال
 ڏيندس مان ووت تنهنڪي ڀلائي ٿي جيڪا پا
 هرڪنهن کي ياد نانءُ آ اڄ ڪانگريس
 ميمبر کان وٺ ملي ويو ووٽر ڪي مرتبو

قومي

جنهن ميمبر جي ڦٽي اک هيري،
ملڪ جو تنهن کي سمجهو ويري،
پٽرو آ پرمات ووٽرا! موٽين کان ....

ڪانگريس جي نيتي پٽري،
آه سدا سڀوا لءِ اڳري،
اڀرن جي اڳواڻ ووٽرا! موٽين کان ....

ڌرم ڏانهن پاڻهي ووٽر ڏڪجي،
چتمق وانگر ايندا چڪجي،
جهلي نه سگهندا پاڻ ووٽرا! موٽين کان ....

پنهنجو شخصي نعرو وساري،
ووٽ ڏجو ووٽر ويچاري،
مائجو پورو ماڻ ووٽرا! موٽين کان ....

ووٽ نه رکجو تنهن کان واتجو،
جيڪا دڪايل! ڪري اسانجو،
ڪانگريس ڪلياڻ ووٽرا! موٽين کان ....

وندين جا گيت ۱۹۳۶ ۽ ۱۹۴۶

کانگریس فرمان

اوهين ووٽ اُتي ڪم لايو، جتي کانگريس فرمايو،
 ووٽ اُتي ڪم لايو ...
 ميونسپل ۾ مطالب وارل ڪندا وڃي ڪهڙا آڪ ڪارا،
 مفت نه ووٽ وڃايو، اوهين مفت نه ووٽ وڃايو.
 آه خوشامد جنهن جو ڏنڌو، لب لالچ تي ٿئي جو اٿڌو،
 تنهن کان پاڻ بچايو اوهين ووٽ چڱي ڪم لايو.
 کانگريس جاسچاسپاهي، ڪٿي وطن سان جن هه راهي
 ووٽ ٽنهي ورسايو. اوهين ووٽ ...
 ماڪ جو جن کي اونهو آهي اسيمبليءَ ڏي ويندا ڪاهي
 ڪندا سي ووٽ سڃايو. اوهين ووٽ ...
 خوف نه جن کي آهي ڪنهن جو ووٽ انهن کي ڏيئي پنهنجو
 ووٽر پاڻ ملهايو. اوهين ووٽ ...
 ووٽ نه تنهنجو منهنجو ورثو
 ووٽ امانت چاڻهي هر ڪو.
 سياڻن هي سمجهايو. اوهين ووٽ ...
 کانگريس ڪاميٽيءَ وارن ماڪ جي اعليٰ مدبر
 ڏنڌو ڪايل رايو. اوهين ووٽ ...

ووت ڏيو حقدارن کي

ڏجو ووت حقي حقدارن کي،

حق پليءَ وجهو حق وارن کي.

اهو گانڌيءَ جو فرمان آڻو،

اهو جوهر جو اعلان آڻو،

اهو ملڪ سڄي جو مان آڻو،

ڏجو مٿ ۾ن مهندارن کي. ڏجو ووت ....

ڪيئي جوان وڃي پيا جيلن ۾،

دکي ديس جي خاطر ويان ۾،

وڏي ناز جا پاليل نيلن ۾،

ڪڇو ياد وطن جي يارن کي. ڏجو ووت ....

ڏيئي ووت وطن آزاد ڪڇو،

پنهن جو ملڪ مٺو آباد ڪڇو،

دکي ديس جو دادل! داد ڪڇو،

پري ڪين ڪڇو پنهنجي پيارن کي. ڏجو ووت ....

اهو ووت امانت وڃڻ جي،

نڪي ملڪيت آه اميرن جي،

اها آس آ قومي ڦيرن جي،

ڪين ڏسجو ناڻي وارن کي. ڏجو ووت ....

چونڊن جا گيت ۱۹۳۶ ۽ ۱۹۴۶

اوهين ياد وطن جو قرض ڪڄو،
پنهنجو پورو دڪايل فرض ڪڄو،
ڏجو پاڻ ۽ ٻين کي عرض ڪڄو،
ملي سوپ سڄڻ سردارن کي، ڏجو روث ....

موتين کان مهانگو روث

روث جو قدر سڃاڻ ووتر!
موتين کان ٿي روث مهانگو، روث جو ....
روث اٿئي آواز اندر جو،
روث وسيلو جيون ڀر جو،
گانڌيءَ جو فرماڻ ووتر! موتين کان ....
روث ورن وڪڙن کان آجو،
روث تنهنجو منهنجو ڇا جو؟
روث کي قاضي ڄاڻ ووتر! موتين کان ....
روث مليءَ ڀر سڀوا ڪارڻ،
روث جي معنيٰ پاڻ تي پاڙڻ،
روث ڏکڻ جو ڏاڻ ووتر! موتين کان ....

قومي لاء

جا سؤر سهڻ لء اڃا تيار ڪانگريس،
آهي اوهانجي ووٽ جي حقدار ڪانگريس.

۵

حاصل ٿيو ووٽ جيل جي ڳوڙين چڪين منجهان،
آواز عام راء جو پٿري پتين منجهان،
قيدن جي ڪشت مان ٿيو، لوڙهين لئين منجهان،
ڀارت جي بيش قيمتي قربانين منجهان.
هن عام راء جي آهي مختيار ڪانگريس،
آهي اوهانجي ووٽ جي حقدار ڪانگريس.

۶

لالچ يا خوشامد تي لڳي ووٽ جي ڏيندا،
وڙهي ۾ غلامي پنهنجي پوين لء ڇڏيندا،
خود غرض رڳو پنهنجو وڃي پاڻ ڀريندا،
ڏيو ووٽ انهن کي جي وڃي ملڪ اڏيندا،
جا ديس 'دڪايل' سان وفادار ڪانگريس،
هي اوهانجي ووٽ جي حقدار ڪانگريس.

ادا ووٽر

ديس وارن جي دڪي دانهن ٺٺاڻ وڃجانءِ،
 ووٽ جي مهل اٿيئي پاڻ ملهائڻ وڃجانءِ.
 عام اُپڪار جو ويچار رکي پيءُ ووٽر!
 ماڪ مٽري سان پلا پال پلاڻ وڃجانءِ.
 چاڪو چانديءَ جو ٽسي، چاهه ۾ ٿڄ ڪين چريو،
 لوپ ۾ پاڻ ٻڌي پيا نه ٻڌائڻ وڃجانءِ.
 پٽ هي دارونءَ جو ٻرو، ڌرم وڃائي ٿورڪي،
 خاص محفل ۾ مٿن چاپ نه ڪائڻ وڃجانءِ.
 جائي لويي هجي نوکيءَ جا اُٽي پُون ٻارنهن،
 تون نه لالچ تي لڳي پاڻ لڄائڻ وڃجانءِ.
 ڪنهن سان نبيھ نه رهيو آهه سدا هي ناٿو،
 مرگه ترشنا پويان نڪي پاڻ پلاڻ وڃجانءِ.
 آهه لالچ لڄي جنهن لوڪ لڄائي ماري،
 اهڙي ڏاڻڻ کان نه تون پاڻ ڏنگائڻ وڃجانءِ.
 گنج چاليهه جنهن ميٽريا، تنهن هوقارون ڇا ڪنيون؟
 ڪين دولت جي پٺيان ڌرم وڃائڻ وڃجانءِ.
 ڪوٽ واريءَ جا اُڏيندين هي ڊڪايل! ڪيسين
 جيڪي رهڻو ناهي تنهن سان نه رهائڻ وڃجانءِ

حقدار کانگریس

آهي اوهانجي ووٽ جي حقدار کانگریس،
هند جو گهري ٿي هند تي اختيار کانگریس.

۱

تنگ آيو جڏهن ملڪ حڪومت جي بار کان،
هن زور، ظلم، ڏاڍ کان وحشت جي بار کان،
هن طوق غلاميءَ کان مصيبت جي بار کان،
دارين جي جذبي راج جي زحمت جي بار کان،
ڀارت کي ڪيو اشري سمي تيار کانگریس،
آهي اوهانجي ووٽ جي حقدار کانگریس.

۲

ڌارين جي حڪومت سان ٿيو دولت جو خاتمو،
اخلاص جو، اتحاد جو، عزت جو خاتمو،
جوانن جي جوان-مردِي ۽ جرات جو خاتمو،
غيرت نه رهي هاءِ ٿيو غيرت جو خاتمو،
غفلت مان ڪيو جنهن اچي بيدار ڪانگريس،
آهي اوهانجي ووت جي حقدار ڪانگريس.

۳

جنهن جو ئي آه واسطو سراج سان سڌو،
هڏرين جو پاڻ ڪيٽ سڌارن ۾ جنهن وڌو،
جنهن خون دل جو مله ڏئي سمنان کي ڳڌو،
سختيون سهي ڪيو ذرا سرڪار کي سڌو،
اڳواڻ سائي ماڪ جي مهندار ڪانگريس،
آهي اوهانجي ووت جي حقدار ڪانگريس.

۴

جا بي فلڪ لڙي ٿئي بهادر ٿي بي ڊيو،
ڪوري ۾ باهه جي ڏئي سراج لءِ ٿيو
جنهن جائداد لائي سڻو طبطين سندو ٿيو
جنهن جي هوسر تي بار مصيبت سندو جهپو

ڏيکي ۱۹۳۶ع ۾ سڄي هندستان ۾ بالن جي ووٽر جي آڌار تي عام چونڊن ڪرائڻ جو فيصلو ڪيو. لارڊ ولنگڊن سمجهيو ته اڻويه سؤ پٺيهن واريءَ هلچل کانپوءِ ڪانگريس ختم ٿي ويئي آهي. انهيءَ ڪري ته ٽڪڙ ۾ پراڻتڪ اسيمبلي چونڊون توڙي مرڪز ۾ پارليامينٽ (هند اسيمبلي) چونڊون ڪرڻ جو اعلان ڪيو. ڪانگريس فيصلو ڪيو ته انهن چونڊن ۾ انگريز سرڪار سان مقابلو ڪيو ويندو. چونڊن جي نتيجي ڏيکاريو ته گهڻو ڪري سيني پراڻتن ۾ ڪانگريس کي گهڻائي ملي. سواءِ پنجاب ۽ سنڌ توڙي بينگال جي. پر انهن ٽن پراڻتن ۾ به ڪانگريس

وڙي قوم پرست گهڻي چوندجي آيا. وائسراءِ
 رڊولنگڊن لاچار ٿي ڪانگريس کي انهن پرائتن ۾
 وزارتون ٺاهڻ لاءِ ڪوٺ ڪئي، جن ۾ هو گهڻائيءَ
 ۾ چوندجي آيا هئا. ڪانگريس انهيءَ شرطي وزارتون
 ٺاهڻ قبول ڪيون ته سندن روزمره جي ڪم ۾ ڪوبه
 گورنر دستنداري نه ڪندو. ۱۹۳۹ع ۾ بي مهاڀاري ڀڃ
 شروع ٿي ويئي ۽ ڪانگريس پرڳڻن جا وزير استعفاون
 ڏيئي وزيرِيءَ جون ڪرسيون ڇڏي آيا، ڇو ته انگريز
 سرڪار جڏهن هندستان کي بنا ملڪ جي صلاح دنيا
 جي لڙائيءَ ۾ شامل ڪيو ته سڄي ديش ۾ ناراضگي
 پيدا ٿي ۽ ائين ڪانگريسي وزير آخر ۱۹۴۰ع شخصي
 ستياگرهه ڪري وڃي جيلن ۾ باند ٿيا.

قومي للڪار

جڏهن ملڪ ڄاڻي غلامي ڀري،
 رهي ڪين رعيت سنڌي ڀروري،
 نڪا عدل انصاف جي بهتري،
 تڏهن ڪنهن اسانجي ڪٿي رهبري؟
 ڪانگريس، ڪانگريس ....

ڪيوديس ڪي ڪنهن ڀلا بي ڀرو،
 دنيا ۾ سندس شان اوچو رکيو،
 ڪنهنجي تاب طاقت جو ڏٺو ڪو وڳو،
 جهلايو ڪنهن آزاديءَ جو جهنڊو؟
 ڪانگريس، ڪانگريس ....

جڏهن چين تي چين واسين جو راڄ،
 ۽ آهي چيان تي چيائين جو راڄ،
 خود اڌ گلندي اڌ گريزي ماڻهن جو راڄ،
 چيو ڪنهن کي ٿيڻ نه ڌارين جو راڄ؟
 ڪانگريس، ڪانگريس ....

کانگریس جي گولڊن جيلي

منجهيل ڇو رهو ذات ۽ پاٽ ۾،
 گهڙو قوميت جي گڏيل نيات ۾،
 هندي هندوآسي ٿيو هربات ۾،
 اڇو ملڪ جي پوڄ پڻڇاٽ ۾.
 کانگریس، کانگریس ....

هجي شال قائم ۽ آباد سا،
 غلاميءَ جي گهانگهي کان آزاد سا،
 دڪايل! چوايو زندهه باد سا،
 رهي سوني جيليءَ سان شل ياد سا.
 کانگریس، کانگریس ....

قومي لاء

جڏهن ملڪ ڄاڻي غلامي ڀري،
 رهي ڪين رعيت سنڌي ڀروري،
 نڪا عدل انصاف جي بهتري،
 تڏهن ڪنهن اسانجي ڪٿي رهبري؟
 ڪانگريس، ڪالگريس ....

ڪيو ديس کي ڪنهن ڀلا بي ڀرو،
 دنيا ۾ سندس شان اوچو رکيو،
 ڪنهنجي تاب طاقت جو ڏٺو ڪو وڳو،
 جهلايو ڪنهن آزادگيءَ جو جهنڊو؟
 ڪانگريس، ڪالگريس ....

جڏهن چين تي چين واسين جو راڄ،
 آهي جپان تي جپانين جو راڄ،
 خود انگلنڊ تي انگريزي ماڻهن جو راڄ،
 ڇيو ڪنهن کي ٿيڻ نه ڌارين جو راڄ؟
 ڪانگريس، ڪالگريس ....

کانگریس جي گولڊن جيلي

منجهيل ڇو رهو ذات ۽ پاٽ ۾،
 گهڙو قوميت جي گڏيل نيات ۾،
 هندي هندوآسي ٿيو هربات ۾،
 اڇو ماڪ جي پوج پنهنجاٽ ۾.
 کانگریس، کانگریس ....

هجي شال قائم ۽ آباد سا،
 غلاميءَ جي گهانگهي کان آزاد سا،
 دڪايل! چوايو زندهه باد سا،
 رهي سوني جيليءَ سان شل ياد سا.
 کانگریس، کانگریس ....

۱۹۳۵ ۾ کانگریس جي سوني جبلي ماہائڻ لاءِ
سڄي ديش ۾ هڪ امنگ جي لهر پيدا ٿي. سنڌ
پرانت به هن ميلي ماہائڻ ۾ ڀوڳتي ڪين پيو. ۱۹۳۲
واريءَ هاجل کانپوءِ ملڪ ۾ مايوسي ٿلهجي ويئي
هئي. انهيءَ مايوسيءَ منجهان ڪڍڻ لاءِ، ديش جي
نيٽائڻ، ڀارت جي هن قومي جماعت جي سوني جبلي
ماہائڻ جو اعلاز ڪيو. ملڪ جي هر ننڍي وڏي شهر
۽ ڳوٺ ۾ کانگریس جي سوني جبلي ماہائي ويئي
۽ ائين وري ٿڪل توڙي نراس ستيا گرهين ۾ نئون
ساهه ٽوڪيو ويو جنهن جو نتيجو اهو نڪتو جو ۱۹۳۶
۾ ٿيل اسيمبلين جي چونڊن ۾ کانگریس جي
شاندار سوڀ ٿي ۽ چند پرانتن کي ڇڏي، باقي پوري
ملڪ ۾ کانگریس وزارتون کڙيون ڪيون ويئون.
هيءَ جبليءَ جي موقعي تي ئي هيٺيون ڪم ٿيا.

کانگریس

کانگریس، کانگریس، کانگریس، کانگریس.

جڏهن ملڪ ۾ آه زاري وڌي،

دکي هند جي بيقاراري وڌي،

مفلسي، غريبِي، غداري وڌي،

مدد لاءِ مصيبت ۾ پياري وڌي.

کانگریس، کانگریس....

جڏهن لوپ لالچ کان لاچار ٿي،

آتياچار لاءِ تيار سرڪار ٿي،

چڏي فرض غرضن ۾ ڳينوار ٿي،

تڏهن مفلسن جي مددگار ٿي.

کانگریس، کانگریس....

ٽلواڙي وطن جي ٿولي،
 ٽلواڙي وطن جي ٿولي.
 بلبل، مور، پيپيا ٻولن،
 جهنب چتون ۽ چيها ڪولن.
 سرگرم جا پنج سر ملائن،
 سا... گم... د... ني... سا، ڄاڻن.
 آئي چمن ۾ بهار آزادي،
 هر گل مستي ۾ جهولي.
 ٽلواڙي وطن جي ٿولي.

قربانيءَ جي جوالا
 قربانيءَ جي جوالا پڙڪي،
 قربانيءَ جي جوالا.
 آزاديءَ جي اڳن ڪُنڊ ۾،
 گهرجي پراڻن جي آهوتي، آهوتي پراڻن جي.
 انگ انگ هوم، سرپرڪڻائي،
 پيٽا ڏي تن هن جي، ڏي پيٽا تن هن جي.

قومي جهندو ۽ آزاديءَ جو اعلان ۲۶ جنوري

يگيه سڦل ٿيندو، جننيءَ جا،
 ڪٽبا ڪشت ڪشالا.
 قربانيءَ جي جوالا پڙڪي،
 قربانيءَ جي جوالا.
 قربانيءَ جي ڪالي آئي،
 قربانيءَ جي ڪالي.
 پياس آئي پياس بجهائڻ،
 آس رکي هٿوالي.
 رت پنهنجي سان ٽارڪري ڏي،
 ديويءَ کي پُر پيالي.
 رت سان آزادي ڏيپڪ جي،
 جڳندي جوت جلالِي.
 قربانيءَ جي ڪالي آئي،
 قربانيءَ جي ڪالي.

آزاديء جو وار .

آزاديء جو وار ملهايون ،

آزاديء جو وار .

ننڍڙا وڏڙا ٻار ملهايون ،

آزاديء جو وار .

ديس اسانجو باندي آهي ،

ديس اسانجو باندي ،

روز پڪاري ديس دلارو ،

هند جو رهبر گانڌي .

بند غلامي توڙڻ خاطر ،

چرخو آهي هٿيار .

آزاديء جو وار ملهايون ....

ڌارين جي ٿي داسي گهاري ،

ڌارين جي ٿي داسي .

مرد انهيءَ کان آهي مٽري ،

ڀارت مات اداسي .

هوندي جا اولاد، جڳت ۾ ،

ٿئي ٿي روز خوار .

آزاديء جو وار ملهايون ....

قومي جهنڊو ۽ آزاديءَ جو اعلان ۲۶ جنوري

ڀائر پيئر قول ڪريون اڃ،
ڀائر پيئر قول.
دڀس 'دڪايل' شاد ڪنداسين،
ڀاڙينداسين ٻول.
يا مرندياسين، يا ٿينداسين،
ملڪ جا خود مختيار.
آزاديءَ جو وار ملهائون ...

بهار ۽ جوت

آزاديءَ جي جوت ٻري،
روشن ديش جي ڪنڊ ڪنڊ ٿئي،
انڌو ڪار ٿري.
آزاديءَ جي جوت ٻري.
طوفان اچن، بحاليون ڪڙڪن،
پل برفون وسن، درياھ اُٿلن،
وجه وڳا اڳتي هٻڪ ٿري،
آزاديءَ جي جوت ٻري.

هن هندوري هند ۾ جيسين ٿڌي ڪو لعل ٿو،
 تيسين سهندو ڪيئن پلا اڀمان هي قومي جهنڊو؟
 نيٺ بهڃاڪيندو اوچي، آدرش جي چوٽ تي،
 ٻر مرادن سان ڪندو دامن هي قومي جهنڊو،
 جيسين سج ۾ سوجهرو ۽ چنڊ ۾ ڇمڪاڻ آهي،
 تيسين شل قاهر رکي طومان هي قومي جهنڊو.

آزاديءَ جو اعلان

(۲۶ جنوري)

نوجوانو! جنگ آزاديءَ سندن اعلان ٿيو،
 قرب مان ڪڍندا اچي آءِ ڪوٺڙا ڇڏي قربان ٿيو.
 ملڪ مائتا جي مصيبت جي ڪهي ٿي ثابتي،
 بس ڪرڻ قربان پنهنجي ديس تان چنڊ جان ٿيو.
 ٿا ڪپن سورهيءَ ستياگرهي لکين تعداد ۾،
 آهي ڀارت اڄ اهنسا-جنگ جو ميدان ٿيو.
 ٻه بندوڻ ۽ هواوازن جهازن جي اڳيان،
 بن هٿيارن ۽ پنهارن دؤدو انسان ٿيو!
 جي مٿين تان سر ۾ مائيندين، کٽي آزادي،
 آهي ارڇن واسطي گيتا اندر هي بيان ٿيو.

آزادي ڏينهن

(۲۶ جنوري)

آزاديءَ جو ڏينهن سپاڳو،
 ڀارت واسي جاڳو،
 جاڳو! هند نواسي جاڳو!
 پرھ ڦٽي ۽ جون باڪون نڪتيون،
 دور ٿيو انڌڪار.
 آزاديءَ جي آشا وارو،
 سورج ٿيو نروار.
 همت جاڳي مستي جاڳي،
 ديس ستل جي هستي جاڳي،
 جاڳي ماڪ جو شان.
 پنهنجي وطن ۾ شال پڌاري،
 ڀارت جو ڀڳوان.
 جاڳو جاڳو ديس نواسي،
 ننڊ نپاڳي تياڳيو،
 جاڳو! ڀارت واسي جاڳو.

گيڙوءَ رتو قومي جهندو

آه ڳاڙهي جي عيوض گيڙوءَ رتو قومي جهندو،
رنگ خونيءَ مان بڻيو صوفي سچو قومي جهندو،
ڪيئن ڦري ڳاڙهي منجهان آخراڇي هي رنگ ٿيو،
ٿو بڻائي ايڪتائيءَ جو متو قومي جهندو،
ناھ هرگز رنگ گيڙو خاص ڪنهن هڪ قوم جو،
پر هندين سڀني جو هاڻي ٿيو يڪو قومي جهندو،
سر تي هي سنڀال ڌاري وڃي ويراڳي بڻيو،
دل تي دڻڻا جو نه ڌاري داغ ٿو قومي جهندو،
ڀرت مان بهري پوٽيءَ صفا سادو لباس،
آه قائل ٿيو اهنسا ڌرم جو قومي جهندو.

مي جهندو ۽ آزاديءَ جو اعلان ۲۶ جنوري

۾ ڀڳتيءَ جي برهم ۾ هن ڏيکيا ڀڳوا لٿا،
 هم آزادي تپسيا ۾ پڪو قومي جهنڊو.
 اٿت جو اهڃاڻ سالم آهم ساڳيو جان تي،
 جنهن سان ئي سوراڄ ماڻي مرڪندو قومي جهنڊو.
 رنگ نئين آندو ڏکائيل! جيئن جهنڊي ۾ انقلاب،
 نئين حڪومت جو نئون چرخو ڪندو قومي جهنڊو.

اعلان هي قومي جهندو

آهـم آزاديء سندو اعلان هي
قوم هندستان جو چند جان هي
آرزو آزادگيء ۾ پاڙ جنهن پنهنجي
آه ڀارت ديس جي لاءِ شان هي
جنهن جي سايه هيٺ هڪ ٿيون مختلف جاتيون ماي
آه سو ميلاپ جو نشان هي
بل رڪي اسي ڪروڙن جي پڇاڻ جو وڻ
مرتب ماري مرڪندي ميدان هي

ڀارت جي قومي جهنڊي جو اڻهاس ڏيکاري ٿو
ته، جهنڊي ۾ وقت بوقت تبديل ٿيندي رهي آهي.
جنهن وقت مهاڻا گانڌي هندستان جي آزاديءَ جي
يڌ جون واڳون پنهنجي هٿ ۾ جهليون، تڏهن هن
قومي جهنڊي کي ڀارت جي مکيه جاتين جي نشان طور
ڳاڙهي، سائي ۽ اڇي رنگ سان رنگيو ۽ مٿس چرخي
جو نشان چٽيو. پر پوءِ تجربي ڏيکاريو ته هي
جهنڊو جاتيوار عيوضيتي جو نشان ٿي رهيو، ته
اڳتي هلي، شايد جهنڊي جي رنگن جي ڦيرڦار بابت
وڌيڪ مشڪلاتون پيدا ٿين. انهيءَ ڪري گانڌيجيءَ
وراندishi ڪري بروقت قومي جهنڊي کي سڇي
وميت جو رنگ ڏنو. هن ڳاڙهي رنگ جي جاءِ تي

قومي جهندو ۽ آزاديءَ جو اعلان ۲۶ جنوري
 گيترو رنگ آندو ۽ تنهي رنگن کي نئين معنيٰ ڏني.
 هن چيو ته ”گيترو رنگ آهي قربانيءَ جي نشاني ۽
 آڇو رنگ آهي پوڻر يا پاڪيزگيءَ جي نشاني - سائي
 رنگ لاءِ چيائين ته اها نشاني آهي آباديءَ ۽ آسودگيءَ
 جي. يعني ڀارت جو قومي جهندو قرباني، پوڻر يا
 آباديءَ جو نشان آهي، جنهن مٿان وري ليڪيل آهي
 پاڻ تي پاڙڻ جي نشاني چرخو يعني گرام اديوگ
 ليڪن هندستان جي آزاديءَ کانپوءِ جهندي جا رنگ
 ته ساڳيا رکيا ويا پر چرخي جي بدران مٿس ’اشوک چڪر
 آندو ويو. جنهن جي معنيٰ سهجهائي ويئي - شانت
 جو نشان. قربانيءَ ۾ سچائي يا پوڻر سان
 آسودگي، جيڪا قائم رکي سگهبي شانتيءَ ۾
 هيٺيون گيت جهندي ۾ ڪيل مٿئين ڦير ڦار
 جوڙيو ويو.

امرتي قل

سرڪي سورهيءَ تريءَ تي آءُ ٿون،
امرتي آزاديءَ قل ڪاڏ ٿون.

قومي جهنڊو

نوجوانو! جان جيسين جان ۾،
قوم جو جهنڊو رهي نيشان ۾،
نوجوانو! آهه هي سهڻو سمو،
بس غلاميءَ جو آ ڪرڻو خاتمو.

سبق

تارين کي ڀل اي ادا! پنهنجا ڀالي، ڀال،
آهي ٽنهنجي آسري، جنجي سار سنڀال،
پنهنجا مارين ٻين لاءِ ٽنهنجي عجب چال،
راتيان ڏينهان رڙندي ڀار ٿيا بي حال،
پهچن ٿا پاڻال ڳوڙها ڳوڙندي ٿن جا.

ٻار پاڻيءَ ۾ جڏهن ظاهر ٿسي ٿو ماهتاب،
پنهنجن سان جهلڻ جي ڪوشش ڪري ٿو بي حساب.

۱۹۲۳ جي هلچل

وهڙو: بکيا آهيون بابلا! اڄ بکين ڀريو گهر،
 پاڏائن ٿا ٻارڙا ڏس ڄام وهائي ڇڏين.
 ٿين پيا منڙي ملڪ جا اڄ پونگا ڊهي ٻر،
 پنهنجا ماري هٿ سان تون پالين وينو پر.
 ڄاڻي واڻي ڏس ٿو پٽين پراون لاءِ.

۲

پين جي چنتا ٻن وجهي پنهنجا اُٺ تون پال
 آهي تنهنجي آسري اڄ جنهنجي سار سنڀال
 چوند ڏنيا خيران ٿئي ڏسي تنهنجا خيال
 ٿڙڙي ٿڙڙي بک ڪنان ڏس پائر ٿيا بي حا
 پهچن ٿا پاڌال، اُلا! گهوڙا گهڙندي جن

قومي جهندو
جيسين سڄ سنسار اندر ڇمڪندو،
تيسين شل قائم رهي قومي جهندو.

پرولي

ڪريون سانت ڪهڙي اسين ويڙهو ماڻهون،
وڙهڻ ڪم اسانجو صلح مان نه ڄاڻون،
جي پيو ڪونه وڙهندو ته پنهنجن سان لڙبو،
ڏسي گهر جا پاتي، ٿا ڏنڊي ڪي ٿاڻيون!

چٽاءُ

حاکهوا! آه حوالي هي اوهانجي، جو جگر،
آه سو چشم هزارن جي اڳيان نور نظر،
قيدخاني ۾ اوهان ڄاڻو جو بي قدر پٿر،
آه آزاد هندستان جو سو شمس و قهر.

اعلان

عام آزاديءَ سندو اعلان ٿيو،
قوم جي خاطر اچي قربان ٿيو.

دانھن

ادا بک ادا بک، ادا بک ادا بک
ڏنا بک وڏا ڏک، ادا بک ادا بک
ڪسيا بک مڙيئي سک، ادا بک ادا بک.

نوجوانن ۾ تڪي طاقت ڪپي،
برق ۽ بجائيءَ سنڌي عادت ڪپي.

ديش ڀڳت جيل ۾

منهنجي گردن جي مٿان ظلم جو خنجر ٽٽي ڦريو،
چشم قاتل جي منجهان خون جو قطرو نه ڪريو،
بي تهيزيءَ سان جڏهن سخت دلي ٿي شامل،
ماس ڪاٺ تي تڏهن وقت جو حاڪم به هريو!

انهيءَ تي حيف!

تير جو ماري نٿو نيشان تي،
حيف آهي تنهن جڏي انسان تي.

قربانيءَ جي آڱ

جو نه هرگز آدرش تان ٿو هٽي،
گوءِ خوبيءَ جي دنيا ۾ سو کٽي،
آڱ قرباني ڀري ٿي زور سان،
پوئسي اي شير! شاهي شور سان.

آوهان

ڏي اڳيان آزادگيءَ جي پيٽ دان،
مات ڀارت جي مٿان تون جوان! جان.

قومي لکت

خالي خطري کان، ٽيڪي محبت جي تلوار،
 شڪ ڪٽاري خوف جي زهري جنهنجي ڏان،
 پر پيٽي هڪ وار، ماڻن ڪين مياڻ ۾.
 آه نه وڻي مور نيڪيءَ بديءَ وچ ۾،
 ويجهو هڪ ٻئي جي وسن ناهن هرگز دور،
 من کي جو منظور ساعت ۾ سوئي ٿئي.

قومي وچن

سوديشيءَ جي چاه

مونکي پنهنجي گهرج لاءِ سامان سوديشي ڪپي،
 ۽ چٽو هرچيز تي نشان سوديشي ڪپي.
 جي اڃا بجلي بتي ناهي ٺهي سوديش ۾،
 ٽين جو ڪم-خرچ شمعان سوديشي ڪپي.

اڀواس جا ايڪيه ڏينهن

خير جا گذري ويا ايڪيه ڏينهن،
 مهر جا گانڌيءَ تي برسيا خوب مينهن.

جي هلچل

ويڙ ماما

پين ديش جي صدقي ڪڍي لخت جگر پنهنجا،
ورت ٿي جڏهن جنني جنم ڏيوئيءَ کي ٻارن جي.
سنسار ۾ جا ڪاله تاءِ ٻن پٽن واري،
طن صدقي بڻي ڏيئي بڻي ماما هزارن جي،
ري آيا خوشيءَ وارا اکين ۾ لڙڪ ماما جي،
عبر هن کي جڏهن آئي سڻائي مٿي پيارن جي،
چيائين، ”شڪر جو ٿيس اڄ ڏکائيل! قرض کان آجي،
سنڀالي مون ڏني هيڪر امانت ملڪ وارن جي.“

قومي وچن

ڏکائيل ديش جي الفت نه ڏکري منهنجي سڀني مان،
اچي آزاد ٿي جي عطر جي خوشبو پڻ سڀني مان.
جوانو!

اُٿو، جاڳو، جوانو! ملڪ لاءِ آزاد ٿي گهرجي،
ڪيو اِيءَ ڪوٽ! قرباني سچائي سادگي گهرجي.

نوجوانو!

نوجوانو اڄ اوهانجو آهه ٿيڻو امتحان،
وس اوهانجي آهه پوڙڻ يا بچائڻ ملڪ شان

قومي لا

خالي خطري کان، تڪي محبت جي تلوار،
شڪ ڪٽاري خوف جي زهري جنهنجي ڏان،
پر پيئي هڪ وار، ماڻن ڪين مياڻ ۾.
آه نه وڻي مور نيڪيءَ بديءَ وچ ۾،
ويجهو هڪ پٺي جي وسن ٺاهن هرگز دور،
من کي جو منظور ساعت ۾ سوئي ٿئي.

قومي وچن

سوديشيءَ جي چاه

مون کي پنهنجي گهرج لاءِ سامان سوديشي ڪپي،
۽ چٽو هرچيز تي نشان سوديشي ڪپي.
جي اڃا بجلي بتي ٺاهي ٿي سوديش ۾،
ٽين جو ڪم-خرج شمع دان سوديشي ڪپي.

اڀواس جا ايڪيه ڏينهن

خير جا گذري ويا ايڪيه ڏينهن،
مهر جا گانڌيءَ تي برسيا خوب مينهن.

ويڙ ماما

نائين ديش جي صدقي ڪڍي لخت جگر پنهنجا،
 ضرورت ٿي جڏهن جنني جنم ڀوميءَ کي ٻارن جي،
 هئي سنسار ۾ جا ڪالهه تاءِ ٻن پٽن واري،
 وطن صدقي ٻڌي ڏيئي ٻڌي ماما هزارن جي،
 ٿري آيا خوشيءَ وارا اکين ۾ لڙڪ ماما جي،
 خبر هن کي جڏهن آئي سٺائي مٿي پيارن جي،
 چيائين، ”شڪر جو ٿيس اڄ ڏکائيل! قرض کان آجي،
 سنڀالي مون ٽني هيڪر امانت ملڪ وارن جي“

قوهي وچن

ڏکائيل ديش جي الفت نه نڪري منهنجي سيني مان
 اچي آزاد ٿي جي عطر جي خوشبو پسيني مان
 جوانو!

اُٿو، جاڳو، جوانو! ملڪ لاءِ آزاد ٿي گهرجي
 ڪيو ايءَ ڪوٽ! قرباني سڄائي ساد ٿي گهرجي

نوجوانو!

نوجوانو اڄ اوهانجو آهه ٿيڻو امتحان
 وس اوهانجي آهه ٻوڙ يا بچائڻ ملڪ شا

پڙهڻ گهڻو ٻڌڻ گهڻو.
 ڄاڻ گهڻي پر عمل نه ڪو!
 عالم سڪي عالم ٿيس، ڇا ٿيو؟
 پر جي چڱو ٿيو فعل نه ڪو!
 عالم اهڙي کان ڇا جاهل،
 کين دکايل بهتر آهه؟

* * * * *

پر ندي شمع مٿان ڪيئن پوپٽ مڙي اچن ٿا،
 هڪهڪڙي شوق سان هي ڪيئن ڀرت مان ڀڄن ٿا،
 شادي عشاق پنهنجي ڇا پيار مان رڃن ٿا،
 جلندي مٺي جواني سي ڏاج هر ڏين ٿا.
 مرندي مراد ڌاري پوپٽ ٿي اچان مار
 يعني ته رڻ شمع ٿي پهر اچي پڇان مار

اُڃلون

دکايل ديس مالا جي اکين جون بي پناهه آنسو،
 کڻي فرياد پنهنجي بي ڪسيءَ جي سڌڪنديون آيون.
 مگر افسوس بد مستيءَ کان سي انگوري هيءَ سمجهي،
 ڪيون خالي ٿو پي پيالين جي رت جون چاڪنديون آيون!

* * * * *

زندگي هرڪا نه آهي زندگي،
زندگيءَ کي خود ٿي ٺاهي زندگي.

زندگي آهي نه ٽيسين زندگي،
زندگيءَ جنهن ۾ نه جيسين زندگي.

اوهانجي گهر ۾ ته بجايءَ جو چهچتو ليڪن،
ڏٺو به ڪين پري ٿو غريب خاني ۾.
رڳو نه آهه هتي گاسليٽ جي تنگي،
ڏکي هر شيءِ ٿي هلي جنگ جي زماني ۾.

سخت آفت ۾ رهي جنهن مرد جو سالم دماغ،
ٿو هزارن قوم وارن جو بڻي چشم و چراغ.

تون جڏهن چاهين ڳنڍڻ ٿو دوستي،
مان تڏهن توسان ڪندس ڪيڏن دشمني.

عورت ۽ پيو راز ڳالهه هڙيوئي هڪڙي
هوءَ پي اڄم ساز آهي پي اڄم ساز
ٻنهي جو آواز، ٻڌي دڪايل دل رڳو

يـرودا پر آيتا ۽ آشور ۾ مات آهـ،
 شرف حاصل هند کي ٿيو، خاص مائي باب ۾.
 جي پلي آئينءِ اي مائا! سنڌ جو سمنان ٿيو،
 هند آهي اڄ دکايل! درد واريءَ داب ۾.

ڊاڪٽر چوٿرام

(لاڙڪاڻي ۾ قومي ڪانفرنس جي صدارت وقت ٻايل)
 مرحبا صاحب صدر دل شاهه دولت مرحبا،
 ٿي غريبن جي مٿان تنهنجي عنايت مرحبا.
 وقت مشڪل ۾ ڪٿي تون سنڌ ساريءَ جي مدد،
 ملڪ لاءِ مشڪل ڪٿا صاحب سخاوت مرحبا.
 قوم سان تون فرض پاڙيو قرض ڪيو قومي ادا،
 قوم جا سورهيه سچا صاحب صداقت مرحبا.
 ملڪ جي خاطر ڏني تون تندرستي پيٽ ۾،
 ديس سڀوا ۾ ڏني تون دل جي راحت مرحبا.
 جوان جسماني منجهان ٿين تون روحاني ڊاڪٽر،
 ٿي مسيحتائي کان تنهنجي آه حيرت مرحبا.

اُمنگ

نڪر ۾ ڪيڪ جي مون روڻي وڃائي پنهنجي،
 پاڇو لوڻي جو پسي، لوڻي وڃائي پنهنجي.
 ڪم نصيبان نه رهيو ڪجهه به ڏکائيل، آخر،
 آسري سوٽ جي لنگوٽي وڃائي پنهنجي.

*

*

*

*

*

جڳين پاڻال کي چيري چڙهي ٿو چوٽ تي پاڻي،
 جڳين شڌ دل مان نڪري ٿي اموڪ ڀریم جي واڻي.
 پوتر آتمائن جي زبان ۾ ڇا نه رس آهي،
 ڇڏن ڌوئي گهڙي ۾، جي چڙهيل دل تي ڪاڪس آهي.
 سچن پُرسن جي صحبت ۾ ملي ٿي منش کي هڪٿي.
 گروءَ جي مهربانيءَ سان جڳياسو ٿو سڪي جڳتي،
 جڳين موسم بهاريءَ ۾ لڪي گل جي نٿي لالي،
 تڳين گردش ۾ رهندي ڪيئن اُمنگن کان ڪا دل خالي.

*

*

*

*

*

غرق آهي ڇيز هرڪا ڀریم ساگر جي اندر
 ڀریم روپي آگ ڀرندڙ آهه گهر گهر جي اندر
 ڀریم جي مرلي وڃي دن رات جهنگ جهر جي اندر
 ڀریم جي ليلا ٿي جاري آهه در در جي اندر

سمجهو نه ولنڱڊن جي، سندس خير نه ٿيندو،
انگنڊ کي ڌڻي ڄاڻي ڪٿي ڪوهه ۾ نيندو.
ڀارت مان هينئر ڪڇ به فرنگي نه وٺيندو،
آئون جي مٿان آئون ڊڪايل ڀيو ڀريندو،
سمجهي نه آ افسوس جنهن ڀاڙو جي صداقت.

جواهر لعل نهرو

ڀرن ٽنهنجو ڪريان هي صرف سربس قوم خدمت ۾،
نه گهارڻ ٿو سڪي ڄاتو، ڏسي پائن کي غربت ۾.
ڊچڻ ڊيڇو رکي پاسي، بٽائين شير جوانن کي،
ٽڪيو تنڪي رکي، آڻڻ گهرين عبرت عمارت ۾،
جواهر لعل سيني مان ڪڍين سهڻين صلاحتن جا،
وجهي ٻل نرپلن اندر، گڏي قوت ڪرامت ۾!
اچي هرگز سگهي ٿو شير جي اوڏو نه ڪانڌرڙا،
هٽائي هيٺا مان ٿو ٻڌين تون جوان جرات ۾.
رهين رهبر هميشه، ٿي جوانن جي جڻي جو تون،
لڳائڻ زور زر چاهين ڀڳل ڀارت جي مرمت ۾.

جي هلچل

قدرت ڪئي توتي ننڍي کان ذات لاثاني،
بي بها طبيعت. مايءِ قدرت کان عادت ۾.
لو ٿو وڃي واڃو. سنڌءِ نالي ۽ چالي جو،
بيان ڪي به همت سان وڌو ٿو ويو حسرت ۾.
هائي ڏيس پائيندو سنڌءِ آزاد خياليءَ کان،
ري ٿيندو، ڏڪايل! ڏيس اڳوڻي پنهنجي عظمت ۾.
نوٽ:- هن شعر جي هر هڪ ست جو پهريون اکر
پاڻ ۾ گڏي اڙهيو ته سچو نالو ٿيندو، پندت جواهر لعل نهرو.

ميران ٻائي (مس سليلد)

(جڏهن سنڌ ۾ ۱۵ ڏينهن جي دؤري تي آئي هئي)
ميل آهي ٻن رنگن جو گوهر ناياب ۾،
مغربي ٿيو آب ۾ ۽ مشرقي ٿيو تاب ۾.
گوري گوپي ميران ٻائي آهي، جا هئي مس سليلد،
مشرقي چانڊاڻ آئي مغربي مهتاب ۾.
آشرم جو چند پندرهن روز ڇهڪڻ آيو،
سنڌ اڄ آهي سهائي پڪش جي پرتاب ۾.
جورو کادي جان تي ۽ دؤرو کادي خون ۾.
جا ٻندي ٿيو جاپ کادي کاپ کادي خواب ۾.

انگريز جي عقل تي حيات دنيا ٿي ڪائي،
 اُلتو ٿو پهري واري کي چور ڏس، دٻائي!
 جنهن جي مٿان پوي ٿو دنيا ۾ لعنائو،
 سنسار ۾ سو سياڻو صاحب عقل سڏائي!
 افسوس اي دکايل! آڪڙ ۾ ٿونڊ ڀرجي،
 ٻاپوءَ جي مهرباني سرڪار ٿي پلائي.

۲

فتويٰ جا ڏئي ٿو ڇڏي گانڌيءَ جي بنسبت،
 ٽنهنجي نه اسانکي آ ذرو ڪا به ضرورت،
 آهيون اسين دل جان سان گانڌيءَ جا پُڄاري،
 تقرير اتر ڪين ڪندي تنهنجي ڪا ڀنڀت،
 انصاف اوهانجا به وڃائڻ کان مٿي ٿيا،
 واه، هار سان پيڻيو ٿا هي ٻاپوءَ جي سخاوت.

۳

آئي نه عمل ۾ گر قيدين جي رهائي،
 گونجي اٿي آڪاس ۾ النڀي جي سدالي،
 جي ڪين گورهيمنت سڌي پير تي آئي،
 بس بعد ڇهين هفتي شروع آهه لسڙائي،
 لڙنداسين اسين، جيسين رها ٿيندو نه ڀارت.

۴

هٿيار اڃا جنگ جا تيسين نه چوڙبا،
 جيسين نه صلاح جا ڪي پڪا شرط جوڙبا،
 خيما ستياگرهه جا نئين سر ٿي ڪوڙبا،
 خود ختم ٿيون پر ماڪ سان ناتا نه ٽوڙبا،
 هارڻ کان دڪايل ڪي پسند آهن شهادت.

۵

گانڌيءَ جو ستيا رويي سپر مور نه ڪٽبو،
 هي تيج اهنسا جو ڪڏهن گهٽجي نه گهٽبو.
 سومان تان مدتي ڪري سر ساهه ڪي سٽبو،
 ليڪن نه سمرو پوم مان هڪ پير به هٽبو.
 هوڻي ڇڏي ميدان تنهن موڏيءَ تي ملامت.

۶

يا ماڪ ڪي آزاد ڪبو يا مٿي مڙبو،
 ليڪن ٿي نه پيڻ پيٽ قدم پوئتي پرڻو.
 خوش ٿي هي جگر جان جلادن اڳيان ڌڙبو،
 پرهار هجي جيل مان گهر ڪين ڪي وڙبو.
 ڀارت ۾ ڏبو رهڻ نه هي راج سلامت.

جنتا جو گانو

نيشان لاءِ ظالم! سينا سڌا ڪنداسين،
 آئين سان اي ستمگر! معشر ٻيا ڪنداسين.
 تيغ ستم علي ٿي هر روز تيز تنهنجي،
 هن حال ۾ اي قاتل! ڪيسين وفا ڪنداسين.
 روئي نه آءُ ميسرپوري جي پيٽ خاطر،
 خالي اي خانصاحب! عزت کي ڇا ڪنداسين.
 ٿيندي شهيد نڪتي جيڪس صدا اندر مان،
 آزاد ٿئي وطن شل، اهڙي دعا ڪنداسين.
 ڏيندا ڪڍي دڪايل! پنهنجا ٻچا خوشيءَ سان،
 سر مادرِ وطن تان پنهنجو فدا ڪنداسين.

پهرئين راڻوڊ ٽيبل ڪانفرنس کان پوءِ

(۱۹۳۱)

ڪير نرهن جي نيٽا سان وڃي آخر اعزا ڀرسي،
 سهڻ بيشڪ ڏکي آهي فرنگين جي اها حرڪت.
 ويا پهرئين جي، تن مان ڪي وٺي ويا ڪي رهائي ويا،
 لڙائڻ پاڻ ۾ پائر اصل انگريز جي عادت.

بتي پيرا وڃي انگنڊ لٽائي ڏن غريبن جو،
 مگر هاڻي ڇڏي توکي سڄو ٿيو ڪافارو رخصت.
 اڏائڻ هڪ جي پئسي ۾ تو جو ڄڻ فخر ٿئي ورتو،
 شرم ۽ رنج جو باعث ٿي ليڪن قوم جي خدمت.
 اُڙي! جنهن جي پلي خاطر ڪيو توناس گهر پنهنجو،
 اُنهيءَ ڦاٽل پلا تنهنجو ڪيو ڪهڙو قدر قيمت؟
 نرادر جي گهري نوڪر اوهان ۾ شال آڻيندي،
 وصيعت ۾ مليو وڌڻ کان جو سومان ۽ غيرت.
 دڪايل دل ۾ ڪن جي رهجي ويو ارمان لڏن جو،
 پڇاڙيءَ ۾ نه ساڻن ڪا وفاداري ڪئي قسمت.

لارڊ ولنڊن

۱۹۳۲

ظاهر ڪندي ولنڊن ڦوليو ٿئي سمايو،
 ڪيئن ڪانگريس آخر گردن اچي جهڪايو.
 تيسين ڇڏيان نه تنهنجو هڪڙو به آءُ، ساڻي،
 تالو ستياگرهه ڪي جيسين نه تو لڳايو.
 قانون اي دڪايل! منسوخ ڪين ٿيندا،
 گانڌيءَ ڪي لاٽ کان اڄ اهڙو جواب آيو.

رَتَ جو درياھ وھندو، ڀارت لتاڙي لھندو،
 سرھم سلطنت جو سھندو ڪيئن ھي ستون بحر ۾؟
 شھشير ساڻ قاتل ڀل ڪر ھزار گھائل،
 سينَ جي ڀر دڪايل ايندي نہ ڍال ڍر ۾.

قوهي پروانو

رھي ٿا وڃن دل ۾ ارمان چنڊ،
 ڇڏيا ڇو ھي قاتل گريبان چنڊ.
 ترارين جي تيزي ۽ ٽو ويو ھاڀو؟
 مرڻ لاءِ ماندا اڃا جوان چنڊ.
 لکن نوجوانن ڀريا جيل خوب،
 ڇڏيا کين خالي ڪي زندان چنڊ،
 ڪيا تو لکين خانا برباد ڏس!
 بچيا کين ٽن جا ڪي نشان چنڊ.
 شھ ڪل تي ڪي پڇي ڏير ٿيا،
 پڇڻ لاءِ اڃا ٻيا بہ پروانہ چنڊ.
 دڪايل، ٽڏھن ٿيندو آزاد ديس،
 جڏھن مرڪي ڏيندا پليدان چنڊ.

منحِب وطن!

مرڪندا: منحِب وطن ايندا مـڙي ميدان ٿي،
 ملڪ لاءِ لڙندي مرڻ آ فرض هر انسان تي.
 سؤ اُميدون منهنجون آهن، هند جي سنتان ۾،
 ڪين لائڻ ڪو ٿڪو ڏيندا رشين جي شان تي.
 آدرشن تي توڙ تاءِ شال پختا ٿي رهن،
 مر ٿم لڙندي جا اچي سهندا مصيبت جان تي.
 قرب آزاديءَ جي ٻوٽي کي رسائن اڻڄ ٿي،
 شل شهيدي خون جا قطرا ڪري ويران ٿي.
 اڻڄ پدوي چونه پائيندا مرن جي ملڪ لاءِ،
 آه ٿن لاءِ جاءِ بيشڪ عرش جي اسٿان تي.
 ظالم جي تلوار سامهون سر سدا اوچو رکي،
 مرد پائيندا فتح هن ظالم جي زندان تي.
 ڪونڌرن ۾ شال پيدا قوميت جو پاءُ ٿئي،
 اهنسا جي تيغ سان لڙندي مرن ايمان تي.
 اصل کان آهي دکايل، جي فقط هيءُ آرزو،
 لاش منهنجو شل ڪجي آزاد هندستان تي.

سوراجين جي پڪار

عاجز ٿيندا عاجز ٿيندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا
 باند رڀنڀڄو پڇ لوڏيندا، پڇي ويندا پڇي ويندا
 هندستاني لاهي پاڻي، ڏيندا راڄ سندن هي ڏاهي
 پيرين پوندا پاڻي ڏيندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا
 بيشڪار وارو بر گولو، وڃندو گورن جي گهر رولو
 لنگشائر کي لوڏا ايندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا
 هندستان مان هڃي ويندا، ٻارئين پڇڻين پڇي ويندا
 ساڻي وڃي گهر پڻيندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا
 ڦاٽي وات وزيرن پوندا، لنڊن وارا پاڻ پڻيندا
 روئي روئي رڇ ڀريندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا
 باروت خانا ويڙهي ويندا، لشڪر ٻنڀڻجا ويڙهي ويندا
 لپڀو پاڻي لنڊن ويندا، آخر ڏيندا آڻ مڃيندا

عهد

ملڪ مادر سان وفا آزاديءَ جي پيار کي،
 ڏوهه جي آندو دفعي هر آسمان سرڪار کي.
 قيد، پيرين يا چڪيءَ مڃ جو نه هونڪي خيال آه،
 ڀل هڏن منهنجن ٿي ظالم! تيز ڪر تلوار کي.

هي هلاچل

جي ڪشتن مان ايندي خود بخود آزاد ٿي،
 ڪندا هي ڪشت آسان منزل دشوار ڪي.
 هم آزاديءَ جي ديواني لاءِ مشڪل بات ڪا،
 فوق آزادي دڪايل حل ڪندو هر ڪار ڪي.

قومي سپاهيءَ جو اقرار

هايو هزار پيڙا سندو ٻڌي سو ۱۰ ۾،
 ويهڻ اسانڪي واجب گهونگهٽ ڏي ڪي نه گهر ۾.
 آهيون آهنساوادي ستيا گهر جا عادي،
 ٿيو اڻڻ آ آزادي لوڏن پري لهر ۾.
 سختي ۽ سور سهڻو قابو قدم تي رهڻو،
 موٽڻ اسانڪي مهڻو سوراڄ جي سفر ۾.
 ڀارت جا فرد آهيون ميدان جا مرد آهيون،
 تصوير درد آهيون ڪافي نيٺ صبر ۾.
 قاتل تون وار ڪر پل هڪ چا هزار ڪر پل،
 گولين جي مار ڪر پل تيزي اچي تير ۾.

مردن آڏو اٽڪ نه ڪائي،
 جهنگ جبل جي ٺاهه ڏکيائي.
 گل ڦل ڄاڻي ڇا، مسافر! هل اڳتي.
 ڪر تون دڪايل همت هادي،
 مقصد تنهنجو هڪ آزادي،
 پنڌ ڪري پچ پار، مسافر هل اڳتي.

گل جي چاهدا

چاهه ناهي شهنشاهي تاج جو سينگار ٿيان،
 ڪنهن سڏا بالا جي سندرگا سندو آڏار ٿيان.
 چاهه ناهي ديوديويءَ جي گلي جو هار ٿيان،
 مات گنگا جي تڪي پرواهه ۾ پروار ٿيان.
 هل، هلي مالهِي! مگر مونکي اُتي ڌر چاهه سان،
 ديش سيوک سرڪنائڻ ٿا وڃن جنهن راهه تان.
 پنڪڙي پيون ۾ هرڪا پيسجي پل خاڪ ٿئي،
 ۽ اڏامي جيئن سڄي سنسار کي خوشبوءِ ڏئي.
 اي دڪايل! جي اسان ۾ ڀاؤ گل جو ٿئي عيان،
 مبتلا پوءِ چو غلاميءَ ۾ رهي ڀارت اڃان.

باندر سڏنا! هو هو .....

هنومان جي آھ چڙھائي،
باندر سڏنا، آئي آئي - هنومان ....
آھنسا جي جنگ ڪنداسين،
انگريزن کي تنگ ڪنداسين.

سوراجين جي سوپ سڏائي.
باندر سڏنا آئي آئي - هنومان ....
ٻارن ۾ پڻ هوش اُٿيو آ،
ماڪ مٺي لاءِ جوش اُٿيو آ.

ڪانگريس جي سڦل ڪمائي.
باندر سڏنا آئي آئي - هنومان ....
گهر گهر تي اڄ ڌڙو آهي،
ڊير لئن گڏ ڪرڻو آهي،

ڪڍو وديشي وستر مائي!
باندر سڏنا آئي آئي - هنومان ....
ڪپڙو ڪڍي نه جيسين ڏيندا،
باندر پيڇو ڪين ڇڏيندا.

پرويسين جي ٺهندي ڪائي.
باندر سڏنا آئي آئي - هنومان ....

ميدانِ عمل

هندو اسي! اُٺَ عمل وارو سڌي ميدان ٿو،
زندگيءَ جي وڻ کي لوڏي دهشتي طوفان ٿو.
نيو شروع سختي جي مڪتب ۾ وطن جو امتحان،
جنهن نتيجي ڏي ڏسي اڄ عام و خاص جهان ٿو.
دش جي آسودگيءَ جو وقت اُٺَ، آهي قريب،
تو کي غفلت ۾ ڏسي هرڪو ڪري ارمان ٿو.
ملڪ مادر ٿي غريبي چيچڙي ۾ پيڙجي،
تون سڏائين پاڻ کي ليڪن بهادر خان ٿو!
ويرتا راڻي ڇڏي ڇو ساک ٻانهيءَ ڏي پڇين؟
قدر دانيءَ جو وڻ سستو گهرين سامان ٿو.
ملڪي محبت قومي غيرت جي ڪپي ٿي ثابتي،
سرخرو ٿئي سو دکايل، جو ٿئي قربان ٿو.

مسافر! هل اڳتي

موٽي ڪٿ نه ميار مسافر! هل اڳتي.
 همت مور نه هار مسافر! هل اڳتي.
 آئين ڪپڙي منزل جهاڳي،
 روڪيءَ ڪهڙي وهم نپاڳي؟
 پئنتي ڪين نهار، مسافر! هل اڳتي.
 ساڻ سڄو ٿو اڳتي ڪاهي،
 توکي آخر ٿيو ڇا آهي؟
 مقصد ڪين وسار، مسافر! هل اڳتي.
 وجهه مقصد ڏي قدم ڪ-رارو،
 موٽڻ جاڻ نه مصاحبت وارو.
 ناحق ٿيندين خوار، مسافر! هل اڳتي.
 هاندي هاندي جي دم ڏيندين،
 هڪ سرتن ۾ سوهو ٿيندين.
 ساک ڪندءِ سنسار، مسافر! هل اڳتي.
 رسندين پر جي ماڳ مسافر!
 ماڻيندين سک سوس سراسر.
 لهندءِ ٿڪ هزار، مسافر! هل اڳتي.

سڪن جو ڪو سو منهنجي لکيل قسمت ۾ ناهي ڇا؟
سڄي آزادگي مونکي مليل قدرت کان ناهي ڇا؟

۴

منهنجي سنتان پنهنجو پاڻ کي خود آه، پيڙايو،
غلاميءَ جو پٽر پنهنجي مٿان تن پاڻ ڪيرايو،
غلاميءَ جي دڪايل! بند ۾ ٽن پاڻ ڦاسايو،
غلاميءَ ۾ گذاريندي شرم ٽن کي نه ڪو آيو!
نه قسمت تي رکڻ گهرجي، ڪپي اڇ ٿي اورچائي،
دنيا ۾ ڪين بزدل آ ڪڏهن آزادگي پائي.

رهڻ ڏيو

دام ۾ مياڊ جي منهنجو گريبان رهڻ ڏيو،
منهنجي سرتي رنج و غم جو سخت طوفان رهڻ ڏيو،
ديس شيوا جيڪڏهن اڇ ڪلهه گناهه آهي عظيم،
شوق سان زنجير منهنجي لاءِ زندان رهڻ ڏيو،
سيڪڙين ارمان منهنجي لاءِ هزارين حسرتون،
عشق ۾ آزادگيءَ جي سور سامان رهڻ ڏيو،
آزادگيءَ ۾ ڀل سوين سختيون اچن،
ڪن فرهاد، مجنون لاءِ پيaban رهڻ ڏيو.

ري، بيقراري، آهه زاري پيل هجي،
 هجي آنس لاءِ آزاديءَ جو دامن رهڻ ڏيو.
 رحم! آزاديءَ تاران دکايل، جي صدا
 هجي هر هڪ تار ۾ هڪ تير پنهنان رهڻ ڏيو.

اي فرنگي

مغرور ٿي نه لشڪر و تير و تفنگ تي،
 آهي زمانو کين سدا هڪ رنگ تي.
 موقعو هائو جي ملڪ کي گردش ايام جو،
 پٿرن تان پاڻهي کڻجي پوندو پلنگ تي.
 گرداب انقلاب جو يا دؤر چرخ جو،
 موقوف صلاح تي نه آ موقوف جنگ تي.
 هر شيءِ کي لوڙهي ٽوڇڙي درياھ انقلاب،
 جنهن جو هدار ٿو رهي دل جي اُمنگ تي.
 اڄ انقلاب ۾ آ دکايل! فڪر، مگر،
 غالب ڪڏهن هوندي جو ڏاکو فرنگ تي.

ننڍپڻ جو آهه ٻينگهو، جوانيءَ جو باغ ڀارت،
پوڙهپ جو آسرو ۽ روشن چراغ ڀارت.
جنهن ۾ ڀلو آ تنهنجو، نهن ۾ سندن ڀلائي،
تنهنجي ڀڳوان سان مون ڀارت! لڳن لڳائي.

۷

ٻانهن ۾ بل ٻڌي ڏي، او لازوال ماڻا!
سڀني ۾ شير جي دل، جاه و جلال ماڻا!
شڪتي قوت جو جنني! اڻ گت پندار آهين،
ڀڳتي ڀريل دلين جو جنسي قرار آهين.
پنهنجي ٻچي جو ماڻا! ڪانٽرپٽو هري ڏس،
دل ۾، جڳت ڀواني! بس وڃو-رُس ڀري ڏس!
مرندي به اي دکايل! شل دل هر ڌيان ڌاريان،
ڀارت ڀواني ڪنهنجو منتر منو اُچارين.

نوٽ:- ۱۹۶۲ع جي ستياگره واري زماني ۾ حيدرآباد
سينٽرل جيل ۾ هرس، هي مڃون شعر اُٺي ٿي لکيو هيم.
رچاءُ، سرامي وويڪانندجي هڪ انگريزي ڪوٽا جي آڌار
ٿي ڪئي ويئي آهي.

پڪار

سڀيت ڀاڳه منهنجي سان لڳائي ڪا لڙائي آهي،
 ۱. ٻڌجي سندم سرتي سا بيدرديءَ سان آئي آهي،
 غريبي ساري دنيا جي منهنجي گهر ۾ سمائي آهي،
 هيءَ آهي آيدا تنهنجي، يا ڪرمن جي ڪچائي آهي؟
 نيل سنتان اڄ منهنجو، رڪي ٽڪري لاءِ روئي ٿو،
 اُٿل سان نيٺ نيڙاٿا، نچوئي ٿو نچوئي ٿو!

۲

تون ڄاڻين ٿو ته هڪ سر جي سراسر ڇا ڪمائي آهي،
 ڏهاڙي ڏيڍ آڻو ڪن، عجب جهڙي سڃاڻي آهي!
 هزارين در بدر بچڙا، مٿي تي چارپائي آهي
 گذاري گاهه تي اڄ تن ڏکي ويلا ٽپائي آهي
 قلعي ڀارت کي بس چؤڌر غريبيءَ جوئي گهڀرو آهي
 منهنجي قسم ۾ اي داتا! انڌيرو آ انڌيرو آهي

۳

د يا تنهنجي، ڀٽا! منهنجي غريبيءَ کي مٽائيند
 ٻڙي پارس سموري لوهه کي سونو بڻائيند
 د يا تنهنجي، منهنجي سنتان جو ڏکڻو گهٽائيند
 وري ڀڳون! جڳائيندي جڳائيندي

۶

ننڍ پڻ جو آھ ٻينگهو، جوانيءَ جو باغ ڀارت،
 پوڙھپ جو آسرو ۽ روشن چراغ ڀارت.
 جنهن ۾ ڀلو آ تنهنجو، تنهن ۾ سندن ڀلائي،
 تنهنجي ڀڳوان سان مون ڀارت! لڳن لڳائي.

۷

ٻانهن ۾ ٻل ٻڌي ڏي، او لازوال ماما!
 سڀني ۾ شير جي دل، جاه و جلال ماما!
 شڪتي قوت جو جنني! اڻ گت پندار آهين،
 ڀڳتي ڀريل دلين جو جنسي قرار آهين.
 پنهنجي ٻچي جو ماما! ڪانٽريٽو هري ڏس،
 دل ۾، جڳت ڀواني! بس ويرو-رَس ڀري ڏس!
 هرندي به اي دکايل! شل دل هرديان ڌاريان،
 ڀارت ڀواني تنهنجو منتر منو اُڇاريان.

نوٽ:- ۱۹۶۲ع تي ستياگره واري زماني ۾ حيدرآباد
 سينٽرل جبل ۾ هوس، هي مٿيون شعر اُٿي ٿي لکيو هيم.
 رڃنا، سوامي رويڪانديجي هڪ انگريزي ڪوٽا جي آڌار
 تي ڪئي ويئي آهي.

پڪار

بيٺ پاڳم منهنجي سان لڳائي ڪا لڙائي آه،
 بڻجي سندن سرتي سا بيدريءَ سان آئي آه،
 ربي ساري دنيا جي منهنجي گهر ۾ سمائي آه،
 ڪي آهي آيدا تنهنجي، يا ڪون جي ڪچائي آه؟
 پل سندن اڄ منهنجو، رڪي ٽڪري لاءِ روئي ٿو،
 اٿس سان نيٺ نيراڻا، نچوئي ٿو نچوئي ٿو!

۲

تون جاڻين ٿو ته هڪ سر جي سراسر ڇا ڪمائي آه،
 ٽهاڙي ڏيڍ آنو کن، عجب جهڙي سڃائي آه!
 هزارين در بدر بچڙا، مٽي تي چارپائي آه،
 گذاري گاهه تي اڄ تن ڏکي ويلا ٽپائي آه!
 قاضي ڀارت کي بس چوڌر غريبيءَ جوئي گهڀرو آه،
 منهنجي قسمت ۾ اي داتا! انڌيرو آ انڌيرو آه.

۳

دنيا تنهنجي، پتا! منهنجي غريبيءَ کي مٽائيند،
 بڻي پارس سموري لوهه کي سونو بڻائيند،
 دنيا تنهنجي، منهنجي سندن جو ڏکڻو گهٽائيند،
 سٽل ڀارت، وري ڀڳون! جڳائيندي جڳائيند.

ٽي اُڏي چؤڌر هوا ۾، غافلوا ڄاڄي ڏسو،
 آسمان سان سر جهڻي يونان وارا ويا مٽي.
 چو ٿا غيرت جي عمارت کي ڏٺالين سان چٽيو،
 چو ٿا سان چپيائڻجي سومان وارا ويا مٽي.
 اِيءَ دڪايل! پاڻ تي افسوس ڪرڻو آ ضرور،
 جوش سان لڙندي ڌرم ايمان وارا ويا مٽي!

جاڳه پارت

پارت! مٿان پُلائين، وڃن جا ڪارناما،
 ارجن ۽ پير جهڙا، ڪرشن ڀڳت سڏاما.
 سيتا، ستي، ڏمٽي، انسويا، درگا پارڀون،
 ڪهڙيون نه تو نڀايون، ماڻا مهان نارڀون.
 ٽپسي ڀڳوان تنهنجو، ڪيلاس جنهن جو ملدر،
 اُما-پتي، او پارت! ديڙن جو ديڙو شڪر.

۲

پارت! مٿان پُلائين ريت و رسم انادي،
 عشرت جي لاءِ ناهي پوتر سنڀڙڻ شادي.
 شخصي خوشيءَ جي خاطر، پلجي مٿان اڏائين،
 سڦلي اُها، جا دولت اڀڪار ۾ لڳائين.

جي هلچل

م نه ڄاڻ، آخر چين-پنگر هي زمانو،
نيسار کي ڏي سونپي، جيتوڻي جو خود خزانو.
رکي نه پنهنجي جيتوڻي تي ڪوبه حق اي ڀارت!
ساڻا جي آهه پيٽا، شاهد فلڪ، اي ڀارت!

۳

سڀني ۾ تار دل ۽ دل ۾ هزار همت،
لرزش جيگر ۾ جاڳي، جبري جوار همت.
تنهنجو فخر کان گردن اونچو رهي سدائين،
سنتان سورهن جي ڀارت سپوت آهين!

۴

دنيا ۾ روز روشن پرستو هڪان منهنجو،
چؤ! فخرسان ”مان هندي، هندوستان منهنجو.“
مونکي هزار پنهنجي قسمت تي ناز آهي،
ڀارت جو خون آهيان، دل سرفراز آهي.
ودوان، بي عامر، پيل ڪمزور يا بهادر،
هندي سپوت هرڪو منهنجو سڳو برادر.

۵

ليڙون پاي لڱن تي ڀارت جا لعل پائين،
خاني بدوش تي پل جهنگل وڃي وسائين.
ليڪن تون پاڻ تونگر، مسڪين جو سدائين!
برههڻ، آڇوت کي پڻ خوش ٿي گاي لڳائين.

ٿيا ڪٽڪ زالن جا گڏ، در تي ڀرودا جيل جي،
 تلڪ سوراجي هٿن ۾ دل ۾ گانڌيءَ جي سنڀار.
 تنهنجي دردن ۾ دکايل! ٿي لذت پيدا عجيب،
 تنهنجي سورن جي اندر سوراج جي آهي ستار.

پرڻگيا

سختيون نه سهنداسون ڪڇڻ بنا،
 ڪڇ ورنديءَ کين، ڪرڻ بنا.
 شير بهادر، رهو تيار،
 ڪرم زمانو ٿيو نروار.
 ڪرڙيءَ ڪالي آزاديءَ جي گهري پيالي ٿي ٺمار،
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....
 ملڪ جي خاطر هر قرباني،
 آهه مناسب ۽ درڪار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....
 بي ڌڙڪيءَ سان چاٽيون کوليو!
 توب اچي ٿوڙي تلوار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....

جيل اُماڻن ٿاسي چاڙهن،
 يا لوڙهين جا ڪن وسڪار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....
 ستر ڪروڙ پڇائين آڏو،
 ست جھلندي چا سرڪار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....
 آھم ستيا جي سوپ سواس،
 آتم پل جي جيءَ جڙڪار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....
 جاڳ ڊڪايل! جاڳڻ گهرجي،
 ڇڏ غفلت ۽ ٿي هوشيار.
 شير بهادر رهو تيار - سهنداسون .....

سچ پچ مٿي ويا؟

ٿي فغان هرسو ته هندستان وارا ويا مٿي،
 شان بڻجي غير جو، خود شان وارا ويا مٿي!
 ڊونڊيو نيشن تنجا پنهنجي مڪان جي قريب،
 ينهن ٻن جي ڳالهه آ بلقان وارا ويا مٿي!

ٻنهن جون سي رڻون رهڻي ٻر باد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين،

دنيا جي اکين ۾ اڃا 'وجهن' ڏوڙ ٿو چاهين،
گاهي ٿيون ٿو ٺاهين!

سارو هي سٿيل سلسلو افراد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

جنهن لاءِ تون حيران، سو لشڪر ۽ رڙانو،
ڇڏي ٿي روانو.

هڪدم نه سندن هند ۾ بنياد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

جن قوم فروشن تي سڄو آه، تو پاڙيو،
ڪاپار تي چاڙهيو.

تن جون به دليون درد ۾ ناشاد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

نئين آه، دنيا لاءِ آهڻا جي لڙائي،
گنديءَ جا لڳائي.

تنهن سان ئي دڪي ديس سندو داد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

جا آگ اُٿي آھم دکايل! نہ اُجهامي،
 هرگز نہ وسامي.
 ان آگ سان آزاد گي ارشاد ڪنداسين،
 آزاد ڪنداسين.

هندستاني نہ هٿ!

هٿ هندستاني نہ تون باقي قدم آهن بہ چار،
 جي هٿن ھاڻي تہ پڇتائيندين پيو ساري ڄمار.
 ڏس تہ ڪيڏو پنڌ هنيون تو منزل مقصود تي،
 جيل ۾ آهن وڃي سوڙها ٿيا پياسي هزار!
 چوٽ تي بهڄي ڪرڻ معنيٰ پيانڪ هٿ آهن،
 ضرب زهريءَ ساڻ پڇڻو آهن پنهنجو ڪند ڪپار.
 دُودِ دانن جو وڃي آهي ستارن تي رسيو،
 تنهنجي آڻن جو چڙهيل آڪاس ۾ آهي غبار.
 تنهنجي ماتم تي متو ماتم دنيا جي اندر،
 چارسو ماتم ڀرسيءَ جي پٽي آهي پڇار.
 بهشڪاري باهه تنهنجي پڙڪندي مغرب رسي
 جنهن ولات ۾ ڪيا ڪيئي لکين بي روزگار

آزاد ڪنداسين

(۱۹۳۲)

مړنداسين مگر ملڪ کي آباد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.
ڀارت کي نئين زندگي امداد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.
مئلزار وطن لاءِ ڏئي ڀاڻ هڏن جو،
۽ خون بدن جو.
سرسبز چمن هند جو شمشاد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.
برگولا هوا مان جي جهازن تان هلايو،
بارود وسايو.

سينن کي ستمگو! اسين فولاد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

ڀارت جا ڀڳل ڀونگڙا ويران ڪرايو،
گهر گهر کي لٽايو.

جي فرش ويو گهر عرش تي ايجاد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

قانون قهر سان جي ڪيو بند زباني،
تي ظلم جا باني.

چيري هي گلو، چيٽ سان فرياد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

ورثي ۾ ڇڏينداسين نه پوين لاءِ غلامي،
هي مرض مداهي.

هن ڪوڙهه ۾ ڪمزور نه اولاد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

مستن جان محبت مان مٺي مٺهن سان مر ڪندي،
سوريءَ تي لڙ ڪندي.

ڀارت جي ستنترتا اسين ياد ڪنداسين،
آزاد ڪنداسين.

بهتان بچاڻ جو تو، بوتو جو بڻايو،
۽ سانگ ستايو.

سروچني ننگڊو ۽ مهاديو ديسائي به ساڳئي
روانا ٿيا.

انهيءَ وچ ۾ انگريز سرڪار لارڊ ارون کي
گهراڻي ورتو ۽ سندس جاءِ تي لارڊ ولنگڊن
هندستان جو وائسراءِ بڻائي موڪلي ڇڏيو. هن
سان ملڪ ۾ دٻاءُ شروع ڪري ڇڏيو. اُتر ڀرديش
بنگال توڙي سرحدي ڀرڳڻي ۾ جيڪي ڪسان وغير
جون هلچلون هلي رهيون هيون، انهن کي نگهوسار
ڪرڻ لاءِ خاص آرڊيننس جاري ڪري، اڳواڻن جون
گرفتاريون ڪيون ويئون. ڌاريءَ سرڪار جي هن
قسم جي قدامت پندت نهرو توڙي ٻين نيٽائڻن کي
سخت ٻي آرام بڻايو. سرحد ۾ خان بادشاهه توڙي
خانصاحب کي گرفتار ڪيو ويو ۽ اُتر ڀرديش ۾ بمبئي
نڌيڙي سيشن ٽي ٽرين بهاري گرفتار ڪيو ويو. ڪئي
تڃي/ٽه ائين آزاديءَ جي لڙائي جو ٿيون دؤر شروع
ٿيو. بمبئيءَ ۾ مهاڻا گانڌي ۽ ورڪنگ ڪاميٽي
ميمبرن کي جنوريءَ جي پهرئين هفتي ۾ گرفتار
ڪي، ڪنهن نامعلوم هنڌ ڏانهن نيو ويو. سنڌ

روڊر سڏناني شري جيرا مڊاس دولت رام به انهيءَ
 ل ورڪنگ ڪاميٽيءَ جي ٻين ميمبرن سان گڏ
 هليو ويو. انهيءَ کانپوءِ ته سڄي ماڪ ۾ مکيه ڪم
 ڪندڙن جون عام گرفتاريون شروع ٿي ويئون. سنڌ
 ر به سوين ڪم ڪندڙ ۸ جنوريءَ ڌاري گرفتار ڪري
 جدا جدا جيلن ۾ نظر بند ڪيا ويا. لارڊ ولنگڊن انگلند
 منجهان اصل فيصلو ڪري آيو هو ته، وڃڻ شرط انهن
 ڪانگريسين کي ڏينهن جا تارا وڃي ڏيکاريندس.
 اهو وقت ڪانگريسين لاءِ به هڪ وڏي امتحان جو
 وقت هو. ڪيڏيون نه وڏيون وڏيون سزائون انهيءَ
 وقت مائون ڪم ڪندڙن کي. هن عرصي ۾ جيل ۾
 ئي گهڻو ٽٽو لڪڻ جو وقت هليو. هن پرڪوڻ
 ۾ گهڻن ئي قسمن جا عيت ڏنا ويا آهن. هريجن
 هاڇل به هن عرصي ۾ شروع ٿي. گانڌيجيءَ جيڪو
 جيل ۾ پراڻ ٿيا ڳه ورت رکيو تنهن دٻايل ۽ هيسايل ملڪ
 ۾ ڇڻ نئين جان وجهي ڇڏي. اچو ته هڪ ڀيرو وري
 اڳيون يادگيريون تازيون ڪريون.

قومي للڪا

اي پتت پاون! پتت تاري اچي ڪر ڪو اُٿار،
 سپر مان ٻيڙو اچون جو ڪڍي، لائچ ڪنار.
 اچ اچون ڪي ڏسي ٿي بد نگاهن سان سماج،
 ويا ڦري هندن جي هن رخ کان سندن رسمون رواج.
 سڌ اچون جو سٺي، اچ پئون ڀارت تي وري،
 جوت جا ڳائيندي موهن! تنهنجي پوري بانسري!

گائڊي - ارون پئڪٽ کان پوءِ ۱۹۳۰ واري
تيا گرهه هاجل مارچ ۱۹۳۱ع ۾ ختم ٿي. سڀ
اجنيتي قيدي آزاد ڪيا ويا. انهيءَ کانپوءِ سڄي
ملڪ ۾ هڪ قسم جي آشا جاڳي ته هاڻي ڀارت جي
آزاديءَ بابت ڪجهه مڙيوئي ٿيندو.
انگريز سرڪار لنڊن ۾ بي سولميز ڪانفرنس
ڪونائڻ جي پڌرائي ڪئي ۽ ڪانگريس سان انهيءَ
باري ۾ ڳالهين شروع ٿيون. لارڊ ارون ٽوڙي ٻين
ملڪي مدبرن جي ڪوشش نيٺ هڻي هنڌ ڪيو ۽
ڪانگريس جي پاران آخر مهاتما گائڊي سولميز ڪانفرنس
۾ شامل ٿيڻ لاءِ سملي کان خاص ترين ۾ بمبئيءَ پهتو،
جتان آگسٽ جي پڇاڙيءَ ۾ لنڊن روانو ٿي ويو.

هریجن جاڳہ

تنهنجي جڳه جڳڪار هريجن ڀارت ۾ :
ڀارت ۾ ڀارت ۾ - تنهنجي جڳه .....
رام گلي سان توکي لائو،
گوتم توسان جوڙيو نائو.
تياڳي راڄ اڌڪار - هريجن ڀارت ۾ .....
وقت پڇاڻا نانڪ آيو،
جنهن ايڪي جو ناد وڃايو.
ڳايو ست ڪرتار - هريجن ڀارت ۾ .....
سواهي ديانند پاڻ پتوڙيو،
نيهن ۾ اهو نيم به جوڙيو.
آوشڪ دلست اڌار - هريجن ڀارت ۾ .....
ڪيڏو گانڌي ڪشت اُٺايو،
آخر پونا پٺڪت بڻايو.
ثاب پيو ويچار - هريجن ڀارت ۾ .....
ڀارت جو سردار پيارو،
تنهنجو بڻجي پيو رڪارو.
هرڻ گهڙي لاءِ تيار - هريجن ڀارت ۾ .....
ايڪيه ڏينهن اُپواس رکيائين،
ڪڏهن نه ڀلجي اُن چڪيائين.
ڪيڏو وڏو اُپڪار! هريجن ڀارت ۾ .....

تنهنجي لڄا ڇا ڇا نه ڪيائين،
 جيل منجهان اخبار ڪڍيائين.
 پ ٽپ تي پرچار - هريجن ڀارت ۾.....
 مندر مڙهيون خوب ڪلن ٿا،
 هندو - هريجن رلن ملن ٿا.
 پار پڻي هند ڪار - هريجن ڀارت ۾.....
 ديس دڪايل جاگيو آهي،
 هٿ ڌرم کي تياگيو آهي.
 جوڙي رام سان پيار - هريجن ڀارت ۾.....

اڄ نيچ نه ڪٿي

اڄ جو ۽ نيچ جو ٿو وٽ نه جي آ پيد ڪو،
 پو پلا سنتان تنهنجيءَ هي تفاوت ڇو رکيو؟
 ڪهڙا ڪهڙا ظلم آهن اڄ اڇوٽن جي مٿان،
 مهر مندر تي ۽ بندش آه ڪوهن جي مٿان!
 نسل تنهنجي تي ڦري ٿي روز شب تيغ الم،
 چانڊجي ويو اڄ هريجن سرتي ابر رنج وغم.

هريجن

شال هندو قوم جو وارو وري ،
جا اچوئن کي سڏي پنهنجو ڪري .
غرق ٿيو غوراب هندو قوم جو ،
پچ ڪنگا ۾ سندس ٻيڙو ٽري .
جي سندس هڏ ماس ۽ رت مان بڻيا ،
ڪين پنهنجن کي ڪڍي ٻيهر پري .
جنجي گردن تي وهائي اُن چري ،
هاڻي تنهن تي رحم جا هٿڙا ڌري .
جنهن جا کاڌا رام جوڻا پير ٿئي ،
پنهنجو هردو کنهن جي ڀڳتي سان پري .

اچوت اُڌار

اوج نيچ جو ڪر سٽڪار،
 ڌرم اسانجو اچوت اُڌار.
 چوت ڇات جو ٻنڌن توڙيو،
 پڪش ڇڏي ڪجهه پريتي جوڙيو.
 جنهن مان جات جي ٿئي جهڻڪار - ڌرم .....
 اوج نيچ جو پيد نه گهرجي،
 دور دور جو ڪيد نه گهرجي.
 ملڪ ۾ آندو جنهن انڌڪار - ڌرم .....
 جيسين انهن جو داد نه ٿيندو،
 ملڪ منو آزاد نه ٿيندو.
 پارتواسي راهه سنڀار - ڌرم .....
 اُٿو ٽڪاڻا مندر ڪوليو،
 ڀارت ماتا جي جيءَ ٻوليو.
 بند نه گهرجي هري ڏٺار - ڌرم .....
 جڏهن دڪايل! غير ڪڍيوسين،
 چوت ڇات جو ڦير ڪڍيوسين.
 ٿيندو ديس جو پيڙو پار - ڌرم .....

ٻانڌونس ۾ جڏهن گانڌيجيءَ جي ڪور
چيڪ ڏيڻ کانپوءِ به جناب جناح ۽ سندس ساٿين قومه
ايڪتا ڪائونسل ڪرڻ کان نابري واري، تڏهن چالاڪ
انگريز پنهنجو من مانيو آوارڊ پارٽي تي مڙهڻ چاهيو
انهيءَ آوارڊ موجب نه رڳو مسلمانن کي جدا ڪيو ويو
پر ڀنڀري پيل هندن لاءِ به جدا چونڊڪن هيٺ بچاءُ
جو ڍونگ رچايو ويو. گانڌيجي انهيءَ وقت جيل ۾
هو. ليڪن انگريز جي چال هو ڀانڀري ويو ۽ انهيءَ چال
کان ملڪ کي بچائڻ لاءِ هن جيل ۾ مرڻ تائين آپواس
رکيو. نيٺ ملڪ جا وڏا وڏا مديروچر پيا ۽ ڀنڀري پيلن
جي اڳواڻ شري امبيدڪر کي جدا چونڊڪن گهرڻ
کان باز آندو ويو ۽ ائين انگريز جي چال ڇڏي

نکهو بڻایو ویو. چوٽا چوٽ مٿائڻ لاءِ گانڌ ڏيکاري ۽ جیل
 منجهان هریجن اخبار کڍڻ شروع ڪئي. نتيجو
 اهو نڪتو جو ملڪ ۾ چوٽاري پڻ پیل جاتین کي
 آڳیرو ڪرڻ لاءِ هڪ زبردست آندولن جاري ٿيو.
 آچوٽ جاتین لاءِ مندرن جا دروازا کولڻ لڳا ۽ ٻيءَ
 طرح به هندو جاتي ۽ پنهنجن هن وساریل ڀائرن کي
 یاد ڪرڻ جو هر ڪو حیلو هلائي کين مٿي کڻڻ جي
 ڪوشش جاري رکي. هن هیٺ هریجن هاجرا
 ڪجهه گیت ڏجن ٿا.

سپاهيءَ جي دل

ڀلي ڏينم سختيون ستمگر! ڪٿي،
 ڪندو پاڻ سچ جي حمايت ڏئي،
 مصيبت جي سرتي ڪا آئي ٻئي،
 ته چوندس اها ايشور ڪي وٺي،
 مگر خوف، ڌر، جان جي هول کان،
 بهادر نه ٿرندو ڪڏهن قول کان،
 ڊکي ديش ڀومي وسارڻ ڏکي،
 مگر ڪين سختي سهارڻ ڏکي،
 حياتي غلاميءَ ۾ گهارڻ ڏکي،
 وطن تان نه جند جان وارڻ ڏکي،
 ڀلي ملڪ جي مان ڀلي لءِ مران،
 مگر ڪين ڏيئي پئي، گهر وران،
 موڙ جو نه آهي اسانجو اُمنگ،
 آڙي! جيسين موجود گانڌي ملنگ،
 وڃڻ ڪين ڏينداسين ناموس تنگ،
 خوشيءَ سان ڀرينداسين تنهنجو ترنگ،
 ڀڄڻ وڙ نه ڀارت جي اولاد جو،
 جڙيل جنهنجو سڀني آ فولاد جو.

سردار ڀڳت ۽ سندس شهيد ساٿي

سسيون سورهن جون ڀاي ٿوڙ تون،
 ستمگر! هزارين مٿا ٿوڙ تون.
 اچي جو به آڏو، چـرا چوڙ تون،
 دڪايل دليين ۾ خنجر کوڙ تون.
 تون ڪر قتل آڏو، او قاتل فرنگ!
 جڳڻين خاڪ جو ٿڌي ڦري سرخ رنگ!

ڀارت جي ڏکي ڀونءِ ڪنڀي ڦهري ڀڄي، پيارو چهر ڪيئي،
هو سرس وڌو سوز جو آڻار ڀڳت سنگھ،
سردار ڀڳت سنگھ.

ڇاچند جي چوري تي ٿئي لال لڪائي، جيئن ٿاڦي ٿئي آئي،
مهتاب به ماتم سان ڪيو ڌار ڀڳت سنگھ،
سردار ڀڳت سنگھ.

نعرن جو دڪايل وڳو هرجاءِ نثارو، هو دردي نظارو،
ڳوڙهن جو ڳلن تي ٿيو ڦري هار ڀڳت سنگھ،
سردار ڀڳت سنگھ.

اي آسمان!

وسائيندين اڃا بوسات خوني آسمان ڪيسين،
غلاميءَ ۾ اڙي مڃاڻ! رهندا بي زبان ڪيسين،
لهو قاتل! شهيدن جو اڃا رهندو روان ڪيسين،
بياريءَ کان اڃا معروم رهندو بوستان ڪيسين؟
ڦهري ٽهنجو وسي ڪيسين ڪندو برباد ڀارت کي،
ڀلائي ڪر، ڀلو ٿيندو، نه ڪر ناشاد ڀارت کي.

۲

سائي آتشي شعاع اُجاريو تو چمن منهنجو،
چپائي ماهم آزادي ڪيءَ اوندھ صحن منهنجو،
ذئي واڳون شڪاريءَ ڪي ڪيو بند تو دهن منهنجو،
انهيءَ فتنم انگيزيءَ سان، ڪندين شايد ڪفن منهنجو.
ڏنو ڀارت، جنم اهڙن مها يوڌن سريرن ڪي،
ڀلائيندي نه هيءَ دنيا ڪڏهن جن سورويرن ڪي.

۳

جڏهن شيرن جي ماما جو غضب، قاتل! پيا ٿيندو،
تڏهن رک ياد! هراڻسان ڏندين آڱريون ڏيندو.
جڏهن شينھڻ جو چنبو دشمنن جي جان چيريندو،
تڏهن هي خون آيءَ ظالم! عجب لالچ لائيندو.
جڏهن اڦلاڪ تي طوفان جي تلواري نازل ٿي،
تڏهن ويندا اشاري تي مڙيءَ ڪافور بادل ٿي.

۴

جڏهن ڀارت جي شيرن جي فضا ۾ گرجنا ٿيندي،
مدا جيءَ جيءَ، هزارن حاسدن جي دل ڪنبائيندي،
جڏهن آزاديءَ ديوي وري ڀارت اندر ايندي،
دڪايل، ديس جا ماما مڙيءَ درد مڙيندي،
جوانن ۾ اهو اُتساه ۽ سوداء پيدا ٿي،
فقط آزاديءَ وارو پليرو پڪاء پيدا ٿي.

ڪراچيءَ جي اعتراضن جي ڳاڙھ

ڇاڙھ، سوريءَ تي ستمگر! پر چنبا رت لال سان
ديش ڀڳتن جي پڇاڻي ڪر پيانڪ ڪال سان
ڪر تباهي عام ٿون تيمور ۽ نادر مثال
ڪوس قاتل ڪر پلي، پنهنجي جنگيزي چال سان.
پنهنجي وحشاني حوس ۾ ٿي اندو ڪر قتل عام،
ڏي گڏي جوش جنون ۾ آسمان پاڻال سان.
پنهنجي هڪڙي رت ڦڙي نان، خون جا دريا وهاءِ،
پنهنجي ڪوڏيءَ جي عوض ۾ ڪر قيامت لعل سان.
مُرڪندي منصور جان، سوريءَ تي سرُ ڇاڙهي هندي،
نعمو سوراجي الملحق ماريندا خوش حال سان.
ڀوڳ لائي آگ قرباني سون شيرن سندو،
شعلي زن ٿي پڙڪندي چوهي دکايل! چال سان.

دار پڳت ۽ سندس شهيد ساڻي

شهيد پڳت سنگه

پوريءَ جي چڙهيو سيڄ تي سالار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
ڀارت جو بڻيو لاڏلو دلدار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
هر جاءِ هندستان تي مائام مچايو، ۽ نير وهايو،
هر دل تي چيو مھب هو منار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
لاهور مان پهتو جڏهن دل سوز نياپو، هر جا ٿيو سياپو،
سورھيم هو سچو ديش جو سينگار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
ڀارت جي جوانن جو اهورو روح روان هو، روشن ۽ عيان هو،
هر دل ۾ ڦري گپت ٿو ديدار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
ڦاسي جو سڻي حڪم خوشيءَ ۾ نه سمايو، چٽ بود ۾ آيو،
ٿيو تور ۾ وڌ ويڙ وڦاڌار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.
پويون جو لکيو پيءُ ڏي هن شير چٽو هو، ڪهڙو نه منو،
جنهن ۾ هو چٽيو عشق جو اسرار پڳت سنگه،
سردار پڳت سنگه.

۱۹۳۱ع جو زمانو هو. گانڌي ارون ٺاهه کان پوءِ
 ڪراچيءَ ۾ اڪل پارٽي قومي ڪانگريس جو اجلاس
 ٿيو. انهيءَ وقت جي اُتساهه جا اڻ وسرندڙ نظارا،
 اڄ به اکين اڳيان پيا ٿا ڦرن. ساڳين ئي ڏينهن ۾
 سردار پگت سنگهه، راجگرو ۽ سڪديو کي انگريزءَ لدار
 ساندرس جي خون جي ڏوهه هيٺ ڦاسيءَ جي سزا
 ملي هئي. اهو ساندرس صاحب ساڳيو هو، جنهن جي
 لئين جي ڪاپاري ڌڪن ڪري پنجاب جي شير
 لالچيپٽراءِ جو موت ٿيو هو. گانڌي جيءَ کان وٺي
 ويندي ديش جي گهڻن ئي وڏن فنڊن اڳواڻن، انگريز
 وائسراءِ کي عرض معروض پئي ڪيا ته هنن تنهن
 ديش پگتن جي هٿ جي سزا ڦيرائي جنرل ٽيپ ڪئي

سردار پڳت ۽ سندس شهيد ساٿي

وڃي. ليڪن گوري لائ صاحب اِهي عام جا عرض،
 ڪن اوڙو ڪن بوڙو ڪري لنوائي ڇڏيا! ڪانگريس
 اجلاس شروع ٿيڻ کان اول، هڪ شام جو ڪراچيءَ
 جي رام باغ هيدان ۾ بابو سبائش چندر بوس جي پرڏانپڻي
 هيٺ شاهي هيٺ ٿيو. جتي سردار پڳت سنگهه ۽ سندس
 ٻن ساٿين جي قاسيءَ جي سڙد ڪرڻ لاءِ زبردست
 گهر ڪئي ويئي. انهيءَ موقعي تي ڳايل گيت توڙي
 انهيءَ ساڳيءَ رات جو بي قياص انگريز سرڪار جنهن
 نهوني لڪ چوريءَ سردار پڳت سنگهه ۽ سندس ساٿين
 کي قاسي تي لڏڪائي ۽ پوءِ انهن جي لاشن کي وسند
 برسات ۾ گاسائيٽ وجهي راتورات، راويءَ جي
 ڪناري تي جلايو، انهن حادثن جو اثر جيڪو ما
 تي ٿيو، هيٺيان گيت انهيءَ جو شاهد آهن. اچو
 اِهي گيت وڌي واکي ڳايون ۽ ڀارت جي آزاد
 قائم رکڻ جو قسم کائون.

گُتي گُتي تي ڌڙو ماريو،
 جهلي شراب هٿن سان هاريو.
 وقت نه عيش اڏائڻ جو نه اڏائڻ جو-
 مردن سان گڏ ڌرم ڀٽ ۾،
 ڪاشي پڻو هن آگ شت ۾.
 خوف نه جان جلائڻ جو نه جلائڻ جو-
 مرد سڏائي پاڻ لڪائڻ،
 چڻو انهن کي چوڙيون پائڻ.
 ڪم ڪن ٻار نپائڻ جو نه نپائڻ جو-

اقرار!

مان ملڪ هٿان نه وڃائيندس،
 ٻين ستلن کي جاڳائيندس،
 اهڙي دانهن ڪندس فرياد ڪندس،
 دل چيري صدا مياڊ ڪندس،
 تنهنجون رمزون رڻيل افراد ڪندس،
 اهڙو نريڻو ناد وڃائيندس. مان ملڪ..

اُهو باغ ڪٿي بستان ڪٿي،
 اُها عظمت اُڄ ۽ شان ڪٿي؟
 اُهو پيارو هندستان ڪٿي،
 چوند- نيٺين نير وهائيندس. مان ماڪ....
 جا آڳ دڪايل آه ٻري،
 تنهنڪي زندهه رکيو پاڻ مري،
 جي ويندي سانگي ساڻ نري.
 آءُ ڦوڪي آراهه مچائيندس. مان ماڪ....

هندستاني ماڻا

جیل خاني ۾ ھاي ٻار ٿڻ تي ڪٽندي،
 پنهنجي ابھم کي وڃي قيد بلا ۾ ھڻندي.
 حالت زار غلاميءَ جي ڪٿي جنھن محسوس،
 تنهنڪي گھر ٻار سندي ڪارنہ ڪنھن پروڻندي.
 آھم آزار مصيبت ۾ رھڻ لاءِ تيار،
 سا سڳيڪار ڪندي جيڪا بہ بوسر بڻندي.
 ورثو آزادي پوين کي ڇڏڻ آھ روا،
 آس آزادي بنا ڪابه نہ ٻي ڳڻ ڳڻندي.
 ماڪ ۾ ڪيئن نہ ڪندي قهر قيامت ٻريا،
 خون ٽارا جا سندس چشم چنل مان ڇڻندي؟

گيتا جو گيان جوان تون ميدان ۾ ياد ڪر،
 رڱجي ڀلي ٿئي خون ۾ هي لعل جسم ٿر،
 جيسين رڳن ۾ خون جو هي دؤرو بند ٿئي.
 اي جوان! انقلاب جو نعرو بلند ٿئي.

۲

پرواهه ناهه راهه ۾ جي آهه ڪو خطر،
 اٿڻ نه خيال ۾ تون ذرو خوف ڪي مگر،
 ويندو ته اهنسا جو ڪڏهن ٿيڻ بي اثر.
 جوتن جيان جنگ ۾ تون ادا وقت ڪر سر.
 اهڙو ته وار ڪر جو جهان ۾ پسند ٿئي.
 اي جوان! انقلاب جو نعرو بلند ٿئي.

۵

آهي اٿانگي وات ٿي طاقت ٿي ڪي ڪپي،
 هرڪو هلي ٿي شوق سان آهوتي آڱ ڪي.
 مئڻج جو داغ آهه ٿيو ڀارت جي شان تي،
 ثابت تون ره سچا جيئن نيچو جهنڊو نه ٿئي.
 جيسين سرور ٿينجو سچو ٿند ٿند ٿئي،
 اي جوان! انقلاب جو نعرو بلند ٿئي.

مائٽن نشان هند جو قوهي جهنڊو رهي،
 مائٽن کي مرڪندي هلي پيٽا ۾ خون ڏي.
 مرڪندي مرين نه نيٺ مان ڳوڙهو جيئن ڳري،
 مائٽن تي راضي توکي دڪايل! دعا ڪري.
 قربان ملڪ تان پلي هي جان چند ٿئي.
 اي جوان! انقلاب جو نعرو بلند ٿئي.

ديوين کي سڏ

هي وقت نه آهه وڃائڻ جو نه وڃائڻ جو،
 هي وياو پاڻ ملهائڻ جو ته ملهائڻ جو.
 ڀارت جون اي ديويون جاڳو،
 وقت سٺائو آهه سپاڳو.
 ملڪ جي مان بچائڻ جو ته بچائڻ جو.
 ڌاريو ڪپڙو لاهيو لاهيو،
 پنهنجو پاڻو پنهنجو ٺاهيو.
 کاڌي سان دل لائڻ جو آهي لائڻ جو.

اڳ قرباني هندستان ۾ هٽرجاءَ ٻري،
جان پنهنجيءَ کي ڪڇو جوان پليدان اچي.
آه هن ديس دڪايل جي دوا قرباني،
ڪونڌ قرباني ڪندي مشڪل آسان اچي.

وقت آيو آه

جوانو! وقت آيو آه طاقت آزمائڻ جو،
هينڊراوسر اٿو ملڪي امر-جيون بچائڻ جو.
اڳيان تلوار جو ڇمڪو پٺيان بندوق جوڌڪو،
رڪو پر حوصلو ٻيٿو، قدم اڳتي وڌائڻ جو.
غلامي روڳ، جو ڪپڙو لڳو جنهن پيڙهه پختيءَ ۾،
نٿو ڏئي قوم کي ڪنهن پُرسو حيلي هلائڻ جو.
ڀلي قانون جي گهاٽي اندر پيڙي ڪري پرزا،
مگر پياڃي نه اٿيو خيال دل ۾ سوجهڪائڻ جو.
اسين سنتان وڃن جو، مري دشمن کي ڏيڪاريون،
اسانجو حوصلو ظالم! نه آ سؤلو ڇڏائڻ جو.
شهيدِيءَ جي امر ڀدري ملي ٿي خاص ڀاڳن تي،
متان موقعو وڃايو پنهنجي جيوت جي ملهائڻ جو!
دڪايل قلم دعوت تي چڱو چاهين ته ڪر قبضو،
زمانو ڪرم جو آهي نڪي بائين بتائڻ جو.

۱۹۳۰ع جي ستياگره هلچل

انقلاب - زندھ باد

در در تي انقلاب جي ماريو وڃي صدا،
 پيغام انقلاب جو پهچايو جا بجا،
 آڻيندو انقلاب اوهان ۾ ته سا، ستا،
 سهندا خوشيءَ سان شير جيان جند جان تي جفا،
 ماتا جي جڏهن درد ۾ دل درد مند ٿئي،
 اي جوان! انقلاب جو نعرو بلند ٿئي.

۲

شامل ٿيو پاڻ ۽ ڪيو پڻ ٻين کي استعد
 اڪو دنيا ۾ ڇا نه ڪري ٿو سگهي ادا
 آهي هٿيار قوم جو، اي ويرا! اهنس
 ماما جي حال تي اوهين آڻيو ته ڪهل ڪ
 هٽجي نه، پل ته ظاهي ڪم ۾ ڪمند ٿئي
 اي جوان! انقلاب اڃو نعرو بلند ٿئي.

۳

چاهين ٿو تون دنيا ۾ اچي انقلاب
 اڳتي هلي اي شير! تون پٺتي قدم نه

قومي
اوپر جا روشنائي، اولهه وڃي وڃائي
ساڳي صبح سهائي، مشرق ۾ موٽي آئي
اهڙي سهي اوڀارت جا آسمان جاڳه
اُت جاڳه، اُت جاڳه، اُت جاڳه.

سامهون ڏسي مصيبت، ٿي تون نه پست همت،
ڪانڌرتا آه زلت، همت کي آه راحت.
سنتان سورمن جا، شيرن جا شان جاڳه.
اُت جاڳه .....
تو لاءِ ناهه مشڪل، آزاديءَ جي منزل،

ڪردل سهڻ جي قابل، ٿيندي اُهو حاصل.
مشڪل ڪُشا وطن جا نوشيروان! جاڳه.
اُت جاڳه .....
قابو قلعو وطن جو، تنهنجي همت سان ٿيندو،

منزل کي نيٺ بوندو ترقيءَ جو پنڌ ويجهو.
مشڪل ڪو مهر ناهي، او مهربان جاڳه.
اُت جاڳه .....
ڪوشش جو ٿيڻ ماري، ڇڏ آفتن کي ٿاري،

ل حوصلو سنڀاري، هيءَ ڪاهلي وساري.
تون رک اباڻو نالو نشان جاڳه.
اُت جاڳه .....

اع جي ستاگره هلچل
او رهنما وطن جا، او خيرخواه وطن جا،
او آسرا وطن جا، مشڪل ڪُشا وطن جا،
همت ڪري وسيلو تون بي گمان جاڳهه.
اُت جاڳهه .....

گلشن جا باغبان اُت، ڀارت جا پاسبان اُت،
اُت رستم جهان اُت، مژده وطن جي جان اُت!
ڪر شاد دل دڪايل، هندوستان جاڳهه.
اُت جاڳهه، اُت جاڳهه، اُت جاڳهه.
اُت نوجوان جاڳهه - ٿي ساوڌان جاڳهه!

او نوجوان!

قرض ماتا جو ڇڪائيندين ڪڏهن جوان! اچي.
ماڪ مادر تان ڪڏهن ٿيندين تون قربان اچي؟
ڇا اڃا توکي زنجيرون ۾ رهڻ آهه پسند،
هي غلاميءَ جو ڪڏهن مٽيندين نيشان اچي.
قيد جي ڪشت کان وڌ آهه غلاميءَ جو جيئڻ
ڦوڙ س، ڦوڙ مگر ظالم جو زندان اچي
بدنما داغ منهندي ٿي غلاميءَ جو رکي
حيث، دنيا ۾ سڏائين ٿو جي انسان اچي

قومي

اٿو! ديس جي تنگ حالت ڏسو،
غريبي، ڪنگالي، جهالت ڏسو،
خوابي، خواري، خيانت ڏسو،
دکي ديس ڀارت نهايت ڏسو!
جوانو ..... ڪرم جو .....

ڪروڙن ۾ آدم شماري وڌي،
مگر زور بي روزگاري وڌي،
ڪمائيءَ ۾ ڪوڏي نه ڪاري وڌي،
وڌي ملڪ جي بي قراري وڌي.
جوانو ..... ڪرم جو .....

دونهون ٿي اڏي ڌن ٿوسگريت ۾،
لڙهن لڪ براندي ۽ لمپت ۾،
ڪروڙين ڪپڙ جي وچن پيٽ ۾،
ڪٿو ڪو بچي پيٽ لاءِ پيٽ ۾!
جوانو ..... ڪرم جو .....

جوانو اوهان ۾ سا غيرت ڪٿي؟
مٺي ملڪ جي لاءِ محبت ڪٿي؟
غلاميءَ کي ٽارڻ لاءِ همت ڪٿي؟
۽ آزاديءَ لاءِ الفت ڪٿي؟
جوانو ..... ڪرم جو .....

جوانو! هينئر سا هوشيارِي ڪَپِي،
 نئين سر سَنبِت ۽ تيارِي ڪَپِي،
 نه اڄ ديش کي دل اُڌاري ڪَپِي،
 ڪَپِي دل مگر درد واري ڪَپِي.
 جوانو ..... ڪرم جو .....

دڪايل! ڀلا ديس ڇاڻي تڳي،
 رڳو پيت پالڻ ڏکيو ٿو لڳي!
 هينئر ڪا وري اهڙي جوتي جڳي،
 ٻڻي ملڪ ساڳيو، هو جهڙو اڳي،
 جوانو، جوانو، جوانو اُٿو!
 ڪرم جو هي آهي زمانو اُٿو.

نوجوان جاڳه

اُٺ نوجوان جاڳه ٿي ساوڌان جاڳه،
 اُٺ جاڳه، اُٺ جاڳه، اُٺ جاڳه.
 جاڳڻ جو وقت آيو، ڪو ڪر اُٿڻ جو سعيو،
 تورات جو وڃايو، سو ڪر صبح سجايو،
 ڪافي سڄو سَتَين؛ رک منزل جوڌيان جاڳه.
 اُٺ جاڳه، اُٺ جاڳه، اُٺ جاڳه.

نوجوانو

سستي نه قيام گهرجي ڀارت جا نوجوان
 ڌارين جي دسٽ ڪيسين رهندو هي ڪارخانو
 موقعو هٿان وڃائڻ مردن جو شان چٽبو
 غفلت جو وقت ناهي جاڳڻ جو آ زمانو.
 آزاديءَ جي منزل اوڏو نظر اچي ٿي،
 هاڻي رهي نه سگهندو ڀارت غلام خانو.
 چُونو هڏين جو گهرجي سوراج جي مندر لاءِ،
 نارن رڳن سان ٺهندو آزاد آشيانو.
 اتهاس هي دکايل! دنيا جو ساک ڏئي ٿو،
 آزاديءَ جي صدقي چاٽيون ڪڇو نشانو.

قرباني ڪبي!

موانو هندن ۽ سنڌ جا ڪڏهن ميدان تي ايندا
 ڪڏهن جند جان پنهنجي قوم جي قدم ۾ اڀريندا؟
 ڪي ٿي آڱ آزادي گهري ٿي ڪونڌ قرباني،
 هن ٿي مست محبت ۾ پتنگ جان پاڻ ساڙيندا.
 آزادي ديوي ڪپر خالي ڪٿي آئي
 پاڪ رت هاري، ڪڏهن ڪٿي آئي

گهري ٿي ڪشت جي ڪالي، پوتر خون جي پيالي
 ڪڏهن هيءَ پياس پياس جي لهوءَ سان لعل! لاهيندا
 اي آئينده جا اڳوانو! سهڻ ٿيا ڳيو اٿو جاڳو
 اوهين جا ڳيا ته ڳم جا ڳيو، اوهين ڳم کي جڳائيندا
 سڄي سستيءَ سڏو ٺاهي، زمانو ڪرم جو آهي
 ڪرم يوگي ٻڻي ڪانٽرپٽي کي ڪوٺ ڪائيندا
 سڏيو دينس ماڻا جو سايو در در وڌي واکي
 اکر آزادگيءَ وارو جتي ويندا اُتي نيندا

نوجوان!

جوانو، جوانو، جوانو اٿو!
 ڪرم جو هي آهي زمانو اٿو!
 جوانو ڇڏي نند جاڳي اٿو،
 کپي هند کي اڄ سجاڳي اٿو.
 نه سستي کپي مور جاڳي اٿو،
 اٿو ديس جا ويو ٿياڳي اٿو!
 جوانو ..... ڪرم جو .....

قومي

اڄ ديس ٿو ساري ٿوڪي،
کٽي نيٺ نهاري ٿوڪي،
دکي دل جي سڏن سان دکايل،
ٿو روز پڪاري ٿوڪي.
اٺ ڪر مشڪل آسان.
ڇو منهنجو هندستان.
ڀارت جا نوجوان!

جوانو

جوانو ورش ڀارت کي اڃا کيسين لڄائيندا،
مڃاري عيش و عشرت ۾ عمر کيسين وڃائيندا؟
ڏي، دولت جا متوالا! او، شائق رنگ معان جا.
ڪڏهن به گهر غريبن کي اچي جو آسرو ڏيندا؟
ي پل بيت پنهنجا، چين سان ليتو مديان تي،
ڀل پائرن جي ۾ ڪڏهن هيءَ بک مٽائيندا.
مئخاني مان ٿي ڇا اوهان کي کين کي فرصت؟
ٿا خون دل تنگي ڪڏهن پاڻي پياريندا.
ندا دکايل هي تڏهن دک ديش ماما
ڀائن جو پائن

سڏا!

ٻانڌو! عيش عشرت ۾ اڃا آيو وڃائيندا،
 غلامي ويس ڀارت کي اڃا ڪيسين ڊڪائيندا؟
 غلاميءَ ۾ گذارڻ کان جوانو! مٿ بهتر آه،
 غلاميءَ ۾ جهڪائي سر ٽڪڻ ڪيسين گسائيندا!
 غلاميءَ ۾ رهي ڇو پاڻ تي دنيا ڪلايو ٿا،
 غلامي داغ هستيءَ تان ڪڏهن پنهنجي مٽائيندا.
 بکين پائن جي آهن ۾ اثر پورو نه آهي ڇا؟
 بکن ۾ ڇا اڃا جانيون غريبن جون گنوائيندا!
 جوانو! ڪرم جو ميدان، پڪاري اڄ اوهان کي ٿو،
 ڪڏهن ميدان ۾ مرڪي مرڻ لاءِ پير پائيندا؟
 وفائي ۽ جنائيءَ جي لڳي جوانو لڙائي آه،
 وفا خاطر جفا سر تي ڪٿي ميدان ماريندا؟
 کپي آزاد - ماتا کي اوهانجو خون پيڻا ڇو پيالو پري ڏيندا
 ڪڏهن مرڪي خوشيءَ سان خون جو پيالو پري ڏيندا
 جوانو! هند وارا هام آزادي هڻي وينا
 ڪڏهن هن هام کي هيڪر حقيقت تي رسائيندا
 'دڪايل' ڏيس ماتا جي اوهان ۾ آس باقي آه
 ڪري آزاد ڀارت کي ڪڏهن جهنڊو جهلائيندا

ٻڌ ڪيترو پر پاڻ ملهائون،
 آزاديءَ لاءِ جان گنوايون.
 لاڳاپا ڪل لاهي.
 ڪو شڪ ناهي، اچو ته .....
 سهسين سورهيه جيل ڀريندا،
 ڪي سوريءَ تي سرڙا ڏيندا.
 ثابت سڀنا ساهي.
 ڪو شڪ ناهي، اچو ته .....
 گانڌيءَ جي آڱر جو اشارو،
 جاڳائيندو ڀارت سارو،
 ڪونڌر ايندا ڪاهي.
 ڪو شڪ ناهي، اچو ته .....
 ستياگرهه جي جاري لڙائي،
 سوڀ ستياجي ٿيندي جائي.
 ڏانءُ ڏسيو هي ڏاهي.
 ڪو شڪ ناهي، اچو ته .....
 جاڳڻ جو ٿو موقعو آيو،
 ڏيڍ مديءَ جو پختو پايو.
 ڇڏيو ڏڪايل! ڏاهي.
 ڪو شڪ ناهي، اچو ته ....

پارت جا نوجوان!

منهنجو هندستان .

پارت جا نوجوان!

چؤ، منهنجو هندستان .

منهنجو هندستان .

جنهن ديس جو ان کائين ٿو،

جنهن ديس جو پئين ٿو پاڻي،

تنهن ديس جو پنهنجي سرتي،

ڇا فرض ٿو ڪو ڄاڻين؟

پاهجي ٿو وڃين احسان .

چؤ منهنجو هندستان .

جنهن ديس جي دڪ سڪ ۾ ٿون،

خود آهين پاڻي پاڻي،

ان جي ئي پلائيءَ ۾ ٿون،

خود پنهنجي ڄاڻ پلائي .

آهين نه اڃا نادان،

چؤ منهنجو هندستان .

جگر آزمایون !

اچو نؤجوانو! هنر آزمایون،
چئن گرم گوليون جگر آزمایون.
پري کان پون ٿا ٿرارين جا تجلا،
ڪري سخت سينا سپر آزمایون.
هلي جيلخاني ۾، لوهي جون سيخون،
۽ اوچا ڀتين جا پٿر آزمایون.
مٺي هرڪ سان سڀ سهي سؤر سختيون،
آهڻا سندو هي صبر آزمایون.
ڏکي ڀيٽ ۾ رت رشين ۽ مٺين جو.
دلي درد جو ٿا اثر آزمایون.

نؤجوان جو فرض

جوانو وس هينئر آهي اوهانجي، شان ڀارت ۾
کڍي آزاد ماڻا کي ٿو اڇ ٻڌان ڀارت جو.
ٿيو سختيءَ جي هڪتب ۾ شروع امتحان آزادي،
اوهان تي ئي منحصر آه هي امتحان ڀارت جو.
ڇڏيندا تير ڪوشش جو ته وئرت ڪين ڪي ويندو،
ڪندو آخر وڃي مشڪل ڪڏهن آسان ڀارت جو.

ع جي ستاگره هلاچل

ي ميدان ۾ هيڪر، ڀني هرگز نه ڏيڻ گهرجي،
 مانجي ڊرڪ تي ئي مَرڪندو ميدان ڀارت جو.
 انو اڄ اوهان ۾ سا، ٿي اعاليٰ ويرا گهرجي،
 ڪري آباد جا هر هڪ چمن ويران ڀارت جو.
 رڳن ۾، هند ماڻا جو، اوهانجي خون ناهي ڇا؟
 هيو ڪنهن وقت ۾ هر هڪ بچو، بلوان ڀارت جو.
 ڪڏهن هن جنگ جي ميدان ۾ سينگارجي ايندا؟
 وڌائيندا وڃي، سان ئي اوهان سومان ڀارت جو.
 ڪندا آزادگي مندر جڏهن ڀارت ۾ استاپن
 تڏهن آسپس ٿي راضي ڪندو ڀڳوان ڀارت جو.
 دڪايل ديسن جي پومي هنجون هاري پڪاري ٿي،
 ٻڏي هيءَ آهه شل جاڳي وري جولان ڀارت جو.

جان لڙايون!

اچو ته جوانو جان لڙايون،
 سوڀ ستيا جي آهي.
 ڪو شڪ ناهي: اچو ته .....

۱
 وڃڻ واريءَ تي گذاري ٿا چڪيون پيهندا رهن
 آهه قيدن ۾ قهر بغداد هندستان ۾
 بند ۾ نازڪ بدن ناريون ۽ پالڪ ٿيڻ پياڪ
 جيل ۾ چمنڊو ڏسو اولاد هندستان ۾
 دل و دماغ اڄ ديس جو گهاٽي اندر ٿو پيڙجي
 عطر جوهر ٿو ٿئي برباد هندستان ۾
 ڪوبه غيرتمند ديسي ناهه ٻاهر جيل کان
 نرم ڌر جي دل به ناهي شاد هندستان ۾
 ٿو اچي سملي مان گهڙجي روز ظلمي قاعدو
 آهه پينل ڪوڊ پڻ افراد هندستان ۾
 ڪن ڦٽيا لوڙهين نين سان، ڪن ڪيا گولين سان مات
 ٿيا سپاهي پڻ ڦري جلااد هندستان ۾
 شهر خالي ٿي چڪا اڄ گهر اُڃڙ گجرات ۾
 ٽين جهنگل ويران، ٿا آباد هندستان ۾
 ديس سان همدرد اخبارن تي توڙي ڪال آهه
 ته به وڃي آزاديءَ جو نالو هندستان ۾

۳

جڏهن زالون به ٿي ظاهر بيٺون ميدان ۾ ڪاڏي،
تڏهن توکي نه واجب هو رهڻ بي دل پٿر بڻجي،
هندستاني ڏسي هيٺا مٿيا مڙدار ڌر وارا،
ٻڌي چرچل سندا چوڄا نه رهه موڳو مٿر بڻجي.
اهڙو مندو هي مڙدار نه گهرجي - ڌاري .....

۴

لئين، لوڙهين، بندوٽن سان وٽن وطني پاي ڦٽبا،
ته پي بي غيرتي ٿي رهه نه سرڪاري نٿر بڻجي،
رهياسون ڏيڍ سؤ سالن کان جو ڪمزور ڪانٽر ٿي،
سزا ٽن جي مٿان آئي، غلاميءَ جو ڦهر بڻجي.
اهڙو گندو سر تي بار نه گهرجي - ڌاري .....

۵

غلامن کي شريعت ۾ نه حج واجب مسلمانن،
رهي اسلام ۾ آزادگي شمس و قمر بڻجي،
پڇاڻو زير خنجر پي اوهان پيغام آزادي،
غلاميءَ ساڻ اسلامي رهي ڪيئن هر ستر بڻجي!
طوق غلامي زنجار نه گهرجي - ڌاري .....

جي ستياگره هلاچل

اٿي جي حضوريءَ ۾ ڪيوسين ڪنڌ جي اُٻتو،
وندي ڪوپرائي ٿي پنڻ وارو ڪنگر بڻجي،
جاڳو سياڻا ٿيو اٿو هي آخرين موقعو،
ايل! جي هٿان هي ويو پٽينداسين حشر بڻجي.
رو ٻي شرم پينار نه گهرجي- ٿاري .....

انقلاب

انقلاب .

انقلاب ،

انقلاب ،

انقلاب زنده باد .

گونجي آزاديءَ جو نالو .

هندستان ، هندستان ، هندستان .

هندستان ٿئي آزاد .

انقلاب زنده باد .

اورهنا وطن جا ، اوخيرخواه وطن جا ،

او آسرا وطن جا ، مشڪل ڪشا وطن جا .

چؤ انقلاب . انقلاب زنده باد .

ڪوشش جو تيرهاري ، ڇڏ آفتن کي ٿاري ،

هل حوصلو سنڀاري ، هيءَ ڪاهي وساري

چؤ انقلاب . انقلاب زنده باد .

۱۹۲۹ع سال جي پوئين ۽ رات يعني ۳۱ دسمبر
 اڌ رات جو، لاهور ۾ راويءَ جي ڪناري، اڪل ڀارت
 قومي ڪانگريس، پنڊت جواهر لعل نهروءَ جي پرڏانهن
 هيٺ هندستان جي پورٽ آزاديءَ جو اعلان ڪيو.
 سڄي ديش ۾ ملڪي آزاديءَ جي پروانن جو من
 مچلي اٿيو. انهن، مهاڻا گانڌيءَ جي رهبريءَ هيٺ
 آزاديءَ جي لڙائي ۾ سڀڪجهه قربان ڪرڻ جو قسم
 کنيون. گانڌيجيءَ ملڪ جي سياسي نبض تي هٿ
 رکي فيصلو ڪيو ته هو مارچ ۱۹۳۰ تي ڊانڊيءَ تي
 چڙهائي ڪري، ۶ اپريل ۱۹۳۰ لوڻ ڦاهي، ستياگرهه
 ڪندو ۽ انهيءَ اعلان کي عمل ۾ وجهڻ لاءِ هن ساڻس
 آشرم منجهان پنهنجي خاص ۽ چونڊ ستياگرهين جي
 ٽولي ساڻ ڪري، ڊانڊيءَ ڏانهن رخ رکيو. پيدل-

۱۹۳۸ جي ستياگرهه هلچل

ياترين جو هي جتو، سر تريءَ تي رکي پنهنجي منزل
مقصود ڏانهن ڪاهيندو هليو. انگريز سرڪار نيٺ

گنديجيءَ کي گرفتار ڪيو.

گنديجيءَ سا برمتي آشرم ڇڏڻ مهل اهو ڀرڻ
ڪيو هو، ”يا ته هو ڀارت کي آزاد ڪري سا برمتي آشرم
۾ واپس ايندو، يا ته سندس لاش سمند ۾ ترند و نظر

ايندو.“ پنهنجي سپه سالار جي هن اقرار ۽ گرفتاريءَ
ديش کي جاڳائي کڙو ڪيو. پوءِ ته سڄي ملڪ ۾ لوڙ
جو ستياگرهه شروع ٿي ويو. هزارين ڀارتواسي هر

ٿوڙي استريون جتنا ناهي لوڻ جو قاعد وڀي انگريز
جيل ۾ ڌوڪيندا ويا. انهيءَ وقت ڪراچيءَ ۾ شر
نارائنداس بيچر جي اڳواڻي هيٺ ستياگرهين

پهريون جتو گرفتار ٿيو ۽ ڪورٽ ۾ مٿن ڪيس هلا
ڪيس هاندي ڪراچيءَ جي جنتا جوش ۾ اچي ويو
سند جو برڪ نيٽا شري جتو راه داس ڊولٽرام ماڻهن

شانت ڪرائيندي، پوليس جي گولي لڳڻ ڪري زخه
پيو ۽ هن کي بروقت اسپتال نيويو ويو. ملڪ ۾ چؤڏ
گوليباري ۽ لٽبازي جو راج هو. انهن ڏينهن جا

گيت، جن ڀارت جي آهنگ آندو لن جي ساک
رهيا آهن. اچو ته هڪ دفعو اهي گيت وري گنگا

ڪنهنجو وڃو ٿو وڃي ڪنهنجو ٿو آواز رهي
ڪنهنجي هستيءَ تي ٿو قومن کي فخر ناز رهي
قومي

۳

جڏهن آزاد هندستان هي سارو ٿيندو،
تڏهن لاهور ۾ هڪ شاهي منارو ٿيندو،
جنهن تي آزادي پتلي جو نظارو ٿيندو،
جنهن تي لالا جو لڪيل نانءُ پيارو ٿيندو،
جو مري ديس پاي لاءِ سو هرگز نه مري،
ڪنهنجي پوڄا ٿو سچو ديس خوشيءَ سان ڪري.

شهيد جتیندر نات داس

روءُ نه ڀارت دل ڀڳل سان تون جتیندر داس کي،
داس ويو آهي اجاري تنهنجي ايندڙ آس کي،
وارڪا دابھون ڪري پهچن پريءَ تائين پري،
س ڪامورن رڙي ڪنڀڙي لڳي ڪيلاس کي،
جي سيلاب کان ٽر ٿيل زمين تنهنجي منجهان،
جا اُڀري سلا ساڙڻ ڪندا آڪاس کي،
داڻي ڪي ڇڏي ٿيٺ ڏهاڙا بند ڪي،
فنا اُڀواس واري آهي

هاء نوڪر شاهي! تنهنجي پھڻ کان دل سخت ٿي،
 قياس ڪو آيو نه هرگز رحم تو راکاس ڪي.
 لڪ مڙي تو ڏيو-درسن لاءِ آيا لاش ٿي،
 ناس ٿي ڏيھي مگر نالو رسيو ابناس ڪي.
 آخرين دم ٿي به قائم، پون تي پختو رهئين،
 تو سچو آخر بڻايو آدرش اخلاص ڪي.
 راجنيتي قيد وارن سان هلت آھنجي ڏسي،
 پر-پلي هر تو ڏنو سنڀاس ڌاري ساس ڪي.

ڪنهنجو وڃو ٿو وڃي ڪنهنجو ٿو آواز ره
ڪنهنجي هستيءَ تي ٿو قومن کي فخر ناز ره
۳

جڏهن آزاد هندستان هي سارو ٿيندو
تڏهن لاهور ۾ هڪ شاهي منارو ٿيندو
جنهن تي آزادي پتلي جو نظارو ٿيندو
جنهن تي لالا جو لڪيل نانءُ پيارو ٿيندو
جو مري ديس پلي لاءِ سو هرگز نه مري
تنهنجي پوڄا ٿو سچو ديس خوشيءَ سان ڪري.

شهيد جتیندر نات داس

روءُ نه ڀارت دل ڀڳل سان تون جتیندر داس کي،
داس ويو آهي اجاري تنهنجي ايندڙ آس کي.
دوارڪا دانهون ڪري پهچن ڀريءَ کائين ڀري،
اس ڪامورن رڙي ڪنبڻي لڳي ڪيلاس کي.
لم جي سيلاب کان ترو ٿيل زمين تنهنجي منجهان،
ز جا اُڀري سلا ساڙڻ ڪندا آڪاس کي.
دائي ڪي ڇڏي ٿي هٿ ڏهاڙا بند
و فنا اُڀواس واري آڳ ۾ جتي جتي.

لالا لچپت راء جتیند زانک داس

هائ نوکر شاهي! تنهنجي پھڻ کان دل سخت ٿي ،
 قياس ڪو آيو نه هرگز رحم تو راڪاس ڪي ،
 لک مڙي تو ڏيو-درسن لاءِ آيا لاش ٿي ،
 ناس ٿي ڏيھي مگر نالو رسيو ابناس ڪي
 آخرين دم تي به قائم، ڀڄن ٿي پختو رهڻين
 تو سچو آخر بڻايو آدرش اخلاص ڪي
 راجنيتي قيد وارن سان هات آھنجي ڏسي
 پر-ڀلي ۾ تو ڏنو سنڀاس ڌاري ساس ڪي

۾ 'سوراج-قند' ڪٺي ڪرڻ لاءِ هن لڳاتار چڪر ڏنا
 ۽ ائين ماڪ کي آزاديءَ جي نئين هلچل هلائڻ لاءِ
 تيار ڪيو. انهن ئي ڏينهن ۾ لالچيت راءِ جي خوني
 سارجنٽ سانڊرس کي لاهور ۾ خون ڪيو ويو. هن
 خون جي تهمت، ڀارت جي شهيدن جي سرتاج سردار
 ڀڳت سنگھ ۽ سندس ٻن ساٿين شهيد راج گرو ۽ سڪديو
 تي رکي ويئي. ٿرت ئي ٻوڙ والسرائ جي ٿرين کي
 ڪيرائڻ جي ڪوشش ڪئي ويئي ۽ هند اسيمبليءَ ۾
 هڪ ڦٽاڪو اڇليو ويو ۽ ڦٽاڪي اڇايندڙ وڻر انقلابي
 سردار ڀڳت سنگھ کي سرزمين تي پڪڙيو ويو. اُهي ئي
 ڏينهن هئا جو بينگال جو جتندر نات داس پڪڙيو
 ويو هو ۽ هن جيل ۾ راجنيتي قيدين سان خراب ورڻاءِ
 ڪرڻ جي خلاف مرڻ-ورڻ رکيو هو. ملڪ ڏٺو ته
 سندن اهو محبوب سپاهي، ٽيهٺ ڏينهن جي آپواس
 کانپوءِ شهيد ٿي ويو. ملڪ جي ماڻهن کيس بچائڻ
 لاءِ ڪيڏيون نه ڪوششون ڪيون، پر سڀ اجايون
 ويئون. انهيءَ وقت جي گيت گونجيا اُهي اوهين
 به پڙهو ۽ ڳايو.

لالا اچيت راء جي هٿ تي

ماڪ پنجاپ جو هو شير بهادر لالا،
مات ڀارت جو سچو پوت سپاڻو لالا،
مانڪا ديهه ۾ هو ديو دلاور لالا،
آهه ناموس ڀريو نانءُ نشانمبر لالا،
واءِ قسمت ويو هلي هٿ سنڌي گود اندر،
قوم ساري آهي مائٽ جي سبب روچ اندر.

۲

ڪنهن جي تعريف جي تصوير ٿي تاريخ چٽي،
ڪنهن جي نالي تي وڏا ماڪ منارا ٿو سٽي،
ڪنهن جي مرڻ تي سڄي قوم ٿي روئي ۽ پئي،
ڪنهن جي هستي ٿئي سنسار جي تختي تان مٽي.

لڙائي جهڳڙو هميشه هلي ڪين سگهندو آهي.
 گانڌيجيءَ جيل منجهان نڪرڻ کان اڳ ۾ توڙي پوءِ
 فرقيوار فسادن خلاف ورت رکيو ۽ انهن ورتن جو
 اثر ڪافي ٿيو. ملڪ ۾ قومي جاڳرتا اچڻ لڳي، هن
 چيٽنا کي ختم ڪرڻ لاءِ چالاڪ انگريز هڪ چال چلي.
 انگلنڊ جي سرڪار پارت کي وڌيڪ وڌيڪ اڌڪارن ڏيڻ
 لاءِ ۱۹۲۸ع ۾ سائمن صاحب جي ڪمان هيٺ هڪ
 ڪميشن هندستان موڪلي، مهاڻا گانڌيءَ جي صلاح
 سان ڪانگريس توڙي ٻين جماعتن گڏجي سائمن
 ڪميشن جي بهشڪار جو فيصلو ڪيو. چؤڌاري ملڪ ۾
 هڪ ئي نعرو گونجڻ لڳو ۽ اهو هو ”گوبندڪ سائمن!“
 لاهور ۾ جڏهن سائمن ڪميشن ٻيڙي تڏهن اُتي
 پنجاب جي شيروالا لالچيت راءِ جي اڳواڻيءَ هيٺ

تراء جئيند رنات داس

شاهي مظاهرو ٿيو. ڪارا جهنڊا کڻي پنهنجي
ت ۽ سپٽريون هزارن جي تعداد ۾ اچي پنهنجي
ن جي ڪمان هيٺ گڏ ٿيا. هن قسم جو انتظام ۽
ماه ڏسي پنجاب جي هڪ مغرور انگريز سارجنٽ
فدرس غصي ۾ اچي ڀارت جي بي ڊي ۽ پيرس
وان لالچيپتراءِ تي لوهي لٺ جو وار ڪيو،
هن جي چوٽ ماتا جي هن لاکيڙي لعل کي اصل لاءِ
مهاري ڇڏيو ۽ ائين پنجاب جي گجنڊڙ شير جي
هاڙ يا گجگوڙ وايو منڊل ۾ سمائجي ويئي سدا جي لاءِ.
سنڌين به ڪراچي ۽ ۾ سائمن ڪميشن جي بهشڪار
ڪرڻ ۾ ڪا ڪسر نه ڇڏي. گهڻي گهڻي ۾ هڪ ئي
گينت گونجي رهيو هو.

سائمن! تـرت روانو ٿي،

سائمن! تـرت روانو!

ري ڪوٺيو مهمان نه گهرجي،

هند سندو امتحان نه گهرجي.

ڇا پال ڪندو بيـگانو،

ٿي سائمن! تـرت روانو.

لالچيپتراءِ جي ديھانت کانپوءِ ۱۹۲۹ع ۾ مهاڻا گانڌي
ماڪ جي دؤري تي نڪتو. لالچي جي ياد ڏي

نياڙ گهر سرڪار جو تنهنجي لاءِ خود مڙيل ٿيو،
هندو جاتيءَ جي مڙي جو ڇهڪندڙ سندر مڙيو.

۳

جيئن گسي ٿي زور سان تلوار ٿي جوهر ڪڍي،
پيسجي روهيءَ اندر خوشبوءِ ٿو غنبر ڪڍي.
ٿو سڙي سرڪندڙ جيئن سرهاڻ ٿو بهتر ڪڍي،
جيئن سڀي ٿي قوم سختيون سرس ڪڍ سندر ڪڍي.
تنهنجي قربانيءَ کان آهي ناز ٿو چو ٿي جڻيو،
هندو جاتيءَ جي مڙي جو ڇهڪندڙ سندر مڙيو.

۴

ورق ورندي جو نئون آزاد هندستان جو،
تذڪرو ايندو انهيءَ ۾ تنهنجي شاهي شان جو.
قوم کان ملندڙ نئونجي خاص موقعو مان جو،
فخر کان گردن مڙي رهندو سنڌ سنڌان جو.
تنهنجو نالو قوم جي قابل شهيدن ۾ ڳڻيو،
هندو جاتيءَ جي مڙي جو ڇهڪندڙ سندر مڙيو.

اي دڪايل قوم اهڙي مؤت تي ماتم نه ڪر،
 اڻ مڃڻ سان دل جو چاڪ ٿيل دامن نه ڀڄي.
 بدلو جي گهرجڻي ته پنهنجو پير پٺتي ڪين ٿو،
 فائدي لاءِ قوم جي ڪش جوڙ پيڻي سان ڪم.
 قوم هرڪنهن کي دڪايل وڃي پنهنجوئي وٺيو،
 هندو جاتيءَ جي مٿي جو ڇهڪندڙ سندر مٽيو.

قومي لنڪار

جي انصاف تاءَ ترسي نه سگهيا ۽ انهن مهراج ٺٽورام
کي کيس هلندي ڪورٽ ۾ ئي خنجر سان
ماري شهيد ڪري ڇڏيو. هن خون- ناحق ٿي
سنڌ جي هندو ماڻھو ڪي صدمو رسيو ۽ انهيءَ
وقت هيٺيون گيت ڳائي اسان پنهنجي غم ۽ اعتراض
جو اظهار ڪيو.

شهيد نثورام

هو اُمنگ تنهنجي اندر ۾ جوش جذبو جان ۾
آدرش ويدڪ ڌرم جو هو ڌريل نت ڌيان ۾
ڌرم جي هاڃي ڏسي تون پڻين ٽپي ميدان ۾
آخرين محبت سان مائل ٿئين شهيدي شان ۾
پل ته تو جهڙو سپادر وڃر اڃ مانا جڻيو
هندو ڄاڻي جي هٿي جو چهڪندڙ سندس مٿيو

۲

سند ساريءَ کي مايو نياپو وڌيءَ ڦڙڦوٽ سان
گهاٽ سيني ۾ رسيو قاتل چريءَ جي چوٽ سا
تو چڪايو قرض مانا جو شهيدي موٽ سا
قوم جي اُنتيءَ لڏيون لائون لڏڻ تو گهوٽ سا

انگريز حڪومت جڏهن ڏٺو ته سندن ”اهن-
 سپائون“ اسهڪار هلچل کي دٻائڻ ۽ روڪڻ ۾
 ڪامياب ڪين ٿيون آهن، تڏهن هنن ملڪ ۾ هندو-
 مسلم نفاق پيدا ڪرڻ جي شرارت شروع ڪئي.
 خلافت جي هلچل وقت ته اهڙي همت ڪين ڪانه
 ٿي، پر جڏهن مهاڻا مانڌي ۽ علي پائر توڙي ٻيا وڏا
 وڏا ڪانگريسي توڙي خلافتي اڳواڻ جيلن ۾ بند هئا،
 تڏهن مسلم ليگ جي اڳواڻن معرفت واندڻ ۽ لالچي
 مان توڙي مولوين معرفت هنن ديش ۾ فرقيوار
 چڪتاڻ پيدا ڪئي. هنن به خلافت جو سوال ٽرڪي ۽
 خايني کي هٽائي خود ئي ختم ڪري ڇڏيو هو. انهيءَ
 ڪري هندستاني مسلمانن کي اهو هائڙ بچڻو ويو ته

جي اوهين ڪانگريس جي هلايل آزاديءَ واري
 تحرڪ ۾ بحرو وٺندا ته ملڪ ۾ ٿورائيءَ سبب هندن
 جا غلام بڻجي ويندا. انهيءَ قسم جا ٻيا به سوين ڀڙ
 جا ڀڙوت مسلمانن جي پٺيان انگريزن لڳائي ڇڏيا.
 انهيءَ ڪري سڄي ملڪ ۾ هندو-مسلم نفاق جي باهه
 ٻري ويئي. جنهن بمبئي ۽ ڪانپور ۾ آزادي توڙي
 خلافت جي وقت هندن مسلمانن گڏجي پائڻو ڏني ۽
 ڪانپوري بازارين ۾ انگريزن جي خلاف نعرا هنيا
 هئا، اُتي ۽ انهن ئي جاين تي هو هڪ ٻئي جي خلاف
 نعرا هڻي، هڪ ٻئي جي گلي ڪاٽڻ لاءِ خنجر آزمائي
 ڪري رهيا هئا. گيتا ۽ قرآن جي بي حرمتيءَ جا افواهه
 ٽهلائي مذهبي پاڳل هڪ ٻئي جو خون وهائڻ لڳا.
 سنڌ به انهيءَ زحمت کان آجي رهي نه سگهي.
 صوفي سڳورن جا پوئلڳ سنڌي، سچل ۽ روجل کي
 وساري، هندو ٿورائيءَ کي مارڻ توڙي ڦرڻ لڳا.
 لاڙڪاڻي شهر ۽ روھڙي ڊويزن ۾ سخت ماراماري
 ٿي. هن فرقيوار چڪتاڻ مسلم ليگ ۽ آريه سماج کي
 اڳپرو ڪيو. حيدرآباد سنڌ ۾ اهڙي وقت هڪ
 آريه سماجي مهراج نٿورام تي قرآن جي بي عزتي ڪرڻ
 لاءِ مقدمو هلايو ويو. مذهبي ڪٺا مسلمان، ڪورٽ

لڪائي پاڻ پوري ۾ وڃي درٻار ۾ پهچان،
 مٿان رستي ۾ دوٽن جي پڪيڙيل ڪا شڪي سازش.
 گهرڻ سان منهنجي جيئن درٻارجي ڪنڊ ڪڙچ مڇر ٿئي،
 انهيءَ خاطر ڪيائين خوب سرهي تيل جي مالش.
 ڏسي معلات جي آخر سجاوٽ، ڇو نه خوش ٿيندو،
 بٽائير لائ صاحب لاءِ جا لائق جاءِ آرايش.
 عجب ساراهه جوڳو، ڇانهن تنهنجو هي بندوبست آهي،
 ائين فورن چٽي، گورن خطابن جي ڪندو بارش.
 ڊڪايل! راءِ صاحب جو دلي ارمان رهجي ويو،
 رهيل باقي هئي جنهن آفرين نامي جي گنجائش.

هي ڪهڙو مهمان؟

ڇڏيندي بسترو فورن مليو مهمان جو نوٽس،
 چروٽ ۽ چانهه حاضر ڪر، حقو ۽ پاڻ پاسي ڪر.
 آرينج منهنجي ڏنر ۽ ٿنن جو ڪڇ ڊبل روٽيءَ سان،
 مٿن - ڪٽليٽ گهرجي، هي مٺائي نان پاسي ڪر.
 سپر ٽائير تي رسڪيءَ جو خوش رنگ دؤر جاري ٿئي،
 انارن جو مٺو شربت مگر ميزبان پاسي ڪر.

امن - سيائون

پراڻي سڀيتا پنهنجي وساري جنهن ڇڏي آهي،
 اهو هاجي هنيون گهر مان ڏکي مهان پاسي ڪر.
 ذرو پي ديش جي اُنٽيءَ اڳيان جيڪو اچي آڏو،
 ته اهڙو ديش گهاٽڪ من چلو مروان پاسي ڪر.
 دڪايل جنهن جي رغبت مان سراسر ٿو رسي جوکو
 ڌرم ايمان جو دشمن شهر شيطان پاسي ڪر

توبين جو ترانو!

سرمهنگو جهڪيو رهندو هي انگريز جي آڏو،
گردن ۾ سُهين سون جو زنجير غلامي.
رپش-برش سان لاٽ پاپوش ٿئي پالش،
چمڪاٽ ڪڍي ٿاٽ ٿئي تقدير غلامي.
هن حسن خدمتيءَ جو مليو مونکي اُجورو،
تي آ عطا سرڪار کان جاگير غلامي.
ڪعبو آهي قسمت جو فرنگيءَ جي نوازش،
هن رنگ ساڻ پھڪندي تصوير غلامي.
يا رب هميشه لاءِ سا زيبا ڪمر رهي،
حامد ٿي ڪري حادثا شمشير غلامي!

گورنر جي دربار

هٿن ۾ راءِ صاحب کي مايو اخبار جو پرچو،
 پٺيان آندي ٽپاليءَ پٺ چئي ۽ تار گونر جي،
 خوشيءَ ۾ قولجي ديوان، منشيءَ سان مخاطب ٿيو،
 ڇا لڳڻي آه منهنجي شهر ۾ دربار گونر جي؟
 اڏاهڻ عرش تي چاهي ٿي منهنجي پاڳه جي اُنٽي
 نصيبن سان چمڻ لائق ٿيس پيزار گونر جي
 الاهي! شال تيسين کين جاڳن چيلا گانڌيءَ جا
 اچڻ سان ڪن مٿان ڪافر مٿي مردار گونر جي
 دڪايل هڻل ڪان ديوان جو آرام اُڏري ويو
 اچي در تي رسي جيسين ڪ موٽرڪار گونر جي

۲

ڪيائين جاڳندي آخر اکين ۾ رات کي پور
 صبح ٿيڻ سان گهرائي راءِ صاحب ڪوبرا پالڻ
 وڃي آئينه خاني ۾ بڻائي ريش کي ڪا
 چيائين، روبرو منهنجي ڦڪي لقمان جي دان
 آها، ڪهڙي نه ٺهندي سرس سهڻي، ٽوپان وڃ
 مٿي تي سؤ سوا واري مشهدي پيچ دستار

ٽوڊين جو ترانو!

سرمنهنجو جهڪيو رهندو هي انگريز جي آڏو،
گردن ۾ سُهين سون جو زنجير غلامي.
رِيش-برش سان لاٽ پاپوش ٿئي پالش،
چمڪاٽ ڪڍي ٿاٽ ٿئي ٿڌير غلامي.
هن حسن خدمتيءَ جو مليو مونکي اُجورو،
ٿي آ عطا سرڪار ڪان جاگير غلامي.
ڪعبو آهي قسمت جو فرنگيءَ جي نوازش،
هن رنگ ساڻ ٻهڪندي تصوير غلامي.
يا رب هميشه لاءِ سا زيبا ڪمر رهي،
حاسد ٿي ڪري حادثا شمشير غلامي!

گورنر جي دربار

هٿن ۾ راءِ صاحب کي مايو اخبار جو پرچو،
پٺيان آندي ٿپاليءَ پٺ چئي ۽ تار گونر جي،
خوشيءَ ۾ قولجي ديوان، منشيءَ سان مخاطب ٿيو،
ڇا لڳئي آه منهنجي شهر ۾ دربار گونر جي؟
اُڏاهڻ عرش تي چاهي ٿي منهنجي پاڳه جي اُنٽي،
نصيبن سان ڇهڻ لائق ٿيس پيزار گونر جي.
الهي! شال تيسين ڪين جاڳن چيلا گانڌيءَ جا،
اچڻ سان ڪن مٿان ڪافر مٽي مردار گونر جي.
دڪايل هٽل ڪان ديوان جو آرام اُڏري ويو،
اچي در تي رسي جيسين ڪ موٽرڪار گونر جي.

۲

ڪيائين جاڳندي آخر اکين ۾ رات کي پورو،
صبح ٿيڻ سان گهرائي راءِ صاحب ڪوٺو پالڻ.
وڃي آئينه خاني ۾ بڻائي ريش کي ڪارو،
ڇيائين، روبرو منهنجي ڦڪي لقمان جي دانش!
اها، ڪهڙي نه ٺهندي سرس سهڻي، توپان وچ ۾،
مٽي تي سوسا واري مشهدي پيچ دستارش.

مهاڻا نانڌيءَ جي اسڪار ۽ بيشڪار ڇاڇل جو
 مقابلو ڪرڻ لاءِ، انگريز سرڪار سڄي ملڪ ۾
 ”امن-سپالون“ قائم ڪيون. جن ۾ لڳل پيشن بردار،
 زميندار ۽ ٿوري شادوڪارن کي ڀرتي ڪيو ويو.
 انهن جي معرفت قومي ڇاڇل کي نگهوسار ڪرڻ جو
 حڪو ڏنو ويو، پر گمانڌي جي شروع ڪيل
 آزاديءَ جي عوامي ڇاڇل انهن رڪاوٽن هوندي به
 ويڙهي زور وٺندي. انگريز سرڪار انهن سرڪاري
 پيشنرن ۽ لڳل دارن کي آفريڻ-ناما ڏيندي هئي،
 جيڪي قومي ڇاڇل کي دٻائڻ ۾ بغير وڻندا هئا.
 دن باري ۾ وقت بوقت ڪي گيت لکيا ويا
 آهن. انهن منجهان ڪي اوائلي آهن ته ڪي ٿوري

ن. - سپائون

هاڃل جي وچ ۾ لکيل آهن. جيڪي پاڻڪن جي جاڻ
لاءِ ڏجن ٿا. دل وارا سڄڻ انهن گيتن منجهان محسوس
ڪندا ته آزاديءَ جي هاڃپان کي ڌاري سرڪار ڪيئن
نه جدا جدا طريقن سان ڪڇڻ ٿئي چاهيو. ان هوندي
به انسان جي اندر ۾ جيڪا آزادي ۽ وڪاس جو پاءُ
پريل آهي، تنهن هٽي وڃي هنڌ ڪيو. ڀارت آزاد
ٿيڻو هو ۽ آخر ٿيو. اچو ته هنن گيتن تي به نظر ٽاڻو
ڪريون.

صحت وڃائين زور وڃائين مٿي تي سوار،
 مان وڃاڪين مال وڃاڪين پسائيءَ لاءِ لاچار،
 پسائيءَ لاءِ لاچار شرابي! پسائيءَ لاءِ لاچار.
 گهٽيءَ گهٽيءَ ۾ لعنت ٿوئي، ٿئين شرابي خوار،
 هيڙو هيڙو چوڪر لائي مٿي ڪئي مڙدار،
 مٿي ڪئي مڙدار شرابي! مٿي ڪئي مڙدار.
 گانڌيءَ جو فرمان ٿيو آ ڪني ڇڏيو هيءَ ڪار،
 ڀارت ڪي اڄ آهه دڪايل آزادي درڪار.
 آزادي درڪار شرابي! آزادي درڪار.

شراب بهشتڪار

خون خوشيءَ سان ڏينداسين،
 پر بند ڀارت جا پيئنداسين.
 گتي گتي تي ڏرڻو آهي،
 شراب ڪي ڪي ڪرڻو آهي،
 پسپيءَ پاڙ پئنداسين،
 اسين بند ڀارت جا پيئنداسين.

ڌرم ڀٽ ۾ شراب خوري،
 دغا ديس سان آهه نسوري،
 ڪين شرابي بڻنداسين،
 اسين بند ڀارت جا پيچنداسين.
 اچو هٽ لءِ ڪٿي ڪهاڙيون،
 هجن هٿن ۾ لٺيون اُگهاڙيون،
 سؤر صبر سان سهنداسين،
 اسين بند ڀارت جا پيچنداسين.
 رشيا ۽ جرمن شراب تياڳيو،
 تڙيو اميريڪا به نپاڳو،
 اسين به پوءِ نه پونداسين،
 پر بند ڀارت جا پيچنداسين.
 پوتر ڀارت جي هيءَ ڌرتي،
 شراب جي شيطان آ ورتي،
 واپس تنهن کان وٺنداسين،
 اسين بند ڀارت جا پيچنداسين.
 ڊارونءِ ديس ڊڪايل ڪيڙو،
 ڏلهي ڏڪار ڏڪايل ڪيڙو،
 مٿو نه هونديءَ مچنداسين،
 اسين بند ڀارت جا پيچنداسين.

ڪهري ڪادي ڄاڻي داداي! ڪادي ڪين تياڳه،
هن ڪاديءَ تي آه منحصرو مسڪينن جو پياڳه،
پينر پايو ڪادي ڄام - پائر پايو ....
سونهن ۽ سقراڻيءَ جو پينر! جوڙي آهي جوڙ،
اهڙي جوڙي پائي، ٺاڻو چونه بچاڻون ڪوڙ،
پينر پايو ڪادي ڄام - پائر پايو ....
گهر گهر جي ٿئي خوب دڪايل! ڪاديءَ جو ڀرويش،
چونه غريبجي دور ٿئي ۽ ٿئي آسودو ديش،
پينر پايو ڪادي ڄام - پائر پايو ....

ڪادي تلوار

ڪاديءَ وارا، ڇڙ مائي! ڪادي گهرجي - وال گهڻا؟
وال گهڻي؟ آنا چار. يارنهن وال جلدي ڏيار.
ڪاديءَ وارا، ڇڙ مائي! .....
ڪانڌيءَ جو فرمان ٿيو آه، پهري ڪادي هرنرنار،
وڌيشي ڪپڙي جي آسراس، ٻڌل زهر ۾ هر هڪ تار.
ڪاديءَ وارا، ڇڙ مائي! .....
ڀارت کي آزاد ڪرڻ لاءِ گهرجي ڪاديءَ جي تلوار،
هه ٽڪر لاءِ ٻچا اسانجا ٽڙڻ ٿي سگهن سوين هزار.
ڪاديءَ وارا، ڇڙ مائي! .....

چرخو، اسهڪار - سوديشي ڪادي
دڪي ديش ماتا ڪي پينر قربانيءَ جي آدرڪار
جاڳهه ڏڪايل! جاڳڻ گهرجي غفات ڇڏي ٿي هوشيار
ڪاديءَ وارا، ڇو مائي! .....

شد ڪادي پايو!

پايو پايو اي ڀارت واسي شد ڪادي پايو:
شد ڪادي پايو اي پينر.....

گهر گهر ۾ اوهين شد ڪادي جو پهچايو پيغام،
وطن وساري پنهنجو چوڻا ڌارين کي ورسايو.
آزاديءَ جي صدقي گهرجي ڪاديءَ جي تلوار،
تيار ڪري بهر گولا ست جا، چرخو توب بڻايو.
ڀارت جي دڪ دور ڪرڻ لاءِ ڪادي آهه علاج،
ڪاديءَ ڌاران پيو نه وسيلو، گانڌيءَ فرمايو.
صديءَ ڏيڍ کان دڪي ديس کي بکن ڪيو بيهال،
مگر تڪر لاءِ ڪين بڪايل ڀائر ترڻايو.
شد ڪاديءَ سان ديش ڏڪايل ماڻهندو سوراج،
ڀاءُ ڀڳت سان ڪڍڻ پريمي جيءَ جيءَ ناد وڃايو.

سوديشي

آمان جيڪل اچي ويو وقت ڏيسي واپرائڻ جو،
عجب موقعو مليو آهي سوديشي آزمائڻ جو.
ڌرت پيا ڏيهه ۾ ڪاهي بکن ڏينگو وڌو ڊاهي،
اڃا ساڳيو سمو ناهي اجائي زو اڏائڻ جو.
غريبِيءَ ملڪ ۾ ماڻا! مچائي آه هاليدوس،
زمانو ويو غريبن جي صدا ناري نٿائڻ جو.
مصيبَت کان وطن وارن گهڻا جهڙا گهڻا ٻاڙيا،
مگر ٽن کي نه ڏيو موقعو ڪلتي ماتم مچائڻ جو.
دڪين جي دل منجهان نڪري اماڙي آه جي ڦاٽي،
نه ڏيندي ملڪ کي موقعو ڪڇين هجتن هلائڻ جو.
مدت کان جو جُلاهن جو زماني دؤر دُر پوريو،
اوهانتي ئي منعمر آ سو پوريل در پٽائڻ جو.
لڳايا جي قائم قدرت خوشيءَ خوشبوءِ جي خاطر،
اسانجو رڙ نه سي ڪچڙا سلا ساڙي سڪائڻ جو.
ڪنگاليءَ ۾ قدر ڪيميا، مفلسيءَ ۾ مٽيا هروٽ.
نه آهي حوصاو ڪنهن ۾ دڪيءَ دل کي دٻائڻ جو.
هيو هر هنر ۾ اڳرو ڇا قابل دستڪاريءَ ۾،
هينئر ويلو ري آيو، اُڃر پارت بٽائڻ جو.

چرخ، اسهڪار۔ سوديشي ڪادي

اوهانجو چاهه سوديشي هنرمند لءِ ٽڪيو۔ جادو،
اوهانجو فرض پنهنجي ديش سان ناتي نباھڻ جو۔
نه سادي تي نئون گهرجي، نڪا اک عيب تي اٽڪي،
ايهوئي ڪارگر رستو فقط هنرن وڌائڻ جو۔
مهال آهي جو سوديشي وڃي واپار گهاتي ۾،
مليو آ ملڪ کي موقعو وري ڪينجهر ڪمائڻ جو
سمي جي پلٽ پلٽان کان ڊڪايل ڊيس ۾ ڊاڊيون
عمل جو وقت آيو آ نڪي بائين بتائڻ جو

ڪادي پر چار

پنهنجي ڪي همٿايو ڪادي پايو۔
وديشي ڪپڙو ڪين گهرايو،
پنهنجي ڪي همٿايو ڪادي پايو۔
ڪروڙين پائڻ بڪ من ٿا،
روٽيءَ ٽڪري لاءِ رڙن ٿا،
تن جو پيٽ پرايو ڪادي پايو۔
.....
وديشي ڪپڙو ..... پنهنجي ڪي .....
پنهنجي بدن تي پائي جوڙيون،
چون ٻچايو سن ڪروڙيون،
ٿارين ٿن لٽايو ڪادي پايو۔
.....
وديشي ڪپڙو ..... پنهنجي ڪي .....

مونڪي رختو نه ڪپي ۽ نه پلش برتن جو،
 پنهنجو ڪاڍي ۽ جو آهو ڪهرو ڦلهو ٿان ڪپي.
 پيلو، ڪنگڙي ۽ نه سگريٽ ڪپي پاسنگ شو،
 پنهنجي سستي ۽ سٺي پن جي پيڙي پان ڪپي.
 مونڪي پيسٽري ۽ ڊبل روٽي، ٺٽو ٽوسٽ ڪپي،
 پنهنجو ڍو ڍو ٿو ڪپي، روٽ ڪڍي نان ڪپي.
 پين ڦائونٽن مونڪي نه ولالت جي ڪپي،
 خاص چٽسال سان ڪشموري قلمدان ڪپي.
 ڇا امير پڪا جي مان ٽارچ بجليءَ کي ڪريان،
 مونڪي سو ٿين سندو ديسي شمع دان ڪپي.
 پنهنجي بت ٿان جو ڪپي ماس منجي جرمن ڏي،
 اهڙو بي جان جڏو ڪين ٿو لسان ڪپي.
 جي لڙائيءَ ۾ ڪري ٻي نه سگهو قرباني،
 ديس مدقي رڳو بالڪاٽ جو احسان ڪپي.
 جو دڪايل! هو ڪڏهن باغ ارم کان سالو،
 هاءِ سو هند جو اُڇريل نه گلستان ڪپي.

سوديشي ڀريم

ٿاءِ برتس جي نه اٿليءَ جو ٿو رومال ڪپي،
 سادو سوڌوئي مگر ملڪ سندو مال ڪپي.

پهريان هرگر نه پرائو مفلر جرمن جو،
 مونڪي ڪشمير سنڌي سرڻي صفا شال ڪپي.
 مونڪي ساسر نه ڪپي ٿري نه ڪپي مغرب جو،
 سون کان سهڻو پنهنجو ٿامي سندو ٿال ڪپي.
 مونڪي عيسائي سٺن ۾ نه ڪپي ڪوبه حساب،
 پنهنجي هجري ٿي ڪپي ديسي سنڌت سال ڪپي.
 دل کي راحت ٿي ملي حسن مان هند واسين جي،
 مونڪي پٿرس جي پرين لءِ نٿو پرتال ڪپي.
 ماڪ ماتا جي سدا آهه اها خاص پڪار،
 اي هندي! هند کي بائڪاٽ سندو پال ڪپي.
 جو هو پاٽال اميرڪا سو آڪاس بڻيو،
 هاڻي آڪاس، هي ڀارت سندو پاٽال ڪپي.
 جنهن تي دنيا جون ننڍيون قومون به ڪن ٿيون چرچا،
 هاءِ اچ هند جو هيٺو نه اهو حال ڪپي.
 اي دڪايل! تون ته ٿي پهرئين هندي پوءِ هندو،
 توکي مذهب کان مٿي ماڪ سندو خيال ڪپي.

تنهنجي ڪاديءَ جو آواز مون تہ ڳوٺڙن ۾ ٻڌو،
 هرڪو پائيندو ٿئي وٺيو،
 پائيندو ٿئي وٺيو، ڳڻ ڳائيندو ٿي وٺيو.
 تنهنجي اهنسا جو راز دنيا دور دور ٻڌو،
 حيرت ڪائيندو ٿئي وٺيو،
 حيرت ڪائيندو ٿئي وٺيو، ساراهيندو ٿئي وٺيو.
 تنهنجي ايڪتا جو راز هندو مسلمان ٻڌو،
 ساري هندستان ٻڌو،
 هرڪو چاهيندو ٿئي وٺيو، ڀائريائيندو ٿئي وٺيو.
 تنهنجو هريجن آواز، مون تہ مندرن ۾ ٻڌو،
 تيرٿ ياترين ۾ ٻڌو،
 هرڪو ڳائيندو ٿئي وٺيو، ڳلي لائيندو ٿئي وٺيو.
 تنهنجي روحانيت جو راز، مان تہ ٽپسيا مون ٻڌو،
 آتم ڪتا مان مون ٻڌو،
 هرڪو هنڊائيندو وٺيو، ڳائي ڳارائيندو وٺيو.
 مون تہ گانڌي تنهنجو نانءُ چوٽ منارن تان ٻڌو،
 تارن ستارن تان ٻڌو،
 هرڪو اُچاريندو وٺيو، توکي سنڀاريندو وٺيو.

سوديشي هلچل

سوراج جي سهيلي! آهي سوديشي هلچل،
 سو ملڪ مان وارو، جنهن ۾ سوديشي پل پل.
 جي چاهيو ٿيون ستنتر، تيا ڳيو وديشي وستر،
 هي آه مڙل منتر، ڏيندو ڏپل کي پل پل.
 پنهنجي سان ڀريم جا ڳيو، ڄاڻو ٿيو ملڪ ڀاڳيو،
 وستر وديشي تيا ڳيو، پنهنجي سان ڀريم پل پل.
 گهاٽو لڳائي گهر کي، سائو ڪرين ڇو پو کي،
 اُٿو ڪري اٿر کي، گورن ۾ آڻ گهل گهل!
 پنهنجا ڌنڌا وساريا، ويا زور پئجي ڌاريا،
 ڀائر بکن ۾ ماري، آئي گهرن ۾ ڪل ڪل.
 هڻي هنر ۾ جا اڳري، پنهنجي هيءَ هند نڱري،
 ڪهڙي نه صاف ستري، ڊاڪا جي خاص مامل.
 آهي جا آگ آيل، ڌارين جي سا لڳايل،
 ڪر ماڻ اي دکايل! زيادهه نه سُر سل سل.

ميدان انڊيا

مون کي ڌارين جو جڙيل ڪوبه نه سامان ڪپي،
 ميدان انڊيا جو لڪيل صاف ٿو نيشان ڪپي.

ايڪو الت سان ايندو،
 محبت سان سڀ ڪجهه ٿيندو.
 ڪلنت ۽ ساڙ نه ويندو،
 جهيڙي تڪرار سان. ڀارت....
 مالا جو درد نوايو،
 ٻڌندي پيڙي ڪي ٿاريو،
 ڀرڻ دڪايل ڀاڙيو،
 گماندي سردار سان. ڀارت....

چرخو

غريبن ڪي روزي رسائيندو چرخو،
 اڳهڙا هزارين ڍڪائيندو چرخو.
 ڪٿي قسط جي چوٽ کان جي ڪريا سي،
 مسيحا ٿي مڙدا جياريندو چرخو.
 خطرناڪ رستو آ، آزادگيءَ جو،
 مگر ماڳـ منزل پهچائيندو چرخو.
 ڪنداسين ستنتو هندستان پنهنجو،
 دڪايل جي هرڪو هلائيندو چرخو.

چرخي جي مها

ٿيو چرخو ڪدڙ پيارو، سردار گانڌيءَ جو،
 آه مدامي نعرو، سردار گانڌيءَ جو.

بن چرخي آهه نه چارو، ٿڻي ڪاديءَ سان نيتارو،
 ڪريو بهشڪار سوڀارو، سردار گانڌيءَ جو.
 اهو چرخو چوٽ رسائي، بي روزگار ورسائي،
 فرمان ٽڌهن فرمائي، سردار گانڌيءَ جو.
 هن چرخي سان چٽ لايو، بن ڪاديءَ مڙ نه پايو،
 اوهين اهڙو عرض اُنايو، سردار گانڌيءَ جو.
 هڪ هڪ چرخي جو ٿيرو، وڃي ڪندو ولاءِ گهڀرو،
 هي به گولو آ ڏيرو، سردار گانڌيءَ جو.
 جڏهن گهر گهر اٿت ڪٽيندو، شڪ ڪاديءَ کي پهريندو،
 پڙي پرن ٽڌهن هي ايندو، سردار گانڌيءَ جو.
 ٿيو تيار دڪايل جاڳو، سستي ۽ لالچ تياڳيو،
 ٿڻي ڀارت ورثس سپاڳو، سردار گانڌيءَ جو.

اٿت جو آواز

تنهنجي اٿت جو آواز مون ته جهوپڙين ۾ ٻڌو،
 هرڪو ڪاهيندو ٿڻي اوتيو،
 هرڪو ڪاهيندو ٿڻي وٺيو، ڏيرا ٺاهيندو ٿڻي وٺيو.
 تنهنجي اٿت جو آواز مون ته آشرم ۾ ٻڌو،
 چرخو چاهه سان ٿڻي ڪٽيو،
 چاهه سان ٿڻي ڪٽيو، هرڪو چوريندو ٿڻي وٺيو.

گانڌيجي ۽ سڄي ملڪ جو دؤرو شروع ڪيو. شهرن
 ۽ ڳوٺن ۾ قومي سکول ۽ پنڃاتي ڪورٽون شروع ٿي
 ويئون. اسڪار هيلچل سان گڏ ولايتي شين توڙي
 شراب بيشڪار جو آندولن پڻ هلايو ويو. ۱۹۲۱ع ۾
 آءِ لاڙڪاڻي ۾ بوريا ڪيل قومي سکول ۾ پڙهندو
 هوس. انهيءَ وقت سکول جي پڙهائيءَ کان وڌيڪ
 شراب جي گتن تي پڪيٽنگ ڪرڻ ۽ ڳوٺن ۾ ملڪي
 آزادي توڙي خلافت جي هيلچل جا راڳ ڳائڻ ئي هوندي
 وڌيڪ وڻنداهئا. اهي گيت ڏيري ڏيري وڌڻ ويجهڻ
 لڳا ۽ ۱۹۳۰ع تائين ڏير ٿي ويا. اچو ته انهن گيتن جو
 سواد وٺون ۽ ڀارت جي هن بنيادي هيلچل جي ياد
 گاري ڪريون.

چرخي جي ٿار سان

ڀارت آزاد ٿيندو چرخي جي ٿار سان .
گهارڻ ناممڪن آهي ٿاريءَ سرڪار سان . ڀارت ...

جوڙيءَ کي جيءَ سان جوڙيو،
گانديءَ جو حڪم نه موڙيو،
بند غلامي ٽوڙيو،
ڪاڻي تلوار سان . ڀارت ...

ڀارت جو شان بهچايو،
ماتا جو مان وڌايو،
ڀيلن کي راهه بڻايو،
محببت ۽ پيار سان . ڀارت ...

ايڪتا جو راز

ايڪتا ۾ هند جو اعليٰ مقدر ٿي ويو،
چشم وارو خون قطرو، لعل و گوهر ٿي ويو.
نبض جنهن ۾ ٿئي فسادِ خون جو دؤر و ڦريو،
تنهن تي گانڌي جي هنر جو چالو نشتر ٿي ويو.
آب زم زم ۾ زهر ڌارين دغا سان هو وڌو،
گانڌي منتر سان ڦري سو آب ڪوثر ٿي ويو.
جنهن ۾ هيرون جون هماڻيون سون واريءَ جون نديون،
سولائيت جي لٽ سان، ديس پٿر ٿي ويو.
جو آبي ڏاڏي سڄو هو، پنهنجي مغرب ملڪ ۾،
خون ڍل ڀارت جو پي سائو ستمگر ٿي ويو.
ڏس دڪايل! تون ڪرامت، لعل لانگو ٿئي سندي،
ٻار ٻڌڙو ملڪ جو اڄ مٿ لڪر ٿي ويو.

احمد آباد، نرياد پر ٿيل خونن توڙي انهيءَ کان
چورا چوريءَ جي هٽسڪ حادثن ٿيڻ ڪري،
نڌيجهيءَ ستياگرهه جو قدم واپس ورتو. ليڪن
انهيءَ کان پوءِ پاڻ چرخو ڪاهي تي ڪٿي ماڻهه ڪار
جو آندولن شروع ڪيائين. ڌاري حڪومت سان
اسهيوگ ڪرڻ لاءِ سرڪاري نوڪريون توڙي
سرڪاري سڪول ڇڏي اچڻ لاءِ ديش واسين کي
سڏيائين ۽ سندس اهو سڏ ماڻهه جي هزارين نوجوانن
اُٺايو. وڪيل وڪالت ڇڏي آيا. سرڪاري عمارت
پنهنجي عمارت ڇڏي ڪري ماڻهه جي آزاديءَ لاءِ
نڪري نروار ٿيا. هزارين وديار ٿي سرڪاري سڪول
۽ ڪاليج ڇڏي آيا. انهيءَ هاڃل کي زور وٺائڻ

رولٽ ائڪٽ جي خلاف دهليءَ ۾ ۳۰ مارچ ۱۹۱۹ع تي پورن هڙتال ٿي. هن هڙتال جو فيصلو گانڌيجيءَ مدراس ۾ ڪيو هو. ڏکڻ جا گهڻيئي اڳواڻ سندس هن قدم ۾ شامل راءِ هئا. شري راجگوپال آچاريه به انهن منجهان هڪ هو. گانڌيجيءَ انهيءَ وقت چيو هو ته ”ستياگرهه آتم شديءَ جي ڀڃ آهي، ڌرم ڀڃ آهي ۽ ڌرمي ڪارج شدي ٿي ڪرڻ سونهين ٿو. انهيءَ ڪري هن سڄي ملڪ کي چوويهن ڪلاڪن جي رت رکڻ جي صلاح ڏني ۽ پنهنجا ڌنڌا ڌاريون انهيءَ ڏينهن بند ڪرڻ لاءِ چيو. گانڌيجيءَ جڏهن هيءَ رت ديشواسين اڳيان رکي، تڏهن کيس اها خاطري ڪانه هئي ته سڄو ديش سندس اها رت قبول ڪندو به

للكار

کين. ان هوندي به کيس اهو وشواس هو ته بمبئي،
راس، بهار ۽ سنڌ سندس هن لڪار جي پٺڀرائي
رور ڪندا. گانڌيجي ۽ پنهنجي آتم ڪٿا ۾ اهو خيال
جيءَ طرح ظاهر ڪيو آهي.

گانڌيجيءَ اعتراض جي ڏينهن ماهان واري
تاريخ ۳۰ مارچ منجهان ڦيرائي جيتوڻيڪ ۶ اپريل
ڪڍي هئي پر دهليءَ وارن کي اهو اطلاع وقت سر
ڪين پهتو ۽ انهن اهو ڏينهن ۳۰ مارچ ۱۹۱۹ع تي ماهيو.
دهليءَ ۾ سرگواسي سوامي شردانند ۽ حڪيم اجمل خان
هن هاجل جي اڳواڻي ڪئي. شهر ۾ هن قسم جي
مڪمل هڙتال اڳ ۾ ڪڏهن ڪانه ٿي هئي. هندو
مسلمان جڻ ماي ڪير-ڪند ٿي ويا هئا. ايتري قدر جو
سوامي شردانند کي انهيءَ ڏينهن جامع مسجد ۾ تقرير
ڪرائي ويئي. تڏهن ته سڄي ديش ڳايو:

يادگار-تڪ آهي. پنجاب ۾ انهيءَ هڙتال جي
 ڪاميابيءَ انگريز سرڪار کي پاڻيءَ کان ڪڍي ڇڏيو
 ۽ انهيءَ جو نتيجو، امرتسر جي جليانواله باغ وارو
 ڪوس ٿيو. انگريزي عملدارن جنرل ڊائر توڙي
 گورنر مائڪل اوڊائر ويساڪيءَ جي ڊوڪر تھوار تي
 هزارن هندستانين کي سندن ئي خون سان وهنجاريو.
 باغ جي سڀني سوڙهن لنگهن تي توپون جهلي انهن
 کي بند ڪيو ويو ۽ ائين بنا اطلاع ڏيڻ جي هزارن
 لوڪن تي توپن جو گهوڙو دٻائي، بارود جي باهم جا
 گولا وسايا ويا. هن اوچتي حملي هزارين نهٿيار ۽
 صابر ڀارتين کي موت جي گھاٽ اُتاري ڇڏيو. هن
 خون-لاحق سڄي ديش ۾ غم ۽ غصي جي لهر پيدا
 ڪئي. گانڌيجيءَ ائين جليانواله جي انهن هزارن
 هندو سڪ ۽ مسلمان شهيدن جي گڏجي وهيل خون
 سان، ڀارتي ايڪتا توڙي آزاديءَ لاءِ اهنسڪ آندولن
 جو پهريون لکيو- ”قطع تعلقات“. اچو ته اسين
 به هڪ دفعو انهيءَ جليانوالا باغ جي زيارت ڪريون-
 هيءُ گيت گنگائي ڀارت جي امر شهيدن جي امر گاتا
 ٻڌيون ۽ ائين ڀارت جي آزاديءَ کي امر بڻايون.

آزادي هلچل جو آغاز

(۱۳ - اپريل ۱۹۱۹)

ڀارت جي بانولن جي تربت جليانوالا.
سوراج جي نشاني نوبت جليانوالا.
موسوم بهار ۾ ٿيو قتلام عام ٿوئي،
ٿو منجهم سوين شهيدن جو رت جليانوالا.
ڀارت جي ايڪتا جو ڏاڻي بنياد آهين،
وين جو خاص ورثو وصيحت جليانوالا.
بدلي ۾ تو جا ورتي ڊاير جي خونريزي؛
تازي اڃا سا تو ۾ رنگت جليانوالا.
هر دل ۾ ايءَ دڪايل! ڀارت لاءِ درد جاڳي،
تومان وٺون نئين سر نصيحت جليانوالا.

ڀارت جي آزاديءَ جو اڻهاس جڏهن لڪجي
پورو ٿيندو، تڏهن ائين چئبو ڇا ته هاڻي انهيءَ
اڻهاس جا ڪي به باقي باب رهيل آهن ئي ڪيئن؟
ائين برابر آهي ته آزاديءَ جا مکيه سڀه سالار، لکيل
بابن ۾ ڏسبا ۽ انهن جي قربانين جو بيان اسين يا
اسانجا پويان پڙهندا ۽ ائين پنهنجن سرويچ سپاهين
کي داد ڏيندا رهنداسين، جن پنهنجو سروانس قربان
ڪرڻ ۾ ڪابه ڪسر ڪانه ڇڏي. پر اهڙا به ڪي گمنام
سورما هوندا، جن ڀارت-ماتا جي آزاديءَ لاءِ پنهنجو
سڀ ڪجهه نچاور ڪري، پاڻ کي فنا جي گود ۾
اچي ڇڏيو هوندو. اهڙن سورويڙن ۽ شهيدن جي
قرباني جي هيءَ ڪهاڻي آهي، جنهن ڪهاڻي جي

هڪ هڪ انش منجهان، هڪ هڪ گيت منجهان
انهن بهادر ستياگرهين جي قرباني لپٽا پائيندي ٿي
سگهنداسين.

مهاٿما گانڌي ڏکڻ آفريڪا ۾ ستياگرهه جا
اوائلي تجربا ڪري هندستان موٽيو ۽ هن سرگواسي
شري گوکافي جي پيار ۽ سهواس ۾ ڀارت جي آزاديءَ
بابت سوچڻ شروع ڪيو. سنه ۱۹۱۵ ۾ شري گوکافي
جي ديهانت کان پوءِ گانڌيجي اڪيلي سر ديش جي
رٿن تي نڪتو ۽ ائين هو ڀارتواسين سان رلي ملي
هڪ ٿيو. خاص ڪري ڄمپارن ۽ ڪيڙا جي ستياگرهه
گانڌيجيءَ کي سڄي ملڪ ۾ مشهور ڪري ڇڏيو ۽
انهيءَ ڪري هو ديش واسين جو وشواس حاصل ڪري
سگهيو. پهرئين مهاڀاري لڙائيءَ کان پوءِ جڏهن انگريز
حڪومت نون ملڪي سڌارن ڏيڻ جي آڙ ۾، هندستان
کي وڌيڪ غلاميءَ جي زنجيرن ۾ جڪڙڻ لاءِ،
رولٽ ڪميشن جي رپورٽ ظاهر ڪئي، تڏهن
سڄي ديش ۾ بي آراميءَ جي لهر ٿيڻ لڳي.
گانڌيجيءَ جي ٺاهيل ستياگرهه سپا جي سهاري هيٺ
دهلي، بمبئي، احمدآباد توڙي هندستان جي جدا
جدا شهرن ۾ اسهڪار هاجل جي شروعات پورن هرنال
سان ڪئي ويئي. ۶- اپريل ۱۹۱۹ع انهيءَ هاجل جي

دنيانجو وطن

جي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن،
 مصريءَ کان مٿيرو ماڪيءَ کان مٿيرو،
 قربان ٿنهن وطن تان ڪريان پنهنجو تن بدن،
 جي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن،
 پنهنجي وطن جي آءُ جي حالت ڪريان بيان،
 منهنجي پوي زمين ڪنڇون هاري آسمان،
 ڏکڻا وطن جا ساريندي، منهنجو ڇلي ٿو من،
 جي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن،
 مٿري وطن کان آءُ رکي ڪي به نه واريان،
 جيڪي حڪيم ڏيئي وري ڪين بچاريان،
 دل ۾ هميشه شال رهي، ديش جي لڳن،
 جي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن،
 جي خواهه اٿم ڪا ته وطن شاد ڏسان مان،
 اڌ ڏسان مان وري آباد ڏسان مان،
 سڀني الهه ۾ آه، ڏکڻ جي دل مڱن،
 جي منهنجو وطن، منهنجو وطن، منهنجو وطن،

او باغي!

باغي آهين؟

لوڪ چوي ٿو.

مور نه ڪر پرواهه،

او باغي! مور نه ڪر پرواهه!

سپاهي! مور نه ڪر پرواهه.

منزل ڪيڏانهن؟

مقصد جيڏانهن.

موت يا آزاديءَ جي راهه،

آزاديءَ جي راهه،

سپاهي! آزاديءَ جي راهه.

هڪڙو آهين؟

پيا دل ايندا.

ٿيندا ڪوڙ اچي همراهه،

ڪوڙ اچي همراهه،

سپاهي! ڪوڙ اچي همراهه.

هڪڙو هوندو!

سو گهليندو.

قائم جي رکندو ويساهه،

قوهي للڪار

دل جي خاني غم ڪڍ ۽ ۾ شال تيسين غم رهي،
جيسين ٻوسائيل غلاميءَ ۾ هي منهنجو دم رهي.
دامن هستي رهي شل سوز دل کان چاڪ چاڪ،
آرزو آزادگي جو زخم بي مرهم رهي.
شال هندستان ۾ هيءَ زار شافي ٿئي ختم،
ڪير چاهيندو زماني ۾ اڃا ظالم رهي؟
جهوپڙين وارا هتي جا جيسين مٿان ۾ رهن،
زور تيسين بوشڪاري ملڪ ۾ قائم رهي.
ڪيئن پلا آزاد دل تلوار جي طابع ڪندين،
آڱ لڪڙيءَ جي اندر ڪيئن ٿي دٻيل دائر رهي؟
حڪم شيرين جو ٿيو تيسين جشن ڄاڻو حرام،

ڪوهه ڪُن فرهاد جو جيسين مٿو مائٽم رهي.
اي دکايل رهم خوشيءَ سان خاص خادم ديس جو،
آخريين دم تي به تنهنجو قوم سڀوا ڪم رهي.

مرادن جو ڏيئو

آرزو آ يا الاهي! هند شل آزاد ٿئي،
هند شل آزاد ٿئي، فرياد جو ڪوداد ٿئي.
سر هزارن جا اڏائي تيز تر تلوار سان،
خون جون نديون ڏسي دل شاد پل صياد ٿئي.
نوجوانن کي نه آ پرواهه پنهنجي جان جي،
ٿيو مگر مقصد سندن، گلشن اُڃر آباد ٿئي.
وقت اهڙو آهه آيو خود ڏسو مقتل اندر،
ڪونڌ قرباني ڏسي ٿو شرمندو جلاذ ٿئي.
سر ڪري ڪنگري قلعي جي ڌڙ رکو ديوار ۾،
جڏهن هميشه لاءِ پختو ڪوٽ جو بنياد ٿئي.
سنت سابرمت ڪڍيو ڳولي نمونو ڀڏ جو،
شال هرناڪس اڳيان هر هڪ هندي پرهاد ٿئي.
شل مرادن جو ڏيئو ٻرندو رهي ٻرندو رهي،
۽ وري ساڳيو دکايل، شال ڀارت شاد ٿئي.

بهريون ڪتاب ”ڪرشنا پيچنولي“ ڇپجي پڌرو
 ٿيو. انهيءَ ننڍڙي ڪتاب تي خاص طور ’سائين بيوس‘
 تاءَ پهچايو. چانڊڪا ائمپيوٽرس ڊرئميٽڪ سوسائٽيءَ
 جي ٽائڪن ۾ ڀارت وٺندي، سائين بيوس جي ويجهو
 تہ گهڻو ئي آيو هوس، پر وڌيڪ ويجهو ڪرشنا پيچنوليءَ
 ئي ڪيو. پوءِ تہ منهنجي ڪچين پڪين رچنائن تي
 سندس نظر ٿاني ٿيندي ئي رهي ۽ ائين گهڻو ئي ڪجهه
 لکي ۽ گڏ ڪيم. اڄ پنهنجن انهن سڀني قومي گيتن
 کي هڪ ئي ڪتاب ۾ ڏيئي شام جي اڳيان رکي رهيو
 آهيان، جيڪي هن وقت تائين ڌار ڌار ڪتابن توڙي
 چونڊين ۾ پئي پڌرا ٿيا آهن. سنڌ ۾ اهي گيت هزارين
 زبانن تي پيا ٽرندا هئا، پر هت هند ۾ به انهن منجهان
 گهڻي اهڙا گيت آهن، جي اڄ به ڪيترن جي قلب
 کي قرار ڏين ٿا.

اوائل ۾ ئي گانڌيجيءَ جي اهنسڪ هلاچان جو
 قبضو منهنجي دل تي سونهيون آنه ٿي چڪو هو.
 يارنهن سال عمر جو مس هوس جو ڀاءُ جي ويچارن
 چڪي ورتو ۽ انهن ويچارن جي ڪشش، ڏينهنون
 ڏينهن وڌندي ئي رهي. ۱۹۲۱ کان ۱۹۳۷ تاءِ ستاويهه
 سال انهن هلاچان ڪيئن نه ڀن ڀن روپ ورتا ۽ آءٌ
 به انهن جدا جدا روپن جو ورنن پنهنجي گيتن ۾

ڪندو آيس، ويندي ونو بایگ تائين. اڄوڪا نوجوان
 گايڪ توڙي پانڪ، جن لاءِ شايد انهن هلاچان جو
 اتهاس ئي سڀ ڪجهه آهي، هنن گيتن کي گنگنائيندي
 گانڌيءَ جي انوکين هلاچان جو تصور ڪري سگهندا.
 هن ”قومي للڪار“ ۾ جيڪي سنگيت مڪڙيون توڙي
 ڦول پوتل آهن، اُهي انهن سڀني لاءِ آهن، جيڪي
 انهن گيتن کي پنهنجو سمجهن ۽ جهونگارين. اڄ تاءِ
 آزاديءَ جي ساساي ۾ جيڪي به قومي آندولن هليا
 آهن ۽ انهن بابت جيڪي به گيت هون چيا ۽ ڳايا
 آهن، ڪوشش ڪري تنهنجي پوهڪا ڏيئي پوءِ ئي
 اُهي ڏنا اٿم. ڪي ڦٽڪر گيت به هن ڪتاب ۾ جدا
 جدا پرڪرڻن ۾ اچي ويا آهن، پر اُهي به بي موقعي
 چئي ڪين سگهبا. هاڻي اچو ته هن ڀارت ڀارتيءَ
 جي لاءِ ۾ ڪو پهريارچو پاڻ کي ڪوهي ڇڏيون ۽
 ڳايون اُهي راڳ، جن منهنجي دل جي تارن کي پئي
 چيڙيو آهي.

۲۱. راشتر سيرا دل
۲۲. ۱۹۴۲ جي ڪئٽ انڊيا هلال
۲۳. رشوت خلاف اٽوڪو سٽياگره
۲۴. بنگال جو ڏڪر
۲۵. شهيد ۽ ديش پيڪٽ
۲۶. انڊمان ڪارو پاڻي
۲۷. جيل جون يادگيريون
۲۸. آزادي ڏينهن آزادي کانپوءِ
۲۹. ورهاڱي کانپوءِ
۳۰. مهاڻا گانڌي
۳۱. سروودي

۱
۴
۹
۴
۱۷
۷۹
۸۴
۸۹
۱۹۹
۱۵

ننڍڙوئي هوس، جو ڳاڻڻ جو شوق هو. پتا شري
پاڻي ليلارام صاحب وٽ صبح شام سٽسنگ ٿيندو
هو. اوطاق ۾ ڪونه ڪو ڳائيندڙ فقير رهيوئي پيو هوندو
هو. شام صبح جو ڪيرتن ۽ آئي وئي جي راڳ جون
محفلون منهنجي لاءِ اُتساه جو ڪارڻ بڻيون ۽ مون به
ڳاڻڻ توڙي چوڻ شروع ڪيو. لکڻ جي اوائلي پيرنا
ستن سالن جي عمر ۾ پوڄيه پتا صاحب توڙي اُستاد
”بيوس“ ۽ دادا مورو سنگھ جي سنگ منجهان ملي.
بعد ۾ بيوس سائينءَ جي چرڻن ۾ ويهي باقي ڪجهه
پراڻڻ جو اوسر مليو. ۱۹۲۳ع ۾ جڏهن آءٌ اڃا تيرهن
سالن جو مس هوس، تڏهن منهنجي رچنائن جا

دهرباني فرمائي درست ڪري پڙهو

صفحہ	ست	غلط	برابر
۲۹	۲	وجهي مثل ملڪ	وجهي ٿي مثل ملڪ
۳۸	۳	لاٽ پابوش	لاٽ جو پابوش
۵۲	۵	آزادي بٽي	آزادي بٽي
۶۹	۱۳	جاڳي اٿو	ساڳي اٿو
۷۶	۷	ويندو نه	ويندو نه
۱۰۲	۵	سڪتيون نه سهندا سون	سڪتيون سهندا سون
۱۲۳	۴	وڏو ٿو وڃي	وڏو ٿو وڃي
۱۵۵	۱۱	ووت ٿيندڙ	ووت ۾ ٿيندڙ
۱۶۷	۹	پيري ڪڏھ	پيري نه ڪڏھ
۱۸۶	۴	هيءَ درد واري	هيءَ درد واري
۲۷۳	۱۶	ذات پات جو	ذات ۽ پات جو
۲۸۱	۱۱	چڙھيو آھيان	چڙھندو آھيان
۳۰۲	۱۸	ونده	اونده

Printed by Mellaram M. Vaswani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

&

Published by Krishna Bhambhani Secretary Lok Sabha
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

۱. قومي للڪار
۲. آزادي هلچل جو آواز
۳. ايڪتا جو راز
۴. چرخو، اسهڪار ۽ سودي شي
۵. شراب بهشڪار
۶. امن سپائون
۷. خلافت کانپوءِ قومي نفاق
۸. لالچيت راءِ ۽ جتیندر نات داس
۹. ۱۹۳۰ جي ستياگرهه هلچل
۱۰. سردار ڀڳت سنگھ، سندس شهيد ساٿي
۱۱. هريجن آندولن
۱۲. ۱۹۳۲ جي هلچل
۱۳. قومي جهنڊو ۽ آزادي جو اعلان (۲۶ جنوري)
۱۴. ڪانگريس جي گولڊن جيلي
۱۵. چونڊن جا گيت ۱۹۳۶ ۽ ۱۹۴۶
۱۶. جانيوار سازي ۽ جو واءِ
۱۷. ايڪتا هلچل
۱۸. گانءِ بچايو آندولن
۱۹. واپاري آندولن
۲۰. ڳوٺاڻي ۽ هاري حقدار هلچل

بدوقن منجهان چٽل گوليون کائي زخمي ٿيو. جن
 لين شڪارپور جي نوجوان شري مينگهراج ٿلا توڙي
 ڪراچيءَ جي مرهٽي هوڻهار شري دتاتريه کي شهيد بڻايو.
 نهن قربانيءَ جو سڏ سڻي سنڌ جو سورهيه وديار ٿي
 ي هيمنون ڪالاڻي قاسيءَ تي لٽڪي ويو.
 آشا آهي ته 'قومي لاڪار' اسانکي اڄ به ديش
 ، آزاديءَ جي رکيا خاطر، مري مڃڻ لاءِ تيار ڪندي
 ندي.

— ڪرشنا

(ڪڇ)

اسانجا به اکر

راشٽريه کوي 'د کابل' جا قومي گيت، سند به
منڊا رهيا. لکين سنڌي انهن گيتن کي پنهنجو ڪري
جهندا هئا ۽ انهيءَ ڪري اهي 'لرڪ-گيت، بٻيا.
ٽين پهرئين اهي گيت گڏ ڪري سنگيت-قول به
۱۹۱۶ ۾ ڇپايا ويا. هن ڪتاب جو ٻيو ڇاپو وري ۱۹۴۶ ۾
ڪيو. انهيءَ کانپوءِ چئن ٻين ننڍن وڏن ڪتابن ۾ سندس
پيش ٻن بابت ڪجهه رچنائون ڇپيون.
هندستان جي آزادي آئي ته سھين، ٻن سالن سان
ملڪي ورهاڻو ڪٿي آئي! انهيءَ کانپوءِ کويءَ جي قلم
ٽوڙي ڪلام روئي ڏنو. اڄ انهيءَ رومن ۽ سڏڪن وچ ۾
جيڪي سر هن ڳايا آهن، اهي هندستان جي ڪنڊ ڪڙڇ
۾ وسندڙ سنڌي، هندي جيڪي لاءِ اوڀر ۽ اڀر سڃاڻل
ڪين آهن. کوي د کابل جي قوهي لاکار اڄ به اٽساه
ڏيندڙ آهي، جيترو آزاديءَ جي لڙائيءَ وقت ٻنڊ باجو
ٻڄي هزارن ۽ لکن سنڌواسين ۾ جان ڦوڪيندي رهي
”لرڪ ساهت پرڪاشن گانڊيڊام“ وارن جي اها زبردست
خواهش هئي ته کوي د کابل جا قومي گيت، جيڪي
آزاديءَ جي لٽاس جي هڪ ڪڙي آهن، اهي گڏ ڪرڻ
هڪ ئي ٻسٽڪ ۾ آڻي، عام جي هٿن ۾ ڏيون ۽ اڄ اسان

قومي للڪار

پير تون ڳوڙا ڪري بلڪل نه هل،
 منهنجي طرفان گهار ٿي بي فڪر ڀل.
 هر اڌوري هيءُ ڪهاڻي پيار جي،
 ختم ٿئي هٿ هٿ ڀلي اُڀتار جي.
 هار هو حالت هر ناهي عشق جي،
 نامرادي سونهن آهي عشق جي.
 عشق ڪنهنجي موت جو موٽاج ناه،
 کيس پيءُ شاباس جي ڪا هاج ناه.
 عشق نٿو جنهن دل دکايل هر رهي،
 سا نه پيو در ٿي ڪڏهن ڀلجي پيءُ!

مهرباني فرمائي درست ڪري پڙهو

برابر	غلط	ست	صفح
تيار ٿيو	ٿيو تيار	۵	۵
سلطان ٿيو	سلطان بڻيو	۱۱	۵۲
سربسر	دربدر	۱۳	۵۹
گرم آهن	درد آهن	۱	۸۸
دوزانو ڪيو	روزانو ڪيو	۲	۹۰
چڪو	چڪور	۹	۹۳
گهرجي شڪار	کڀي شڪار	۴	۱۰۵

Printed by Mellaram M. Vaswani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

&

Published by Krishna Bhambhani Secretary Lok Sahitya
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

پير تون ڳوڙا ڪري بلڪل نه هل،
 منهنجي طرفان گهار ٿي بي فڪر ڀل.
 مر اڏوري هيءُ ڪهاڻي پيار جي،
 ختم ٿئي هت هت ڀلي اُڀتار جي.
 هار هر حالت ۾ ناهي عشق جي،
 نامرادي سونهن آهي عشق جي.
 عشق ڪنهنجي موٽ جو موٽاج ناهي،
 کيس پيءُ شاباس جي ڪا هاڃ ناهي.
 عشق نيت جنهن دل دکايل ۾ رهي،
 سا نه پيو در ٿي ڪڏهن ڀلجي بهي!

مهرباني فرمائي درست ڪري پڙهو

برابر	غلط	ست	صفح
تيار ٿيو	ٿيو تيار	۵	۵
سلطان ٿيو	سلطان بڻيو	۱۱	۵۲
سورسر	دربدر	۱۴	۵۹
گرم آهن	درد آهن	۱	۸۸
دوزانو ڪيو	روزانو ڪيو	۲	۹۰
چڪو	چڪور	۹	۹۴
گهرجي شڪار	کڀي شڪار	۴	۱۰۵

Printed by Mellaram M. Vaswani, at the
Sunder Printing Press, Ajmer.

&

Published by Krishna Bhambhani Secretary Lok Sahitya
Prakashan Gandhidham, Adipur (Kutch)

جيئن پٽيا اڙا نه ڏسجن ڏيهه ۾
 سڀ ڀريا ڀلڪيا هجن سائيه ۾
 بي آهي، تنگو، بکيو، جامل، آهون
 ملڪ پنهنجي ۾ هجي هرگز نه ڪو
 ڪو ڪسي زوريءَ نه ڪنهن جو روزگار
 ڪين ٻڌن ۾ هجي ملڪي وٺار
 ڪونه ٻئي جي خون چوسڻ جي ڪري
 حق وٺي ۽ حق ڏئي ٻن ماڻهي
 سرڳهه اهڙو ملڪ ۾ آڻيون هلي
 جت گذاري هرڪو جيئن خوش ٿي ڪلي
 ڪلپنا پنهنجي ائين ساڪار ٿئي
 مطلبي ڪنهن جو نه ڪنهن سان پيار ٿئي
 تياڳهه، قرباني به ڀرو ٿين پيار جا
 جيئن سڄا ماڻيون هئا سنسار جا
 اهڙو اڄ سنسار ڪو مڏجي اڏيون
 جو آيا من جا لٽي ڇڏيلا ڇڏيون
 عيش پورهئي سان ٿو مڏ پيارو لڳي
 نه ته عياشي پاڻ ڪي چڻ ٿو لڳي
 عيش ماڻينداسين ڏيندا ڏاستي
 پر ڪنداسين ڪين ڪجهه جهڙي ڇڏي

ٻڌي جي محنت تي اڏينداسين نه گهر،
 کائينداسين پر ونڊي ورڃي تڪر.
 ڇو؟ ڏکي توکي لڳي هيءَ راهه ٿي،
 هيئن ته ڏيندينءَ طعنہ بازن کي هڻي.
 لوڪ ڪلندو تنهنجي منهنجي پيار تي،
 اوچتي هن بي سبب انڪار تي!
 مون ته هڪڙي ئي نظر ۾ دل ڏني،
 تون وڃين ٿي ڪن ۾ پر سڀڪجهه چئي.
 خير لڳندي ڪانه ميندي زور جي،
 هونءِ به رڻندي ماءُ ڪنڊ ۾ چور جي!
 تون ڇڏي ويندينءَ؟ پاي ڇڏي پر ٻڌءِ!
 مونکي پٽڪاڻڻ ريءَ ڇا پوندءِ پليءَ؟
 گذرندي ڏکندي ڪٿي منهنجي گهڙي،
 پر نه ڪنهن جي ڪنهن بنا رهندي آڙي.
 درد تائيندو مان رهندس دم بدم،
 توکي پر چوندس نه ڪجهه، تنهنجو قسم.
 پيل رهي خوش باش تنهنجي زندگي،
 منهنجي نيبهه آهه مون سان زندگي.
 پيل اڪيلو سوز فرقت ۾ سجهان،
 بار پنهنجي غم جو ڇو ڪنهن تي وجهان.

زخم جي آھن، انهن تي ٿار وجه،
 رک ھلڻ تي، نہ ڍل بيڪار وجه.
 پنهنجي ھٿ سان چو ڏکائين پاڻ کي،
 خواہ مخواہ ويٺو ستائين پاڻ کي!
 اھڙيون ئي ڳالھيون ڳڻيندو ٿو رھان،
 دم دلاسا دل کي ڏيندو ٿو رھان.
 ڇا ڪريان جڳہ پر اڃا جيئڻو اٿم،
 پاڻ وٽ آھي جو ڪڇ ڏيئو اٿم.
 پيار جي منزل ھجي مشڪل پلي،
 پھچبو مقصد تي پر آخر ھلي.
 پيار ڌار ان زندگي ڄڻ بار آھ،
 خوش حياتي آھ پر جي پيار آھ.
 پيار جيئڻ موت جو ميني حساب،
 لازوالءَ جو پڙھائي ٿو ڪتاب.
 پيار آھي منهنجي لءِ آبِ حيات،
 پيار پيو ڪجهہ ناھ پر ھڪ پاڪ ذات.
 آھ تو وٽ جي ڪو اھڙو پيار ڏي.
 آسرو نہ تہ ڪين ڪي بيڪار ڏي.
 پيار جي ھڪ ڌار جون ٿاريون سوين،

سڀ وڻي ٿو ڀر جي سالم پيار آه،
 زندگيءَ لاءِ پيار چڻ اسرار آه.
 دل جي ڀرپٽ کي بڻائي بوستان،
 ٿو ڪري خود خار کي پي گل خندان.
 تنهنڪري اڄ اهڙي ڪيميائي ڪريون،
 رنگ ڪي بي رنگ جيون ۾ ڀريون.
 ٿئي صبح سونو ۽ سوني شام ٿئي،
 رات روپيءَ کان عطا خوش جام ٿئي.
 تون هجين مون سان ۽ مان تون سان هجان،
 تو بنا پيو ڪجهه نه دنيا ۾ ڏسان.
 راڳه منهنجي جو بڻي پرلاءِ تون،
 نت ڀرين منهنجي ڪلا ۾ پاڻو تون.
 منهنجي نيٽن ۾ ڦرين تصوير ٿي،
 منهنجي خوابن جي رهين تعبير ٿي.
 جي ڏسان هٿ هٿ رڳو توکي ڏسان،
 جاڳندي يا نند ۾ توکي پسان.
 پنهنجي گيتن جي مان ليءَ توکي ڪريان،
 جان جڻن، بي جان جيون ۾ پريان.
 زندگيءَ جو راڳه اڄ ڳايون ملي،
 مات ٿئي جڻين موت واري ڪاهلي.

خير ڪونهڪ اڌ ويا، پويان ڇڏي،
 پر سگهيو سو پئي نه مون سان دل گڏي!
 پنهنجي ئي سڪم جو جتي هوندو خيال،
 پيار جو ڪهڙو اُتي رهندو سوال!
 پيار جي مانندو ته مطالب جو چڻيو،
 ڪين ڪم جنهن مان ڪڏهن ڪنهن جو بڻيو.
 دل بکي رهندي سدا بک بک ڪري،
 ڪو هجي جو پيار سان هن کي پري،
 پر شڪايت ڪوڙ هينءَ دل جو نه وڙ،
 هو ته ڏيڻ ڌاران نه ڪجهه ڄاڻي اُڙ،
 مر ته ڏي، مانگڻ بنا ڏيندي رهي،
 جڳم ٻرو ٿئي خود چڱي ٿيندي رهي،
 ڀر پلائيءَ يا برائيءَ جو جناب،
 ڪير آهي جو ڪندو پورو حساب.
 ليک ليک سان جو ليکاريءَ لکيو،
 تنهن کي ميٽڻ ڪو اڃا ناهي سڳيو.
 بس اهوئي ٿو اچي هر هر خيال،
 غم غلط ڪر، دل جو هي رنج و ملال.
 جا گهڙي گذري نه تنهن کي ياد ڪر،
 حال لوجي دل اُچر آباد ڪر.

مون کي توکان پيو نه ڪجهه گهرجي وڌيڪ،
بس انهيءَ کان ڪين ڪڇڻ ٿوڻ ڏي وڌيڪ.
تو ڏٺو جي هي ته مون کي ڪل مليو،
بي خبر دل کي وڌو ڪم مليو.
ڊپ ته عورت ذات کان ٿيندو اٿم،
تو ڏٺو پيو ٿي ڪڏهن ايندو اٿم.
پر اهو ته سوچي به دل حيوان آهي،
هن جي چيڙهه جو نه ڪو امڪان آهي.
ڇڏڻ سوچي پيو سدا اڻ ڄاڻ ٿي،
ڪيئن نه ٿي ڪمي ڏکائين! پاڻ ٿي.
هن جو ٿي، هن جو ٿي ڪيڏو تصور،
ڪجهه نه ڪجهه ٿيندي مڊا وٺندي ضرور.
ڪٿي ته عورت پيو ڪا ٿي دل هجي،
جو نه پوءِ مٿن مندي مٿن مچي.
ڪا ٿي پيا، سوين سديون ٿي،
پوءِ به جيڪر ڪين هي پوريون پيون.
ٿي ته ٿي جي ٿيڻ مٿو وٺو وٺين،
هيءَ ٿيڻ جو ٿيڻ ڪو ٿيڻ نه ٿيڻ.
اڪ پيو ٿي، اڪ ٿيڻ جو تصور،
ٿيڻ ٿيڻ ٿي ڪري ٿيڻ نه ٿيڻ.

ڪير جو تنهنجي ارادن ڪي لکي،
 نيچي نظرن ۾ شرارت ٿي بکي.
 زلف لهرائڻ اجايو بي سبب،
 ٿا سڻ تنهنجي نئين دل جي طلب.
 ڇا ڪري سگهندس مگر بي زور مان
 خلق ڪندي جي ڪندس ڪوشور مان.
 آرسِيءَ تي باق اُچلي، منهن ڏسڻ؛
 جڻ ته پنهنجو پاڻ تي آهي ڪاٺ.
 چو، اهي ڳالهينون نٿيون توکي وڻن؟
 ڪيئن وڻن؛ طعنہ پڙيُون جو ٿيون هڻن!
 ڇا ڪريان، مونکي به هي ناهي پسند،
 پر ڪريان ڪيئن منهن انهن ڳالهين جو بند؟
 ٿئي نه جي ڪجهه، ڳالهه ئي پيدا نه ٿئي،
 ڪو چوي جيڪر نه ڪنهنڪي ڏوهه ڏئي.
 مون چيو جيڪي، ٻڌاءِ! دل ۾ نه ڪر
 خوامخواه بي فائدي آهون نه پر.
 مون ڏٺو آهي سٺو آهي گهڻو،
 دل سهي سگهندي نه هاڻي ڪو اٿو.
 تنهنڪري تنهنجو مڪياري آه پيار،
 ڏين نه ڏين سو تنهنجي ئي آ اختيار.

مون کي تنهنجي پاڻ پل صحبت ڪبي،
 سا اجهل، اڙپنگ، چري صحبت ڪبي.
 ثوبت هودي هر وهي جنهن کان درياھ،
 تر پوي ٿي ٽوٽس ماريل جو پساھ.
 مر ته نڪ ٿاين ٻڌان غوطه اچن،
 دم چڙهي، ٿم ٿم ڪري اڪڙيون سمن.
 هٿ هڻي، پاڻهي ڪنارو پائبو،
 پر ٻڏي ويس جي نه هڏ پڇتائبو.
 هيئن ڪناري تي اُسڙڪي ساھ ڏيان،
 چو نه تنهن کان سپر هر لڙهندو رھان.
 هوءِ وهي ۽ مان وھان، ڪل جڳهه وهي،
 ڪوبه پياسو ڪيئن ڪناري تي رهي؟
 جي انديشن کي ڪندو همراھ ڪو،
 ڪين پائي دل جو سگھندو ٿاھ سو.
 دل هجي گهوڙو، پٺيان گاڏي دماغ،
 پوءِ پل گهم شوق سان مسرت جو باغ.
 تنهن ڪري اچ، ڏيون ٿيو مھراڻ هر،
 پاڻ کي پنهنجي سمايون پاڻ هر.
 لوڪ لڄ وارو اهو اچائي لباس،
 تون رڳو گڏجي هاڻ جي لباس لباس.

ادوري ڪهاڻي

ڏس اهي ڀلڪون نه ڪن گهوري نه ڏس،
ٿو هيٺيون دڪ دڪ ڪري ٿورو ٿرس!
هوند ڪا هڪڙي هجي جيڪر سهان،
چوٽ تي ٿو چوٽ ڪاليندو رهان.
دل سنڀالڻ ڏي، ڀلي پوءِ وار ڪر،
شوق سان پيدا ٿئون آزار ڪر.
تير آبرون جا ٿي هر دم ڪائي دل،
پر ڪڏهن ڀلجي ٿي ڏرمائي دل.
زخم ٿوهن ڪي ڪري راحت نصيب،
درد ۾ پائڻي ٿي ڪا لذت عجيب.
جي هجي هڪڙي جنم جو ڪو حساب،
پاڻ ڪي آتڻ ڏيان جيڪر جناب.

هٿ ته جنم جنم ساڳي آه ڪار،
 ڳالهه اڄ منهنجي نه ٿي ڪا اختيار.
 دل ڏئي دانهن جي عادت ڪين آه،
 هونءِ به روئڻ ۾ ڪا مصلحت ڪين آه.
 تون به هيڪر پل ته مونکي آزماءِ،
 جو هجڻي ويهن نهن جو زور لاءِ.
 پر نتيجي جو ذرا رڪجانءِ ڏيان،
 لوڪ لوئيندءِ ۽ آئيندءِ گمان.
 ڇا جو ڇا چوندءِ، ٻڌڻ لڳندءِ عبث،
 ڇڻ ۾ ويهڻ اُٿڻ لڳندءِ عبث.
 دل وٺڻ سمجهين مٿان ڪا راند آه،
 هٿ وٺڻ کان ڏيڻ سندي هيڪاند آه.
 تنهن ڪري ٻڌا! پيو هن پڙ ۾ نه پاءِ،
 وڃ وڃي پيو ڪو وسيلو آزماءِ.
 عشق آهي نانگ تنهن کان ڀڄ پري،
 پير-مرشد ساڻ ڪو يا اڄ ڪري.
 عقل جي ساڻي ڪري ايندينءِ هتي،
 ڪين سوپاري ڪڏهن ٿيندينءِ هتي.
 منهنجي ڳالهين تي خفا تون ڪين ٿي،
 ڪاميابيءَ جو اٿڻي هٿ ڊگهه نه هيءُ.

هن وساريو، مون کان ڀر وٺي ٿئي،
 ياد هنجي دل منجهان نڪري ٿئي.
 پيار جو ناتڪ ٿيو يا تهقيق ٿيو،
 منهنجي لاءِ ٿيو جيڪي بلڪل ٿيڪ ٿيو.
 مون ٻڌايو توکي پنهنجو داستان،
 هن کان پوءِ ڇا اڃا پيو ڪجهه لکان؟
 پيار جنهن ۾ عام جو ناهي حصو،
 پيار اهڙي کي دکايل! ڇا ڪبو.

’اڌوري ڪهاڻي‘ نالي ڪري اڌوري ڪهاڻي
هوندي، پڙڏسبو ڪري ته پاڻ ۾ پوري ڪهاڻي
آهي. قلم هلندي هلندي روڪجي ويو ۽ مون
به سندس خيال رکي ڪري ڪهاڻيءَ کي پورو ڪيو.
خبر نه آهي ته هن اڌوري ڪهاڻيءَ جو ٻيو باب
ڪڏهن ڪاغذ تي ايندو به يا نه! مڙيوئي من جون
لهرون آهن ۽ آهن انهن لهرين جا اُتراءُ چڙهاڙ.
ايڪانگي يا هڪ طرفيون اُچلون آهن. چوڻ وارو
به پاڻ ته ٻڌڻ وارو به پاڻ؛ پاڻ سان ئي آهن
ڳالهيون ڪرڻيون؛ جن کي ڪو چيهه يا چيڙو
آهي ئي ڪين. پيو لک ۽ ڳاءُ. خوشي ٿيندي
جيڪڏهن ڪو ٻيو به هن اڌوري ڪهاڻي ڳاڻڻ ۾
ساٺ ڏيندو ۽ سر ملائيندو.

اوچتي سر تي مصيبت ٿي سوار،
 ٽيس زماني جي مان گردش جو شڪار.
 مون سان اهڙي ڪار ڪا قسمت ڪئي،
 جو رهيل تعليم پي ڇڏي پئي.
 حادثن جون آيون ڪي اهڙيون گهڙيون،
 جو منجهي زنجير جون پيڻون ڪڙيون.
 هيڪائي ڪاڻي مصيبت ٿي اچي،
 پر بلائون پيون پٺيان سو ٿي بچي!
 دل اڃا پورو پٽيو هو ڪين دم،
 جو مٿان ڪڙڪيو اچي پيو رنج و غم!
 پنهنجي دل سان منهنجي دل
 جنهن هڻي گڏي،
 تنهن به سيني مان ڪڍي اچي ڇڏي!
 رخ ڏسي هنجو ڪنبي ويو منهنجو ساهه،
 درد جاڳيو منهنجي دل جو بي پناهه.
 مون ڏٺو هن مون کان منهن ڦيري ڇڏيو،
 جاءِ منهنجيءَ تي ڪو پيو هيڙي ڇڏيو.
 شهر جو مشهور دوا لئمنڊ هو،
 جو سندس آخر وڃي خاوند ٿيو.
 دل ته هن کان پي ماي هوندس، مگر
 سون چانديءَ سان ڍڪيل ڪارو پٿر.

مونڪي ڏسندي خاک ٿيندا ها رقيب،
جن جي نظرن ۾ هيس مان خوش نصيب.
ڪنهن سهي مونڪي وڃڻ ۾ ٿي اُڀر،
منهنجي گهر آئي، پري هو پاڻ پير!
مون جڙڪي ڪجهه پڻڪندي ويٺي لکيو،
هن اچي منهنجي ڪاهي تي هٿ رکيو.
چرڪ ماري منهن وراڻي مون ڏٺو،
مون ڏٺو جيڪي لڳو ڏاڍو مٺو.
هن نهاريو منهنجي دل ٿي نار پيا،
نيٺ نيٺن سان ملي بس چار ٿيا.
ماٺ هنجي هن جو هو خامو بيان،
هن جي چاهي مان شڪايت هئي عيان،
مان ڏوهاري هوس لاشڪ هن اڳيان،
مون چيو، ”سرڪار! معافي ٿو وٺان.
هن کان پوءِ اهڙي خطا ٿيندي نه مون،
وقت سر ٿيندس اچي حاضر حضور!“
بس خوشيءَ کان هن جو منهن بهڪي اُٿيو،
جڻ ڇهن ۾ گل خندان ٿيڪي اُٿيو.
تجربو اڄ منهنجي لاءِ هي خاص هو،
جن جي دل جي پاڻ جو ناشي ڀٽو.

هن طرح الفت جي ٿي جا ابتدا،
 اڳتي ٻڌ، اُنڊجي ٿي ڪهڙي انتها.
 پيار جي چقمق جهلي سوڳهو ڪيو،
 عشق آيو علم ۾ رخنو پيو.
 رن اٿلائڻ ويا وسري شتاب،
 ار ٿي پيا جان تي جنسي ڪتاب،
 ڦٽ جا پاڇا جڳين لڙندا ويا،
 ور محبت جا نسا چڙهندا ويا.
 منهنجي تصور ۾ جي ڪا صورت هئي،
 هڪا جي دل گهري مورت هئي.
 ڪي قرار ٿي نه هڪ طرفي نه هئي،
 نظاري هئي نه هڪ طرفي نه هئي.
 ۱. هن جي نه ٿي ساعت سري،
 ٻه ٿيس ورهه جي هرڪا گهڙي.
 ۲. وير ڪا پوندي هئي،
 مندي هئي، چوندي هئي.
 ۳. مڇي جو آه حال،
 جو جياپو ٿيڻ محال!
 ۴. نچو ڪجهه مون ساڻ پيار،
 ۵. ٿو ها هيڏو انتظار!

تون به ټډا! منهنجې حماقت جو قصو،
 پل سڏي ڪو هن کي صحبت جو قصو.
 مون ڏٺو هن کي جڏهن ڪمن هئي،
 مونتي پين کان هوءَ گهڻو پرسن هئي.
 اڌ ٽريل مڪڙي اڃا ٿي هئي نه گل،
 جو سڳند کان پڻججي ويو هرجاءِ هل.
 واس لءِ پئمرا ڪنا ٿيا بي شمار،
 سو دفعا سي جان گهورڻ لءِ تيار.
 هٿ اڃا گل کي نه پنهنجي ڄاڻ هئي،
 هٿ مڇي ويڙهي وڏي چڪتاڻ هئي.
 بس سون ۾ هوس مان هڪڙو چٽو،
 جنهن کي هن جو قرب هو حاصل گهڻو.
 پيار هو هن جو مگر معصوم پيار،
 منهنجي دل کي جو ڪندو هو بي قرار.
 منهنجي لءِ هي پيار هڪڙو راز هو،
 هو سهين آواز بي آواز هو.
 هن جي صحبت مان ملي ٿو ڪوسرون،
 ايترو محسوس ٿيندو هو ضرور.
 ڏيري ڏيري زور دل جو چاهه ٿيو،
 گهر سندس مون لءِ زيارتگاهه ٿيو.

آه عورت سان پچڻ بي حد مهال،
انگه، انگائي ٿيو ڳنھڻو چڻ و بال.
هونتي اچ جي آه ڪو غيظ و غضب،
بس، بغاوت جو قنط آهي سبب.
تنهنجي نذرت تنهنجي هيءَ بي حد ڌڪار،
تي ساي دل جي حقيقي روبرو ڪار.
دل ۾ تنهنجي آه گڏ غم سان غصو،
ٿو جلائي ڇو رکي هيڪر جسو.
توڪي ڪاوڙ جي ضرورت ڪين آه،
مونڪي ڪنهن کان خاص نذرت ڪين آه.
تون بلاشڪ ٿي سگهين هونڪان پڇي،
هرڪندو ڇو هوس مان توڪي ڏسي؟
تنهنجي نيٺن ۾ جڏهن ڇلندو هو پيار،
مونڪي ڪل ايندي هئي بي اختيار.
هرڪ منهنجيءَ کي ٿو سهجهيو پيار ٿئي،
پيار تنهنجي کي مون ڄاڻو ڄار ٿئي.
جيڪڏهن هونڪان حقيقت ڪر پڇي،
پاڻ ٿو ڏوڪو ڏنو خود پاڻ کي.
ڪنهن سمي خود مون به ڪاڏو هو قريب،
پيار واريءَ ڦلبنديءَ جو صاف ريب.

تون به ٻڌا! منهنجي حماقت جو قصو،
 ڀل سڏي ڪو هن کي محبت جو قصو.
 مون ڏٺو هن کي جڏهن ڪمن هئي،
 مون تي ٻين کان هوءَ گهڻو پرسن هئي.
 اڌ ٽريل مڪڙي اڃا ٿي هئي نه گل،
 جو سڳند کان پڇجي ويو هرجاءِ هل.
 واس لءِ پيئرا ڪنا ٿيا بي شمار،
 سو دفعا سي جان گهورڻ لءِ تيار.
 هٿ اڇا گل کي نه پنهنجي ڄاڻ هئي،
 هٿ مڇي ويڙهي وڌي چڪتاڻ هئي.
 بس سون ۾ هوس مان هڪڙو ڇڻو،
 جنهن کي هن جو قرب هو حاصل گهڻو.
 پيار هو هن جو مگر معصوم پيار،
 منهنجي دل کي جو ڪندو هو بي قرار.
 منهنجي لءِ هي پيار هڪڙو راز هو،
 هو سهين آواز بي آواز هو.
 هن جي محبت مان ملي ٿو ڪوسڻ،
 ايترو محسوس ٿيندو هو ضرور.
 ڏيري ڏيري زور دل جو چاهه ٿيو،
 گهر سندس مون لءِ زيارتگاهه ٿيو.

نرم هئي البت ڪڏهن هيءَ دل، مگر،
تي زماني جي جبر کان سخت تر.
تو ڪٿي الفت انهيءَ انسان سان،
پيار کي دوکو ٿو سمجهي جو اڃان.
تو حياتيءَ جي ڪٿي دولت نذر،
زندگيءَ جي ٿو ڪٿي راحت نذر.
تو ڪٿي جنهن چين جي مون وٽ تلاش،
غمر نه ٿئي ها، جي ملي ها ٿو کي ڪاش!
تو پٿر پيڙي ڪيڏن پائي گهريو،
ڪين تنهنجي دل ۾ ٿئي سڀ ڪجهه هريو.
تنهنجي بي صبري به هڪڙو راز آه،
جنهنجو حاصل خير مون کي نياز آه.
تون انهيءَ حڪمت جو آهين شاڪار،
جنهن جو غلبو ڪل دنيا تي آ شڪار.
تون حڪومت ٿي سدا چاهين وسيع،
جڏين رهي ٿي هوڪا دل تنهنجي مطيع.
هر سان گڏ حرص ٿو وڌندو رهي،
ٿوري پي ڪا روڪ چوڻي دل سهي.
سلطنت شاهيءَ جي آ تنهنجي نظر،
آه جنهن کان دل جي دنيا بي خبر؟

توکي دل وارا کپن بهتر غلام،
 تنهنجي در تي دائما ڪن جي سلام.
 تون هميشه شير تي آهين سوار،
 توکي جيئرو جاڳندو کڻي شڪار.
 سرڪشي تنهنجي اڳيان ڀاري گناه،
 شل نه ٿئي ڪنهن کان هي هڪواري گناه.
 تون رکين ٿي پنهنجي مٺ ۾ تيسين بند،
 کين حرڪت قلب جي ٿئي جيسين بند.
 تنهنجو رنگ ۽ ڍنگ آهي ڏيکدار،
 ٿو تڏهن سولو اچي ڦاسي شڪار.
 توکي اختيار ۽ جو ڏاڍو مرض آهي،
 تنهنجي دل ايڏو تڏهن خود غرض آهي.
 جي پوي اختيار ۾ ٿوري ڪتر،
 تون ڪري ٻريا ڇڏين ٿي ڇا حشر.
 شل نه لاپرواه ٿئي ڪو بدنصيب،
 تنهنجي هٿ مان هڏ نه سوچيندو غريب.
 هو هنر سان ٿي جهلي قابو رکين،
 کين ٿي ڪا راه نڪرڻ جي ڇڏين.
 تنهنجو ڪنهن سان پيار تيسين کين ٿئي،
 جيسين هو اختيار پورو ڪين، ڏئي

چيري مان ظاهر نه ڪو ارمان هو،
 رنج جو هڪو نه ڪو نشان هو.
 چال منهنجيءَ ۾ هئي مستي هزار،
 سُرڪ ۾ ساڳي هئي رنگين بيار.
 زيب زينت ۾ نه ڪوئي فرق ٿيو،
 هئي ڇهڪ نيٽن ۾ ساڳيو هو نشو!
 توڙو منهنجي اکين ۾ هو فتور،
 چال ۾ مستي ۽ مستيءَ ۾ غرور!
 ڪنهن خوشيءَ کان منهنجي دل هئي باغ باغ،
 هو مٿي آڪاس تي منهنجو دماغ.
 گنگوڙ ۾ منهنجي توڙو گرهه ڏئي،
 منهنجي ٽپڪن ۾ ٿئي بي رحمي ڏئي.
 هئي سندر هر لفظ مان ٿندي بيان،
 جنهن جو توڙو جلندي ڪيو آهي بيان!
 مبر تنهنجي دل کي اڄ آهي ڪٿي،
 پنهنجي ماري جو ڪٿي ٻئي جي ٻڌي.
 پوت خيالي سرٿان هڪر هيٺ لاه،
 سون ورتي شيءِ نه هرڪا سون آه.
 زندگي منهنجي اُها ساڳي اڃا،
 ڪٿي ڪٿي؟ هاڻي بيان!

تون نٿي ڄاڻين ته منهنجي زندگي،
 زندگيءَ تاران هلي ٿي زندگي.
 مرڪ، جنهن ۾ تو ڏٺو ٿرندو بهار،
 سو دفعا جنهن تي ڪٿي تو دل نثار.
 توکي ڪهڙي بي خبر! ڪر درد جي،
 مرڪ ۾ پي آه ڪا جر درد جي.
 تون نٿي ڄاڻين ته هي منهنجون اکيون،
 پنهنجي پاڪن ۾ جي تو سانڍي رکيون.
 تن اکين جي تهه ۾ ڪو غم جو آڻاهه،
 تو ٽڪر ماري ڪنارن سان درياهه.
 هو حياتيءَ ۾ نه منهنجي چوچ ڪو،
 رشڪ ٿي توکي الائي پوءِ ڇو؟
 منهنجو تو ظاهر ڏٺو رنگين مزاج،
 جو حقيقت ۾ هيو غمگين مزاج.
 مون چيو جيڪي اهو تحقيق ڄاڻ،
 مان ڄڻين آهيان تڏين مونکي سڃاڻ.
 منهنجي هستي ايتري ناهي بري،
 جيتري ظاهر تو ڄاڻائڻ گهري.
 نرم دل ايڏي نه پي شايد هجي،
 جو سندءِ لڙڪن جو ڪو تاثير ٿئي.

بي رُخيء متينجيء کي تون سمجھي ٿو،
 تي سزا موٽي ڏيڻ چاهين ڏور.
 جج ۽ قورباڻي جي پيئي ٿي.
 ظلم هي ناهي تڏهن ٻيو ۽ ٻيو.
 ٻار پٺڻجي دل جو لاش ٿي پيئي.
 فڪر ٻيو متينجو وڌائڻ ٿي پيئي.
 وڌڪ ۽ جذبات جي وڌڻي ۽ پيئي.
 بي سبب جيڪي اچي ڇوڏي ۽ پيئي.
 هونءِ ته مان آهيان گهڻو ۽ پيئي.
 پر کين ٿينجي نه مون ڪري پيئي.
 عيب هڪو آه تون مون مان ڪري.
 ڪين ڪنهن الزام کان وٺي پيئي.
 بي وفا جو تون ڏٺو هوئي ڪري.
 مان ڀلا اُنجو ڏيان ڪيڙو ڪري.
 تينجي ڦٽل ۽ مان ڪري، ڪري.
 نجي، ڪاٺ، ٻي ڪري ۽ ڪري.
 ڪن تون، پيئي نه ڪا ڪري.
 ڏيڻ وڃي ٿي ڪا ڪري.
 ڏوٽ ۽ تون ڪي مان ڪري نه ڪري.
 ته ڪن جي ڪن جو ڪري ڪري.

تنهنجي فطرت ۾ ڀريل جذبات آه،
 جنهن کان خود مجبور عورت ذات آه.
 تو ۾ سامهون ٿي چٽل جي دل ڪٿي،
 سمجهه توکي مهل سر ٽٽي ساڻ ڏي؟
 جوش ۾ غاڻي ڪرين ٿي بار بار،
 تنهنجي ڪمزوري آ عالم آشڪار.
 تـو لـيـڏـو پـاڻي وڌي غاڻي ڪئي،
 مرڪ هڪڙيءَ تي ڇڏي بس دل ڏئي!
 حرص محبت جو جڏين وڌندو رهيو،
 شوق محبت جو ٽڏين وڌندو رهيو.
 تـسـو ائين پائجي وساريو پاڻ کي،
 ڄاڻ خود کوهي ڇڏيو ڄڻ ڄاڻ کي!
 پنهنجي مقصد ۾ نه پر ٿينءَ ڪامياب،
 پورو سو تنهنجو نه ٿيو سونهري خواب.
 منهنجي دل جيڪس هان تون حاصل ڪرين،
 هڏ نه هي الزام هان مونتي ڌرين.
 سچ جوان ڪوڙو نه جي توکي لڳي،
 تنهنجي دل ئي ٿي ققط توکي نڳي.
 تون لکين ٿي، تنهنجي شاديءَ جو رڳو،
 غم سبب ڄڻ ٽٽي ڪفن توکي لڳو!

رھيو آھيان، جن جي ڪنن تي ڪڏهن هـن
 ڪھاڻيءَ جو ڀرلاڙ به ڪين پيو هوندو. اُھيد اٿم
 تہ هيءَ ڪھاڻي گھڻن کي ئي پنهنجي ڪھاڻي تي
 لڳندي. جيتوڻيڪ آھي ڪنھن اوچتي جذبي جي
 تخليق. ڏسان تہ گھڻا دردوند هن ڪھاڻيءَ کي
 ڳائي پنهنجو هن هڪو ڪن ٿا.

خط پهتو

تنهنجو خط پهتو مگر مان ڇا لکان؟
سوال ٿو هر هر اهو دل کان پڇان.
چوٽ ڪائي ٿي جڏهن دل کي رسي،
ٿو تڏهن پيدا برابر درد ٿئي.
درد - دل جو تون به ٿي آهين شڪار،
ٿي ڪري تنهنجي تڏهن اڄ دل پڪار.
درد سان رشتو ڳنڍي گهارڻ ڏکيو،
سور سانڍي پاڻي ڳارڻ ڏکيو.
هيءَ شڪايت ناهه دل وارن جو شان،
دانن ڪه زوريءَ جو آ ظاهر نشان.
قرب جي ڏيکاري مونکي رسم و راهه،
ٿي گهرين ثابت ڪرڻ منهنجو گناهه؟

(۲۳)

عشق هن جي زندگيءَ جو راز هو،
جنهن ۾ ئي هن جي سمايل هئي نجات،
حسن هن جي روح جو آواز هو.
درد شاهد هو ته هو مهجور هو،
دل ڪنان، معذور هو مجبور هو.

(۲۴)

شمع تي جيئن ٿا اڇي ڀوپت جلن،
هجر ۾ گل جي روڻن ٿيون بلبليون،
ساهر پنهنجي تان ٿا هٿ پٽڙا پلن.
جيئن فدا سر چنڊ تان چڪور ڪري،
ڪيئن بنا معشوق جي عاشق هري.

(۲۵)

تي اُتي پيدا ٿئي قربانيءَ جي لاڳ،
رهبري جنهن جي ڪري ٿي هست دل،
تي پري اُت عشق جي خاموش آڳ.
ٿو ڊڪايل! سو ئي منزل تي رسي،
جو مجازيءَ کي حقيقت ۾ پسي.

۱. بهتر، جنهن کي لکڻي اڄ ڀريا سترهن
۷. فيبروري ۱۹۳۵ سکر سينٽرل جيل ۾
ٿي لکي هيم. ٻاهر اچي دوستن کي ڳائي
ائين ڳائيندي هيڏو عرصو گذري ويو.
هاڻي هن کان اڳ نه ڪنهن اخبار ۾ پڌري
ي ڪنهن ڪتاب ۾ ئي ڇپي. کڻي چڻجي
۲. واءِ تنهنجي منهنجي ڪنڀن تي پيئي
گهڻن ئي دوستن جا خط آيا ته اها ڪهاڻي
پيائجي، پر خيال چيو نه ڪيو. اڄ هيترن
جي سانڍڻ کان پوءِ نه رڳو ڪن ڳالڻ ڳڻين
آحبابن جي لاءِ هيءَ ڪهاڻي ڇپايان ٿو،
دوستن ۽ پيارن لاءِ پڻ پڌري ڪري

ڪا پلڪ وسريو وڇوري
ياد ايندي ئي ويهڻ ٿي پيو وبال!
(۱۷)

دل ۾ پيدا ٿيو نئين سر پيچ و تاب،
مون وڃي ساجن جي چائڻڻ کي چهيو،
الوداع بس ويو ڪري شرم و حجاب.
ٿيو حيا دلبر جو شوخي ۾ عيان،
مون چيو، ”تون ئي ڪٿي ڇڏ ڇا ڪيان؟“
(۱۸)

قرب مان توجي مڪيون چوري ۽ چنيون،
جن ۾ آلت جو هيو راز و نياز،
سي ڪيون مون سامهه پنهنجي کان مٿيون.
هڻي سندن صحبت جي هيٺڙي ۾ اڪير،
تنهنجي در آيس ٿڌهن سهڻا سڌير!
(۱۹)

پيار ۾ منهنجي ڏسي دل بي قرار،
پاڻ مونکي پنهنجو هن سونهي ڇڏيو،
هن جون ٻانهون ٿيون گلي منهنجي جوهار.
تاک ۾ هڻي چپ هڻي ويئي قضا
جنهن ڪري آخر ڇڏيو هن کان جدا

(۲۰)

ويو وھي ڪرڙو قلم تقدير جو،
اچتي هيڏو وڇوڙو پيو نصيب،
وس هليو هرگز نه ڪو تدبير جو.
بس جدائيءَ ٽن بدن جهوري ڇڏيو،
ماس بت جو جنهن هڻي ڪوري ڇڏيو.

(۲۱)

بند اچ پـرديس ۾ آهيان پـري،
منهن ڏسڻ آهي پوينءَ جو جت عبث،
ٿو هتي باقي بچيل هڏ، غم چري.
هي وڇوڙو باب منهنجي ۾ بڻيو،
ٿيو اهو جيڪي مقدر کي وڻيو.

(۲۲)

شاعر جو بيان

مون ڏٺو هن جي اکين ۾ آب هو،
چوندي چوندي هن ڇڏي روڪي زبان،
هي سندس حسرت جو دردي باب هو.
عشق جو هر دم هيس آڏو ڪتاب،
تڏي مائيس بس عشق جو جنهن مان جواب.

٩٠
ڏن بدن مون هن کي نذرانو ڪيو،
سر جهڪائي سجدر روزانو ڪيو.

(١٠)

منهنجي ساهون آسماني چنڊ هو،
تنهن تجلي کان ٿي روشن ڪائنات،
موجزن چڻ چاندنيءَ جو سمنڊ هو!
چؤطرف هو ماهشاڻان جو ظهور،
حسن خوبان دل کي بخشيو ٿئي سرور.

(١١)

خوب سيني ۾ اُٿيا اُڀري امنگ،
وصل جي بي خبر ٿي پئي آرزو،
دل ۾ پيدا ٿيا لکين چٽرا ٽرنگ.
هِن اتي موٽڻ جي ڪٿي هرڪي پچار،
مون چيو ”وائي وڃڻ جي ڪين وار.“

(١٢)

اوچتو جذبن تي پيو غالب حيا،
منهنجي منت، بي وسيءَ جو ٿي شڪار،
نيٺ رڻندي پير هن پويان ڪيا.
بي ڪسيءَ ڳوڙها وهايا بي حساب،
پسي جن کان مقدر جو ڪتاب!

(۱۳)

ميخ سا من ۾ محبت جي هٽي،
هٿ رڳو ساسين سُڪالو بت ڇڏي؛
ساه منهنجو پاڻ سان ويٺي کٽي.
ويو جڏهن نڪري هٿان هرڪو تڪيو،
درد هڪڙو هو تڏهن حاضر هڪيو.

(۱۴)

منهنجي موده دل ۾ آئي اهڙي جان،
آس جو پاٽم نواسا ۾ وجود،
ڄڻ ٿيا هم آغوش ڌرتي-آسمان.
هو ڪڙو پاسي ۾ جو مايوس پيار،
درد اُن کي پي ڏنو هيڪر قرار.

(۱۵)

درد هدم ٿيو ته بيٺي چاهه ٿي،
ڪشهڪش ۾ ڳنڍ ويٺي پيچندي.
تراکين مان دل کان دل ڏي راهه ٿي.
ويو پڪيٽرو دل سندو پانڌي بٽي،
جو سنيهو قرب جو آيو کٽي.

(۱۶)

ڪٿي تصور حسن جي حيران دل،
عشق بندش جون حدون ٽوڙي ڇڏيون،
مؤج مشتاقيءَ ڪٿي مستان دل.

درد آهن جا دونهان بادل بڻي،
آسري جي ڌار تي پيا ٿئي چڻي.
(۳)

ظاهري لاشڪ هيو هيو بي خبر،
ٿئي دٻيل سڌ کين سان هن ڪنهنڪي سڌيو،
ڪنهن جي ورنديءَ لاءِ ڏٺو ٿئي منتظر.
ڏڙڪندڙ دل ۾ هيس ڪافي گمان،
ڇا ڪندو اڳتي الائي آسمان؟
(۴)

قيد ۾ يارن عزيزن کان پري،
لاش ڪو ويجهو جتي ساڻي سڄڻ،
جي نه هو روئي، تڏهن پيو ڇا ڪري؟
موت گهرندي پي جتي ٿئي بي نياز،
ڳو آئي هڪ درد ئي ٿئي ڪار ساز!
(۵)

مون وڃي ويجهو چيس بهر خدا،
ايڏي غم اندوه جو ڪهڙو سبب،
آه اشري توسان ڪهڙي ماجرا.
ڪمر نصيبيءَ جو بڻيو آئين شڪار،
يا زمانو نامہ توسان سازگار؟

(۶)

منهنجي همدردِي ۽ پنهنجائي ڏسي،
چڻ ته ٻڌندڙ کي ويو ٻوڙو ملي،
هڪ مٺيءَ پاپوهه تي پيس دل ڦسي،
زخم جا ٿوپا ڪچا اُڪاڻ لڳا،
نيٺ هن جا چاڪندا اُٿاڻ لڳا.

(۳)

ڪا گهڙي هن جون اکيون ٽهنديون رهيون،
ٿيو ڍرو طرفان جيسين درد جو،
تيسين ٿاڻين سي آجهل سمنديون رهيون!
دل جهلي هيءَ نيٺ هن چوري زبان،
۽ ڪيائين هن طرح ظاهر بيان.

(۸)

منهنجيون هن سان جيئن نگاهون چار ٿيون،
چڻ ٿيڻ دنيا ۾ پاٽم پاٽڪي،
جت خوديءَ جون حجتنون بيڪار ٿيون،
عشق حضرت بي خودي آيو ڪٿي،
دل جو برپٽ جنهن کان پيو ڪاشن ٻڻي.

(۹)

مون ڏٺو، هن منهن ورائيندي ڏٺيون،
مرمر واريءَ مرڪ سان چڻ مرڪندي،
نيچي نظرن سان ڳجهڙيون دعوتون!

(۶)

منهنجي همدردِي ۽ پنهنجائي ڏسي،
 چڻ تہ ٻڌندڙ کي ويو ٻُڙو ماري،
 هڪ مٺيءَ ڀابوھ تي پيس دل ڦسي .
 زخم جا ٿوپا ڪڇا اُڪلڻ لڳا،
 نيٺ هن جا چاڪندا اُٿلڻ لڳا .

(۳)

ڪا گهڙي هن جون اکيون ٽمنديون رهيون،
 ٿيو ڍرو طوفان جيسين درد جو،
 تيسين تائين سي اُجهل سمنديون رهيون !
 دل جهلي هيئنءَ نيٺ هن چوري زبان،
 ۽ ڪيائين هن طرح ظاهر بيان .

(۸)

منهنجون هن سان جيئن نگاهون چار ٿيون،
 چڻ نئين دنيا ۾ پاٽم پاٽڪي،
 جت خوديءَ جون حجرتون بيڪار ٿيون .
 عشق حضرت بي خودي آيو ڪٿي،
 دل جو برپٽ جنهن کان پيو گلشن ٻڻي .

(۹)

مون ڏٺو، هن منهن ورائيندي ڏٺيون،
 مرم واريءَ مرڪ سان چڻ مرڪندي،
 نيٺجي نظرن ساڻ ڳجهڙيون دعوتون !

۱. کسان که در این راه
 ۲. از راه دور می آیند
 ۳. و در راه دور می آیند
 ۴. و در راه دور می آیند
 ۵. و در راه دور می آیند

(۵)

۱. کسان که در این راه
 ۲. از راه دور می آیند
 ۳. و در راه دور می آیند
 ۴. و در راه دور می آیند
 ۵. و در راه دور می آیند

(۶)

۱. کسان که در این راه
 ۲. از راه دور می آیند
 ۳. و در راه دور می آیند
 ۴. و در راه دور می آیند
 ۵. و در راه دور می آیند

(۷)

۱. کسان که در این راه
 ۲. از راه دور می آیند
 ۳. و در راه دور می آیند
 ۴. و در راه دور می آیند
 ۵. و در راه دور می آیند

[illegible]

[illegible]

۱. د پښتانه ښارونه "د پښتانه ښارونه"
 ۲. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۳. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۴. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 (۲۱)

۱. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۲. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۳. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۴. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 (۲۲)

۱. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۲. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۳. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۴. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 (۲۳)

۱. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۲. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۳. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 ۴. د پښتانه ښارونه د پښتانه ښارونه
 (۲۴)

اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو

(۲۱)

جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو

(۲۱)

اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو
 اتری کران دان چا تی چا کو جتو

(۲۰)

جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو
 جتو جتو جتو جتو جتو جتو

(۱۹)

جتو جتو جتو جتو جتو جتو

(۷۱)

(੮੧)

(۱۶)

[illegible]

۱. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۲. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۳. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۴. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 (۱۲)

۱. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۲. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۳. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۴. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 (۱۳)

۱. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۲. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۳. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۴. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 (۱۴)

۱. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۲. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۳. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 ۴. ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ ٲٲٲٲ
 (۱۵)

၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို

(၂)

၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို
 ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို ၁၀၀ ကို

۱. پښتانه ستان. سگړې کورنۍ تیاره لاس ته راځي.
 ۲. ځمکه "ځمکه" کوم ځای ته پښتانه کورنۍ کولای شي لیکل شي؟
 ۳. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۴. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۵. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۶. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۷. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۸. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۹. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟
 ۱۰. پښتانه کورنۍ څو ځای ته کولای شي؟

[illegible]

و تو، درایتل و ساربت
بختی پختی به به و تو
خود خدایا ماه است چارست
پتو پتو سارا ست کتو
کوتو کوتو رکتو رکتو

۱۲۵۰ : ۱۲۵۱ : ۱۲۵۲

مکتبہ اسلامیہ

شماره ۱۰۰

پیش رویت و انوار

५५ अं०, ३७-६१,

[illegible]

تجدید بنیاد

لے گا تو بیٹا

مجلسه ششم

۱- حق تعالی و اسما و صفات

۵۴۲ : ۱۲۹۹ : ۱۲۹۹

ਸਭ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਸਾਥੇ।

۱۰۰

بازار

۱-۲-۳ - ۴-۵-۶ - ۷-۸-۹ - ۱۰-۱۱-۱۲

۵۴ : ۱۲۹ : ۱۳۰

ገጽ ፩ ለገጽ ፪

۱۰۰

۱۰۰۰
 ۱۰۰۰

[illegible]

تجربہ سے

کے روئے پر آئی تھی تھیں
میں نے دیکھا کہ وہ تھی

وہ تھی وہ تھی وہ تھی
وہ تھی وہ تھی وہ تھی

کے روئے پر آئی تھی تھیں
میں نے دیکھا کہ وہ تھی

وہ تھی وہ تھی وہ تھی
وہ تھی وہ تھی وہ تھی

کے روئے پر آئی تھی تھیں
میں نے دیکھا کہ وہ تھی

وہ تھی وہ تھی وہ تھی
وہ تھی وہ تھی وہ تھی

کے روئے پر آئی تھی تھیں
میں نے دیکھا کہ وہ تھی

وہ تھی وہ تھی وہ تھی
وہ تھی وہ تھی وہ تھی

۱۰ روک نه راکي راکي منهنجي
 ۱۱ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۲ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۳ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۴ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۵ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۶ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۷ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۸ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۱۹ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي
 ۲۰ ڪيڙو ڪيڙو راکي منهنجي

کے لئے؟ اچھا، کھینچیں

اچھا، اچھا

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

کے لئے؟ اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

کے لئے؟ اچھا، کھینچیں

اچھا، کھینچیں

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۱. شاهنشاهی
 ۲. شاهنشاهی
 ۳. شاهنشاهی
 ۴. شاهنشاهی
 ۵. شاهنشاهی
 ۶. شاهنشاهی
 ۷. شاهنشاهی
 ۸. شاهنشاهی
 ۹. شاهنشاهی
 ۱۰. شاهنشاهی

[illegible]

କାହାଁଁ କାହାଁଁ କାହାଁଁ କାହାଁଁ - ୧୨ ୧୨ .....

خاستگی

[illegible]

کینجیو

..... ۱۹۵۹ - ۱۹۶۰

५५
५५

.....
C-1 - ۱۰۰۰
C-2 - ۱۰۰۰

.....

مستطاب

۱۵۹۲

تاریخ
تاریخ

मन्त्रः ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

(بیت) - بر شاخه - (بیت) - بر شاخه

کستبش ۹۱۱

[illegible]

هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
ساز - آواز.

هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
ساز - آواز.

هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
ساز - آواز.

هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
هتي ڇڏي سوي نه هتي نه ست ڏاڏي آهي ڏيکي ڏيکي ڏيکي
ساز - آواز.

وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
وہاں سے وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
(پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ)

پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ
پھر وہ لوگ نکلتے ہیں جو کہ

[illegible]

هل كاهنبد و هل

!! او راهي

هل پين پين پير

!! راهي راهي راهي راهي راهي راهي

هل كاهنبد و هل

!! او راهي

!! او راهي

!! او راهي

(نظار و پير پير - قافو)

(نور - سنڌ - نازڪ)

چنڊ نيلش

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

هو سندس زالو سشيلا جهڙو، تهڙي هئي سشيل،
پاڻ تي پاڙڻ سڪي قدرت کان بيشڪ جا سبيل.
چو ته آخرڪار ڀارت ورش جي ناري هئي،
پنهنجي سڪ کان وڌيڪي جي جنهن کي لڄ پياري هئي.
نروڙي هو، نيچ هو، پاپي کڻي هنجو پتي،
ته به پتيءَ جي لاءِ ڇڻ هو هئي ديا جي مورتي.
درياءَ ڏيرج ۽ ڪميا ايترو هو ڪو هن نار ۾،
جوش ۽ ڪاوڙ مٽي ويندو هو شرڌا پيار ۾!
ڀل ڪمائي ڪين، پر اڳواٽ پوڄن هي ڪندو،
جو پتيءَ تاران نه پتنيءَ کي گهره هڏ ڳيسندو!
ايتري خدمت ۽ ادب هوندي به ٿيو هن سان نه نياڻ،
نيٺ هڪڙي ڏينهن چانديءَ جي ڪڙن تي ٿيو وڻاءُ.
هو نشي ۾ چوڙ پيٽل هوس ڏاڍو ڪو شراب،
زور سان زيور ڪسڻ جي هن ڪٽي ڪوشش شتاب.
دءِ هڪڙي ۾ ڪڙا پيئي جوئاري ويس ٿري،
پيو ته ڪجهه گهر ۾ نه هو، چالءِ وڙهي، ڇا ڇا گهري؟
نيٺ پٽڪڻ ۽ گهڻي دارونءَ پيڻ جو ٿيو اڻ،
سورگردي جو ٿيس، پيدا ناهينءَ ۾ پٿر.
سور ڪان ٽٽڪڻ لڳو، وڻڻ لڳو، بيٺ لڳو،
پنهنجي ڪرڻيءَ تي ڪري پڇتاءَ هٿ مهڻ لڳو.

ٿڻ ٿڻ يا مار گند هن لء نه هئي هرگز سزا،
 هنڪي وٺندا ها سدا نالين جي مڀ چڪ جا مزا!
 ڪنهن کٽر جي ڪنڊ ۾ پيو هوندو هو جي بي خبر،
 چوڪرا رولشو مڇاڻ لء ڪندا ها ڏمچڪر
 جيڪڏهن ٿاڻي يا کٽون مان هيس ملندي نجات،
 ڪنهن گتي جي ٻاهران ڪاٽيندو هو پنڪين ۾ رات.
 ڊرڪڏهن جي ڪنهن چڱي ماڻهوءَ کي پوندو قياص هو،
 ڏيڙ ڪاٺيندو شرابي پنهنجي گهر هو پهچندو!
 هي ڏسي اڀلا سڃيلا پاڳه ٿي رندي هئي،
 پنهنجي ڳوڙهن سان نماڻي پنهنجو منهن ڏيندي هئي.
 جنهن تي پنهنجي بيت پالڻ جو نه رڳو بار هو،
 چئن ٻارن جو وڏو جنهن جي پٺيان پيو ڌار هو
 ڇا ڪري ڪنهن وٽ وڃي ڪنهن کي وڃي فرياد ڏي
 اڄ غريبن جو دڪايل ڇو ڪٿي ٿو داد ٿئي
 پاڻ مارڻ هو سڃيلا لء نه مشڪل معاملو
 چر مگر آندڻ جي بچڙي موٽ ٻارن جو ٻو
 بيت ڪنهن سهندجي سگهي گهر ۾ ڪوڙ ورتل لڳ
 هئي سڳوڙ سياڻي گهڻو ئي گهر-جهڙو ۽ هڏ پڳ
 جي دور هئي منجهان ات خرچ ڪجهه ڪيندي
 مدد هن کي ڪندو هو ڪجهه نه ڪجهه ڏاڳو

راي
 چو نه اوجاڳا ڪري هڪ اڌ هجي جي رات ڪا ،
 روز جي آهي مصيبت ، هت ته ناهي بات ڪا .
 هونءَ ته شاديءَ جي ٿو سنبند ڪي چڱو هر ڪو چوي ،
 پر پلوءَ جنهن سان پوي شل ڪنهن چڱي سان ئي پوي .
 جت چڱائيءَ جو پري کان ناهه ٿورو واسطو ،
 ٿي پوي ٿو نيٺ اُت شاديءَ جو ڳورو واسطو .
 پر انهيءَ هوندي به ناري فرض ٿي پيارو ڪري ،
 ٿو رهي هن جو پتي توڙي ڪٿي هن کان پري .
 هت سشيلا جي پتيءَ جو سچ ته اهڙو حال هو ،
 جنهن کي پنهنجي آرڊانگنيءَ جو نه ذرڙو خيال هو .
 ڏينهن سارو هو سون جي لءِ ڪٽيندو هو مٿي ،
 شام جو ليڪن ٿئي ٿي هو ڪندو پئسا ڦٽي !
 پاڻ جهڙن سان وڃي گذري هو پيئندو هو شراب ،
 جنهن ڇڏيو ڳوپال جو آخر ڪري خانو خراب .
 ڪن جوارين ۽ شرايين ساڻ هنجو سنگ هو ،
 جنهن ڪري هن تي به ساڳيوئي چڙهي ويو رنگ هو .
 نيٺ هڪ ڏينهن ڪن شرايين سان سندس جهڳڙو ٿيو ،
 چائڙيءَ تي کيس جهلجي جنهن ڪري وڃڻو پيو ،
 روز جو هي معاملو ٿي روز جو پيو هي قصو ،
 روز ٿاڻي تي سلاميءَ جو گاي پيس ڪرڪس

شرابي

ڪنهن جي چنٽا ۾ ڀلا هن جي وهاڻي راتڙي
ڪنهن جي اوسيڙي ۾ ڪاڻي تي نماڻي راتڙي
ٿورڙي ڪڙڪي تي چرڪي تي دڪياري در پئي،
پر نراسائيءَ کان ساڄيا پير پٺتي تي هڻي!
پهر ويجهي ڪانه ڏسجي ٿي اندازي رات ۾،
چپ چپائي موت واري آهه ڪاريءَ رات ۾.
جڳهه سٽل آهي مگر هو ٿي اُڀي اُڀ ڏي لڪي،
ڪامردڪ جي ڪان تي پنهنجو ماس ڏندن سان چڪي،
رات اونڌاهيءَ سان اونڌاهو ٿيو اڀلا جو نصيب،
لڙڪ ڏهه ڏهه ٿي وهاڻي حال هيٺي تي غريب.
نايم ڪو همدرد ويجهو، ناشه ڪو ساڻي سڄڻ،
انجي ورداڻا وهايس عمر سورن ۾ هڻڻ.

اسانجي ديش ۾ هزارين گهر اهڙا هوندا، جتي
شراب ايندو هوندو ۽ انهن گهرن جون 'گرهه-
لکشميون' پنهنجا گلن جهڙا بکيا ٻار، ڪڇ ۾
ڪري، سڄي رات پنهنجي شرابي پتيءَ کان مليل
گارين جو سهرڻ ڪندي، پاسا ورائيندي رات
گذارينديون هونديون. رتو ديو گاندي خدمت گهر ۾
شرابيءَ جي آکاڻي، ناٽڪ جي صورت ۾ هزارن
ڳوٺاڻن ڏٺي ۽ ٻڌي. سنڌ جي ٻين ڳوٺن توڙي
شهرن ۾ به هي 'سنگيت-روپڪ' منڇ تي ايندو
رهيو. ورهاڱي کان پوءِ هت هندستان ۾ به اها
آکاڻي گونجندي رهي ۽ اڄ به هن آکاڻيءَ جي آثار
تي گاندي ڌار ۾ هڪ چترن جو نماءُ ڪيو ويو. اچو
ته هيڪر اسين ۽ توهين اها 'شرابيءَ جي آکاڻي'
وري سُرسان پڙهون ۽ ٻين کي ڳائي ٻڌايون.

پريم ڀٽيءَ جو ڄاڻان ٿي مان،
 پنهنجو ڌرم سڃاڻان ٿي مان.
 پل جو ساٿي عمر جو ساٿي،
 مون وٽ آهي منهنجو ساٿي.
 ٽنڀي-ويسه ٿي ڇت منهنجي،
 راکو ٿي رکندو پت منهنجي.
 پيڙيءَ منهنجيءَ کي ڊپ ناهي،
 ويڻو جو هن جي هٿ آهي.
 واءِ اچي جي پل طوفاني،
 ٿيندو هن جو بيار سُڪائي.
 ٿو منجهه شل مان هن کي پاپان،
 ساڳيو روپ مان ٿو کي پاپان.
 تو بن بڻي ڪنهن کي نه سڏيان مان،
 دامن تنهنجو ڪين ڇڏيان مان.
 آت بڻجي آءُ مراري!
 پيڙا من جي گت گرداري.
 نام دان پنهنجو ڏي مون کي،
 پيو نه دکايل کي ڪجهه گهرجي.

مون هڪ ٿو ڄاڻين دل منهنجي ،
 منهنجي مشڪل منهنجي .
 منهنجي دڪ جا پيا نه ٿا هجي ،
 آهڻ جي ته سماج جا واهي .
 ڌرم جا نيڪيدار سڏائڻ ؛
 پاڻ نه ڪن ، ٻين کي سمجهائڻ !
 پڳون ! جن کي مان ڏنو ٿي ،
 اڳواڻيءَ جو شان ڏنو ٿي .
 سچ ته اٿئي ڌرم جا راکا ،
 ڪهڙي ڪريان اهڙن جي ويا ڪيا ؟
 هو پاڻيءَ کي وهڻ نه ڏين ٿا ،
 مطالب خاطر بند ٻڌن ٿا .
 چاهن ٿا سڀ ڪجهه هو ماڻهن ،
 مون جهڙيون پنهنجي گهر آڻڻ .
 وحشي آهن گندا آهن ،
 بي حد بچڻا مندا آهن .
 ڇڏ نه اُنهن تي بار اسانجو ،
 پيڙو ڪر تون پيار اسانجو .
 کير جو هي مون کي سمجهائڻ ؛
 مطالب ڳانڍڻ گيان ٻڌائڻ .

جو سمجھائي،
 ويڏن آهي.
 آهيان،
 آهيان،
 بندش،
 بندش؟
 واري،
 پياري،
 نه خورو پوي پوي،
 نه چوي ڪو،
 چاتو ٺاهي،
 مچاتو ٺاهي!
 نه ٺهي ها،
 نه ٺهي ها،
 ڏين ٿا،
 ڏين ٿا،
 آڻن،
 پڇرانن!
 لڳائي،
 ڪائي،
 حيات

پيءُ پرائو پيٽ پرائي،
 ٻار ٿي سهجي ڄڻ پاڇائي!
 ماءُ بنا ڪو ساءُ نه آهي،
 گهر ۾ آدر پيءُ نه آهي.
 سس سهرو ٿا ڏاڻس سهجن،
 اُٿندي وهندي ندوري ڪونن!
 ويٺي ٿي قسمت تي روٽان،
 لڳل ڪانڪ هنجن سان ڏوٽان.
 منهنجو سور نٿو ڪو سهجي،
 دل وارو ڪو هجي، جو سهجي.
 درد پري آهه ڪرم ڪهاڻي،
 پر نه ٻڌڻ وارو ڪو پراڻي.
 پياڳهه قتل، وڌو جو آهيان،
 ڪنهن سان ڪيئن پوءِ سينو ساهيان؟
 آهه پڇانڻي توکان ڏاڪر!
 آهه انيائ نه مونسان ڏاڪر؟
 سون - پري مان هيس سهاڳڻ،
 پياڳهه رڻو، ٿي پيس ڏهاڳڻ.
 پاڻ سان ڪين مون وٽل وهايو،
 قدرت اهڙو ڪيس ڪمايو.

ڪيل خوشيون پڻ ننڍڙي واريون،
 اڄ ڪاھ ڏاڍو ياد پون ٿيون.
 ياد پون ٿيون سي هڪ جيڏيون،
 جن سان مون ٿئي رانديون ڪيڏيون.
 مڱڙين مڱڙن جا رانديڪا،
 ريل ۽ هوٽل ياد پون ٿا.
 ياد پون ٿا ڏينهن بي ڳتيا،
 ڪاندي ڪڏندي جيڪي گذريا.
 جو گذريو چڻ خواب ٿي گذريو،
 ڪل ٿو هري اڄ، جو ڪاھ وسريو.
 موتي ايندا سي نه ڏهاڙا،
 جي ڪنٺاري بابل وٽ گهريا.
 اڄ بابل جو پيار ڪٿي آه،
 گود امڙ جي آر ڪٿي آه؟
 پنهنجن ۾ نه رهي پنهنجائي،
 پنهنجائي ٿي پيئي ڌاريائي.
 رت وارا خود ڌاريا ٿي پيا،
 ماءُ جڻيا سڪئيءَ سڪ کان ويا.
 ڪنهنڪي ڏيان ڏوراپو ويهي؟
 ڪين رهيو ڪو جڏهن سڀيئي!

ڪل نه هيم. اهڙو ڏينهن ايندو،
 ايندو تررت وچوڙو ٿيندو.
 گڏ نه گذاريا ڏهن ڏينهن سارا،
 هٿ شاهد هي مينديءَ وارا.
 ڪاٺ ڪٽي ويو، روڊن ڏيئي،
 ٿي بس بار حياتي پيئي.
 ڪنهن کي دل جي دانهن ڏيان مان؟
 غم ڪائي ٿي سور پيان مان.
 ٿورا ئي، پر ڏينهن ها پيارا،
 ناز نزاڪت وارا نيارا!
 هو نه سهي سگهندو دک منهنجو،
 سک هن جو هو چڻ سک منهنجو.
 گُرڪڻ منهنجي ٿي گُرنـدو هو،
 ڪيڏو هُو مونکي گهرندو هو.
 هن جي سڌ ۾ ليءَ هئي نيارا،
 دل کي ناچ نچائڻ واري.
 آڪه ۾ جادو مرڪ ۾ جادو،
 دل کي ڪندو هو جنهن سان قابو.
 اڄ ٿي هرڪا ياد ستائي،
 هاءِ جدائي چڻ ٿي گهائي.

سيند ٿان سنڌر واري ريڪا،
 ميٽي اڇاڻڪ هاءِ وڌاڻا،
 قياص نه پيو پاريءَ کي ڪوئي،
 عمر گذاريم روئي روئي،
 هاڻي دينڪ ديا ڪر،
 نار نذر تي مهر ميا ڪر،
 ٿوريءَ پيو ڪو ٺاهه سهارو،
 موت ڏيئي نه ته ڪر نيتارو،
 ٿيس دنيا جي لاءِ بيگاني،
 در در ٿي بدنام جوالي،
 ڪو همدرديءَ وارو ڪونهي،
 دل جو وٺي ڪو، پيارو ڪونهي،
 هرڪو چٽ مطلب جو آهي،
 ڪو مٿ مائت پنهنجو ٺاهي،
 هيڏي ساري نيل مڱن ۾،
 ڪيئن اڏامان؟ ستُ نه ڀرن ۾،
 وٺو وڇوڙيل آهيان پنڇي،
 آنڌيءَ موت وڇوڙيو ساڻي،
 هڪڙي وڇڙي، ڪل جڳ وڇڙيو،
 چٽ نه مسار ڪان دڳ وڇڙيو!

ودوا

منهنجا ڏاڪر منهنجا س-وامي،
گهٽ گهٽ واسي انٽرياه-ي.
مان وڌو وي-چاري آهيان،
تو ٻن ڪنهنڪي حال ٻڌايان!
پيا ٻن ڏيڻي آيس تو وٽ،
مالڪ منهنجا ڪٽ ڊڪ جهٽ پٽ.
منهنجو ڪو سنسار نه آهي،
ويجهو ڪو پروار نه آهي.
سهجهين حال سڄو تو سائين!
منهنجي ڊڪ آهي تو تائين.
لڄ پٽ منهنجي، پنهنجي ڄاڻي،
ٿيندين پاڻ اچي تون ساڻي.

هاڻي ته سوڪارو دوائن واريءَ ڪئمپ ۾ به داخلا
 ڪين ڏيندي ..... اهڙيون ڪيتريون نه ڳالهليون
 ٿيون هونديون؟ هيءَ ’ودوا‘ جي ڪهاڻي به انهن
 دڪي جيون جي داستانن منجهان هڪ داستان آهي.
 اچو ته هيءَ دڪ ڪاٿا هڪ دفعو گڏ جي گنگنايون.

اندر ئي بهاني ڪبهاني پائيواريءَ منجهان سندن
نالو ڪڍي، پڻسا امانت ۾ داخل ڪري ڇڏيا!
اهو حال ڏسي ويڇاري پيرسن ماما پنهنجي ڏير
کي گهڻو ئي سهجهايو ڪيو پر وريو ڪجهه ڪين.

ٿوري وياڄ ۽ ننهن سميت ڪيل پورهڻي منجهان
ٿيندڙ پڻدايش تي سندن ڏکيو سڪيو گذر ٿيڻ لڳو.
نهڻس هڪ آئيس ڪمڊي تي ڪلفين لاءِ تيليون
ٺاهيندي هئي. پر بدقسمتيءَ جي ڳالهه ڇڻبي جو

ٿورن ئي ڏينهن ۾ ڪئمپ ۾ سندس ننهن جي چرتر
بابٽ چؤ پڇڙ شروع ٿي ويئي. پنڇاٽ وارن جي
چوڻ ڪري مائي نيٺ آئيس ڪمڊيءَ وارو ڪارخانو

ڇڏي آئي. پنڇاٽ وارن کيس ڪجهه وقت مالي
مدد ڪئي پر اها ترٽ بند ٿي وين، جو دان
ڏيندڙن کوليل ڳنڍيون ٻڏي ڇڏيون. مائيءَ ٻڌايو
ته اهو عرصو پاڻ سڄيءَ ڪالونيءَ جي چڻ نوڪرياڻي
ٿي رهي. هر ڪو مٿس آيو رهندو هو. ليڪن ننڍن
ٻچن صدقي هوءَ اهو سڀ سهندي رهي. آخر مڪيءَ

مدد ڏيڻ کان لاچار ٿي ڏيکاري! مائي چوڻ لڳي،
”تون ئي ٻڌاء ته هاڻي مان ڇا ڪريان.“ سرڪاري
مليل مدد وارا ٻه هزار ٻه اچي ڪائي چڙهيا آهيون.

ٻيون ڪا
 ٿي رهي هئي، جو اڃانڪ ڪنهن مانا وڃي داخل
 ٿيندي چيو ”انهن مکين ۽ معتبرن سان ڳالهيون
 ڪندي، ڪين اسان دڪايلن جو دڪ سور به
 ٿيندي؟“ دل-پنڇات جي روبرو هن پنهنجي
 ٻرو ڪهاڻي ٻڌائيندي روئي ڏنو. ٻڌائين ته
 سميت ڏيرو (پتيءَ جي سؤت) جي دلاسن تي
 لڳي، وسائڻ واري ٻن اڍائي هزارن روپين جي
 سرڪاري مدد وٺي ڪئمپ ڇڏي هت آئي هئي.
 ”جي وسائڻ واري مدد ڪين وٺنديءَ ته سرڪار
 ڏوڪي ۽ تنهنجي نهن کي ’ودوا-آشرو‘ ۾ هڪلي
 ڇڏيندي ۽ پوءِ تنهنجي جوان نهن کي زوريءَ
 شادي ڪرائي ڇڏيندي، وغيره وغيره..... انهيءَ
 ڪري ئي هن پتيءَ جي سؤت سان سرڪاري
 مدد وٺي ڪئمپ ڇڏڻ قبول ڪيو هو. شروع ۾
 ته سندس ڏير کانئن به هزار وٺي پنهنجي دوڪان
 ٺاهڻي پالڻي جي نالي حوڳنديو، پر جئين ئي
 نالين ته دوڪان ڪافي چڙهندو ٿو وڃي ته
 دس من به لوپ جاڳي اٿيو. هن ڇهن مهينن

اُتويھ سؤ اُتونجاھ ۾ سنڌ ڇڏي آءِ بمبئي
پهتس. توت ئي اُنهن پوانتن جو دؤرو شروع ڪيم،
جتي سنڌي نرواسي چانوڻيون وسائي ويٺا هئا.
هيءَ ڪهاڻي سنه ۱۹۵۱ جي آهي. مڌيه پرديش
جون نرواسي ڪئمپون خالي ٿيڻ لڳيون هيون.
هڏن سڄا ۽ خوددار سنڌي، ڏنڌي روزگار سانگي
ودرپ جي جدا جدا شهرن ۽ ڳوٺن ۾ ٽري پڪري
پنهنجو آئيندو اڏڻ کي لڳي ويا هئا. هڪ اهڙي
شهر ۾ وڃڻ ٿيو، جتي ڪئمپن منجهان آيل نرواسين
لاءِ سرڪار طرفان ڪچا اجها اڏيا ويا هئا. رات
جو عام ميٽرڪان پوءِ پنچاڻي ميٽر ٿيو، جتي شهر
۾ آيل نرواسين جي روزگار، پڪن اجهن توڙي
ڏنڌي ڌاڙيءَ لاءِ ضروري قرضن بابت ڳالهه ٻوله

ڏٺائين ته هنڪي نه بي سار هئي،
 رڳو لعالي لعالي سندي تار هئي.
 مخاطب ٿي هن سان ڪيائين ڪلام،
 اٿي مجنون! لعالي ڏنا ٿي سلام.
 اٿس پيٽ ۾ سور ڏاڍو پيو،
 ”پري رت ڪٽورو ڏي“ لعالي چيو.
 ماريو ڏس اٿس سياڻي لقمان جو،
 دوا لاءِ ڪپي خون انسان جو.
 ٻڌي لعالي لعالي پيو هڙدي ۾ ساهه،
 چيائين، ”ڇا جاڳيو آ منهنجو الله!
 مني نانءُ لعالي تان صدقي ٿيان،
 گهري هڪ ڪٽورو پري سو ڏيان.
 وٺي پوءِ ڪٽورو چري پيار مان،
 ڇهياين انهن ڪي وڏي چاهه سان.
 چريءَ جا ڏئي چيهه، هن وس ڪيا،
 مگر بت مان نڪتي نه رت بوند ڪا!
 اکين مان هنجون هن جي وسنديون رهيون،
 ڏٺو جن ڏنيون تن ڏندين آڱريون.
 ڪڍي خوش خبر ٻانهي گهر ڏي پڳي،
 گلي اصل ۽ نقل جي ڪل ٺڳي

پنجياين عجب مان چري چو پلا
مهربان بانو! تون دس ماجرا
ورائيو تڏهن هن اي مجنون ميان!
سنيو ٿي توکي پرين جو ڏيان.
اٿس پيت ۾ سؤر ڏاڍو ڀڄيو،
پري رت ڪٽورو ڏي لعل ڇيو.
مليو دس اٿس سياڻي لٿمان جو،
دوا لاءِ ڪهي خون انسان جو.
چڱي نوزبله ڏنائين جواب،
اڻو پيو ڪو مجنون وڃي لهه جناب!
ڪٿي جي ڪٽوري ٿي ڏي خون جو،
چيو مانءُ عاشق نه آهيان اهو.
اگر اهڙو توکي جي مجنون ڪهي،
خوشيءَ سان سڏي جو ڪڍي خون ڏي.
ته هن ڪنڊ ۾ اوندي منهن پيو اٿئي،
مبوح شام لعل ڪي پيو ٿو سڏي.
اين چوندي عاشق هي وگهري ويو،
ڪٽورو چري هو، اٿئي پيو!
تڏهن ٻانهي ويئي وڌي تنهن طرف،
يو قيص پٽ تي هيو جنهن طرف.

ٽڙائين ته هنڪي نه پي سار هئي،
 رڳو اعليٰ اعليٰ سندي تار هئي.
 مخاطب ٿي هن سان ڪيائين ڪلام،
 اُٿي مجنون! اعليٰ ڏنا ٿي سلام.
 اٿس پيٽ ۾ سور ڏاڍو پيو،
 ”پري رت ڪٿورو ڏي“ اعليٰ چيو.
 مايو ڏس اٿس سياڻي لقمان جو،
 دوا لاءِ ڪپي خون انسان جو.
 ٻڌي اعليٰ اعليٰ پيو هڙدي ۾ ساهه،
 چيائين، ”ڇا جاڳيو آ منهنجو الله!
 مٺي نانءُ اعليٰ تان صدقي ٿيان،
 گهري هڪ ڪٿورو پري سو ڏيان.
 وٺي پوءِ ڪٿورو چري پيار مان،
 ڇهياين انهن ڪي وڏي چاهه سان.
 چريءَ جا ڏئي ڇيهه، هن وس ڪيا،
 مگر بت مان نڪتي نه رت ٻوند ڪا!
 اکين مان هنجون هن جي وسنديون رهيون،
 ڏٺو جن ڏنيون تن ڏندين آڱريون.
 ڪٽي خوش خبر پانهي گهر ڏي پڳي،
 ڪامي اصل ۽ نقل جي ڪل ڏڳي.

پڇيائين عجب مان چري ڇو ڀلا
 مڙبان سانو! تون ڏس ماجرا!
 وراڻيو تڏهن هن اي مجنون ميان!
 سنيو ٿي توکي پرين جو ڏيان.
 اٿس پيت ۾ سڙ ڏاڍو ڀيو،
 پري رت ڪٽورو ڏي لعل ڇيو.
 مليو ڏس اٿس سياڻي لثمان جو،
 دوا لءِ ڪڍي خون انسان جو.
 چٽي نوزبلله ڏنائين جواب،
 اهو ڀيو ڪو مجنون وڃي لهه جناب!
 ڪٽيءَ جي ڪٽوري تي ڏي خون جو،
 چيو مانءُ عاشق نه آهيان اهو.
 اگر اهو توکي جي مجنون ڪڍي،
 خوشيءَ سان سڏي جو ڪڍي خون ڏي.
 ته هن ڪنڊ ۾ اوندي منهن ڀيو اٿئي،
 صبح شام لعل ڪي ڀيو ٿو سڏي.
 ائين چوندي عاشق شي وڳهي ويو،
 ڪٽورو چري هو، اٿئي ڀيو!
 تڏهن ٻانهي ويئي وڌي تنهن طرف،
 قيت پت تي عيو جنهن طرف.

لي مجنون

خوشي منهنجي مجنون لء آهي مهال،
 ڏنو عشق ورثي ۾ جنهنڪي ملال.
 چري ۽ ڪٽورو ڪٽي وڃ اُتي،
 منو منهنجو مجنون رهي ٿو جتي.
 وڃي ڪيس چؤ ”لعاي“ بيمار آهي،
 ڪٽي پيٽ جي سور لاچار آهي.
 هاڻو ڏس اٿس سڀاڻي لقمان جو،
 دوا لء ڪپي خون انسان جو.
 جڏهن حال اهڙو ڪندين تون بيان،
 تڏهن ٿيندي پاڻهي حقيقت عيان.
 ائين چوندي لعاي جي دل ٿي اُداس،
 محبت ڪري شل نه ڪنهنڪي نراس.
 رواني ٿي ٻانهي جتي ڪپ هٽي،
 رهيو پيو هو مجنون ٻانهي جڏهن.
 اچي پهتي مسجد ۾ آيس تڏهن.
 اُمالڪ وڌي هي ڇڏي اڃ دير چو،
 چيائين - ”ڪيءَ ايڏي ته پيو خير هو؟
 اڻڻ ۾ پوينءَ جي ور ٿئين جئين،
 ڪٽورو اڃا هٿ ۾ ور ٿئين جئين.
 پري چرڪ پنٿي هٿي ويو تنهن.

[illegible]

رڳو ياد لعلجي هيس صبح شام،
 زبان تي نه هندجي هيو ٻيو ڪلام،
 جڏهن پيئي لعلجي ڪي ساري خبر،
 تڏهن هندڪي ڪاٺ لڳو جنسي گهر،
 رنو ٿئي جي مجنون هتي زار زار،
 ته هت لعلجي هاريا ٿئي ڳوڙها هزار،
 عزيزن جي بندش کان مجبور دل،
 وئي وس کان نڪتي ٿئي وهانور دل،
 مڪو نيٺ ٻانهيءَ جي هت هن سلام،
 ڏي ڪي سترچيءَ ۾ سنو سٺو طعام،
 اچي پهتي مسجد ۾ ٻانهي جڏهن،
 مسافر مڙي ڪوڙ آيس تڏهن،
 ڪٿوري تي پيئي ٿي هندجي نظر،
 چٽي چپ چيو ٿئي اُنهيءَ هيڏانهن ڪر،
 چيو نيٺ ٻانهيءَ هي اُنڪي ڏيان،
 اوهان ۾ جي آهي ڪو مجنون ميان،
 تڏهن هڪ مسافر چيو رڙ ڪري،
 اجهو نيڪ خاتون مان ٺاهيان پري،
 طالب جنهن جي دم دم اندر تار آهي،
 مسين تنهن سڄڻ اچ لڏي سار آهي،

ٽسي هي جي ڪنهنڪي پيو قياسي ٿئي
نه پئي چوڪرن کي ڇڏيائين ڌڪي
رتو رت ٿيو تن پيرهن تار تار
هيو موت مروان ملوڪان شڪار
چريو هو ته ڇا نيٺ انسان هو،
اگر دربر يا پريشان هو.
سڃاڻي مگر لوڪ ڪيئن سو اندو،
وڏو جنهن ۾ سڃاڻپ ديا جي سنڌو!
هو پاڳل هو، هن ۾ نه ڦند ڦير هو،
عداوت نه ڪنهن سان سندس وير هو.
ڪيو سبر آخر سڄو ڳجهه عيان،
ته هوندو نه هي پيو ڪو مجنون ۽ بڙان.
ڪيو عشق من جنهنجو غمناڪ هو،
هو مجنون هو لعل جي جو مشتاق هو.
ٽسي عشق جو راز ٿيندو پڌر،
ڳوڻ ترت مجنون بچائي نظر.
بوي هن تي جئين ڪين ڪنهن جي نگاهه،
وڃي ويجهي مسجد ۾ ورهين پناهه.
نه اڄ بک جي پرواهه نه ڏينهن رات جي،
نه تات جي بس ملاقات جي.

علماي - مڃنئون

بدن تي نه ڪپڙو سڄو هوس ڪو،
هو بي حال هو، چڻ چريو ٿئي لڳو.
نه اڳهه جي خبر ڪا نه پٺ جو سماءُ،
مزي ساڻ ڏسندو رهيو ٿئي لقاءُ.
چين تي هيس مهر پر ڏيڍ ڏس،
ڪڏهن آهه نڪري ٿئي ويس بي خبر.
بزارين گهٽين ۾ جتي ٿئي ويو،
ڏسي هن کي هر ڪنهن چريو پئي چيو.
پٺيان گل هيس چوڪون جي گهڻي،
هنيس ٿي انهن مان پٽر ڪن ڪٽي.
ڏنائين نه پر چيڙ جو ٿئي جواب،
نه ڪاوڙجي ڪنهن تي وڌائين ٿئي تاب.

جهونگ

ويچارا هونء به ڪنڊ ۾ ئي پيا آزادي - لعلجي جو
جاپ جيئندا هئا.

لعلجي - مجنونء جي هن ڪهاڻيءَ سنڌين کي
سچ ته حقي عاشق جي ڪسوٽي ڪرڻ سيکاري. اچو
ته هڪ دفعو اها ڪهاڻي وري ڳايون ۽ پنهنجي
اتساهه کي تازو ڪريون.

انهن ڏينهن ۾ ماڻه جي هلاچل جو زور
هو. چوڌاري آزاديءَ جا سرويچ سپاهي، سرتي
موت جو ڪفن ٻڌي جيلن، لنين، گولين ۽ ڦاسين
جو مقابلو ڪري رهيا هئا. اُهي گهڙيون وسرڻ جون
ڪٿي آهن. گانڌي جي اهنسڪ سکيا ڀرماڻي
سوين استريون ۽ پرش، ٻار توڙي پڍا قربانيءَ جي
ڪاليءَ جو خالي ڪپر، پنهنجي گرم گرم خون سان
ڀري ڏيڻ لاءِ چٽ شرطون پڄائيندا هئا. اهڙي
وقت نالي ۽ عزت جا بکيا سياستدان ته چٽ ڏسبا ئي
ڪين هئا. البت اُهي ظاهر تڏهن ٿيندا هئا،
جڏهن صلاح ٿيندو هو، يا اسيمبلي يا ميونسپالٽين
جون چونڊون ٿينديون هيون. پوءِ ڏس انهن کير
پياڪ مڇن جون پٽاڪون. رت ڏيندڙ مڇنون ته

عام وڪيلن ڊاڪٽرن ۾ ڪا همدردِي ناهي
 جيري خاطر پڪوي ڪهندا! چوندا ”ان ۾ ڇا هي؟
 استادن کي بيت جي چنتا پيپرواهه بڻايو،
 شاگردن جي واڌاري جو خير ڪو ڪن ٿا سعيو!
 غور ڪندڙن کي مال مشينن جي محتاج بڻايو،
 قتلن جي جادوءَ خودداري ۽ ويساهه وڃايو.
 واپاري مريادا ڪوئي، ويٺا ڪرڻ دلاسي،
 ذات حرام تي هيري هرڪنبن، ڏسجي ٿو ڪو خالي،
 نوڪر بڻجي ڪوئي ويٺا، پيا ڪي ديس جو جيون،
 هاءِ غلاميءَ جي رسمي ائرن جو ڪارڊ رودن.
 روٽ مان ورندي نه ڏکائيل! همت ٿيندي هادي،
 خوشحالي آڻيندي هت آزاديءَ جي شهزادي.
 ديس کي آزاديءَ جي درس جي پرڀل اڀلاڪا.
 راکا! او راکا!
 آزادي مندر جا راکا!
 آزادي مندر جا راکا!
 راکا! او راکا!

(۵)

عمر سڄي پورهڙي ۾ ٿو مزدور غريب گذاري،
رنج مصيبت جهڙن اسبابن جي وچ ۾ گهاري.
گهر کان دُور، پري شهرن جي خاڪ وٽي ڇاڻيندو،
خاطر ناهه عزيزن کي ڪجهه گهر ۾ پئي آڻيندو.
پورهڙي مان مسڪين شهر ۾ پيٽ ڏکيو ٿو پالي،
ايڏي اجرت ڪاڻي آهي جو پروار سنڀالي.
ٻار اُگهاڙا پيٽ بکيا ٿا رانهون روز نهارن،
آس رکي روئي ڪپڙن جي ڏينهن ڏکيرا گهارن.
زور سياري جي ٻارن ۾ تن جو هڏ نه هلي ٿو،
سخت لڪن جون جهڙپون ڪاڻي ننگو جسم جلي ٿو.
ماءُ دلاسي تي ٻارن کي روز پيئي پوپائي،
پنهنجي بيڪس حالت تي ٿي جهر جهر نير وهائي.
دانهن غريب ڏين ڪنهنجي در،
ڪنهن وٽ ٿين فريادي،

آزاديءَ ڌارن پيو تن جي ڪير ڪندو امدادي؟
دش جي آزاديءَ جي درسن جي پرڀل ابلاڪا،
راڪا! او راڪا! آزادي مندر جا راڪا!

(۶)

ماڪ جي ماڻهن کي خود غرضيءَ جو ويو مرض وڪوڙي،
جنهن کان ننڍڙو، وڏڙو، عالم، جاهل هرڪو لوڙي.

ڊيس کي آزاديءَ جي درسن جي پوپل اڀلاڪا
راڪا! او راڪا! آزادي مندر جا راڪا
(۲)

معنت جي دنيا تي ڪڙميءَ جي ڪافي حقداري،
هڏ جي پورهئي کي ٿوڌي جو پنهنجي جيون ساري.
ڪٽنب ڪنيلي سان گڏجي ٿو اُڻ ٿڪ ڪار ڪمائي،
ڪوشش سار ڪٽن ڏاڻن مان ڪيڏا ڪيچ اُڀائي.
پوڏ اچي يا سوڪ ٿئي هي مرد نه هينئڙو هاري،
آئينده جي آس رکي ٿو بگڙي بات سنواري.
پير افسوس انهيءَ هوندي پي مشڪل ٿئيس گذارو،
پيٽ بکيو اڌ انگ اُگهاڙو ڪٽنب گذاري سارو.
بنئيءَ وقت ڪين ٿا ڪاڍا ميراڻا پيراڻا،
ويج وٺي ۾ باقي ان جا پورا ٿين ٿا ڏاڻا!
سال سڄو ٻارن جي خاطر ڪٽ ڪٽي ٿو ڪالي،
ڪوٽ تي ڪوٽ چڙهن قرضن جا،

جيئين ڀروس ملڪ ته ٿيسين هن گهر جي ڀرپادي،
ٿيندي نجات، نه ويندي هاريءَ جي معنت انفرادي.
ڏيش کي آزاديءَ جي درسن جي پوپل اڀلاڪا،
راڪا! او راڪا! آزادي مندر جا راڪا!

تنهنجي منهنجي ڪهاڻي

ڪير بنا ننڍڙن ٻارن جون مائرو اڄ واجهائن،
 ڇاڻ پڇي ٿي آڏو ڏيئي رهندڙ ٿيون پرچائن.
 هن حالت جو صرف غلامي ڪارڻ آهه بنيادي،
 آزادي جي ايندي، پاڻهي ايندي پوءِ آبادي.
 ديس کي آزاديءَ جي درسن جي ڀرپل ابلاڪا،
 راکا! او راکا! آزادي مندر جا راکا.
 (۳)

پئسي پرک مهل نڪري ٿو منهن ڇڏي ڏس هاري،
 ڏانڊن جي ڏهري جوڙي تي کڻندو هر پانجاري.
 ڏانڊ پٽارا پهرن ٿا، چيڪا پٽ پٽن ٿا،
 کاڌي کان وڌ ڪيڏو سارو پنهنجو هڏ رت ڏين ٿا!
 انساني خود غرضيءَ تي آهن گگدام پڪاري،
 جنهن ننڍڙي کان حيوانن جي حق تي ڪاٽي ماري.
 پيٽ پري جن ماءُ مٽيءَ جو ڪير نه ڪڏهن پيٽو،
 وڌڙي بي رحميءَ سان ويتر لوڙن پيٽو ڪيٽو.
 پوءِ به ٻار ٻچا پاڳڙي جا ويچارا پالن ٿا،
 پاڻيءَ کانجهيءَ سردي گرميءَ ۾ وهندي جالن ٿا.
 پر جي هاندي ڏهرا ٿيندا، ڪاٽيءَ هيٺان ايندا،
 ڏيهن ٻچا جي داور در انسان تي دانهين ٿيندا.
 پيٽ پٽيو پاڳڙي کان ڪوئي ٿو ڪيڏي بي دادي!
 ايندي آزادي بک پيچندي، ٿيندي گهر گهر شادي.

برف پهاڙن تي پئجي اس ۾ ڇا رنگ ڪڍي ٿي،
 تيز هوا جي جهوڻن سان ڪيئن جهر جهر ڪندي وهي ٿي.
 جهوڻن مان درياھ بڻي ٿو ٿي جي پياس بجھائڻ،
 ڏوٽ پٽن وارياسن کي ٿا سائو سبز بڻائڻ.
 قدرت جي هروڪنهن نعمت جي ديش تي آھ عنايت،
 ان هوندي پي ملڪ کي حاصل ناھي دل جي راحت.
 هندواسين جي سامھون آھي ناشادي ناشادي،
 چو ٿو وڃائي آھن ويٺا سي وطني آزادي،
 ديش کي آزاديءَ جي درسن جي پرڀل اڀلاڪا،
 راکا! او راکا! آزادي مندر جا راکا!

(۲)

ساجھر جھنگ ڇرڻ نڪري ٿو ملڪ جو مال پٽارو،
 جنھن جي ڪاٺ لاءِ ميسر ناھي پورو چارو.
 سڙيل سڪل کي ٿانگا ٿونگا، چاري ڇا ٿي واهي؟
 مال چري، منھن چار هڻي بس ٿئي ٿو ڪور ڏي راهي!
 عام چراگاه ڪاٺي آھن، ڪاٺي ساوا چارا،
 هيڏن پيلن هوندي ڳير جا مالڪ ٿيا ويچارا.
 هر کي جي حيوان ڪڏھن ڪي ساوا پٽ چري ٿو،
 پاڳيو هن ڀل جي عيوض ۾ ڀاري ڏنڊ ڀري ٿو!
 ارھ آھي اڄ ڪاٺي آھن مينھن مابن وارا،
 ٿڌ چوڇلڪن؟ سڪل ڪنن تي ڏين ڪيئن ڪير ڀلا!

آزادي مندر جا راڪا!
(تنهنجي منهنجي ڪهاڻي)

راڪا! او راڪا!
آزادي مندر جا راڪا!
آزادي مندر جا راڪا!
راڪا! او راڪا!

آڪاسي گنگا جي لهرين جو پينگهو لسو ڏيندو،
پرپاتي تارن کي مٽريون مٽريون لوليون ڏيندو.
روز اچي ٿو، هير جهڪورون کڻندو صبح سهاڻو،
گل ڦل هيچ ملهائڻ، ٿئي چؤطرف چمن چانڊاڻو.
سورج خوش رنگ ڪرڻ سان ڌرتيءَ جي سونهن وڌائي،
قدرت جي هو وستوءَ کي ٿو سونا ويس ڏيکائي.

توڙي راجنيتڪ ڍانچي کي تپاسي ڏسون ته غلامي
 وقت جيڪي اوڻايون اسان منجهه هيون، اُهي آزاد
 ٿيڻ کان پوءِ اڃا اسان ۾ آهن ڇا؟ جي آهن، ته انهن
 کي دور ڪوڙ لاءِ اسين ڇا ٿا ڪريون.
 اسان کي ورثي ۾ ويسر ڏاڍي گهڻي مليل آهي.
 هڪ دفع جيڪر ”تنهنجي منهنجي ڪهاڻي“ وري
 جهونگار يون ته چڱو.

هيءَ ”تنهنجي منهنجي ڪهاڻي“
پنجويھ سال اڳهه جي چيل آهي، جڏهن سنڌ ۾
Muslim Mass Contact جي مقصد سان ڳوٺاڻي
هاڃل شروع ڪئي ويئي هئي. انهيءَ وقت ڳوٺن
۾ پيرين پنڌ گهمندي، سنڌ جي عوامي زندگيءَ
جو جيڪو درشن ٿيو، هيءَ ڪهاڻي انهيءَ جي اُڀج
آهي. اڄ ملڪ آزاد آهي پر ملڪ جي ڌرتي اڃا
مالڪيءَ جي زنجيرن ۾ جڪڙيل آهي. انهيءَ
ڪري ڪروڙين ملڪي پائرن توڙي پينرن جو
حال اهڙو ئي بدتر آهي، جهڙو حال سندن غلاميءَ
جي وقت ۾ هو.

اچو ته اسين هڪ دفعو پنهنجي آرٽڪل، سماجڪ

فخر ٽنهنجو خواستوار، آهي اڃا به هي گمان،
 مان ڪريو آهيان جي، پنهنجن جو بڻيو آهيان نشان.
 ديش واسي اڄ سڻي وڻ ۽ ڪپاري جو قصو،
 ملڪ پنهنجي ڏي ٺهاريو، پنهنجي حالت ڏي ڏسو.
 وڻ مٺي هن ملڪ جي آزادگي ڄاڻي سدا،
 ڳن ڄاميءَ جي ڪپاري جو نه ٿيو بصر خدا.
 هيءَ نصيحت ناهه ليڪن دل دکايل جي پڪار،
 جا ڪندي، غافل وطن وارن کي جاڳائي هوشيار.

هيءَ ”تنهنجي منهنجي ڪهاڻي“
پنجويه سال اڳهه جي چيل آهي، جڏهن سنڌ ۾
Muslim Mass Contact جي مقصد سان ڳوٺاڻي
هاڃل شروع ڪئي ويئي هئي. انهيءَ وقت ڳوٺن
۾ پيرين پنڌ گهمندي، سنڌ جي عوامي زندگيءَ
جو جيڪو درشن ٿيو، هيءَ ڪهاڻي انهيءَ جي اُڀج
آهي. اڄ ملڪ آزاد آهي پر ملڪ جي ڌرتي اڃا
مالڪيءَ جي زنجيرن ۾ جڪڙيل آهي. انهيءَ
ڪري ڪروڙين ملڪي ڀائرن توڙي پينرن جو
حال اهڙو ئي بدتر آهي، جهڙو حال سندن غلاميءَ
جي وقت ۾ هو.
اڇو ته اسين هڪ دفعو پنهنجي آرٽڪل، سماجڪ

نعر ٽنهنجو خوامخواه، آهي اڃا به هي گمان،
 مان ڪريو آهيان جي، پنهنجن جو بڻيو آهيان نشان.
 ديش واسي اڄ سٽي وڻ ۽ ڪهاڙي جو قصو،
 ملڪ پنهنجي ڏي ٺهاريو، پنهنجي حالت ڏي ڏسو.
 وڻ مٺي هن ملڪ جي آزادگي ڄاڻي سدا،
 گن غلاميءَ جي ڪهاڙي جو نه ٿيو بعد خدا.
 هي نصيحت ناه ليڪن دل دکايل جي پڪار،
 جا ڪندي، غافل وطن وارن کي جاڳائي هوشيار.

هيءَ ”تنهنجي منهنجي ڪهاڻي“
پنجويھ سال اڳهه جي چيل آهي، جڏهن سنڌ ۾
Muslim Mass Contact جي مقصد سان ڳوٺاڻي
هاڃيل شروع ڪئي ويئي هئي. انهيءَ وقت ڳوٺن
۾ پيرين پنڌ گهمندي، سنڌ جي عوامي زندگيءَ
جو جيڪو درشن ٿيو، هيءَ ڪهاڻي انهيءَ جي اُڀج
آهي. اڄ ملڪ آزاد آهي پر ملڪ جي ڌرتي اڃا
مالڪيءَ جي زنجيرون ۾ جڪڙيل آهي. انهيءَ
ڪري ڪروڙين ملڪي ڀائرن ٿوري پينون جو
حال اهڙو ئي بدتر آهي، جهڙو حال سندن غلاميءَ
جي وقت ۾ هو.

اچو ته اسين هڪ دفعو پنهنجي آرٽڪل، سماجڪ

فخر تنهنجو خوامخواه، آهي اجايو هي گمان،
 مان ڪريو آهيان جي، پنهنجن جو بڻيو آهيان نشان.
 ديش واسي اڄ سُئي وڻ ۽ ڪهاڙي جو قصو،
 ملڪ پنهنجي ڏي ٺهاريو، پنهنجي حالت ڏي ڏسو.
 وڻ مٺي هن ملڪ جي آزادي جي ڄاڻي سدا،
 ڳن غلاميءَ جي ڪهاڙي جو نه ٿيو بحر خدا.
 هي نصيحت ٺاه ليڪن دل دکايل جي پڪار،
 جا ڪندي، غافل وطن وارن کي جاڳائي هوشيار.

هيءَ ”تنهنجي منهنجي ڪهاڻي“
پنجويھ سال اڳهه جي چيل آهي، جڏهن سنڌ ۾
Muslim Mass Contact جي مقصد سان ڳوٺاڻي
هاڃل شروع ڪئي ويئي هئي. انهيءَ وقت ڳوٺن
۾ پيرين پنڌ گهمندي، سنڌ جي عوامي زندگيءَ
جو جيڪو درشن ٿيو، هيءَ ڪهاڻي انهيءَ جي اُڀج
آهي. اڄ ملڪ آزاد آهي پر ملڪ جي ڌرتي اڃا
مالڪيءَ جي زنجيرن ۾ جڪڙيل آهي. انهيءَ
ڪري ڪروڙين ملڪي پائرن توڙي پينرن جو
حال اهڙو ئي بدتر آهي، جهڙو حال سندن غلاميءَ
جي وقت ۾ هو.

اڇو ته اسين هڪ دفعو پنهنجي آرٽڪل، سماجڪ

دڦر تنهنجو خواستخواش، آهي اڃا به هي گمان،
 مان ڪريو آهيان جي، پنهنجن جو بڻيو آهيان نشان.
 ديش واسي اڄ سٽي وڻ ۽ ڪهاڙي جو قصو،
 ملڪ پنهنجي ڏي نهاريو، پنهنجي حالت ڏي ڏسو،
 وڻ مٺي هن ملڪ جي آزادگي ڄاڻي سدا،
 ڳن غلاميءَ جي ڪهاڙي جو نس ٿيو بعد خدا.
 هي نصيحت نام ليکن دل دکايل جي پڪار،
 جا ڪندي، غافل وطن وارن کي جاڳائي هوشيار.

سال کن ڪاٺيون وڍي وڪڻي ڪندس پيو روزگار،
 فيصلو آخر ڪري، هو وڻ وڍڻ لاءِ ٿيو تيار.
 ڳن ڪهاڙي لاءِ ڪپي ڪرڻي نه پيس چنڊا گهڻي،
 ٽپ ڏئي، وڻ تي چڙهي تاري مچي آيو ڪٽي.
 ڳن گهڙي ٺاهي ڪهاڙي ۾ وجهي سو ٿيو تيار،
 وڍ مٿان وڍ ڪاٺي درخت نيٺ ڌرتيءَ تي ڪريو!
 وڻ ڪريو ڪاري ڪهاڙي جي جڻڪ پيگهي مٽي،
 طعن ڏيئي پنهنجي ٺارڻ پئي گهريائين دل ٽٽي.
 ڪر خبر درخت! اها ساڳي تنهنجي دهشت ڪٿي؟
 توڪبازيءَ سان کلڻ واري تنهنجي جرات ڪٿي؟
 جيڪڏهن توکي اڃا مغرور ڪو هوندو خمار!
 ياد رک ڌاري ڪندس باقي به عضو ڌار ڌار.
 وڻ ورائيندي چيو ”ڪارا ڪهاڙا ڇڏ ٻڌاڪ“
 ساڪ سڪڻي ڪر ڦٽي پنهنجي اجائي ڪر نه هاڪ.
 منهنجي سامهون تون بهين ها؟
 ايڏو تو منجهه دم نه هو،
 مونکي ڪيرڻ هو ڪئن تنهنجو اڪيلو ڪم نه هو،
 انگ منهنجو ڳن ٻڻي توسان جڏهن شامل ٿيو،
 مونکي ڪيرڻ ۾ تڏهن ڪانرجو پورهيو ٿاب پيو.
 جي فقط توتي رڪي ويهي ها، سڪڻو آسرو،
 ٻار ماري ها بکن ۾ پاڻ کي ڏئي ها پرو!

ايترو ڇو-وندي ڪهاڙو جوش ۾ سڪڻ لڳو،
 خون هنجي جسم جو ريءُ باهه ڇڻ ٽپڪڻ لڳو!
 بي سبب ڪاوڙ ڪهاڙي جي ڏسي، درخت چيو،
 مان نٿو سمجهان ته تنهنجو ڏوهه مون ڪهڙو ڪيو؟
 سمجهه رک پائي ڪهاڙا! جوش ۾ ايترو نه آءُ،
 ڪوڙ ۽ سچ جو بوي ٿو ڪين ڪاوڙ ۾ سماؤ.
 تون وڏو آئين ته توکان آءُ وڏو منهنجو ڏٺي،
 سونهن پنهنجيءَ ساڻ جنهن قدرت کي سينگاريو کڻي.
 جي اڃا آهن حياتيءَ جا ڪي ڪپڙي ۾ ڪٺا،
 چوڏو لاهي ڪين پڇندين مر ڪرين حيلهه گهڻا!
 هڪ طرف ڪاري ڪهاڙي کي غضب جو جوش هو،
 ٻئي طرف درخت دڪايل! چپ کڙو خاموش هو.
 نيٺ هڏ ساڻي هليو لوش ڪهاڙو جيئن کڻي،
 تيئن اڳيان ڪاٺيڙ گڏيس جنهن کي ڪهاڙو ويو وڻي.
 شوق سان ورتو ڪهاڙو جهنگ جي ڪاٺيڙ کلي،
 پاڳهه لوش جا کليا جو هن-گهريو ويس ملهه ملي.
 ڪر ڪهاڙي جو گنهجي ڪاٺيڙ اڃا اڳتي چريو،
 هن ڏٺو، ساهيون کڙو بيخو هو درخت دل گهريو.
 ال آيس ڇو نه هن وڻ کي وڍي ڪيربان کڻي،
 ۽ لهندو جهجهو ڏيندو مدد ڏاڍي گهڻي.

هـو ٿڌيرو واڻ ويٺو وٺ ڏني سرهاڻ ٿئي،
 نند لوهر ڪي وٺي وٺي واهه جي آلاڻ تي.
 وٺ جي هڪ هڪ پن وڃايا ڄڻ سريلا ساز ٿئي،
 وٺ جي هڪ هڪ پن وڃايا ڄڻ سريلا ساز ٿئي!
 وات مان واچوڙي جي نڪتا مٺا آواز ٿئي،
 هيءُ خوشي وٺ جي ڪهاڙي ڪي ٿي گذري ناگوار،
 دل ڀرهن سهجهيوتہ پن پن ٿو ڪري منهنجي پڇارا!
 واڻ لوڏيو پڻي جيئن وٺ ڪي لڏيو ٿئي ڌار ڌار،
 ساڙ هر ڪارو ڪاوڙو ٿيو تيئن ٿئي بي قرار!
 نيٺ ڳاڙهو منهن ڪري وٺ ڪي چيائين خار مان،
 پيل ڪاٺي ڪر ڪيڇ هيڪر ڄاڻ مان پي ٿو اڃان!
 منهنجي هوندي خير پنهنجي سرجو هرگز ڪين ڄاڻ،
 ڪير آهيان آءُ، هيڪر ڪول اک مون ڪي سڃاڻ.
 ڪارناما منهنجا پيل پنهنجن وڌن کان ڏس پڇي،
 قبر ۾ اڄ پي نه دهشت کان سگهن ٿا جي ڪچي.
 منهنجي نالي کان ٿا شاهي بابرا پيلا ڪنبن،
 ذات منهنجيءَ ڪي ڏسي سامهون، ٿا جنسي ونءُ وڃن.
 جسم آهي لوهه جو منهنجو ڪهاڙو نانءُ آهي،
 وٺ جبل جيڏا وڏيان ٿو ايتو منهنجو هيانءُ آهي.
 ٿو ڪاٺي مون تي، جو ڏيکاريو جوانيءَ جو غرور،
 ٿوس! اهڙي ڏوهه جي توکي سزا ملندي ضرور.

وڻ ۽ ڪپاڙو

ٿيو خزان جو دؤر پورو نت نئون آيو بهار،
وڻ سڪل ساوا ٿيا گل ڦل ٿڙي پيا هي شمار.
هيدر گنبذ جي ڪاٺي جهولي خوشيءَ ۾ ڌار ڌار،
مست ٿي جهنگ جا پکي ڪن ڏيڇ ڏڪ ٻئي سان دزار.
هن سهائي وقت نڪتو گهر ڇڏي ڏکڙو ٺهار،
جنهن جي هٿ ۾ ڌار وارو هو ڪپاڙو زيبدار.
دڳ وٿيو ويو ٿئي ملي من ڪو گراھڪ مالدار،
دل گهريو جو مله ڏئي مونڪان وٺي هي مددگار.
واٽ ويندي جي ڏٺائين پئي ڪو ايندو راھگير،
ٿئي چيائين ڪو وٺي منهنجو ڪپاڙو بينظير!
نڌ ڪري ٽڪڇي پيو آيس مٿان پاڇو لڙي،
نڌ وارو وڻ ڏسي آرام لاءِ آسريو گهڙي.

وڻ ۽ ڪهاڙو

هو ٿڌيرو واءُ ويٺو وڻ ڏٺي سرهاڻ ٿئي،

ننڊ لوهر ڪي وٺي وئي واهه جي آلاڻ تي.

وڻ جي هڪ هڪ پن وڃايا ڄڻ سريلا ساز ٿئي،

وات مان وڃوڙي جي نڪتا مٺا آواز ٿئي!

هيءُ خوشي وڻ جي ڪهاڙي کي ٿي گذري ناگوار،

دل ۾ رهن سهجهيو ته 'پن پن ٿو ڪري منهنجي پڇارا'!

واءُ لوڏيو پئي جيئن وڻ کي لڏيو ٿئي ڌار ڌار،

ساڙ ۾ ڪارو ڪاڙو ٿيو تيئن ٿئي بي قرار!

نيٺ ٻاڙهو منهن ڪري وڻ کي چيائين خار مان،

پل ڪاٽي ڪر ڪيڇ هيڪر ڄاڻ مان پي ٿو اڃان!

منهنجي هوندي خير پنهنجي سرجو هرگز ڪين ڄاڻ،

ڪير آهيان آءُ، هيڪر کول اک مون کي سڃاڻ.

ڪارناما منهنجا پل پنهنجن وڏن کان ڏس پڇي،

قبر ۾ اڄ پي نه دهشت کان سگهن ٿا جي ڪڇي.

منهنجي نالي کان ٿا شاهي ٻاٻرا پيلا ڪنبن،

ذات منهنجيءَ کي ڏسي ساهون، ٿا جنسي وٺ وڃن.

جسم آهي لوهه جو منهنجو ڪهاڙو نانءُ آهي،

وڻ جبل جيڏا وڍيائڻو ايڏو منهنجو هيانءُ آهي.

ٿو ڪاٽي مون تي، جو ڏيکاريو جوانيءَ جو غرور،

ترس! اهڙي ڏوهه جي توکي سزا ملندي ضرور.

وڻ ۽ ڪهاڙو

ٿيو خزان جو دؤر پورو نت نئون آيو بهار،
وڻ سڪل سارا ٿيا گل ڦل ٿري پيا بي شمار.
هيءَ گنبذ جي نالي جهولي خوشيءَ ۾ ڌار ڌار،
مست ٿي جهنگ جا پکي ڪن هيچ هڪ ٻئي سان هزار.
هن سهائي وقت نڪتو گهر ڇڏي هڪڙو ٿار،
جنهن جي هٿ ۾ ڌار وارو هو ڪهاڙو زيبدار.
دڳ وٺيو ويو ٿئي ملي من ڪو گراھڪ مالدار،
دل گهريو جو ملهه ڏئي مونڪان وٺي هي مددگار.
واٽ ويندي جي ڏٺائين پتي ڪو ايندو راڻي،
ٿئي چيائين ڪو وٺي منهنجو ڪهاڙو بينظير!
بند ڪري ٿڪجي پيو آيس مٿان پاڇو لڙي،
سانءُ وارو وڻ ڏسي آرام لاءِ تـسـو سـيو گهڙي.

وڻ ڪهاڙي جي ڪهاڙي، انهيءَ وقت
جهونگاري ويئي، جڏهن سنڌ اسيمبليءَ جون ٻيو
دفعو عام چونڊون ٿيون هيون. هونءَ نه ته هن
ڪهاڙيءَ جو جنم فيبروري ۱۹۳۵ع ۾ سکر سينٽرل جيل
۾ ٿيو هو، جڏهن آءُ اُتي ٽن مهينن جي پوئين سزا
پوڳي رهيو هوس.

اڄ وڻ - ڪهاڙي جي ڪهاڙي، هر سنڌيءَ جي
حافظي جو چڻ ڪمال آهي. جتي به وڃڻ ٿيندو اٿم،
اُتي انهيءَ ڪهاڙيءَ جي فرمايش ٿيندي ئي رهندي
آهي، پوءِ انهيءَ ساڳئي شهر يا ڳوٺ ۾ پنڃ دفعو ئي
ڇوڪين ويو هجان! اچو ته اها لوڪ ڪٿا هڪ دفعو
وري گڏجي جهونگار يون ۽ وطن جي آزادي برقرار
رکڻ جو قسم کائون.

فهرست

صفحہ		
۱		۱. وٹا کپاڑو
۹		۲. آزادی مندر جا راگا
۱۵		۳. لعل مجنون
۲۵		۴. ودوا
۳۷		۵. شرابی
۴۳		۶. بلا چیسر
۵۴		۷. برشارگی
۶۴		۸. نہ روک راہی
۷۲		۹. شہید جی کپاڑی
۸۱		۱۰. ہر لی ۴ صاحبان جی کپاڑی
۹۵		۱۱. لہجہ خط بہتر
۱۱۳		۱۲. ادوریہ کپاڑی

پلنامو

صفحہ	ست	غلط	برابر
۵	۵	لو تیار	تیار لو
۵۲	۱۱	سلطان بٹو	سلطان لو
۵۹	۱۴	دو بدو	سربس
۶۸	۱	درد آنہن	گرم آنہن
۹۰	۲	روزانو کمو	دورانو کمو
۹۴	۹	چکرور	چکرور
۱۰۵	۴	کبی شکار	گہر جی شکار

ڪيهايو. انهيءَ کان سواءِ ۱۹۲۳ ۽ ۱۹۲۶ ۾ اوائلي ڇپايل ڪيترن جا ڪتاب، ڪرشن ڀڄناولي، ٿرڙي آرڊ ڀڄناولي، مڇيان هڪ ڀڄنا ۽ هن مڇوئي ۾ ڏني ڪانه ورتي آهي. ٻيون ڀڄنا ۽ هندستان ۾ ڀڄنا ڪانءِ هيٺ مٿي ٿي ويو. ٻين سواءِ راجپوتي بهادري ٿرڙي قربانين جون سڳيت. ڪٿائون جيڪي ۱۹۲۶ کان ۱۹۲۸-۱۹۳۰ تائين ’انقلاب‘، ’سراج‘، ٿرڙي ٻين اخبارن ۾ ڏيندو رهيس، انهن ڀڄنا ۾ مڇيان، هڪڙي ڀڄنا ۽ پاڻ وٽ سنڀالي نه سگهيس. - ڇپ؟ رڳو لاپرواهي، سوامي ڌرمداس، جيون ڪوٽا جون ۽ هزار سٽون، جدا ڪتاب اندر، گرمي- ٿريءَ ۾ ڇپيل آهن. انهيءَ طرح ڇڏجي ڪٿي نه جيڪي پاڻ وٽ هو، اهو سڀ پنهنجي پاڻون ٿرڙي ٻين جي آڏو ڏيڻو آيو. شل نول ٻوي.

’دڪايل‘

پنهنجي ٻاران

سنڪيت انڃائي، منهنجي گذريل چاليهه، پنهنجي ناليهه سالن جي زندگيءَ جو چئجي ڪري نه پوناميڻ ٿي آهي. حياتيءَ جي جدا جدا دؤرن منجهان ليکهندي، جيئن جيئن هاپو ڇاپو يا اليو وينو آهيان، اهي سموريون يادگيريون هنن ڪيئن منجهان ليٽا پائي، جن ڳالهائين ٿيون. ڪڇو ڀڪو جيون، جيڪو ڪڏاريو الم، انهيءَ جي ساڪ، بنا ڪنهن رڪ-رڪاءِ جي، هي ڪيت ڏيندا رهندا، جيئن سندن وجود هوندو. ڪيئن چوان نه هي ڪيت، منهنجي گذريل ڪيترن جنمن جو آئينو هوندو؟

ستن الن ورهين جي عمر ۾ چوڻ ۽ ڳائڻ شروع ڪيم. پنهنجن، پراون جدين جي ٻرن تي اڏامندو رهيس ۽ اها اڏام اڄ تاءِ جاري آهي. البت ٻڪن ٻرن جو زور، ڪڏهن ڪڏهن وصال آڪاش ۾ ايندڙون وڏيون گهٽون ٿو ڏياري، جنهن ڪري ڊپ ٿيندو آهي ته ڪٿي اهي پر ڪوهي نه ويهان. پر ڪنهن جو آڌار ۽ آسرو الم، انهيءَ ڪري ويساهه ڪٿي پيو ٿو هالن. جيڪو سائين 'پيوس' چاليهه سال اڳ بخشيش ڪيو هو.

سنڪيت - انڃائيءَ جي ستن ئي وستارن ۾، جيڪي ڪجهه هٿ ۾ الم، اهو سڀ ڪهڙي قدر ڏنو ويو آهي. سواءِ پنجن ستن ستن جي، جن خود ٻاهر اچڻ کان

نائڪن منجهان 'هراجن اُڀلا' ۽ 'نرسي مهتر' نه سنڌ ۾
 ٿي چوڻا هئا. انهيءَ کان سواءِ 'علاؤدين بدمطي' ۽
 'ذبيتي لڀي' گرامفون رکاردن ۾ اچي چڪا هئا. انهن
 چئن کانسواءِ باقي ٽي نائڪ 'ڀڳتياڻي ميران'، 'عمر مارئي'
 ۽ 'اعسا' اڃا تاءِ لبت ٿي رهجي ويا هئا. اميد نه هائي
 انهن ستن ٽي نائڪن کي هڪ ئي ڪتاب ۾ گڏي،
 چوائي ڀائرن توڙي ڀينرن جي هٿن ۾ ڏنو ويندو. پٽاريءَ
 جو اهڙو ئي چونڊاسن نه اسين، ٻڌندڙي لکن ڀائرن ۽
 ڀينرن جي شوق توڙي اساهه جي ڀروسي ئي ٿي هي
 هيڏو سارو ڪارڊ ڪري رهيا آهيون.

— ڪرشنا

آديپور (ڪم)

۱۵ جون ۱۹۶۳

اسانجا ٻه اکر

ڪوي دڪايل جي گيتن جا تازو ڇپايل، ست ٽي ڪتاب، هن هڪ يڪي جلد ۾ ڏيندي، لوڪ ساهت پرڪاشن گانڊيڌام وارن، پاڻ کي هڪ وڏي رڻ کان مڪت سمجهن ٿا. هن وقت تاءِ ڪيترن ڀائرن توڙي پيئرن، ڪويءَ جي پُراڻين توڙي نين رچنائن جي گهر پئي ڪئي ۽ اسان انهن کي اهي رچنائون ڇپائي پهچائڻ جا انجام پئي ڪيا. اڄ پرميشور جي دنيا سان اسانجو اهو وچن پورو ٿي رهيو آهي ۽ سنگيت انجليءَ جا لڳ ڀڳ هڪ هزار صفحا انهيءَ جي ساک ڏيندا.

هن سنڌي لوڪ ڪويءَ جي هندي رچنائن جو، لڳ ڀڳ ٻه سؤ صفحن وارو ”ڌرتي کي گيت“ نامڪ پستڪ ٻڌ، پرڪاشن پاران هن ٽي سال ۾ ڇپائي پڌرو ڪيو ويو آهي. اهي گيت، ڪويءَ جي جدا جدا ننڍين وڏين، ڏيڍ لک ڇپايل چؤنڇڙين منجهان گڏ ڪري ڇپايا ويا آهن. اميد ته پهرئين ڇاپي جون پنج هزار ڪاپيون هن ٽي سال ۾ لوڪن جي هٿن تاءِ پهچي وينديون، ڇو ته ”سروودي“ جو سندس ويچار ڏينهن ڏينهن وڃي ٿو لوڪ ٻريه ٿيندو. سنڌي ڪويءَ جا باقي ست سنڌي ناولڪ، سندس اصل ڪيون يا ترجمو ڪيل ڪهاڻيون ۽ ادب لطيف، لرد ڇپائي پڌرو ڪرڻ جو ڪارڻ اسانجي اڳيان آهي.

विनोबा की आशीर्वाद

महाकवि श्री दुखायल की आज तक की काव्य-रचना का समग्र प्रकाशन किया जा रहा है, यह खुशी की बात है। भू-दान यज्ञ को जो वाङ्मय-दान उन्होंने दिया है वह अमूल्य है। और सारे भारत में जगह जगह उसका प्रतिध्वनि सुनाई देता है।

भगवान का विरह महसूस करके भक्त जन हमेशा दुखायल ही रहते हैं। लेकिन उस दुख में जो सुख भरा है वह वही जानता है जिसको भगवान ने वह भाग्य वधा है।

ऐसे विरले पुष्पों के समाज में दुखायल जी घुमार हैं। और चाहते हैं कि हम सब उस भक्तमंडली में दाखिल हों।

सब को प्रणाम।

बंगाल यात्रा

१८-५-६३

}

विनोबा का

जय जगत

سنت ونوبا جي آشيرواد

مهاڪوي شري دڪايل جي اڃ تاءِ ڪيل ڪاويءَ - رچنا جو سمورو پرڪاشن ٿي رهيو آهي، اها خوشيءَ جي ڳالهه آهي.

پوءِ - دان - يگيه کي جيڪو زوردار ۽ پُر اثر شاعري توڙي سنگيت جو دان هن ڏنو آهي، اهو اُملها آهي. اڄ ساري پارٽ ۾ جڳهه جڳهه انهيءَ جو پڙاڏو ٻڌڻ ۾ اچي ٿو.

يڳوان جو ورهه محسوس ڪري، ڀڳت جن هميشه دڪايل ٿي رهندا آهن. ليڪن انهيءَ دڪ ۾ جو سڪ ڀريل آهي، سو اهوئي ڄاڻي ٿو، جنهن کي يڳوان اهڙو نصيب بخشيو آهي.

اهڙن ورلي پُرڪن جي سماج ۾ دڪايل جيءَ جو شمار آهي. چاهيون ٿا ته اسين سڀ انهيءَ ڀڳت منڊليءَ ۾ داخل ٿيون.

سڀني کي پڙڻام

نينگال - ياترا

’ونوبا‘ جا ڄڻ، جڳت

۱۸ مئي ۱۹۶۳

سنگیت انجلی

(ست گل)

۱۲۸	صفا	(۱) جهونگار
۳۳۸	"	(۲) قومي لڪار
۱۲۰	"	(۳) سنگيت ورکا
۹۸	"	(۴) گل ٿا روئن ٿيندي ياد جا
۱۳۹	"	(۵) لاشوئي لهر
۱۱۶	"	(۶) ڀرلاء
۱۰۸	"	(۷) سنگيت ڦول
<hr/> ۱۰۴۷	جمله صفا	

سنگيت انجالي

پر کاشک:
لوک ساهتيم پر کاشن گانڌي ڌام
آڌيپور (ڪڇ)

۱ جون ۱۹۶۳

قيمت
پڪو ڪپڙي جو جلد ڏهه روپيا

هوند راج ليلا رام
'دڪايل'

ار پيان ٿو

هيءَ ڦلن دٺ

پتا شري بالمڪند

پائي ليلا رام جيساسنگھ

صاحب، ماما ٽڪل ٻائي،

ماما موٽل ٻائيءَ کي.

هڪڙيءَ پيار جي گود ۾

گيان ٿي ٻي ناهيو

سوار يو، نه ٻيءَ جنم

ٿي ٻي جهان ٿي ڪارو

ستاد

بيوس کي

، رڳو پاوڻا

ٻي ٿلسي ڏل تي

اضي ٿي هيڏيءَ

ڏات جي بخشش

ڪئي.

دڪايل

هوډواچ ليارام (د کابل)

